Sven Wimnell 20 mars 2018 del 1 av 3: Samhällsplaneringens problem. Områden 1-5 samt 1-9 med myndigheter och professorer, yrken och utbildningar m m.

http://wimnell.com/omr40zl.pdf

Sven Wimnell 20 mars 2018 del 1 av 3: Samhällsplaneringens problem. Områden 1-5 samt 1-9 med myndigheter och professorer, yrken och utbildningar m m.
http://wimnell.com/omr40zl.pdf. del 2=40zm.pdf. del 3=40zn.pdf

Innehåll:

7 **Kapitel 1: Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter. Systemet för mänskliga verksamheter.**

7 Mänskligheten har förändrats mycket sedan tidernas begynnelse.

8 Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter

11 Utvecklingens krafter.

12 Systemet för mänskliga verksamheter

15 Den fundamentala påverkanskedjan

17 Systemet med mänskliga verksamheter, nedbantat till 44 områden. Kan vara lämplig uppställning på biblioteken.

37 Sveriges regeringar under 100 år

39 Makthavare i världen efter andra världskriget.

41 Världskarta med världens befolkning

42 Sven Wimnells hemsida på Internet: Samhällsplaneringens problem.Hur ska man kunna förbättra världen ?

52 **Kapitel 2: Något om världshistoria och Sveriges historia**

53 ÅKE HOLMBERG: Vår världs historia.

61 World Values Survey
62 Kulturkartan 2015

63 Världsarvslistan
63 Världsnaturfonden WWF

64 Utrikespolitiska institutet

65 Gapminder
65 Exempel på statistik: Choose a graph

66 MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER I SVENSK UTRIKESPOLITIK
67 Afrika söder om Sahara
68 Asien och Oceanien
69 Europa och Centralasien
70 Mellanöstern och Nordafrika
71 Nordamerika Latinamerika och Karibien

72 Amnesty. Årsrapport - mänskligarättigheter 2016/2017
74 Amnestys årsrapport 2016: En politik som demoniserar skapar rädsla och splittring

80 Sveriges historia
85 Vänstervåg. Högervåg
89 Sveriges kungalängd
92 Regeringskansliet genom tiderna
106 Palm, August, "Mäster Palm"

107 **Kapitel 3: Något om områdena 1-5**

110 **SW 1 Psykologiska och filosofiska verksamheter.**

111 **101 Arkiv och 102 bibliotek. Om det vetande som finns.**
111 Kungliga biblioteket - SverigesNationalbibliotek.
117 Klassifikationssystemet för verksamheter och biblioteks-systemen.
118 Om klassifikation
120 LIBRIS/SAB klassifikationssystem
121 Dewey decimalklassifikation

124 **103. Encyklopedier och övergripande värderingar**
123 Encyklopedi
125 FN:s högkommissarie för mänskligarättigheter
126 Europeiska konventionen om de mänskligarättigheterna
127 Medborgerliga fri- och rättigheter

129 **104. Övergripandefilosofiska versamheter om samband**
130 Systemet för mänskliga verksamheter
139 Kommentarer till Samhällsplaneringens problem.
142 Kort om skillnader mellan klassifikationssystemet för mänskliga verksamheter och bibliotekssystemen DC, DK och SAB.

148 **105. Övergripande om forskning. Om det mer vetande man vill ha**
148 Samhällsplaneringens problem.
150 Standard för svensk indelning av forskningsämnen 2016
177 Vetenskapsrådet
181 forskning.se
183 Formas
184 Forte
185 Riksbankens Jubileumsfond
186 VINNOVA
186 KK-stiftelsen

187 **106-107. Övergripande om ekonomiska och kulturella verksamheter**
187 Yrkesverksamheter enligt SSYK 2012. Näringsliv enligt SNI 2007. Utbildning enligt SUN 2000, SCBs statistik om allt.

189 Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 Reviderad 2016
194 Gymnasiet

208 **108. Samhällskunskap**
208 Klassifikationssystemet för verksamheter. Med några förtydligande kommentarer
214 Mer om verksamheter
216 Sociologi
222 Framtidsplaneringar
223 Schema över påverkans- och förändringsproblem
224 Förteckning över verksamheter

225 **109. Filsofins historia. Idé- och lärdomshistoria**
226 Filosofi
234 Filosofins historia. Bertrand Russel om västerlandets visdom.
235 De stora filosoferna
236 Ludwig Wittgenstein
238 Idé- och lärdomshistoria
241 I skuggan av framtiden. Modernitetens idéhistoria.

262 **11-19. Individernas inre verkligheter**

262 **SW 11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter**
263 Schema om inre och yttre verkligheter och verksamheter
264 Hjärnan
285 människosyn
287 tro och vetande
288 erfarenhet
289 minne
294 bildning
297 realism
300 idealism
302 förnuft
303 intuition
304 attityd
306 inlärning
307 intellektualism
310 antiintellektualism
313 vanföreställning
314 dagdröm
315 hallucination
317 fördom
318 opinion
320 norm
321 institution

323 **SW 12 Individens visioner, framtidsvisioner o d**.
324 förändring.
354 framstegstanken
327 tradition
328 framtidsforskning
330 Framtidskonventet
332 växthuseffekten

338 **SW 13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.**
339 värdering
340 emotion
341 empati
343 sympati
344 kärlek
352 erotik
353 estetik
358 stress
360 depression

362 **SW 14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d**.
363 nätverk
364 världsbild
366 världsåskådning
367 livsåskådning
368 ideologi
370 religion
372 buddhistisk filosofi
374 indisk filosofi
375 islam
382 konservatism
385 liberalism
389 socialism
392 kapitalism
395 globalisering
397 nationalism
399 populism
400 rasism
403 främlingsfientlighet
404 hedersvåld
406 islamisk kvinnosyn.
407 etnicitet
408 integration
409 levnadsnivå
410 livskvalitet
411 politik

413 **SW 15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d.**
414 biologisk psykologi
417 personlighetsutveckling
418 personlighetspsykolog
420 perceptionsstörning
421 ADHD
422 psykisk störning
424 psykossjukdom
425 psykiatri
429 socialpsykologi

430 **SW 16 Individens logik. Vetenskpsteori o d.**
431 logik

437 **SW 17 Individens moral och uppfattningar om moral.**
438 etik
443 moral
444 kardinaldygder
445 dödssynd
446 rättvisa
447 brottslighet
448 polisen
454 Tidningsutgivarna
455 dagstidning

460 **SW 18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst.**

461 Informationsstress vår nya folksjukdom.
462 Opinionsundersökningar.SOM-institutet

464 **2. Religiösa verksamheter.**

465 **31-34. Politiska vetenskaper**

466 **35. De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter**
467 SW . 351 Sveriges riksdag

468 SW . 352 Kommun- och landstingsfullmäktige

469 Sven Wimnell 9+16+26 maj 2016: Sveriges 6 regioner. Länsstyrelser, landsting och kommuner. Invånare 2005 och 2013. Antalet bostäder 2010. Länkar till deras hemsidor på internet 6 maj 2016 med uppgifter om allt de vill visa upp. http://wimnell.com/omr36-39zzzq.pdf

470 SW . 353 Sveriges regering
471 Politikområden för politiken 28 juli 2017
473 Politiska och opolitiska planeringar

474 SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).

475 **36-39. Politiska partier och organisationer. Politiskt verksamma personer. SOU.**
475 Politiska partier i Sverige
475 Statens Offentliga Utredningar, SOU
475 Sven Wimnell 27 februari 2010 + 3 april 2014: Fackföreningar och arbetsgivareföreningar 2014. Statistik om arbete och näringar. Arbetsförmedlingens hemsida. http://wimnell.com/omr658f.pdf

476 **4. Sambandsforskningsverksamheter**

477 **5. Matematik och naturvetenskap.**

478 **Kapitel 4: Statliga myndigheter stiftelser och bolag. Professorer vid universitet och högskolor**

479 Kompletteringar med yrken, näringsliv, utbildning m m

480 **SW 1 Psykologiska och filosofiska verksamheter.**

515 **SW 2 Religiösa verksamheter o d.**

521 **SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.**

535 **SW 4 Sambandsforskningsverksamheter.**

536 **SW 5 Naturforsknings - och matematikverksamheter.**

549 **SW 6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.**
550 SW 60 Allmänt om teknologiska o ekonomiska verksamheter.
551 SW 61 Hälso- o sjukvårdsverks., räddning o d. Veterinärverks.
570 SW 62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)
586 SW 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske o
595 SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.

605 SW 65 Administration, distribution
606 SW . 651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning.
607 SW . 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.
608 SW . 6525-6529 Militära verksamheter o d
614 SW . 653 Handelsverksamheter.
623 SW . 654 Telekommunikationsverksamheter
624 SW . 655 Förlagsverksamheter o d.
625 SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå,lagring o d.
628 SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
633 SW . 658 Företagsekonomi, Arbetsförmedling. Arbetsmarknad.
642 SW . 659 Marknadsförings- ochreklamverksamheter od

643 SW 66/68 Tillverkning av varor.
646 SW 69 Tillverkning/ byggande avbyggnader o anläggningar

647 **SW 7 Formgivning av fysiska och sociala miljöer.**
648 SW 70 Allmänt om konst o kultur

653 SW 71 Övergripande formgivning/ planering fysiska miljöer.
SW 72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur.
664 SW 73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning
667 SW 74 Konsthantverk, formgivning av bruksföremål.
672 SW 75 Konstmåleri. 76 Grafisk konst, tecken 77 Fotografi.
675 SW 78 Musik (konserter o d 792)

681 SW 79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer o verks. Sport.
683 SW . 7911-7913 Seder och bruk.
686 SW . 7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.
688 SW . 792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.
691 SW . 793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.
692 SW . 794 Spel. Skicklighets-och turspel. Lotteri. Lotto. Tips
693 SW 795 Sociala miljöer och sociala verksamheter.
694 SW . 7951 Socialvård..
695 SW . 7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.
701 SW . 7957 Undervisning o d.
724 SW . 7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet
725 SW . 7959 Sociala miljöer i allmänna grupper o d.
726 SW 796/799 Sport, idrott o d.

730 **SW 8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur**
731 SW 80 Språkliga verksamheter. 802/809 motsvarar 82/89.
735 SW 81 Litteraturvetenskap.Litteraturhistoria.
737 SW 82/89 Skönlitteratur på olika språk.

738 **SW 9 Saklitterära verksamheter. Allmän geografi och historia. Biografi.**
739 SW 90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen.
741 SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.
743 SW 92 Biografiska verksamheter, släkthistoria o d.
744 SW 93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.

Kapitel 1: Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter. Systemet för mänskliga verksamheter.

Innehåll

7 Mänskligheten har förändrats mycket sedan tidernas begynnelse.

8 Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter

11 Utvecklingens krafter.

12 Systemet för mänskliga verksamheter

15 Den fundamentala påverkanskedjan

17 Systemet med mänskliga verksamheter, nedbantat till 44 områden. Kan vara lämplig uppställning på biblioteken.

37 Sveriges regeringar under 100 år

39 Makthavare i världen efter andra världskriget.

41 Världskarta med världens befolkning

42 Sven Wimnells hemsida på Internet: Samhällsplaneringens problem.Hur ska man kunna förbättra världen ?

Mänskligheten har förändrats mycket sedan tidernas begynnelse.

Historisk tid med skriftspråk är cirka 5000 år. Religionerna är cirka 2000 år. Demokratins formella genombrott skedde för cirka hundra år sedan. Tekniken har utvecklats: transporttekniken, internet, TV och mobiltelefoner o d gör att världen nu är ett stort gemensamt samhälle för jordens alla folk.

I Svenska regeringen har biståndsministerns område omvandlats till ett område för klimat och internationellt samarbete. Sverige är ett litet land, men bör använda samarbetsministern för att förbättra världen utanför Sverige. Men regeringens huvuduppgift är de inrikes förhållandena.

Förbättringar både utomlands och Sverige kräver i första hand förbättringar av människornss kunskaper och väderingar. Och de måste gälla alla kunskapsområden.

Som hjälp har forskats fram ett allomfattande system för mänskliga verksamheter som gäller både tänkande/kunskaper och handlingar.

Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter.

Människornas levnadsvillkor beror av fyra föränderbara faktorer :

Individens kroppsliga förhållanden, dvs individens kroppsliga status och personliga hjälpmedel för de kroppsliga behoven.
Individens psykiska förhållanden, dvs individens olika psykiska tillstånd och aktiviteter, individens inre verklighet.
Individens fysiska miljö - fysiska samhälle. De fysiska miljöerna gäller det fysiska i omgivningarna. De fysiska miljöerna kan gälla:
* De fysiska miljöerna som estetiska objekt med kulturella värden och funktioner.
* De fysiska miljöerna som materiella objekt med ekonomiska värden och teknologiska funktioner.
Individens sociala miljö - sociala samhälle, dvs människornas psykiska samspel, de sociala miljöerna.

Förändringsprocesserna i världen hålls i de mest väsentliga avseendena igång av människornas verksamheter :

Individernas viljor.
Kollektiva viljor. (Politik).
Handlingar för kroppen (ekonomiska- teknologiska handlingar).
Handlingar för psyket (informationshandlingar- kulturella handlingar).
Verksamheterna påverkar varandra i en påverkanskedja utan slut.

Människorna påverkar och påverkas genom verksamheter i fyra olika roller i livet:

A.Huvudroll: allmän levnadsroll lekmannaroll-fritidsroll.
A1: att i största allmänhet leva med kropp och psyke i de fysiska och sociala miljöerna med de möjligheter och innanför de ramar som ges av de politiska styrningarna.
A2: att påverka de politiska styrningarna som direkt eller indirekt styr individernas levnadsförhållanden, som beror av de fyra ovan nämnda faktorerna.
B. Biroll: förvärvslivsroll-expertroll-yrkesroll.
B1: att hitta lämplig plats i de gemensamma förvärvslivssystemen och göra arbetet med hänsyn till egna egoistiska krav.
B2: att sköta arbetsuppgifterna i förvärvsarbetet med hänsyn till vad de övriga samhällsmedlemmarna kan begära att få uträttat i den gemensamma arbetsfördelningen.

Individer och samhällen planerar framtiden.
Planeringar går ut på att finna vad man bör vilja och innehåller fyra planeringsmoment som kan redovisas på många olika sätt alltefter omständigheterna i varje planeringsfall :

Hur var det ?	Kunskaper och erfarenheter från det förgångna.
Hur är det ?	Riktiga kunskaper om rådande förhållanden.
Hur kan det bli ?	Vilka alternativ är möjliga i framtiden ?
Hur bör det bli ?	Vilket eller vilka alternativ bör man välja ?

Dessa frågor bör ställas ifråga om alla mänskliga verksamheter. Man bör utforma svaren på frågorna om hur det bör bli med hänsyn till effekterna, sedda i jämlikhetsperspektiv, på individernas levnadsvillkor, som ges av
psykiska och
kroppsliga förhållanden och av deras
fysiska och sociala miljöer.

Vill man förbättra världen - göra världen till en bättre plats - måste man arbeta på alla de fyra områdena om psykiska och kroppsliga förhållanden och fysiska och sociala miljöer. De fyra områdena påverkar varandra och direkt eller indirekt slutmålet: tillfredsställelse för individen.

Ska man gemensamt kunna åstadkomma en bättre framtid i världen måste man ha gemensamma framtidsvisioner, det kräver gemensamma viljor och gemensamma planeringar. I en demokrati är alla medansvariga för utvecklingen och får försöka bilda sig uppfattningar och ta ställning och försöka påverka verksamheterna inklusive samverkansverksamheterna i lämplig riktning. I en demokrati är det viktigt att alla medborgare är så väl informerade att de kan delta i styrningarna mot framtiden. Det ställer stora krav på informationssystemen.

Resonemangen leder till att man bör göra allt som är möjligt för att till alla genom utbildning och information sprida ut kunskaper om världsförbättringsproblemen, dvs kunskaper om hur det var och är, kan bli och bör bli. För att ha något att sprida ut måste man hålla igång forskningar, utredningar och planeringar. För att hålla ihop allt detta måste man hålla igång även kontinuerliga planeringar om forskning, utredning, utbildning, information och planeringar.

Planeringar bör finnas dels för en mängd ämnesområden-verksamhetsområden, dels för geografiska områden av olika storlekar. För alla planeringar bör finnas flera framtida tidshorisonter. Både tillstånd och framför allt processer bör planeras. Man bör alltså ha planeringar för tillstånd i rummet vid olika tidpunkter och planeringar för processer som fördelar i rummet och förändrar med tiden.

Man bör noga skilja mellan planeringar och beslut. Planeringar är beslutsunderlag. När alla fått alla informationer i planeringsprocesserna ska allas åsikter slussas igenom i hierarkierna till dem som fått makt att besluta, och det är också informationsprocesser som ingår i samhällsplaneringens problem.

Till problemen hör också informationsprocesserna från beslut till det slutliga verkställandet. Samhällsplaneringsprocesserna bildar ett jättelikt informationssystem som rymmer alla informationsflöden. I själva verket är det så att de förekommande informationsprocesserna bildar eller utgör de förekommande planerings- och beslutsprocesserna.

Samhällsplaneringsprocessernas och beslutsprocessernas problem kan ses som en mängd informationsproblem med ca 7 miljarder personers, dvs världsbefolkningens, inre informationsproblem i psykiska processer och ett yttre informationsproblem med informationsutbyten mellan alla dessa personer. Samhällsplanering innebär bl a konstruktion av förslag till framtider, då det konstruktiva arbetet utförs i de psykiska processerna med hjälp av kunskapsmaterial som tillkommer genom både inre och yttre informationsflöden.

Förändringsprocesserna hålls igång av informationsflöden i och mellan människorna, och därför övergår förändringsproblemen och samhällsplaneringens problem i ett stort problem om produktion och spridning av kunskaper och värderingar, som leder till handlingar som förändrar världen.

Vill man förbättra världen bör man i första hand förbättra individernas inre verkligheter och viljor och förbättra de politiska-demokratiska styrningsprocesserna. Det kan man göra genom åtgärder på planerings-, forsknings-, utrednings-, utbildnings- och informationsområdena.

Arbetet om samhällsplaneringens problem vänder sig till dem som har makten över förändrings- och fördelningsprocesserna på olika nivåer och i synnerhet på de politiska nivåerna. Eftersom Sverige är en demokrati har i princip folket makten. Arbetet vänder sig därför till folket, men då den s k representativa demokratin tillämpas har de förtroendevalda politikerna makten och arbetet vänder sig därför främst till dem.

Men det vänder sig också i hög grad till alla som på ledande sätt på opolitiska nivåer medverkar vid förändring av individernas kroppsliga och psykiska förhållanden och deras fysiska och sociala miljöer, och de finns inom alla delar av systemet. Arbetet vänder sig i hög grad till alla som sysslar med utbildning och information.

I rollen A1 behöver man information så att man klarar det dagliga livet. I den rollen kan man ställas inför problem var man ska köpa varor bäst, hur man lagar bra mat, hur man kan resa bäst, hur man gör för att bota krämpor, vart man vänder sig när man blir sjuk, hur man knypplar, vad aktierna står i, vad de ger på bio och teater, vem som vann fotbollsmatcherna etc etc. I den rollen vet man vad man vill efterfråga och det kan då vara bra med en söktjänst där man bara skriver in t ex ”fotbollsmatcher” eller ”magont”. I ett väl utvecklat nät ska man då få ”träffar” som beskriver det man är ute efter.

I rollen B1 gäller det att hitta ett bra jobb man trivs med och man får betalt för så mycket man vill ha. I den rollen måste man välja utbildning om man inte har någon man tycker räcker och då får man söka på utbildningar och lediga jobb.

I rollen B2 gäller det att göra jobbet bra, dvs man måste göra det på bästa sätt och på rätt tid. Vill man använda Internet för den här rollen får man söka på det yrke man valt och se om man kan få några tips om hur man bör göra. Arbetsgivarna bör tala om hur arbetet ska skötas och anställda och specialister och forskare kan komma med förslag till förbättring av arbetsrutinerna.

Rollen A2 är den verkligt svåra rollen : Att påverka de politiska styrningarna som direkt eller indirekt styr individernas kroppsliga och psykiska förhållanden och fysiska och sociala miljöer. Klassifikationssystemet som redovisas här är uppbyggt i första hand med hänsyn till rollen A2, men tillfredsställer automatiskt informationsbehoven i de andra rollerna eftersom man i rollen A2 behöver veta bland annat allt som man behöver veta i de andra rollerna. Det som man ytterligare behöver veta i rollen A2 är hur alla verksamheter påverkar varandra och behöver veta vad man ska sträva mot, dvs veta vilka verksamheter som behövs och hur de bör vara fördelade.

Information för rollen A2 kan man inte få genom att söka på ett enda ord utan man måste orientera sig i hela informationsutbudet. För att inte drunkna i all information måste man ha hjälp att få ordning på frågorna, och den hjälpen får man med det uppgjorda klassifikationssystemet för verksamheter.

Följande sidor från omr36-39zzzn

Utvecklingens krafter.

Utvecklingen i världen i framtiden beror av människornas verksamheter och av naturens verksamheter, dess krafter och resurser. Människornas verksamheter gäller tankeverksamheter och handlingar hos individer, grupper, organisationer och institutioner o d. Naturen och människorna påverkar och påverkas.

För att få grepp om utvecklingen måste man ha beskrivningar om människornas och naturens verksamheter. Människornas tankar och handlingar är för det mesta inte beskrivna utan bara utförda, Individer, grupper, organisationer etc är ofta dåliga på att beskriva sina tankar och handlingar, det behövs i stor utsträckning särskilda åtgärder för att få fram nödvändiga beskrivningar, det behövs bl a forskningar inom en lång rad vetenskaper och utredningssystem.

Naturen har inga tankar och kan inte själv beskriva vad den gör, för att få fram beskrivningar om naturens krafter och resuser blir det bl a uppgifter för människor inom naturvetenskaperna att göra beskrivningar om naturen. På det hela taget är det då människornas verksamheter som avgör världens framtid.

För framtidsplaneringen har forskats fram en planeringsfilosofi och ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter som ska ge bättre underlag för kunskaper om verksamheterna och deras samband - för bättre demokrati och bättre framtid i en gemensam värld.

De mänskliga verksamheterna har på översta nivån grupperats i nio huvudområden:

1. Psykologiska och filosofiska verksamheter.	**20 områden**
2. Religiösa verksamheter o d.	**5 områden**
3. Politikvetenskaper och politiska verksamheter.	**15 områden**
4. Sambandsforskningsverksamheter. Infostruktur.	**3 områden**
5. Naturforsknings- och matematikverksamheter.	**11 områden**
6. Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.	**30 områden**
7. Formgivning av fysiska och sociala miljöer.	**21 områden**
8. Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.	**12 områden**
9. Blandade saklitterära verksamheter. Tidningar. Allmän geografi. Biografi. Allmän historia.	**12 områden**
Summa	**129 områden**

Huvudområdena har underindelats i delområden enligt en decimalprincip som framgår av de härefter följande sidorna.

Alla röstberättigade måste känna till vad demokratiska samhällen består av och hur de fungerar och behöver känna till systemet för de mänskliga verksamheterna.

Isynnerhet de som sysslar med information och utbildning och de som har makt och ledande ställning i verksamheterna behöver kunskaper om allt och har i sitt arbete nytta av att väl känna till alla verksamheter som formar framtiden.

Systemet för mänskliga verksamheter.

1. Psykologiska och filosofiska verksamheter
20 områden:
Texten för områdena är länk till hemsidan.

SW 1 Psykologiska och filosofiska verksamheter.

SW 10 Samlade kunskaper och övergripande värderingar
SW . 101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.
SW . 102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning
SW . 103 Allmänna encyklopedier. Övergripande värderingar.
SW . 104 Övergripande filosofiska verksamheter om samband
SW . 105 Övergripande om forskning
SW . 106 Övergripande om ekonomiska verksamheter
SW . 107 Övergripande filosofier om utbildning o d.
SW . 108 Samhällskunskap.
SW . 109 Ide- filosofi- och lärdomshistoria.

SW 11/19 Individernas inre verkligheter.
SW 11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter o d.
SW 12 Individens visioner, framtidsvisioner o d.
SW 13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.
SW 14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d.
SW 15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d.
SW 16 Individens logik. Vetenskpsteori o d.
SW 17 Individens moral och uppfattningar om moral.
SW 18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst.

2. Religiösa verksamheter o d.
5 områden:

SW 2 Religiösa verksamheter o d.
SW 20 Övergripande religiösa verksamheter o d.
SW 21 Allmän religionsvetenskap.
SW 22/28 Kristna religioner.
SW 29 Icke kristna religioner o d.

3. Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
15 områden

SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.

SW 31 Statistik och demografi.
SW 32 Statsvetenskap.
SW 33 Nationalekonomi, internationell ekonomi.
SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.

SW 35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.
SW . 351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)
SW . 352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)
SW . 353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)
SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).

SW 36/39 Politiska krav och politiska planeringar:
SW 36 ...om individernas kroppsliga förhållanden.
SW 37 ...om utbildning o d.
SW 38 ...om fysiska miljöer o ekonomiska verks.
SW 39 ...om sociala miljöer, nöjen, sport o d.

4. Sambandsforskningsverksamheter. Infostruktur.
3 områden:

SW 4 Sambandsforskningsverksamheter.
SW 40 Systemvetenskap.Infostruktur.
SW 41-49 Samband o samordning mellan olika verksamheter.

5. Naturforsknings- och matematikverksamheter.
11 områden

SW 5 Naturforsknings- och matematikverksamheter.
SW 50 Allmänt om naturforskning. Naturkunskap.
SW 51 Matematik.
SW 52 Astronomi, rymdforskning.
SW 53 Fysik o d.
SW 54 Kemi o d.
SW 55 Geologi, meteorologi, hydrologi o d.
SW 56 Paleontologi, arkeologi o d.
SW 57 Biologi, ekologi. Naturgeogr. Utv.lära, ärftlighet
SW 58 Botanik.
SW 59 Zoologi.

6. Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.
30 områden:

SW 6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.
SW 60 Allmänt om teknologiska o ekonomiska verksamheter.

SW 61 Hälso- o sjukvårdsverks., räddning o d. Veterinärverks.
SW 62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)
SW 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.
SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.
SW . 641 Matlagning. 642 Måltider, matservering.
SW . 643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.
SW . 644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.
SW . 645 Användning av inventarier o d.
SW . 646 Personlig hygien o d, klädvård (utom tvätt o d)
SW . 647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster o utgifter mm.
SW . 648 Städnings-, rengörings- och tvättverksamheter o d.
SW . 649 Personvård: barn, hemsjukvård.

SW 65 Adm, distribution, kommunikation, organisation o d.
SW . 651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning.
SW . 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.
SW . 6525-6529 Militära verksamheter.
SW . 653 Handelsverksamheter.
SW . 654 Telekommunikationsverksamheter.
SW . 655 Förlagsverksamheter o d.
SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.
SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.
SW . 659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od.

SW 66/68 Tillverkning av varor.
SW 66 Tillverkning av kemivaror od.
SW 67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d
SW 68 Tillverkning av komplexvaror.

SW 69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar.

7. Formgivning av fysiska och sociala miljöer.
21 områden:

SW 7 Formgivning av fysiska och sociala miljöer.
SW 70 Allmänt om konst o kultur.

SW 71 Övergripande formgivning/planering av fysiska miljöer.
SW 72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur.
SW 73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning.
SW 74 Konsthantverk, formgivning av bruksföremål. Inredning.
SW 75 Konstmåleri. 76 Grafisk konst, teckenkonst. 77 Fotografi.
SW 78 Musik (konserter o d 792)

SW 79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer o verks. Sport.
SW . 7911-7913 Seder och bruk.
SW . 7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.
SW . 792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.
SW . 793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.
SW . 794 Spel. Skicklighets-och turspel. Lotteri. Lotto. Tips etc.

SW 795 Sociala miljöer och sociala verksamheter.
SW . 7951 Sociologi. Socialvård..
SW . 7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.
SW . 7957 Undervisning o d.
SW . 7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet.
SW . 7959 Sociala miljöer o verks.i allmänna grupper o d.

SW 796/799 Sport, idrott o d.

8. Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
12 områden:
SW 8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
SW 80 Språkliga verksamheter. 802/809 motsvarar 82/89.
SW 81 Litteraturvetenskap. Litteraturhistoria.
SW 82/89 Skönlitteratur på olika språk.
SW 82 Engelsk skönlitteratur o d.
SW 83 Tysk, nederländsk, nordisk skönlitt.
SW 84 Fransk skönlitteratur o d.
SW 85 Italiensk skönlitteratur o d.
SW 86 Spansk och portuguisisk skönlitteratur o d.
SW 87 Grekisk och latinsk skönlitteratur o d.
SW 88 Slavisk och baltisk skönlitteratur o d.
SW 89 Skönlitt på orientaliska och övriga språk o d .

9. Blandade saklitterära verksamheter. Tidningar. Allmän geografi. Biografi. Allmän historia.
12 områden:
SW 9 Saklitterära verks.Allmän geografi o historia. Biografi.
SW 90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen.
SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.
SW 92 Biografiska verksamheter, släkthistoria o d.
SW 93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.
SW 93 Allmänt om allm. historia. Världs- och forntidshistoria.
SW 94 Medeltidens o nya tidens hist. i allmänhet och i Europa.
SW 95 Medeltidens o nya tidens historia i Asien.
SW 96 Medeltidens o nya tidens historia i Afrika.
SW 97 Medeltidens o nya tidens hist i Nord- o Mellanamerika.
SW 98 Medeltidens o nya tidens historia i Sydamerika.
SW 99 Medeltiden o nya tiden: Australien. Oceanien. Poler. Rymden.

Den fundamentala påverkanskedjan

Det är viktigt att observera den fundamentala påverkanskedjan, där individernas inre verkligheter ger viljor som styr världens utveckling. Viljorna styr de kollektiva politiska viljorna och individernas viljor och de politiska kollektiva viljorna styr tillsammans handlingarna i den yttre verkligheten.

Handlingarna styr dels ekonomiska/teknologiska verksamheter till kroppslig nytta (eller onytta), dels kulturella verksamheter som är informationsverksamheter med olika uttrycksmedel - till psykisk nytta (eller onytta).

De kulturella verksamheterna påverkar individernas inre verkligheter som i sin tur ger upphov till nya viljor, nya kollektiva viljor och och nya ekonomiska och kulturella handlingar.

Vill man förbättra världen måste man se till att individernas inre verkligheter blir lämpliga, vilket kan göras bara med hjälp av lämpliga kulturella verksamheter.

Man kan säga att individernas inre verkligheter och viljor idag på det hela taget är olämpliga, hur ska man då kunna åstadkomma lämpliga kulturella verksamheter? Bland de kulturella verksamheterna finns de offentliga utbildningssystemen (grundskola, gymnasium etc) som genom åratal av förändringar i teorin blivit tämligen bra, i Sverige. I världen för övrigt finns många dåliga utbildningssystem eller inga alls.

Men utbildningssystemen är bara en liten del av alla kulturella verksamheter. Verksamheter som påverkar individenas inre verkligheter och viljor finns också i alla andra kulturella verksamheter: i nöjesindustrin, i reklamindustrin, i tidningar, tidskrifter, radio, TV, video etc, i konst- och designvärlden, överallt. Dessa verksamheter översvämmas av informationer och program som visar livsstilar som inte befrämjar uppkomsten av lämpliga inre verkligheter och lämpliga viljor.

De ekonomiska/teknologiska verksamheterna är beroende av individernas inre verkligheter och viljor och av de kollektiva/politiska viljorna. Det innebär idag fördelning av produktion och konsumtion av varor och tjänster som är mer ojämlik än den behövde vara. Den nuvarande fördelningen är resultat av de bilder av livsstilar som de kulturella verksamheterna förmedlar.

Individernas inre verkligheter och deras viljor, politiken, de ekonomiska verksamheterna och de kulturella verksamheterna bildar alltså fyra stora problemkomplex, som påverkar varandra i ständigt pågående påverkanskedjor.

Komplexen innehåller många skevheter som borde rättas till.

Vill man rätta till skevheterna i de fyra komplexen bör man ha lämpliga värderingar som utgångspunkt. Eftersom hela jordklotet bildar ett enda stort system bör man ha värderingar som gäller överallt. Det som då finns att tillgå är bland annat FNs mänskliga rättigheter och mål med komplement som bl a FNs Millenniedeklaration och senare överenskommelser

Den fundamentala påverkanskedjan

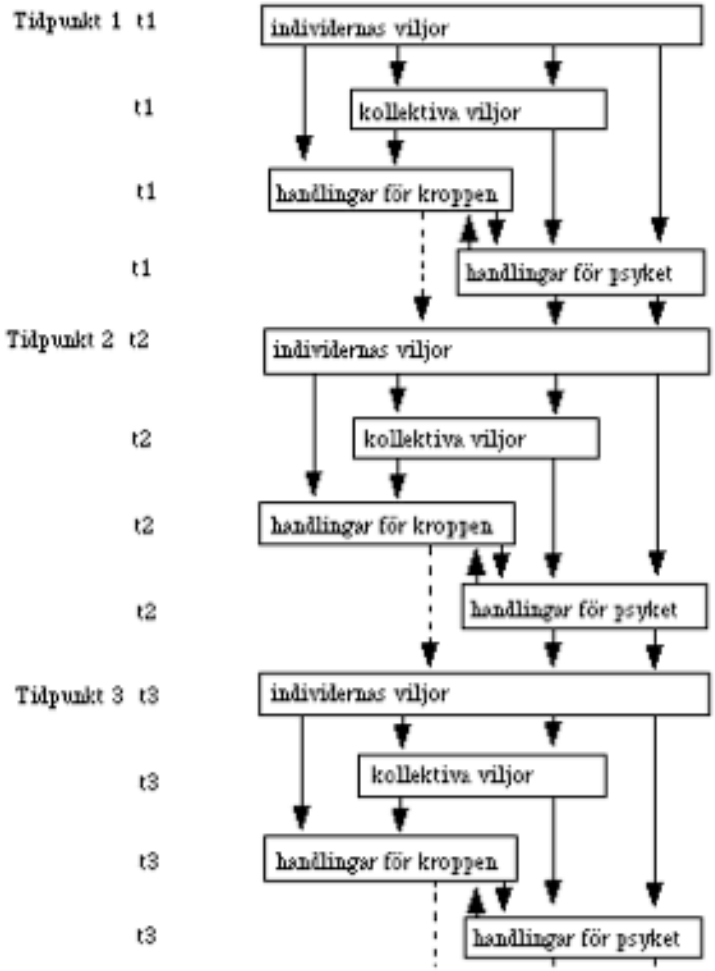

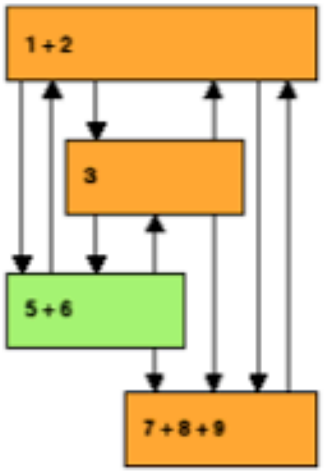

1-2 Filosofiska, psykologiska och religiösa verksamheter.
3 Politiska vetenskaper och politiska verksamheter.
5-6 Naturforskning och teknologiska/ ekonomiska verksamheter.
7-9 Kulturella verksamheter.

4 Bakgrundens med pilarna: Sambandsforskning på samhällsnivå.

Påverkan enligt pilarna sker direkt eller indirekt.

020130

Systemet med mänskliga verksamheter, nedbantat till 44 områden. Kan vara lämplig uppställning på biblioteken. Från zzzzl

Här har SABs ämnen lagts in. Individernas inre verkligheter behöver förbättras genom utbildningar i skolor på alla nivåer. Observera att SAB har dålig redovisning för område 3 om politik. Regeringen har dålig hand med området 64 om hushållsverksamheter. Regeringen har ansvariga statsråd för alla politikområden utom för hushållsverksamheterna som är grunden för välfärden. (SAB= system på biblioteken)

SW 1 Psykologiska och filosofiska verksamheter.

OSW 10 Samlade kunskaper och övergripande värderingar
SW . 101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.
SW . 102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning
SW . 103 Allmänna encyklopedier. Övergripande värderingar.
SW . 104 Övergripande filosofiska verksamheter om samband
SW . 105 Övergripande om forskning
SW . 106 Övergripande om ekonomiska verksamheter
SW . 107 Övergripande filosofier om utbildning o d.
SW . 108 Samhällskunskap.
SW . 109 Ide- filosofi- och lärdomshistoria.

Ac Arkiv11152 träffar
Aa Bibliografi72330 träffar
Ab Bibliotek33294 träffar
Ba Allmänna encyklopedier3393 träffar
Be Allmän idé- och lärdomshistoria10295 träffar
Bf Allmän vetenskaplig och kulturell verksamhet16245 träffar

Här gärna också översikter om **Db** Filosofins historia

OSW 11/19 Individernas inre verkligheter.
SW 11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter o d.
SW 12 Individens visioner, framtidsvisioner o d.
SW 13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.
SW 14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d.
SW 15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d.
SW 16 Individens logik. Vetenskpsteori o d.
SW 17 Individens moral och uppfattningar om moral.
SW 18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst.

D(x) Filosofiska lexikon334 träffar
D:d Filosofisk teori och metodlära75 träffar
Df Estetik3423 träffar
De Värdefilosofi: allmänt468 träffar
Dj Verklighetsuppfattningar (metafysik, ontologi, kosmologi m m)5262 träffar
Dh Filosofisk antropologi4683 träffar
Do Psykologi69173 träffar
Dd Kunskapsteori och vetenskapsteori12632 träffar
Dc Logik och språkligt orienterad filosofi6341 träffar
Dg Etik18582 träffar
Da Äldre västerländsk samt icke-västerländsk filosofisk litteratur5654 träffar
Db Filosofins historia43514 träffar
Dba Antikens filosofi3099 träffar
Dbb Medeltidens och renässansens filosofi1452 träffar
Dbc Nya tidens filosofi (fr o m Descartes)12017 träffar
Dbd Icke-västerländsk filosofi2611 träffar
Dbz Särskilda filosofer24621 träffar

OSW 2 Religiösa verksamheter o d.

CReligion

C(x) Religionslexikon118 träffar
C:d Religionsfilosofi och -psykologi7141 träffar
C:oa Religionssociologi2246 träffar
Ca Kristendomen: allmänt6644 träffar
Cb Bibelutgåvor9294 träffar
Cc Exegetik och litteratur om Bibeln32998 träffar
CdÄldre teologisk litteratur7302 träffar
Ce Dogmatik och symbolik20777 träffar
Cf Teologisk etik4851 träffar
Cg Praktisk teologi14366 träffar
ChGudstjänsten7219 träffar
Ci Uppbyggelselitteratur20632 träffar
Cj Kyrkohistoria45869 träffar
Ck Kristna samfund25627 träffar
Cl Kristen mission4441 träffar
Cm Religionshistoria57604 träffar
Cn Moderna religionsbildningar3399 träffar

SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.

O

SW 31 Statistik och demografi.
SW 32 Statsvetenskap.
SW 33 Nationalekonomi, internationell ekonomi.
SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.

Oi Statistik7682 träffar
Oi(x) Statistiklexikon50 träffar
Oi:d Statistisk teori och undersökningsmetodik1116 träffar
Oi:k Statistikens historia45 träffar

Oj Demografi (befolkningsvetenskap)10117 träffar
Oj:bf Demografiska institutioner19 träffar
Oj:d Demografisk teori, filosofi och metodlära289 träffar
Oj:k Demografisk forskningshistoria161 träffar
Oj:oi Statistiska demografiska tabeller62 träffar
Oj- Allmänt: särskilda länder och områden3887 träffar
Oja Nativitet och mortalitet737 träffar
Ojc Flyttningar och befolkningsändringar2181 träffar
Ojd Befolkningssammansättning och -fördelning491 träffar
Ojf Folkbokföring240 träffar
Ojp Befolkningspolitik520 träffar

Oc Statskunskap och politik136937 träffar
Oc(x) Allmänt: lexikon205 träffar
Oc:bf Organisationer och institutioner42 träffar
Oc:d Politisk teori, politisk psykologi och metodlära5128 träffar
Oc:k Statskunskapens vetenskapshistoria584 träffar

Oc:oa Politisk sociologi1672 träffar
Oc.0 Särskilda statsvetenskapliga och politiska delområden, politiska skrifter13592 träffar
Ocb Statsrätt7253 träffar
Occ Sveriges statskunskap och politik17489 träffar
Ocf Främmande länders statskunskap och politik44858 träffar
Ocg Politiska begrepp och politiska åskådningar39099 träffar
Ocl Utomparlamentariska metoder, konspirativ verksamhet, terrorism m m4690 träffar

Qa(x) Nationalekonomiska etc lexikon147 träffar
Qa:k Nationalekonomins historia361 träffar
Qa:oe Lagstiftning8 träffar

Oe Rättsvetenskap114353 träffar
Oe(x) Juridiska lexikon459 träffar
Oe(u) Lagar och lagförslag: allmänt16 träffar
Oe:d Rättsfilosofi och rättsvetenskaplig metodlära3655 träffar
Oe:oa Rättssociologi889 träffar
Oe- Juridik: särskilda länder och områden8863 träffar
Oea Civilrätt46145 träffar
Oeb Straffrätt7950 träffar
Oek Processrätt10811 träffar
Oel Tryckfrihetsrätt1241 träffar
Oep Kriminologi och polisväsen15455 träffar till 7955
Oeq Kriminalvård3233 träffar till 7955
Oer Rättsfall4887 träffar
Oes Försvars- och krigslagstiftning1109 träffar
Oet Rättshistoria10036 träffar
Oeö Särskilda verksamheters juridik25 träffar

O(x) Samhälls- och rättsvetenskapliga lexikon169 träffar
O:bf Samhälls- och rättsvetenskapliga institutioner29 träffar
O:d Samhälls- och rättsvetenskapens filosofi och metodlära11011 träffar
O:k Samhälls- och rättsvetenskapens historia175 träffar

O- Allmänt: särskilda länder och områden4022 träffar
O-a Europa: allmänt81 träffar
O-b Norden: allmänt52 träffar
O-c Sverige967 träffar
O-dÖvriga Norden182 träffar
O-e Brittiska öarna (Storbritannien)122 träffar
O-f Mellaneuropa270 träffar
O-g Nederländerna, Belgien och Luxemburg20 träffar
O-h Schweiz16 träffar
O-i Italien (inkl Vatikanstaten, San Marino och Malta)59 träffar
O-j Frankrike och Monaco134 träffar
O-k Spanien (inkl Andorra och Gibraltar)22 träffar
O-l Portugal18 träffar
O-mÖsteruropa296 träffar
O-n Balkanländerna95 träffar
O-o Asien758 träffar
O-p Afrika407 träffar
O-q Amerika550 träffar
O-r Oceanien (Australien, Nya Zeeland, Melanesien, Polynesien, Mikronesien)51 träffar
O-s Polarländerna7 träffar

Ob Internationella relationer51526 träffar
Ob(x) Allmänt: lexikon64 träffar
Ob:bf Allmänt: institutioner83 träffar
Ob:k Allmänt: historia90 träffar
Ob.09 Allmänt: politiska skrifter286 träffar
Oba Folkrätt10884 träffar
Obb Freds- och nedrustningsfrågor8780 träffar
Obd Internationellt samarbete: allmänt1946 träffar
Obe Nationernas förbund (NF)440 träffar
Obf Förenta nationerna (FN)3985 träffar
Obk Regionalt mellanfolkligt samarbete6743 träffar
Obl Försvarspakter735 träffar
Obn Nordiskt samarbete953 träffar
Obq Utvecklingsbistånd och internationell hjälpverksamhet7528 träffar
Obr Röda korset (och likvärdiga organisationer)483 träffar

OSW 35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.
Här församlingarnas egna dokument. Oklart var SAB har dem.

OSW 36/39 Politiska krav och politiska planeringar:
Oh Sociala frågor och socialpolitik173566 träffar se7951
Här politiska krav och politiska planeringar. Oklart var SAB har dem.

OSW 4 Sambandsforskningsverksamheter.
Finns inte i SAB

OSW 5 Naturforsknings- och matematikverksamheter.

T Matematik
Ta Matematik: allmänt20686 träffar
Tb Aritmetik463 träffar
Tc Algebra7432 träffar
Td Analys11819 träffar
Te Geometri5824 träffar
Tf Mått, mål och vikt611 träffar
Th Sannolikhetskalkyl och matematisk statistik12869 träffar

U Naturvetenskap
U(x) Naturvetenskapliga lexikon407 träffar
U:b Naturvetenskaplig forskning och n naturvetenskapliga institutioner530 träffar
U:d Naturvetenskaplig teori, filosofi och metodlära1413 träffar
U:k Naturvetenskapens historia2319 träffar
U:oa Naturvetenskapens sociologi133 träffar
U.02 Allmän instrumentlära683 träffar

Ua Astronomi15199 träffar
Ua(y) Astronomiska kartor, stjärnkataloger och bilderböcker48 träffar
Ua:bf Astronomiska institutioner74 träffar
Ua:k Astronomins historia1307 träffar
Ua.02 Instrumentlära324 träffar
Uaa Universum2504 träffar
Uab Solsystemet2247 träffar
Uac Stjärnor1230 träffar

Uae Praktisk astronomi874 träffar
Uaf Tidmätning1484 träffar
Uag Celest mekanik227 träffar
Uah Sfärisk astronomi och positionsastronomi111 träffar
Uai Astrofysik1032 träffar

Ub Geofysik17337 träffar
Ub.02 Instrumentlära: allmänt8 träffar
Uba Meteorologi6524 träffar
Ubb Oceanografi och hydrologi6125 träffar
Ubc Geodesi1764 träffar
Ubd Jordmagnetism407 träffar
Ube Vulkaner och jordbävningar1012 träffar

Uc Fysik och kemi71241 träffar
Uc.bf Institutioner0 träffar
Uc:k Fysikens och kemins historia360 träffar
Ucb Mekanik5380 träffar
Ucc Fysik27528 träffar
Ucd Molekyl-, atom-, kärn- och partikelfysik7146 träffar
Uce Kemi27368 träffar

Ud Geologi och paleontologi26607 träffar
Ud:bf Geologiska och paleontologiska institutioner57 träffar
Ud:k Geologins och paleontologins historia199 träffar
Ud.02 Instrumentlära8 träffar
Ud- Särskilda länder och områden3186 träffar
Uda Allmän och historisk geologi7438 träffar
Udb Paleontologi4005 träffar
Udt Geokemi462 träffar
Udu Mineralogi2407 träffar
Udv Petrologi1358 träffar
UdxEkonomisk geologi2978 träffar
J Arkeologi

Ue Biologi37710 träffar
Ue:bf Biologisinstitutioner42 träffar
Ue:k Biologins historia661 träffar
Ue.0 Särskilda biologiska aspekter och delområden20173 träffar
Uea Utvecklingslära och genetik6109 träffar
Ueb Fysisk antropologi1735 träffar
Uec Mikrobiologi2095 träffar
Ued Bioteknik1481 träffar

Uf Botanik29412 träffar
Uf:bf Botanikinstitutioner251 träffar
Uf:k Botanikens historia559 träffar
Uf.0Särskilda botaniska aspekter och delområden11570 träffar
Ufa Särskilda grupper av växter2464 träffar
Ufe Fröväxter (Fanerogamer): allmänt962 träffar
Uff Fanerogamer: gömfröiga (Magnoliophytina)2724 träffar
Ufg Fanerogamer: nakenfröiga (Pinophytina)287 träffar
Ufh Kryptogamer5684 träffar

Ug Zoologi36507 träffar
Ug:bf Zoologiinstitutioner115 träffar
Ug:k Zoologins historia233 träffar
Ug.0 Särskilda zoologiska aspekter och delområden7168 träffar
Uge Ryggradsdjur (Vertebrata)531 träffar

Ugf Däggdjur (Mammalia)5257 träffar
Ugg Fåglar (Aves)6556 träffar
Ugh Kräldjur (Reptilia) och groddjur (Amphibia)999 träffar
Ugi Fiskar (Pisces) och rundmunnar (Cyclostomi)2329 träffar
Ugj Ryggradslösa djur (Evertebrata)11027 träffar

Uh Miljöfrågor och naturskydd41368 träffar till 71

SW 6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.
OSW 60 Allmänt om teknologiska o ekonomiska verksamheter.
Kv Allmän ekonomisk historia19921 träffar

OSW 61 Hälso- o sjukvårdsverks., räddning o d. Veterinärverks.

V Medicin
V(x) Medicinska lexikon666 träffar
V:b Medicinsk forskning och medicinska institutioner623 träffar
V:d Medicinens filosofi och metodlära1487 träffar
V:k Medicinhistoria6408 träffar
V:oa Allmänt: medicinsk sociologi741 träffar
V:oe Allmänt: medicinlagstiftning52 träffar
V:oi Allmänt: medicinstatistik62 träffar
Va Medicinsk genetik, mikrobiologi, immunologi m fl icke-kliniska discipliner6597 träffar
Vb Anatomi4013 träffar
Vc Medicinsk fysiologi, biofysik och kemi8182 träffar
Vd Farmakologi8243 träffar
Ve Allmän medicin51942 träffar
Vf Kirurgi och anestesi8641 träffar
Vg Gynekologi och andrologi6128 träffar
Vh Pediatrik4490 träffar
Vi Oftalmologi (ögat)2109 träffar
Vj Otorinolaryngologi2486 träffar
Vk Odontologi5159 träffar
Vl Psykiatri24284 träffar
VmTerapimetoder8514 träffar

Vn Samhällsmedicin, hygien, sexologi25450 träffar
Vo Rättsmedicin459 träffar
Vp Hälso- och sjukvård29201 träffar
Vs Geriatrik1844 träffar
Vt Flyg- och navalmedicin, rymdmedicin181 träffar
Vu Idrottsmedicin773 träffar
Vx Militärmedicin1166 träffar
Qdfb Veterinärmedicin2005 träffar
Qdfb:bf Organisationer och institutioner14 träffar
Qdfb:k Historia101 träffar
Qdfb:oe Lagstiftning13 träffar

Ps Brandteknik och brandväsen2731 träffar. Delar om brandkår och räddningstjänst ingår i 61

OSW 62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)

P Teknik, kommunikationer ... Del om ingenjörsverksamheter , konstruktion o d. Tillverkning ingår i 66-69. Drift av kommunikationer ingår i 654+656. Drift av energi- och hygienproduktion o d ingår i 64. Allmänt om drift av datorer och datorbehandling Ingår i 651.

P(x) Tekniklexikon693 träffar
P:d Teknisk teori och filosofi405 träffar
P:k Allmän teknikhistoria1548 träffar
P:oa Allmänt: sociologiska aspekter964 träffar
P.0 Allmänt: särskilda aspekter, amatör- och hobbyverksamhet31872 träffar
Pa Teknisk fysik9422 träffar
Pb Maskinteknik12532 träffar
Pc Elektroteknik och elektrisk industri32335 träffar
Pd Bergsbruk9320 träffar
Pe Metallbearbetning och metallindustri7705 träffar
Industrier Pf o s v förtecknas på 66-69.
Pp Byggnadsteknik, byggnadsproduktion, teknisk hygien40657 träffar
Pr Transportmedel och kommunikationer50745 träffar
Ps Brandteknik och brandväsen2731 träffar. Delar om brandkår och räddningstjänst ingår i 61
Pt Patentbeskrivningar231 träffar
Pu Datorer och databehandling69084 träffar

OSW 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.

Qd Lantbruk46433 träffar
Qd(x) Lantbrukslexikon80 träffar
Qd:bf Lantbruksorganisationer och -institutioner61 träffar
Qd:k Lantbrukets och lantbruksforskningens historia846 träffar
Qd:oe Lantbrukslagstiftning32 träffar
Qd- Särskilda länder och områden12333 träffar
Qda Lantbruksekonomi2258 träffar
Qdb Lantbrukets byggnader, redskap och maskiner1263 träffar
Qdc Jordbrukslära3467 träffar
Qdd Växtodlingslära3142 träffar
Qde Växternas sjukdomar och skadedjur, växtskydd1608 träffar
QdfHusdjurslära16986 träffar
Qdg Mjölkproduktion475 träffar
Qdh Äggproduktion31 träffar
Qdi Köttproduktion133 träffar
Qdfb Veterinärmedicin2005 träffar till 61

Qe(x) Trädgårdsexikon38 träffar
Qe:k Trädgårdsskötselns och trädgårdsforskningens historia128 träffar
Qe Trädgårdsskötsel7959 träffar
Qe- Särskilda länder och områden1686 träffar
Qec Trädgårdsarbete261 träffar
Qed Köksväxtodling526 träffar
Qee Frukt- och bärodling842 träffar
Qef Prydnadsväxtodling2164 träffar

Qf Skogsbruk9821 träffar
Qf(x) Skogsbrukslexikon32 träffar
Qf:bf Skogsbruksorganisationer och -institutioner20 träffar
Qf:k Skogsbrukets och skogsforskningens historia94 träffar
Qf- Särskilda länder och områden4329 träffar
Qfb Skogsekonomi296 träffar
Qfd Skogsbotanik727 träffar
Qfe Skogsvård813 träffar
Qfh Avverkning och transport454 träffar
Qfj Skogsuppskattning och virkesmätning259 träffar
QfkFlottning och sortering264 träffar

Qg Jakt och fiske9402 träffar
Qg- Allmänt: ärskilda länder och områden96 träffar
Qga Jakt3576 träffar
Qgb Fiske5560 träffar

OSW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.

Qc Hem och hushåll41918 träffar
Qc(x) Allmänt: lexikon29 träffar
Qc- Särskilda länder och områden1087 träffar
Qca Mat och dryck (inkl kulturhistoriska arbeten)27057 träffar
Qcb Hemmets vård2195 träffar
Qcc Kläder och sömnad5413 träffar
Qcd Personlig hygien1173 träffar
Qcg Umgängeskonst, etikettfrågor och andra personliga förhållanden1233 träffar
Qci Privatekonomi1953 träffar
Qm Hotell, restauranger och turism7078 träffar

P Teknik, kommunikationer ... **Drift av energi- och hygienproduktion o d ingår i 64.**

SW 65 Adm, distribution, kommunikation, organisation o d.

OSW . 651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning.
Qbg Kontorsteknik3071 träffar
Pu Datorer och databehandling69084 träffar delar om drift.

OSW . 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.
Od Förvaltning46142 träffar
Od(x) Allmänna förvaltningslexikon19 träffar
Od:d Allmän förvaltningseori och metodlära225 träffar
Od:k Allmän förvaltningshistoria39 träffar
Od.0 Allmän central- och lokalförvaltning405 träffar
Odb Förvaltningsrätt3324 träffar
Odc Förvaltning: Sverige14084 träffar
Odf Främmande länders förvaltning5511 träffar
Odg Samhällsplanering20410 träffar till 71

OSW . 6525-6529 Militära verksamheter.
S Militärväsen
S(x) Militära lexikon128 träffar
S:bf Militära institutioner28 träffar
S:do Allmänt: militär psykologi179 träffar
S:k Allmän krigshistoria och krigskonstens historia2002 träffar
S:oa Allmänt: militär sociologi251 träffar
S.0 Allmänt: särskilda militära aspekter3617 träffar
S- Allmänt: särskilda länder och områden12851 träffar
Sa Lantkrigsväsen5784 träffar
Sb Sjökrigsväsen9059 träffar
Sc Luftkrigsväsen4066 träffar

Se Total krigföring1924 träffar
Sf Kärnvapenkrigföring1325 träffar
Sg Kemisk och biologisk krigföring409 träffar
Sh Psykologiskt försvar227 träffar
Si Civilförsvar852 träffar
Sj Ekonomiskt försvar88 träffar
Sk Frivilligt försvarsarbete649 träffar
Sv Vapen5481 träffar

OSW . 653 Handelsverksamheter.
Qi Handel13303 träffar
Qi(x) Allmänt: lexikon och uppslagsverk139 träffar
Qi:k Handelns historia148 träffar
Qi:oe Handelslagstiftning64 träffar
Qi-Särskilda länder och områden4168 träffar
Qia Handelsteknik822 träffar
Qik Varukännedom118 träffar
Qil Handelskalendrar och -lexikon428 träffar
Qim Handel med speciella varor3616 träffar
Qis Marknader och varumässor394 träffar
Qiv Handelskammare, handelsrepresentation267 träffar

OSW . 654 Telekommunikationsverksamheter.
P Teknik, kommunikationer ... Del om drift av televerksamheter
Qjg Televäsen1485 träffar
Qjg:bf organisationer och institutioner17 träffar
Qjg:k Televäsendets historia33 träffar
Qjg:oe Telelagstiftning37 träffar
Qjg- Särskilda länder och områden931 träffar

OSW . 655 Förlagsverksamheter o d.
Ad Bokförlag och bokhandel6476 träffar
Ad:k Bokförlagens och bokhandelns historia68 träffar
Ad- Särskilda länder och områden4435 träffar
Ada Bokhandelsteknik och -organisation177 träffar
Ads Lagerkataloger273 träffar
Adt Bokauktionskataloger465 träffar
Ae Bokväsen14489 träffar

OSW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.
P Teknik, kommunikationer ... Del om drift av transporter
Pra Landsvägsfordon och landsvägstrafik15600 träffar
Prb Järnvägar och spårvägar4531 träffar
Prc Fartyg och sjöfart15778 träffar
Prd Luft- och rymdfarkostteknik8471 träffar
Prf Svävare, amfibiefarkoster m m44 träffar
PrtTransportväsen4375 träffar
Prt-Särskilda länder och områden870 träffar
Prtg Godstransporter (inkl containertrafik)827 träffar
Prtp Persontransporter (inkl kollektivtrafik)915 träffar
Qjf Postväsen2276 träffar

OSW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
Ok Försäkring11994 träffar
Om Kooperation1711 träffar
Qaa Ekonomisk teori27779 träffar
Qab Ekonometri2459 träffar
Qac Konjunkturteori och konjunkturlära1891 träffar
Qad Ekonomiska förhållanden68420 träffar

Qae Penning- och bankväsen23674 träffar
Qaf Finansväsen med finansrätt20234 träffar
Qbc Redovisning13451 träffar

OSW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.
Qb Företagsekonomi97354 träffar
Qb(x) Företagsekonomiska lexikon217 träffar
Qb:bf Allmänt: Organisationer och institutioner14 träffar
Qb:d Företagsteori, metodlära539 träffar
Qb:k Företagsekomomins historia148 träffar
Qb-Särskilda länder och områden1221 träffar
Qba Företagsorganisation, företagsformer, företagsledning36814 träffar
Qbb Standardisering707 träffar
Qbc Redovisning13451 träffar till 657
Qbd Anläggningar och inventarier821 träffar
Qbf Personaladministration9735 träffar
Qbg Kontorsteknik3071 träffar till 651
Qbi Driftsorganisation11573 träffar
Qbk Materialadministration2864 träffar
Qbl Försäljningsorganisation. Marknadsföring12145 träffart 659
Qbm Reklam och PR (public relations)4594 träffar till 659
Qz Särskilda företag19026 träffar

OSW . 659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od.
Qbl Försäljningsorganisation. Marknadsföring12145 träffar
Qbm Reklam och PR (public relations)4594 träffar

OSW 66/68 Tillverkning av varor.

P Teknik, kommunikationer ... **Del om tillverkning av varor. Konstruktion se 62**

Pa Teknisk fysik9422 träffar
Paa Teknisk akustik1455 träffar
Pab Teknisk optik5481 träffar
Pac Teknisk värmelära1351 träffar

Pb Maskinteknik12532 träffar
Pb.0 Särskilda aspekter52 träffar
Pba Maskinelement6072 träffar
Pbb Värmemotorer1375 träffar
Pbc Vattenmotorer och pumpar671 träffar
Pbd Vindmotorer m m327 träffar
Pbe Transportanordningar522 träffar
Pbf Kylteknik, Tryckluftteknik, luftpumpar870 träffar

Pc Elektroteknik och elektrisk industri32335 träffar
Pc:bf Allmänt: institutioner5 träffar
Pc:oe Allmänt: lagstiftning8 träffar
Pc.0 Alllmänt: särskilda aspekter342 träffar
Pca Elektrisk kraftproduktion523 träffar
Pcb Elektrisk kraftöverföring och distribution2091 träffar
Pcc Elektriska maskiner844 träffar
Pcf Elektrisk ljusteknik531 träffar
Pcg Elektrisk värmeteknik63 träffar
Pch Teknisk elektrokemi455 träffar

Pci Elektronik10078 träffar
Pcj Radio- och teleteknik11381 träffar

Pd Bergsbruk9320 träffar
Pd:bf Institutioner27 träffar
Pd:oe Lagstiftning35 träffar
Pd.05 Industri134 träffar
Pda Prospektering och mineralutvinning3062 träffar
Pdb Metallurgi4079 träffar

Pe Metallbearbetning och metallindustri7705 träffar
Pe.0 Allmänt: särskilda aspekter, amatör- och hobbyverksamhet541 träffar
Pea Gjutning406 träffar
Pec Bearbetning och formning930 träffar
Ped Värme- och köldbehandling152 träffar
Pee Svetsning, skärning, lödning, limning841 träffar
Peg Ytbehandling541 träffar
Peh Metallprodukter141 träffar
Pej Metallmanufaktur och smideshantverk1035 träffar
Pel Finmekanik1402 träffar

Pf Stenindustri974 träffar

Pg Glas, keramik, porslin2830 träffar
Pg.0 Allmänt: särskilda aspekter, amatör- och hobbyverksamhet507 träffar
Pga Glas1296 träffar
Pgb Keramik och porslin560 träffar

Ph Träteknik och träindustri3955 träffar
Ph.0 Allmänt: särskilda aspekter, amatör- och hobbyverksamhet623 träffar
Pha Virkesframställning513 träffar
Phc Lagring av virke34 träffar
Phd Träbearbetning401 träffar
Phh Träprodukter359 träffar
Phi Finsnickeri1338 träffar
Phj Kork och korkprodukter15 träffar

Pi Pappersindustri3451 träffar
Pi.05 Industri208 träffar
Pia Cellulosa- och pappersmasseindustri608 träffar
Pib Papper och papp1109 träffar
Pic Pappersprodukter389 träffar

Pj Textil- och beklädnadsindustri3572 träffar
Pj.0 Allmänt: särskilda aspekter192 träffar
Pja Textil- och konstfiberindustri1649 träffar
Pjb Textilkemi635 träffar
Pjc Beklädnadsvaror588 träffar
Pjd Övriga textilprodukter127 träffar

Pk Läder- och pälsvaruindustri781 träffar
Pk.05 Allmänt: industri18 träffar
Pk.09 Allmänt: amatör- och hobbyverksamhet9 träffar
Pka Läderbearbetning188 träffar
Pkb Pälsberedning48 träffar
Pkc Skor och andra lädervaror456 träffar

Pl Övriga produkter516 träffar
Pl.09 Amatör- och hobbyverksamhet308 träffar
Plb Leksaker92 träffar
Plc Halm- och hårarbeten m m65 träffar

Pm Kemisk teknik och kemisk industri21529 träffar
Pm:oe Allmänt: lagstiftning8 träffar
Pm.0 Allmänt: särskilda aspekter454 träffar
Pma Bränslen och sprängämnen3547 träffar
Pmb Livsmedel och njutningsmedel7728 träffar
Pmc Läkemedel och kosmetika1178 träffar
Pmg Oljor, fetter och vaxer264 träffar
Pmh Färger och lacker1410 träffar
Pmi Gummi och plaster1617 träffar
Pmö Övrig kemisk-teknisk industri989 träffar

Pn Fotografi och filmteknik7261 träffar
Pna Fotografi4139 träffar
Pnb Filmteknik, TV- och videofotografering1030 träffar
Pnd Vetenskaplig och teknisk fotografi983 träffar
Pny Fotografi och filmteknik: restaurering och konservering131 träffar

Po Tryckeri och bokbinderi2487 träffar
Po.05 Allmänt: industri70 träffar
Poa Tryckeri1763 träffar
Pob Bokbinderi336 träffar

Pr Transportmedel och kommunikationer50745 träffar
Pra Landsvägsfordon och landsvägstrafik15600 träffar
Prb Järnvägar och spårvägar4531 träffar
Prc Fartyg och sjöfart15778 träffar
Prd Luft- och rymdfarkostteknik8471 träffar
Prf Svävare, amfibiefarkoster m m44 träffar
Prt Transportväsen4375 träffar

OSW 69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar.

P Teknik, kommunikationer ... Del om tillverkning/byggande av byggnader och anläggningar. Konstruktion se 62

Pp Byggnadsteknik, byggnadsproduktion, teknisk hygien40657 träffar
Pp:bf Allmänt: organisationer och institutioner61 träffar
Pp:oe Byggnadslagstiftning365 träffar
Pp.0 Allmänt: särskilda aspekter422 träffar
Ppa Byggnadsteknik9156 träffar
Ppb Byggnadsproduktion: husbyggnad9363 träffar
Ppc Bygnadsproduktion: väg- och vattenbyggnad6287 träffar
Ppd Teknisk hygien, vatten och avlopp, värmeförsörjning m m9198 träffar

SW 7 Formgivning av fysiska och sociala miljöer.
OSW 70 Allmänt om konst o kultur.
Ia Konst: allmänt10951 träffar
Ib Konsthistoria95037 träffar
O
SW 71 Övergripande planering av fysiska miljöer. samt
SW 72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur.

Odg Samhällsplanering20410 träffar
Odg(x) Allmänt: lexikon19 träffar
Odg:bf Organisationer och institutioner11 träffar
Odg:d Samhällsplneringens teori, filosofi och metodlär181 träffar
Odg:k Samhällsplaneringens histori28 träffar
Odg:oe Lagstiftning33 träffar
Odg- Allmänt: särskilda länder och områden5957 träffar
Odgb Riksplanering74 träffar
Odgc Regionplanering2387 träffar
Odgd Kommunal planering5690 träffar
Odgl Planering för bostäder710 träffar
Odgm Planering för rekreation, lek, fritid och kultur583 träffar
Odgp Planering för handel, industri och arbetsplatser277 träffar
Odgq Planering för kommunikationer och transporter1534 träffar
Op Framtidsstudier1604 träffar
Uh Miljöfrågor och naturskydd41368 träffar
Ic Arkitektur64589 träffar
Ic:bf Arkitekturorganisationer och -institutioner41 träffar
Ic:d Arkitekturteori och -psykologi1713 träffar
Ic:do Arkitekturpsykologi174 träffar
Ic:k Vetenskapshistoria82 träffar
Ic. Särskilda perioder3428 träffar
Ic- Särskilda länder och områden35673 träffar
Icd Byggnader för särskilda ändamål10412 träffar
Ict Stadsplanekonst3929 träffar
Icu Landskapsarkitektur4153 träffar
Icv Byggnadsvård3914 träffar
O
SW 73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning. Samt
SW 74 Konsthantverk, formgivning av bruksföremål. Inredning. och
SW 75 Konstmåleri. 76 Grafisk konst, teckenkonst. 77 Fotografi.

Id Skulptur7222 träffar
Bg Allmänna museer14987 träffar
Bh Allmänna utställningar1538 träffar
Ie Målarkonst19432 träffar
If Grafisk konst7647 träffar
Ig Teckningskonst7391 träffar
Ih Konsthantverk39390 träffar
Ii Konstsamlingar och -utställningar18292 träffar
In Fotokonst12369 träffar
Af Skrift3418 träffar
Ky Historiska hjälpvetenskaper16163 träffar delar

OSW 78 Musik (konserter o d till 792)
Ij Musik89664 träffar (konserter, evenemang od till 792)
X Musikalier (noter)
Y Musikinspelningar

SW 79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer o verks. Sport. (Allmänt om sociala miljöer) samt
OSW . 7911-7913 Seder och bruk.

Oa Sociologi64809 träffar
Oa(x) Sociologiska lexikon116 träffar
Oa:bf Sociologiska institutioner8 träffar
Oa:d Sociologisk teori, filosofi och metodlära5133 träffar
Oa:k Sociologins historia715 träffar
Oaa Socialpsykologi11628 träffar kan ingå i 15
Oab Sociala strukturer31995 träffar
Oac Familjesociologi6571 träffar

M Etnografi, socialantropologi
M(x) Etnografiska etc. lexikon112 träffar
M:b Etnografisk etc. forskning. Institutioner337 träffar
M:d Etnografisk etc teori, filosofi och metodlära2649 träffar
M:k Etnografins etc historia507 träffar
Ma Europa: allmänt1767 träffar
Mb Norden: allmänt373 träffar
Mc Sverige9481 träffar
Md Övriga Norden1365 träffar
Me Brittiska öarna (Storbritannien)434 träffar
Mf Mellaneuropa1064 träffar
Mg Nederländerna, Belgien och Luxemburg89 träffar
Mh Schweiz113 träffar
Mi Italien (inkl Vatikanstaten, San Marino och Malta)192 träffar
Mj Frankrike338 träffar
Mk Spanien (inkl Andorra och Gibraltar)233 träffar
Ml Portugal93 träffar
Mm Östeuropa1158 träffar
Mn Balkanländerna464 träffar
Mo Asien4523 träffar
Mp Afrika3277 träffar
Mq Amerika5608 träffar
Mr Oceanien1499 träffar
Ms Polarländerna549 träffar
Mu Bebyggelse och byggnader2315 träffar
Mv Föremål1351 träffar
Mx Näringsliv och arbetsliv3887 träffar
My Samhälls- och familjeliv3531 träffar
Mz Folktro och folkseder10687 träffar
Bl Omstridda fenomen och företeelser2995 träffar

O
SW . 7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm. Samt
SW . 792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans. och
SW . 793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek. och
SW . 794 Spel. Skicklighets-och turspel. Lotteri. Lotto. Tips etc.

Im Film26097 träffar
Ik Teater30897 träffar
Rc Danslekar och dans1723 träffar
Rh Scoutrörelsen684 träffar
Rd Spel och tidsfördriv7462 träffar
Re Lotteri, vadhållning, tips499 träffar

SW 795 Sociala miljöer och sociala verksamheter.
OSW . 7951 Socialvård.

Oh Sociala frågor och socialpolitik173581 träffar
Oh:oe Allmänt: sociallagstiftning140 träffar
Oh- Allmänt: särskilda länder och områden7023 träffar
Oha Arbete och arbetsmarknad54266 träffar
Ohc Bostäder8400 träffar
Ohd Emigration och immigration12477 träffar även 7958
Ohe Minoriteter12938 träffar
Ohf Social omsorg29923 träffar
Ohg Frivillig hjälpverksamhet3148 träffar
Ohi Alkohol-, narkotika- och nikotinfrågor10907 träffar
Ohj Genusfrågor35587 träffar
Ohk Fritidsverksamhet2265 träffar
Ohm Allmänna samlingslokaler516 träffar

OSW . 7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.

Planering av sociala miljöer för **Odgm**-**Odgq** se 71+72
Odgm Planering för rekreation, lek, fritid och kultur583 träffar
Odgp Planering för handel, industri och arbetsplatser277 träffar
Odgq Planering för kommunikationer och transporter1534 träffar
Oep Kriminologi och polisväsen15455 träffar
Oeq Kriminalvård3233 träffar

OSW . 7957 Undervisning o d.

EUppfostran och undervisning
E:b Uppfostran och undervisning: forskning44 träffar
E:bf Organisationer och institutioner26 träffar
E:d Uppfostran och undervisning: teori och filosofi1395 träffar
E:k Uppfostran och undervisning: historia1888 träffar
E:oa Uppfostran och undervisning: sociologi293 träffar
Ea Pedagogik60803 träffar
Eh Uppfostran i hemmiljö1475 träffar
Em Undervisningsväsen (ej högskolor)47580 träffar
Ep Högskolor35133 träffar
Et Ungdomsvårdsskolor235 träffar
Eu Elever med särskilda behov8568 träffar
Ev Folkbildning5026 träffar
Ex Yrkesval1496 träffar

OSW . 7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet.
Odgl Planering för bostäder710 träffar se 71+72
Ohd Emigration och immigration12477 träffar

OSW . 7959 Sociala miljöer o verks.i allmänna grupper o d.
Bi Förenings- och mötesteknik1107 träffar
Bk Allmänna sällskap och föreningar3306 träffar

OSW 796/799 Sport, idrott o d.
Ra Gymnastik3153 träffar
RagMotion1185 träffar
Rah Bodybuilding314 träffar

Rai Yoga277 träffar
Raj Akrobatik12 träffar
Rb Idrott och sport28365 träffar
Rb:bf Idrottsorganisationer och -institutioner160 träffar
Rb:do Idrottspsykologi731 träffar
Rb:k Idrottsforskningens historia367 träffar
Rb:oa Idrottssociologi917 träffar
Rb- Särskilda länder och områden4253 träffar
Rba Allmän idrott. Friidrott725 träffar
Rbb Boll- och kägelsport4213 träffar
Rbc Simning, simhopp, dykning m m622 träffar
Rbd Sjösport. Båtsport1366 träffar
Rbe Djursport1600 träffar
Rbf Cykel-, motor- och flygsport1137 träffar
Rbg Vintersport1710 träffar
Rbh Rullskridskor, rullbräda, rullskidor90 träffar
Rbi Budo (kampsporter)502 träffar
Rbj Brottning145 träffar
Rbk Boxning218 träffar
RblTyngdlyftning49 träffar
Rbm Orienteringssport (inkl skidorientering)1599 träffar
Rbn Alpinism368 träffar
Rbo Friluftsliv1471 träffar
Rbp Fäktning183 träffar
Rbq Skytte340 träffar
Rbr Handikappidrott163 träffar
Rbv Olympiska spelen691 träffar
Rbz Särskilda idrottsutövare2594 träffar

SW 8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur

OSW 80 Språkliga verksamheter. 802/809 motsvarar 82/89.

F Språkvetenskap

F(x) Flerspråkiga lexikon och språkvetenskapliga uppslagsverk1123 träffar
F:b Språkvetenskaplig forskning, organisationer och institutioner177 träffar
F:d Språkteori och -filosofi10397 träffar
F:k Språkvetenskapens historia1329 träffar
F:oa Språksociologi6526 träffar
F:oi Språkstatistik73 träffar
F:pu Datalingvistik1334 träffar
F:t Matematisk lingvistik81 träffar
F.0 Allmänt: särskilda språkvetenskapliga aspekter20983 träffar
Fb Indoeuropeiska språk: allmänt5008 träffar
Fc Svenska24043 träffar
Fd Övriga nordiska språk5173 träffar
Fe Engelska24149 träffar
Ff Tyska16219 träffar
Fg Nederländska1637 träffar
Fh Romanska språk: allmänt2891 träffar
Fi Italienska3959 träffar
Fj Franska11394 träffar
Fk Spanska6634 träffar
Fl Portugisiska1048 träffar
FmSlaviska och baltiska språk18187 träffar
Fn Keltiska språk772 träffar
Fo Grekiska och latin15432 träffar
Fp Indo-ariska språk2495 träffar

Fq Iranska språk1553 träffar
Fr Övriga indoeuropeiska språk998 träffar
Fs Semitiska språk11097 träffar
Ft Hamitiska språk och tchadspråk1909 träffar
Fu Finsk-ugriska och altaiska språk10458 träffar
Fv Sinotibetanska och austroasiatiska m.fl. språk3094 träffar
Fx Övriga språk7413 träffar
Fy Konstgjorda språk566 träffar
Få Teckenspråk550 träffar

OSW 81 Litteraturvetenskap. Litteraturhistoria.

G Litteraturvetenskap

G(x) Litteraturvetenskapliga lexikon802 träffar
G:b Litteraturvetenskaplig forskning, organisationer och institutioner178 träffar
G:dd Litteraturvetenskaplig metodlära1357 träffar
G:df Litteraturestetik8370 träffar
G:dg Litteraturkritik3012 träffar
G:do Litteraturpsykologi1164 träffar
G:k Litteraturvetenskapens historia475 träffar
G:oa Litteratursociologi2804 träffar
G.0 Särskilda litterära genrer och motiv27810 träffar
G. Allmänt: särskilda litterära perioder31799 träffar
Gb Germansk och nordisk litteraturhistoria: allmän1434 träffar
Gc Svensk litteraturhistoria28437 träffar
Gd Övrig nordisk litteraturhistoria7197 träffar
Ge Engelsk litteraturhistoria44252 träffar
Gf Tysk litteraturhistoria25513 träffar
Gg Nederländsk litteraturhistoria822 träffar
Gh Romansk litteraturhistoria: allmän1002 träffar
Gi Italiensk litteraturhistoria4836 träffar
Gj Fransk litteraturhistoria20285 träffar
Gk Spansk litteraturhistoria8600 träffar
Gl Portugisisk litteraturhistoria1668 träffar
Gm Slavisk och baltisk litteraturhistoria24365 träffar
Gn Keltisk litteraturhistoria366 träffar
Go Grekisk och latinsk litteraturhistoria12880 träffar
Gp Indo-arisk litteraturhistoria1190 träffar
Gq Iransk litteraturhistoria911 träffar
Gr Övrig indoeuropeisk litteraturhistoria160 träffar
Gs Semitisk litteraturhistoria3993 träffar
Gt hamitiska språk och tchadspråk129 träffar
Gu Finsk-ugrisk och altaisk litteraturhistoria4207 träffar
Gv Litteraturhistoria: sino-tibetanska och austroasiatiska språk1443 träffar
Gx Övrig litteraturhistoria2706 träffar
Gz Särskilda utländska författare6100 träffar

OSW 82/89 Skönlitteratur på olika språk.

H Skönlitteratur

H.07 Folkdiktning: allmänt1506 träffar
Hbn Nordisk skönlitteratur: samlingar510 träffar
Hc Svensk skönlitteratur264319 träffar
Hd Övrig nordisk skönlitteratur22540 träffar
He Engelsk skönlitteratur111581 träffar
Hf Tysk skönlitteratur29946 träffar
Hg Nederländsk skönlitteratur2645 träffar
Hh Romansk skönlitteratur1176 träffar
Hi Italiensk skönlitteratur8110 träffar
Hj Fransk skönlitteratur26798 träffar
Hk Spansk skönlitteratur18943 träffar
Hl Portugisisk skönlitteratur4602 träffar
Hm Slavisk och baltisk skönlitteratur47428 träffar
Hn Keltisk skönlitteratur323 träffar
Ho Grekisk och latinsk litteratur25654 träffar
Hp Indisk litteratur4321 träffar
Hq Iransk litteratur5971 träffar
Hr Övrig indoeuropeisk litteratur1395 träffar
Hs Semitisk litteratur12166 träffar
Ht Litteratur på hamitiska språk och tchadspråk620 träffar
Hu Finsk-ugrisk och altaisk skönlitteratur19683 träffar
Hv Skönlitteratur på sinotibetanska och austroasiatiska m.fl. språk6319 träffar
Hx Övrig skönlitteratur6009 träffar
Hy Skönlitteratur på konstgjorda språk139 träffar
Hå Skönlitteratur på teckenspråk229 träffar

SW 9 Saklitterära verks.Allmän geografi o historia. Biografi.

OSW 90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen.

Ä Tidningar

Bd Allmänna tidskrifter och allmänna serier9483 träffar
Bb Allmänna samlingsverk9362 träffar
Br Kommunikation, cybernetik, informationsteori6897 träffar
Bs Masskommunikation: allmänt13047 träffar
Bt Publicistik (inkl tidningsväsen och -historia)13022 träffar
Bu Masskommunikation: radio och television7423 träffar
Bv Informationsteknik (IT)5082 träffar

OSW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.

N Geografi och lokalhistoria

N(x) Allmänt: geografiska lexikon453 träffar
N(y) Allmänt: kartor och bilder2829 träffar
N:d Geografisk teori, filosofi och metodlära680 träffar
N:k Geografiforskningens historia1898 träffar
N.0 Allmänt: reseskildringar och -handböcker, särskilda geografiska aspekter6401 träffar
Na Europa: allmänt2573 träffar
Nb Norden: allmänt2031 träffar
Nc Sverige79719 träffar
Nd Övriga Norden9805 träffar
Ne Brittiska öarna (Storbritannien)4697 träffar
Nf Mellaneuropa9987 träffar

Ng Nederländerna, Belgien och Luxemburg1154 träffar
Nh Schweiz1086 träffar
Ni Italien4287 träffar
Nj Frankrike4121 träffar
Nk Spanien1958 träffar
Nl Portugal482 träffar
Nm Österuropa6915 träffar
Nn Balkanländerna2880 träffar
No Asien16466 träffar
Np Afrika7168 träffar
Nq Amerika10113 träffar
Nr Oceanien (Australien, Nya Zeeland, Melanesien, Polynesien, Mikronesien)2084 träffar
Ns Polarländerna2285 träffar
Nt Oceaner och hav831 träffar
Ny Kartografi3678 träffar

OSW 92 Biografiska verksamheter, släkthistoria o d.

L Biografi med genealogi
L:k Vetenskapshistoria7 träffar
Ld Genealogi9789 träffar
Lk Biografisk vetenskap660 träffar
Lm Biografiska uppslagsverk15002 träffar
Ls Biografiska samlingar10970 träffar
Lz Biografi: särskilda personer130729 träffar

OSW 93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.

K Historia
K(x) Historiska lexikon252 träffar
K:bf Historiska organisationer och institutioner146 träffar
K:d Historisk teori, filosofi och metodlära4808 träffar
K:k Historieforskningens historia4174 träffar
K. Allmänt: särskilda historiska perioder45052 träffar
Ka Europa: allmänt6460 träffar
Kb Norden: allmänt4345 träffar
Kc Sverige28531 träffar
Kd Övriga Norden14266 träffar
Ke Brittiska öarna (Storbritannien)15845 träffar
Kf Mellaneuropa30066 träffar
Kg Nederländerna, Belgien och Luxemburg1854 träffar
Kh Schweiz815 träffar
Ki Italien5268 träffar
Kj Frankrike13523 träffar
Kk Spanien4401 träffar
Kl Portugal851 träffar
Km Österuropa26727 träffar
Kn Balkanländerna6073 träffar
Ko Asien52814 träffar
Kp Afrika12429 träffar
KqAmerika29025 träffar
Kr Oceanien1087 träffar
Ks Polarländerna243 träffar
Kt Allmän kulturhistoria21717 träffar
Ku Allmän socialhistoria22902 träffar
Kv Allmän ekonomisk historia19921 träffar till 60
Ky Historiska hjälpvetenskaper16163 träffar delar till 73

Sveriges regeringar under 100 år

Nedan finner du en förteckning över de ca 40 olika regeringar som har styrt Sverige under de senaste 1900-talets början.

Årtal Statsminister Typ av regering

1900-09-12
1902-07-0 Fredrik von Otter Borgerlig

1902-07-05
1905-04-13 Erik Gustaf Boström Borgerlig

1905-04-13
1905-08-02 Johan Ramstedt Expeditionsministär

1905-08-02
1905-11-07 Christian Lundeberg Borgerlig samlingsregering

1905-11-07
1906-05-29 Karl Staaff Liberal

1906-05-29
1911-10-07 Arvid Lindman Höger

1911-10-07
1914-02-17 Karl Staaff Liberal

1914-02-17
1917-03-30 Hjalmar Hammarskjöld Höger

1917-03-30
1917-10-19 Carl Swartz Höger

1917-10-19
1920-03-10 Nils Edén Koalition: Liberal, Socialdemokratisk

1920-03-10
1920-10-27 Hjalmar Branting Socialdemokratisk

1920-10-27
1921-02-23 Louis De Geer (dy) Ämbetsmannaministär

1921-02-23
1921-10-13 Oscar von Sydow Ämbetsmannaministär

1921-10-13
1923-04-19 Hjalmar Branting Socialdemokratisk

1923-04-19
1924-10-18 Ernst Trygger Höger

1924-10-18
1925-01-24 Hjalmar Branting Socialdemokratisk

1925-01-24
1926-06-07 Rickard Sandler Socialdemokratisk

1926-06-07
1928-10-02 Carl Gustaf Ekman Koalition: Frisinnad, Liberal

1928-10-02
1930-06-07 Arvid Lindman Höger

1930-06-07
1932-08-06 Carl Gustaf Ekman Frisinnad

1932-08-06
1932-09-24 Felix Hamrin Frisinnad

1932-09-24
1936-06-19 Per Albin Hansson Socialdemokratisk

1936-06-19
1936-09-28 Axel Pehrsson (i Bramstorp) Bondeförbundet

1936-09-28
1939-12-13 Per Albin Hansson Koalition: Socialdemokratisk, Bondeförbundet

1939-12-13
1945-07-31 Per Albin Hansson Koalition: Socialdemokratisk, Bondeförbundet, Folkpartiet och Högern

1945-07-31
1946-10-06 Per Albin Hansson Socialdemokratisk

1946-10-11
1951-10-01 Tage Erlander Socialdemokratisk

1951-10-01
1957-10-31 Tage Erlander Koalition: Socialdemokratiskt, Bondeförbundet

1957-10-31
1969-10-14 Tage Erlander Socialdemokratisk

1969-10-14
1976-10-08 Olof Palme Socialdemokratisk

1976-10-08
1978-10-18 Thorbjörn Fälldin Koalition: Centerpartiet, Moderata samlingspartiet och Folkpartiet

1978-10-18
1979-10-12 Ola Ullsten Folkpartiet

1979-10-12
1981-05-19 Thorbjörn Fälldin
Koalition: Centerpartiet, Moderata samlingspartiet och Folkpartiet

1981-05-19
1982-10-08 Thorbjörn Fälldin Koalition: Centerpartiet, Folkpartiet

1982-10-08
1986-02-28 Olof Palme Socialdemokratisk

1986-03-01
1990-02-26 Ingvar Carlsson Socialdemokratisk

1990-02-26
1991-10-04 Ingvar Carlsson Socialdemokratisk

1991-10-04
1994-10-07 Carl Bildt Koalition: Moderata samlingspartiet, Centerpartiet, Folkpartiet och Kristdemokratiska samhällspartiet

1994-10-07
1996-03-22 Ingvar Carlsson Socialdemokratisk

1996-03-22
2006-10-06 Göran Persson Socialdemokratisk

2006-10-06 Fredrik Reinfeldt Koalition: Moderata samlingspartiet, Centerpartiet, Kristdemokraterna och Folkpartiet

I september 2014 förlorade de borgerliga valet och en regering Stefan Löfven med socialdemokrater och miljöpartister trädde till.

Makthavare i världen efter andra världskriget.

(010604. Datum och stavning är troligen rätt, men det kan finnas fel i stavningen av namnen.)

Sovjetunionen.
Upphörde 1991.Unionen ersattes av OSS, Oberoende Staters Samvälde, men Ryssland framstår som främste makthavaren.

1917-24 Vladimir Iljitj Lenin. Död i ämbetet.

24-53 Josef Stalin .Död i ämbetet.
53-55 Georgij Malenkov (regeringschef) utmanövrerad 1955+Nikita Chrustjev (förste sekr. i kommunistpartiet).
55-58 Chrusjtjev (k-partiet) + Nikolaj Bulganin (regeringsch, utstött 1958. Död 1975.
58-64 Chrusjtjev (k-sekr.+regch.) Avsatt. Död 1971.
64-77 Alexej Kosygin (reg-ch). Död1980+ Leonid Bresjnev (sekr k-partiet)
77-82 Bresjnev (k-sekr+president).Död i ämbetet
82-84 Jurij Andropov (k-sekr+president) Död i ämbetet
84-85 Konstantin Tjernenko (k-sekr+ president . Död i ämbetet.
85-91 Mikhail Gorbatjov (president mm)

53-56 Utrikesminister V Molotov.
57-85 Utrikesminister Andrej Gromyko
85-91 Utrikesminister Edvard Sjevardnase
91-91 Utrikikesm. Alex Bessmertnych + Boris Pankin + Sjevardnase

Ryssland.
1992-99 Boris Jeltsin
2000-2008 Vladimir Putin
2008-2012 Dmitrij Medvedev
2012- Vladimir Putin

Amerikas förenta stater. USA.Presidenter.
1933-45 Franklin D Roosovelt (D=demokrat= amerikansk vänster). Död i ämbetet.
45-53 Harry S Truman. (Demokrat)
53-61 Dwight D Eisenhower (R= republikan= amerikansk höger)
61-63 John F Kennedy (Dem, mördad)
63-69 Lyndon B Johnson (Dem)
69-74 Richard M Nixon (Rep,Avsatt)
74-77 Gerald R Ford (Rep)
77-81 Jimmy Carter (Dem)
81-89 Ronald Reagan (Rep)
89-93 George Bush (Rep)
93-00 Bill Clinton (Dem)
2001-08 George W Bush (Rep)
2009-16 Barack Obama (Dem)
2017- Donald Trump (Rep)

Storbritannien/England. Premiärministrar.
1940-45 Winston Churchill (konservativ med samlingsregering)
45-51 Clement Attlee (Labour =vänster)
51-55 Churchill (konservativ= höger)
55-57 Anthony Eden (k)
57-63 Harold Macmillan (k)
64-70 Harold Wilson (lab)
70-74 Edward Heath (k)

74-76 Wilson (lab)
76-79 James Callaghan (lab)
79-90 Margaret Thatcher (k)
90-97John Major (k)
97- 07 Tony Blair (lab)
07-10 Gordon Brown (lab)
10-16 David Cameron (k)
16- Theresa May (k)

Frankrike. Makthavare och Presidenter.
1944-46 Provisoriska regeringar, chef till jan 1946 Charles de Gaulle, motståndsledare under kriget, därefter Gouin, Bidault, Blum.
47-59 "Fjärde republiken", relativt svag presidentmakt med många regeringar med svårigheter. Presidenter: 1947-54 Vincent Auriol, 54-59 René Coty. De Gaulle regeringschef fr o m juli 1958.
59- "Femte republiken", med stark presidentmakt, skapad av de Gaulle.

Härefter presidenter:
59-69 Charles de Gaulle (höger)
69-74 Georges Pompidou (höger)
74-81 Valery Giscard d 'Estaing (höger)
81-95 Francois Mitterand (socialist=v)
95-07 Jacques Chirac (höger)
07-12 Nicolas Sarkozy (höger UMP)
12- François Hollande (vänster)
17- Emmanuel Macron (En Marche)

Tyskland. Förbundskansler.
(tom hösten 1990 enbart Västtyskland)
1949-63 Konrad Adenauer (CDU= högerparti)
63-66 Ludwig Erhard (CDU)
66-69 Kurt Georg Kiesinger (samlingsreg)
69-74 Willy Brandt (SPD= socialdem=v)
74-83 Helmut Schmidt (SPD)
83-98 Helmut Kohl (CDU)
98- 2005 Gerhard Schröder (SPD)
2005- Angela Merkel (CDU)

Förbundsrepubliken Kina
1949-76 Mau Tse-tung (Zedong)
1977-97 Deng Xiaoping . Död 1997.....
president Hu Jintao
2013 mars president Xi Jinping
premiärminister mars Li Keqiang

FNs generalsekreterare
1946-53 Trygve Lie
53-61 Dag Hammarskjöld
61-71 U Thant
71-81 Kurt Waldheim
82-92 Javier Péres de Cuellar
92-96 Boutros Boutros Ghali
97-2006 Kofi Annan
2007-2016 Ban Ki Moon
2017- António Manuel de Oliveira Guterres

Världens befolkning i början på 1990-talet. **Enligt Familjens Nya Världsatlas från Bonniers Lexikon 1994.**

Sven Wimnells hemsida på Internet: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ?

Utvecklingen mot framtiden beror huvudsakligen av människornas verksamheter. De har sedan 19 år tillbaka på hemsidan grupperats i 129 verksamhetsområden i huvudområden numrerade 1-9.

På Sven Wimnells hemsida på Internet, wimnell.com, ges en redovisning av ett forskningsarbete med titeln: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen. Med ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter. Forskningen har med varierande intensitet pågått sedan mitten av 1960-talet.

Utvecklingen mot framtiden beror huvudsakligen av människornas verksamheter. De har ordnats in i 129 verksamhetsområden i nio huvudområden numrerade 1-9. I områdena finns verksamheter som tillsammans formar världens framtid: myndigheter och privata företag och organisationer, arbetare, tjänstemän, filosofer, forskare, lärare, elever, författare, människor av alla slag med alla upptänkliga verksamheter, yrkesverksamheter, fritidsverksamheter, tankeverksamheter o s v

Hemsidan lades in på Internet våren 1998. Redovisningen omfattar sju inledande dokument och 129 dokument med verksamhetsområden som i första hand ska belysa hur verksamheterna fördelas på de olika områdena. De första åren fylldes de 129 sidorna med sådant, men det visade sig att allt inte kunde läggas in, det skulle bli för mycket. Därför gjordes särskilda bilagor, vanligen i pdf-format, som fick länkar på de 129 sidorna.

På område 40 förtecknas bilagor som har att göra med klassifikationssystemets utformning. Klassifikationssystemet innebär en samhällsbeskrivning som beskriver de olika verksamheterna, verksamhetsområdena och hur de beror av varandra.

Senare har arbetet mer växlats över till att påverka utvecklingen genom politiken och många bilagor om det har gjorts och finns förtecknade på område 36-39. Många bilagor handlar både om att visa systemets uppbyggnad och att påverka politiken och mycket gäller att bara undersöka verksamheterna i de olika områdena.

Det är så mycket som händer att det är svårt att både sköta de 129 områdena på hemsidan och att göra bilagor. Arbetet gäller att hålla koll på alla som med verksamheter påverkar utvecklingen. Det är så många att enda möjligheten i det arbetet är att skaffa kunskaper från hemsidor på Internet. Människor som väsentligt påverkar utvecklingen finns ofta i företag och organisationer som numera måste ha hemsidor på Internet för att kunna göra sig gällande. Hemsidesinnehavare som man har anledning besöka har vanligen sitt material svåröverskådligt och ändrar ofta åsikter och adresser. Det är inte möjligt att ständigt kontrollera dem och deras ändringar.

I mars 2011 gjordes en revidering av de 129 områdena, där mycket plockades bort. I april 2014 påbörjas revideringar då ännu mer tas bort. Det finns på de 129 områdena på hemsidan inte plats för några mer omfattande beskrivningar eller beskrivningar som har kort giltighetstid. Områdena måste i stor utsträckning få innehålla länkar till bilagor som innehåller beskrivningar av verksamheter och länkar till beskrivningar.

De särskilda utredningarna/bilagorna finns förtecknade i följande pdf, som också innehåller innehållsförteckningar till de senaste årens utredningar.

Sven Wimnell 080203+++: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen? Ett forskningsarbete. Utredningar och deras innehåll. (http://wimnell.com/omr40zf.pdf)

De flesta av de129 områdena är reviderade senast den 10 april 2014 och innehåller inte det som i projektet gjorts därefter. Det finns i de särskilda utredningarna som finns angivna i början på hemsidan wimnell.com

De senaste utredningarna, som var för sig ofta redovisar aktuella saker i alla de 129 delområdena förtecknas här i kronologisk ordning med den senaste allra överst:

Sven Wimnell 20 december 2017: Tidningsartiklar om inrikes förhållanden. 10 - 16 oktober 2017 enstaka artiklar. 17 oktober - 3 december ett större urval.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzt.pdf

Sven Wimnell 19 december 2017: Tidningsartiklar om utrikes förhållanden. 10 - 16 oktober 2017 enstaka artiklar. 17 oktober - 3 december ett större urval.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzs.pdf

Sven Wimnell 24 december 2017: Samhällsplaneringens problem. Levnadsvillkor. Utvecklingens krafter. Mänskliga verksamheter. Utrikes och inrikes förhållanden.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzr.pdf

Sven Wimnell 17 oktober 2017: Tidningsartiklar 13 september till 9 oktober 2017 om inrikes förhållanden i Sverige. Bilaga till sammanställning 16 oktober.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzq.pdf

Sven Wimnell 16 oktober 2017: Alliansen och regeringen. Hushållens levnadskostnader, skatter och bidrag. Annat. Myndigheter. Levnadsförhållanden och utvecklingens krafter. Riksdag, regering, budget, debatter.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzp.pdf

Sven Wimnell 10 september 2017: Läget i Sverige och världen. Levnadsförhållanden. Utvecklingens krafter. Systemet för mänskliga verksamheter. Samhällsplanering. Partipolitik. Skatter och bidrag.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzo.pdf

Sven Wimnell 23 juni 1917: Tidningsartiklar 15 -23 juni 2017 om inrikes förhållanden samt protokoll till partiledardebatten i riksdagen 14 juni 2017.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzn.pdf

Sven Wimnell 23 juni 2017: Tidningsartiklar 31 maj - 23 juni 2017 om utrikes förhållanden och terrorism.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzm.pdf

Sven Wimnell 4 juni 2017: Politik från höstbudgeten 2016 till 4 juni 2017
http://wimnell.com/omr36-39zzzzl.pdf

Sven Wimnell 23 maj 2017: Yrkesverksamheter enligt SSYK 2012. Näringsliv enligt SNI 2007. Utbildning enligt SUN 2000, Forskningsämnen 2016. SCBs statistik om allt.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzk.pdf

Sven Wimnell 30 maj 2017 : Tidningsartiklar 10-30 maj 2017 om utrikesförhållanden och terrorism.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzj.pdf

Sven Wimnell 9 maj 2017: Tidningsartiklar 26 april till 9 maj 2017 om utrikes förhålanden och terrorism. Presidentvalet i Frankrike andra omgången.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzi.pdf

Sven Wimnell 25 april 2017: Tidningsartiklar 3-25 april 2017 om utrikes förhållanden och terrorism. Bland annat terrorn på Drottninggatan, Erdogan kan bli diktator i Turkiet, Franska presidentvalet, första omgången.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzh.pdf

Sven Wimnell 5 april 2017: Tidningsartiklar 27 februari - 2 April 2017 om utrikes förhållanden. Kommentarer och sammanfattning om samhällsplaneringens problem.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzg.pdf

Sven Wimnell 19 mars 2017: Påminnelser om inrikespolitiken. Introduktion med korta kommentarer om inrikesproblem och läget i världen. Sedan mänskliga verksamheter som styr världen och regeringens verksamheter.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzf.pdf

Sven Wimnell 5 mars 2017:Läget i världen. Artiklar om läget 5-26 februari 2017. Utrikesdeklarationen och riksdagsdebatten. Utrikesdepartementets förbättringar av världen.
http://wimnell.com/omr36-39zzzze.pdf

Sven Wimnell 15 februari 2017: Socialdemokraterna och regeringen. Regionplanering. Trygghet och myndigheter.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzd.pdf

Sven Wimnell 5 februari 2017: Samhällsplaneringens problem. Hur skaman kunna förbättra världen? Vetande från SIDA och Nationalencyklopedin och tidningsartiklar om förhållandena i världen 18 december 2016 till 3 februari 2017.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzc.pdf

Sven Wimnell 16 januari 2017: Att förbättra världen. Att förbättra Sverige. Inkomstskattesystemet ger orimligt höga skatter för de lägsta inkomsterna. De måste kompenseras för det. Det behövs en politik för hushållens förhållanden.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzb.pdf

Sven Wimnell 20 december 2016: Ett bättre nytt år önskas. Kunskaper och etik. Statsministerns jultal. Tidningsartiklar 12-20 december 2016, Ett system för mänskliga verksamheter som styr utvecklingen. Hur ska man kunna förbättra världen?
http://wimnell.com/omr36-39zzzza.pdf

Sven Wimnell 3 december 2016: De nya regionerna. Läget i världen. Mänskliga verksamheter som styr världen. Regeringens politik och brist på politik. Samhällsplaneringens problem. Planering av fysiska och sociala miljöer. Tidningsartiklar.
http://wimnell.com/omr36-39zzzz.pdf

Sven Wimnell 9 november 2016: Verksamheter och kunskaper som alla i en demokrati bör känna till och vad regeringen gör och borde göra. Och tidningsartiklar.
http://wimnell.com/omr36-39zzzy.pdf

Sven Wimnell 10 oktober 2016: Riksmötets öppnande 13 september 2016. Statsbudget 2017. Budgetmotioner. Debatter. Kommentarer. Läget i Sverige och i världen. De politiska partierna. Jämlikhet.
http://wimnell.com/omr36-39zzzx.pdf

Till statsminister Stefan Löfven den 10 september 2016.
http://wimnell.com/omr36-39zzzv.pdf

Sven Wimnell 29 augusti 2016: Brev till statsråd. Om bostäder och skolor m m. Även om skatter o d.
http://wimnell.com/omr36-39zzzu.pdf

Sven Wimnell 18 juni 2016: Världen och Sverige 5-13 juni. Regeringens utbildningspolitik, politik för fysiska och sociala miljöer i regioner och kommuner och politik för hushåll samt partiledardebatt.
http://wimnell.com/omr36-39zzzt.pdf

Sven Wimnell 4 juni2016: Verksamheterna i 22 politikområden och något om samhällsplaneringens problem. Kulturministern: Skattepengar ska inte gå till hatretorik och polarisering.
http://wimnell.com/omr36-39zzzs.pdf

Sven Wimnell 30 maj 2016: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ? Ny regering 25 maj 2016.
http://wimnell.com/omr36-39zzzr.pdf

Sven Wimnell 9+16+26 maj 2016: Sveriges 6 regioner. Länsstyrelser, landsting och kommuner. Invånare 2005 och 2013. Antalet bostäder 2010. Länkar till deras hemsidor på internet 6 maj 2016 med uppgifter om allt de vill visa upp m m.
http://wimnell.com/omr36-39zzzq.pdf

Sven Wimnell 8 maj 2016: Hushållens levnadskostnader. Samhällskunskap, samhällsplanering. Sveriges regioner. Regionplanering. Förstamajtal 2016. Miljöpartiet. Oppositionen. Kungen
http://wimnell.com/omr36-39zzzp.pdf

Sven Wimnell 29 april 2016: Vårbudgeten 2016, tidningsartiklar och förslag om en svensk världsplanering för svenska behov och planeringar för Sverige och 6 svenska regioner.
http://wimnell.com/omr36-39zzzo.pdf

Sven Wimnell 4 april 2016: Utvecklingens krafter. Levnadsförhållanden. Regeringens verksamheter och prioriteringar enligt hemsidan på internet 2 april 2016. Vad gör Kristina Persson ? Planering av Sverige. Utbildning och kultur.
http://wimnell.com/omr36-39zzzn.pdf

Sven Wimnell 2 april 2016: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen. Tidningsartiklar och debattartiklar efter 4 februari 2016.
http://wimnell.com/omr36-39zzzm.pdf

Sven Wimnell 1 april 2016: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen? Tillägg till utredningen 5 februari 2016.
http://wimnell.com/omr36-39zzzl.pdf

Sven Wimnell 5 februari 2016: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen? Med ett system för mänskliga verksamheter som kan hjälpa oss att forma framtiden.
http://wimnell.com/omr36-39zzzk.pdf

Sven Wimnell 4 februari 2016: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen. Tidningsartiklar och debattartiklar 27 december 2015 - 4 februari 2016
http://wimnell.com/omr36-39zzzj.pdf

Sven Wimnell 28 dec 2015: Gestaltad livsmiljö – en ny politik för arkitektur, form och design. SOU 2015:88. Berör hela verksamhetsområdet 7 med planering av fysiska och sociala miljöer och sociala beteenden.
http://wimnell.com/omr70d.pdf

Sven Wimnell 30 november 2015: Samhällsplaneringens problem. System för mänskliga verksamheter Hur ska man kunna förbättra världen?Förbättra de inre verkligheterna och politiken.
http://wimnell.com/omr36-39zzzi.pdf

Sven Wimnell 10 november 2015: Samhällsplaneringens problem. Förbättringar av bibliotek och utbildningssystem med hjälp av ett system för mänskliga verksamheter med helhetssyn på utvecklingen
http://wimnell.com/omr36-39zzzh.pdf

Sven Wimnell 25 oktober 2015: Kommentarer till "Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ? Med ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter som hjälp vid planeringen av framtiden."
http://wimnell.com/omr40zj.pdf

Sven Wimnells hemsida 2018-01-20 18'59 file:///AAASW%20hemsida/wimnell.com/index.html Sida 8 av 23
http://wimnell.com/omr40zk.pdf

Sven Wimnell 1 oktober 2015: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ? Med ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter som hjälp vid planeringen av framtiden.
http://wimnell.com/omr40zj.pdf

Sven Wimnell 11 september 2015: Tidningsartiklar om inrikes förhållanden 12 juni - 24 juli 2015.
http://wimnell.com/omr36-39zzzg.pdf

Sven Wimnell 10 september 2015: Tidningsartiklar om utrikes förhållanden 12 juni - 24 juli 2015.
http://wimnell.com/omr36-39zzzf.pdf

Sven Wimnell 9 september 2015: Samhällsplaneringens problem. Påminnelser om våren och försommaren 2015.
http://wimnell.com/omr36-39zzze.pdf

Sven Wimnell 11 juni 2015: Folkhemmet tur och retur. Socialdemokraternas forskningar om sin politik, samhällsplaneringens problem och partiets kongress 2015.
http://wimnell.com/omr36-39zzzd.pdf

Sven Wimnell 17 maj 2015: Svensk elförsörjning i framtiden – en fråga med globala dimensioner. En tvärvetenskaplig rapport från Uppsala universitet
http://wimnell.com/omr36-39zzzc.pdf

Sven Wimnell 11 maj 2015: De föreslagna nya lägenhetstyperna.
http://wimnell.com/omr36-39zzzb.pdf

Sven Wimnell 11 maj 2015: Hur Sverige styrs. Socialdemokraternas politik. Politiska problem. Regeringens bostadspolitik. Boverket och SCB m m. Sven Wimnell om boende och byggande.
http://wimnell.com/omr36-39zzza.pdf

Sven Wimnell 20 april 2015: Arbetslöshet och välfärd. Samhällsplaneringens problem. Utbildning, skatter och bidrag. Vårbudgeten.
http://wimnell.com/omr36-39zzz.pdf

Sven Wimnell 3 april 2015 +rev sid 27: Svenska folket och dess boende, nya lägenhetstyper, hushålls- och bostadsstatistik. Hushållskostnader, samhällsplaneringens problem och regeringens verksamheter och ansvar.
http://wimnell.com/omr36-39zzy.pdf

Sven Wimnell 10 mars 2015: Utrikespolitisk debatt och några tidningsartiklar i 22 politikområden 28 januari - 27 februari 2015, med utvecklingen under perioden. En fortsättning på http://wimnell.com/omr36-39zzv.pdf
http://wimnell.com/omr36-39zzx.pdf

Sven Wimnell 17 sept 1997 + 1 februari 2015: Filosofins historia. Bertrand Russel om västerlandets visdom.
http://wimnell.com/omr109b.pdf

Sven Wimnell 31 januari 2015: Socialdemokraternas hemsida på internet. Människornas levnadsvillkor och utvecklingens krafter. Partiledardebatt och tidningsartiklar i 22 politikområden 10-27 jan 2015
http://wimnell.com/omr36-39zzv.pdf

Sven Wimnell 10 jan 2014: Tidningsartiklar 11 december 2014 - 10 januari 2015. Med förhandlingar och överenskommelser om hur man ska styra Sverige utan extra val.
http://wimnell.com/omr36-39zzu.pdf

Sven Wimnell 10 dec 2014: Om politik med anledning av budgetbeslutet i riksdagen den 3 dec 2014.
http://wimnell.com/omr36-39zzt.pdf

Sven Wimnell 1 dec 2014: Tidningskommentarer 27 okt - 27 nov 2014 om de sista 11 politikområdena.
http://wimnell.com/omr36-39zzs2.pdf

Sven Wimnell 1 dec 2014: Några kommentarer om sådant som de politiska partierna inte bryr sig om och tidningskommentarer 27 okt - 27 nov 2014 för de första 11 politikområdena..
http://wimnell.com/omr36-39zzs1.pdf

Sven Wimnell 12 nov 2014: Levnadsförhållanden, system för verksamhetsområden, politiska aktörer, riksdagen, kommuner, myndigheter. utskott. regeringen och departementen, statsbudgeten.
http://wimnell.com/omr36-39zzr.pdf

Sven Wimnell 12 nov 2014: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen? Förteckning över särskilda utredningar t o m 12 november 2014
http://wimnell.com/omr40zi.pdf.pdf

Sven Wimnell 26 oktober 2014: Budgetpropositionen 2015. Människornas levnadsförhållanden. Regeringen. Myndigheter. Sammanfattningar om budgeten. Tidningskommentarer. Bugetdebatten.
http://wimnell.com/omr36-39zzq.pdf

Sven Wimnell 13 oktober 2014: Människornas levnadsförhållanden. Riksdagens utskott. Den nya regeringen. Kommentarer och förslag. Tidningskommentarer. Partiledardebatten 8 okt 2014
http://wimnell.com/omr36-39zzp.pdf

Sven Wimnell 13 okt 2014: Samhällsplaneringens problem. Tidningsartiklar 21 sept-13 oktober 2014.
http://wimnell.com/omr36-39zzo.pdf

Sven Wimnell 20 september 2014: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen? Politik september 2014
http://wimnell.com/omr36-39zzn.pdf

Sven Wimnell 4 september 2014: Utbildningssystemet och samhällsplaneringens problem.
http://wimnell.com/omr36-39zzm.pdf

Sven Wimnell 30 juni 2014: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen? Politik maj - juni 2014
http://wimnell.com/omr36-39zzl.pdf

Sven Wimnell 10 maj 2014: Svensk politik från vikingatiden till oppositionens valplattformar för valen 2014.
http://wimnell.com/omr36-39zzk.pdf

Sven Wimnell 080201+5 april2014: Sveriges och omvärldens historia.
http://wimnell.com/omr93c.pdf

Sven Wimnell 3 april 2014: Statstisk årsbok för Sverige 2014 och regeringens verksamheter inlagt i 22 politikområden. Med många länkar till myndigheter o d och biblioteksystem.
http://wimnell.com/omr36-39zzj.pdf

Sven Wimnell 3 april 2014: Hushållsverksamheter, hushållsbudgetar, inkomster och boende, skatteproblem m m. Och sedan: Statistisk årsbok för Sverige 2014 och regeringens verksamheter inlagt i 22 politikområden, med många länkar.
http://wimnell.com/omr36-39zzi.pdf

Sven Wimnell 27 februari 2010 + 3 april 2014: Fackföreningar och arbetsgivareföreningar 2014. Statistik om arbete och näringar. Arbetsförmedlingens hemsida.
http://wimnell.com/omr658f.pdf

Sven Wimnell 18 mars 2014: Socialdemokraterna inför valen 2014. Det som fanns på partiets hemsida på Internet den 18 mars 2014 inlagt på 22 politikområden
http://wimnell.com/omr36-39zzh.pdf

Sven Wimnell 15 mars 2014: Samhällsplaneringens problem. Förslag till förstasida med 22 politikområden på socialdemokraternas hemsida och kommentarer om de 22 områdena.
http://wimnell.com/omr36-39zzg.pdf

Sven Wimnell 31 januari 2014: Fel i skolor. Folkrörelser, Folkbildning och Studieförbund. Utbildning och forskning. Vuxnas och 15-åringars kunskaper. PISA. Civilsamhället. Kultursamhället.
http://wimnell.com/omr36-39zzf.pdf

Sven Wimnell 24 december 2013: Socialdemokraternas politik. Krav ombättre politik och bättre information om politik. Krav om bättre samhällsinformation och bättre skolundervisning.
http://wimnell.com/omr36-39zze.pdf

Sven Wimnell 27 november 2013: Regeringens, kommunernas och landstingens verksamheter i 22 politikområden den 27 november 2013. Första delen med de första 12 områdena.
http://wimnell.com/omr36-39zzd1.pdf

Sven Wimnell 27 november 2013: Regeringens, kommunernas och landstingens verksamheter i 22 politikområden den 27 november 2013. Andra delen med de sista 10 områdena.
http://wimnell.com/omr36-39zzd2.pdf

Sven Wimnell 22 november 2013: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen? Hösten 2013 inför valet 2014. Del 4
http://wimnell.com/omr36-39zzc.pdf

Sven Wimnell 22 november 2013: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen? Hösten 2013 inför valet 2014. Del 1-3.
http://wimnell.com/omr36-39zzb.pdf

Sven Wimnell 1+17 juni 2013: Samhällsplaneringens problem. Om planering av politik för ministrar. Socialdemokraternas hemsida 1 juni 2013.
http://wimnell.com/omr36-39zzas.pdf

Sven Wimnell 20 maj 2013: Politik våren 2013. En fortsättning på tidigare sammanställningar om samhällsplaneringens problem den 1, 20 och 30 mars 2013.
http://wimnell.com/omr36-39zz.pdf

Sven Wimnell 30 mars 2013: Om uppgifter för en socialdemokratisk skuggregering. Kommentarer till fem sammanställningar omr36-39zs-zx
http://wimnell.com/omr36-39zy.pdf

Sven Wimnell 1 mars 2013: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen? Med ett klassifikationssystem för verksamheter som förändrar världen.
http://wimnell.com/omr36-39zs.pdf

Sven Wimnell 20 mars 2013: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen? Några händelser och problem sommaren 2012 - mars 2013 i områdena 1-5.
1. Psykologiska och filosofiska verksamheter.
2. Religiösa verksamheter.
3. Politiska vetenskaper. Politiska verksamheter.
4. Sambansforskningsverksamheter
5. Naturforskning. Matematikverksamheter.
http://wimnell.com/omr36-39zt.pdf

Sven Wimnell 20 mars 2013: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen? Några händelser och problem sommaren 2012 - mars 2013 i område
6. Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.
http://wimnell.com/omr36-39zu.pdf

Sven Wimnell 20 mars 2013: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen? Några händelser och problem sommaren 2012 - mars 2013 i områdena
7-9. Kulturella verksamheter
http://wimnell.com/omr36-39zv.pdf

Sven Wimnell 20 mars 2013: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen?
Några händelser och problem i världen sommaren 2012 - mars 2013.
http://wimnell.com/omr36-39zx.pdf

Sven Wimnell 29 oktober 2012. Förslag: TV-avgiften avskaffas för privahushåll och ersätts med en kollektivavgift betald av riksdagen.
http://wimnell.com/omr36-39zr.pdf

Sven Wimnell 16 mars 2008: Något om sociala miljöer. Kompletterad 1 juni 2012 med våldet i världen, mänskliga rättigheter, mobbning, diskriminering o d.
http://wimnell.com/omr7952-7956d.pdf

Sven Wimnell 16 maj 2012: Politik i maj 2012 och socialdemokraternas möjligheter att vinna valet 2014.
http://wimnell.com/omr36-39zq.pdf

Sven Wimnell 10 april 2012: Universitet och högskolor. Utbildning och forskning.
http://wimnell.com/omr40zh.pdf

Sven Wimnell 28 februari 2012: Yttrande till Plan- och byggnadsnämnden i Strängnäs kommun angående järnvägen i Strängnäs.
http://wimnell.com/omr71m.pdf

Sven Wimnell 10 februari 2012: Alliansregeringens verksamheter i februari 2012 och en socialdemokratisk skuggregering.
http://wimnell.com/omr36-39zp.pdf

Sven Wimnell 11 januari 2012:
Kulturutredningar och kulturbudgetar.
http://wimnell.com/omr70c.pdf

Sven Wimnell 10 januari 2012: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen? Politik inför 2012. Det behövs ordentliga och hederliga planeringar för många delområden i nio huvudområden.
http://wimnell.com/omr36-39zo.pdf

Sven Wimnell 9 jan 2012:
http://Världsarvslistan http://whc.unesco.org/en/list/
http://wimnell.com/omr91b.pdf

Sven Wimnell 16 juni 2011:
Fysisk planering i Sverige. (Område 71)
http://wimnell.com/omr71l.pdf

Boverket maj 2011: Regelsamling för hushållning, planering och byggande. Lagar med förordningar och föreskrifter.
Plan- och bygglag (2010:900), Miljöbalken m m.
http://wimnell.com/omr71k.pdf

Sven Wimnell 26 maj 2011: Något om socialdemokrater och politik aprilmaj 2011.
http://wimnell.com/omr36-39zn.pdf

Sven Wimnell 10 maj 2011: Barnfattigdom och annan fattigdom.
http://wimnell.com/omr36-39zm.pdf

Sven Wimnell 4 maj 2011: Om mänskliga rättigheter 2007 i alla världens länder enligt Urikesdepartementets utredningar.
http://wimnell.com/omr103a.pdf

Sven Wimnell 29 april 2011: Brev till kommunstyrelsen i Strängnäs om järnvägen i Strängnäs.
http://wimnell.com/omr71i.pdf

Sven Wimnell 20 april 2011: En samhällsbeskrivning. Hushållsekonomi. Politisk planering. Socialdemokraternas extrakongress och början på ny politik. Jobbskatteavdragen. Skolan. Järnvägen i Strängnäs.
http://wimnell.com/omr36-39zl.pdf

Sven Wimnell 8 april 2011 Statliga myndigheter mm och några av deras webbkartor på Internet.
http://wimnell.com/omr40zg.pdf

Sven Wimnell 18 feb 2011+ 21 mars: Till socialdemokraternas valberedning. Om politik för en ny partiledare. + Till socialdemokrater om kongressmaterial och framtidsplanering.
http://wimnell.com/omr36-39zk.pdf

Sven Wimnell 30 december 2010 : Samhällskunskap, framtidsplanering och hjälpmedel för socialdemokraterna när de ska forma sin nya politik.
http://wimnell.com/omr36-39zj.pdf

Sven Wimnell 20 december 2010 : Klassifikationssystem för verksamheter. Förbättring av länkkataloger för Samhällskunskapen i skolan. Regeringens arbete.
http://wimnell.com/omr36-39zh.pdf

Sven Wimnell 30 november 2010 : En fortsättning på omr 36-39zf. Klassifikationssystemet, samhällskunskapen, partierna, skatterna, s-problemen, framtidsplaneringen, hälsa och jämlikhet mm.
http://wimnell.com/omr36-39zg.pdf

Sven Wimnell 25 oktober 2010 : En fortsättning på 36-39ze. Samhällsplaneringens problem, grundskolan och politik hösten 2010.
http://wimnell.com/omr36-39zf.pdf

Sven Wimnell 25 juni 2010 : En fortsättning på 36-39zd. Samhällsplaneringens problem, gymnasiet och politik april-juni 2010.
http://wimnell.com/omr36-39ze.pdf

Sven Wimnell 10 april 2010 :En fortsättning på 36-39zc. Politik mm. Grundskolan. Universitet och Högskolor.
http://wimnell.com/omr36-39zd.pdf

Sven Wimnell 8 mars 2010 : Politik i början på 2010. Skolverkets förslag. Demonstration av klassifikationssystem för verksamheter. En fortsättning på 36-39za.
http://wimnell.com/omr36-39zc.pdf

Sven Wimnell 30 januari 2010: Planering, klimat och välfärdsfördelning.
http://wimnell.com/omr36-39za.pdf

Kapitel 2: Något om världs-historia och Sveriges historia

Innehåll

53 ÅKE HOLMBERG: Vår världs historia.

61 World Values Survey
62 Kulturkartan 2015

63 Världsarvslistan
63 Världsnaturfonden WWF

64 Utrikespolitiska institutet

65 Gapminder
65 Exempel på statistik: Choose a graph

66 MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER I SVENSK UTRIKESPOLITIK
67 Afrika söder om Sahara
68 Asien och Oceanien
69 Europa och Centralasien
70 Mellanöstern och Nordafrika
71 Nordamerika Latinamerika och Karibien

72 Amnesty. Årsrapport - mänskligarättigheter 2016/2017
74 Amnestys årsrapport 2016: En politik som demoniserar skapar rädsla och splittring

80 Sveriges historia
85 Vänstervåg. Högervåg
89 Sveriges kungalängd
92 Regeringskansliet genom tiderna
106 Palm, August, "Mäster Palm"

ÅKE HOLMBERG: Vår världs historia.

(Från (http://wimnell.com/omr93c.pdf)
NATUR OCH KULTUR
Första utgåvan, andra tryckningen. 1987.

INNEHÅLL

Förord
Inledning

MÄNNISKAN OCH MILJÖERNA..... sid 3

Erövringen av jorden 3
De första hundratusen generationerna

1. *Vårt stamträd*

2. *Människans spridning och första redskap*
Äldre paleolitikum
Neanderthalmänniskan
Senpaleolitikum
Paleolitiskt panorama från Kina till Amerika

3. *Jordbruket— "den neolitiska revolutionen"*
Jordbrukets uppkomst
Amerikanska begynnelser
Tidigt jordbruk i Östasien
Den fruktbara halvmånen
Afrikanska jordbrukare
Europeiska spridningsvägar
Omvälvningens följder

4. *Neolitiska kulturer—ett panorama*
Den fruktbara halvmånen än en gång
Europeiska bebyggelseformer och samhällen
i början av neolitikum
Megalitmonumentens tid
Den yngsta europeiska stenåldern
Den yngre stenåldern i Östasien
Sydostasien och Oceanien

Stads- och statsbyggandet..... 39
Högkulturerna

5. *Vad är högkultur?*
Tekniska och ekonomiska förändringar
Politiska och sociala förändringar
Religiösa och kulturella faktorer: skrivkonsten ..

6. *Sumerernas, semiternas och invandrarstaiernas*
Mesopotamien
Sumererna
Akkadema
Babylon och invandrarrikena
Mesopotamisk ekonomi och babyloniskt samhälle
Tankar och tro

7. *Egypten—enflodsriket*
Den fördynastiska tiden
Teorier om rikets enande
Härskarstaten
Gamla riket
Mellersta riket
Nya riket

8. *Induskulturen*
Förspelet
Stadskulturen
Nedgången

9. *Shang och Zhou i Kina*
Shangs äldsta skeden
Shangs kulmen
Västra Zhou. Vår och Höst

10. *Europeisk "bronsålder"*
De egeiska kulturerna
Central- och nordeuropeiska glimtar

11. *Järn och imperier*
Järnteknologi
Hettitema
Assyrien
Filistéer och fenicier
Järnhanteringens spridning

12. *Grekisk kultur*
Den första kolonisationen
Den andra kolonisationen
Den grekiska potentialen
Perserriket
Perserkrigen
Grekisk politik
Konsterna och vetenskapen
Alexander och hellenismen

13. *Världsriket Rom*
Erövringen av Italien
Rom blir Medelhavets härskare
Från republik till principal
Maktapparaten
Rom och provinserna

14. *Amerikanska fornkulturer*
Andiska kulturer
Från olmeker till tolteker
Mississippikulturer

MÄNNISKAN OCH VÄRLDSRELIGIONERNA..... 115

Samfund och samhälle under två tusen år 115
Ca 500 f Kr —ca 1500 e Kr

15. Folkreligioner och världsreligioner
Tillbakablick
Profeterna
Världsreligionerna

Buddhismen i Asien 121

16. *Från Harappa till Buddha*
Vedaskrifterna
Det gammalvediska Indien
Det senvediska samhället

17. *Buddhismen i Indien*
Buddhas lära
De första framgångarna
Ashoka och buddhismen
Buddhismens sista årtusende i Indien

18. *Filosofer, kejsare och munkar i Kina*
Den ekonomiska och sociala förvandlingen
Konfucianismen och andra livsåskådningar
Den första kejserliga dynastin
Han-epoken
Buddhismens ankomst till Kina
Sui, Tång och buddhismens guldålder
Song, världens modernaste rike
Mongolkejsama

19. *Det buddhistiska Japan*
Buddhistisk begynnelse

Heian-perioden
Kamakura-epoken
Japansk buddhism

20. *Centralasiatisk buddhism*
Turkestan
Tibet

21. *Indisk utstrålning i Sydostasien*
Monfolket
Burmanerna
Khmerema
Vietnam
Den indonesiska övärlden
Den buddhistiska vågen över Asien

Kristenheten 161

22. *Kristendomen erövrar Rom*
Kristendom och judendom i den religiösa smältdegeln
Tidig kristen mission och organisation
Kyrkan och romarstaten under de första tre hundra åren

23. *Bysans*
Kejsarstaten och den kristna kyrkan under 300-talet
De växande klyftorna mellan Öström och Västrom
Schismerna inom kyrkan
Klosterväsendets uppkomst
Konstantinopels partier
Epoken Justinianus: horisonter och fronter
Epoken Justinianus: bysantinismen
Den stora krisen: barbarer, sassanider och muslimer
Bysantinsk motoffensiv och mission
Ett rikes undergång
En kulturs livskraft .

24. *Västrom och dess efterträdare*
Problemet Roms fall
Folkvandringarna
Folkvandringarnas verkningar
Frankerriket
Den feodala samhällsordningen

25. *Det katolska Europas uppkomst*
Påvedömet och provinskyrkoma
Katolsk konsolidering i kärnländerna
Offensiv på de brittiska öama
"Den karolingiska renässansen"
Mission i öster och norr
Ett nytt Europa
Cluny

26 Europa och omvärlden under högmedeltiden
Vikingar, normander och saracener
Kampen mellan påve och kejsare
Korstågen
Mongolerna
Korstågens västerländska verkningar
- kunskapen om Österlandet
De vetenskapliga impulserna från öster
Universiteten
Gotiken

27. *Högmedeltidens nya ekonomi och samhälle*
Uppodling och kolonisation
Städerna och handeln
Befolkningsutvecklingen
Den senmedeltida krisen
Social omgestaltning
Ständerstaten i Franrike och England

28. *Kyrkans kris: från katarerna till Hus*
Bogomiler, valdenser och katarer
Franciskaner och dominikaner
Lollarder och husiter

Islam 229

29. *Muhammeds budskap och det muslimska samhället*
Islam som världsreligion
Den arabiska bakgrunden
Muhammed: profeten och hans lära
Från sekt till imperium
Sharia-den heliga lagen
Sunna och shia .
Sufism och folklig fromhet
Kalifatet, arabkulturen och filosoferna
Riktningarna och samhällsklasserna

30. *Erövringarna och riket*
Segrarna över Bysans och Persien
Araberna och de besegrade
Omajjader och abbasider
Kalifatets sönderfall
De sammanhållande banden

31. *Det muslimska Spanien och det kristna*
Ockupationen
Andalusien under omajjadema
Reconquistan och den islamiska reträtten
De kristna staterna
De andalusiska impulserna

32. *Islam i Maghreb och Sudan*
Araber, berber och kristna
Maghreb-dynastier
Sudanhandel .
Ghana, Mali och Songhai

33. *Egypten som islamisk centralmakt*
Kolonialtiden och övergången
Fatimidema
Ayyubider och mamluker

34. *Persiskt och muslimskt Uran*
Iranska impulser under abbasidema
Den persiska litterära renässansen
Iransk kulturpolitik under seldjukema
Persien under mongolerna
Timurider och safavider

35. *Seldjuker och ottomaner som islamiska riksbyggare*
Det seldjukiska samhället
Det ottomanska rikets uppkomst
Segern över Bysans och imperiebyggandet
Stat och samhälle i det ottomanska imperiet

36. *Muslimernas Indien och bortom*
Delhisultanatet
Indien och islam
Mogulema
Muslimsk merkantil expansion

MÄNNISKAN OCH HAVET 283

Kolonialismens värld 1500—1800 283

37. *Färdvägarna*
Tillbakablick
Kineser och européer på de stora haven

Portugisisk offensiv
Från Columbus till Cook
Det portugisiska sjöhandelsimperiet
Det ekonomiska misslyckandet

38. *Kolonialamerika modell Syd*
Conquistadortiden: aztekernas Mexiko
Conquistadortiden: inkas Peru
Den fortsatta erövringen
Indianfolken och spanska kronan
Indianfolken och kolonisterna
Indianfolken och kyrkan. Slaveriet

39. *Kolonialamerika modell Nord*
Fransk kolonisation
De engelska koloniernas tillkomst
Den indianska faktorn

40. *Afrikas belägring*
Maghreb, turkarna och européerna
Länderna vid Nilen
Den västafrikanska scenen .
Portugiser, afrikaner och araber i Östafrika
Konkurrensen om Väst- och Sydafrika
Slavhandeln och dess verkningar i Afrika

41. *Indien, övärldarna och kompanierna*
Sydasien och portugiserna
Java och holländarna
Filippinerna under Spanien
Indien och den engelska kompanihandeln
Om orsakerna till Mogulimperiets tillbakagång
Europeisk inblandning
Det brittiska härskarsystemet

42. *Östasien och de främmande barbarerna*
Ashikagas Japan
Det kinesiska regeringssystemet under Ming
Ming-Kina och omvärlden
Mings undergång
Japans återsamling
Japansk ekonomi under Tokugawa
Qings glansperiod i Kina

43. *Det ryska storriket*
Gyllene Horden
Moskva tar ledningen
Drivkrafterna bakom expansionen
Den ryska samhällsutvecklingen
»Västerländska» strömningar i Ryssland

Spindeln i nätet 367
Den atlantiska världen 1500—1800

44. *Reformationer och nationalkyrkor*
Skiss av reformationens förlopp
Bakgrundsfaktorerna
»Cuius regio, eius religio»
Katolsk reform och motreformation
Reformation och inbördesstrider i England
Reformationens facit

45. *Den naturvetenskapliga revolutionen och samhällstänkandet*
Vetenskap och teknik
Från Copemicus till Newton
Samhällstänkandet

46. *Den starka staten*
Den spanska monarkin

Det franska enväldets framväxt
Versailles
Byråkrati, kyrka och armé i enväldets tjänst
Upplysning och envälde under 1700-talet
Det brittiska systemet

47. *Den västeuropeiska ekonomin och den kommersiella revolutionen*
Prisrevolutionen
Handelsomvälvningens verkningar i Europa
Merkantilismen
Merkantilismens kritiker

48. Den industriella revolutionen i 1700-talets England
England, Rom och Kina
Jordbrukets omvandling
Den tekniska nydaningen
De sociala verkningarna 1
Bättre eller sämre?

49. *Revolutionstidevarv: Amerika, Frankrike, Europa, världen*
Det amerikanska upprorets orsaker
Revolutionen
Den första självständighetstiden
Den amerikanska revolutionen och Europa
Franska revolutionens bakgrund: klasser och konflikter
Året 1789
Revolutionen radikaliseras
Direktoriet och Napoleon
Revolutionerna och världen

Västerlandet och världen 419
1815—1914

50. Folk och näringar Befolkningsutvecklingen
Migrationema
Jordbrukets expansion
Den fortsatta industrialiseringen och transportrevolutionen
Järnvägarnas betydelse, den europeiska kontinentens och USA: s framryckning
Industrialismens tredje fas
De sociala verkningarna .

51. *Det europeiska borgerskapets segrar och nederlag*
Konservatismen
Liberalismen
Franskt drama
Brittisk parlamentarism
Tysk nationalism

52. *Proletariatets mobilisering*
Den tidiga arbetarrörelsen och socialismen
Marxismen
Den fackliga och politiska mobiliseringen
Bondeemancipationen i Ryssland
Slavemancipationen i USA
Bonderevolter världen runt

53. *Latinamerikanskt sekel*
Frigörelsen
Instabilitetens orsaker och den sociala hierarkin
Latinamerika i världsekonomin

54. *Afrikas ockupation*
Islam och imperialismen i Nordafrika
Handel och mission i Östafrika
Antislavhandelskampanjer och rivaliteter i Västafrika
Folkvandringar i Sydafrika
Den stora rusningen
Vinster och förluster

55. *Asien under imperialismens epok*
Rysk framryckning och turkisk tillbakagång
Indien från kompani till kongress
Spirande nationalism i Sydostasien
Kejsarnas Kina mot undergång
Det japanska undret

KONFRONTATIONERNAS SEKEL 483

Världskrig och världsrevolution 483
1914—1945

56. *Första världskriget*
Bakgrunden
Krigets förlopp
Fredsvillkor och långtidsverkningar

57. *Ryska revolutionen* .
Populism och marxism, arbetare och bönder
Revolution och reaktion 1905-1917
Revolutionen från februari till oktober 1917
Bolsjevikema tar över makten
Kommunisterna tar över landet
Stalin tar över partiet och Sovjetunionen
Kommunistisk världsstrategi

58. *Värld i vapenvila*
Den mexikanska revolutionen
Välstånd och depression i USA
Östasiatiska konflikter
Britternas indiska välde vacklar
Afrikansk nationalism
Fascismen i Italien
Hitlers Tyskland

59. *Andra världskriget*
Kunde kriget ha undvikits?
Spanska, mellaneuropeiska och polska förspel
Krigets förlopp
De närmaste följderna

Förenade och oförenade nationer 527
Tiden efter 1945

60. *Imperier rasar, nationer byggs*
Det fria Indien
Indisk utvecklingsstrategi
Pakistan .
Sydöstasiatisk frigörelse
Den arabiska frigörelsen
Afrika söder om Sahara

61. *Ideologier och maktpolitik: revolutioner och kontrarevolutioner*
Kommunismens väg till makten i Kina
Den kinesiska kommunismens egenart
Den permanenta revolutionen i Kina
Vietnam som världskris
Afrikanska omvälvningar
Revolution och kontrarevolution i Latinamerika
Det irrationella Iran

62. *Människorna, tekniken och miljöerna: fattigdom och rikedom*
Befolkningsexplosionen .
Naturvetenskap och teknik under 1900-talet
Livsvetenskapema
Hoten mot mänskligheten
Industriländernas ekonomiska tillväxt
Sovjetisk ekonomi
Utvecklingsländerna
Kinas ekonomiska utveckling
Förhållandet rika - fattiga länder

63. *Från nationalstat till överstat?*
Kommunikationer knyter ihop världen
Världsorganisation
Litteraturanvisningar
Bildkällor och fotografer
Register

INLEDNING

" Världshistoria är till stor del en efterhandskonstruktion. Vi försöker överblicka det som efter hand blir känt om de första årmiljonerna av människans liv på jorden, den något fylligare kunskap vi har om de följande tiotusentalen år och den väldiga faktamängd som står till buds från de senaste århundradena. Ur det förrådet välj er vi ut sådant som uppfyller åtminstone två villkor:

1. Det skall nu efteråt förefalla oss viktigt, dvs det skall ha påverkat människors tillvaro och synsätt i något betydelsefullt avseende och inte bara tillfälligt. Här förskjuts perspektivet oavbrutet. 1870 tyckte människor åtminstone i Västerlandet, att Tysklands seger över Frankrike var en världshistorisk händelse. Hundra år senare är vi kanske alltjämt intresserade men tror knappast, att mänsklighetens öde ändrades väsentligt av den episoden. Vår egen tids kriser och frågor, som i tur och ordning dominerar nyhetsmedia, kommer också att sållas av tiden. Få av dem blir kvar bland de viktiga.

2. Det som hör hemma i en världshistorisk framställning skall också ha global betydelse, röra inte bara en vrå av världen utan direkt eller genom sina långsiktiga verkningar jordens olika kontinenter och regioner. Gustav Vasa var viktig i Sveriges historia, Gandhi säkert i Indiens, men bara Gandhi hör hemma i världshistorien, eftersom hans ideal har lyst klotet runt.

Men naturligtvis blir vi aldrig ense om vad som är viktigt, varaktigt och globalt, framför allt inte i fråga om enstaka händelser och enskilda individers insatser. Däremot finns knappast någon som inte anser konsten att metodiskt bruka jorden och att producera industriellt som några av de stora märkena i världshistorien. Människan själv i praktiskt taget alla tider och trakter har också fäst ett oerhört avseende vid sitt förhållande till den del av tillvaron som faller utanför vår kontroll: ursprunget, döden, rättfärdigheten. Inte mycket har därför påverkat historien så djupt som de stora religionerna.

I en världshistoria måste vidare allt som har med kommunikation att göra vara väsentligt. Både produktionsförhållanden och religion kommuniceras naturligtvis; idéerna, idealen, metoderna sprider sig sakta eller hastigt. Men därjämte är de direkta mötena mellan olika regioners människor starka sammanhållande band i en framväxande världshistoria: handelns, upptäckternas, missionerandets, infiltrationens, invandringarnas, erövringarnas kommunikationer ger efter hand alla människor en handgripligt gemensam världshistoria.

I grova drag är detta de urvalskriterier som har använts för denna världshistoria. Det som fångas i detta nät är förhoppningsvis hårddata, sådant som de spår det förgångna lämnar efter sig tillåter oss att veta med ett stort mått av säkerhet. Man har länge ansett att historikern bör nöja sig med spåren i skrift, så att berättelsen egentligen inte börjar förrän med skrivkonsten och de bevarade skriftliga dokumenten. Det som ligger före hieroglyfema och kilskriften bör historikern lämna åt akeologerna att rekonstruera och tolka. Som praktisk arbetsdelning i forskningen har detta fortfarande sin giltighet. Men en historia som skulle börja mitt uppe i de skrivkunniga högkulturema och lämna 100000 tidigare generationer åt förordet eller helt enkelt därhän, det vore en omvänd torso, ett huvud utan kropp.

Historikern måste börja med att låna friskt från arkeologen."

Från https://www.iffs.se/

World Values Survey

World Values Survey (WVS) är ett globalt forskarnätverk som från 2012 har sitt sekretariat på Institutet för Framtidsstudier. WVS data gör det möjligt att analysera demokratiutvecklingen i världen, människors uppfattning om mänskliga rättigheter, synen på åldrande, ungas plats i samhället, korruption, förtroende visavi samhällets organ och många andra förhållanden av betydelse för våra samhällens framtida utveckling. WVS har sedan 1981 regelbundet genomfört enkätundersökningar i närmare hundra länder och totalt har nära 350 000 personer intervjuats genom åren.

Mer är en miljon människor laddar årligen ner WVS data. De används dels för forskning, dels som underlag i rapporter och analyser av offentliga myndigheter, organisationer och företag i de berörda länderna. En annan viktig grupp är ungdomar på gymnasie- och universitetsnivå. Stor möda har lagts ner på att göra den webbaserade databasen enkel och användbar. WVS data är publika och kan nås via www.worldvaluessurvey.org. Vill du ha direktkontakt med WVS så skriv till wvs@iffs.se

Besök gärna WVS hemsida; där finns ett stort antal intressanta publikationer. En broschyr som sammanfattar WVS arbete kan laddas ned som pdf-fil.

WVS är en ideell förening som styrs av en styrelse. I denna styrelse sitter bland annat generalsekreteraren Bi Puranen, som också är forskare vid Institutet för Framtidsstudier. Organisationen leds av professor i statsvetenskap Christian Haerpfer (president). Ett brett sammansatt internationellt Scientific Advisory Board fungerar vägledande i forskaretiska frågor. WVS dataarkiv är beläget i Madrid. En utförligare beskrivning av WVS organisation återfinns i WVSAs konstitution.

Totalt 100 länder har deltagit i World Values Survey över åren, markerade i rött. Många länder har deltagit i flera av de sex omgångar som studien har gjorts vilket gör det möjligt att se förändringar över tid i de olika områdena. Klicka för större bild.

Kulturkartan
Kulturkartan är ett av de mest kända resultaten av World Values Survey. Den är baserad på ett urval frågor ur studien och visar hur olika länder i världen placerar sig utifrån medborgarnas värderingar.

Länderna placeras ut efter sina värden på två axlar. Den undre axeln, x-axeln, mäter synen på livet i en rangordning från ren överlevnad till livskvalitet, tillit och självförverkligande. Ju längre högerut ett land placerar sig, desto viktigare är individens frihet. Den vänstra axeln, y-axeln, mäter traditionella värderingar där religiösa föreställningar och respekt för auktoriteter hamnar långt ned och sekulära, rationella, hamnar högre upp på skalan.

Den senaste kartan publicerades 2015 och är baserad på den sjätte omgången mätningar genomförda av WVS mellan hösten 2010 och våren 2014. 61 länder deltog i mätningen där 1200–1500 personer i varje land svarade på frågor om hur man t.ex. ser på familj, arbete, religion, politik, samhälle, vetenskap, trygghet, säkerhet, våld, framtiden.

Kulturkartan 2015, WVS6.
Klicka för större bild.
Ange referens: World Values Survey. Ronald Inglehart "Cultural evolution" (2015).

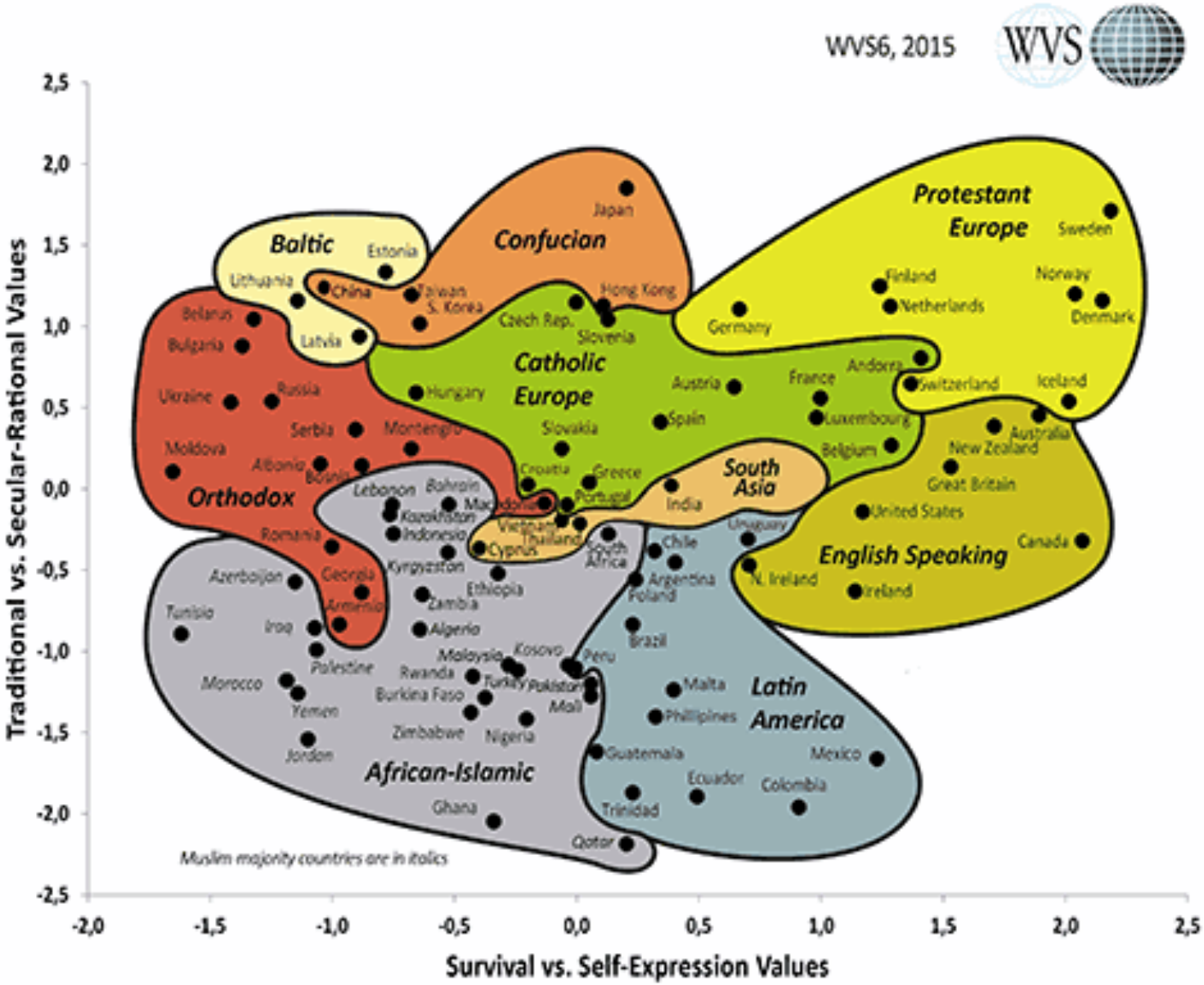

Världsarvslistan

http://wimnell.com/omr91b.pdf (2011)

http://whc.unesco.org/en/list/

23 april 2016 Från http://wimnell.com/omr36-39zzzze.pdf

Världsnaturfonden WWF Hem

Hem
Vårt arbete
Utbildning
Företag
Press
WWF EKO

Om WWF
Frågor och svar
Historik
Lediga jobb
Pressrum
Vad tycker WWF - Remissvar
Organisation
Fiskguiden
Köttguiden
WWF på Facebook
WWF på You tube
Volontär
English

Här arbetar WWF
Arter
Klimat
Ekologiska fotavtryck
Skog
Regnskog
Hav och Fiske
Illegal handel
Hållbara städer
Hållbar ekonomi
Jordbrukslandskap
Våtmarker/Sötvatten
Människa och natur
Innovativ naturvård
Utbildning
Rapporter

Utbildning
Elevrum
Lärarrum
Skolutveckling
Entreprenörskap
Högre utbildning
WWF Education
Kontakt

Företagssamarbeten
Samarbetspartners
Företagsgåva
Vänföretag
Ung företagsamhet

Från http://wimnell.com/omr36-39zzzze.pdf
Från regeringens hemsida 11 april 2016 (+ 20 februari 2017)*
Från ui.se 2 mars 2017

Utrikespolitiska institutet

Utrikespolitiska institutet (UI) är ett oberoende institut och en plattform för forskning och information om utrikespolitiska frågor.

Utrikespolitiska institutets uppdrag är att fördjupa och berika det utrikespolitiska samtalet genom att främja intresset för och vidga kunskapen om utrikespolitiska frågor. Det gör institutet genom forskning, evenemang och medverkan i media. Med egna publikationer, UI-bloggen, deltagande i internationella nätverk och genom Anna Lindh-biblioteket bidrar UI till spridning av kunskap om internationell politik och förhållanden i andra länder.

Institutets sakkunniga inkluderar både forskare och redaktörer med utrikespolitisk kompetens. UI:s perspektiv är brett, men fokus ligger på internationella frågor med särskild betydelse för Sverige.

Forskningen inom institutet baseras på självständig vetenskaplig analys. Uttalanden, rapporter eller policydokument producerade av forskare och experter är alltså deras egna. UI som oberoende organisation tar inte ställning i sakfrågor. UI:s övriga publikationer produceras av en publicistiskt fristående redaktion.

UI har en bred finansieringsbas. Verksamheten finansieras av forskningsanslag, intäkter från försäljning av publikationer samt från evenemangsverksamheten. Utöver det kommer drygt en tredjedel av intäkterna från statliga anslag.

UI är tillsammans med Försvarshögskolan ansvarig för Anna Lindh-biblioteket

– Högskolebiblioteket för försvar, utrikes- och säkerhets-politik. UI är en ideell förening grundad 1938. Huvudman är Utrikespolitiska samfundet.

Årsredovisning 2015, Utrikespolitiska institutet

Riktlinjer för samarbeten mellan Utrikespolitiska institutet och företag

Mer om UI:
2013 fyllde UI 75 år. Till 75-årsfirandet skrevs en bok om UI:s första 75 år. Nu kan du ladda ner den i pdf-format.

Hem
Om UI
Press
Forskning
Butik
Landguiden
Skola
Medlem
Personal
UI Play

Gapminder

Från internet 22 april 2016:

HOME
GAPMINDER WORLD
VIDEOS
DOWNLOADS
TEACH
IGNORANCE
DATA

Andra länkar:

Download PDF Guide
Gapminder Labs
News
FAQ
About
Contact
Our mission
History
Request a speaker
Press and media
Constitution

Gapminder
Kan statistik vara vacker? Gapminder påstår det och det är bara att hålla med! Webbplatsen presenterar statistik om världens utvecklingsfrågor. Jordbruk, naturresurser, koldioxid, befolkning etc. etc. Interaktiva flash-filer, video och lärarhandledning. Delvis på engelska. Mycket användbar svensk resurs.

Exempel på statistik: Choose a graph

Topics

CHILD HEALTH
- Is child mortality falling?
- The Bangladesh Miracle

CLIMATE
- CO2 emissions since 1820
- USA or China, who emits most CO2

DISASTERS
- People killed in earthquakes
- People killed in floods

ECONOMY
- Asia's rise - how and when?
- Does geography matter?

EDUCATION
- Asia best in math

FAMILY
- Arab women marry later and later
- High age at marriage – a long tradition

GLOBAL TRENDS
- 200 years that changed the world
- Africa is not a country
- High age at marriage – a long tradition
- Smaller families and longer lives
- US spends most on health
- Wealth & Health of Nations

HIV
- HIV epidemic 1980-2009
- HIV is concentrated in a few countries.
- The rise, fall and rise of health in Botswana

POVERTY
- Who has the best teeth?
- Yes, most billionaires live in the US

För att få dessa: klicka GAPMINDER WORLD och klicka på “Open graph menu”
Klicka sedan på önskad tabell.

Från regeringens hemsida 11 april 2016 (+ 20 februari 2017)*

MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER I SVENSK UTRIKESPOLITIK

UD:S RAPPORTER OM MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER
Afrika (söder om Sahara)
Asien och Oceanien
Europa och Centralasien
Mellanöstern och Nordafrika
Nordamerika, Latinamerika och Karibien
Lärarhandledning för gymnasieskolan om mänskliga rättigheter 2014

Antal invånare i länderna i miljontal hämtade 20 februari 2017 från

2016 WORLD POPULATION DATA SHEET, WITH A SPECIAL FOCUS ON HUMAN NEEDS AND SUSTAINABLE RESOURCES

http://www.prb.org/pdf16/prb-wpds2016-web-2016.pdf

UD:s rapporter om mänskliga rättigheter

Afrika (söder om Sahara)

Angola	25,8
Benin	10,8
Botswana	2,2
Burkina Faso	19,0
Burundi	11.1
Centralafrikanska Republiken	5,0
Dr Kongo	79,8
Djibouti	0,9
Ekvatorialguinea	0,9
Elfenbenskusten	23,9
Eritrea	5,4
Etiopien	101,7
Gabon	1,8
Gambia	2,1
Ghana	28,2
Guinea-Bissau	1,9
Guinea-Conacry	11,2
Kamerun	24,4
Kap Verde	0,5
Kenya	45,4
Komorerna	0,8
Kongo	4,9
Lesotho	2,2
Liberia	4,6
Madagaskar	23,7
Malawi	17,2
Mali	17,3
Mauretanien	4,2
Mauritius	1,3
Mocambique	27,2
Namibia	2,5
Niger	19,7
Nigeria	186,5
Rwanda	11,9
Sao Tomé Och Principe	0,2
Senegal	14,8
Seychellerna	0,09
Sierra Leone	6,6
Somalia	11,1
Sudan	42,1
Suan syd	12,7
Swaziland	1,3
Sydafrika	55,7
Tanzania	54,2
Tchad	14,5
Togo	7.5
Uganda	36,6
Zambia	15,9
Zimbabwe	16,0

UD:s rapporter om mänskliga rättigheter

Asien och Oceanien

Afghanistan	33,4
Australien	24,1
Bangladesh	162,9
Bhutan	0,8
Brunei	0,4
Fiji	0,9
Filippinerna	102,6
Hong Kong	7,4
Indien	1328,9
Indonesien	259,4
Japan	125,3
Kambodja	15,8
Kina	1378,0
Kiribati	0,1
Laos	7,1
Macao	0,7
Malaysia	30,8
Maldiverna	0,4
Marshallöarna	0,06
Mikronesien	0,1
Mongoliet	3,1
Myanmar (Burma)	52,4
Nauru	0,01
Nepal	28,4
Nordkorea	25,1
Nya Zeeland	4,7
Pakistan	203,4
Palau	0,02
Papua Nya Guinea	8,2
Salomonöarna	0,7
Samoa	0,2
Singapore	5,6
Sri Lanka	21,2
Sydkorea	50,8
Taiwan	23,5
Thailand	65,3
Tonga	0,1
Tuvalu	0,01
Vanuatu	0,3
Vietnam	92,7
Östtimor	1,3

UD:s rapporter om mänskliga rättigheter

Europa och Centralasien

Albanien	2,9
Andorra	0,08
Armenien	3,0
Azerbajdzjan	9,8
Belgien	11,3
Bosnien Och Hercegovina	3,5
Bulgarien	7,1
Cypern Mr-Rapport 2010.Doc	
Cypern	1,2
Danmark	5,7
Estland	1,3
Finland	5,5
Frankrike	64,6
Georgien	4,0
Grekland	10,8
Irland	4,7
Island	0,3
Italien	60,6
Kazakstan	17,8
Kirgizistan	6,1
Kosovo	1,8
Kroatien	4,2
Lettland	2,0
Liechtenstein	0,04
Litauen	2,9
Luxemburg	0,6
Makedonien	2,1
Malta	0,4
Moldavien	3,6
Monaco	0,04
Montenegro	0,6
Nederländerna	17,0
Norge	5,2
Polen	38,4
Portugal	10,3
Rumänien	19,8
Ryssland	144,3
San Marino	0,03
Schweiz	8,4
Serbien	7,1
Slovakien	5,4
Slovenien	2,1
Spanien	43,3
Storbritannien	65,6
Tadzjikistan	8,6
Tjeckien	10,6
Turkiet	79,5
Turkmenistan	5,4
Tyskland	82,6
Ukraina	42,7
Ungern	9,8
Uzbekistan	31,9
Vatikanstaten	
Vitryssland	9,5
Österrike	8,8
Sverige	9,9
Channel Islands	0,2

UD:s rapporter om mänskliga rättigheter

Mellanöstern och Nordafrika

Algeriet	40,8
Bahrain	1,4
Egypten	93,5
Förenade Arabemiraten	9,3
Irak	38,1
Iran	79,5
Israel	8,2
Jemen	27,5
Jordanien	8,2
Kuwait	4,0
Libanon	6,2
Libyen	6,3
Marocko	34,7
Oman	4,4
Palestinska Områdena	4,8
Qatar	2,5
Saudiarabien	31,7
Syrien	17,2
Tunisien	11,3
Västsahara	0,6

Från http://wimnell.com/omr36-39zzzze.pdf

UD:s rapporter om mänskliga rättigheter

Nordamerika Latinamerika och Karibien

Antigua Och Barbuda	0,09
Argentina	43,6
Bahamas	0,4
Barbados	0,3
Belize	0,4
Bolivia	11,0
Brasilien	206,1
Chile	18,2
Colombia	48,8
Costa Rica	4,9
Dom Rep	10,6
Dominica	0,07
Ecuador	16,5
El Salvador	6,4
Förenta Staterna	323,9
Grenada	0,1
Guatemala	16,6
Guyana	0,3
Haiti	11,1
Honduras	8,2
Jamaica	2,7
Kanada	36,2
Kuba	11,2
Mexiko	128,6
Nicaragua	6,3
Panama	4,0
Paraguay	7.0
Peru	31,5
St Kitts Och Nevis	0,05
St Lucia	0,2
St Vincent Och Grenadinerna	0,1
Surinam	0,5
Trinidad Och Tobago	1,4
Uruguay	3,5
Venezuela	31.0
Curacau	0,2
Guadelooupe	0,4
Martinique	0,4
Puerto Rico	3.4

Amnesty. Årsrapport - mänskliga rättigheter 2016/2017

Vi har undersökt situationen när det gäller mänskliga rättigheter i 159 länder och territorier, resultatet presenteras i vår årsrapport som vi ger ut varje år.

Huvudbudskapet i årets rapport handlar om att 2016 var ett år då retoriken av "vi mot dom" fick fäste, och där ledare bland annat pekade ut grupper av människor som hot mot den nationella säkerheten och gjorde dem till syndabockar.

- Ju fler länder som duckar från sina åtaganden om grundläggande mänskliga rättigheter, desto större risk för en dominoeffekt, säger Amnestys generalsekreterare Salil Shetty.

Det rapporten också tydligt visar är att under 2016 stod världen som tysta åskådare samtidigt som vidriga grymheter pågick ibland annat i Syrien, Jemen och Sudan – från bombandet av sjukhus till användandet av kemiska vapen.

Korta fakta
- I minst 23 länder begicks krigsbrott.

- Minst 36 länder tvingade olagligen tillbaka flyktingar till ett land där deras rättigheter hotades.

- I minst 22 länder dödades människor som fredligt stått upp för mänskliga rättigheter.
Läs hela rapporten på engelska här.

Läs vårt pressmeddelande om årsrapporten "En politik som demoniserar skapar rädsla och splittring".

SENAST ÄNDRAD: 22 FEBRUARI 2017 10:32
Svensk text
AFRIKA
AMERIKA
ASIEN
CENTRALASIEN
EUROPA
MELLANÖSTERN
NORDAFRIKA
NORDAMERIKA
SVERIGE
SYDAMERIKA

CONTENTS ANNUAL REPORT 2016/17
Engelsk text

Abbreviations Sida 7
Preface 9
Foreword 12
Africa Regional Overview 16
Americas Regional Overview 24
Asia-Pacific Regional Overview 32
Europe and Central Asia Regional Overview 40
Middle East and North Africa Regional Overview 48

Länkar till länder:

Afghanistan Albania Algeria Angola Argentina Armenia Australia Austria Azerbaijan

Bahamas Bahrain Bangladesh Belarus Belgium Benin Bolivia Bosnia and Herzegovina Botswana Brazil Brunei Darussalam Bulgaria Burkina Faso Burundi

Cambodia Cameroon Canada Central African Republic Chad Chile China Colombia Congo Cote d'Ivoire Croatia Cuba Cyprus Czech RepublicDemocratic Republic of the Congo

Denmark Dominican Republic

Ecuador Egypt El Salvador Equatorial Guinea Eritrea Estonia Ethiopia

Fiji Finland France

Gambia Georgia Germany Ghana Greece Guatemala Guinea Guinea-Bissau

Haiti Honduras Hong Kong Hungary

Iceland India Indonesia Iran Iraq Ireland Israel and Occupied Palestinian Territories Italy

Jamaica Japan Jordan

Kazakhstan Kenya Kuwait Kyrgyzstan

Laos Latvia Lebanon Lesotho Libya Lithuania Luxembourg

Macedonia Madagascar Malawi Malaysia Maldives Mali Malta Mauritania Mexico Moldova Mongolia Montenegro Morocco/ Western Sahara Mozambique Myanmar

Namibia Nauru Nepal Netherlands New Zealand Nicaragua Niger Nigeria North Korea Norway

Oman

Pakistan Palestine (State of) Papua New Guinea Paraguay Peru Philippines Poland Portugal Puerto Rico

Qatar

Romania Russian Federation Rwanda

Saudi Arabia Senegal Serbia Sierra Leone Singapore Slovakia Slovenia Somalia South Africa South Korea South Sudan Spain Sri Lanka Sudan Suriname Swaziland Sweden Switzerland Syria

Taiwan Tajikistan Tanzania Thailand Timor-Leste Togo Tunisia Turkey Turkmenistan

Uganda Ukraine United Arab Emirates United Kingdom United States of America Uruguay Uzbekistan

Venezuela Viet Nam

Yemen

Zambia Zimbabwe

Amnestys årsrapport 2016: En politik som demoniserar skapar rädsla och splittring

Pressmeddelande • Feb 22, 2017 01:15 CET

-Amnesty International släpper sin årsrapport för 2016.

-Risk för ”dominoeffekt” när mäktiga stater backar från sina åtaganden när det gäller mänskliga rättigheter.

-Salil Shetty, Amnestys generalsekreterare, varnar för att orden "aldrig mer" förlorar sin innebörd när stater underlåter att reagera mot omfattande grymheter runtom i världen.

Politiker som använder sig av en hätsk och avhumaniserande ”vi mot dom”-retorik skapar en mer delad och farligare värld, det varnar Amnesty International för när organisationen släpper sin årsrapport.

The State of the World´s Human Rights är den mest omfattande analys som görs när det gäller situationen för de mänskliga rättigheterna i världen och den täcker 159 länder.DOWNLOAD PDF

Rapporten varnar för att ”vi mot dom”-retoriken som sätter agendan på flera håll i Europa, USA och andra delar av världen ger näring åt den skepsis mot mänskliga rättigheter som populistiska makthavare spritt under senare år. Resultatet blir att omvärldens gensvar på grymheter försvagas.

- Splittrande skrämselpropaganda har blivit en farlig kraft i omvärlden. Trump, Orban, Erdogan eller Duterte – allt fler ledare kallar sig för antietablissemangspolitiker och torgför en agenda som förföljer, avhumaniserar och gör människor till syndabockar på grund av tillhörighet till en etnisk grupp eller en tro, säger Salil Shetty, generalsekreterare Amnesty International.

Demoniseringspolitik motarbetar mänskliga rättigheter
Stora politiska förändringar under 2016 visar på faran med hatisk retorik. Donald Trumps hätska kampanjbudskap är ett exempel på den globala trenden av en mer aggressiv och mer söndrande politik, men också andra politiska ledare i världen byggde sina politiska kampanjer på berättelser om rädsla, skuld och splittring.

Retoriken har fått stor inverkan på politik och politiska åtgärder. Under 2016 ignorerade regeringar krigsbrott, pressade fram avtal som undergrävde rätten att söka asyl, antog lagar som kränker yttrandefriheten, anstiftade till mord på människor som misstänks missbruka droger, rättfärdigade tortyr och massövervakning och utvidgade redan långtgående polisbefogenheter.

Regeringar vände sig också emot flyktingar och migranter - som ofta görs till syndabockar. Amnesty Internationals årsrapport dokumenterar hur 36 länder har brutit mot internationell rätt genom att olagligen skicka tillbaka människor på flykt till länder där de riskerar att bli utsatta för allvarliga människorättskränkningar.

Nyligen gjorde president Donald Trump verklighet av sin hätska, främlingsfientliga retorik genom en presidentorder för att förhindra flyktingar från att bli vidarebosattai USA. Därmed förhindrades

kvotflyktingar från krigsdrabbade länder som Syrien att komma in i landet.

Samtidigt har Australien ”stängt inne” flyktingar på öarna Nauru och Manus till priset av stort mänskligt lidande. EU har slutit en olaglig uppgörelse med Turkiet för att kunna återsända flyktingar dit även när det är förenat med stora risker för dem, och Mexiko och USA fortsätter att deportera människor som flyr en skenande våldsutveckling i Centralamerika.

Kina, Egypten, Etiopien, Indien, Iran, Thailand och Turkiet är exempel på länder som systematiskt har slagit till mot människorättsförsvarare. I andra länder fortgår integritetskränkande säkerhetsåtgärder såsom förlängda undantagslagar i Frankrike och långtgående övervakningslagar i Storbritannien.

- Gränserna för vad som är acceptabelt har förskjutits. Politiker legitimerar hatisk retorik och bedriver en politik som riktar in sig på människors identitet - som kvinnofientlighet, rasism och homofobi. Den första måltavlan har varit flyktingar, och om det här fortsätter under 2017 kommer andra att hamna i skottlinjen. När vi slutar att se varandra som människor med samma rättigheter närmar vi oss avgrunden, säger Salil Shetty.

Världen har vänt ryggen mot omfattande grymheterAmnesty International varnar för att en frånvaro av politiskt ledarskap när det gäller mänskliga rättigheter på en kaotisk världsscen kommer att leda till att pågående kriser förvärras under 2017. "Vi-och dom"-politiken syns också på internationell nivå och i stället för globalt samarbete ser vi en mer aggressiv och konfrontativ världsordning.

- Grundläggande principer som ansvarsutkrävande för brott och rätten att söka asyl står på spel när världens ledare saknar politisk vilja att utöva påtryckningar på stater som kränker mänskliga rättigheter. Ju fler länder som duckar från sina åtaganden om grundläggande mänskliga rättigheter, desto större risk för en dominoeffekt där allt fler undergräver det existerande rättighetsskyddet, säger Salil Shetty.

Samtidigt som det pågår en rad allvarliga kriser och konflikter i världen saknas politisk vilja att lösa dem, som i till exempel Syrien, Jemen, Libyen, Afghanistan, Centralamerika, Centralafrikanska republiken, Burundi, Irak, Sydsudan och Sudan.

Trots dessa utmaningar fortsätter FN:s säkerhetsråd att vara paralyserat på grund av rivalitet mellan permanenta medlemmar i säkerhetsrådet. Amnesty International konstaterar i sin årsrapport att krigsbrott begåtts i minst 23 länder.

- Hittills under 2017 har flera av världens mäktigaste länder ägnat sig åt nationella intressen på bekostnad av ett internationellt samarbete. Det här riskerar att ta oss till en mer kaotisk och farlig värld, säger Salil Shetty.

Det internationella samfundet har bemött oräkneligagrymheter sombegåtts under 2016 med en bedövande tystnad; situationen i Aleppo, tusentals människor som dödats i Filippinernas "krig mot narkotika", användandet av kemiska vapen och hundratals nedbrända byar i Darfur.

Den stora frågan för 2017 är: hur allvarliga måste övergreppen vara för att omvärlden ska agera.

Vem kommer stå upp för mänskliga rättigheter?
Amnestys årsrapport dokumenterar att människor i 22 länder har dödats för att de fredligt stått upp för mänskliga rättigheter. Bland dem finns personer som utmanat en korrupt ekonomisk maktsfär, eller som försvarat minoriteters, kvinnors och hbtqi-personers rättigheter. Mordet på den välkända urfolksledaren och människorättsförsvararen Berta Cáceres i Honduras den 3 mars 2016 är ett exempel. Ingen har ställts till svars för dådet.

Regeringar utmålar ofta människorättsförsvarare som hot mot till exempel ekonomisk utveckling och säkerhet. Rapporten visar att global solidaritet och allmänhetens engagemang blir allt viktigare för att ge skydd och en plattform åt dem som försvarar mänskliga rättigheter.

- Vi kan inte stå vid sidan av och lita på att regeringar står upp för mänskliga rättigheter. Vi måste, var och en av oss, agera, säger Salil Shetty.

Se filmen We Want här: We Want

FAKTA i siffror
- I minst 23 länder begicks krigsbrott.
- Minst 36 länder tvingade olagligen tillbaka människor på flykt till ett land där deras rättigheter hotades.

- I minst 22 länder dödades människor som fredligt stått upp för mänskliga rättigheter.

FAKTA: Detta säger Amnesty om Sverige
Amnesty tar upp kritik från FN om hur Sverige behandlar utsatta EU-medborgare, bland annat i fråga om bristande tillgång till skolgång och sjukvård. Även romska EU-medborgares särskilda utsatthet för tvångsavhysningar och hatbrott nämns. Amnesty påpekar också att FN kritiserat Sverige för att inte garantera samers urfolksrättigheter, bland annat rätten till mark.

Amnesty lyfter även den tillfälliga så kallade begränsningslagen som innebär att asylsökande som beviljas skydd enbart erhåller tillfälliga uppehållstillstånd och där möjligheterna till familjeåterförening starkt begränsas.

Amnesty konstaterar att ISP (Inspektionen för strategiska produkter) godkände försäljningen av ett radarsystem till Förenade Arabemiraten och att det fortfarande finns frågetecken kring om ett radarsystem som såldes till Saudiarabien 2010 kan ha använts för att möjliggöra brott mot internationell humanitär rätt i Jemen. Amnesty påpekar att en granskning av ISP:s beslut försvåras av att de hemligstämplas.

Som en positiv utveckling tar Amnesty upp förslaget från 2014 års sexualbrottskommitté om att införa en samtyckesbaserad våldtäktslagstiftning.

BAKGRUND
Amnesty International har dokumenterat allvarliga kränkningar av de mänskliga rättigheterna under 2016 i 159 länder. Nedan följer några exempel på länder där vi kunnat konstatera kraftåtgärder mot gräsrotsrörelser och mot yttrandefriheten, och där vi

sett en ökad användning av en "vi-och dom-retorik" - och vilka konsekvenser det fått.

Bangladesh: Istället för att undersöka mord på aktivister, bloggare och journalister, och erbjuda dem skydd, har myndigheterna drivit rättegångar mot media och oppositionella för bland annat Facebookinlägg.

Burma: Tiotusentals personer från folkgruppen rohingya - som fortsätter att berövas sin nationalitet - har tvångsförflyttats genom så kallade "rensningsoperationer". Samtidigt förekommer rapporter om olagligt dödande, urskillningslöst skjutande mot civila, våldtäkter och godtyckliga gripanden, och debattartiklar i statlig media slår an en mycket avhumaniserande ton.

Demokratiska republiken Kongo: Demokratiaktivister har utsatts för godtyckliga gripanden och ibland fått sitta lång tid i isoleringshäkten.

Egypten: Myndigheterna har använt sig av bland annat reseförbud, finansiella restriktioner och frysta tillgångar för att underminera, förtala och tysta grupper i civilsamhället.

Etiopien: Regeringen har blivit alltmer intolerant mot oliktänkande och har använt sig av anti-terrorlagar och undantagstillstånd för att slå till mot journalister, människorättsförsvarare och den politiska oppositionen. Demonstranter har bemötts med överdrivet och dödligt våld.

Filippinerna: En våg av utomrättsliga avrättningarhar följt på president Dutertes löfte att döda tiotusentals människor som misstänks vara inblandade i droghandel.

Frankrike: Långtgående säkerhetsåtgärder under det förlängda undantagstillståndet har inneburit tusentals husrannsakningar, reseförbud och att människor satts i fängsligt förvar.

Honduras: Berta Cáceres och sju andra människorättsaktivister har mördats.

Indien: Myndigheterna användérepressiva lagar för att begränsa yttrandefriheten och tysta kritiska röster. Människorättsförsvarare och människorättsorganisationer fortsatte att utsättas för trakasserier och hot. Förtryckande lagar har använts för att tysta studentaktivister, akademiker, journalister och människorättsförsvarare.

Iran: Kraftiga begränsningar av rätten till yttrandefrihet, föreningsfrihet, mötesfrihet och religionsfrihet. Fredliga regeringskritiker har fängslats efter flagrant bristfälliga rättegångar inför Revolutionsdomstolar,däribland journalister, advokater, bloggare, studenter, kvinnorättsaktivister, filmskapare och musiker.

Kina: Tillslagen mot advokater och aktivister har fortsatt - såsom “isoleringshäkten”, tv-sända så kallade erkännanden och trakasserier av deras familjemedlemmar.

Ryssland: Regeringen drog åt snaran kring nationella icke-statliga organisationers (NGO- non-governmental organizations) verksamhet i form av ökad propaganda som betecknade kritiker som "icke-önskvärda" eller som "utländska agenter" och det första åtalet mot en sådan organisation under den "utländska agent-lagen" ägde rum. Dussintals oberoende organisationer som fått ekonomiskt stöd från utlandet har

listats som "utländska agenter". I Syrien har ryska styrkor agerat i strid mot internationell humanitär rätt.

Saudiarabien: Kritiker, människorättsförsvarare och minoritetsrättsaktivister har gripits och fängslats på vagt formulerade anklagelsegrunder såsom att ha förolämpat staten. Saudiledda koalitionsstyrkor begick allvarliga kränkningar av internationell rätt i Jemen, som kan uppgå till krigsbrott. Koalitionsstyrkorna bombade skolor, sjukhus, marknader och moskéer och tusentals civila har skadats och dödats genom användandet av vapen som USA och Storbritannien tillhandahållit, inklusive internationellt förbjudna klusterbomber.

Storbritannien: Efter folkomröstningen om att lämna EU följde ett ökat antal hatbrott. En ny övervakningslag beviljade underrättelsetjänsten och andra myndigheter en markant ökad möjlighet till stora intrång i enskildas privatliv.

Sudan: Stark bevisning pekar mot att regeringsstyrkor använt kemiska vapen i Darfur. På andra håll i landet greps och fängslades oppositionella och regeringskritiker godtyckligt. Myndigheterna använde kraftigt övervåld för att skingra folksamlingar, vilket ledde till flera dödsfall.

Sydsudan: Pågående konflikter fortsatte att ha förödande humanitära konsekvenser för civilbefolkningen, medbrott mot mänskliga rättigheter och internationell humanitär rätt.

Syrien: Straffriheten bestod för krigsbrott och allvarliga människorättsbrott - såsom urskillningslösa och riktade attacker mot civila, samt utdragna belägringar som stängde in civila. Så gott som all människorättsaktivism har utplånats eftersom alla aktivister har fängslats, torterats, "försvunnit" eller tvingats på flykt.

Thailand: Undantagslagar, och lagar mot förtal och uppvigling har använts för att begränsa rätten till yttrandefrihet.

Turkiet: Tiotusentals godtyckligt gripna efter den misslyckade kuppen, och hundratals icke statliga organisationer har stängts ner, omfattande attacker har ägt rum mot media och de pågående angreppen mot kurdiska områden har fortsatt.

Ungern: Regeringens retorik har byggt på splittring och gett uttryck för en mörk vision av ett "Fästning Europa". Det här har sedan översatts till en politik som bestått av systematiska kränkningar av flyktingars och migranters rättigheter.

USA: En valkampanj som har präglats av diskriminerande, kvinnofientlig ochfrämlingsfientligretorik har lett till stora frågetecken kring hur starkt USA kommer att skydda och främja de mänskliga rättigheterna, både i det egna landet och globalt.

Venezuela: Det har skett en "backlash" mot frispråkiga människorättsförsvarare som menar att den humanitära krisen har orsakats av regeringens misslyckande när det gäller att tillgodose människors ekonomiska och sociala rättigheter.

Länk till det engelska pressmeddelandet finns här. Mer information om årsrapporten på engelska hittar du här

Årsrapporten finns som bifogad pdf samt finns att ladda ner på flera språk här

Ytterligare material på svenska finns på:http://www.amnesty.se/nyheter/amnestys-arsrapport/

Beställning av årsrapport görs till: distributionen@amnesty.se, kostnad 200 kr + porto (leverans början av april)

Amnesty International har avslöjat, dokumenterat och protesterat mot kränkningar av de mänskliga rättigheterna sedan 1961. Våra brev tänder ljus av hopp för de orättvist fängslade. Våra påtryckningar och protester sätter press på skyldiga makthavare. Och det ger resultat.

Läs mer om vårt globala arbete på **www.amnesty.org**, där hittar du också alla de nyheter, urgent actions och rapporter vi publicerar.

Bifogade filer
PDF-dokument

Ämnen:
Flykting-, migrationsfrågor
Internationellt
Jämställdhet
Mänskliga rättigheter
Oroligheter
Politik
Rasism, diskriminering
Rättsfrågor
Terrorism
Väpnade konflikter

Tags:
amnesty amnesty international mänskliga rättigheter yttrandefrihet tortyr dödsstraff

REGIONALA ÖVERSIKTER UR ÅRSRAPPORTEN

Läs mer om utvecklingen vad det gäller mänskliga rättigheter i olika delar världen.

GLOBALA FRAMSTEG

Årsrapporten visar även en del framsteg. Här har vi samlat goda nyheter från olika delar av världen.

AMNESTYS ÅRSRAPPORT

Amnestys årsrapport tar upp situationen för mänskliga rättigheter runt om i världen. Här hittar du hela rapporten, på engelska.

PRESSKONTAKT ÄR DU JOURNALIST?

För mer information och bokning av intervjuer, kontakta pressekreterare Ami Hedenborg: 070 433 09 16
eller ami.hedenborg@amnesty.se

NYHETER

Nyheter Goda nyheter Amnestys årsrapport Året i bilder Regionala översikter Globala framgångar Uttalanden Amnesty Återblick Remissutlåtanden

AMNESTY SVERIGE

Vad gör vi? Engagera dig Stöd oss Om Amnesty Press & media Jobba hos ossOm cookies

KONTAKTA OSS

Medlemsservice Sekretariat Amnesty i Stockholm Amnesty i Göteborg Amnesty i Malmö

Sveriges historia i 8 delar från Norstedts förlag.

Från **http://wimnell.com/omr36-39zze.pdf**

Sveriges historia: 13000 f.Kr-600 e.Kr.

av Stig Welinder. Sveriges historia (del 1)

De första människorna i högan nord satt för fjorton eller femton tusen år sedan på några öar på västkusten vid randen av ett ishav och vid några småsjöar - nästan med inlandsisens rand inom synhåll - där nu Skåne ligger.

De sista resterna av isen såg jägare-samlare i Jämtland och Norrbotten smälta bort 7500-7000 f.Kr. På 500-talet e.Kr. satt välbeställda bondesläkter, hövdingar och småkungar på gårdar från Öresund i söder till trakten av Skuleberget i norr. Deras arbetsfolk ärjade kornåkrar, vallade boskap, smälte fram järn och dukade gästabudsbord med bronskittlar och glasbägare från verkstäder på kontinenten och Brittiska öarna. Under de många årtusendena däremellan vimlar *Sveriges historias* första band av högst olikartade människor, som alla levt sina liv inom det område som nu råkar vara kungariket Sverige. Det var långt innan något Sverige fanns. De många och annorlunda människorna är - för oss - föremål och platser; arkeologiska utgrävningar som blivit magasin och arkiv, och de synliga fornlämningarna i landskapet. På bokens sidor har de tysta och stumma föremålen och platserna blivit ord och text. De berättar historia före den skrivna historien om avlägsna och annorlunda människor.

Under våren 2010 inviger Historiska museet en utställning om Sveriges historia som tar sin början i 1000-talet. utställningen beräknas pågå i cirka fem år och är nära knuten till bokverket. Besök museets sida om utställningen. Sveriges Historia – ett samarbete mellan Historiska museet, och Norstedts förlag

Provläs Klicka och läs

Sveriges historia: 600-1350

av Dick Harrison. Sveriges historia (del 2)

Det här är historien om hur Sverige grundades under en 750 år lång process som inleddes på 600-talet. Då bestod landet av självstyrande bygder och landskap som på 1100-talet enades under en kung. Riket stärktes sedan under Birger Jarl och hans söner.

Den röda tråden i andra volymen av *Sveriges historia* är det svenska rikets uppkomst. När boken börjar, år 600, finns inte ens en tillstymmelse till riksorganisation. Det område som motsvarar dagens Sverige består av självstyrande bygder med sinsemellan mycket stora ekonomiska och sociala skillnader. När boken slutar, omkring 1350, har allt förändrats; den gamla bygdemakten har fått vika för en expansiv riksmakt med kung, drottning och råd. Under ledning av Birger Jarl och hans familj har det svenska politiska systemet formats till en medeltida monarki med kyrka, frälse, städer, kungamakt och allmoge.

Historien om hur riket skapades är berättelsen om hur ett flertal företeelser från den europeiska kontinenten och Brittiska öarna fördes in i landet och började prägla kulturen, ibland med fredliga medel, ibland med våld. Till det nya hörde så skilda element som kristendomen, skatteväsendet, riddarväsendet, stads- och befästningsbyggandet, myntväsendet och den kontinentala jordbruksteknologin. Mötet mellan allt det nya och allt det gamla var inte sällan dramatisk och blodig, och det är inte märkligt att epoken i efterhand har blivit föremål för omfattande mytbildning. I synnerhet seklerna mellan 800 och 1100 - vikingatiden - har omgetts av ett närmast romantiskt skimmer som har försvårat för oss att inse hur stora och djupgående förändringarna var.

Detta är historien om de bönder, präster, änkor, krigare, handelsmän och invandrare som byggde upp riket, som gav Sverige en riksidentitet som ännu består.

Provläs. Klicka och läs

Sveriges historia: 1350-1600

av Bo Eriksson Sveriges historia (del 3)

I mitten av 1300-talet drabbades Sverige av den värsta katastrofen i landets historia. Digerdöden, som förhärjade landet år 1350, blev den första av många pestepidemier som drog fram över Europa under senmedeltiden.

Mellan 1350 och 1420 sjönk folkmängden i Sverige med långt mer än hälften. Åkrar lades öde, betesmarker bredde ut sig och kampen om rikets resurser hårdnade. Kungar, drottningar, fogdar, stormän, sjörövare och upproriska bönder kastades in i en spiral av våld som under vissa perioder urartade till ren anarki.

Kort tid efter det att den senmedeltida politiska krisen kulminerade under 1500-talets två första decennier inleddes en remarkabel demografisk och politisk återhämtning som har kommit att förknippas med Gustav Vasa och hans söner. I traditionell svensk historia har detta uppfattats som en vattendelare mellan medeltiden och den nya tiden, men vi intar en annan ståndpunkt. De långa linjerna mellan det sena 1300-talets och det tidiga 1600-talets samhälle betonas, med tonvikt på folkmängd, agrara näringar och politisk kultur. De stora historiska strukturerna speglas i enskilda individer - i vanliga svenskar som rycktes med av pesternas, krigens och det nya maktsamhällets konvulsioner.

I tredje volymen av *Sveriges historia* skildras ett litet, fattigt land i Europas utkant som drabbades av en närmast omänsklig hemsökelse men likväl överlevde.
Provläs. Klicka och läs

Sveriges historia: 1600-1721

av Nils Erik Villstrand. Sveriges historia (del 4)

Drottning Kristina ansåg att hennes Sverige var fyrkantigt och inte avlångt. Sverige växte på 1600-talet ut till ett Östersjövälde och en betydande maktfaktor på den europeiska arenan. Samtidigt fanns det svenska ambitioner att få fotfäste på andra kontinenter.

Hur var det möjligt att en statsbildning i periferin blev en europeisk stormakt och varför fick stormaktstiden ett så abrupt slut? I fjärde volymen av *Sveriges historia* ägnas stor uppmärksamhet åt vardagen hemma i Sverige för vanliga bönder och borgare, män och kvinnor i skuggan av de nära nog ständiga krig som fördes under en tid som i klimathistorien kallas lilla istiden. I ett bistert klimat blev utmarken en viktig resurs i bondens ekonomi, när kronans krav på resurser blev allt svårare att undgå. Staten blev starkare och förvaltningen byggdes ut så att den blev den mest effektiva i hela Europa och intressant för grannstaterna att kopiera.

Ett intressant drag i Sveriges 1600-tal är öppenheten. Personer med kontakter, kunskap och kapital flyttade in och uppkomlingen kunde kröna sin framgång med ett adelskap. Religionen var en ständigt närvarande tolkningsram och kyrkan hade en stark position i ett Sverige där den rena läran stod i centrum. Mot slutet av seklet blev kungen enväldig men i förhållandet mellan styrande och styrda fanns ändå rum för en dialog som fångat forskarnas intresse.

Provläs. Klicka och läs

Sveriges historia: 1721-1830

av Elisabeth Mansén. Sveriges historia (del 5)

Det femte bandet av Sveriges historia spänner över perioden 1721 till 1830. Om sextonhundratalet är stramt och barocktungt i mångas ögon, så framställs artonhundratalet ofta som dynamiskt och moraliserande. Däremellan ligger sjuttonhundratalet, slitet och solkigt, men omsvärmat av Bellmans visor och omslingrat av rokokons blomstergirlander.

Flera revolutioner sker under sjuttonhundratalet, ett sekel fullt av försök, högtflygande planer, vittfamnande reformförslag, udda idéer och nya visioner. Frihet är seklets ideal och man provar nya vägar, i teorin såväl som i praktiken. Sverige utvecklar tidens mest avancerade folkrepresentation och toleransen för olika uppfattningar i politiska och religiösa frågor ökar. Livet i fredstid medför nya ideal.

Småskalig industri startas runt om i landet. Naturaliekabinett och kuriosasamlingar vittnar om att naturen står i fokus för intresset som både nytta och nöje. Vetenskapen blomstrar med Linné i spetsen. Konst och kultur premieras vid Gustav III:s hov. Cajsa Warg sprider kokkonstens dofter och Bellman skildrar stadslivets larm. Resandet blir på modet som aldrig förr, men Ostindiska kompaniets import av lyxvaror väcker en häftig debatt om moral och livsstil.

Samtalet blir sjuttonhundratalets existensform. Nya röster hörs på kaffehus och krogar, i politiska diskussioner, i pressen och den framväxande offentligheten. Men mycket sker i skymundan, i brev och dagböcker eller i handskrivna pamfletter som undgår censuren. Där skildras vardagen, men också intresset för ockultism, alkemi och ordensväsende. Under seklets gång växer en ny tid fram i människors tankevärld.

Provläs. Klicka och läs

Sveriges historia: 1830-1920

av Bo Stråth. Sveriges historia (del 6)

Tiden från 1830 till 1920 präglades av tron på att framtiden kunde gestaltas genom skapande politik och ekonomiska framsteg. Men framtidstron innebar inte att perioden var en lång raksträcka till det demokratiska genombrottet 1920.

Motsättningarna var tidvis starka och flera olika framtidsscenarier tävlade med varandra under starka intressekonflikter. Utgången av konflikterna var absolut inte given på förhand. En konfliktlinje gällde kungamakt eller folkmakt. Andra motsättningar gällde hur fattigfrågan skulle lösas, fördelningskampen mellan arbete och kapital i det framväxande industrisamhället, bildningsfrågan och statskyrkans religiösa och politiska auktoritet. Feminismen tog form och vann i styrka under perioden.

Här beskrivs också Sveriges definitiva etablerande som en småstat efter tidigare århundradens stormaktsprägel. Detta sker mot bakgrund av en dynamisk europeisk geopolitik med växande motsättningar mellan Ryssland, Storbritannien och från 1871 Tyskland, där det gällde för Sverige att hitta en position i Östersjöområdet. En viktig del av den geopolitiska orienteringen gällde unionen Sverige-Norge (1814-1905).

Bandet består av tre delar:
1. Det långsamma letandet efter kompromisser på politiska konflikter som på sikt ledde till framväxten av en kompromisskultur för inre konsolidering.
2. De ekonomiska framstegen och fördelningskonflikterna, härunder också befolkningens förändringar vad gäller storlek, tillväxt och förvärvsarbete i spåren av industrialisering och urbanisering.
3. Det kulturella formandet av Sverige med vetenskap och konst.

Provläs. Klicka och läs

Sveriges historia: 1920-1965

av Yvonne Hirdman, Jenny Björkman, Urban Lundberg. (del 7)

"Det goda hemmet känner icke till några privilegierade eller tillbakasatta, inga kelgrisar och inga styvbarn. Där ser icke den ene ner på den andre. Där försöker ingen skaffa sig fördel på andras bekostnad, den starke trycker icke ner och plundrar den svage. I det goda hemmet råder likhet, omtanke, samarbete, hjälpsamhet. Tillämpat på det stora folk- och medborgarhemmet skulle detta betyda nedbrytandet av alla sociala och ekonomiska skrankor, som nu skilja medborgarna i privilegierade och tillbakasatta, i härskande och beroende, plundrare och plundrade."

Det är Per Albin Hansson som talar. Han leder det socialdemokratiska partiet i opposition 1928 och utnyttjar det borgerliga ordet "folkhem" för att fylla det med ett socialdemokratiskt innehåll. Och tittar vi på den svenska historien mellan 1920 och 1965 ser vi en utveckling som Per Albin nog skulle ha gillat: siffrorna för livslängd, reallöneökning, semesterveckor, utbildningsgrad, bostadsstorlek, pensioner och valdeltagande har ökat markant, medan de för arbetslöshet, fattigdom och tbc har sjunkit rejält.

Detta land uppe i norr som dessutom - av klokhet eller feghet - klarade sig undan andra världskriget, och som redan av sin samtid betraktades med såväl avund som djup misstro. Sverige tog den förnuftiga medelvägen mellan kapitalism och kommunism, skrev amerikanen Marquis Childs beundrande, medan den österrikiske ekonomen Friedrich von Hayeck varnade för att samma väg kunde leda till träldom.

Gårdagen tolkas ju alltid i ljuset av nutiden, vilket innebär att historikernas frågor och forskningsområden varierat från tid till annan. Likt årsringar på ett träd avlöser de olika inriktningarna varandra: intresset har i takt med tiden fokuserat på politisk historia, facklig historia, social historia, kvinnohistoria, genushistoria. Att fånga in alla dessa berättelser och perspektiv, att söka skriva en översiktlig men ändå vetenskapligt tillförlitlig historia har varit författarnas strävan eftersom det är en historia värd lära känna.
Provläs. Klicka och läs

Sveriges historia: 1965-2012

av Kjell Östberg, Jenny Andersson. Sveriges historia (del 8)

Den sista delen av serien *Sveriges historia* börjar under 1960-talets gyllene rekordår när den svenska modellen väckte internationell uppmärksamhet. "Paradiset, det måste väl vara som Sverige, fast med mera sol", utbrast den franske presidenten George Pompidou vid denna tid.

Men tiderna förändras. Vi lever i en nutid där världen och Sverige drabbats av en djup ekonomisk kris vars konsekvenser ingen kan överblicka. Under tiden har Sveriges roll i världen förändrats genom murens fall, 11 september, invandring och internet, globalisering och EU-anslutning.

Utvecklingen spänner från en statlig TV-kanal till hundratals i parabolen, från 44-årigt socialdemokratiskt regeringsinnehav till borgerliga alliansregeringar, från du-reformer till ny-niande, från vänstertrafik till högertrafik. Däremellan ryms finansboomar och IT-bubblor, Ingemar Stenmark och Zlatan, vänstervindar och högervågor, u-båtar, 4 oktoberkampanjer, stödstrumpor, ABBA, Olof Palme och Lisbeth Salander, kärnkraftsomröstning, FRA-lagen, proggen och partnerskapslagar.

Finns det en kontinuitet i denna utveckling eller har Sverige förändrats i grunden under ett turbulent halvsekel? Tillhör folkhemmet historien? Det är den grundläggande fråga som styr framställningen i det avslutande bandet av Sveriges historia.

Provläs: Klicka och läs
Innehåller 40 sidor, bl a innehållsförteckning på 8 sidor:

Sid 12	Förord +Sverige, Sverige - samma land.	
23	Del I	Ett land som alla andra?
115	Del II	Välfärdslandet
212	Del III	Sjuttiotalets strömkantring
295	Del IV	Brytningstid
351	Del V	I marknadens skugga
423	Del VI	Ett nytt millennium
490	Bilagor	

Vänstervåg. Högervåg.

Från http://wimnell.com/omr36-39zze.pdf

"Det fanns ett land och en tid som kanske var det bästa mänskligheten åstadkommit någonsin hittills – Sverige på 70-talet. Men det var inget idealland och från vänstern och arbetarklassen kom kritik och krav på förbättringar. Högern och borgarklassen hakade på kritiken, men hade helt andra förslag på "förbättringar".

Dom vann. Det visar den åttonde och sista delen i förlaget Norstedts imponerande historieverk om Sverige. Vår nutids historia. Som även kan läsas utan att ha läst de tidigare sju banden.

I Sverige och i hela västvärlden markerade åren kring 1980 vänstervågens övergång i högervåg. Från socialdemokrati, växande välfärdsstat och keynesianism – alltså statligt reglerad blandekonomi. Till nyliberalism, ständiga sociala nedskärningar, privatiseringar och avregleringar. Från tro på nationell demokratisk politik till tro på EUropeisk och global fri marknad (läs gärna ekonomidiktatur och anarkistiskt oreglerad marknad, min sura kommentar).

År 1980 var jämlikheten som störst, sedan dess har klassklyftorna åter ökat snabbt. Detta på grund av systemskiftet från kollektivism till individualism, från betoning på jämlikhet till betoning på frihet (läs orättvis hierarkisk elitism, min nya sura kommentar). Från marknaden underordnad staten, till staten underordnad marknaden. Och från näringslivet som samhällets tjänare, till samhället som näringslivets tjänare (mina generaliseringar).

Allt detta dock inom den västliga liberala demokratins och kapitalismens ramar – det var ett skifte från välfärdskapitalism till marknadskapitalism. Och under hela efterkrigstidens gyllene tre decennier av ständig tillväxt rådde konsensus (samsyn) från höger till reformvänster om keynesianism och välfärd (i olika grad, och i USA förstås mindre).

Även de borgerliga partierna i Sverige stod fram till 1980 i stort bakom den starka staten och folkhemsbygget. Det som då kunde yttras från center- och folkpartihåll låter som värsta vänsterspråket idag.

Ser man ut över världen markerade det långa 80-talet (från slutet av 70-talet till början av 90-talet) nergången och slutet för tre (påstådda) vägar till socialismen; den östliga "kommunismen", den västliga socialdemokratin, och den brokiga sydliga tredjevärlden-socialismen. I alla tre formerna bevarades och/eller återuppstod det klassamhälle man (officiellt i alla fall) ville mildra/avskaffa i nya ofta statsbyråkratiska klassformer. Följt av växande marknadsliberalism.

Den svenska socialdemokratin flirtade med socialismen på 30- och 40-talen, men valde sedan "funktionssocialism", alltså statlig reglering av kapitalismen.

Statligt ägande av näringslivet var aldrig stort i Sverige, och när de borgerliga kom till makten genomförde de fler socialiseringar än socialdemokratin. Sverige framställdes i debatten ofta som ett modelland, men välfärdsstaten var ett generellt fenomen i västvärlden. Det unika med Sverige var den offentliga sektorns och därmed skatternas storlek.

Redan när socialdemokratin återtog makten 1982 hade marknadstänkandet trängt in i partiet – och både finansminister Kjell-Olof Feldt och statsminister Olof Palme var drivande i omläggningen. Som kronan på verket avskaffade socialdemokratin 2001 portalparagrafen i

partiprogrammet – den om att lägga bestämmanderätten över produktionsmedlen i hela folkets händer.

Sedan 80-talet har såväl socialdemokraterna som borgarpartierna alltmer marknadsanpassats. De senare har varit något mer pådrivande, men deras ”reformer” har i efterhand accepterats av socialdemokratin. Men i motsats till i andra länder har såväl socialdemokratin som borgerliga partier skyndat långsamt med avvecklingen av välfärdsstaten. Och stora delar av den finns ännu kvar – i mager ”osthyvelnedskuren” form.

”Sveriges historia 1965-2012” har allt detta som rödblå tråd som följande citat ur den 500-sidiga boken visar:

”Man kan hävda att det är just vindkantringen i den idépolitiska grunden kring välfärdsstaten som är den dominerande förändringen i svensk politik under decennierna från 60-talet och framåt. Under denna tid förändrades problemformuleringen kring välfärdsstaten i grunden. Tankevärlden bakom det så kallade starka samhället, en slogan myntat av socialdemokratin vid 50-tlets slut, kom till vägs ände.”

Det är omtumlande och fascinerande att läsa om sin egen tids historia – jag blev politiskt aktiv vid 13 års ålder (1963, jag är 50-talist) och har så fortsatt i olika vänsterformer i ett halvt sekel. Luckor i händelseflödet fylls i av denna välmatade historiebok, detaljer inordnar sig i mönster, och *i stort* känner jag mig nöjd med boken.

Samtidigt känner jag mig skakad, sorgsen och sentimental inför vad som gått förlorat – och rädd och uppgiven inför vilka försämringar och prövningar som väntar framöver. När jag var ung maoist hade jag inte kunnat föreställa mig att jag skulle bli folkhem(s)nostalgisk på gamla dar…

Med ”realsocialismens” död efter murens fall, och socialdemokratins förvandling till ett vanligt marknadsanpassat mittenparti inriktat på att vinna storstadsmedelklassen, så kan ”den enda vägens” marsch högerut fortsätta i avsaknad av hotande alternativ till världskapitalismen (även islamisterna är ju ekonomiska nyliberaler.

Därmed fortsätter den triumferande deterministiska tillväxt- och framstegsideologin som hotar klimat, miljö och finansvärld. I framtiden skymtar ett civilisationssammanbrott i Ekonomi, Energi och Ekologi (mina framtidsmardrömmar).

Om vi istället (återigen via boken) blickar bakåt i historien var folkhemstanken en välfärdsnationalistisk idé som socialkonservativa och socialliberala förde fram kring förrförra sekelskiftet. Från 30-talet och framåt övertogs det av socialdemokratin, och dess trygghetsbygge inom kapitalismens ramar, och dess korporativa klassamarbete SAP-LO-SAF kom att accepteras av även näringslivet och de borgerliga partierna.

Vad var det då som hände som bröt den här utvecklingen, enligt boken? Varför 60-70-talens radikaliseringsvåg? Och varför följdes de av idag dryga tre decennier av liberal konservativ motreaktion under monetarismens och nyliberalismens banér?

Först 60-talet. Med stigande välfärd, resor, och bättre kommunikationer öppnades världen för inte minst ungdomar, studenter och intellektuella. Vietnam och andra väst- och östimperialistiska dominans/kolonialkrig och stormaktsockupationer av små nationer kom i blickpunkten.

De unga fick pengar och bildade nya ungdomliga subkulturer. Arbetarklassens barn vällde in på de expanderande universiteten och fick nya

idéer och vyer. De växande förväntningarnas revolution skapade ständigt nya krav på reformer.

Samtidigt växte kritiken mot den ”ofärdiga välfärden”. Mot kvarvarande klassklyftor, pampvälde, statscentralism, byråkratisering, enpartidominan(s), myndighetsöversitteri, institutionsövergrepp, flyttlasspolitik, hårdnande krav i arbetslivet politikerbesserwisseri, (delar av denna kritik spann nyliberalhögern senare vidare på).

Liksom kritiken mot socialdemokratins svek mot sina ursprungliga proletära frihetsmål att via den reformistiska vägen bygga ett folkligt socialistiskt samhälle med jämlikhet i ägande och makt, och med ett demokratiskt samhällsägt näringsliv. Marxismen fick ett nytt uppsving.

Den nya tidsandan påverkade även arbetarklassen som på 70-talet bröt mot Saltsjöbadsandans toppstyrda lugna klassamarbete genom en rad vilda strejker (med början i den stora gruvarbetarstrejken). Via LO och SAP pressade man fram en mängd arbetslivsreformer, däribland MBL (medbestämmandelagen).

Det som oroade näringslivet och borgerligheten mer var dock att man under årtiondets lågkonjunkturer och oljechocker pressade fram, i deras ögon, alltför höga löner. Som inte tog hänsyn till företags- och samhällsekonomi. Kunde man längre lita på (klass)samarbetet med den politisk-fackliga arbetarrörelsen?

Än värre blev det när kravet på löntagarfonder antogs av LO och SAP. Taget på allvar skulle dessa fonder leda till att arbetarklassen på lång sikt skulle ta över företagen. Förverkligade skulle de i framtiden (möjligen) tänkas kunna skapa just den decentraliserade, självförvaltande och direktdemokratiska socialism som delar av vänstern i facket, SSU och partiet (s) hade luftat i debatter.

Men att tro att tigern (kapitalismen) snällt skulle acceptera att man bit för bit skar av dess svans var förstås naivt (min kommentar). Löntagarfonderna mobiliserade därför på allvar borgerligheten till motattack och blev en black om foten för socialdemokratin.

Samtidigt var de goda efterkrigsåren över (extra goda för Sverige som hade en oförstörd produktionsapparat 1945). Den hade tillsammans med en relativt nationell ekonomi utgjort folkhemmets och välfärdsstatens materiella grund.

Via exportindustrin var vi samtidigt en del av en internationell marknad där Sverige nu mötte allt hårdare konkurrens. Hela svenska industrigrenar gick i graven (teko, varv etcetera). Detta försvagade dessutom industriarbetarklassen som hade varit den socialdemokratiska (och kommunistiska) politisk-fackliga arbetarrörelsens sociala (klass)bas.

Med arbetarklassen försvagad, ”orimliga” arbetarkrav på makt och resurser, nationalstaten allt mer irrelevant, ekonomisk kris, och internationell konkurrens såg inte företagarklassen längre några större fördelar med samarbetet med arbetarklassen.

Tvärtom såg de det som nödvändigt att stoppa/minska arbetarnas krav och öka företagens och företagsledarnas vinster. Radikaliseringsvågen (vänsterns) bäddade för den borgerliga motoffensiven (högerns), där klassamarbetet övergick i klasskonflikt ovanifrån.

Om man nu kan kalla det så när den ena partnern (arbetarklassen) gradvis kom att passiviseras och avpolitiseras. Ja, så till den milda grad att inte ens dagens nedskärningar, arbetslöshet och bostadsbrist förmår mobilisera (arbetar)ungdomar till en gemensam och samlad kamp för sina rättigheter (min uppgivna kommentar).

På 70-talet var många ungdomar desto mer engagerade i den nya utomparlamentariska vänstern av trotskistiskt, maoistiskt och annat märke. Denna bokstavsvänster, som märktes långt över sin numerär i politik och kultur är alldeles för styvmoderligt behandlad i boken.

”Mitt” dåtida maoiststalinstiska parti KPML(r) – eller Kommunistiska partiet som det heter idag – nämns inte ens trots dess höga svansföring i dåtidens Göteborg, och trots sjukhusspionskandalen (ett SAP-SÄPO-samarbete) där jag och mina kamrater på Sahlgrenska sjukhuset olagligt åsiktsregistrerades (ett exempel på Stockholmsfixering i boken).

”När det var som bäst i Sverige ropade ni på revolution, men var finns ni i vänstern idag när ni behövs ute på arbetsplatserna?” Det frågar mig idag flera arbetskamrater på sjukhuset.

Nu var det ju tur att arbetarklassen inte lyssnade till våra maoistiska kulturrevolutionära locktoner på 70-talet eftersom vi maoister representerade en politiskt misslyckad återvändsgränd.

Kina var inte alls det idealland vi och andra inbillade oss (informationen om regimen var önsketänkande skönmålad och kunskapsmässigt begränsad då). Och som arbetarklassen (men inte vi då) insåg hade de det bättre med sossestyre än de skulle ha haft det med maoistdiktaturens hårda ofria nya klassamhälle (mina efterkloka kommentarer).

Vänsterpartiet var länge ett alternativt arbetarklassparti. Men vilka representerade den nya 70-talsvänstern egentligen, då de var som mest aktiva när arbetarklassen hade det som bäst, och minskade starkt när arbetarklassen fick det allt sämre?

Min hypotes är att nyvänstern i stor utsträckning var en ”ungmedelklassidealistisk” ny subkultur av ungdomar. Den växande tjänstemanna-medelklassen lutade länge åt socialdemokratin. Av dess barn radikaliserade många tillsammans med arbetarklasstudenter på väg in i medelklassen.

Från slutet av 70-talet började dock medelklassen (ihop med de blivande moderaterna och näringslivet) att svänga till höger – en process som ännu fortskrider. Medelklassradikalismen klingade av och vi fick alla dessa svikare som förborgerligades och bytte politisk kamp mot personlig karriär, helt i tidsandans tecken (väldigt mycket mina besvikna kommentarer).

Vad finns det då för mer förklaringar, än de som redan nämnts, till arbetarklassens stora försvagning – utan vilken högervågen knappast hade varit möjlig?

Ur boken kan man sålla fram att arbetarklassen blivit något mindre, och gått från vita, manliga, privatanställda (stor)industriarbetare, till fler ”etniska”, kvinnliga, offentliganställda vård-service-tjänstearbetare på mindre arbetsenheter. Deltid, arbetslöshet, anställningsotrygghet och prekariat (osäkert anställda) är andra faktorer som på olika sätt underminerat arbetarklassens politiska och fackliga klassmedvetande.

Liksom att en del arbetare som upplever sig som den ekonomiska (kris)utvecklingens förlorare vänt sig till högerpopulismens med dess inskränkt nationalistiska kritik av invandring, mångkultur och globaliseringsvåg.

Detta är en farlig utveckling vi ser i hela västvärlden. När kapitalismen nu börjat krisa igen (speciellt i södra och östra Europa) finns få tillräckligt starka och för vanligt folk trovärdiga vänsteralternativ. Där-

emot finns en växande nyfascism med enkla och falska lösningar på sitt populistiska smörgåsbord (min oro).

* Utvecklingen i Sverige under perioden exemplifieras klart av klass-klyftornas storlek. Se bokens siffror: ”Den ekonomiska eliten tjänade 26 industriarbetarlöner 1950, nio i slutet av 70-talet…Idag tjänar makteliten femtio gånger mer än industriarbetare”.

”Den politiska eliten tjänade 1980 tre gånger mer än en genomsnittlig industriarbetare, 2012 sju gånger mer.” Allt färre ur arbetarklassen deltar dessutom i den allt mer medelklass-professionaliserade politiken. Arbetarklassen har förlorat såväl resurser som makt.

* Näringslivet (SAF) ställde stora krav på politiska förändringar på 70-talet. Så här gick det enligt boken: ”Att det mesta i detta program idag är genomfört säger något om genomslaget för de nya idéerna”. Och visar också på – som boken om och om igen påpekar – socialdemokratins enorma och konsekventa högervridning (mina ord om denna utveckling).

* Boken och min recension har i stort följt klassperspektivet (stat mot marknad, höger mot vänster, nyliberalism mot keynesianism). Men det har även under tiden skett framsteg för kvinnor, feminism och hbtq-rörelsen.

* Svagt i boken om miljö-klimat. Även du-reformen från 1968 förbigås. Den borde påminnas om idag då många unga börjat ”nia” igen (vilket retar gallfeber på mig, ska vi börja dela upp kvinnor i fru och fröken också? Använda yrkestitlar i tilltal á la gamla pilsnerfilmer igen? Hur långt ska vi backa?).

Hans Norebrink “ Född 1950, personuppgifter se sid 218 i 36-39zze.

Från http://wimnell.com/omr36-39zzk.pdf
Från Kungar.info på Internet 23 april 2014

Sveriges kungalängd

Sverige har varit en monarki under mycket lång tid. Monarkins innehåll och makt såväl som Sveriges omfattning har dock varierat över tiden. Även själva ordet Sverige har utvecklats med språket, förändringar som ibland används för att benämna olika epoker av utvecklingen, se vidare Svearike.

De äldsta kungarna är endast kända som sagokungar, men även under den historiska tidens regenter som finns i nedanstående lista finns osäkerheter. Samtliga uppgifter mellan Stenkil och Filip och mellan Inge den yngre och Sverker den äldre är osäkra och det har förmodligen funnits ännu fler kungar och tronpretendenter under denna tid än de vars namn överlevt till våra dagar.

Ordningstal på kungar infördes i Sverige med Erik XIV på 1500-talet. Han utgick från Johannes Magnus bok Historia de omnibus Gothorum Sveonomque regibus som framställde en synnerligen fantasifull lista över alla svenska kungar sedan syndafloden, och kom fram till att han var Erik XIV. Samma sak gäller de kungar som har namnet Karl där Karl Sverkersson är den förste historiskt belagde kungen med detta namn, med ordningsnummer VII enligt Johannes Magnus kunglängd. Som den förste historiskt belagda Erik (VIII) är Erik Segersäll eller eventuellt Erik (VII) Erik Väderhatt beroende på vilken källa man utgår från – den förste som alla är överens om är dock Erik Segersäll.

Namn	Regeringstid	Levnadstid
Erik Segersäll	– ca 995	d. ca 995
Olof Skötkonung	ca 995– ca 1022	d. ca 1022
Anund Jakob	ca 1022– ca 1050	d. ca 1050
Emund den gamle	ca 1050– ca 1060	d. ca 1060

Stenkilska ätten

Stenkil ca	1060– ca 1066	d. ca 1066
Halsten	–ca 1070	d. ca 1070
Anund Gårdske	början av 1070-talet	
Håkan Röde och Blot-Sven	ca 1070	
Inge den äldre		d. ca 1100
Filip	ca 1100– 1118	d. ca 1118
Inge den yngre (samregent med Filip 1110–1118)	ca – ca 1120	
Tronstrider mellan Ragnvald Knaphövde och Magnus Nilsson av Danmark	<1120-talet	

Sverkerska ätten (S) och Erikska ätten (E) med flera

Sverker den äldre (S)	ca 1130–1156	d. 1156
Erik den helige (E)	– ca 1160	d. ca 1160
Magnus Henriksson (ej erkänd som kung i hela riket)	1160–1161	d. 1161
Karl Sverkersson (S)	ca 1161–1167	d 1167

Kol och Burislev Sverkersson (S)(erkända i Östergötland)	ca 1170	båda d. 1170
Knut Eriksson (E)	1167- 1195 el. 1196	d 1195 el.1196
Sverker den yngre Karlsson (S)	1196-1208	d. 1210
Erik Knutsson (E)	1208-1216	d. 1216
Johan Sverkersson (S)	1216-1222	1201-1222
Erik Eriksson (E)	1222-1229	1216-1250
Knut Långe (Knut Holmgersson)	1229-1234	d. 1234
Erik Eriksson (E)	1234-1250	1216-1250

Folkungaätten (även kallad Bjälboätten)

Birger jarl (regerande riksjarl)	1248-1266	d. 1266
Valdemar Birgersson	1250-1275	ca1240-1302
Magnus Ladulås	1275-1290	ca 1240-1290
Birger Magnusson	1290-1318	ca 1280-1321
Mats Kettilmundsson	1318-1319 (rikshövitsman)	d. 1326
Magnus Eriksson	1319-1364	1316-1374
Erik Magnusson (kung över delar av riket i opposition till Magnus Eriksson)	1356-1359	1339-1359
Håkan Magnusson (först i opposition och sedan medregent till Magnus Eriksson)	1362-1364	1340-1380

Unionsregenter erkända i Sverige, inhemska kungar samt riksföreståndare

Margareta	1389-1412	1353-1412
Erik av Pommern	1396-1435 och 1436-1439	1382-1459
Engelbrekt Engelbrekt-sson	1435-1436 (rikshövitsman)	d. 1436
Karl Knutsson(Bonde)	1438-1440 (riksföreståndare)	1408 el. 1409-1470
Kristofer av Bayern	1440-1448	1416-1448
Bengt Jönsson (Oxenstierna) och Nils Jönsson (Oxenstierna)	1448 (riksföreståndare)	trol.1390-talet-el. 1450
Karl Knutsson(Bonde)	1448-1457	trol. 1390-talet-tid. 1450 1408 el. 1409-1470
Jöns Bengtsson(Oxenstierna) och Erik Axelsson (Tott)	1457 (riksföreståndare)	1417-1467 1415-1481
Kristian I	1457-1464	1426-1481
Kettil Karlsson (Vasa)	1464 (riksföreståndare)	1433-1465
Karl Knutsson(Bonde)	1464-1465	1408 el. 1409-1470
Kettil Karlsson (Vasa)	1465 (riksföreståndare)	1433-1465
Jöns Bengtsson (Oxenstierna)	1465-1466 (riksföreståndare)	1417-1467
Erik Axelsson (Tott)	1466-1467 (riksföreståndare)	1415-1481
Karl Knutsson(Bonde)	1467-1470	1408 el. 1409-1470
Sten Sture den äldre	1470-1497 (riksföreståndare)	1440-1503

Hans (Johan II)	1497–1501	1455–1513
Sten Sture den äldre	1501–1503 (riksföreståndare)	1440–1503
Svante Nilsson (Sture)	1504–1511 (riksföreståndare)	1460–1511
Erik Trolle	1512 (riksföreståndare)	1460–1529 el. 1530
Sten Sture den yngre	1512–1520 (riksföreståndare)	1492 el. 1493–1520
Kristian II	1520–1521	1481–1559
Gustav Eriksson(Vasa)	1521–1523 (riksföreståndare)	1496–1560

Vasaätten

Gustav I Vasa	1523–1560	1496–1560
Erik XIV	1560–1568	1533–1577
Johan III	1568–1592	1537–1592
Sigismund	1592–1599	1566–1632
Hertig Karl (IX)	1599–1604 (riksföreståndare)	1550–1611
Karl IX	1604–1611	1550–1611
Gustav II Adolf	1611–1632	1594–1632
Kristina	1632–1654 (förmyndarreg. 1632–1644)	1626–1689

Pfalziska ätten

Karl X Gustav	1654–1660	1622–1660
Karl XI	1660–1697 (förmyndarreg. 1660–1672)	1655–1697
Karl XII	1697–1718 (förmyndarreg. 1697)	1682–1718
Ulrika Eleonora	1719–1720	1688–1741

Hessiska ätten

Fredrik I	1720–1751	1676–1751

Holstein-Gottorpska ätten

Adolf Fredrik	1751–1771	1710–1771
Gustav III	1771–1792	1746–1792
Gustav IV Adolf	1792–1809 (förmyndarreg. 1792–1796)	1778–1837
Hertig Karl (XIII)	1809 (riksföreståndare)	1748–1818
Karl XIII	1809–1818	1748–1818

Bernadotteska ätten

Karl XIV Johan	1818–1844	1763–1844
Oscar I	1844–1859	1799–1859
Karl XV	1859–1872 (regent 1857–1859)	1826–1872
Oscar II	1872–1907	1829–1907
Gustaf V	1907–1950	1858–1950
Gustaf VI Adolf	1950–1973	1882–1973
Carl XVI Gustaf	1973–	1946–

Från http://wimnell.com/omr36-39zzk.pdf
Från regeringens hemsida på Internet 23 april 2014.
Utdrag från Regeringskansliet genom tiderna

Regeringskansliet genom tiderna

Regeringskansliets historia
År 1974 ändrades grundlagen om hur den svenska staten ska vara organiserad. Kungen lämnade över all makt till riksdagen och regeringen. Samtidigt bytte man namn på kungens kansli från Kunglig Majestäts kansli till Regeringskansliet. Ordbytet speglade en viktig förändring av det svenska statsskicket. Parlamentarismen hade slagit igenom fullt ut.

Tiden fram till Gustav Vasa
Den äldre Vasatiden 1521–1611
Stormaktstiden 1611–1718
Frihetstiden 1718–1772
Gustavianska tiden 1772–1809
Karl Johanstiden och den tidigaliberalismen 1809–1840
Tiden efter 1840
Kvinnor och män i Regeringskansliet
Regeringen och EU
Regeringskansliets lokaler

Tiden fram till Gustav Vasa

I Sveriges äldsta historia var landskapen mer eller mindre egna ”länder” med egna lagar och egna domstolar. Först på 1000-talet förenades landskapen till ett land med en gemensam kung. I det nya Sverige var visserligen kungen och hans män en samlande kraft, men landskapen hade rätt att självständigt sköta många egna frågor. Det säger sig självt att det var omöjligt att styra ett land utan att det fanns en administration som kunde hjälpa till. Och en sådan hade bildats kring kungen, först med olika militära ledare. En av dem var jarlen. Han var kungens närmaste rådgivare och tillhörde alltid någon av de förnämsta stormansätterna. Birger Jarl dog 1266 och var den siste jarlen. Ordet jarl motsvarar det engelska ordet earl som är vanligt på vikingatiden och den tidiga medeltiden. Efter Birger Jarls död ersatte man ordet jarl med hertig.

Förmyndarregering bildas
I början av 1200-talet regerar ett råd som förmyndarregering i stället för kung Erik Eriksson, som var för ung för att regera. Rådet får stor betydelse för framtiden. På 1280-talet kom rådet tillbaka, även då som en förmyndarregering för en kung som var för ung för att regera. Från och med nu blev rådet kvar. I rådet ingick biskopar från den mäktiga kyrkan och stormän från de främsta familjerna. De var de viktigaste krafterna i samhället vid sidan av kungamakten. Från början var det tänkt att rådet skulle vara rådgivande åt kungen, men rådsmedlemmarna uppfattade sig mer och mer som företrädare för kyrkan och stormännen. Den här motsättningen skulle bli viktig i framtiden. Viktigt var också att Sverige fick en gemensam lagstiftning för hela landet under 1300-talet. I Magnus Erikssons landslag från 1350 stod det

bland annat hur kungen skulle väljas och hur han skulle styra landet. På den tiden ärvde kungen inte makten.

Kanslern, marsken och drotsen
Kanslern var den förste riksämbetsmannen som inte var militär. En kansler fanns i rådet redan i början av 1200-talet, kanske redan tidigare. Kanslersämbetet hade vuxit fram ur den romerska förvaltningen. Under medeltiden var kanslern chef för en uppsatt persons kansli och var särskilt kunnig i språk och skrivande. I Sverige fick kanslern en hög ställning och ett stort politiskt inflytande. Andra viktiga ämbetsmän under medeltiden var marsken och drotsen, två ämbetsmän som hade stor betydelse vissa perioder. Marsken var befälhavare under krigen, och drotsen var ställföreträdare för kungen ibland.

Den äldre Vasatiden 1521–1611

Under Gustav Vasas tid var det kungen som styrde Sverige. Han styrde landet på ett mycket personligt sätt. Någon mäktig kansler ville han definitivt inte veta av, särskilt inte någon som var knuten till biskopsämbetet i Strängnäs som seden tidigare hade varit. Visserligen hade han både kansler, sekreterare och skrivare, men genom Stockholms blodbad hade adelns ställning kraftigt försvagats. Gustav Vasa utnyttjade därför de adelsmän som fanns tillgängliga vid hovet. Även annan personal arbetade nära kungen.

Kanslern blev chef för kansliet, som hade sina lokaler på Stockholms slott. Där fanns även kammaren som var den lokal där en kammarmästare och en kamrerare arbetade med skatter,kontroll och bokföring.

Ränte- och räknekammaren
Kammaren delades upp i en räntekammare som hanterade skatterna och en räknekammare som kontrollerade fogdarna. Särskilda kammarråd ledde sedan 1560 kamrarna. Det var alltid medlemmar av högadeln som utsågs till kammarråd. Chefen för räknekammaren kallades överste skattmästare från och med 1571. Räknekammaren blev kvar under en lång tid framöver.

Under årtiondena efter Gustav Vasa blev det vanligare att högadliga män arbetade i den centrala förvaltningen och deltog i regeringsarbetet. Det var något som adeln själv ville, för att bevaka sina intressen. Till exempel blev den högadlige Nils Gyllenstierna kansler 1561. Samtidigt var flera av sekreterarna, skrivarna och notarierna tyska.

Sekreterarna fördelade ärende- na inom kansliet efter språk (tyska eller svenska).
Särskilda problem uppstod när Johan III:s son Sigismund ärvde tronen vid sin fars död 1592. Eftersom Sigismund redan var vald till kung i Polen och han bodde där, utsåg man hertig Karl (sedermera Karl IX) till riksföreståndare. Dessutom krävde nu högadeln genom rådet att de skulle få sitta med i Sveriges styrelse. Maktspelet som följde ledde till att Sigismund avsattes 1598 och hertig Karl blev ny kung 1600.

Många sekreterare i det svenska kansliet följde med Sigismund till Polen. Det innebar att Karl måste organisera om kansliet, för att kunna styra landet. Han hade gått hårt fram mot det gamla rådet, till exempel genom Linköpings blodbad 1600 när han lät avrätta rådsherrar som varit lojala mot Sigismund. För att kompensera bristen på rådsherrar skapade han ett nytt råd, helt enligt landslagens bestämmelser om antal rådsherrar och uppgifter. Rådsherrarna fick höga titlar (drots, marsk, kansler), men det var nu en hovkansler som var chef för kansliet. Efter Linköpings blodbad bestämde man att rådet enbart skulle råda och inte regera.

Riksdagen
Riksdagen fick allt större betydelse under 1500-talet, för att från slutet av århundradet bli ett vanligt inslag i det svenska statsskicket. I början av 1600-talet började riksdagen syssla mer regelbundet med skatter. Det hade man bara fått göra ibland på 1500-talet, men då precis som på 1600-talet skedde det helt på regeringens initiativ. Kärnan i riksdagen var rådsherrarna.

Stormaktstiden 1611–1718

Kansliet utvecklades starkt under stormaktstiden. Den som drev på utvecklingen var rikskanslern Axel Oxenstierna. Tillsammans med Gustav II Adolf skapar han på sätt och vis det moderna Sverige. Kungen har inte längre ensam makten, utan styrs av nya lagar och en fast och välorganiserad centralregering. Viktiga punkter i utvecklingen var kungaförsäkran år 1611, en rad olika kansliordningar och slutligen 1634 års regeringsform, den grundlag som bestämmer hur Sverige ska organiseras. Vid kungens sida stod fem höga ämbetsmän som var chefer för varsin avdelning i riksstyrelsen (drots, marsk, amiral, kansler och skattmästare). De var också medlemmar av rådet.

Axel Oxenstierna organiserade sitt kansli som ett ämbetsverk, det vill säga en myndighet som lyder direkt under regeringen. Han samarbetade med fyra kanslirråd, som han hämtade ur rådet. Under kanslirråden fanns sekreterare med särskilda arbetsområden och med underordnade skrivare. Dessutom hade man en hovkansler och ett par mer kvalificerade sekreterare, som från och med 1629 kallas statssekreterare. År 1661 fick statssekreterarna ansvar för var sin expedition, en för inrikes och en för utrikes ärenden.

I kansliet förberedde man ärenden som kungen sedan fattade beslut om. Men i vissa frågor kunde kansliet besluta självständigt. Kansliet var organiserat som ett kollegium, det vill säga chefen för kansliet fattade beslut i samråd med ett antal rådgivare. Kansliet svarade för hela regeringen med undantag för frågor om finanser och krig. Räknekammaren (senare kammarkollegiet) ansvarade för finanserna medan krigsrådet (senare krigskollegiet) ansvarade för krigsfrågorna. Även de andra delarna av riksstyrelsen organiserades som kollegier, till exempel amiralitetskollegiet (högsta ledningen för flottan) och riksdrotsens ämbetsverk Svea hovrätt.

Axel Oxenstierna (1583–1654): Trots att han bara var 28 år blev han riksrådets ledande man 1611 när Karl IX dog. Året därpå blev han utnämnd till rikskansler. Axel Oxenstierna utformade Gustav II Adolfs kungaförsäkran. Kungen dog på slagfältet 1632. Eftersom drottning Kristina var för ung för att regera 1634, ledde Axel Oxenstierna en förmyndarregering i hennes ställe. Hur regeringen skulle arbeta slogs fast i regeringsformen.

Förutom de höga riksämbetsmännen skulle ett stort antal rådgivare i kollegierna vara riksråd. De fem riksämbetsmännen handlade som regering i kungens namn. Förutom de fem riksämbetsmännen deltog även andra rådsmedlemmar i regeringssammanträdena. Det var med andra ord rådet som var regering, särskilt när kungen var ute i fält under krigen och när regenten var omyndig (1632–1672). Det är först nu från början av 1600- talet som man kan säga att Stockholm blir förvaltningens medelpunkt. Där finns riksstyrelsen alltid representerad, även när kungen är ute på krigståg.

Kungligt råd

När Karl XI blev myndig 1680 minskade han rådets makt. I stället för att låta rådet självständigt besluta i vissa frågor knöt han rådet närmare till sig och de höga riksämbetena fick förfalla. Chefen för kansliet blev kanslipresident och de kollegiala arbetsformerna fick mindre betydelse. Ett exempel är att statskontoret blev en självständig avdelning inom kammarkollegiet 1680.

Kungen lyssnade på råd från dem han själv hade förtroende för, och det ledde till att fler tjänstemän blev viktiga rådgivare. Bland annat gav kungen två tjänstemän i kansliet som redogjorde för viktiga ärenden samma status som de kungliga råden. De fick titeln statsråd samtidigt som de fortsatte att vara chefer för inrikes- och utrikesexpeditionerna. Detta innebar fler tjänstemän fick dubbla uppdrag: ansvar för kansliet och rådgivare till kungen.

År 1713 organiserade Karl XII om kansliet genom en ny kansliordning. Kansliets uppgift att redogöra för ärenden (föredragning) och utföra uppgifter (expedition) överfördes till sex expeditioner som skötte alla regeringsärenden. Expeditionernas chefer kallades ombudsråd. Förändringen innebar i praktiken att de föredragande och expedierande funktionerna blev ett slags departement ovanför de olika ämbetsverken. Hela den nya organisationen föll med Karl XII:s död 1718.

Axel Oxenstierna:”Som adelsman har jag naturligtvis fått en gedigen utbildning och har studerat vid flera tyska universitet. Efter studietiden fick jag plats vid hovet och valdes snart in i rådet, trots min ungdom. Man ansåg att min analytiska förmåga, kombinerad med stark realism, skulle komma väl till pass. Att jag sedan var taktiskt skicklig och hade en enorm viljestyrka och förmåga att hålla fast vid långsiktigt uppställda mål, fick de lära sig.

Jag hade ett mycket förtroendefullt samarbete med kung Gustav II Adolf. Vi hade båda målet att förvandla Sverige till en ledande europeisk makt. Det arbetet fortsatte jag när jag ledde förmyndarregeringen för drottning Kristina.

Både kungamakten och regeringsmakten (och riksdagen) måste följa grundlagen och ha en fast organisation. Min största seger i det arbetet var 1634 års regeringsform.

För att göra Sverige till en modern stormakt har jag effektiviserat landets administration på central, regional och lokal nivå. Dessutom har jag sett till att adeln, som rikets ledande stånd, har fått ensamrätt till rikets högsta ämbeten.

Andra nödvändiga åtgärder har varit att förbättra utbildningen, stärka krigsmakten, förstärka finanserna och att föra en aktiv utrikespolitik.

Historikerna säger att mina över 30 år som rikskansler, politiker och statsbyggare ger mig en unik plats i svensk historia.”

Frihetstiden 1718–1772

När Karl XII dog 1718 föll också det kungliga enväldet. Kungen fick ge ifrån sig delar av makten till de fyra stånden (adel, präster, borgare och bönder). Som en följd av det fick ämbetsmännen som dominerade i riksdagen mer makt. Hur man organiserade regeringsmakten framgår av de nya regeringsformerna 1719 och 1720. Den nya organisationen innebar att man gick tillbaka till det gamla rådet. Rådet, som nu kallades riksråd, utgjorde själva regeringen och hade kungen som ordförande. Det fungerade också som högsta domstol.

Kanslipresidenten (som motsvarar vår tids statsminister) ingick i riksrådet, som bestod av sexton medlemmar. Medlemmarna fattade besluten genom omröstningar där varje riksråd hade en röst och konungen två röster. Riksdagen kunde avsätta riksråd som den var missnöjd med. Det visar att riksdagen hade verklig makt. Kansliet kallades nu kanslikollegiet och ansvarade för all offentlig verksamhet som inte hade med rättsskipning att göra. Det var uppdelat på två funktioner. Det skulle dels vara förvaltande (utrikes ärenden, postväsen, skolor, akademier, arkiv och bibliotek), dels föredragande och expedierande.

Liknar nutidens departement
Kanslipresidenten såg till att föredragningen sköttes av fyra expeditioner för justitieärenden (Nedre justitierevisionen), utrikesärenden, krigsärenden och inrikescivilärenden (kammarexpeditionen). Expeditionerna liknade vår tids departement. Cheferna för expeditionerna var statssekreterare och såg till att särskilda revisionssekreterare föredrog (redogjorde för) ärendena för riksrådet. Chefen för justitierevisionen kallades justitiekansler. I kanslikollegiet ingick även en hovkansler och ett antal kansliråd.

Avid Horn:
"Jag började mitt yrkesliv som militär och blev sedan diplomat. Men min politiska bana började jag som kungligt råd i kanslikollegiet under Karl XII och därefter som kanslipresident, dvs. riksrådets ledare, under drottning Ulrika Eleonora. Eftersom jag hade en annan åsikt om grundlagen avgick jag – jag har alltid varit motståndare till kungligt envälde – bara för att året därpå vara tillbaka på posten som kanslipresident. Den posten behöll jag i 18 år. Många tycker att jag har varit en stark regeringschef i ett starkt riksråd. Min starka ställning berodde inte på att kungen visade välvilja, utan på att jag var skicklig på att manövrera de fyra stånden. Jag balanserade för- siktigt i utrikespolitiken och var sparsam i inrikespolitiska frågor.

Med åren växte kritiken mot min politik. En grupp yngre adelsmän, borgare och officerare tyckte att jag förde en gammaldags politik. De organiserade sig som opposition och kallade sig hattar – hatt som symbol för frihet och mandom – och hånade mig och min anhängare som nattmössor.

Trots detta har min politiske motståndare Tessin beskrivit mig så här: 'Greve Arvid Horn hade de flesta egenskaper som skapar en stor minister: vackert utseende, lätt talegåva, vänlighet, mod, intryckskraft, erfarenhet, outtröttlighet och ett fantastiskt minne. Efterhängsen i sina anläggningar, hittig i utvägar, skarpsynt i valet av arbetare; något mer hetsig än en kanslipresident vara bör; gudfruktigt hjärta med kan hända för mycket utvärtes sken.'

Vid 1738–1739 års riksdag hade kritiken vuxit sig så stark att jag blev tvungen att begära avsked. Det skedde förstås under stora hedersbetygelser och jag fick behålla min riksrådstitel och samtliga löneförmåner."

På expeditionerna arbetade också expeditions- sekreterare, registratorer, kanslister och kopister. Statssekreterarna hade stor makt över arbetet.

Ständerna tar makten
Kanslipresidenten var den främste i riksrådet, och som sådan blev han den verklige regenten. Vid 1738 års riksdag segrade oppositionen (hattarna) vid valet i riddarhuset. Det ledde till att den sittande kanslipresidenten, den mäktige ledaren för mösspartiet Arvid Horn, avgick. I samband med det avgick även fem av de gamla riksråden. Detta har betecknats som ett slags genombrott för parlamentarismen, de fyra stånden fick makten.

De fyra ståndens makt innebar att kanslipresidenten blev beroende av partiläget inom riksdagen. Det innebar också att det fanns en konflikt mellan kanslikollegiet där kanslipresidenten ingick och kansliets expeditioner. Denna konflikt varade hela frihetstiden.

Den äldsta tryckfrihetsförordningen kom 1766 och var den första av sitt slag i världen.

Carl Gustaf Tessin:
"Min far och min farfar var båda slottsarkitekter. Så intresset för de sköna konsterna föddes jag med. Men mitt intresse för politik var minst lika stort. Efter fem års kulturell utbildning utomlands gav jag mig in i den svenska politiken.

Under frihetstiden, som är min tid i svensk politik, uppstår det vi i dag kallar partier. Efter att ha närmat mig det holsteinska partiet anslöt jag mig till oppositionen mot Arvid Horn och hans mössparti. Jag kom senare att leda oppositionspartiet – hattarna.

Jag valdes till lantmarskalk och var med och störtade Horn. Efter ett mellanspel som ambas- sadör i Paris återvände jag sedan till Sverige där jag hade valts till riksråd.
Mitt utrikespolitiska mål var att frigöra Sverige från Ryssland. Det lyckades jag med under min tid som kanslipresident, med stöd av Preussen och Danmark.

Det resulterade också i två kungliga bröllop. Från Berlin förde jag personligen hem Lovisa Ulrika till Adolf Fredrik. Och senare ordnade jag förlovningen mellan deras son prins Gustav och den danska prinsessan Sofia Magdalena.

Mitt goda förhållande till prinsparet bröts när de vid sitt trontillträde ändrade statsskicket, utökade kungamakten och försvagade partiernas och riksdagens ställning.

Jag hann också ägna mig åt konst och kultur. Visste du att det var Carl Hårleman och jag som introducerade den franska rokokon i Sverige? Och det är min stora konstsamling som är grunden för Nationalmuseums äldre avdelning."

Gustavianska tiden 1772–1809

Gustav III:s statskupp 1772 innebar att de fyra ståndens och riksrådets makt minskade mycket starkt. År 1789 förlorade de makten helt och hållet. Kungen, ”han och ingen annan”, skulle styra Sverige. Gustav III hanterade regeringsärendena i särskilda sammanträden som han kallade kabinett eller konselj. Dit kallade han dem han behagade, till exempel fick flera statssekreterare stort inflytande och deras expeditioner blev lika inflytelserika som senare tiders departement. Ett typiskt exempel på detta är Johan Liljencrantz som blev Gustav III:s motsvarighet till vår tids finansminister.
Gustav III upphävde riksrådet 1789 och förde över rättsfrågorna till en nyinrättad högsta domstol. Samtidigt inrättade han Rikets ärenders allmänna beredning, som skulle bereda handläggningen av regeringsärendena. I denna beredning ingick bland annat statssekreterarna.

Riksstyrelsen organiserade om flera gånger i slutet av 1700-talet och i början av 1800-talet, men det ändrade inte mycket. År 1801 upphävdes kanslikollegiet, vilket ledde till att de tre expeditionerna fick en starkare ställning under beteckningen Kunglig Majestäts kansli. Utrikesärendena behandlades sedan 1791 av ett särskilt kabinett för utrikes brevväxlingen med en kabinettssekreterare som chef. År 1808 tillkom en kunglig beredning för alla ärenden som hörde till de tre expeditionerna utom så kallade kabinettsärenden. Men den upphörde i och med 1809 års revolution.

Karl Johanstiden och den tidiga liberalismen 1809–1840

Regeringsformen 1809 slog fast att det var kungen som skulle styra riket. Det gamla riksrådet uppstod i form av ett statsråd med nio medlemmar. Av dem var två ansvariga för vissa förvaltningsområden, nämligen utrikesstatsministern och justitiestatsministern. En tredje, hovkanslern, var närmast en biträdande utrikesminister med ansvar för tryckfriheten. Övriga sex statsråd var bara rådgivare. Alla regeringsärenden skulle föredras för kungen och avgöras av honom vid statsrådssammanträden. Undantaget var ärenden som handlade om Sveriges förhållanden till främmande makter (ministeriella mål) och ärenden som kungen avgjorde i sin egenskap av högste befälhavare för krigsmakten (kommandomål).

Fyra statssekreterare var chefer för var sin expedition, nämligen krigsexpeditionen, inrikesexpeditionen, handels- och finansexpeditionen samt en nyinrättad ecklesiastikexpedition. Statssekreterarna var föredragande i statsrådet och skulle ge råd och ha samma ansvar som statsråd i de frågor de föredrog. De skulle också delta i den förberedande beredningen som ägde rum i Rikets allmänna ärenders beredning, det nya namnet för Rikets ärenders allmänna beredning från 1789, och som avskaffades först år 1840. Statssekreterarna fick stort inflytande i statsrådet.

En särskild kanslistyrelse tillkom 1809 som skulle granska att expeditionerna skötte sitt arbete. Kanslistyrelsen bestod bland annat av utrikesstatsministern som ordförande, hovkanslern, de fyra statssekreterarna och kabinettssekreteraren.

Statsråden hade även sedan 1816 förberedande överläggningar inför regeringssammanträdena. Överläggningarna kallades för statsråds-

beredning. Det var ett tillfälle för statsråden att överlägga mer informellt innan de mötte kungen i ett formellt regeringssammanträde (konselj). Egendomligt nog var det antingen kronprinsen eller justitiestatsministern som ledde statsrådsberedningen. Statsrådsberedningens informella karaktär framgår av att den inte finns nämnd i regeringsformen och att man inte förde protokoll.

Det fanns en tydlig konflikt mellan å ena sidan statsrådens och rådgivarnas roll och å andra sidan de sakkunniga statssekreterarnas roll.

Den här konflikten präglade de första årtion- dena på 1800-talet. Riksdagen diskuterade frågan flitigt och riksstyrelsen förde fram flera förslag till en omorganisation. Redan år 1833 upphävdes kanslistyrelsen och utrikesstatsministern blev ensam chef för Kunglig Majestäts kansli. År 1840 kom slutligen en genomgripande förändring av riksstyrelsen som innebar att statsråden blev både föredragande och rådgiva-re. Reformen innebar att statssekreterarna blev de ministrar som man länge hade pläderat för i olika sammanhang. Samtidigt lade man ner Rikets allmänna ärenders beredning.

1840 års departementalreform
1840 års reform blev mycket genomgripande. Riksstyrelsens indelning i departement gäller fortfarande i dag.

Statsrådet bestod nu av ett antal departementschefer och några statsråd utan departement. Två av departementscheferna kallades statsminister – justitiestatsministern och utrikesstatsministern. De statsråd som inte var departementschefer var bara rådgivande statsråd. Hovkanslern avskaffades och justitiekanslern tillhörde inte längre statsrådet. Kungen skulle styra riket enligt regeringsformen och var skyldig att samråda med statsrådet, utom i så kallade kommandomål. Det var ärenden där kungen beslutade i sin egenskap av högste befälhavare över krigsmakten. I de ärendena skulle kungen fatta beslut i samråd med chefen för det departement dit ärendet hörde, och behövde inte ta upp frågan i statsrådet.

Cheferna för departementen var alltså statsråd, men de skulle inte styra över de gamla kollegierna eller andra myndigheter – med undantag för utrikesförvaltningen under utrikesstatsministern. Innan ärenden föredrogs hos kungen i statsrådet skulle de beredas av statsråden. Det inne-

bar att statsråden hämtade in upplysningar från statliga ämbetsverk eller myndigheter.

Statsråden hade också andra former för de interna beredningarna, till exempel i statsrådsberedningen som än så länge inte var formaliserad eller förde protokoll.

Expeditionscheferna stod närmast under departementscheferna och hjälpte till vid beredningen av ärenden. Resten av personalen på departementen arbetade med att föra protokoll, kontrolläsa avskrifter mot originaltexter (kollationering), expediera ärenden och skriva rent dokument.

Från början delade man inte upp arbetet inom departementen på något organiserat sätt. De sju departementet hade inte särskilt många ärenden, totalt 1 000 ärenden per år de första årtiondena efter 1840. Jämför det med de 8 300 ärenden som Regeringskansliet hanterade 2000.

Inom departementen diskuterade man ständigt principen om departementens roll i förhållande till underlydande myndigheter och frågan

om ministrar har rätt att besluta utan att samråda med regeringen (ministerstyre).

Departementen 1840
Departementen och deras viktigaste ansvarsområden:

Justitiedepartementet: Frågor om grundlagar och andra lagar. Tryckfri-hetsärenden.

Utrikesdepartementet: Förhållandet till andra länder.

Lantförsvarsdepartementet: Lantförsvaret. Telegrafinrättningar.

Sjöförsvarsdepartementet: Sjöförsvaret. Lots- och fyrväsende.

Civildepartementet: Lanthushållning, bergsrörelse, handel, sjöfart, fabriker, hantverk och andra näringar, allmänna vägar och andra kommunikationer. Lantregeringen.

Finansdepartementet: Jordeboksväsendet, beskattning, tullverket, statsregleringen, mynt- och bankväsendet, postväsendet.

Ecklesiastikdepartementet: Kyrkoväsendet, undervisning, vetenskap, kultur. Medicinal- och allmän hälsovård. Fattigvård.

Tiden efter 1840

Statsministerämbetet
Enligt 1840 års reform fanns två statsråd som kallades statsminister – justitiestatsministern och utrikesstatsministern. Titlarna visade att de hade de högsta posterna jämfört med övriga statsråd. Problemet under tiden närmast efter departementalreformen var att justitiestatsministern var så hårt bunden av sina uppgifter som chef för Justitiedepartementet att han inte hade tid att ägna sig åt allmänna politiska frågor utöver de som departementet ansvarade för.

Därför inrättade man 1876 en ny post i statsrådet – statsministern. En ledamot av statsrådet utsågs till statsminister och blev chef för regeringen utan eget departement. Chefen för Utrikesdepartementet behöll sin ministertitel, den enda ministertiteln vid sidan av statsministern i statsrådet.

Förste statsministern
Den förste statsministern var Louis de Geer 1876–1880. Han var mannen bakom representationsreformen 1865–1866 när den gamla ståndsriksdagen ersattes av tvåkammarriksdagen.

Så länge 1809 års regeringsform gällde var det kungen som utsåg statsministern. I dag är det riksdagens talmans uppgift, det slogs fast i regeringsformen 1974.

Statsministern hade ursprungligen inget egentligt departement. Ett sådant växte fram mycket sent, eftersom Statsrådsberedningen formellt hörde till Justitiedepartementet. Först i början av 1950-talet lades grunden till det departement som statsministern har i dag. Till en början bestod departementet av två sekretariat inom Justitiedepartementet: ett för statsministern och ett för statsråden utan departement

(granskningskonsulterna). I slutet av 1960-talet fick Statsrådsberedningen tydliga-re bestämmelser för administrationen med en egen samling av dokument och handlingar samt register över alla ärenden (diarium). Men fortfarande var det Justitiedepartementet som hanterade frågor om anslag till Statsrådsberedningen.

1974 års regeringsform gav statsministern rätt att själv fatta ett antal beslut. Bland annat utser statsministern departementscheferna, kallar statsråden till regeringssammanträde och kan förordna att en grupp ärenden som hör till ett departement ska föredras av ett annat statsråd än departementschefen. Statsrådsberedningens uppgift är att hjälpa statsministern och övriga statsråd om de inte får hjälp av något departement. Därmed har Statsrådsberedningen fått en starkare ställning inom Regeringskansliet.

Louis De Geer:
"Jag var den förste svenske regeringschef som titulerades statsminister. Tidigare var jag justitiestatsminister och delade ledningen av regeringen med utrikesstatsministern. Dessförinnan satt jag som representant för min ätt med i ett par riksdagar.

Som politiker företrädde jag nog vad som i dag kan betecknas som lagom borgerlig liberalism. Egentligen ogillar jag partiväsendet och ser mig mer som en ämbetsman.

Min största politiska insats var 1866 års representationsreform. Den innebar att ståndsriksdagen (med adel, präster, borgare och bönder) byttes mot en folkrepresentation med två kamrar. Att skriva ihop förslaget krävde all min taktiska begåvning och förmåga att kompromissa. Det blev tillräckligt modernt för liberalerna, tillgodosåg böndernas och medelklassens delvis motsatta krav och var ändå tillräckligt samhällsbevarande för att kunna vinna majoritet i Riddarhuset. De motsträviga prästerna fick rösta sist och följde naturligtvis majoriteten. Reformen antogs!

Under min ledning av regeringen genomfördes även en rad andra reformer som t.ex. näringsfrihet, vidgad religionsfrihet, husagans inskränkande och möjlighet för ogifta kvinnor att bli myndiga.

Efter ett nederlag i en försvarsfråga avgick jag som statsminister och blev kansler för landets universitet. Sedan ägnade jag mig åt min ungdoms stora intresse – att skriva. Mina Minnen del 1 och 2 är en klassiker inom den svenska memoarlitteraturen."

De särskilda samordnings- kanslier som de borgerliga koalitionsregeringarna (Fälldin 1976–1982 och Bildt 1991–1994) inrättade hade uppgifter som i viss utsträckning kan sägas vara desamma som Statsrådsberedningens.

Sedan 1997 är Regeringskansliet organiserat som en enda myndighet. Den består av Statsrådsberedningen, samtliga departement och Förvaltningsavdelningen, som är ett gemensamt administrativt organ för hela Regeringskansliet. Statsministern är chef för myndigheten Regeringskansliet.

Departementen
Eftersom departementen fick fler arbetsuppgifter efter 1840, tyckte många att departementen borde bli fler. Men ingenting förändrades förrän 1900, när man inrättade Jordbruksdepartementet. Under 1900-talet har man organiserat om departementen många gånger. Här är några av de viktigaste förändringarna:

• 1920 slogs de båda försvarsdepartementen ihop till ett departement. Civildepartementet ersattes av två departement: Social- och Kommunikationsdepartementen. Det tillkom också ett helt nytt departement: Handelsdepartementet.

• Krigsåret 1939 bildades Folkhushållningsdepartementet som bestod till 1950. Samma år tillkom ett nytt Civildepartement 1950–1969 för löne- och pensionsväsendet. Redan ett par år tidigare (1947) hade Inrikesdepartementet sett dagens ljus.

• 1969 tömdes Civil- departementet helt på sitt gamla innehåll och skulle i stället ansvara för länsstyrelserna, kommunerna och den fysiska riksplaneringen. Samtidigt tillkom Industridepartementet och året innan hade Ecklesiastikdepartementet bytt namn till Utbildningsdepartementet.

• 1974 bytte Civil- departementet namn till Kommundepartementet och Inrikesdepartementet blev Arbetsmarknadsdepartement. Samtidigt skapades Bostadsdepartementet.

• 1983 blev Kommundepartementet på nytt Civildepartement för att 1996–1998 bli till Inrikesdepartement.

• 1976–1982 delades Finansdepartementet i ett Budget- och ett Ekonomidepartement för att sedan åter slås samman 1983.

• Handelsdepartementet upphörde 1982 och frågorna fördes över till Utrikesdepartementet.

• 1987 tillkom Miljö- och energidepartementet. Namnet har varierat genom åren, men sedan regeringsskiftet 2006 heter departementet Miljödepartementet.

• 1991 bröts kulturfrågorna ut ur Utbildningsdepartementet och Kulturdepartementet bildades. Samma år upphörde Bostadsdepartementet, medan Industridepartementet bytte namn till Närings- departementet (under åren 1996–1998 under namnet Närings- och handelsdeparte-mentet).

• 1999 skapades ”stordepartementet” Näringsdepartemen- tet genom en sammanslagning av Kommunikations-, Arbetsmarknads- och Näringsdepartementen och delar av Inrikesdepartementet (som samtidigt upphörde).

• Arbetsmarknads-departementet tillkom1974 och är bland annat ansvarigt för arbetsmarknadsfrågor. Åren 1999–2006 skötte Näringsdepartementet Arbetsmarknadsdepartementets tidigare ansvarsområden. År 2006 återbildade den borgerliga alliansregeringen Arbetsmarknadsdepartementet.

• År 2007 inrättades Integrations- och jäm-ställdhetsdepartementet som har ansvaret för integrationspolitik, diskrimineringslagstiftning, jämställdhet mellan kvinnor och män, demokratiutveckling och mänskliga rättigheter, minoritetspolitik, folkrörelsepolitik, ungdomspolitik, storstadspolitik samt konsumentpolitik.

Av de ursprungliga sju departementen 1840 fanns alltså fem kvar – Justitiedepartementet, Utrikesdepartementet, Försvarsdepartementet, Finansdepartementet och Utbildningsdepartementet. Indelningen i departement har visat sig vara en ovanligt livskraftig idé.

Annorlunda har det varit med departementens inre organisation. Arbetsbördan för de mycket små departementen ökade hela tiden. År 1874 beslutade riksdagen att departementsexpeditionerna skulle delas

upp i ett antal avdelningar (byråer), vars chefer skulle bereda och föredra ärenden.

Resultatet av 1874 års diskussioner blev att man organiserade om departementens expeditioner och utfärdade en särskild instruktion för ämbets- och tjänstemän i Kunglig Majestäts kansli. Den gällde fram till 1922.

Enligt 1878 års instruktion skulle departementen ha en expeditionschef, ett antal kansliråd och kanslisekreterare samt en registrator. Dessutom skulle man ta emot tjänstemän i början av karriären (amanuenser) i mån av behov. Justitiedepartementet skulle dessutom ha en revisionssekreterare som byråchef för lagärenden. Kanslirådena var chefer för byråerna.

Med tiden fick expeditionscheferna ägna sig alltmer åt beredning av ärenden, vilket ledde till att de i långa perioder tvingades ta ledigt för att ägna sig åt att skriva propositioner. Därför delade de flesta departement 1918 upp tjänsten som expeditionschef på två tjänster: statssekre-terare och expedi-tionschef. Enligt 1921 års instruktion skulle expedi-tionschefen fördela föredragningsskyldigheter och arbetet i övrigt, där det inte fanns någon byråindelning. Detta gällde fram till 1965.

Utvecklingen ledde till att man så småning- om organiserade varje departement i avdel- ningar. Alla departement hade minst två avdelningar– en för statssekreterare och en för expeditionschefer. Varje expeditionschefsavdel- ning indelades i sin tur i byråer. Vissa departement delade även in statssekreteraravdelningen i byråer.

I slutet av 1930-talet började även rättsavdelningar successivt växa fram. Indelningen i avdelningar och byråer var kvar till mitten av 1960-talet. Då ersatte man den med den organisation som finns i dag. I dag är departementen är indelade i ett antal enheter, sekretariat och kanslier. Dessutom har alla departement numera särskilda politiskt sakkunniga tjänstemän.

Finansdepartementet fick på 1950-talet ett serviceorgan som framför allt skulle syssla med departementens finanser. 1965 flyttade det över till Statsdepartementens organisationsavdelning, men låg fortfarande kvar i Finansdepartementet. 1997 blev serviceorganet Regeringskansliets förvaltningsavdelning och ansvarar nu för Regeringskansliets ekonomi- och arbetsgivarfrågor, IT- och säkerhetsfrågor, arkiv och bibliotek samt övergripande informations- och kommunikationsfrågor.

En mycket speciell grupp av ärenden som inte berördes av 1965 års omorganisation handlade om regeringsrätten. Regeringsrätten hade tillkommit 1909 som en administrativ högsta domstol och ärendena bereddes i det departement dit de hörde. I några departement blev arbetet så omfattande att de måste inrätta särskilda regeringsrättsbyråer. Det här ledde till att Regeringsrätten omorganiserades till en fristående administrativ högsta domstol 1972.

Sverige och EU

Sverige är medlem av Europeiska unionen (EU) sedan den 1 januari 1995. Det innebär bland annat att vissa beslut som Sveriges riksdag tidigare fattade, numera fattas gemensamt tillsammans med de övriga EU-länderna. Det gäller till exempel regler för handel med länder utanför EU, regler för stöd till jordbruk och landsbygdsutveckling och kvoter för hur mycket fisk som man får fiska i Östersjön varje år. Däremot beslutar EU inte om lagstiftning för skatter, sjukvård och utbildning.

Regeringens roll i EU-arbetet består av att företräda Sverige i Europeiska rådet och Europeiska unionens råd, som ofta kallas ministerrådet. Statsministern har det övergripande ansvaret för utvecklingen och samordningen av Sveriges EU-politik. I Statsrådsberedningen finns också EU-ministern och Kansliet för samordning av EU-frågor. Tillsammans med statsministerns kansli ansvarar EU-kansliet för EU-frågor som berör flera länders ansvarsområden, till exempel EU:s fördrag, långtidsbudget, bemanning av svenskar i EU:s institutioner, Lissabonprocessen, vissa informationsfrågor och övergripande EU-rättsliga frå- gor. EU-kansliet samordnar också instruktio- nerna till Sveriges EU-representation i Bryssel.

Regeringskansliets lokaler

I Regeringskansliet arbetar i dag 4 500 personer, en siffra som kan ställas mot de tio- och hundratal som arbetade i Kunglig Majestäts kansli under flera århundraden från 1500-talet framåt.

Hur de äldsta kanslierna var organiserade mer i detalj vet vi inte, och inte heller vet vi var de låg. Men de följde förmodligen med regenten till de platser där han befann sig. Man vet att det har funnits kanslier i Stockholm, Gripsholm, Vadstena och Nyköping. Alla viktiga dokument förvarades till en början i kistor för att de enkelt skulle kunna fraktas mellan de olika orterna.

Så småningom kom slottet Tre kronor i Stockholm att bli en mer eller mindre fast plats för kansliet som växte fram under vasakungarna, och det var där som kansliets handlingar fanns. Gustav Vasas kansler hade sitt kansli på Stockholms slott där även kammaren låg.

Dåliga lokaler
I slutet av 1500-talet bestämde hertig Karl att kansliets dokument skulle förvaras i skåp i kanslirummen. De var belägna i Tre kronors västra länga vid stora borggården, våningen ovanpå räknekammaren. Men kansliets lokaler var inte de bästa – ibland regnade det in – och läget blev inte bättre förrän 1626 års kansli- ordning trädde i kraft.

Denna kansliordning slog fast att det dagliga kansliet och Riksarkivet skulle ligga i särskilt utvalda lokaler i Stockholms slott. Kansliordningen gjorde kansliet till ett regelrätt ämbetsverk.

Redan efter några år blev kansliet trångbott och flyttade till nya lokaler i slottet. Den så kallade kanslilängan fanns kvar ända till den stora

slottsbranden 1697. Det var en katastrof i kansliets historia och innebar bland annat att stora delar av rådsprotokollen och avskrifterna av kungliga brev och regeringsbeslut (riksregistraturet) brann upp.

Den kungliga familjen köpte Wrangelska palatset på Riddarholmen och kansliet med arkiv tog plats i det närbelägna Rosenhaneska palatset. Bygget av det nya slottet pågick under lång tid och först 1754 kunde kungafamiljen flytta in. Den nordvästra flygeln, som var tänkt för kansliet, blev inte klar förrän 1763.

Det visade sig snart att de nya lokalerna inte var tillräckliga för kansliet. Dessutom fanns en krog i en angränsande lokal med en ständig ström av löst folk. Behovet av ytterligare lokaler löstes genom att kansliet ständigt flyttade runt inom slottet och att delar av kansliet så småningom flyttade ut.

År 1840, departementalrefor-mens år, krävde dåvarande justitiestatsministern nya lokaler. Det året hade de flesta departementen redan lämnat slottet. Kvar fanns bara Utrikesdepartementet och Statsrådsberedningen. Kravet resulterade i att Justitiedepartementet flyttade över till mynthuset vid nuvarande Mynttorget. Där fanns redan Civil-, Finans- och Ecklesiastikdepartementen. 1850 flyttade även Utrikesdepartementet dit och kort därefter Statsrådsberedningen. Därmed hade hela Kunglig Majestäts kansli lämnat slottet. För att mynthuset skulle bli ett renodlat kanslihus var myntverket tvunget att flytta. Däremot fick inte alla departement rum, så kansliet förblev splittrat på olika lokaler.

År 1906 flyttade Utrikesdepartementet till Arvfurstens palats vid Gustav Adolfs torg och där har det blivit kvar. Det innebar en tillfällig lösning på lokalproblemen men behoven var alltjämt mycket stora. Till slut bestämde man sig för att bygga om mynthuset. Det ombyggda kanslihuset stod helt klart 1937. I kanslihuset inrymdes nu Statsrådsberedningen och sju departement. Genom köp och byte av mark med Stockholms stad byggde man kanslihusannexet 1945–1950 i grannkvarteren. Till annexet flyttade Försvars- och Finansdepartementen.

I mitten av 1960-talet började man planera för en utbyggnad av Regeringskansliet i södra Klarakvarteren. Riksdagen hade under några år lämnat sitt hus på Helgeandsholmen, och bestämde sig 1975 för att flytta tillbaka till sitt ”eget hus”. Detta gjorde att man fick skynda på planeringen av departementsutbyggnaden, eftersom riksdagen behövde använda kanslihuset.

Lämnar Gamla stan

År 1981 lämnade Statsrådsberedningen och Justitiedepartementet kanslihuset och flyttade in i Rosenbad. Redan dessförin-nan hade flera departement lämnat Gamla stan för att flytta in i andra lokaler. Efter 1981 flyttade resten av departementen i Gamla stan över Strömmen till södra Klara.

Utbildningsdepartementet var det departement som flyttade sist, 1993 blev det av. Det senaste tillskottet bland fastigheterna är det gamla Centralposthuset på Mäster Samuelsgatan/Vasagatan där många Stockholmare gjorde sina postärenden under 1900-talet. 2008 flyttar delar av Regeringskansliet in i huset.

Efter alla omflyttningar finns nu hela Regeringskansliet norr om Stockholms ström – samlat, fast i olika fastigheter. De flesta departement, Statsrådsberedningen och Förvaltningsavdelningen är förbundna med varandra genom ett underjordiskt kulvertsystem som gör att man kanske kan säga att den gamla drömmen om ett gemensamt kanslihus för regeringens kansli har gått i uppfyllelse.

Från nationalencyklopedin 2 maj 2014:

“Palm, August, "*Mäster Palm*", född 5 februari 1849, död 14 mars 1922, socialdemokratisk pionjär och agitator. Palm var till yrket skräddare och hade arbetat som sådan i Danmark och Tyskland, där han kommit i kontakt med socialismen. Utvisad från Tyskland p.g.a. socialistisk agitationsverksamhet slog han sig en tid ned i Danmark men återvände sedan till Sverige, där han introducerade de social-demokratiska idéerna, första gången genom ett föredrag i Malmö 6 november 1881. Därifrån fortsatte han till Stockholm, där han talade i Lill-Jansskogen annandag jul samma år. Under de följande åren genomkorsade Palm landet under ständiga agitationsresor. Han råkade ofta i strid med myndigheterna och fick avtjäna sammanlagt 6½ måna-ders fängelse för smädelse och ärekränkning.

I den utåtriktade agitationen mer än i det långsiktiga organisations-arbetet låg Palms styrka. Som ingen annan av den svenska arbetar-rörelsens pionjärer kunde han med sin drastiskt impulsiva vältalighet levandegöra den tidiga socialdemokratins idéer.

År 1882 grundade Palm i Malmö den första socialdemokratiska tid-ningen Folkviljan och publicerade samma år det första socialdemokra-tiska programmet, en översättning från danskan som gick tillbaka på det tyska Gothaprogrammet. Palms åskådning var klart reformistisk, och han tog bestämt avstånd från Hinke Bergegrens antiparlamenta-riska propaganda. År 1885 flyttade Palm till Stockholm, där han grun-dade och en tid redigerade tidningen Social-Demokraten och 1889 deltog i bildandet av Socialdemokratiska arbetarepartiet. Hans strid-bara lynne invecklade honom emellertid i ständiga schismer med meningsfränder, däribland Branting, och han blev alltmer isolerad inom partiet. De senare åren ägnade han sig som politisk vilde bl.a. åt en personlig kampanj mot nykterhetsrörelsen. Sin betydelsefulla men stormiga bana har Palm skildrat i självbiografin *Ur en agitators lif* (1904).
LARS-ARNE NORBORG “

Kapitel 3: Något om områdena 1-5

Innehåll

110 **SW 1 Psykologiska och filosofiska verksamheter.**

111 **101 Arkiv och 102 bibliotek. Om det vetande som finns.**
111 Kungliga biblioteket - SverigesNationalbibliotek.
117 Klassifikationssystemet för verksamheter och biblioteks-systemen.
118 Om klassifikation
120 LIBRIS/SAB klassifikationssystem
121 Dewey decimalklassifikation

124 **103. Encyklopedier och övergripande värderingar**
123 Encyklopedi
125 FN:s högkommissarie för mänskligarättigheter
126 Europeiska konventionen om de mänskligarättigheterna
127 Medborgerliga fri- och rättigheter

129 **104. Övergripandefilosofiska versamheter om samband**
130 Systemet för mänskliga verksamheter
139 Kommentarer till Samhällsplaneringens problem.

142 Kort om skillnader mellan klassifikationssystemet för mänsk-liga verksamheter och biblioteksystemen DC, DK och SAB.

148 **105. Övergripande om forskning. Om det mer vetande man vill ha**
148 Samhällsplaneringens problem.
150 Standard för svensk indelning av forskningsämnen 2016
177 Vetenskapsrådet
181 forskning.se
183 Formas
184 Forte
185 Riksbankens Jubileumsfond
186 VINNOVA
186 KK-stiftelsen

187 **106-107. Övergripande om ekonomiska och kulturella verksamheter**
187 Yrkesverksamheter enligt SSYK 2012. Näringsliv enligt SNI 2007. Utbildning enligt SUN 2000, SCBs statistik om allt.

189 Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 Reviderad 2016
194 Gymnasiet

208 **108. Samhällskunskap**
208 Klassifikationssystemet för verksamheter. Med några förtydligande kommentarer
214 Mer om verksamheter
216 Sociologi
222 Framtidsplaneringar
223 Schema över påverkans- och förändringsproblem
224 Förteckning över verksamheter

225 **109. Filsofins historia. Idé- och lärdomshistoria**
226 Filosofi
234 Filosofins historia. Bertrand Russel om västerlandets visdom.
235 De stora filosoferna
236 Ludwig Wittgenstein
238 Idé- och lärdomshistoria
241 I skuggan av framtiden. Modernitetens idéhistoria.

262 **11-19. Individernas inre verkligheter**

262 **SW 11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter**
263 Schema om inre och yttre verkligheter och verksamheter
264 Hjärnan
285 människosyn
287 tro och vetande
288 erfarenhet
289 minne
294 bildning
297 realism
300 idealism
302 förnuft
303 intuition
304 attityd
306 inlärning
307 intellektualism
310 antiintellektualism
313 vanföreställning
314 dagdröm
315 hallucination
317 fördom
318 opinion
320 norm
321 institution

323 **SW 12 Individens visioner, framtidsvisioner o d**.
324 förändring.
354 framstegstanken
327 tradition
328 framtidsforskning
330 Framtidskonventet
332 växthuseffekten

338 **SW 13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.**
339 värdering
340 emotion
341 empati
343 sympati
344 kärlek
352 erotik
353 estetik
358 stress
360 depression

362 **SW 14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d**.
363 nätverk
364 världsbild
366 världsåskådning
367 livsåskådning
368 ideologi
370 religion
372 buddhistisk filosofi
374 indisk filosofi
375 islam
382 konservatism
385 liberalism
389 socialism
392 kapitalism
395 globalisering
397 nationalism
399 populism
400 rasism
403 främlingsfientlighet
404 hedersvåld
406 islamisk kvinnosyn.
407 etnicitet
408 integration
409 levnadsnivå
410 livskvalitet
411 politik

413 **SW 15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d.**
414 biologisk psykologi
417 personlighetsutveckling
418 personlighetspsykolog
420 perceptionsstörning
421 ADHD
422 psykisk störning
424 psykossjukdom
425 psykiatri
429 socialpsykologi

430 **SW 16 Individens logik. Vetenskpsteori o d.**
431 logik

437 **SW 17 Individens moral och uppfattningar om moral.**
438 etik
443 moral
444 kardinaldygder
445 dödssynd
446 rättvisa
447 brottslighet
448 polisen
454 Tidningsutgivarna
455 dagstidning

460 **SW 18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst.**

461 Informationsstress vår nya folksjukdom.
462 Opinionsundersökningar.SOM-institutet

464 **2. Religiösa verksamheter.**

465 **31-34. Politiska vetenskaper**

466 **35. De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter**
467 SW . 351 Sveriges riksdag

468 SW . 352 Kommun- och landstingsfullmäktige

469 Sven Wimnell 9+16+26 maj 2016: Sveriges 6 regioner. Länsstyrelser, landsting och kommuner. Invånare 2005 och 2013. Antalet bostäder 2010. Länkar till deras hemsidor på internet 6 maj 2016 med uppgifter om allt de vill visa upp. http://wimnell.com/omr36-39zzzq.pdf

470 SW . 353 Sveriges regering
471 Politikområden för politiken 28 juli 2017
473 Politiska och opolitiska planeringar

474 SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).

475 **36-39. Politiska partier och organisationer. Politiskt verksamma personer. SOU.**
475 Politiska partier i Sverige
475 Statens Offentliga Utredningar, SOU
475 Sven Wimnell 27 februari 2010 + 3 april 2014: Fackföreningar och arbetsgivareföreningar 2014. Statistik om arbete och näringar. Arbetsförmedlingens hemsida. http://wimnell.com/omr658f.pdf

476 **4. Sambandsforskningsverksamheter**

477 **5. Matematik och naturvetenskap.**

Kapitel 3: Något om områdena 1-5

1. Psykologiska och filosofiska verksamheter
2. Religiösa verksamheter o d.
3. Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
4. Sambandsforskningsverksamheter. Infostruktur.
5. Naturforsknings- och matematikverksamheter.

SW 1 Psykologiska och filosofiska verksamheter.
SW 2 Religiösa verksamheter o d.
SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
SW 4 Sambandsforskningsverksamheter.
SW 5 Naturforsknings- och matematikverksamheter.

Områdena 1-5 är förutsättningar för de följande:

SW 6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.
SW 7 Formgivning av fysiska och sociala miljöer.
SW 8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
SW 9 Saklitterära verks.Allmän geografi o historia. Biografi.

SW 5 Naturforsknings- och matematikverksamheter.
Är mest förutsättningar föremål 6, men även för områdena 7, 8 och 9.

SW 1 Psykologiska och filosofiska verksamheter.

SW 1 Psykologiska och filosofiska verksamheter.

SW 10 Samlade kunskaper och övergripande värderingar
SW . 101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.
SW . 102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning
SW . 103 Allmänna encyklopedier. Övergripande värderingar.
SW . 104 Övergripande filosofiska verksamheter om samband
SW . 105 Övergripande om forskning
SW . 106 Övergripande om ekonomiska verksamheter
SW . 107 Övergripande filosofier om utbildning o d.
SW . 108 Samhällskunskap.
SW . 109 Ide- filosofi- och lärdomshistoria.

SW 11/19 Individernas inre verkligheter.
SW 11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter o d.
SW 12 Individens visioner, framtidsvisioner o d.
SW 13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.
SW 14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d.
SW 15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d.
SW 16 Individens logik. Vetenskpsteori o d.
SW 17 Individens moral och uppfattningar om moral.
SW 18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst.

101 Arkiv och 102 bibliotek. Om det vetande som finns.

SW . 101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.
SW . 102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning

Omfattande beskrivningar om systemet för mänskliga verksamheter och dess förhållande till bibliotekssystemen Dewey och SAB/Libris finns i
Sven Wimnell 12 nov 2014: Levnadsförhållanden, system för verksamhetsområden, politiska aktörer, riksdagen, kommuner, myndigheter. utskott. regeringen och departementen, statsbudgeten. http://wimnell.com/omr36-39zzr.pdf
(Ändringar har skett)

Kommentarer finns i bl a
http://wimnell.com/omr36-39za.pdf till zk (2010) (Ändringar har skett)

Sven Wimnell 10 november 2015: Samhällsplaneringens problem. Förbättringar av bibliotek och utbildningssystem med hjälp av ett system för mänskliga verksamheter med helhetssyn på utvecklingen http://wimnell.com/omr36-39zzzh.pdf
(Ändring har senare skett)

Sven Wimnell 23 maj 2017:
Yrkesverksamheter enligt SSYK 2012. Näringsliv enligt SNI 2007. Utbildning enligt SUN 2000, Forskningsämnen 2016.
SCBs statistik om allt. http://wimnell.com/omr36-39zzzzk.pdf

http://wimnell.com/omr **40zm.pdf**

Kungliga biblioteket - Sveriges Nationalbibliotek. 8 oktober 2015

http://www.kb.se/

Aktuellt
Besöka & låna
Samlingarna
Bibliotekssamverkan
Forskning
Pliktleverans
Om oss

- KB:s samlingar
  - Suecana
  - Särskilda samlingar
  - KB:s policy för samlingsuppbyggnad
  - Suecia antiqua...
  - Resor genom tiderna
- Böcker
- Dagstidningar & tidskrifter
- Handskrifter
- Vardagstryck & affischer
- Kartor & bilder
- Film, tv och radio
- Musik
- Datorspel och interaktiva medier
- Databaser
- Bibliografier
- Sökhjälp

Svensk historisk bibliografi
Nationalbibliografin

KB:s samlingar

Den största delen av KB:s samlingar har levererats till KB direkt av utgivarna. Det rör sig om bland annat tidningar, böcker och tv-program som producerats i Sverige. Denna så kallade pliktleverans är reglerad i lag. Men KB köper även in olika typer av material.

Svenska samlingen
KB har som Sveriges nationalbibliotek i uppdrag att samla in och bevara allt svenskt tryck. Med stöd av lagen om pliktexemplar skickar alla tryckerier sedan 1661 in ett exemplar av alla trycksaker till oss.

Digitalt material
KB har tagit emot e-böcker och publikationer i digital form genom avtal med distributören eller utgivaren. Från 2013 omfattas visst elektroniskt material av leveransplikt och ska skickas in till till KB.

Utländska samlingen
KB är dessutom ett viktigt humanistiskt forskningsbibliotek med en stor samling utländsk litteratur. Särskilt viktiga områden är historia i vid mening, liksom litteraturvetenskap och konstvetenskap. Samlingen har kommit till KB dels genom de kungliga samlingarna och generösa donationer, dels genom inköp.

Utländsk litteratur med svensk anknytning (suecana)
Kungl. biblioteket ska enligt instruktionen också "*"samla, förvara, beskriva och tillhandahålla utomlands utgivna publikationer med svensk anknytning*"". Därför skaffar KB utländsk litteratur om Sverige och svenska förhållanden och svensk litteratur i översättning till främmande språk, så kallad suecana.

Audiovisuella medier
Samlingarna består huvudsakligen av radio, tv, film, video, skivor och multimedier och omfattar cirka åtta miljoner timmar.

Handskrifter
KB:s handskriftssamlingar består framförallt av handskrifter på svenska språket, av svenska författare eller om svenska förhållanden. Handskriftssamlingarna är dock mycket mångskiftande; de representerar många ämnes- och kulturområden och täcker tidsmässigt nästan 2000 år. I KB:s magasin finns idag ca 5 800 hyllmeter handskrifter.

Kartor & bilder
KB har ca 300 000 kartblad och 1 300 volymer med kartor. De äldsta är från 1400-talet. Det finns både svenska och utländska kartor, tryckta såväl som handritade. Även äldre sjökort och sjöatlasar finns i samlingarna. KB:s bildsamling innehåller över 1,5 miljoner objekt, bland annat porträtt, historiska planscher, exlibris, fotografier, vykort och kistebrev.

Vardagstryck & affischer
Samlingen med vardagstryck och affischer består bland annat av reklam- och informationsmaterial från företag, institutioner, organisationer och föreningar och innehåller cirka 10,5 miljoner tryck. Här hittar man exempelvis årsredovisningar, skolkataloger, taxeringskalendrar, teaterprogram, telefonkataloger, tidtabeller, turistbroschyrer, matsedlar och mycket annat. Affischsamlingen innehåller över en halv miljon affischer från 1690-talet och framåt.

Roggebiblioteket
I Roggebiblioteket i Strängäs finns det gamla stifts- och läroverksbibliotekets samlingar. Idag är Roggebiblioteket förmodligen Sveriges bäst bevarade stifts- och läroverksbibliotek med omfattande samlingar av bland annat teologisk litteratur.

Filmarkivet i Grängesberg Filmarkivet i Grängesberg är ett kulturhistoriskt arkiv för svenska folkets filmer. Här hamnar filmer från föreningar, företag, kommuner, arkiv, museer och privatpersoner.

Senast uppdaterad: 2014-09-09

Svensk historisk bibliografi

Svensk historisk bibliografi (SHB) innehåller litteratur om svensk historia från 1771-2010 och är sökbar genom databasen SHBd - Svensk historisk bibliografi digital.

Databasen omfattar svensk historia i vid bemärkelse oavsett utgivningsland och författarnas nationalitet. Där finns också historieteori och historiografi som publicerats i Sverige.

Sök i Svensk historisk bibliografi-digital
Du når databasen via adresserna
http://shb.kb.se eller http://shb.kb.se/mobil
Två olika gränssnitt - en och samma databas. Välj själv det gränssnitt du gillar bäst. Den senare fungerar även utmärkt på din smartphone.

Från vikingatid till i dag
SHBd går från vikingatiden och framåt och innehåller drygt 176 000 katalogposter. Ungefär en tredjedel beskriver böcker medan resten består av artiklar och recensioner. Databasen inkluderar både de tryckta bibliografier som täcker åren 1771–1976 och deldatabasen i LIBRIS, som omfattar åren 1977-2010.

Innehåll och urval
I SHBd förtecknas litteratur om Sveriges historia. Bibliografin omfattar både det nuvarande Sverige och de områden som tidigare på olika sätt tillhört landet: Finland, de baltiska och tyska besittningarna och de svenska kolonierna i andra världsdelar.

Det tyngre historiska materialet prioriteras högst. SHBd har begränsad täckning av släkt- och lokalhistorisk litteratur. Det finns lokalhistoriska årsböcker som behandlar en enskild socken upptagna i SHBd utan att de enskilda artiklarna har indexerats.

Tyngre arbeten av historiskt intresse från andra discipliner som statsvetenskap, sociologi eller etnologi har tagits med i viss utsträckning. Populärvetenskapliga arbeten ingår.
Urvalet till SHB

Kategorier som utgår
Läroböcker under högskolenivå har inte registreras. Det har inte heller artiklar och recensioner i dagstidningar för perioden efter 1977. Dessa kan du söka i andra databaser, exempelvis Artikelsök, Mediearkivet och Presstext. De är tillgängliga internet mot lösenord på de flesta större bibliotek.

Årsböcker och tidskrifter i SHBd
I ”Indexerade tidskrifter och årsböcker” hittar du information om vilka årsböcker och tidskrifter som återfinns i SHBd. Artiklarna ur ett större antal relevanta svenska och utländska samlingsverk från 2000-talet har inte indexerats. Däremot är samlingsverken som regel medtagna i bibliografin.
Indexerade tidskrifter och årsböcker

Historik för Svensk historisk bibliografi
Databasen Svensk historisk bibliografi digital (SHBd) är en sammanslagning av de tryckta bibliografier som tidigare gavs ut av Svenska historiska föreningen och den deldatabas som fram till och med 2010 underhölls av KB.
SHB:s historia

Senast uppdaterad: 2012-05-14

Nationalbibliografin

I den svenska nationalbibliografin förtecknas bokproduktionen i Sverige, oavsett ämne.

Nationalbibliografin innehåller dock inte bara böcker utan även tidskrifter, kartor, dagstidningar och delar i monografi- och rapportserier. Den består av fyra delar: databasen, statistiken, veckolistan och månadslistan.

Databasen
Databasen Nationalbibliografin innehåller referenser till publikationer som getts ut i Sverige från och med 1976, och kartor från 1986. Syftet är att redovisa alla publikationer som säljs i bokhandeln och andra skrifter som är av allmänt intresse.
Sök i databasen

Statistiken
Vid varje årsskifte sammanställer vi statistik över de titlar som vi katalogiserat för Nationalbibliografin under det gångna året.
Gå till årsstatistiken OBS!

Veckolistan
Varje måndag publicerar KB en lista över nyutkomna böcker som katalogiserats för Nationalbibliografin.
Gå till veckolistorna OBS!

Månadslistan
I början av varje månad publicerar KB en lista över böcker, tidskrifter och årsböcker som katalogiserats för Nationalbibliografin.
Gå till månadsförteckningen OBS!

Det som inte finns i databasen
I databasen redovisas inte skrifter med begränsad spridning, förvaltningstryck, bruksanvisningar, musikalier, kassettböcker, handskrifter med mera. Äldre material finns inte heller. PDF:en nedan hjälper dig att söka äldre material.
Historik

Senast uppdaterad: 2012-12-04

Historik nationalbibliografin

Monografier
1953–2003
Svensk bokförteckning = The Swedish National Bibliography. – Stockholm: Svensk bokhandel, 1954–2004. – ISSN 0039–6443
Svensk bokförteckning (SvB) var en del av den svenska nationalbibliografin. I Svensk bokförteckning förtecknades böcker som givits ut i Sverige. Syftet var att redovisa alla publikationer som såldes i bokhandeln, samt andra skrifter som var av allmänt intresse. SvB gavs ut av Tidningsaktiebolaget Svensk bokhandel. Den sista tryckta årskatalogen, Svensk bokförteckning 2003, utkom i maj 2004.

Kumulerad 1866/75–1976/85
Svensk bokkatalog = The Swedish National Bibliography. – Stockholm, 1878–1995. – ISSN 0347–7487
1866/75–1941/50 utg. av Svenska bokförläggareföreningen, 1951/55–1961/65 utg. av Svensk bokhandel, 1966/70–1971/75 utg. av LiberFörlag, 1976/85 utg. av Fritzes

1830–1865
Linnström, Hjalmar, Svenskt boklexikon åren 1830–1865. – Stockholm, 1867–1884. – 2 vol. Faks.-utg. Uppsala: Bokgillet, 1961

1700–1829 Svensk bibliografi 1700–1829
Endast tillgänglig i deldatabasen Äldre svensktryck i LIBRIS.
Bring, Samuel E., Svenskt boklexikon 1700–1829. Rättegångshandlingar. – Uppsala 1958
Bring, Samuel E., Svenskt boklexikon 1700–1829. Riksdagshandlingar. – Uppsala, 1961

1600–1699
Collijn, Isak, Sveriges bibliografi 1600-talet : bidrag till en bibliografisk förteckning. – Uppsala, 1942–1946. – (Skrifter / utgivna av Svenska litteratursällskapet ;10:19–23)
Bd 1: A-Q. – 1942–1944. Bd 2: R-Ö, tillägg och rättelser. – 1944–1946.Även tillgänglig i delatabasen Sveriges bibliografi 1600-talet (Collijn) i LIBRIS.

– 1599
Collijn, Isak, Sveriges bibliografi intill år 1600. – Uppsala, 1927–1938. – (Skrifter/ – utgivna av Svenska litteratursällskapet; 10:5–18)
Bd 1: 1478–1530. – 1934–1938. Bd 2: 1530–1582. – 1927–1931. Bd 3: 1583–1599. – 1932–1933.

Fortlöpande resurser (tidskrifter, årsböcker, serier, dagstidningar)

Svensk tidskriftsförteckning (SvT) gavs ut första gången 1968. Sedan utkom den vart tredje år med undantag för åren 1981–1983. Fram till 1987/88 redovisades endast tidskrifter men ett urval viktiga årsböcker tillkom från och med årgång 1990/91. Innan dess ingick årsböckerna i svensk bokförteckning (SvB). Det vidgade utbudet gav den nya titeln Svensk periodicaförteckning (SvP). Förteckningarna hade också en lista över löpande dagstidningar och i vissa utgåvor (1993-93-1999-2000) en lista över rapportserier. Den sista utgåvan av SvP årgång 2001/2002 utgavs i maj 2003 av Tidnings AB Svensk bokhandel.

1993/94–2001/2002
Svensk periodicaförteckning = Current Swedish Periodicals. – Stockholm: Svensk bokhandel, 1994–2003. – ISSN 1104–1102
Information om bibliografin: Svensk periodicaförteckning.

1967/68–1990/91
Svensk tidskriftsförteckning = Current Swedish Periodicals. – Stockholm: Svensk bokhandel, 1968–1991. – ISSN 0586–0431

1961–1966
Viktigare nya tidskrifter samt titeländringar redovisades i Svensk bokförteckning. Nya årsböcker i Svensk bokförteckning fortlöpande.

1951–1976
Årsböcker förtecknades i Svensk bokförteckning.

1900–1994
Nya Lundstedt – dagstidningar. Projekt vid Tidningsenheten, Kungl. biblioteket. Nya Lundstedt – tidskrifter. Pågående projekt vid Kungl. biblioteket.

1900–1950
Ett urval tidskrifter och årsböcker förtecknades i Svensk bokkatalog.

1645–1899
Lundstedt, Bernhard, Sveriges periodiska litteratur: bibliografi. – Stockholm, 1895–1902.
Faks.-utg. Stockholm: Rediviva, 1969 1: 1645–1812. – 1895. 2: Stockholm 1813–1894. – 1896. 3: Landsorten 1813–1899, med supplement till föregående delar. – 1902.

Böcker om Sverige och svensk skönlitteratur på främmande språk

1997–
Bibliografin endast tillgänglig i LIBRIS.
Information och söktips.

1968–1996
Suecana extranea = Suecana extranea. – Stockholm: Kungl. biblioteket, 1968–1997. – ISSN 0039–4599

Offentliga publikationer 1995–

Bibliografin tillgänglig i LIBRIS webbsök och i Riksdagsbibliotekets sök- och beställningssystem Hermes.

1985–1994
Statliga publikationer = Swedish Government Publications. – Stockholm: Allmänna förl., 1987–1995. – ISSN 0283–8826

1976/78–1984
Sveriges statliga publikationer. Bibliografi = Swedish Government Publications. A bibliography. – Stockholm: Allmänna förl., 1984–1985. – ISSN 0281–6725 1931/33–1974/75
Årsbibliografi över Sveriges offentliga publikationer = Annual Bibliography of Swedish Official Publications. – Stockholm: Riksdagsbiblioteket, 1934–1980. – ISSN 0347–9005

–1833
Svenskt offentligt tryck (SOT). Endast tillgänglig i deldatabasen Äldre svensktryck i LIBRIS.

Musiktryck (musikalier)

1995–
Bibliografin tillgänglig i deldatabasen Svensk musikförteckning i LIBRIS.

1916–1994
Svensk musikförteckning = Swedish Printed Music. - Stockholm: Kungl. biblioteket, 1916– 1995. – ISSN 0347–8289
1916–1987 utg. av Svenska musikhandlareföreningen.

Kumulerad 1976/80–1991/95
Svensk musikkatalog = Swedish Printed Music. – Stockholm: Svenska musikhandlarefören., 1986–1997. – ISSN 0283–4650

1889–1971/75
Uppslagsbok för svenska musikhandeln. – Stockholm: Svenska musikhandlarefören., 1889– 1977. – ISSN 0347–5522
1889–1951/55 sammanställda av olika utgivare

Kartor

2004–

Bibliografin endast tillgänglig i deldatabasen Nationalbibliografin – Böcker i LIBRIS.

1986–2003

Svensk kartförteckning = Swedish Printed Maps. – Stockholm: Kart- och bildsektionen, Kungl. biblioteket, 1987–2004. – ISSN 0283–9547
Särtryck ur: Svensk bokförteckning. – För tidigare kartförteckningar se Svensk geografisk bibliografi 1926–1975, och Bibliographie Cartographique Internationale 1949–1979

Tidskriftsartiklar 1961–1999

Svenska tidskriftsartiklar. – Lund: Bibliotekstjänst, 1961–1999. – ISSN 0039–6915

1952–1960

Svensk tidskriftsindex. – Lund: Bibliotekstjänst, 1952–1961. – ISSN 0283–8951

Tidningsartiklar

1961–1999

Svenska tidningsartiklar. – Lund: Bibliotekstjänst, 1961–1999. – ISSN 0039–6907

1953–1960

Svensk tidningsindex. – Lund: Bibliotekstjänst, 1953–1960.

Fonogram 1989–1993

Svensk fonogramförteckning. – Stockholm: Arkivet för ljud och bild, 1992–1995. – ISSN 1102–5530

Klassifikationssystemet för verksamheter och bibliotekssystemen.

Från http://wimnell.com/omr40zk.pdf

Det uppgjorda klassifikationssystemet är ett system för klassifikation av mänskliga verksamheter, och är uppgjort med tanke på att utvecklingen i världen huvudsakligen beror av dessa verksamheter.

Verksamheterna är infogade i ett system med 9 huvudområden betecknade 1-9. Varje sådant område delas upp i 10 delområden, i princip enligt en decimalprincip, så att man erhåller 90 områden betecknade 10-99. Vart och ett av dessa områden delas sedan in i 10 områden så att man får 900 områden 100-999. Därefter kan delas in i områden med 4 siffror 1000-9999, etc.

Fördelningen av verksamheterna på de 9 huvudområdena innebär en mycket grov sortering som bara ger en första överblick. Indelningen på nivån med tre sffror och 900 områden innebär fler områden än man kan hålla i huvudet.

Nivån med 90 områden 10-99 innebär en indelning som på någorlunda fattbart sätt ger en överblick över verksamheterna samtidigt som områdena på det hela taget motsvarar vanligen förekommande områdesindelningar och således inte blir för grov.

En del av områdena 10-99 är dock så omfattande att en längre gående uppdelning måste göras om man vill ha en klarare uppfattning om verksamheterna.

Systemet är uppbyggt med utgångspunkt från världens största system för klassifikation av dokument, det mer än 100 år gamla amerikanska bibliotekssystemet DC, Dewey Classification, och det på det systemet senare byggda DK, eller som det också heter UDK, Universiella Decimalklassifikationen.

DC- och DKsystemen har mycket stora likheter, men har också skillnader. De klassificerar med hjälp av siffror ungefär som systemet

här. Systemen är uppgjorda för **klassifikation av dokument**, medan systemet här avser **klassifikation av verksamheter**. Det är en väsentlig skillnad, men klassifikationerna i systemet här överensstämmer i stor utsträckning med klassifikationerna i DC och DK. Vilka skillnaderna är förbigås nu.

I den svenska nationalbibliografin, den officiella förteckningen över svenska dokument, och i svenska forskningsbibliotek och folkbibliotek har använts i första hand för klassifikation av dokument ett svenskt system, som är mycket udda i jämförelse med system som används i andra länder, SAB:s klassifikationssystem, upprättat 1921 av Sveriges Allmänna Biblioteksförening, senare reviderat.

SAB-systemet klassificerar med hjälp av bokstäver och har huvudområden betecknade med ”stora” boksäver A-Ä (versaler). Som indelningsgrund därefter används ”små” bokstäver (gemena). Siffror används ibland som tilläggsbeteckningar.

DC, DK och SAB har samma dokument att klassificera och områdena i de olika systemen har ofta samma omfång, men med olika beteckningar. Som exempel kan nämnas, att område 2 i DC och DK gäller religion, medan i SAB religion betecknas C.

Allmänt kan sägas, att DC-och DK-systemen har fördelar framför SAB-systemet, men att en övergång till DC eller DK i svenska nationalbibliografin och i svenska bibliotek inte varit möjlig på grund av att så mycket sedan 1921 är klassificerat enligt SAB. **På senare tid har man dock i svenska bibliotek inriktat sig på att övergå till DC, vilket inte är helt lyckat eftersom DC inte är bra med hänsyn till samhällsplaneringens problem.**

I systemet för verksamheter har klassifikationerna för dokument så att säga översatts till klassifikationer för verksamheter, tonvikten har lagts vid de verksamheter som dokumenten beskriver eller är resultat av.

Från KB 11 oktober 2015:

Om klassifikation

Klassifikationssystem används inom biblioteksvärlden för att ordna och presentera materialet på ett systematiskt sätt. Klassifikationen styr i regel böckernas uppställning på hyllorna, men är också ett sätt att strukturera materialet i bibliotekskataloger och söktjänster på webben. Med hjälp av klassifikation kan man gruppera sökträffarna i en katalog ämnesmässigt.

SAB
SAB-systemet utkom första gången 1921 och är ett svenskt system. Åttonde upplagan utkom 2006. Svensk biblioteksförenings kommitté för klassifikationssystem för svenska bibliotek ansvarar för ändringar och tillämpningar av SAB.

DDK (kallas DC i systemet för verksamheter)
Det absolut största klassifikationssystemet internationellt är Dewey decimalklassifikation (DDK) som är översatt till över 30 språk och används av bibliotek i 142 länder och i mer än 60 länders nationabibliografier. Tillkom 1876

UDK (kallas DK i systemet för verksamheter)
Universella Decimalklassifikationen (UDK) är ett flerspråkigt klassifikationssystem som bygger på Dewey Decimal Classification och det används av ett par specialbibliotek i Sverige. Library of Congress Classification används huvudsakligen av forskningsbibliotek och framförallt i USA. Tillkom 1905

Dewey på svenska bibliotek.
Nationalbibliografin började använda Dewey 2011 och många Librisbibliotek följde med. Folk- och skolbibliotek fortsatte däremot med SAB. Sedan 2011 har fler bibliotek bytt från SAB till Dewey, även folk- och skolbibliotek. En enkätundersökning gjordes i januari 2014

för att ta reda på

- Vilket klassifikationssystem biblioteken använder
- Vilka bibliotek som planerar att byta till Dewey och när
- Vilka hylluppställningssystem som används

Enkäten skickades ut via Libris sändlistor på katalog- och fjärrlåneansvariga och adresserades till alla bibliotek utom skolbibliotek. Skolbiblioteken utelämnades av praktiska skäl.

Om man ser till alla bibliotek i Sverige är SAB fortfarande det klassifikationssystem som används mest.

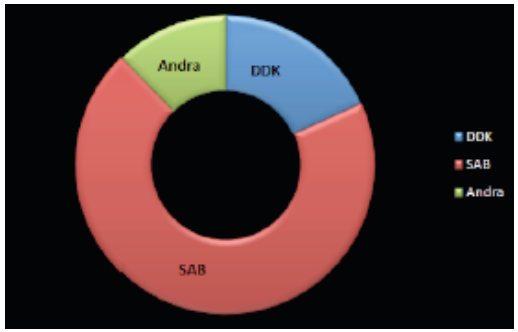

Ser man enbart på universitets- och högskolebibliotek ser bilden annorlunda ut

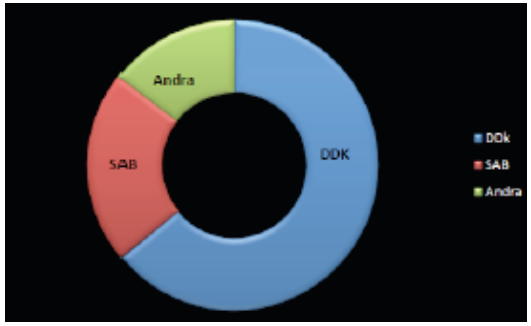

Universitets- och högskolebibliotek - 103 bibliotek
DDK 66
SAB 22
Annat 15

Specialbibliotek - 59 bibliotek
DDK 6
SAB 31
Annat 22

Arkiv- och museibibliotek - 35 bibliotek
DDK 5
SAB 30
Annat 0

Sjukhusbibliotek - 30 bibliotek
DDK 0
SAB 30
Annat 5

Folkbibliotek - 207 bibliotek
DDK 6
SAB 201
Annat 0

De folkbibliotek som börjat är:
Härnösands sambibliotek
Sigtuna folkbibliotek
Sveriges depåbibliotek, Umeå

Bollebygden, Halmstad och Grubbebiblioteket (Umeå) anger att de använder både DDK och SAB för nya medier.

Bjurholm (Umeå) och Lidingö kommer att börja under 2014.

Skolbibliotek som använder Dewey är:
Kristinegymnasiet (Falun)
Sigtuna humanistiska läroverk

Planer för Dewey
De bibliotek som inte använde Dewey fick fråga om planer för att byta till Dewey. Svarsalternativ var 2014, 2015, Senare samt Inga planer (än så länge). Under 2014 planerar 1 universitetsbibliotek att byta. Folkbibliotek som planerar att byta under 2014 är redovisade ovan.

Folkbibliotek
2015 9
Senare 54
Inga planer 136

Universitets- och högskolebibliotek
2015 3
Senare 6
Inga planer 15

Specialbibliotek
2015 0
Senare 4
Inga planer 27

Arkiv- och museibibliotek
2015 2
Senare 14
Inga planer 14

Sjukhusbibliotek
2015 5
Senare 20
Inga planer 5

Senast uppdaterad: 2014-06-26

Från KB 11 oktober 2015 (Bläddra ämnesvis i LIBRIS):

LIBRIS/SAB klassifikationssystem

A
Bok- och biblioteksväsen arkiv, bokhandel, skrift ...
B
Allmänt och blandat uppslagsböcker, idéhistoria, kultur ...
C
Religion kyrkohistoria, islam, judendom ...
D
Filosofi och psykologi barn- och ungdomspsykologi, etik ...
E
Uppfostran och undervisning pedagogik, skolväsen, dyslexi ...
F
Språkvetenskap språkhistoria, tyska lexikon ...
G
Litteraturvetenskap om svenska författare, genrer ...
H
Skönlitteratur svensk skönlitteratur, tecknade serier ...
I
Konst, musik, teater, film ... konsthistoria, arkitektur, fotokonst ...
J
Arkeologi stenåldern, antiken, Sverige ...
K
Historia 1900-talet, Sverige, mynt ...
L
Biografi med genealogi släktforskning ...

M
Etnografi, socialantropologi familj och samhälle, folktro ...
N
Geografi och lokalhistoria Sverige, resehandböcker (Italien) ...
O
Samhälls- och rättsvetenskap svensk politik, EU, könsroller ...
P
Teknik, kommunikationer ... energi, datorer, pappersindustri ...
Q
Ekonomi och näringsväsen kokböcker, finanser, turism ...
R
Idrott, lek och spel fotboll, dans, schack, motion ...
S
Militärväsen civilförsvar, biologisk krigföring ...
T
Matematik statistik, sannolikhetslära ...
U
Naturvetenskap genetik, meteorologi, miljövård ...
V
Medicin sjukdomar, läkemedel, psykiatri ...
X
Musikalier (noter) gitarr, körsång, piano, libretton ...
Y
Musikinspelningar symfonier, populärmusik, visor ...
Ä
Tidningar svenska tidningar

Från KB 9 oktober 2015:

Dewey decimalklassifikation

Dewey decimalklassifikation (DDK) är det mest spridda klassifikationssystemet i världen, översatt till över 30 språk. Bibliotek i mer än 135 länder använder DDK och mer än 60 nationalbibliografier har deweyklassningar. I Sverige används DDK sedan 2011 av ett stort antal bibliotek, bland annat Kungliga biblioteket.

För mer information om DDK och en mer fullständig översikt:
• www.kb.se/katalogisering/Klassifikation/DDK • deweybloggen.kb.se

Översikt till DDK23 (två nivåer)
Lathund DDK - SAB

Lathund DDK-SAB

DDK		SAB
000	Datavetenskap, kunskap & system	A, B
004-006	Datavetenskap	Pu
010	Bibliografier	Aa
020	Biblioteks- & informationsvetenskap	Ab, Ac
030	Uppslagsverk & kalendrar	Ba
040	[Vakant]	
050	Tidskrifter & seriella resurser	Bd
060	Föreningar, organisationer & museer	Bk, Bg-Bh
070	Nyhetsmedier, journalistik & publicering	Bt
080	Citat	Bb
090	Handskrifter & rara böcker	Aea
100	**Filosofi**	**D**

110	Metafysik	Dj
120	Kunskapsteori	Ddb
130	Parapsykologi & ockultism	Bl, Dop
140	Filosofiska skolor	Dbc
150	Psykologi	Do
160	Filosofisk logik	Dc
170	Etik	Dg
180	Antik, medeltida & österländsk filosofi	Dba
190	Modern västerländsk filosofi	Dbc
200	**Religion**	**C**
210	Religionsfilosofi & religionsteori	C:d, Cm
220	Bibeln	Cb-Cc
230	Kristendom & kristen teologi	Ca,Ce
240	Kristendomsutövning & kristet bruk	Cf, Ci
250	Utövande av prästämbete & religiösa ordnar	Cg
260	Kristen organisation,socialt arbete &tillbedjan	Ch, Cg
270	Kristendomshistoria	Cj
280	Kristna samfund	Ck
290	Övriga religioner	Cm-Cn
300	**Samhällsvetenskaper**	**O**
301-307	Sociologi & antropologi	Oa,M
310	Statistik	Oj
320	Statsvetenskap	Oc
330	Nationalekonomi	Qa
340	Juridik	Oe resp ämne?oe
351-354	Offentlig förvaltning	Od
355-359	Militärvetenskap	S
360	Sociala problem & sociala tjänster	Oh
370	Utbildning	E
380	Handel, kommunikationer & transport	Qj, Pr
390	Seder, etikett & folklore	M

400	**Språk**	**F**
410	Språkvetenskap	F
420	Engelska & fornengelska	Fe
430	Tyska & besläktade språk	Ff-Fg
440	Franska & besläktade romanska språk	Fj
450	Italienska, rumänska & besläktade språk	Fi
460	Spanska, portugisiska, galiciska	Fk-Fl
470	Latin & italiska språk	Foc
480	Klassisk grekiska & modern grekiska	Foa
490	Övriga språk	Fp-Få
500	**Naturvetenskaper**	**U**
510	Matematik	T
520	Astronomi	Ua
530	Fysik	Ucc
540	Kemi	Uce
550	Geovetenskaper & geologi	Ud, Ub
560	Fossiler & förhistoriskt liv	Udb
570	Biologi	Ue
580	Växter (botanik)	Uf
590	Djur (zoologi)	Ug
600	**Teknik**	**P**
610	Medicin & hälsa	V
620	Ingenjörsvetenskap	P, Pa, Pb
630	Jordbruk	Qd-Qg
640	Hemkunskap & familjekunskap	Qc
650	Företagsledning & PR	Qb
660	Kemisk teknik	Pm
670-680	Tillverkning	Pe-Pl
690	Byggnadsteknik	Pp

700	**Konstarterna**	**I**
710	Fysisk planering & landskapsarkitektur	Icu, Odg
720	Arkitektur	Ic
730	Skulptur, keramik & metallkonst	Id
740	Grafiska konstformer & konsthantverk	Ig, Ih, Hci, H+.05
750	Målarkonst	Ie
760	Tryckframställning & grafiska tryck	If
770	Fotografi, datorkonst, film, video In,	Pn
780	Musik	Ij, X, Y
790	Idrott, spel & underhållning	R
800	**Litteratur**	**H, G**
810	Amerikansk litteratur på engelska	Heq, Geq
820	Engelska & fornengelska litteraturer	He, Ge
830	Tyska & besläktade litteraturer	Hf, Gf
840	Franska & besläktade litteraturer	Hj, Gj
850	Italienska, rumänska & besläktade litteraturer	Hi, Gj
860	Spanska, portugisiska & galiciska litteraturer	Hk, Gk
870	Latinska & italiska litteraturer	Hoc, Goc
880	Klassisk & modern grekisk litteratur	Hoa, Goa
890	Övriga litteraturer	Hp-Hå, Gp-Gy
900	**Historia**	**K**
910	Geografi & resor	N
920	Biografi & genealogi	L
930	Forntida världens historia (före ca 499)	J,K
940	Europas historia	Ka
950	Asiens historia	Ko, Jo
960	Afrikas historia	Kp, Jp
970	Nordamerikas historia	Kqa-Kqc, Jqa-Jqc
980	Sydamerikas historia	Kqd; Jqd
990	Övriga områdens historia	Kr, Ks, Jr, Js

103. Encyklopedier och övergripande värderingar.

SW . 103 Allmänna encyklopedier. Övergripande värderingar.

Det finns ingen organisation som berättar om vad som är viktigast. Encyklopedister väljer dock ut vad de anser viktigt, men kan naturligtvis inte ge en helt övertygande förteckning.

Något av det viktigaste kan nu anses vara Förenta Nationernas förklaringar om de mänkliga rättighetern.

Från *Nationalencyklopedin,* encyklopedi.
http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/encyklopedi
(hämtad 2018-01-21)

encyklopedi

encyklopedi′ [ɛn- eller aŋ-] (franska *encyclopédie*, av senlatin *encyclopaedia*, efter grekiska *enky′klios paideia* [-dei′a] ’allmänbildning’), referensverk, i tryckt eller digital form, som har ambitionen att sammanfatta allt vetande, antingen i allmänhet eller inom ett visst område.

Uppställningen kan vara systematisk eller alfabetisk, men det senare är numera vanligast. I Sverige kallas encyklopedier ofta *uppslagsböcker* eller *uppslagsverk*, tidigare också *konversationslexikon*, till skillnad från ordböcker och språklexikon. Engelskans *dictionary* kan däremot betyda både ’encyklopedi’ och ’ordbok’.

I dagligt tal associerar man i regel encyklopedi till stora bokverk i många volymer, t.ex. *Encyclopædia Britannica* eller *Svensk Uppslagsbok* i vartdera 32 volymer, men det förekommer även encyklopedier över specialiserade områden i en eller några få volymer, t.ex. *An Encyclopaedia of the History of Technology*, i ett band, utgiven 1990. Ibland utges förenklade uppslagsverk med sikte på barn, såsom *Young Children’s Encyclopaedia* (16 volymer, 1971).

Termen encyklopedi användes i sin nuvarande betydelse första gången av en tysk skriftställare, Paul Scalich, i arbetet *Encyclopaedia: seu orbis disciplinarum, tum sacrarum quam prophanum epistemon* (’Encyklopedi: eller, kunskapen om disciplinernas cirkel (sammanhang), såväl de heliga som de profana’), tryckt i Basel 1559. Först på 1700-talet blev termen emellertid allmänt accepterad, framför allt genom den berömda franska *Encyclopédie*.

Men företeelsen fanns naturligtvis före denna tid. Att samla ihop kunskap till en helhet eller ett system torde ha varit en av människans första intellektuella ambitioner. Inom vissa områden var det till och med nödvändigt för praktiskt bruk, t.ex. ifråga om juridiska lagar eller kyrkliga dogmer. Ofta traderades sådana kunskapssystem muntligen från generation till generation, men med skrivkonsten blev det naturligt att uppteckna dem.

Av det praktiska syftet följde att uppställningen var systematisk. Till de allra tidigaste brukar man räkna ett kinesiskt lexikon, *Er ya*, från 200-talet f.Kr. Alfabetisk uppställning slog igenom på 1700-talet men ansatser hade förekommit tidigare. Många teologiska och filosofiska böcker från medeltiden är försedda med ett utförligt index, dvs. ett sakregister i alfabetisk ordning, vilket bildar ett slags övergång till de alfabetiskt uppställda uppslagsböckerna.

Författare: Tore Frängsmyr

Innehåll
Tidiga encyklopedier
Encyklopedin får en enhetlig form
Svenska encyklopedier
Encyklopedier på internet
Litteraturanvisning
Läs även om
Encyclopædia Britannica
ordbok
antiintellektualism
uppslagsbok
Denis Diderot
Friedrich Hegel
genealogi
Jean d'Alembert
Francis Bacon
idé- och lärdomshistoria

Från *Nationalencyklopedin*, FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/fns-högkommissarie-för-mänskliga-rättigheter (hämtad 2018-01-28)

FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter

FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter, FN:s högsta ansvariga för frågor rörande organisationens arbete med mänskliga rättigheter, chef för den byrå inom FN:s sekretariat som i vardagligt tal går under benämningen MR-kontoret, egentligen OHCHR, *Office of the High Commissioner for Human Rights*.

OHCHR arbetar med att uppmärksamma det internationella samfundet på utvecklingen av de mänskliga rättigheterna i världen och med att förstärka och stödja FN-systemets arbete på området.

Högkommissarien för också dialog med enskilda stater, underlättar för tekniskt samarbete och har mandat att integrera mänskliga rättigheter i arbetet som utförs av andra FN-organ.
Källangivelse

Läs även om
High Commissioner
Svenska FN-förbundet
Human Rights Watch
Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter
världssamfundet
ILO
Internationella valutafonden
Kyrkornas Världsråd
Socialistinternationalen

Från *Nationalencyklopedin,* Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/europeiska-konventionen-om-de-mänskliga-rättigheterna (hämtad 2018-01-28)

Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna

Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna, egentligen *Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna*, *Europakonventionen*, överenskommelse sluten 1950 mellan Europarådets medlemsstater.

Genom flera tilläggsprotokoll har antalet rättigheter under åren utökats. Skyddade rättigheter är bl.a. rätten till opartisk prövning av frihetsberövanden, rätten till offentlig rättegång inför opartisk domstol i civil- och brottmål, samvets- och religionsfrihet, yttrandefrihet, församlings- och föreningsfrihet, skydd av privat- och familjeliv, äganderätten, förbud mot misshandel m.m.

Rättigheterna ska tryggas utan åtskillnad (diskriminering) av något slag på grund av exempelvis ras, kön, religion, nationell eller social härkomst eller minoritetstillhörighet. Påstående om kränkningar kunde intill 1998 anmälas till Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (se Europadomstolen).

Europarådets ministerkommitté antog 1994 ett nytt protokoll (nr 11) till konventionen. Med detta protokoll förenklades konventionens övervakningssystem. Kommissionen och den hittillsvarande domstolen avskaffades och ersattes med en ny domstol som till stor del övertar kommissionens uppgifter.

Litteraturanvisning

H. Danelius, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis* (3:e upplagan 2007).

Läs även om

Europakonventionen
Europarådets sociala stadga
Europadomstolen
Europakommissionen
Europarådet
medborgerliga fri- och rättigheter
Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter
samvetsfrihet
åsiktsfrihet
Europeiska sociala stadgan

Från *Nationalencyklopedin,* medborgerliga fri- och rättigheter. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/medborgerliga-fri-och-rättigheter (hämtad 2018-01-28)

medborgerliga fri- och rättigheter

medborgerliga fri- och rättigheter, medborgarnas rättigheter gentemot överheten. Den svenska regeringsformen (RF) talar om *grundläggande fri- och rättigheter*. Ett mera vidsträckt folkrättsligt begrepp är *mänskliga rättigheter*. Den bakomliggande tanken är att varje människa antingen av naturen äger eller av samhället bör tillerkännas vissa grundläggande fri- och rättigheter som ska respekteras även av samhället självt. Den förra idén är präglad av naturrätten. RF utgår från den andra uppfattningen, dvs. medborgarna har de fri- och rättigheter som RF garanterar dem.

Tankar på grundläggande fri- och rättigheter har förekommit långt tillbaka i tiden men har haft särskild betydelse dels under upplysningstiden på 1700-talet, dels efter andra världskriget. Från det äldre skedet bör nämnas 1776 års amerikanska självständighetsförklaring och 1786 års amerikanska författning samt 1789 års franska deklaration om människans och medborgarens rättigheter.

Från senare år bör särskilt nämnas FN:s allmänna förklaring (1948) om de mänskliga rättigheterna och FN:s konventioner (1966) om medborgerliga och politiska respektive ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter samt Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna. Den sistnämnda konventionen införlivades 1995 med nationell svensk rätt. För frågor på det internationella planet, se mänskliga rättigheter.

En viss del av de medborgerliga rättigheterna har i Sverige fått ett särskilt starkt skydd, nämligen tryckfriheten och yttrandefriheten i andra massmedier, genom de båda grundlagarna tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen. Se även åsiktsfrihet.

RF skyddar i huvudsak endast vad FN kallar medborgerliga och politiska rättigheter. Under arbetets gång har dock även frågor om sociala m.fl. rättigheter aktualiserats. Skyddet gäller med något undantag bara gentemot det allmänna. Det avser i första hand svenska medborgare, men en avslutande paragraf utsträcker skyddet i stora delar även till utlänningar.

RF skiljer mellan absoluta fri- och rättigheter och sådana som kan begränsas, vanligen endast genom lag. Ett absolut skydd ges mot bl.a. dödsstraff, kroppsstraff och tortyr, mot medicinsk påverkan i syfte att framtvinga eller hindra yttranden, mot landsförvisning och hinder mot återinresa, mot berövande av medborgarskap i andra fall än som anges direkt i grundlagstexten, mot retroaktiv strafflagstiftning, mot inrättande av domstol för att döma om en gärning som redan prövats av domstol eller eljest pröva ett särskilt mål.

Vidare garanteras att den som berövas friheten ska få sin sak prövad av domstol utan oskäligt dröjsmål. Begränsningsbara friheter är yttrande-, informations-, mötes-, demonstrations-, förenings- och religionsfriheterna. Flertalet friheter är absoluta i sin ”negativa” variant: ingen får tvingas att lämna uppgift om sin åskådning i politiskt, religiöst, kulturellt eller annat sådant hänseende eller att delta i sammankomst för opinionsbildning eller i demonstration eller annan meningsyttring eller att tillhöra en politisk sammanslutning, ett trossamfund eller annan åsiktsbestämd sammanslutning.

Ett begränsningsbart skydd ges vidare mot kroppsvisitation, annat liknande ingrepp och husrannsakan och mot intrång i brev- eller telefonhemligheten m.m. Ett visst skydd ges slutligen den fackliga stridsrätten, rätten till ersättning vid expropriation och liknande samt upphovsrätten.

Regelsystemet är i detaljerna rätt komplicerat. Ett centralt led är att ett lagförslag som begränsar en fri- eller rättighet måste vila i riksdagen ett år om detta yrkas av tio ledamöter och inte 5/6 av de röstande i votering enas om ett omedelbart beslut. Ett nära samband med fri- och rättigheterna har också den politiskt kontroversiella frågan om lagprövning.

Historik
I Sverige fanns inga grundlagsregler om fri- och rättigheter före 1974 års RF. Den äldre RF från 1809 innehöll dock ett berömt stadgande i § 16, grundat på de gamla konungaförsäkringarna, som ålade kungen att ”rätt och sanning styrka och befordra, vrångvisa och orätt hindra och förbjuda, ingen fördärva eller fördärva låta, till liv, ära, personlig frihet och välfärd”.

Mot bakgrund av 1930-talets våldsregimer tillsattes en kommitté (ordförande Herbert Tingsten) för att utreda frågan om en på denna paragraf grundad reglering av medborgerliga rättigheter. Den ledde på grund av kriget inte till lagstiftning. Frågan togs upp på nytt som ett led i arbetet på en ny RF. Författningsutredningen föreslog ett särskilt kapitel (2) om grundläggande fri- och rättigheter, men innehållet kritiserades som alltför lösligt.

Den följande grundlagberedningen föreslog inte något sådant kapitel, men en provisorisk text lades fram i grundlagspropositionen 1973. En ny kommitté (ordförande Hjalmar Mehr) utarbetade ett nytt kapitel 2 som antogs 1976. Full enighet nåddes dock inte i riksdagen, utan ännu en kommitté (ordförande Gunnar Heckscher) tillsattes. Den lyckades konstruera en för alla de stora partierna godtagbar lösning, som genomfördes från 1980. Den särskilda yttrandefrihetsgrundlagen infördes i januari 1992.

Författare: Ulf Arvidsson Fredrik Sterzel

Litteraturanvisning
H. Danelius, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis: En kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna* (3:e upplagan 2007).

Läs även om
åsiktsfrihet
informationsfrihet
yttrandefrihet
brott
grundlag
offentlighetsprincipen
regeringsformen
naturrätt
statslös
Europarådet

104. Övergripande filosofiska versamheter om samband

SW . 104 Övergripande filosofiska verksamheter om samband

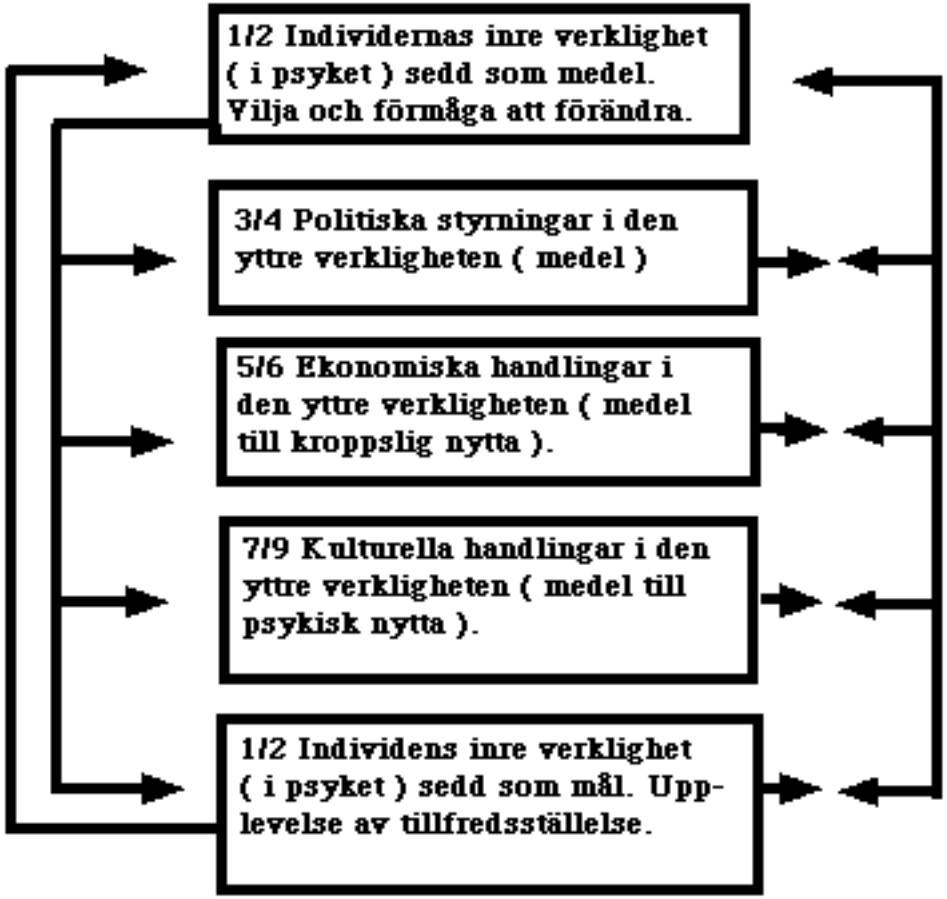

Systemet för mänskliga verksamheter,

Klassifikationssystem för verksamheter, med Deweys områden inlagda.

SW 1 Psykologiska och filosofiska verksamheter

SW 10 Samlade kunskaper och övergripande värderingar
010 Bibliografier
020 Biblioteks- & informationsvetenskap
030 Uppslagsverk & kalendrar
100 Filosofi, del om filosofihistoria o d

SW 11/19 Individernas inre verkligheter.
100 Filosofi utom filosofihistoria o d som går till 109

SW 2 Religiösa verksamheter o d.
200 Religion

SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
Politiska vetenskaper:
310 Statistik
320 Statsvetenskap
330 Nationalekonomi, delar om finanser o d till 657
340 Juridik
Politiska verksamheter:
350 Offentlig förvaltning, delar om demokratiska församlingar
360 Sociala problem & sociala tjänster, delar om politiska verksamheter

SW 4 Sambandsforskningsverksamheter.
Nytt område

SW 5 Naturforsknings- och matematikverksamheter.
500 Naturvetenskaper

SW 6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.
600 Teknik
000 Datavetenskap, kunskap & system
380 Handel, kommunikationer & transport
330 Nationalekonomi, delar om finanser o d till 657

SW 7 Formgivning av fysiska och sociala miljöer.
70 allmänt om konst och kultur och 71-78 fysiska miljöer o d:
700 Konstarter, men ej 790 Idrott, spel & underhållning
090 Handskrifter & rariteter
060 Föreningar, organisationer & museer, delar om museer.

SW 79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer o verksamheter. Sport
300 Samhällsvetenskaper, sociologi & antropologi
390 Seder, etikett & folklore
790 Idrott, spel & underhållning
360 Sociala problem & sociala tjänster , delar
370 Utbildning
060 Föreningar, organisationer & museer, utom museer

SW 8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
400 Språk
800 Litteratur, retorik & analys

SW 9 Saklitterära verks.Allmän geografi o historia. Biografi.
070 Nyhetsmedier, journalistik & publicering
050 Tidskrifter & seriella resurser
900 Historia

I följande förteckning har SABs områden i korthet lagts in enligt sidorna 298 - 436 i http://wimnell.com/omr40zj.pdf

1. Psykologiska och filosofiska verksamheter.
20 områden:

Texten för områdena är länk till hemsidan.

SW 1 Psykologiska och filosofiska verksamheter.(SAB D med mera)
100 Filosofi

SW 10 Samlade kunskaper och övergripande värderingar
Samhällenas gemensamma vetande och tänkande. Individernas inre verkligheter om och av individerna ligger på 11-19.

SW . 101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv. (SAB Aa, Ac)
010 Bibliografier

SW . 102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning.(SAB Ab)
020 Biblioteks- & informationsvetenskap

SW . 103 Allmänna encyklopedier. Övergripande värderingar. (SAB Ba)
030 Uppslagsverk & kalendrar

SW . 104 Övergripande filosofiska verksamheter om samband (Nytt)

SW . 105 Övergripande om forskning (SAB del Bf)

SW . 106 Övergripande om ekonomiska verksamheter (SAB delarQBk)

SW . 107 Övergripande filosofier om utbildning o d. /SAB del E)

SW . 108 Samhällskunskap. (SAB del Q)

SW . 109 Ide- filosofi- och lärdomshistoria. (SAB Be, DB)

SW 11/19 Individernas inre verkligheter. (SAB D men delar på 109)

SW 11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter o d.(SAB Em:oi)
110 Metafysik, görs om till SW11

SW 12 Individens visioner, framtidsvisioner o d. (SAB del Op)

SW 13 Individens känslor, värderingar od. Estetik. (SAB De, DF)

SW 14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d. (SAB Dj,DH)
140 Filosofiska skolor

SW 15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d. (SAB Do)
150 Psykologi

SW 16 Individens logik. Vetenskpsteori o d. (SAB DC, Dd)
160 Filosofisk logik
120 Kunskapsteori

SW 17 Individens moral och uppfattningar om moral. (SAB Dg)
170 Etik

SW 18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst. (SAB Da,Db)
180 Antik, medeltida & österländsk filosofi
190 Modern västerländsk filosofi

2. Religiösa verksamheter o d.
5 områden:

SW 2 Religiösa verksamheter o d. (SAB C)
SW 20 Övergripande religiösa verksamheter o d.
200 Religion

SW 21 Allmän religionsvetenskap.
210 Religionsfilosofi & religionsteori

SW 22/28 Kristna religioner.
220 Bibeln
230 Kristendom & kristen teologi
240 Kristendomsutövning & kristet bruk
250 Utövande av prästämbete & religiösa ordnar
260 Kristen organisation, socialt arbete & tillbedjan
270 Kristendomshistoria
280 Kristna samfund

SW 29 Icke kristna religioner o d.
290 Övriga religioner

3. Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
15 områden

SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
300 Samhällsvetenskaper, sociologi & antropologi: Sociologi till 79, antropologi till 7911-7913

SW 31 Statistik och demografi. (SAB Oi, Oj
310 Statistik

SW 32 Statsvetenskap. (Ob. Oc)
320 Statsvetenskap

SW 33 Nationalekonomi, internationell ekonomi. (SAB Qa, ej finans)
330 Nationalekonomi

SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik. (SAB O utom delar)
340 Juridik

SW 35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.
SW . 351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)
SW . 352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)
SW . 353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)
SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).
350 Offentlig förvaltning & militärvetenskap, del om demokratiska församlingar. Opolitisk förvaltning till 6520-6525. Militärt till 6526-6529. (SAB del O, bara egna dokument)

SW 36/39 Politiska krav och politiska planeringar: (SAB delar A-Ö)
SW 36 ...om individernas kroppsliga förhållanden.
SW 37 ...om utbildning o d.
SW 38 ...om fysiska miljöer o ekonomiska verks.
SW 39 ...om sociala miljöer, nöjen, sport o d.
360 Sociala problem & sociala tjänster, delar om politiska verksamheter. Sociala tjänster (socialvård o d) till 7951

4. Sambandsforskningsverksamheter. Infostruktur. (Nytt)
3 områden:
Nytt område som inte finns i Dewey.
SW 4 Sambandsforskningsverksamheter.
SW 40 Systemvetenskap.Infostruktur.
SW 41-49 Samband o samordning mellan olika verksamheter.

5. Naturforsknings- och matematikverksamheter.
11 områden

SW 5 Naturforsknings- och matematikverksamheter. (SAB T, U, J)
SW 50 Allmänt om naturforskning. Naturkunskap.
500 Naturvetenskaper

SW 51 Matematik.
510 Matematik

SW 52 Astronomi, rymdforskning.
520 Astronomi

SW 53 Fysik o d.
530 Fysik

SW 54 Kemi o d.
540 Kemi

SW 55 Geologi, meteorologi, hydrologi o d.
550 Geovetenskaper & geologi

SW 56 Paleontologi, arkeologi o d.
560 Paleontologi. Dessutom arkeologi från Dewey93 Historia

SW 57 Biologi, ekologi. Naturgeogr. Utv.lära, ärftlighet
570 Biologi

SW 58 Botanik.
580 Växter (botanik)

SW 59 Zoologi.
590 Djur (zoologi)

6. Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.
30 områden:

SW 6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.

SW 60 Allmänt om teknologiska o ekonomiska verksamheter. (SABKv)

SW 61 Hälso- o sjukvårdsverks., räddning o d. Veterinärverks. (SAB V, Ps)
610 Medicin & hälsa

SW 62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d) (SAB P delar konstr.)
620 Ingenjörsvetenskap

SW 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.
(SAB Qd, Qe, Qf, Qg, del Uh)
630 Jordbruk

SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning. (SAB Qc)
640 Hemkunskap & familjekunskap

SW . 641 Matlagning. 642 Måltider, matservering. (SAB Qca)
SW . 643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell. (SAB Qm)
SW . 644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.(SAB del Pc,Pp)
SW . 645 Användning av inventarier o d.
SW . 646 Personlig hygien o d, klädvård (utom tvätt o d) (SAB Qcd+e)
SW . 647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster o utgifter mm. (SAB Pci)
SW . 648 Städnings-, rengörings- och tvättverksamheter o d. (SAB Qcb)
SW . 649 Personvård: barn, hemsjukvård. (SAB Qcg)

SW 65 Adm, distribution, kommunikation, organisation o d.

SW . 651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning. (SAB Qbg,del Bv, Pu)
000 Datavetenskap, kunskap & system

SW . 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning. (SAB Qd)
350 Offentlig förvaltning & militärvetenskap, del om opolitisk förv.

SW . 6525-6529 Militära verksamheter. (SAB S)
350 Offentlig förvaltning & militärvetenskap, el om militärt

SW . 653 Handelsverksamheter. (SAB Qi)
380 Handel, kommunikationer & transport, del om handel

SW . 654 Telekommunikationsverksamheter. (SAB Qjg,del Bv+Pu)
380 Handel, kommunikationer & transport, del om televerksamheter

SW . 655 Förlagsverksamheter o d. (SAB Ad)

SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d. (SAB Qjb,del Pr)
380 Handel, kommunikationer & transport, del om transportverks.

SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter. (SAB Ok, Oae, Oaf, Obc)

SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.
(SAB Oha, Om, Qb, Qz)
650 Företagsledning & PR,del om företagsledning

SW . 659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od.
(SAB bl, Qbm)
650 Företagsledning & PR,, del om PR

SW 66/68 Tillverkning av varor. (SAB P delar om varutillverkning)
SW 66 Tillverkning av kemivaror od.
SW 67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d
SW 68 Tillverkning av komplexvaror.
660 Kemisk teknik
670 Tillverkning
680 Tillverkning för särskilda ändamål

SW 69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar.
(SAB Pp delar som gäller tillverkning/byggande)
690 Byggnadsteknik

7. Formgivning av fysiska och sociala miljöer.
21 områden:

SW 7 Formgivning av fysiska och sociala miljöer.

SW 70 Allmänt om konst o kultur. (SAB Bf, Ia, Ib, Kt)
700 Konstarter

SW 71 Övergripande formgivning/planering av fysiska miljöer.
(SAB Odg, del Uh, del Ic)
710 Landskapsarkitektur & fysisk planering

SW 72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur. (SAB Ic)
720 Arkitektur

SW 73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning.
(SAB Bg, Bh, Id, Ii, Ky)
730 Skulptur, keramik & metallkonst
060 Föreningar, organisationer & museer, del om museer.

SW 74 Konsthantverk, formgivning av bruksföremål. Inredning.
(SAB Ig, Ih)
740 Grafiska konstformer & konsthantverk, del konsthantverk o d

SW 75 Konstmåleri. 76 Grafisk konst, teckenkonst. 77 Fotografi.
(SAB Ae, Af, Ie, If, Pn)
750 Målarkonst
760 Tryckframställning & grafiska tryck
740 Grafiska konstformer & konsthantverk, del om grafisk konst
770 Fotografi, datorkonst, film, video , del om foto
090 Handskrifter & rariteter

SW 78 Musik (konserter o d 792) (SAB Ij, X, Y.)
780 Musik

SW 79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer o verks. Sport.
(SAB Ku, Oa,)
300 Samhällsvetenskaper, sociologi & antropologi, del om sociologi

SW . 7911-7913 Seder och bruk. (SAB Bl, M, Qcg del)
390 Seder, etikett & folklore
300 Samhällsvetenskaper, sociologi & antropologi, del om antropologi
130 Parapsykologi & ockultism.

SW . 7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm. (SAB Im, del Bu)
770 Fotografi, datorkonst, film, video , del om film, radio, tv o d.
790 Idrott, spel & underhållning del om underhållning.
070 Nyhetsmedier, journalistik & publicering , del om ljud-och bildmedier

SW . 792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans. (SAB Ik)
790 Idrott, spel & underhållning, del om teater o d.

SW . 793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek. (SAB Rc, del Rbo)
790 Idrott, spel & underhållning, del om teater o d, delar

SW . 794 Spel. Skicklighets-och turspel. Lotteri. Lotto. Tips etc.
(SAB Rd, Re)
790 Idrott, spel & underhållning , del om spel

SW 795 Sociala miljöer och sociala verksamheter.

SW . 7951 Sociologi. Socialvård.. (SAB Oa, Oh, Oepa)
360 Sociala problem & sociala tjänster, delar om socialvård o d

SW . 7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter. (SAB delar av KT och M mm.)
360 Sociala problem & sociala tjänster. delar om brott m m

SW . 7957 Undervisning o d. (SAB E)
370 Utbildning

SW . 7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet.
360 Sociala problem & sociala tjänster, delar om migration o d
Här bl a integration o d, t ex behandlingen av romer och invandrartäta områden. Det kan vara lämpligt att föra hit: främlingsfientlighet, rasism, invandrare, migration, integrering o d

SW . 7959 Sociala miljöer o verks.i allmänna grupper o d.
(SAB Bi, Bk)
060 Föreningar, organisationer & museer, del om föreningar o

SW 796/799 Sport, idrott o d. (SAB R, delar på 793, 794)
790 Idrott, spel & underhållning, del om idrott

8. Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
12 områden:

SW 8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.

SW 80 Språkliga verksamheter. 802/809 motsvarar 82/89. (SAB F)
400 Språk
410 Språkvetenskap

802
420 Engelska & fornengelska

803
430 Tyska & besläktade språk

804
440 Franska & besläktade romanska språk

805
450 Italienska, rumänska & besläktade språk

806
460 Spanska, portugisiska, galiciska

807
470 Latin & italiska språk (ev. grekiska och latin)

808
480 Klassisk grekiska & modern grekiska (ev, slaviska och baltiska)

809
490 Övriga språk

SW 81 Litteraturvetenskap. Litteraturhistoria. (SAB G)
800 Litteratur, retorik & analys
080 Citat
Dewey blandar litteratuvetenskap och skönlitteratur. I SAB ligger litteraturvetenskapen på det som motsvarar 81 och slönlitteraturen på det som motsvarar 82-89.

SW 82/89 Skönlitteratur på olika språk. (SAB H)

SW 82 Engelsk skönlitteratur o d.
810 Amerikansk litteratur på engelska
820 Engelska & fornengelska litteraturer

SW 83 Tysk, nederländsk, nordisk skönlitt.
830 Tyska & besläktade litteraturer

SW 84 Fransk skönlitteratur o d.
840 Franska & besläktade litteraturer

SW 85 Italiensk skönlitteratur o d.
850 Italienska, rumänska & besläktade litteraturer

SW 86 Spansk och portuguisisk skönlitteratur o d.
860 Spanska, portugisiska, galiciska litteraturer

SW 87 Grekisk och latinsk skönlitteratur o d.
870 Latinska & italiska litteraturer (ev grekiskt och latinskt)

SW 88 Slavisk och baltisk skönlitteratur o d.
880 Klassisk & modern grekisk litteratur (ev.slaviskt och baltiskt)

SW 89 Skönlitt på orientaliska och övriga språk o d .
890 Övriga litteraturer

9. Blandade saklitterära verksamheter. Tidningar. Allmän geografi. Biografi. Allmän historia. 12 områden:

SW 9 Saklitterära verks.Allmän geografi o historia. Biografi.
900 Historia

SW 90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen.
(SAB del B, Bb, BD, Br, Bs, Bt, Ä)
070 Nyhetsmedier, journalistik & publicering
050 Tidskrifter & seriella resurser

SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.
(SAB N)
910 Geografi & resor

SW 92 Biografiska verksamheter, släkthistoria o d. (SAB L)
920 Biografi & genealogi

SW 93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.
(SAB K, delar av Ky till 73)

SW 93 Allmänt om allm. historia. Världs- och forntidshistoria.
930 Forntida världens historia (före ca 499)

SW 94 Medeltidens o nya tidens hist. i allmänhet och i Europa.
940 Europas historia

SW 95 Medeltidens o nya tidens historia i Asien.
950 Asiens historia

SW 96 Medeltidens o nya tidens historia i Afrika.
960 Afrikas historia

SW 97 Medeltidens o nya tidens hist i Nord- o Mellanamerika.
970 Nordamerikas historia

SW 98 Medeltidens o nya tidens historia i Sydamerika.
970 Nordamerikas historia

SW 99 Medeltiden o nya tiden: Australien. Oceanien. Poler. Rymden.
990 Övriga områdens historia

Sven Wimnell 25 oktober 2015: Kommentarer till "Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ? Med ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter som hjälp vid planeringen av framtiden. http://wimnell.com/omr40zj.pdf " **http://wimnell.com/omr40zk.pdf**

Innehåll

7 **Kapitel 1. Decemberöverenskommelsen och om att ge människorna de utbildningar, kunskaper och informationer de behöver.**

8 **Innehållet i Sven Wimnell 1 oktober 2015: http://wimnell.com/omr40zj.pdf**

10 **Decemberöverenskommelsen, läget i Sverige och världen och om att ge människorna de utbildningar, kunskaper och informationer de behöver.**

12 Sverige, världen och demokratin
13 Samhällsplaneringens problem.
14 Människorna har fyra olika roller i livet
15 Grundskolan och gymnasiet
15 Gymnasiegemensamma ämnen
16 Gymnasiet. Programstruktur
17 Universitet och högskolor.
20 Biblioteken
22 Bibliotekssystem.
22 De tio huvudklasserna i DDK, Deweys system
22 Systemet med de mänskliga verksamheterna
23 Skillnader mellan Deweys system och systemet för mänskliga verksamheter
23 Obereoende av vilka system biblioteken använder bör svenska bibliotek infomera om systemet för männskliga verksamheter och i möjligaste mån ställa upp dokumenten enligt det systemet
24 Systemet med mänskliga verksamheter nedbantat till 44 verksamheter. Kan vara lämplig uppställning på biblioteken.

26 **Kapitel 2. Klassifikationssystemet för mänskliga verksamheter.**

27 **Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ? Med ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter som hjälp vid planeringen av framtiden.**

28 **Innehålllet i :Sven Wimnell 12 nov2014:Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen? Förteckning över särskilda utredningar t o m 12 november 2014. http://wimnell.com/omr40zi.pdf**

30 **Utvecklingens krafter.**
31 **Systemet för mänskliga verksamheter,**
31 1. Psykologiska och filosofiska verksamheter.
31 2. Religiösa verksamheter o d.
31 3. Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
32 4. Sambandsforskningsverksamheter. Infostruktur.
32 5. Naturforsknings- och matematikverksamheter.
32 6. Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.
33 7. Formgivning av fysiska och sociala miljöer.
33 8. Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
33 9. Blandade saklitterära verksamheter. Tidningar. Allmän geografi. Biografi. Allmän historia.

34 **Klassifikationssystemet för verksamheter och bibliotekssystemen**.
35 **Om klassifikation.**
37 **LIBRIS/SAB klassifikationssystem.**
38 **Dewey decimalklassifikation.**
40 **Kort om skillnader mellan klassifikationssystemet för mänskliga verksamheter och bibliotekssystemen DC, DK och SAB.**

46 **Systemet för mänskliga verksamheter.Klassifikationssystem för verksamheter, med Deweys områden inlagda**.
47 1. Psykologiska och filosofiska verksamheter.
48 2. Religiösa verksamheter o d.
48 3. Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
49 4. Sambandsforskningsverksamheter. Infostruktur.
49 5. Naturforsknings- och matematikverksamheter.
50 6. Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.
51 7. Formgivning av fysiska och sociala miljöer.
53 8. Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
54 9. Blandade saklitterära verksamheter. Tidningar. Allmän geografi. Biografi. Allmän historia.

55 **Kungliga biblioteket-Sveriges Nationalbibliotek. 8 okt. 2015**
61 **Den fundamentala påverkanskedjan.**
63 **Politiska och opolitiska planeringar.**
64 **Schema över påverkans- och förändringsproblem.**
65 **Schema över samband.**
66 **Om verksamheterna.**
67 **Klassifikationssystemet för verksamheter. Med några förtydligande kommentarer.**

73 **Kapitel 3. Politik.**

74 **Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter.**

74 Människornas levnadsvillkor beror av fyra föränderbara faktorer:
Individens kroppsliga förhållanden,
Individens psykiska förhållanden,
Individens fysiska miljö - fysiska samhälle.
Individens sociala miljö - sociala samhälle,

74 Förändringsprocesserna i världen hålls i de mest väsentliga avseendena igång av människornas verksamheter:
Individernas viljor.
Kollektiva viljor. (Politik).
Handlingar för kroppen (ekonomiska-teknologiska handlingar)
Handlingar för psyket

74 Människorna har fyra olika roller i livet:
A. Huvudroll: allmän levnadsroll lekmannaroll-fritidsroll.
A1: att i största allmänhet leva med kropp och psyke i de fysiska och sociala miljöerna med de möjligheter och innanför de ramar som ges av de politiska styrningarna.
A2: att påverka de politiska styrningarna som direkt eller indirekt styr individernas levnadsförhållanden, som beror av de fyra ovan nämnda faktorerna.
B. Biroll: förvärvslivsroll-expertroll-yrkesroll.
B1: att hitta lämplig plats i de gemensamma förvärvslivssystemen och göra arbetet med hänsyn till egna egoistiska krav.
B2: att sköta arbetsuppgifterna i förvärvsarbetet med hänsyn till vad de övriga samhällsmedlemmarna kan begära att få uträttat i den gemensamma arbetsfördelningen.

74 Individer och samhällen planerar framtiden:
Hur var det ? Kunskaper och erfarenheter från det förgångna
Hur är det ? Riktiga kunskaper om rådande förhållanden.
Hur kan det bli? Vilka alternativ är möjliga i framtiden ?
Hur bör det bli? Vilket eller vilka alternativ bör man välja ?

74 Man bör utforma svaren på frågorna om hur det bör bli med hänsyn till effekterna, sedda i jämlikhetsperspektiv, på individernas levnadsvillkor, som ges av psykiska och kroppsliga förhållanden och av deras fysiska och sociala miljöer.

75 Vill man förbättra världen - göra världen till en bättre plats - måste man arbeta på alla de fyra områdena om psykiska och kroppsliga förhållanden och fysiska och sociala miljöer. De fyra områdena påverkar varandra och direkt eller indirekt slutmålet: tillfredsställelse för individen.

75 Ska man gemensamt kunna åstadkomma en bättre framtid i världen måste man ha gemensamma framtidsvisioner, det kräver gemensamma viljor och gemensamma planeringar. I en demokrati är alla medansvariga för utvecklingen och får försöka bilda sig uppfattningar och ta ställning och försöka påverka verksamheterna inklusive samverkansverksamheterna i lämplig riktning. I en demokrati är det viktigt att alla medborgare är så väl informerade att de kan delta i styrningarna mot framtiden. Det ställer stora krav på informationssystemen.

76 Informationer för rollerna A1, A2, B1 och och B2.

77 **Sveriges regeringar under 100 år**

79 **22 politikområden för politiken.**
80 **De 22 politikområdena och klassifikationssystemets verksamheter.**
84 **Politiska problem i de 22 politikområdena.**

87 **Innehållet i Sven Wimnell 9 september 2015:**
Samhällsplaneringens problem.
Påminnelser om våren och försommaren 2015.
http://wimnell.com/omr36-39zzze.pdf

91 **Förvärvsarbetande icke-pensionärer utan barn. 2006-2014.**
95 **Underskott och överskott i hushållsbudgetarna.**

96 **Statsminister Stefan Löfven om läget.**
107 **Löfven har de flesta problem kvar att lösa.**

108 **Kapitel 4. Efter det att decemberöverenskommelsen slopats 11-12 oktober 2015.**

109 **Partiledardebatt i riksdagen 14 oktober 2015**
109 anf.1 Anna Kinberg Batra (M) + repliker
118 anf.18 Statsminister Stefan Löfven (S) + repliker
131 anf.43 Jimmie Åkesson (SD) + repliker
146 anf.72 Gustav Fridolin (MP) + repliker
159 anf.97 Anders W Jonsson (C) + repliker
168 anf.114 Jonas Sjöstedt (V) + repliker
180 anf.135 Jan Björklund (FP) + repliker
189 anf.152 Andreas Carlson (KD) + repliker

195 **Tidningsartiklar12-25 oktober.** Mest om decemberöverenskommelsen, flyktingar, Sverigedemokraterna, rasism och rasistterror i Trollhättan.

Kort om skillnader mellan klassifikations-systemet för mänskliga verksamheter och biblioteksystemen DC, DK och SAB.

DC, DK och SAB konstruerades innan demokratin i praktiken slagit igenom ordentligt. Världen styrdes av, som de trodde, visa herrar, som styrde efter vad de trodde vetenskapliga principer. I deras schemor finns inte särskilda platser för politiska krav o d. Klassifikationssystemet för verksamheter bygger på huvudområdena i DC och DK och deras område 3 har gjorts till ett område för politik. Vissa opolitiska delar där har flyttats till områdena 6 och 7. I områdena 36-39 finns plats för polititska krav.

Klassifikationssystemet för verksamheter utvecklades under 1970-talet. Då undersöktes många länders biblioteksystem. De nordiska länderna hade olika system. Störst i världen var Deweys DC, men det användes inte mycket i Sverige, hellre valde man DK i stället för DC. KTH använde DK, inte DC,

I början av 1990-talet gjordes en jämförelse mellan det uppgjorda systemet och DC, DK och SAB, med de då gällande versionerna. Den finns i en särskild bok 1996:
" Kapitel 8. Klassifikationssystemet för verksamheter. Jämförelse med DC (Dewey Decimal Classification),
DK (Universiella decimalklassifikationen) och
SAB (Sveriges allmänna biblioteksförenings system på svenska bibliotek)." Har delats upp på två pdf-filer (149+140=289 sidor):
Klassifikationssystemet. Bok 9 feb 1996, del 1 sid 1-402
(http://wimnell.com/omr025.pdf)
Klassifikationssystemet. Bok 9 feb 1996, del 2 sid 501-913
(http://wimnell.com/omr026.pdf) Det är det som gällde då.

Sedan 1996 har DC. DK och SAB reviderats så att redovisningarna 1996 inte helt stämmer med det som gäller nu. På hemsidan har sedan 1998 vartefter behandlats verksamheterna och deras problem. Det mest väsentliga är att huvudområdena är enkelt och tydligt definierade så att systemet kan bli till hjälp:

1. Psykologiska och filosofiska verksamheter
om vetandet i samhället och individernas tankar och inre verkligheter.
2. Religiösa verksamheter o d, som numera mest kan ses som delar av individernas inre verkligheter,
3. Politikvetenskaper och politiska verksamheter
om individernas och deras gruppers sätt att med demokratiska församlingar förändra samhälllena och levnadsvillkoren.

4. Sambandsforskningsverksamheter
om sambanden mellan olika verksamheter.
5. Naturforskningsverksamheter
om naturens krafter och samspel.

6. Teknologiska / Ekonomiska verksamheter
om människornas handlingar till materiell nytta eller onytta.

7. Formgivning av fysiska och sociala miljöer.
kulturella verksamheter om människornas handlingar till psykisk nytta eller onytta i fyiska och sociala miljöer.

8. Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur och
9. Blandade saklitterära verksamheter. Tidningar. Allmän geografi. Biografi. Allmän historia,
= kompletterande kulturella verksamheter.

Diderot samlade mänskligt vetande i "Encyklopedin" i 35 band 1751-1780, för att förändra världen.

I slutet av 1800-talet gjorde amerikanen Dewey sitt klassifikationssystem. Det börjar med ett område noll för bibliotek o d. Sedan kommer tre områden: Filosofi, Religion och Samhällsvetenskaper. Med det var världen förklarad tycks han ha menat, men han lade till områden 4 - 9 för Språk, Naturvetenskaper, Teknik, Konstarter, Litteratur och Historia, ämnen som inte verkade ingå i samhället på något betydande sätt och var för sig kunde ses som särskilda världar utan något intressant samband dem emellan. De här ämnena är dock av stor betydelse i samhället.

Något tydligt område för politiska verksamheter fanns inte, men på slutet av område 3 finns fyra områden där politik kan ingå.
360 Sociala problem & sociala tjänster
370 Utbildning
380 Handel, kommunikationer & transport
390 Seder, etikett & folklore.

I systemet för mänskliga verksamheter har dessa området fått bli områden för politiska krav:
SW 36/39 Politiska krav och politiska planeringar:
SW 36 ...om individernas kroppsliga förhållanden.
SW 37 ...om utbildning o d.
SW 38 ...om fysiska miljöer o ekonomiska verks.
SW 39 ...om sociala miljöer, nöjen, sport o d.

Det som DC-Dewey har på dessa områden har flyttats till områdena 6 och 7. På 301-307 har DC Sociologi & antropologi som flyttats till område 79+7911. Delar på DC 33 nationalekonomi om finanser o d flyttas till område 657. På så sätt har området 3 blivit ett område för politikvetenskaper och politiska verksamheter

I 36-39 behandlas i första hand centrala och övergripande politiska krav medan politik om fackområden kan behandlas i samband med fackämnena.

En besynnerlighet i DC är att Språk och Litteratur ligger på olika områden, 4 och 8, trots att de har samma grundindelning. DK kom till senare, gillade inte det utan flyttade Språk till område 80 intill områden för Litterarurvenskap och Skönlitteratur.

DC, DK och SAB börjar alla tre med bibliotek o d. I DC och DK finns biblioteken i område noll som i systemet för mänskliga verksamheter tagits bort. Det som finns i område noll har placerats på andra områden då biblioteken kommit på område 1 om filosofiska och psykologiska verksamheter och kommer i början på hela systemet.

Undermrådena i 1 är
SW 10 Samlade kunskaper och övergripande värderingar
underindelat i 101-109.
SW 11/19 Individernas inre verkligheter.
Underindelat i 11-18/19.

Område 10 har gjorts till ett område för samhällenas samlade vetande och tänkande. Det behövs i början en översikt över vad samhällena innehåller:
SW . 101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.
SW . 102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning
SW . 103 Allmänna encyklopedier. Övergripande värderingar.
SW . 104 Övergripande filosofiska verksamheter om samband

SW . 105 Övergripande om forskning
SW . 106 Övergripande om ekonomiska verksamheter
SW . 107 Övergripande filosofier om utbildning o d.
SW . 108 Samhällskunskap.
SW . 109 Ide- filosofi- och lärdomshistoria.

Det börjar alltså på 101 och 102 med arkiv, bibliografier och bibliotek. Allmänna encyklopedier kan ses som urval av det för tiden viktigaste. För Diderot vetandet på 1700-talet och i Sverige nu Nationalencyklopedin. Urvalet av de viktigaste är samtidigt ett urval av de viktigaste värderingarna. Det finns inte någon instans som har ansvar för detta, man får nöja sig med att från hela systemet godtyckligt plocka fram förslag. Nu hör de mänskliga rättigheterna och FNs miljömål od och annat liknade till det viktigaste.

Område 040 är i DC vakant och i systemet för verksamheter har 104 fått bli
SW . 104 Övergripande filosofiska verksamheter om samband

När Språk i DC område 4 flyttats bort har område 4 blivit ett nytt område för sambandsforskningsverksamheter. Det behövs ett område som sysslar med samband, viktigt bl a för de politiska verksamheterna där politikerna mycket litet klargör samband mellan förslag och krav de ställer. Tyvärr har universitetsvärlden i sina forskningar inte tillräckligt uppmärksammat sambandsproblemen. Det finns ett ämne systemvetenskap där sambandsproblem kan behandlas, men på universiteten tycks det ämnet mest handla om teknologisk hantering. Sambandsproblem behandlas nu vanligen i liten skala i samband med fackämnena medan en mer grundläggande sambandsforskning skulle behövas.

SW . 105 Övergripande om forskning
Områdena 101-104 gäller huvudsakligen vetande och tänkande som det har varit och är. Men kunskaperna behöver ökas och förnyas. Det är uppgifter för forskningen och det är ämnet för område 105. Forskningsarbeten ingår i område 7957 för utbildning. För en överblick över forrskningen finns ingen klar instans. Regerigens politik ger ingen lämplig överblick och inte heller de statliga forskningsråden. På Internet finns forskning.se som ger en någorlunda överblick.

SW . 106 Övergripande om ekonomiska verksamheter
Eknomiska verksamheter finns i område 6. Någon bra instans för överblick finns här inte men kan kanske hittas. Statistiksystem för ekonomiska verksamheter och näringar kan i brist på annat i korthet ge en överblick.

Från SCB. se 19 oktober 2015:
"Förändring av näringsgrensindelning (SNI 2007) införs i AKU.
Från och med AKU avseende januari 2009 införs en ny näringsgrensindelning, SNI 2007, i den löpande AKU−publiceringen. SNI 2007 baserar sig på EU:s nya näringsgrensstandard NACE Rev. 2.

I och med att SNI 2007 i stor utsträckning skiljer sig från den gamla näringsgrensindelningen SNI 2002 (som baserade sig på NACE Rev. 1.1) har nya redovisningsgrupper på näringsgren tagits fram i AKU.

De nya redovisningsgrupperna på näringsgren beskrivs närmare i dokumentet Beskrivning av nya redovisningsgrupper på näringsgren i AKU

Beskrivning av nya redovisningsgrupper på näringsgren i AKU (pdf)Redovisningsgrupper i AKU enligt SNI 2007

Namn på redovisningsgrupp	SNI 2007 (2-siffer)	SNI 2007 (bokstav)
1) Jordbruk, skogsbruk o fiske	**01-03**	**A**
2) Tillverkning och utvinning, energi och miljö	**05-33, 35-39**	**B+C+D+E**
därav Tillverkning verkstadsvaror	*25-30, 33*	*Del av C*
3) Byggverksamhet	**41-43**	**F**
4) Handel	**45-47**	**G**
5) Transport	**49-53**	**H**
6) Hotell och restaurang	**55-56**	**I**
7) Information och kommunikation	**58-63**	**J**
8) Finansiell verksamhet, företagstjänster	**64-82**	**K+L+M+N**
9) Offentlig förvaltning m.m.	**84, 99**	**O+U**
10) Utbildning	**85**	**P**
11) Vård och omsorg	**86-88**	**Q**
12) Personliga och kulturella tjänster Uppgift saknas	**90-98**	**R+S+T “**

SW . 107 Övergripande filosofier om utbildning o d.

Utbildning o d och kulturella verksamheter finns i områdeena 7-9.

Någon bra instans för överblick finns här inte men kan kanske hittas.

Statistiksystem för utbildningar o d kan i brist på annat i korthet ge en överblick.

4 Yrkesutvecklingen enligt FoB och yrkesregistret

Den framtagna översättningsnyckeln indikerar följande yrkesutveckling enligt SSYK ensiffernivå. Siffrorna avser folkbokförda personer per den 31 december i åldern 16 år och äldre, vilka räknats som förvärvsarbetande under november. Mer information om definitionen av förvärvsarbetande finns under: www.scb.se/rams

Yrkesområde enligt SSYK	Benämning	FoB 85	FoB 90	Yrkesregistret 2001	Yrkesregistret 2002
1	LEDNINGSARBETE	133 148	151 068	197 826	211 619
2	ARBETE SOM KRÄVER TEORETISK SPECIALISTKOMPETENS	395 468	460 924	639 044	674 680
3	ARBETE SOM KRÄVER KORTARE HÖGSKOLEUTBILDNING	616 362	686 268	695 582	715 024
4	KONTORS- OCH KUNDSERVICEARBETE	514 769	504 856	369 840	375 195
5	SERVICE-, OMSORGS- OCH FÖRSÄLJNINGSARBETE	649 976	722 678	718 162	737 183
6	ARBETE INOM JORDBRUK, TRÄDGÅRD, SKOGSBRUK OCH FISKE	148 481	117 798	43 345	44 038
7	HANTVERKSARBETE INOM BYGGVERKSAMHET OCH TILLVERKNING	535 489	559 547	359 364	369 793
8	PROCESS- OCH MASKINOPERATÖRSARBETE, TRANSPORTARBETE M.M.	534 192	522 549	396 390	410 918
9	ARBETE UTAN KRAV PÅ SÄRSKILD YRKESUTBILDNING	239 838	225 820	219 481	234 399
0	MILITÄRT ARBETE	17 627	18255	14 038	13 861
P	Går ej att översätta/nyckla	106 490	108 234	0	0
U	Uppgift saknas	393 269	413 496	448 784	360 464
Totalt		4 285 109	4 491493	4 101 856	4 147 174

Det går att använda översättningsnyckeln även på SSYK två- och tresiffernivå. Som framgår av olika kommentarer ökar osäkerheten med en högre detaljeringsnivå.

Tabellen på föregående sida är hämtad från SCB 19 oktober 2015:
Jämförelse mellan yrkesuppgifter i FoB och yrkesregistret (doc)

“ I det nya yrkesregistret klassificeras yrke efter Standard för svensk Yrkesklassificering (SSYK96). Tidigare yrkesstatistik samlades in i Folk- och bostadsräkningarna (FoB) och klassificerades enligt Nordisk Yrkesklassificering (NYK). En nyckel mellan klassificeringssystemen har skapats av SCB för att möjliggöra länkning till historiska data. Med befintlig nyckel kan data länkas tillbaka till 1985. “
Se även: Befolkningens utbildning 2014

SW . 109 Ide- filosofi- och lärdomshistoria.
Dessa ämnen ger en övblick över vetandets och tänkandets utveckling. Se: Sven Wimnell 17 sept 1997 + 1 februari 2015: Filosofins historia. Bertrand Russel om västerlandets visdom.
http://wimnell.com/omr109b.pdf

SW . 108 Samhällskunskap.
För alla ämnen 101-109 behövs en överblick och det kan anses motsvara ämnet samhällkunskap i grundskolan. I ämnet samhällskunskap behöver man få veta om alla ämnen 101-109. Individernas vetande och tänkande ingår i 11-19. I en demokrati måste alla kunna om samhället så att de kan rösta med kunskap i de allmänna valen. Ämnet samhällskunskap på alla skolnivåer behöver förbättras.

SW 11/19 Individernas inre verkligheter.
SW 11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter o d.
SW 12 Individens visioner, framtidsvisioner o d.
SW 13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.
SW 14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d.
SW 15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d.
SW 16 Individens logik. Vetenskpsteori o d. (Teoretisk filosofi)
SW 17 Individens moral och uppfattningar om moral. (Praktisk filosofi)
SW 18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst.

De inre verkligheter var och en har är inte alltid medvetna för individen och andra människor vet inte mycket om dem. Med betyg i skolämnen andra har kan man lista ut något om andras inre verkligheter. Med intervjuer m m kan man få veta något. Med vissa vetenskapliga undersökningar kan man få veta hur människor vanligen tänker och beter sig till följd av det.

Med utbildningsverksamheter i 7957, andra informationsverksamheter. underhållningsverksamheter, samtal, umgänge litteratur o s v kan man påverka människor. Särskilt viktigt är att påverka barnen på lämpligt sätt i alla sammanhag och isynnerhet i skolorna. Föräldrarna har stor betydelse och skolorna måste lära barnen det de behöver för livet. Efter skolan måste påverkningarna vartefter fortsätta på lämpligt sätt i alla sammanhang. I en demokrati måste påverkningarna vara sådana att det blir möjligt att påverka politiken på lämpligt sätt och så att det blir möjligt att leva ett bra liv.

Påverkningarna är ofta inte lämpliga och behöver ändras till det bättre. Vad som menas med bra blir då beroende av grundläggand värderingar som på grund av allt hela tiden förändras.

Exempel på förändringar i värderingar är värderingar om biblioteks-systemen som nu används. DC, DK och SAB är gjorda före demokratins genombrott och har inte uppbyggnad som passar en demokrati. När KB nu övergår till DC följer de värderingar som gällde i slutet på 1800-talet och inte värderingar som följer av nu rådande ambitioner om demokrati. I Sverige kan demokratin i bästa fall kunna anses vara 90 år gammal om man räknar med kvinnornas rösträtt 1924 och i världen högst 70 år gammal om man räknar efter FNs deklaration om mänskliga rättigheter och de forna koloniernas avskaffande efter andra världskriget.

I systemet för mänskliga verksamheter har område 6 fått mottaga delar från
DC 004-006 Datavetenskap (till 651)
DC 351-354 Offentlig förvaltning (till 6520-6524 opolitisk civil förvaltning)
DC 355-359 Militärvetenskap (till 6526-6529)
DC 380 Handel, kommunikationer & transport (till 653, tele 654, 656)
DC 330 Nationalekonomi (delar om finanser o d till 657).

SAB skiljer inte väl mellan ingenjörsmässiga konstruktionsverksamheter o d och tillverkning av det konstruerade. I klassifikationssystemet för verksamheter görs sådan åtskillnad att allt tillverkningsarbete finns i avdelningarna 66-69.

Område 7 har fått mottaga delar från
DC 301-307 Sociologi & antropologi (till 79, 7911-7913)
DC 130 Parapsykologi & ockultism (till 7911-7913)
DC 360 Sociala problem & sociala tjänster (till 795 och dess underavdelningar)
DC 370 Utbildning (till 7957)
DC 390 Seder, etikett & folklore (till 7911-7913)
DC 070 Nyhetsmedier, journalistik & publicering (till 7913-7919 radio, TV od)
DC 060 Föreningar, organisationer & museer (Till 7959, 73)
DC 090 Handskrifter & rara böcker (till 76 grafisk konst)

I systemet för verksamheter har område 79 blivit ett område för sociala miljöer och social beteenden. I område795 finns underområden 7951-7959 där områdena utgår från sociala miljöer som har anknytning till fysiska miljöer som beskrivits i område 72. Till exempel har utbildningar i 795**9** anknytning till skolbyggnader i 72**9.**

I område 8 blandar DC litteraturvetenskap och skönlitteratur. I systemet för verksamheter finns språk på 80, litteraturvetenskap på 81 och skönlitteratur på 82-89.

Område 9 har fått mottaga från
DC 070 Nyhetsmedier, journalistik & publicering (till 90)
DC 050 Tidskrifter & seriella resurser (till 90)

105. Övergripande om forskning. Om det mer vetande man vill ha

SW . 105 Övergripande om forskning

Sven Wimnell 1 oktober 2015:
Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ? Med ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter som hjälp vid planeringen av framtiden.
http://wimnell.com/omr40zj.pdf

Innehåll

Sida

4 **Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ? Med ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter som hjälp vid planeringen av framtiden.**
5 Utvecklingens krafter.
7 Systemet med mänskliga verksamheter

10 **Universitet och högskolor**
13 Universitet och högskolor sept 2015
13 Universitet
28 Högskolor

54 **Systemet med mänskliga verksamheter, med inlägg från Universitet och högskolor**
55 1. Psykologiska och filosofiska verksamheter. 20 områden
87 2. Religiösa verksamheter o d. 5 områden
96 3. Politikvetenskaper och politiska verksamheter. 15 områden
104 4. Sambandsforskningsverksamheter. Infostruktur. 3 områden
106 5. Naturforsknings- och matematikverksamheter. 11 områden
114 6. Teknologiska / Ekonomiska verksamheter. 30 områden
182 7. Formgivning av fysiska och sociala miljöer. 21 områden
234 8. Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur. 12 omr.
239 9. Blandade saklitterära verksamheter. Tidningar. Allmän geografi. Biografi. Allmän historia. 12 områden:

245 **Från Vetenkapsrådet sept 2015. Ämnesöversikter**
245 ÄMNESÖVERSIKT 2014 HUMANIORA OCH SAMHÄLLSVETENSKAP
247 ÄMNESÖVERSIKT 2014 KONSTNÄRLIG FORSKNING
247 ÄMNESÖVERSIKT 2014 MEDICIN OCH HÄLSA
248 ÄMNESÖVERSIKT 2014 NATURVETENSKAP OCH TEKNIKVETENSKAP
250 OVERVIEW 2014 DEVELOPMENT RESEARCH
252 ÄMNESÖVERSIKT 2014UTBILDNINGSVETENSKAP
254 Klinisk behandlingsforskning
254 Nationell samordning av kliniska studier

256 **Utvecklingens krafter**.
258 **Systemet med mänskliga verksamheter**

261 **Klassifikationssystemet för de mänskliga verksamheterna med vetenskapsrådets ämnen inlagda**
271 Kommentarer
271 Regeringskansliet:

272 **Om Vetenskapsrådet**
273 **Om Forte. Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd.**
274 **Forskningsrådet Formas. Forskning för hållbar utveckling**

275 **Från www.forskning.se**
277 Aktörer inom forskning & utveckling
289 Webbkarta forskning.se

298 **Klassifikationssystem för verksamheter. Med ämnen i SAB/Libris, DC (Dewey) och DK (UDK)**
299 1 Psykologiska och filosofiska verksamheter
319 2 Religiösa verksamheter o d.
325 3 Politikvetenskaper. Politiska verksamheter
337 4 Sambandsforskningsverksamheter.
338 5 Naturforskning. Matematikverksamheter.
349 6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.
382 7 Formgivning av fysiska och sociala miljöer.
415 8 Språk. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
426 9 Saklitterärt. Allmän geografi, allmän historia. Biografi.

437 **Förteckning över myndigheter**

490 **Sveriges Kommuner och Landsting**

492 **SCB:Nationell förteckning över forskningsämnen**

506 **Från Statistiska cntralbyrån, SCB. Innehåll.**
506 Sveriges officiella statistik.
507 Statistikansvariga myndigheter.
513- Officiell statistik efter ämne.
513

Från UKÄ 23 oktober 2016

Standard för svensk indelning av forskningsämnen 2011
Standard för svensk indelning av forskningsämnen2011 (pdf)

Standard för svensk indelning av forskningsämnen 2011

Uppdaterad augusti 2016

Standard för svensk indelning av forskningsämnen 2011
Utgiven av Universitetskanslersämbetet 2016 Innehåll:
Universitetskanslersämbetets analysavdelning, Ingrid Pettersson och Statistiska centralbyråns enhet för statistik över industriindikatorer, FoU och IT, Isabelle Söder Grafisk form: AB

Typoform
Universitetskanslersämbetet • Löjtnantsgatan 21 • Box 7703, 103 95 Stockholm tfn 08-563 085 00 • fax 08-563 085 50 • e-post registrator@uka.se • www.uka.se

Innehåll

Inledning ... 4
Bakgrund ... 4
Internationell förlaga ... 5
Strukturen i OECD:s klassifikation över forskningsämnen ... 5
Redovisning och rapportering av forskningsämnen nationellt och internationellt ... 5
Revideringen av klassifikationen över forskningsämnen ... 6
Orsaker till att klassifikationen över forskningsämnen reviderades 2011 ... 6
Revidering av standarden augusti 2016 ... 6
Nivåer i Standard för svensk indelning av forskningsämnen 2011 ... 7
Nivåer ... 7
Nyckel mellan den nationella förteckningen och den nya standarden ... 8
Klassningsregler ... 9
Standard för svensk indelning av forskningsämnen 2011 ... 10
Naturvetenskap ... 10
Teknik ... 13
Medicin och hälsovetenskap ... 15
Lantbruksvetenskap och veterinärmedicin ... 17
Samhällsvetenskap ... 20
Humaniora och konst ... 21

Inledning

Bakgrund

Standarden för svensk indelning av forskningsämnen 2011 är en statistisk standard för klassificering av forskningsämnen. Den används t.ex. i den officiella statistiken vid redovisningar av doktorander, högskolans personal samt intäkter för forskning och utveckling (FoU-intäkter) efter forskningsämne.

Standarden ersatte 2011 Nationell förteckning över forskningsämnen. Den nya standarden fastställdes av dåvarande Högskoleverket (HSV) och SCB i oktober 2010 och en uppdatering skedde 2012. Sedan dess har Högskoleverket lagts ned och ansvaret för den officiella statistiken för högskoleväsendet tagits över av Universitetskanslersämbetet (UKÄ) som ansvarade för uppdateringen i augusti 2016.

I uppdateringen 2016 ändrades referensen till OECD:s klassifikation från Field of Science and Technology (FOS) till Field of Research and Development (FORD) eftersom klassifikationen bytt beteckning. Samtidigt byts några rubriker på 1-siffernivå i standarden, rubriken Lantbruksvetenskap har bytts till Lantbruksvetenskap och veterinärmedicin och rubriken Humaniora har bytts till Humaniora och konst. Dessutom har ett förtydligande av att industriell ekonomi ingår under Annan maskinteknik förts in i standarden, se avsnitt Revidering av standarden augusti 2011.

Det finns en översättningsnyckel mellan Nationell förteckning över forskningsämnen och Standard för svensk indelning av forskningsämnen 2011, se avsnitt Nyckel mellan den nationella förteckningen och den nya standarden som också den uppdaterades i augusti 2016.

Arbetet med att ta fram och revidera standarden har bedrivits gemensamt av HSV (numera UKÄ) och SCB. I arbetet deltog ett 30-tal vetenskapliga experter från olika ämnesdiscipliner.
Stockholm augusti 2016

Förfrågningar: Universitetskanslersämbetets analysavdelning Ingrid Pettersson www.uka.se uka@uka.se
Statistiska centralbyråns enhet för statistik över industriindikatorer, FoU och IT Isabelle Söder www.scb.se
fou-statistik@scb.se

Internationell förlaga

Standarden följer en internationell förlaga, OECD:s klassifikation över forskningsämnen. Tidigare hette den Field of Science and Technology (FOS) Classification in the Frascati Manual, men bytte 2015 namn till Field of Research and Development (FORD). I OECD-klassifikationen redovisas forskningsämnen på två nivåer. OECD:s klassifikation över forskningsämnen ingår i OECD:s Frascatimanual, Guidelines for Collecting and Reporting Data on Research and Experimental Development. Manualen och klassifikationen används av statistikorganisationer som OECD, Eurostat och SCB vid redovisning av statistik över forskning och utveckling. Klassifikationen reviderades i mitten av 00-talet och fastställdes i februari 2007. Denna klassifikation användes som underlag till Standarden för svensk indelning av forskningsämnen. När Fracatimanualen uppdaterades hösten 2015 ändrades beteckningen på OECD:s klassifikation till Field of Research and Development (FORD).

I den svenska standarden för indelning av forskningsämnen finns en tredje nivå med cirka 250 forskningsämnen. Denna tredje nivå och en översättningsnyckel mellan den nationella förteckningen över forskningsämnen och den nya standarden har tagits fram i samarbete med ett 30-tal vetenskapliga experter från olika ämnesområden.

Strukturen i OECD:s klassifikation över forskningsämnen

Forskningsämnena i OECD:s klassifikation delas alltså in i två nivåer. Den högsta nivån (1-siffernivån) omfattar sex forskningsämnesområden; naturvetenskap, teknik, medicin och hälsovetenskap, lantbruksvetenskap och veterinärmedicin, samhällsvetenskap samt humaniora och konst. Under var och en av dessa sex forskningsämnesområden finns det på nästa nivå fem till elva forskningsämnesgrupper, totalt 42 grupper. Dessutom finns det under varje forskningsämnesgrupp ett antal exempel på forskningsämnen som kan ingå i respektive grupp.

Redovisning och rapportering av forskningsämnen nationellt och internationellt

De cirka 250 forskningsämnen som har lagts till OECD:s klassifikation på den lägsta nivån (5-siffernivån) ska enbart användas vid nationella redovisningar och indelningar. Internationell statistikrapportering ska ske på den högsta nivån (1-siffernivå) eller den mellersta nivån (3-siffernivån). För mer information om nivåerna i standarden för indelning av forskningsämnen, se avsnitt Nivåer i Standard för svensk indelning av forskningsämnen 2011.

Revideringen av klassifikationen över forskningsämnen

Orsaker till att klassifikationen över forskningsämnen reviderades 2011

Under 00-talet påpekade lärosäten och andra användare av den nationella förteckningen över forskningsämnen behovet av en revidering. Förteckningen upplevdes som föråldrad då den innehöll forskningsämnen som forskning inte längre bedrevs inom i någon större utsträckning samtidigt som ett flertal ämnen hade tillkommit som klassifikationen behövde kompletteras med.

Det finns en allt större efterfrågan på internationella jämförelser av forskningen i Sverige och en internationellt anpassad klassifikation underlättar sådana jämförelser. Därför beslutades att den nya klassifikationen ska bygga på OECD:s klassifikation som används i flera internationella jämförelser.

Revidering av standarden augusti 2016

Standarden reviderades för att OECD:s klassifikation ändrades 2015 i samband med revideringen av Frascatimanualen. Förteckningens namn har bytts från Field of Science and Technology (FOS) till Field of Research and Development (FORD). Dessutom har rubriken Lantbruksvetenskap på 1-siffernivå ändrats till Lantbruksvetenskap och veterinärmedicin och rubriken Humaniora på 1-siffernivå bytts till Humaniora och konst, detta då motsvarande rubriker i OECD-klassifikationen ändrats. De nya rubrikerna innebär dock inga innehållsmässiga förändringar på lägre nivåer i klassifikationen. Dessutom har ett förtydligande att industriell ekonomi ingår under

Annan maskinteknik (20399) förts in i standarden. Detta är i linje med den översättningsnyckel som tagits fram mellan den tidigare nationella förteckningen och den nya standarden för forskningsämnen. Revideringar av standarden sker när OECD:s klassifikation uppdateras.

Nivåer i Standard för svensk indelning av forskningsämnen 2011

Nivåer

OECD:s klassifikation och den svenska standarden för indelning av forskningsämnen består av en hierarkisk struktur med forskningsämnen på flera nivåer. OECD:s klassifikation och den svenska standarden har två identiska nivåer. Den svenska standarden har dessutom ytterligare en nivå, det vill säga tre nivåer. De olika nivåerna i Standarden för indelning av forskningsämnen är:

Högsta nivån

- Högsta nivån (forskningsämnesområde) som identifieras med en siffra (1-siffernivå). Beteckningen 1 används för Naturvetenskap, 2 för Teknik, 3 för Medicin och Hälsovetenskap, 4 för Lantbruksvetenskap och veterinär- medicin, 5 för Samhällsvetenskap och 6 för Humaniora och konst.

Mellersta nivån

- Mellersta nivån (forskningsämnesgrupp) som identifieras med 3 siffror (3-siffernivå), t.ex. 601 Historia och arkeologi. Det finns 42 forskningsämnesgrupper på den mellersta nivån under de sex forskningsämnesområdena på den högsta nivån. Inom varje forskningsämnesområde (1-siffernivå) finns det en forskningsämnesgrupp (3-siffernivån) som benämns Annan, t.ex. 605 Annan humaniora.

Lägsta nivån

- Lägsta nivån (forskningsämnen) som identifieras med 5 siffror (5-siffernivå), t.ex. 60101 Historia. Det finns ca 250 forskningsämnen som i första hand används i den nationella statistiken. Under ett antal av de olika forskningsämnena finns det exempel på vad ämnet omfattar under rubriken ”Häri ingår”.

Antalet undernivåer varierar mellan de olika forskningsämnesområdena (1-siffenivån) mot bakgrund av forskningens särart och inriktning. I något fall har inte forskningsämnesgruppen (3-siffernivån) brutits ner till flera underkategorier utan de har samma benämning på både 3-siffernivån och 5-siffernivån, t.ex. 201 och 20101 Nanoteknik.

Nyckel mellan den nationella förteckningen och den nya standarden

För att underlätta för lärosäten och andra användare att jämföra forskningsämnen i den nationella förteckningen med forskningsämnen i den nya standarden har en översättningsnyckel tagits fram. Med hjälp av nyckeln är det t.ex. möjligt att över en längre tid följa statistik över doktorander, högskolans personal och FoU-intäkter.

Översättningsnyckeln underlättar även för lärosätena att rapportera statistikuppgifter fördelade efter forskningsämne. Den publiceras i dokumentet ”Översättningsnyckel från Nationell förteckning över forskningsämnen till Standard för svensk indelning av forskningsämnen 2011”. I den finns det hänvisningar från alla forskningsämnen i

den nationella förteckningen till forskningsämnen i den nya standarden. Exempel på en översättningsnyckel anges nedan

Arkeologiämnen 1112 60103 Arkeologi
Där anges först benämningen och koden på forskningsämnet hämtad från den nationella förteckningen och sedan följer koden och benämningen hämtad från den nya standarden. I ett antal fall motsvarar ett forskningsämne i den nationella förteckningen två eller flera forskningsämnen i den nya standarden och då anges detta i översättningsnyckeln, se exemplet nedan:

Kulturgeografi, ekonomisk geografi 1322 50701
Kulturgeografi 50702 Geovetenskap och miljövetenskap

Klassningsregler

Alla objekt som ska klassificeras enligt den nya standarden för indelning av forskningsämnen ska kunna hänföras till endast ett forskningsämne. Forsk- ningsämnena som ingår i standarden är därmed ”ömsesidigt uteslutande”. De ämnen som har en mer tvärvetenskaplig karaktär ska klassificeras till det forskningsämne som utgör den huvudsakliga delen av det tvärvetenskapliga ämnet. Under varje forskningsämnesområde (1-siffernivån) finns en grupp som benämns annan, t.ex. Annan humaniora. Till den gruppen förs de forsknings- ämnen som inte har en självklar hemvist bland de övriga forskningsämnes- grupperna (3-siffernivån).

Standard för svensk indelning av forskningsämnen 2011

UPPDATERAD AUGUSTI 2016

Naturvetenskap

1	Naturvetenskap	Natural sciences
101	Matematik	Mathematics
10101	Matematisk analys	Mathematical Analysis
10102	Geometri	Geometry
10103	Algebra och logik	Algebra and Logic
10104	Diskret matematik	Discrete Mathematics
10105	Beräkningsmatematik	Computational Mathematics
10106	Sannolikhetsteori och statistik	Probability Theory and Statistics
10199	Annan matematik	Other Mathematics
102	Data- och informationsvetenskap (Datateknik)	Computer and Information Sciences
10201	Datavetenskap (datalogi)	Computer Sciences
10202	Systemvetenskap, informationssystem och informatik (samhällsvetenskaplig inriktning under 50804)	Information Systems (Social aspects to be 50804)
10203	Bioinformatik (beräkningsbiologi) (tillämpningar under 10610)	Bioinformatics (Computational Biology) (applications to be 10610)
10204	Människa - datorinteraktion (interaktionsdesign) (Samhällsvetenskapliga aspekter under 50803)	Human Computer Interaction (Social aspects to be 50803)
10205	Programvaruteknik	Software Engineering
10206	Datorteknik	Computer Engineering
10207	Datorseende och robotik (autonoma system)	Computer Vision and Robotics (Autonomous Systems)
10208	Språkteknologi (språkvetenskaplig databehandling)	Language Technology (Computational Linguistics)
10209	Medieteknik	Media and Communication Technology
10299	Annan data - och informationsvetenskap	Other Computer and Information Science

103	Fysik	Physical Sciences
10301	Subatomär fysik	Subatomic Physics
	Häri ingår:	*Including:*
	fält- och partikelfysik	Particle and Field Physics
	astropartikelfysik	Astroparticle Physics
	kärnfysik	Nuclear Physics
10302	Atom- och molekylfysik och optik	Atom and Molecular Physics and Optics
	Häri ingår:	*Including:*
	kemisk fysik	Chemical Physics
	laseroptik	Laser Optics
	kvantoptik	Quantum Optics
10303	Fusion, plasma och rymdfysik	Fusion, Plasma and Space Physics
10304	Den kondenserade materiens fysik	Condensed Matter Physics
10305	Astronomi, astrofysik och kosmologi	Astronomy, Astrophysics and Cosmology
10306	Acceleratorfysik och instrumentering	Accelerator Physics and Instrumentation
10399	Annan fysik	Other Physics Topics

104	Kemi	Chemical Sciences
10401	Analytisk kemi	Analytical Chemistry
10402	Fysikalisk kemi	Physical Chemistry
	Häri ingår:	*Including:*
	kolloidkemi	Colloid Chemistry
10403	Materialkemi	Materials Chemistry
10404	Oorganisk kemi	Inorganic Chemistry
	Häri ingår:	*Including:*
	elektrokemi	Electrochemistry
	kärnkemi	Nuclear Chemistry
10405	Organisk kemi	Organic Chemistry
10406	Polymerkemi	Polymer Chemistry
10407	Teoretisk kemi	Theoretical Chemistry
	Häri ingår:	*Including:*
	kvantkemi	Quanturn Chemistry
10499	Annan kemi	Other Chemistry Topics

105	Geovetenskap och miljövetenskap	Earth and Related Environmental Sciences
10501	Klimatforskning	Climate Research
10502	Miljövetenskap (Samhällsvetenskapliga aspekter under 507)	Environmental Sciences (social aspects to be 507)
10503	Multidisciplinär geovetenskap	Geosciences, Multidisciplinary
10504	Geologi	Geology
10505	Geofysik	Geophysics
10506	Geokemi	Geochemistry
10507	Naturgeografi	Physical Geography
10508	Meteorologi och atmosfärforskning	Meteorology and Atmospheric Sciences
10509	Oceanografi, hydrologi och vattenresurser	Oceanography, Hydrology and Water Resources
10599	Annan geovetenskap och miljövetenskap	Other Earth and Related Environmental Sciences

106	Biologi (Medicinska tillämpningar under 3 och lant-bruksvetenskapliga under 4)	Biological Sciences (Medical to be 3 and Agricultural to be 4)
10601	Strukturbiologi	Structural Biology
10602	Biokemi och molekylärbiologi	Biochemistry and Molecular Biology
	Häri ingår:	*Including:*
	biokemisk metodik	Biochemical Research Methods
10603	Biofysik	Biophysics
10604	Cellbiologi	Cell Biology
10605	Immunologi (medicinsk under 30110 och lantbruks-vetenskaplig under 40302)	Immunology (medical to be 30110 and agricultural to be 40302)
10606	Mikrobiologi (medicinsk under 30109 och lantbruks-vetenskaplig under 40302)	Microbiology (medical to be 30109 and agricultural to be 40302)
	Häri ingår:	*Including:*
	virologi	Virology
	mykologi	Mycology
10607	Botanik	Botany
	Häri ingår:	*Including:*
	växtfysiologi	Plant Physiology
10608	Zoologi	Zoology
	Häri ingår:	*Including:*
	zoofysiologi	Zoophysiology
	morfologi	Morphology
	ornitologi	Ornithology
	entomologi	Entomology

	10609	Genetik (medicinsk under 30107 och lantbruksvetenskaplig under 40402)	Genetics (medical to be 30107 and agricultural to be 40402)
	10610	Bioinformatik och systembiologi (metodutveckling under 10203)	Bioinformatics and Systems Biology (methods development to be 10203)
	10611	Ekologi	Ecology
		Häri ingår:	*Including:*
		akvatisk ekologi	Aquatic Ecology
		terrester ekologi	Terrestrial Ecology
		bevarandebiologi	Biodiversity Conservation
	10612	Biologisk systematik	Biological Systematics
	10613	Etologi	Behavioural Sciences Biology
	10614	Utvecklingsbiologi	Developmental Biology
	10615	Evolutionsbiologi	Evolutionary Biology
	10699	Annan biologi	Other Biological Topics
107		Annan naturvetenskap	Other Natural Sciences
	10799	Övrig annan naturvetenskap	Other Natural Sciences not elsewhere specified

Teknik

2		Teknik	Engineering and Technology
201		Samhällsbyggnadsteknik	Civil Engineering
	20101	Arkitekturteknik	Architectural Engineering
	20102	Byggproduktion	Construction Management
	20103	Husbyggnad	Building Technologies
	20104	Infrastrukturteknik	Infrastructure Engineering
	20105	Transportteknik och logistik	Transport Systems and Logistics
	20106	Geoteknik	Geotechnical Engineering
	20107	Vattenteknik	Water Engineering
	20108	Miljöanalys och byggінformationsteknik	Environmental Analysis and Construction Information Technology
	20199	Annan samhällsbyggnadsteknik	Other Civil Engineering
202		Elektroteknik och elektronik	Electrical Engineering, Electronic Engineering, Information Engineering
	20201	Robotteknik och automation	Robotics
	20202	Reglerteknik	Control Engineering
	20203	Kommunikationssystem	Communication Systems
	20204	Telekommunikation	Telecommunications
	20205	Signalbehandling	Signal Processing
	20206	Datorsystem	Computer Systems
	20207	Inbäddad systemteknik	Embedded Systems
	20299	Annan elektroteknik och elektronik	Other Electrical Engineering, Electronic Engineering, Information Engineering

203	Maskinteknik	Mechanical Engineering
20301	Teknisk mekanik	Applied Mechanics
20302	Rymd- och flygteknik	Aerospace Engineering
20303	Farkostteknik	Vehicle Engineering
20304	Energiteknik	Energy Engineering
20305	Tillförlitlighets- och kvalitetsteknik	Reliability and Maintenance
20306	Strömningsmekanik och akustik	Fluid Mechanics and Acoustics
20307	Produktionsteknik, arbetsvetenskap och ergonomi	Production Engineering, Human Work Science and Ergonomics
20308	Tribologi (ytteknik omfattande friktion, nötning och smörjning)	Tribology (Interacting Surfaces including Friction, Lubrication and Wear)
20399	Annan maskinteknik	Other Mechanical Engineering
	Häri ingår:	*Including:*
	logistik	Logistics
	förbränningsteknik	Combustion Technology
	återvinningsteknik	Recycling Technology
	industriell ekonomi	Industrial engineering and management
204	Kemiteknik	Chemical Engineering
20401	Kemiska processer	Chemical Process Engineering
20402	Korrosionsteknik	Corrosion Engineering
20403	Polymerteknologi	Polymer Technologies
20404	Farmaceutisk synteskemi	Pharmaceutical Chemistry
20499	Annan kemiteknik	Other Chemical Engineering

205		Materialteknik	Materials Engineering
	20501	Keramteknik	Ceramics
	20502	Kompositmaterial och -teknik	Composite Science and Engineering
	20503	Pappers-, massa- och fiberteknik	Paper, Pulp and Fiber Technology
	20504	Textil-, gummi- och polymermaterial	Textile, Rubber and Polymeric Materials
	20505	Bearbetnings-, yt- och fogningsteknik	Manufacturing, Surface and Joining Technology
	20506	Metallurgi och metalliska material	Metallurgy and Metallic Materials
	20599	Annan materialteknik	Other Materials Engineering
206		Medicinteknik	Medical Engineering
	20601	Medicinsk laboratorie- och mätteknik	Medical Laboratory and Measurements Technologies
	20602	Medicinsk material- och protesteknik	Medical Materials
	20603	Medicinsk bildbehandling	Medical Image Processing
	20604	Medicinsk apparatteknik	Medical Equipment Engineering
	20605	Medicinsk ergonomi	Medical Ergonomics
	20699	Annan medicinteknik	Other Medical Engineering
207		Naturresursteknik	Environmental Engineering
	20701	Geofysisk teknik	Geophysical Engineering
	20702	Energisystem	Energy Systems
	20703	Fjärranalysteknik	Remote Sensing
	20704	Mineral- och gruvteknik	Mineral and Mine Engineering
	20705	Marin teknik	Marine Engineering
	20706	Havs- och vattendragsteknik	Ocean and River Engineering
	20707	Miljöledning	Environmental Management
	20799	Annan naturresursteknik	Other Environmental Engineering

208		Miljöbioteknik	Environmental Biotechnology
	20801	Biosanering	Bioremediation
	20802	Diagnostisk bioteknologi	Diagnostic Biotechnology
	20803	Vattenbehandling	Water Treatment
	20804	Bioteknisk etik	Bioethics
	20899	Annan miljöbioteknik	Other Environmental Biotechnology
209		Industriell bioteknik	Industrial Biotechnology
	20901	Bioprocessteknik	Bioprocess Technology
	20902	Biokemikalier	Biochemicals
	20903	Biomaterial	Bio Materials
	20904	Bioenergi	Bioenergy
	20905	Läkemedelsbioteknik	Pharmaceutical Biotechnology
	20906	Biokatalys och enzymteknik	Biocatalysis and Enzyme Technology
	20907	Bioteknisk apparatteknik	Bioengineering Equipment
	20908	Medicinsk bioteknik	Medical Biotechnology
	20999	Annan industriell bioteknik	Other Industrial Biotechnology
210		Nanoteknik	Nano-technology
	21001	Nanoteknik	Nano-technology
211		Annan teknik	Other Engineering and Technologies
	21101	Livsmedelsteknik	Food Engineering
	21102	Mediateknik	Media Engineering
	21103	Interaktionsteknik	Interaction Technologies
	21199	Övrig annan teknik	Other Engineering and Technologies not elsewhere specified

Medicin och hälsovetenskap

3	Medicin och hälsovetenskap	Medical and Health Sciences
301	Medicinska och farmaceutiska grundvetenskaper	Basic Medicine
30101	Farmaceutiska vetenskaper	Pharmaceutical Sciences
30102	Farmakologi och toxikologi	Pharmacology and Toxicology
30103	Läkemedelskemi	Medicinal Chemistry
30104	Samhällsfarmaci och klinisk farmaci	Social and Clinical Pharmacy
30105	Neurovetenskaper	Neurosciences
30106	Fysiologi	Physiology
30107	Medicinsk genetik	Medical Genetics
30108	Cell - och molekylärbiologi	Cell and Molecular Biology
30109	Mikrobiologi inom det medicinska området	Microbiology in the medical area
30110	Immunologi inom det medicinska området	Immunology in the medical area
30199	Andra medicinska och farmaceutiska grundvetenskaper	Other Basic Medicine
302	Klinisk medicin	Clinical Medicine
30201	Anestesi och intensivvård	Anesthesiology and Intensive Care
30202	Hematologi	Hematology
30203	Cancer och onkologi	Cancer and Oncology
30204	Dermatologi och venereologi	Dermatology and Venereal Diseases
30205	Endokrinologi och diabetes	Endocrinology and Diabetes
30206	Kardiologi	Cardiac and Cardiovascular Systems
30207	Neurologi	Neurology
30208	Radiologi och bildbehandling	Radiology, Nuclear Medicine and Medical Imaging
30209	Infektionsmedicin	Infectious Medicine
30210	Reumatologi och inflammation	Rheumatology and Autoimmunity
30211	Ortopedi	Orthopaedics
30212	Kirurgi	Surgery

	30213	Gastroenterologi	Gastroenterology and Hepatology
	30214	Urologi och njurmedicin	Urology and Nephrology
	30215	Psykiatri	Psychiatry
	30216	Odontologi	Dentistry
	30217	Oftalmologi	Ophthalmology
	30218	Oto - rhino - laryngologi	Otorhinolaryngology
	30219	Lungmedicin och allergi	Respiratory Medicine and Allergy
	30220	Reproduktionsmedicin och gynekologi	Obstetrics, Gynaecology and Reproductive Medicine
	30221	Pediatrik	Pediatrics
	30222	Geriatrik	Geriatrics
	30223	Klinisk laboratoriemedicin	Clinical Laboratory Medicine
	30224	Allmänmedicin	General Practice
	30299	Annan klinisk medicin	Other Clinical Medicine
303		Hälsovetenskap	Health Sciences
	30301	Hälso- och sjukvårdsorganisation, hälsopolitik och hälsoekonomi	Health Care Service and Management, Health Policy and Services and Health Economy
	30302	Folkhälsovetenskap, global hälsa, socialmedicin och epidemiologi	Public Health, Global Health, Social Medicine and Epidemiology
	30303	Arbetsmedicin och miljömedicin	Occupational Health and Environmental Health
	30304	Näringslära	Nutrition and Dietetics
	30305	Omvårdnad	Nursing
	30306	Arbetsterapi	Occupational Therapy
	30307	Sjukgymnastik	Physiotherapy

	30308	Idrottsvetenskap	Sport and Fitness Sciences
	30309	Beroendelära	Substance Abuse
	30310	Medicinsk etik	Medical Ethics
	30399	Annan hälsovetenskap	Other Health Sciences
304		Medicinsk bioteknologi	Medical Biotechnology
	30401	Medicinsk bioteknologi (inriktn. mot cellbiologi (inkl. stamcellsbiologi), molekylärbiologi, mikrobiologi, biokemi eller biofarmaci)	Medical Biotechnology (focus on Cell Biology (incl. Stem Cell Biology), Molecular Biology, Microbiology, Biochemistry or Biopharmacy)
	30402	Biomedicinsk laboratorievetenskap / teknologi	Biomedical Laboratory Science/ Technology
	30403	Biomaterialvetenskap	Biomaterials Science
	30499	Annan medicinsk bioteknologi	Other Medical Biotechnology
305		Annan medicin och hälsovetenskap	Other Medical and Health Sciences
	30501	Rättsmedicin	Forensic Science
	30502	Gerontologi, medicinsk/ hälsovetenskaplig inriktning (Samhällsvetenskaplig inriktn. under 50999)	Gerontology, specialising in Medical and Health Sciences (specialising in Social Sciences to be 50999)
	30599	Övrig annan medicin och hälsovetenskap	Other Medical and Health Sciences not elsewhere specified

Lantbruksvetenskap och veterinärmedicin

4		Lantbruksvetenskap och veterinärmedicin	Agricultural and Veterinary sciences
401		Lantbruksvetenskap, skogsbruk och fiske	Agriculture, Forestry and Fisheries
	40101	Jordbruksvetenskap	Agricultural Science
		Häri ingår:	*Including:*
		växtproduktion	Plant Production
		genetik	Plant Genetics
		förädling	Plant Breeding
		växtskydd	Plant Protection
		patologi	Plant Pathology
		jordbruksekologi	Agricultural Ecology
		agroteknologi	Agricultural Technology
		agrarhistoria	Agricultural History
	40102	Trädgårdsvetenskap / hortikultur	Horticulture
	40103	Livsmedelsvetenskap	Food Science
		Häri ingår:	*Including:*
		produktkvalitet	Product Quality
		vegetabilier	Vegetables
		mjölk	Milk
		kött	Meat
		fisk	Fish
	40104	Skogsvetenskap	Forest Science
		Häri ingår:	*Including:*
		inventering	Forest Inventory
		planering	Forest Planning
		skötsel	Silviculture

	produktion	Forest Protection
	föryngring	Regeneration
	hushållning	Forest Management
	genetik	Forest Genetics
	mykologi	Forest Mycology
	patologi	Forest Pathology
	skogsteknologi	Forest Technology
	skogshistoria	Forest History
40105	Trävetenskap	Wood Science
	Häri ingår:	*Including:*
	träteknologi	Wood Technology
40106	Markvetenskap	Soil Science
	Häri ingår:	*Including:*
	biogeofysik	Biogeophysics
	biogeokemi	Biogeochemistry
	markmikrobiologi	Soil Micobiology
	växt - mark interaktioner	Plant - Soil Interactions
40107	Fisk - och akvakulturforskning	Fish and Aquacultural Science
	Häri ingår:	*Including:*
	fiskodling	Fishfarming
	genetik	Fish Genetics
	avel	Fish Breeding
	fiskpopulationsbiologi	Fish Ecology
	fisketologi	Fish Ethology

40108	Landskapsarkitektur	Landscape Architecture
	Häri ingår:	*Including:*
	planering	Planning
	design	Design
	vård	Management
402	Husdjursvetenskap	Animal and Dairy Sience
40201	Husdjursvetenskap	Animal and Dairy Science.
	Häri ingår:	*Including:*
	utfodring och vård	Husbandary
	etologi	Ethology
	genetik och avel	Genetics and Breeding
	husdjurshygien	Animal Hygiene
	nutrition och vård	Nutrition and Management
	djuretik	Animal Ethics
403	Veterinärmedicin	Veterinary Science
40301	Medicinsk biovetenskap	Medical Bioscience
	Häri ingår:	*Including:*
	anatomi	Anatomy
	fysiologi	Physiology
	biokemi	Biochemistry
40302	Patobiologi	Pathobiology
	Häri ingår:	*Including:*
	immunologi	Immunology
	mikrobiologi	Microbiology
	patologi	Pathology
	toxikologi	Toxicology

	farmakologi	Pharmacology
	livsmedelssäkerhet	Food Safety
40303	Klinisk vetenskap	Clinical Science
	Häri ingår:	*Including:*
	anestesiologi	Anesthesiology
	diagnostik	Diagnostics
	djuromvårdnad	Veterinary Nursing
	epidemiologi	Epidemiology
	kirurgi	Surgery
	medicin	Medicine
	reproduktion	Reproduction
40304	Annan veterinärmedicin	Other Veterinary Science
	Häri ingår:	*Including:*
	djuretik	Animal Ethics
404	Bioteknologi med applikationer på växter och djur	Agricultural Biotechnology
40401	Växtbioteknologi	Plant Biotechnology
	Häri ingår:	*Including:*
	skogsbioteknologi	Forest Biotechnology
	genteknologi	Gene Technology
40402	Genetik och förädling inom lantbruksvetenskap	Genetics and Breeding in Agricultural Sciences
	Häri ingår:	*Including:*
	mikroorganismer	Microorganisms
	svampar	Fungi
	växter och djur inom lantbruksvetenskapsområdet	Plants and Animals in Agricultural Sciences

405	Annan lantbruksvetenskap	Other Agricultural Sciences
40501	Förnyelsebar bioenergi	Renewable Bioenergy Research
40502	Vilt- och fiskeförvaltning	Fish and Wildlife Management
	Häri ingår:	*Including:*
	jakt	Hunting
40503	Lantbrukets arbetsmiljö och säkerhet	Agricultural Occupational Health and Safety
40504	Miljö- och naturvårdsvetenskap	Environmental Sciences related to Agriculture and Land-use
	Häri ingår:	*Including:*
	biodiversitet	Research on Biodiversity
	risk	Risks
	etikforskning	Ethics
40599	Övrig annan lantbruksvetenskap	Other Agricultural Sciences not elsewhere specified

Samhällsvetenskap

5		Samhällsvetenskap	Social Sciences
501		Psykologi	Psychology
	50101	Psykologi (exklusive tillämpad psykologi)	Psychology (excluding Applied Psychology)
	50102	Tillämpad psykologi	Applied Psychology
		Här ingår:	*Including:*
		klinisk psykologi	Clinical Psychology
		psykoterapi	Psychotherapy
502		Ekonomi och näringsliv	Economics and Business
	50201	Nationalekonomi	Economics
	50202	Företagsekonomi	Business Administration
	50203	Ekonomisk historia	Economic History
503		Utbildningsvetenskap	Educational Sciences
	50301	Pedagogik	Pedagogy
		Här ingår:	*Including:*
		special- och andra inriktningar av pedagogik	Special Needs- and other orientations of Pedagogy
	50302	Didaktik	Didactics
		Här ingår:	*Including:*
		allmän- och ämnesdidaktik	General and Subject Didactics
	50303	Lärande	Learning
	50304	Pedagogiskt arbete	Pedagogical Work
504		Sociologi	Sociology
	50401	Sociologi (exklusive socialt arbete, socialpsykologi och socialantropologi)	Sociology (excluding Social Work, Social Psychology and Social Anthropology)
	50402	Socialt arbete	Social Work
	50403	Socialpsykologi	Social Psychology
	50404	Socialantropologi	Social Anthropology
505		Juridik	Law
	50501	Juridik (exklusive juridik och samhälle)	Law (excluding Law and Society)
	50502	Juridik och samhälle	Law and Society

		Häri ingår:	*Including:*
		rättssociologi	Sociology of Law
		kriminologi	Criminology
506		Statsvetenskap	Political Science
	50601	Statsvetenskap (exklusive studier av offentlig förvaltning och globaliseringsstudier)	Political Science (excluding Public Administration Studies and Globalisation Studies)
	50602	Studier av offentlig förvaltning	Public Administration Studies
	50603	Globaliseringsstudier	Globalisation Studies
507		Social och ekonomisk geografi	Social and Economic Geography
	50701	Kulturgeografi	Human Geography
	50702	Ekonomisk geografi	Economic Geography
		Häri ingår:	*Including:*
		teman som t.ex. turism	Themes for example Tourism
508		Medie- och kommunikationsvetenskap	Media and Communications
	50801	Medievetenskap	Media Studies
	50802	Kommunikationsvetenskap	Communication Studies
	50803	Mänsklig interaktion med IKT	Human Aspects of ICT
	50804	Systemvetenskap, informationssystem och informatik med samhällsvetenskaplig inriktning	Information Systems, Social aspects
	50805	Biblioteks- och informationsvetenskap	Information Studies
509		Annan samhällsvetenskap	Other Social Sciences
	50901	Tvärvetenskapliga studier inom samhällsvetenskap	Social Sciences Interdisciplinary
		Häri ingår:	*Including:*
		freds- och konfliktforskning	Peace and Conflict Research
		studier om ett hållbart samhälle	Studies on Sustainable Society
	50902	Genusstudier	Gender Studies
	50903	Arbetslivsstudier	Work Sciences
	50904	Internationell migration och etniska relationer (IMER)	International Migration and Ethnic Relations
	50999	Övrig annan samhällsvetenskap	Other Social Sciences not elsewhere specified

Humaniora och konst

6		Humaniora och konst	Humanities and the Arts
601		Historia och arkeologi	History and Archaeology
	60101	Historia	History
	60102	Teknikhistoria	History of Technology
	60103	Arkeologi	Archaeology
602		Språk och litteratur	Languages and Literature
	60201	Jämförande språkvetenskap och allmän lingvistik	General Language Studies and Linguistics
	60202	Studier av enskilda språk	Specific Languages
	60203	Litteraturvetenskap	General Literary studies
		Häri ingår:	*Including:*
		litteraturteori	Literary Theory
	60204	Litteraturstudier	Specific Literatures
		Häri ingår:	*Including:*
		litteraturer från särskilda språkområden	Literature from specific Language areas
603		Filosofi, etik och religion	Philosophy, Ethics and Religion
	60301	Filosofi	Philosophy
	60302	Etik	Ethics
	60303	Religionsvetenskap	Religious Studies
		Häri ingår:	*Including:*
		religionsbeteendevetenskap	Social Sciences of Religions
		tros- och livsåskådningsvetenskap/ systematisk teologi	Studies in Faiths and Ideologies/ Systematic Theo - logy

		bibelvetenskap	Biblical Studies
		kyrkovetenskap	Ecclesiology / Practical Theology
		kyrkohistoria	Church History
	60304	Religionshistoria	History of Religions
	60305	Idé- och lärdomshistoria	History of Ideas
604		Konst	Arts
	60401	Bildkonst	Visual Arts
	60402	Musik	Music
	60403	Litterär gestaltning	Literary Composition
	60404	Scenkonst	Performing Arts
	60405	Arkitektur	Architecture
	60406	Design	Design
	60407	Konstvetenskap	Art History
	60408	Musikvetenskap	Musicology
	60409	Teatervetenskap	Performing Art Studies
	60410	Filmvetenskap	Studies on Film
605		Annan humaniora	Other Humanities
	60501	Antikvetenskap	Classical Archaeology and Ancient History
	60502	Kulturstudier	Cultural Studies
	60503	Etnologi	Ethnology
	60599	Övrig annan humaniora	Other Humanities not elsewhere specified

Vetenskapsrådet 13/2 2017

Webbkarta

- **Vetenskapsrådets startsida**
  - **Forskningsfinansiering**
    - Söka bidrag
      - Aktuella utlysningar
      - Översikt - utlysningar 2017
      - Stängda utlysningar
      - Så här söker du
      - Våra stöd- och bidragsformer
      - Internationella utlysningar
      - Förutsättningar för ansökningar och bidrag
    - Beredning
      - Beredningsprocessen
      - Beredningsgrupper
    - Bidragsbeslut
    - Forskningssamarbete Indien-Sverige
    - Gästprofessurer
    - Humaniora och samhällsvetenskap
    - Internationell postdok
    - Klinisk behandlingsforskning
    - Konferensbidrag
    - Konsolideringsbidrag
    - Konstnärlig forskning
    - Medicin och hälsa
    - Naturvetenskap och teknikvetenskap
    - Nätverksbidrag forskningssamarbete Kina–Sverige
    - Projektbidrag inom neutronspridning
    - Proof of concept
    - Utbildningsvetenskap
    - Utvecklingsforskning
    - Samlad statistik
    - Generella bidragsvillkor
    - Bidragsbeslut 2011-2015

Databaser med beviljade bidrag

För dig som är granskare

Beredningshandbok humaniora- och samhällsvetenskap (HS)

Beredningshandbok klinisk behandlingsforskning (KBF)

Beredningshandbok konstnärlig forskning (KF)

Beredningshandbok medicin och hälsa (MH)

Beredningshandbok naturvetenskap och teknikvetenskap (NT)

Beredningshandbok utbildningsvetenskap (UV)

Beredningshandbok utvecklingsforskning (UF)

Beredningshandbok forskningsinfrastruktur (RFI)

Beredningshandbok Internationell postdok

Beviljade bidrag

Alla pågående bidrag i Prisma

Återrapportering

Förlängning av dispositionstid och andra förfrågningar

Generella bidragsvillkor

Forskningsinfrastruktur

Uppdrag infrastruktur

Vetenskapsrådets uppdrag kring ESS

Ny hantering av infrastruktur

Behovsinventering 2015

Infrastrukturer för forskning

Samhällsvetenskap och humaniora

Miljövetenskaper

Fysik- och teknikvetenskaper

Energiforskning

Biologi och medicin

Materialforskning

e-vetenskap

Vetenskapsrådets guide till infrastrukturen

- Forskningssamarbeten
  - Tjänster vid internationella infrastrukturer
  - Forskningssamarbete med Tyskland
  - Forskningssamarbete med Frankrike
  - European Strategy Forum on Research Infrastructures, ESFRI
- Betydelse av infrastruktur för forskning
- Villkor för nationell infrastruktur

Internationellt samarbete

- Nordiskt samarbete
- Europeiskt samarbete
- Globalt samarbete
- Bilaterala avtal om forskningssamarbeten
- Samarbete inom forskningsinfrastruktur

Etik

- Etikprövning
  - Forskning på djur
  - Forskning på människor
- Expertgrupp för etik
- Expertgrupp för försöksdjursvetenskap
- Jäv
- Oredlighet i forskningen

Nyheter & press

- Nyheter
- Kalendarium
  - Konferenser och seminarier
  - Kalendarium
- Nyhetsbrev
- Publikationer
- Forskningsbarometern 2016
  - Avsnitt
  - Bläddra i rapporten
  - Beställ eller ladda ner
  - Om Forskningsbarometern
  - Metod & indikatorer
- Omvärldsbevakning av internationell forskningspolitik

- Sociala medier
- Tidningen Curie
- Webbplatser
- VR kommenterar

Om Vetenskapsrådet

- Författningssamling
- Kontakta oss
- Lediga jobb
- Organisation
  - Styrelse
  - Generaldirektör
  - Rådsdirektör
  - Förvaltningsavdelningen
  - Avdelningen för forskningspolitik
  - Avdelningen för forskningsfinansiering
  - Avdelningen för forskningsinfrastruktur
  - Kommunikationsavdelningen
  - Ämnesråd, råd och kommittéer
  - Rådgivande grupper
- Regeringsuppdrag
- Remisser
  - Remissvar 2016
- Styrande dokument
  - Forskningspolitiska propositionen 2016
- Upphandlingar
- Verksamhetsområden
- Årsredovisning

forskning.se 6/2 2017

STARTSIDA

ÄMNESOMRÅDEN
- Samhälle & kultur
- Hälsa & medicin
- Natur & teknik
- Miljö
- Utbildning & skola

INFACT
- Planeten – digital mindmap om klimat och miljö
- Östersjön – digital mindmap om det marina livet
- Se hjärnan – digital mindmap om hur hjärnan fungerar
- Nya biologin – digital mindmap om genteknik

ÖVRIGT
- Om forskning.se
- Våra partners

Om forskning.se

Forskning.se publicerar aktuella nyheter om forskningsresultat, innovationer och satsningar direkt från landets lärosäten och forskningsinstitut. Redaktionen tar också fram egna artiklar inom olika ämnesområden. Vårt uppdrag är att se till att resultaten från svensk forskning når ut brett i samhället.På redaktionen finns en blandning av journalistisk, strategisk, visuell och digital kompetens. Den är placerad på Vetenskapsrådet och en del av myndighetens kommunikationsavdelning. Då vi är en liten redaktion skrivs mycket av vårt material av frilansjournalister. Det du läser hos oss är kunskap baserat på forskning och utan dolda agendor. Vi lyfter upp samhällsaktuella frågor och låter forskare – gärna flera utifrån olika perspektiv – besvara dem. Våra ledord är reflektion, analys och debatt.

Bakom forskning.se står ett tiotal myndigheter och stiftelser som finansierar forskning, samt landets lärosäten. Nyheterna på forskning.se kan komma från universitet, högskolor, forskningsfinansiärer, forskande myndigheter, forskningsinstitut och akademier.

HISTORIK

November 2001 – dåvarande Forskningsforum tar initiativ till att en portal om svensk forskning gemensamt bör finansieras och utvecklas av de forskningsfinansiärer som ingår i Forskningsforum.

Forskningsforum var då ett samarbetsorgan för de övergripande frågorna mellan forskning och samhälle. Forskningsforums ledamöter var utsedda av regeringen och bestod av riksdagspolitiker och representanter från universitet samt myndigheterna FAS, Formas, Vetenskapsrådet och VINNOVA. Vetenskapsrådet administrerade verksamheten.

Maj 2002 – forskning.se öppnar med dåvarande FAS (Forte sedan 2013), Formas, Vetenskapsrådet och VINNOVA som ägare.

2004 – Ytterligare fyra finansiärer går in som ägare av forskning.se: KK-stiftelsen, MISTRA, Naturvårdsverket och Vårdalstiftelsen.

2006 – Energimyndigheten och Riksbankens Jubileumsfond går in som ägare.

2010 – Skolverket deltar i en löpande satsning – För dig i skolan – om utbildningsvetenskap och material som kan användas i undervisningen.

2012 – 10-årsjubileum firas med ny webbplats. Den nya webbplatsen nomineras till Sitevisions guldhand, Svenska publishing-priset och hamnar på Internet Worlds lista över de hundra bästa webbplatserma med motiveringen:

”*Att presentera svensk forskning på ett överskådligt sätt är verkligen ingen lätt uppgift, men Forskning.se gör det både ambitiöst och med ett mycket lyckat resultat. Det pedagogiska uppdraget går inte att ta miste på och möjligheterna med webben har i många fall utnyttjats på ett mycket smart sätt.*”

2013 – Nya ägare tillkommer i form av Skolverket och Stiftelsen för Strategisk Forskning (SSF). Forskning.se och Expertsvar.se har förenats och drivs av samma styrgrupp.

2014 – Organisationen för forskning.se ändrades och styrgruppen ersätts 2015 av ett redaktionsråd, i kombination med en årstämma. Forskning.se får nya riktlinjer och förändrat uppdrag och målgrupp. Mistra går samtidigt ur samarbetet.

2015 – Vårdalstiftelsen läggs ned och går därmed ur samarbetet. En innehållsstrategi verkställs och ”nya forskning.se” lanseras den 23 november

Våra partners

Forskning.se är ett samarbete mellan **Formas**, **Forte**, **KK-stiftelsen**, **Naturvårdsverket**, **Riksbankens Jubileumsfond**, **Stiftelsen för strategisk Forskning**, **Vetenskapsrådet**, **VINNOVA** samt en majoritet av landets universitet och högskolor.

Varje finansiär utser en ledamot till årsstämman där även fyra representanter från landets lärosäten finns med. Ett redaktionsråd, vald av årsstämman, ansvarar övergripande för forskning.se:s strategiska inriktning. Redaktionen är placerad på Vetenskapsrådet, som är förvaltande organ.

Kommentar: Forskning.se redovisar numera inte alla forskare. Man kan söka på google:

Lista över **forskningsinstitut** i Sverige – Wikipedia
https://sv.wikipedia.org/wiki/Lista_över_**forskningsinstitut**_i_Sverige

Lista över svenska **akademier** – Wikipedia
https://sv.wikipedia.org/wiki/Lista_över_svenska_**akademier**

Civilsamhället – Wikipedia
https://sv.wikipedia.org/wiki/**Civilsamhället**

Civilsamhällesorganisationer - Folkbildningsnätet
folkbildning.net/amnen/...och.../civilsamhallesorganisationer/

Formas 6/2 2017

Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande,

START

FINANSIERING
Utlysningar
Årliga öppna utlysningen
Återkommande och löpande bidrag
Allmänna anvisningar
Om Prisma
Rapportering
Finansiering av forskning
Forskningsprogram
Strategiska innovationsområden
Samfinansierad forskning

INTERNATIONELLT SAMARBETE
Internationellt samarbete
Globalt
Europa
Norden

PRESS & NYHETER
Formas pressmeddelanden
Nyheter
Medietjänster
Formas logotyper
Prenumerera via RSS
Prenumerera via e-post

ANALYS
Analys och utvärdering
Synteser
Utredning
Uppföljning
Utvärdering

OM FORMAS
Så här styrs vårt arbete
Organisation
Formas webbtidning Extrakt
Formas publikationer
Formas i sociala medier
Formas årsredovisningar
Regeringsuppdrag
Lediga jobb på Formas
Formas medarbetare
Kontakta oss
Workrooms/Arbetsrum
Resepolicy

Forte

Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd **forte**.se/

- Vårt uppdrag
  - Vision och strategi
  - Forskningsområden
  - Årsredovisningar
  - Besvarade remisser
- Organisation
  - Medarbetare
  - Styrelsen
  - Press
  - Lediga tjänster
- Särskilda satsningar
  - Nationella forskningsprogram
  - Välfärdens kvalitet, organisation och processer
  - Forte-centra
  - Vinnvård
- Internationella samarbeten
  - Norden
  - Europa
  - Globalt
- Publikationer

- Utlysningar
  - Aktuella utlysningar
  - Kommande utlysningar
  - Årliga öppna utlysningen
  - Stängda utlysningar
  - Bidragsbeslut
  - Projektkatalogen

- Så funkar det
  - Bidragsformer
  - Ansökan
  - Bedömning och beslut
  - Pågående bidrag
  - Open access och SweCRIS

- Allt innehåll
  - Nyheter
  - Publikationer
  - Evenemang
  - Artiklar
  - Blogg
- Frukostseminarier

Riksbankens Jubileumsfond

13/2 2017

Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond (RJ) är en fristående stiftelse som har till ändamål att främja och understödja humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning.

Genom ett beslut i riksdagen 1962 godkändes en donation från Sveriges riksbank, som ville uppmärksamma bankens 300-årsjubileum 1968 och samtidigt främja ett angeläget nationellt ändamål. Den årliga avkastningen av Jubileumsdonationen skulle användas till att främja vetenskaplig forskning med anknytning till Sverige. Efter ett utredningsarbete under ledning av statsminister Tage Erlander, beslutade sedan riksdagen den 2 december 1964 att inrätta en stiftelse för denna donation.

Den 1 januari 1988 fick Riksbankens Jubileumsfond nya stadgar, vilka innebar att stiftelsen blev en självständig finansiell aktör.

I denna skepnad startades verksamheten med ett kapital om 1,5 miljarder kronor. Under åren därefter har ytterligare donationer erhållits. Beträffande på vilket sätt ändamålet skall främjas, anges i de i dag gällande stadgarna bland annat:

- Att företräde ska ges åt forskningsområden, vilkas medelsbehov inte är så väl tillgodosedda på annat sätt.
- Att fondens medel speciellt ska användas för att stödja stora och långsiktiga forskningsprojekt.
- Att nya forskningsuppgifter som kräver snabba och kraftiga insatser särskilt ska uppmärksammas.
- Att fonden ska söka främja kontakter med internationell forskning.

Riksdagen beslöt under 1993 att ytterligare en donation, om 1,5 miljarder kronor, Kulturvetenskapliga donationen, skulle tillföras Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond. Till beslutet var fogad en promemoria i vilken bland annat följande användningsområden angavs:

- Etablering av forskningscentra eller forskningsområden med internationell slagkraft,
- Stöd till projekt och program som innebär gränsöverskridanden mellan discipliner,
- Etablering av nätverk eller fastare samverkansformer nationellt och internationellt, bl.a. genom etablering av ett internationellt forskarutbytesprogram,
- Befordran av forskarutbildning och forskarrekrytering,
- Främjande av forskarrörlighet internationellt och mellan universitetet/högskolor och andra verksamheter.

Läs även RJ:s inlägg till forskningsberedningen och forskningspropositionen, som tydliggör RJ:s syn.

Relaterade länkar
Forskningsberedningen
Forskningsproposition
Informationsbroschyr om RJ

VINNOVA

https://www.vinnova.se/

https://www.vinnova.se/sok-finansiering/
https://www.vinnova.se/sa-framjar-vi-innovation/
https://www.vinnova.se/m/horisont-2020/
https://www.vinnova.se/om-oss/
https://www.vinnova.se/#area-offcanvas

KK-stiftelsen

Vårt erbjudande
Att söka medel
Om oss
Kontakta oss

106-107. Övergripande om ekonomiska och kulturella verksamheter

SW . 106 Övergripande om ekonomiska verksamheter
SW . 107 Övergripande filosofier om utbildning o d.

Sven Wimnell 23 maj 2017:
Yrkesverksamheter enligt SSYK 2012. Näringsliv enligt SNI 2007. Utbildning enligt SUN 2000, Forskningsämnen 2016.
SCBs statistik om allt. http://wimnell.com/omr36-39zzzzk.pdf

Innehåll:

Sida
4 **Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter.**
7 **Politikens höger–vänster har börjat spela ut sin roll**
9 **Utvecklingens krafter.**
10 **Systemet för mänskliga verksamheter**
13 **Den fundamentala påverkanskedjan**
15 **Kort om skillnader mellan klassifikationssystemet för mänskliga verksamheter och bibliotekssystemen DC, DK och SAB.**

27 **Klassifikationssystemet för verksamheter. Med ämnen i SAB Libris, DC (Dewey) och DK (UDK) Kompletterad med yrkesverksamheter med kod enligt Standard för svensk yrkesklassificering (SSYK)**

29 1 Psykologiska och filosofiska verksamheter
50 2 Religiösa verksamheter o d.
57 3 Politikvetenskaper. Politiska verksamheter.
71 4 Sambandsforskningsverksamheter
71 5 Naturforskning. Matematikverksamheter
85 6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter
176 7 Formgivning av fysiska och sociala miljöer
224 8 Språk. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur
236 9 Saklitterärt. Allmän geografi, allmän historia. Biografi

247 **Arbetskraftsundersökningarna 2016**
247 **Lönestrukturstatistik, hela ekonomin**
250 **Officiell statistik efter ämne**
250 Arbetsmarknad
255 Befolkning
257 Boende, byggande och bebyggelse
259 Hushållens ekonomi
261 Levnadsförhållanden
262 Näringsverksamhet
266 Utbildning och forskning

276 **Standard för svensk indelning av forskningsämnen 2016**
303 Klicka på följande och läs om forskning:
http://wimnell.com/omr40zj.pdf

304 **Statistiska centralbyrån, SCB. 21 maj 2017.**
305 Sveriges officiella statistik
306 Statistikansvariga myndigheter
310 Officiell statistik efter ämne
311 Klassifikationer och standarder

312 **SUN, Svensk utbildningsnomenklatur**
315 Grundskolanoch gymnasiet
315 Gymnasiet. Programstruktur och examensmål
316 Samhällskunskap. Gymnasiet.
320 Om utbildning i skolan
321 Religion och levnadskunskap
322 Kursplan - Samhällskunskap, Grundskolan
323 Tillägg i mars 2016 om undervisningen i Religion och levnadskunskap och Samhällskunskap.

324 **Standard för svensk näringsgrensindelning (SNI)**
330 **AKU:s yrkesredovisning övergår till SSYK 2012**

333 Yrkesområde 1 – Chefsyrken

346 Yrkesområde 2 – Yrken med krav på fördjupad högskole-kompetens

365 Yrkesområde 3 – Yrken med krav på högskolekompetens eller motsvarande

376 Yrkesområde 4 – Yrken inom administration och kundtjänst

381 Yrkesområde 5 – Service-, omsorgs- och försäljningsyrken

387 Yrkesområde 6 – Yrken inom lantbruk, trädgård, skogsbruk och fiske

389 Yrkesområde 7 – Yrken inom byggverksamhet och tillverkning

397 Yrkesområde 8 – Yrken inom maskinell tillverkning och transport m.m.

405 Yrkesområde 9 – Yrken med krav på kortare utbildning eller introduktion

409 Yrkesområde 0 – Militära yrken
-410

Från skolverket.se 19 januri 2018

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 Reviderad 2016

Inledning

Skolformerna grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan har var sin läroplan. Tillsammans med de av Skolverket fastställda föreskrifterna för kunskapskrav utgör den en samlad läroplan för respektive skolform.

De samlade läroplanerna för grundskolan, specialskolan och sameskolan innehåller fem delar:

1. Skolans värdegrund och uppdrag
2. Övergripande mål och riktlinjer för utbildningen
3. Förskoleklassen
4. Fritidshemmet
5. Kursplaner som kompletteras med kunskapskrav

För grundskolan är skolans värdegrund och uppdrag, övergripande mål och riktlinjer för utbildningen samt kursplanerna förordningar som fastställs av regeringen. Grundskolans kunskapskrav är myndighetsföreskrifter som fastställs av Skolverket.

För grundsärskolan, specialskolan och sameskolan är skolans värdegrund och uppdrag och övergripande mål och riktlinjer för utbildningen förordningar som fastställs av regeringen. Grundsärskolans kursplaner och kunskapskrav är myndighetsföreskrifter som fastställs av Skolverket. I specialskolan används huvudsakligen grundskolans kursplaner och kunskapskrav. För ett antal ämnen i specialskolan finns ytterligare kursplaner som fastställs av Skolverket. I sameskolan används grundskolans kursplaner samt en kursplan i samiska som fastställs av Skolverket.

Skolans värdegrund och uppdrag
De samlade läroplanernas första del är i princip likalydande för grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan. Denna del gäller även för förskoleklassen och fritidshemmet.

Mål och riktlinjer
I de samlade läroplanernas andra del anges övergripande mål och riktlinjer för utbildningen under rubrikerna Normer och värden, Kunskaper, Elevernas ansvar och inflytande, Skolan och omvärlden samt Bedömning och betyg. Det finns även riktlinjer under rubriken Skola och hem samt Övergång och samverkan. Här anges också rektorns ansvar. Denna del är likalydande för grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan förutom de övergripande målen om kunskaper. Specialskolan har ett mål och sameskolan har två mål utöver de mål som finns för grundskolan. För grundsärskolan finns anpassade mål för grundsärskolan och för träningsskolan. Den samlade läroplanens andra del gäller i tillämpliga delar för förskoleklassen och fritidshemmet.

Innehåll

1. Skolans värdegrund och uppdrag.....7

2. Övergripande mål och riktlinjer..... 12
2.1 Normer och värden..... 12
2.2 Kunskaper.....13
2.3 Elevernas ansvar och inflytande.....15
2.4 Skola och hem.....16
2.5 Övergång och samverkan.....16
2.6 Skolan och omvärlden.....17
2.7 Bedömning och betyg.....18
2.8 Rektorns ansvar.....18

3. Förskoleklassen.....20
Förskoleklassens syfte och centrala innehåll.....20

4. Fritidshemmet.....24
Fritidshemmets syfte och centrala innehåll.....24

5. Kursplaner.....28
5.1 Bild.....28
5.2 Engelska.....34
5.3 Hem- och konsumentkunskap.....42
5.4 Idrott och hälsa.....48
5.5 Matematik.....55
5.6 Moderna språk.....65
5.7 Modersmål.....79
Modersmål utom nationellaminoritetsspråk.....79
Modersmål – finska som nationellt minoritetsspråk.....87
Modersmål – jiddisch som nationellt minoritetsspråk.....102
Modersmål – meänkieli som nationellt minoritetsspråk.....118
Modersmål – romani chib som nationellt minoritetsspråk.....134
5.8 Musik.....149
5.9 Biologi.....156
5.10 Fysik.....166
5.11 Kemi.....177
5.12 Geografi.....187
5.13 Historia.....196
5.14 Religionskunskap.....206
5.15 Samhällskunskap.....215
5.16 Samiska.....225
5.17 Slöjd.....241
5.18 Svenska.....247
5.19 Svenska som andraspråk 259
5.20 Teckenspråk för hörande.....271
5.21 Teknik.....278

1. Skolans värdegrund och uppdrag

Grundläggande värden
Skolväsendet vilar på demokratins grund. Skollagen (2010:800) slår fast att utbildningen inom skolväsendet syftar till att elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Var och en som verkar inom skolan ska också främja aktning för varje människas egenvärde och respekt för vår gemensamma miljö.

Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta är de värden som skolan ska gestalta och förmedla. I överensstämmelse med den etik som förvaltats av kristen tradition och västerländsk humanism sker detta genom individens fostran till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande. Undervisningen i skolan ska vara icke-konfessionell.

Skolans uppgift är att låta varje enskild elev finna sin unika egenart och därigenom kunna delta i samhällslivet genom att ge sitt bästa i ansvarig frihet.

Förståelse och medmänsklighet
Skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Omsorg om den enskildes välbefinnande och utveckling ska prägla verksamheten. Ingen ska i skolan utsättas för diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, ålder eller funktionsnedsättning eller för annan kränkande behandling. Sådana tendenser ska aktivt motverkas. Främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser.

Det svenska samhällets internationalisering och den växande rörligheten över nationsgränserna ställer höga krav på människors förmåga att leva med och inse de värden som ligger i en kulturell mångfald. Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Skolan är en social och kulturell mötesplats som både har en möjlighet och ett ansvar för att stärka denna förmåga hos alla som arbetar där.

Saklighet och allsidighet
Skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen ska vara saklig och allsidig. Alla föräldrar ska med samma förtroende kunna skicka sina barn till skolan, förvissade om att barnen inte blir ensidigt påverkade till förmån för den ena eller andra åskådningen.

Alla som verkar i skolan ska hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och i denna läroplan och klart ta avstånd från det som strider mot dem.

En likvärdig utbildning
Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper.

Skollagen föreskriver att utbildningen inom varje skolform och inom fritidshemmet ska vara likvärdig, oavsett var i landet den anordnas. Normerna för likvärdigheten anges genom de nationella målen. En likvärdig utbildning innebär inte att undervisningen ska utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser ska fördelas lika. Hänsyn ska tas till elevernas olika förutsättningar och behov. Det finns också olika vägar att nå målet. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan undervisningen aldrig utformas lika för alla.

Skolan ska aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Det sätt på vilket flickor och pojkar bemöts och bedöms i skolan, och de krav och förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan har ett ansvar för att motverka traditionella könsmönster. Den ska därför ge utrymme för eleverna att pröva och utveckla sin förmåga och sina intressen oberoende av könstillhörighet.

Rättigheter och skyldigheter

Skolan ska klargöra för elever och föräldrar vilka mål utbildningen har, vilka krav skolan ställer och vilka rättigheter och skyldigheter elever och deras vårdnadshavare har. Att den enskilda skolan är tydlig i fråga om mål, innehåll och arbetsformer är en förutsättning för elevers och vårdnadshavares rätt till inflytande och påverkan. Det är inte minst viktigt som underlag för den enskildes val i skolan.

Det är inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den ska utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.

Skolans uppdrag

Skolans uppdrag är att främja lärande där individen stimuleras att inhämta och utveckla kunskaper och värden. Skolan ska i samarbete med hemmen främja elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare. Skolan ska präglas av omsorg om individen, omtanke och generositet. Utbildning och fostran är i djupare mening en fråga om att överföra och utveckla ett kulturarv – värden, traditioner, språk, kunskaper – från en generation till nästa. Skolan ska vara ett stöd för familjerna i deras ansvar för barnens fostran och utveckling. Arbetet måste därför ske i samarbete med hemmen.

Skolan har i uppdrag att överföra grundläggande värden och främja elevernas lärande för att därigenom förbereda dem för att leva och verka i samhället. Skolan ska förmedla de mer beständiga kunskaper som utgör den gemensamma referensram alla i samhället behöver. Eleverna ska kunna orientera sig i en komplex verklighet, med ett stort informationsflöde och en snabb förändringstakt. Studiefärdigheter och metoder att tillägna sig och använda ny kunskap blir därför viktiga. Det är också nödvändigt att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska fakta och förhållanden och att inse konsekvenserna av olika alternativ.

Språk, lärande och identitetsutveckling är nära förknippade. Genom rika möjligheter att samtala, läsa och skriva ska varje elev få utveckla sina möjligheter att kommunicera och därmed få tilltro till sin språkliga förmåga.

Skapande arbete och lek är väsentliga delar i det aktiva lärandet. Särskilt under de tidiga skolåren har leken stor betydelse för att

eleverna ska tillägna sig kunskaper. Skolan ska sträva efter att erbjuda alla elever daglig fysisk aktivitet inom ramen för hela skoldagen.

En viktig uppgift för skolan är att ge överblick och sammanhang. Skolan ska stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende samt vilja till att pröva egna idéer och lösa problem. Eleverna ska få möjlighet att ta initiativ och ansvar samt utveckla sin förmåga att arbeta såväl självständigt som tillsammans med andra. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap.

I all undervisning är det angeläget att anlägga vissa övergripande perspektiv. Genom ett *historiskt perspektiv* kan eleverna utveckla en förståelse för samtiden och en beredskap inför framtiden samt utveckla sin förmåga till dynamiskt tänkande.

Genom ett *miljöperspektiv* får de möjligheter både att ta ansvar för den miljö de själva direkt kan påverka och att skaffa sig ett personligt förhållningssätt till övergripande och globala miljöfrågor. Undervisningen ska belysa hur samhällets funktioner och vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa hållbar utveckling.

Ett *internationellt perspektiv* är viktigt för att kunna se den egna verkligheten i ett globalt sammanhang och för att skapa internationell solidaritet samt förbereda för ett samhälle med täta kontakter över kultur-och nationsgränser. Det internationella perspektivet innebär också att utveckla förståelse för den kulturella mångfalden inom landet.

Det *etiska perspektivet* är av betydelse för många av de frågor som tas upp i skolan. Perspektivet ska prägla skolans verksamhet för att ge grund för och främja elevernas förmåga att göra personliga ställningstaganden.

Skolans uppdrag att främja lärande förutsätter en aktiv diskussion i den enskilda skolan om kunskapsbegrepp, om vad som är viktig kunskap i dag och i framtiden och om hur kunskapsutveckling sker. Olika aspekter på kunskap och lärande är naturliga utgångspunkter i en sådan diskussion. Kunskap är inget entydigt begrepp. Kunskap kommer till uttryck i olika former – såsom fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet – som förutsätter och samspelar med varandra. Skolans arbete måste inriktas på att ge utrymme för olika kunskapsformer och att skapa ett lärande där dessa former balanseras och blir till en helhet.

Skolan ska främja elevernas harmoniska utveckling. Detta ska åstadkommas genom en varierad och balanserad sammansättning av innehåll och arbetsformer. Gemensamma erfarenheter och den sociala och kulturella värld som skolan utgör skapar utrymme och förutsättningar för ett lärande och en utveckling där olika kunskapsformer är delar av en helhet. Ett ömsesidigt möte mellan de pedagogiska synsätten i förskoleklass, skola och fritidshem kan berika elevernas utveckling och lärande.

Skolan ska stimulera varje elev att bilda sig och växa med sina uppgifter. I skolarbetet ska de intellektuella såväl som de praktiska, sinnliga och estetiska aspekterna uppmärksammas. Även hälso-och livsstilsfrågor ska uppmärksammas.

Eleverna ska få uppleva olika uttryck för kunskaper. De ska få pröva och utveckla olika uttrycksformer och uppleva känslor och stämningar. Drama, rytmik, dans, musicerande och skapande i bild, text och form ska vara inslag i skolans verksamhet. En harmonisk utveckling och bildningsgång omfattar möjligheter att pröva, utforska, tillägna sig och gestalta olika kunskaper och erfarenheter. Förmåga till eget skapande hör till det som eleverna ska tillägna sig.

God miljö för utveckling och lärande
Eleven ska i skolan möta respekt för sin person och sitt arbete. Skolan ska sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära. Skolan verkar i en omgivning med många kunskapskällor. Strävan ska vara att skapa de bästa samlade betingelserna för elevernas bildning, tänkande och kunskapsutveckling. Personlig trygghet och självkänsla grundläggs i hemmet, men även skolan har en viktig roll. Varje elev har rätt att i skolan få utvecklas, känna växandets glädje och få erfara den tillfredsställelse som det ger att göra framsteg och övervinna svårigheter

Varje skolas utveckling
Skolans verksamhet måste utvecklas så att den svarar mot de nationella målen. Huvudmannen har ett givet ansvar för att så sker. Den dagliga pedagogiska ledningen av skolan och lärarnas professionella ansvar är förutsättningar för att skolan utvecklas kvalitativt. Detta kräver att verksamheten ständigt prövas, resultaten följs upp och utvärderas och att nya metoder prövas och utvecklas. Ett sådant arbete måste ske i ett aktivt samspel mellan skolans personal och elever och i nära kontakt med såväl hemmen som med det omgivande samhället.

Från Skolverket 28 januari 2018

Gymnasiet

Urval: visar alla studievägar

Flygteknikutbildningen	
Inriktning / Yrkesutgång	**Kod**
	FX
Flygmekaniker, gasturbin	FXFLY
Flygmekaniker, kolvmotor	FXFLY
Flygplan	FXFLY
Helikoptermekaniker, gasturbin	FXHEL
Helikoptermekaniker, kolvmotor	FXHEL
Helikopter	FXHEL

Tågteknikutbildningen	
Inriktning / Yrkesutgång	**Kod**
	TX

Fordons- och transportprogrammet	
Inriktning / Yrkesutgång	**Kod**
	FT
Maskinmekaniker	FTLAS
Lastbilsmekaniker	FTLAS
Lastbil och mobila maskiner	FTLAS
Terminalarbetare	FTGOD
Lagerarbetare	FTGOD
Reservdelspersonal	FTGOD
Godshantering	FTGOD
Bilskadereparatör	FTKAR
Billackerare	FTKAR
Karosseri och lackering	FTKAR
Personbilsmekaniker	FTPER
Personbil	FTPER
Lastbilsförare	FTTRA
Bussförare	FTTRA
Transport	FTTRA

Handels- och administrationsprogrammet	
Inriktning / Yrkesutgång	**Kod**
	HA
Marknadsassistent	HAADM
Exponerings- och utställningsdesigner	HAADM
Personalassistent	HAADM
Säljsupport	HAADM
Kommunikatör	HAADM
Projektadministratör	HAADM
Redovisningsassistent	HAADM
Orderadministratör	HAADM
It-administratör	HAADM
Kundservice och reception	HAADM
Ekonomiassistent	HAADM
Administrativ service	HAADM

Logistiker	HAHAN
Inköpare	HAHAN
Varumottagare	HAHAN
Företagssäljare	HAHAN
Speditör	HAHAN
Marknadsförare	HAHAN
Butikssäljare	HAHAN
Näthandlare	HAHAN
Handlare	HAHAN
Butikskommunikatör/merchandiser	HAHAN
Ledare i butik	HAHAN
Handel och service	HAHAN

Industritekniska programmet	
Inriktning / Yrkesutgång	**Kod**
	IN
Svetsare	INSVE
Internationell svetsare	INSVE
Svetsteknik	INSVE
Automationsmekaniker	INDRI
Servicemekaniker	INDRI
Underhållsmekaniker	INDRI
Driftsäkerhet och underhåll	INDRI
Stentekniker	INPRK
Orginalare	INPRK
Sågverksoperatör	INPRK
Reprooperatör	INPRK
Gjutare	INPRK
Maskinoperatör	INPRK
CNC-operatör metall	INPRK

Maskinsnickare 2	INPRK
CNC-operatör trä	INPRK
Tryckare	INPRK
Produktionstekniker	INPRK
Verkstadssnickare	INPRK
Verktygsmakare	INPRK
Maskinsnickare 1	INPRK
Produkt och maskinteknik	INPRK
Laboratorietekniker inom kemisk industri	INPRO
Processoperatör	INPRO
Industrilackerare	INPRO
Processteknik	INPRO

Naturbruksprogrammet	
Inriktning / Yrkesutgång	**Kod**
	NB
Hästskötare med inriktning mot trav	NBDJU
Djurvårdare på utökad nivå inom djursjukvården	NBDJU
Djurskötare inom lantbruk	NBDJU
Hästskötare med inriktning mot ridning	NBDJU
Arbete med hundar	NBDJU
Djur	NBDJU
Trädgårdsodling - friland	NBTRA
Skötsel av utemiljöer	NBTRA
Trädgårdstjänster	NBTRA
Trädgårdsanläggning	NBTRA
Trädgårdsodling - växthus	NBTRA
Trädgård	NBTRA
Skogsvårdare	NBSKO
Jakt och viltvård	NBSKO

Skogsmaskinförare	NBSKO
Skogsmaskinservice	NBSKO
Naturguidning	NBSKO
Skog	NBSKO
Lantbruk - växtodling	NBLAN
Lantbruk - växter och djur	NBLAN
Landsbygdstjänster	NBLAN
Lantbruk - djur	NBLAN
Lantbruk - maskiner	NBLAN
Lantbruk	NBLAN

Teknikprogrammet	
Inriktning / Yrkesutgång	**Kod**
	TE
Informations- och medieteknik	TEINF
Teknikvetenskap	TETEK
Design och produktutveckling	TEDES
Samhällsbyggande och miljö	TESAM
Produktionsteknik	TEPRO

Bygg- och anläggningsprogrammet	
Inriktning / Yrkesutgång	**Kod**
	BA
Murare	BAHUS
Plattsättare	BAHUS
Träarbetare	BAHUS
Golvläggare	BAHUS
Undertaksmontör	BAHUS
Betongarbetare	BAHUS
Håltagare	BAHUS
Takmontör	BAHUS
Ställningsbyggare	BAHUS
Glastekniker	BAHUS
Stenmontör	BAHUS
Husbyggnad	BAHUS
Anläggningsmaskinförare	BAANL
Anläggningsfordon	BAANL
Ventilationsplåtslagare	BAPLA
Byggnadsplåtslagare	BAPLA
Plåtslageri	BAPLA
Byggnadsmålare	BAMAL
Måleri	BAMAL
Väg- och anläggningsarbetare (mot väg och infrastruktur)	BAMAR
Väg- och anläggningsarbetare (mot gaturum och parker)	BAMAR
Järnvägstekniker	BAMAR
Bergarbetare	BAMAR
Beläggningsarbetare	BAMAR
Mark och anläggning	BAMAR

Barn- och fritidsprogrammet	
Inriktning / Yrkesutgång	**Kod**
	BF
Personal inom idrotts- och fritidsanläggningar	BFFRI
Bad/sporthallspersonal	BFFRI
Personlig tränare	BFFRI
Fritid och hälsa	BFFRI
Stöd och service inom funktionshinderområdet	BFSOC
Personlig assistent	BFSOC
Väktare	BFSOC
Socialt arbete	BFSOC
Barnskötare, Elevassistent	BFPED
Pedagogiskt arbete	BFPED

El- och energiprogrammet	
Inriktning / Yrkesutgång	**Kod**
	EE
Automationstekniker - process	EEAUT
Automationstekniker - industri	EEAUT
Automationstekniker - fastighet	EEAUT
Automation	EEAUT
Hemservicetekniker	EEDAT
Elektronikproduktionstekniker	EEDAT
Nätverkstekniker	EEDAT
Dator- och kommunikationsteknik	EEDAT
Industrielektriker	EEELT
Distributionselektriker	EEELT
Installationselektriker	EEELT
Järnvägstekniker - el och signal	EEELT
Elteknik	EEELT
Driftoperatör - kraft- och värmeteknik	EEENE
Driftoperatör - vatten- och miljöteknik	EEENE
Driftoperatör - allmän	EEENE

Energiteknik	EEENE

Ekonomiprogrammet	
Inriktning / Yrkesutgång	**Kod**
	EK
Juridik	EKJUR
Ekonomi	EKEKO

Estetiska programmet	
Inriktning / Yrkesutgång	**Kod**
	ES
Musik	ESMUS
Bild och formgivning	ESBIL
Estetik och media	ESEST
Teater	ESTEA
Dans	ESDAN

Hotell- och turismprogrammet	
Inriktning / Yrkesutgång	**Kod**
	HT
Aktiviteter och upplevelser	HTTUR
Turistinformation	HTTUR
Guidning 2	HTTUR
Bokning och försäljning	HTTUR
Guidning 1	HTTUR
Turism och resor	HTTUR
Reception 2	HTHOT
Bokning	HTHOT
Reception 1	HTHOT
Våningsservice	HTHOT
Konferens	HTHOT
Hotell och konferens	HTHOT

Humanistiska programmet	
Inriktning / Yrkesutgång	**Kod**
	HU
Kultur	HUKUL
Språk	HUSPR

Hantverksprogrammet	
Inriktning / Yrkesutgång	**Kod**
	HV
Frisöraspirant	HVFRI
Frisör	HVFRI
Sömmerska	HVTEX
Inköpsassistent	HVTEX
Textil och konfektion	HVTEX
Textil design	HVTEX
Urmakare	HVXXX
Smed	HVXXX
Silversmed	HVXXX
Kakelugnsmakare	HVXXX
Skomakare	HVXXX
Hudvård	HVXXX
Sotare	HVXXX
Låssmed	HVXXX

Glasblåsare	HVXXX
Sadelmakare	HVXXX
Tapetserare	HVXXX
Timmerman	HVXXX
Guldsmed	HVXXX
Bössmakare	HVXXX
Hår- och makeupstylist	HVXXX
Keramiker	HVXXX
Juvelfattare	HVXXX
Hovslagare	HVXXX
Övriga hantverk	HVXXX
Florist	HVFLO
Florist	HVFLO
Båtbyggare	HVFIN
Trä- och byggvaruhandel	HVFIN

Möbelsnickare	HVFIN
Inredningssnickare	HVFIN
Finsnickeri	HVFIN

Naturvetenskapsprogrammet	
Inriktning / Yrkesutgång	**Kod**
	NA
Naturvetenskap och samhälle	NANAS
Naturvetenskap	NANAT

Restaurang- och livsmedelsprogrammet	
Inriktning / Yrkesutgång	**Kod**
	RL
Bagare och konditor	RLBAG
Bageri och konditori	RLBAG
Butikssäljare inom färskvaror och delikatess	RLFAR
Färskvaror, delikatess och catering	RLFAR
Kock	RLKOK
Servitris eller servitör	RLKOK
Kök och servering	RLKOK

Samhällsvetenskapsprogrammet	
Inriktning / Yrkesutgång	**Kod**
	SA
Medier, information och kommunikation	SAMED
Samhällsvetenskap	SASAM
Beteendevetenskap	SABET

VVS- och fastighetsprogrammet	
Inriktning / Yrkesutgång	**Kod**
	VF
Fastighetsvärd	VFFAS
Fastighetstekniker	VFFAS
Fastighetsskötare	VFFAS
Fastighet	VFFAS
Ventilationstekniker	VFVEN
Ventilationsteknik	VFVEN
VVS-montör	VFVVS
Isoleringsmontör	VFVVS
Industrirörsmontör	VFVVS
VVS	VFVVS
Kylmontör	VFKYL
Kyl- och värmepumpsteknik	VFKYL

Vård- och omsorgsprogrammet	
Inriktning / Yrkesutgång	**Kod**
	VO
Funktionshinderområdet	VOVAR
Hälso- och sjukvård	VOVAR
Äldreomsorg	VOVAR
Psykiatri	VOVAR

Yrkesdansarutbildningen	
Inriktning / Yrkesutgång	**Kod**
	YX
	YXMOD
	YXKLA

Marinteknikutbildningen	
Inriktning / Yrkesutgång	**Kod**
	MX
Marin systemtekniker	MXELO
El och elektronik	MXELO
Båtbyggare	MXSER
Marintekniker	MXSER
Service och reparation	MXSER

Sjöfartsutbildningen	
Inriktning / Yrkesutgång	**Kod**
	SX
Matros	SXDAC
Fartygsbefäl	SXDAC
Befaren matros	SXDAC
Däck	SXDAC
Befaren motorman	SXMAS
Maskinbefäl	SXMAS
Motorman	SXMAS
Fartygselektriker	SXMAS
Maskin	SXMAS

Utbildningen samiska näringar	
Inriktning / Yrkesutgång	**Kod**
	UX

International Baccalaureate	
Inriktning / Yrkesutgång	**Kod**
	IB

108. Samhällskunskap

SW . 108 Samhällskunskap.

Från http://wimnell.com/omr36-39zzzzd.pdf
Från sidorna 19-24 i http://wimnell.com/omr36-39zzr.pdf 12/11 2014

Klassifikationssystemet för verksamheter. Med några förtydligande kommentarer.

Forskningsarbetet om samhällsplaneringens problem syftar till att man ska få ett grepp om hur man ska göra för att förbättra Sverige. Men eftersom Sverige är så beroende av världen utanför måste man också komma in på hur man ska kunna förbättra övriga världen.

Systemet för problemen är uppbyggt på människornas verksamheter eftersom det huvudsakligen är de som påverkar utvecklingen. Systemet innehåller nio huvudområden numrerade 1-9.

1. Psykologiska och filosofiska verksamheter.
Innehåller områdena
10 om samhällenas samlade kunskaper och värderingar od: arkiv, bibliotek, övergripande samhällskunskap, idé-och läromshistoria, filosofihistoria o d.
11-19 individernas filosofiska och psykologiska verksamheter. Det är de som huvudsakligen driver utvecklingen framåt (eller bakåt). Individernas kunskaper, erfarenheter, värderingar och moral o d dikterar individernas verksamheter i områdena 2-9.

2. Religiösa verksamheter o d.
De kan ses som psykologiska verksamheter ingående i 11-19, men har av tradition ett eget område.

3. Politikvetenskaper och politiska verksamheter.

Verksamheterna i 3 bestämmer helt eller delvis verksamheterna i 1-9, varav område 6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter som är till materiell nytta och verksamheterna i 7-9 som mest är till psykisk nytta.

31 Statistik och demografi
32 Statsvetenskap. Bl a med demokratiproblem.
33 Nationalekonomi, internationell ekonomi
34 Lagar o förordningar, traktat, juridik

35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.
351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)
352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots utomlands)
353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)
354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d)
(355-359 används för närvarande ej)

36/39 Politiska krav och politiska planeringar:
36...om individernas kroppsliga förhållanden.
37...om utbildning o d.
38...om fysiska miljöer o ekonomiska verks.
39...om sociala miljöer, nöjen, sport o d
I 36-39 ingår bl a politiska partier och utredningar med politiska förslag.

4 Sambandsforskningsverksamheter.
Innehåller i princip forskningar om samband mellan områdena 1-9. Det finns inte mycket sådana forskningar. I den mån de finns redovisas de mest ihop med de olika verksamheterna.

5 Naturforskning. Matematikverksamheter.

Verksamheterna i 5 är förutsättningar för verksamheterna i 6-9. Och kunskaperna i 5 är nödvändiga för individerna i 11-19 och för de politiska verksameterna i område 3.

50 Allmänt om naturforskning. Naturkunskap
51 Matematik
52 Astronomi, rymdforskning. **Här ingår universums historia.**
53 Fysik o d
54 Kemi o d
55 Geologi, meteorologi, hydrologi o d. **Jordklotets resurser och verksamheter och klimatforskning od. Övergripande åtgärder för att påverka klimatet ingår i 71 om planering av fysiska miljöer.**
56 Paleontologi (Utdöda växter och djur), arkeologi o d. **Här ingår människans förhistoria.**
57 Biologi, ekologi. Naturgeografi. Utvecklingslära, ärftlighet. Med mikrobiologi.
58 Botanik.
59 Zoologi

6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.

Verksamheter som är till materiell nytta (eller onytta). Verksamheter som mest är till psykiska nytta finns i områdena 7-9. Verksamheterna i 6 bygger i hög grad på verksamheterna/ kunskaperna i område 5.

60 Allmänt om teknologiska och ekonomiska verksamheter

61 Människokroppens utseende och funktioner, hur man bör sköta kroppen, hälso- o sjukvård, räddningsverksamheter, begravning, kemikalieinspektion o d, Veterinärverksamheter.

62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d).
Tillverkningar ingår i 66-69. Planering av fysiska miljöer ingår i 71-72. Drift av energisystem ingår i 644.

620 Allmänt.
621 Ingenjörsverksamheter: maskinbyggnad, kärnteknik,elektroteknik, mekanisk teknologi. 6211 Kärnteknik, kärnenergi, atomkraft, allmänt om värmekraftmaskiner, ånga, ångkraft. 6212 Hydraulisk energi, vattenkraft. 6213El- och telekonstruktion o d, elektronik. 6214 Värmekraftmaskiner, förbränningsmotorer od. 6215 Pneumatisk energi, kylteknik, värmepumpar od. 6216 Maskiner o d för lagring o transport av gaser o vätskor. 6217 / 6219 Plastisk bearbetning, maskinelement, verktyg, verktygsmaskiner. 6217 Plastisk bearbetning, smidning, gjutteknik, valsning, dragning, värmebehandling, ytbehandling, sammanfogning, lödning, limning. 6218 Transmissioner, växlar, kuggar, lyftdon, hissar, transportdon, fästelement, smörjning. 6219 Verktyg, verktygsmaskiner, bearbetningsmetoder.
622 Gruvkonstruktioner o d. 623 Militärkonstruktioner . 624 Konstruktion av byggnader o d. 625 Konstruktion av trafikleder till lands. Järnvägar, gator, vägar o d.626 Vattenbyggnad i allmänhet, kanaler, anläggn. för jordbruk, fiske. 627 Anläggningar i hamnar, vattendrag och öppet hav, dammar. 628 Hygienkonstruktioner, vatten och avlopp, belysning o d. 629 Transportmedelskonstruktion o d.

63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske.
Livsmedelsindustri och träindustri ingår i 66-68, matlagning i 641.

64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.
641 Matlagning. **642** Måltider, servering, restauranger. Mediciner m m
643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell. Byggande ingår i 69, planering av fysiska miljöer ingår i 71-72.

644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d. Drift. Byggande ingår i 69, planering av fysiska miljöer ingår i 71-72.
645 Användning av inventarier o d.
646 Personlig hygien o d, klädvård (utom 648 tvätt o d).
Här kan ingå umgänge och verksamheter i hemmet o d.
647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster och utgifter.
Fastighetsförvaltning.
648 Städnings-, rengörings- och tvättverksamheter o d.
649 Personvård: barn, hemsjukvård o d . Åldringsvård.

65 Administration, distribution, kommunikation, organisation o d
651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning
6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning. Bl a om kommuner och allmänt om statliga myndigheter. Särskilda verksamheter ingår i respektive verksamhetsområden.
6525-6529 Militära verksamheter. Historiskt perspektiv ingår i historia 93-99
653 Handelsverksamheter.
654 Telekommunikationsverksamheter. Drift. Tillverkning av utrustningar ingår i 66-69.
655 Förlagsverksamheter o d.
656 Transportverksamheter, resebyrå, lagring o d. Drift. Planering av fysiska miljöer ingår i 71-72. Tillverkning av utrustningar ingår i 66-69.
657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
Ntionalekonomi se 33.
658 Allmän företagsekonomi, Arbetsförmedling. Arbetsmarknad. Näringslivets organiationer, fackföreningar o d.
659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od.

66/68 Tillverkning av varor

66 Tillverkning av kemivaror o d
660 Allmänt. 661 Kemikalier. 662 Explosivämnen, tändmedel, bränslen. 663 Drycker, njutningsmedel. 664 Livsmedel. 665 Oljor, olje- o asfaltprodukter, fett, vax. 666 Glas och porslin, lergods, cement, betong. 667 Färger. 668 Hygienartiklar, läkemedel, kemisk-tekniska artiklar. 669 Metaller od
67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d
670 Allmänt. 671 Ädelmetallvaror, ädelstensvaror. 672 Enkla metallvaror av järn o stål. 673 Enkla föremål av metaller, ej ädelmetall, ej järn. 674 Trävaror . 675 Läder och skinn . 676 Pappersmassa, papper och pappersvaror . 677 Garn, tråd, textilier. 678 Plast- och gummivaror. 679 Gruvbrytning, oljeutvinning o d, tillverkning av stenvaror.
68 Tillverkning av komplexvaror
680 Allmänt. 681 Finmekaniska produkter, instrument, optik, elektronik. 682 Maskiner. 683 Maskiner och apparater för värme, ventilation, sanitet och för el o d. 684 Möbler o d. 685 Skor,lädervaror, hjälpmedel för gång o d, sportartiklar. 686 Grafiska produkter, bokbindning o d. 687 Beklädnadsartiklar. 688 Dekorationsartiklar, leksaker o d. 689 Transportmedel.

69 Tillverkning/ byggande av byggnader och anläggningar.
690 Allmänt. 691.Byggnadsmaterial (tillverkas vanligen i 66-68). 692 Byggnadsdelar. 693 Murning, betonggjutning o d. 694 Byggnadsträarbeten. 695 Olika slags byggnader och anläggningar. 696 Inbyggnad o reparation av el- och sanitetsutrustning o d. 697 Inbyggnad o reparation av värme- o ventilationsutrustning o d. 698 Måleri-, glasmästeri- och inredningsarbeten o d. 699 Isolerande och skyddande byggnadskonstruktioner. Isoleringsarbeten.
Anläggningar o d konstrueras av ingenjörer i område 62 och byggs av varor som tillverkas i områdena 66-68.

7-9 Verksamheter som mest är till psykisk nytta (eller onytta).

7 Formgivning av fysiska o sociala miljöer.
70 Allmänt om konst och kultur. Kombinationer av planeringar för fysiska och sociala miljöer

71-78 Fysiska miljöer
Miljöer planeras i områdena 71-72 men byggs i området 69.
71 Övergripande planering av fysiska miljöer. Klimat. **Forskning om klimatet ingår i område 55. Behov av bostäder uppstår i område 643 och direktiv om bostadsbyggande kan komma från politikerna i område 3. Formgivning av bostäder ingår i 72.**
72 Formgivning av byggnader och anläggningar, arkitektur
73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning
74 Konsthantverk, formgivning av bruksföremål. Inredning
75/77 Bildkonst.75 Måleri.76 Grafiskt, 77 Foto
78 Musik/ljud (konserter o d 792)

79 Sociala miljöer.
79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer och verksamheter. Sport

7911-7913 Seder och bruk. Planering av sociala miljöer.
Ett gammalt schema från DC-DK mest för "naturfolkens liv", som i princip kan användas även för "civiliserade" (79110-79119):
79110 Allmänt.
79111 Kläder. Dräkter. Mode. Smycken.
79112 Seder och bruk i den enskildes liv.
791121 Födelse. Dop. Omskärelse. Barndom. Manbarhetsritualer. Myndighetsförklaring 791122 Dödande av människor, t. ex. av barn, gamla och fångar. Rituella mord. Huvudjägare. Självmord, harakiri. 791123 Familjeliv. Familjens organisation. Släktskap. Patriarkat. Matriarkat. Konstlade familjerelationer. Fostbrödralag. 791124 Frieri. Äktenskapslöfte. Förlovning. 791125 Giftermål. Bröllop. Bröllopssedvänjor. Äktenskapsformer. Gruppäktenskap. Polygami. Monogami. 791126 Förhållanden mellan könen. Kärlek. Kärlekskonst. Konkubinat. Morganistiska äktenskap. Celibat: religiösa äktenskapsförbud. Prostitution. 791127 Vänskap. Gästfrihet. Fiendskap. 791128 Måltider. Mat- och dryckesvanor. 791129 Namn. Efternamn. Förnamn. Öknamn.
79113 Död, begravning , se även 7956. 79114 Folkligt liv. Officiellt liv, se även7916.
79115 Takt och ton. Etikett. Umgängesregler. Ceremoniel.
79116 Kvinnorörelsen. Kvinnans ställning i samhället.
79117 Speciella folkgrupper med hänsyn till deras seder och vanor
79118 Folktro, legender, övernaturligt, spöken, drömtydning, ordspråk, seder
79119 Krigsseder, krigsbeteenden o d

7912 Planering av sociala miljöer och sociala beteenden. Världsnivå och stora regioner.
7913 Planering av sociala miljöer och sociala beteenden. Nationella och lägre nivåer.

7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.
7914 Filmkonst, filmer, filmproduktion, filmförevisningar, TV, video, radio od.
7915 Vaxkabinett. Marionetteater. Skuggspel o d.
7916 Offentliga fester. Marknader. Parader. Fyrverkerier. Karnevaler. Maskerader.
79161 Festmåltider. Banketter. Offentlig utspisning. 79162 Nationalfester. Folkfester. Folknöjen. Karnevaler. Maskerader. Speciella dagar

t. ex. Mors dag, 79163 Lekar. Spel. Danser. 79164 Officiella högtidligheter. Kröningar. Statsbesök. Triumftåg. Jubileer. Invigningar. 79165 Processioner. Defileringar. Demonstrationer. 79166 Marknader. 79167 Ryttarfester. Torneringar. Tvekamper. Dueller. 79169 Offentlig gästfrihet. Internationella sällskapliga relationer.
7917 Nöjesfält. Tivoli o d
7918 Menagerier. Cirkusar.
7919 -

792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.

793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.

794 Spel. Skicklighets- och turspel Lotteri. Lotto. Tips

795 Sociala miljöer och sociala verksamheter. (Som är särskilt uppmärksammade/problematiska i moderna samhällen. Sociala beteenden ingår också i 791-794)
Sociala miljöer, sociala relationer o d, socialvård, kriminalitet, bedrägerier, diskriminering, polisväsen o d, kriminalvård o d, undervisning, mobbning, migration, integration, föreningsliv m m.

Verksamhetena i 795 gäller sociala miljöer och vissa sociala verksamheter i dem. Indelningen 7915-7959 följer indelningen i 72 om formgivning av byggnader i de fysiska miljöerna. 721 gäller allmänt om formgivning av byggnader och 7951 gäller allmänt om formgivning av sociala miljöer. 722-724 gäller byggnader i olika tidsepoker och 7952-7924 sociala miljöer i olika tidsepoker , men även dagens sociala miljöer i byggnader från olika epoker. 7955-7958 gäller sociala miljöer med anknytning till byggnader i 725-728 och 7959 gäller sociala miljöer o d utan anknytning till några särskilda byggnader .

7950 Allmänt. 7951 Sociologi, socialvårdsmiljöer, socialvård, kriminologi. 7952/7958 Sociala miljöer och verksamheter med anknytning till fysiska miljöer av olika slag. 7952/7954 Sociala miljöer i olika tidsepoker. 7955/7958 Sociala miljöer och verksamheter med anknytning till olika slags byggnader. 79551 - offentliga byggnader, verksamheter bl a polisväsendet. 79552 - merkantila byggnader. 79553 -transporter o kommunikation. 79554 - industri, lantbruk. 79555 - sjukhus,vårdhem. 79556 - fängelser od, verksamheter bl a kriminalvård o d.79557 - restauranger od. 79558 - fritid, underhållning, sport. 79559 - övriga byggnader. 7956 - med anknytning till död, begravning, religion. 7957 -undervisnings-, forskningsanstalter, museer, bibliotek , verksamheter bl a undervisning. 7958 Sociala miljöer i boendet. 7959 Sociala miljöer och verksamheter i grupper, folkrörelser, föreningar.

7951 Socialvård o d.
Direktiv om verksamheter kan komma från politiker område 3.
79510 Allmänt. 79511 Sociologi. 79513 Social frågor, socialt läge. 79514 Samhällets vårdproblem, socialvård. 795140 Sociallhjälpens organisation. 795141 Samhällsförhållanden som påverkar levnadsnivå: näringsstruktur, nya familjetyper. 795142 Individuella förhållanden som kan föranleda vårdinsatser: dålig ekonomi, arbetslöshet, bristande utbildning osv. 795144 Samhälleliga hjälpformer, socialvård. 7951440 Heminstitutioner, daghem, ålderdomshem, blinda etc 7951442 Materiell hjälp: understöd, barnbidrag,föräldrapenning, naturabidrag skolmåltider. 7951444 Immateriell hjälp: rådgivning, rådgivning, samtalsterapi, gruppterapi, familjeplanering mm. 7951446 Aktivering till självhjälp.7951448 Social infrastruktur, socialvårdsmiljöer. 795146 Personer i socialvård. 7951462 Socialarbetare. 7951465 Hjälpbehövande. Barn. Sjuka barn. Spädbarn. Barnavårdscentraler. Ungdomar. Fritidsgårdar. Åldringar. Utlänningar. Invandrare.

Flyktingar. Sjuka. Handikappade. Blinda. Synsvaga. Dövstumma. Invalider. Rörelsehindrade. Mentalsjuka. Utvecklingsstörda. Arbetslösa. Militärer. Soldathem. Sjömanshem. Låginkomsttagare. Krigsskadade. Föräldralösa barn. Fosterbarn. Fosterhem. 79516 Kriminologi Se även 7952-7956.

7952/7956 Sociala miljöer o verksamheter i fysiska miljöer
7952 forntidsmiljöer, 7953 medeltidmiljöer, 7954 nya tidens miljöer, 7955 -7956 andra miljöer, se hemsidans område 7952-7956, bl a polis och kriminalvård o d, sociala miljöer i offentliga verksamheter, i handel och industrier, sjukhus, vårdhem, uppfostringsanstalter, restauranger, kyrkor etc.

7957 Undervisning o d. Forskning, skolor, mobbning. Kan också beskrivas på olika verksamhetsområden.
7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet, integration, migration, invandring.
7959 Sociala miljöer o verksamheter i allmänna grupper o d, pensionärsföreningar mm.

796/799 Sport, idrott o d.
796 Sport. Idrott. Kroppsövningar. Gymnastik.7960 Allmänt. 7961 Lek o vederkvickelse i det fria. 7962 Motions- och skicklighetstävlingar med redskap, t.ex. krocket, bowling. 7963 Bollspel. 7964 Gymnastik. Fri-idrott. Allmän idrott. 7965 Fotvandring. Bergsbestigning. Orientering. 7966 Cykel. 7967 Motorsport. 7968 Kamp- och försvarssporter. 7969 Vintersport. 797 Vattensport. Simsport. Flygsport. 798 Ridsport. Hästsport. Sport med andra djur. 799 Sportfiske. Jaktsport. Sportskytte.

8 Språk. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.

80 Språk. Språkliga verksamheter. 802/809 motsvarar 82/89.

81 Litteraturvetenskap - historia. 812/819 motsvarar 82/89.

82/89 Skönlitteratur på olika språk
82 Engelsk skönlitteratur o d.
83 Tysk, nederländsk, nordisk skönlitteratur
84 Fransk skönlitteratur o d
85 Italiensk skönlitteratur o d
86 Spansk och portuguisisk skönlitteratur o d
87 Grekisk och latinsk skönlitteratur o d
88 Slavisk och baltisk skönlitteratur o d
89 Skönlitteratur på orientaliska och övriga språk o d

9 Saklitterärt. Allmän geografi, allmän historia. Biografi.

90 Tidningar, tidkrifter, journalistik o d.

91 Allm. geografi, reseskildringar 913/919 motsvarar 93/99.
Med lokalhistoria.

92 Biografiska verksamheter, släkthistoria o d. Personer.

93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.
De olika staterna finns angivna på världsdelarnas områden på hemsidan
93 Allmänt om allmän historia. Världs- och forntidshistoria
94 Medeltidens o nya tidens historia i allmänhet och i Europa
95 Medeltidens o nya tidens historia i Asien.
96 Medeltidens o nya tidens historia i Afrika.
97 Medeltidens o nya tidens historia i Nord- o Mellanamerika
98 Medeltidens o nya tidens historia i Sydamerika
99 Medeltiden o nya tiden: Australien. Oceanien. Polerna. Rymden

Från 36-39zzzs.pdf:

Mer om verksamheter finns i

Sven Wimnell 1 oktober 2015: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ? Med ett klassifikations-system för mänskliga verksamheter som hjälp vid planeringen av framtiden. http://wimnell.com/omr40zj.pdf

Alla människor kan ha verksamheter mer eller mindre inom alla områden, som yrkesverksamhet eller som fritidsverksamhet.

Människornas verksamheter som psykologiska varelser finns i
SW 11/19 Individernas inre verkligheter.
SW 11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter o d.
SW 12 Individens visioner, framtidsvisioner o d.
SW 13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.
SW 14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d.
SW 15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d.
SW 16 Individens logik. Vetenskpsteori o d.
SW 17 Individens moral och uppfattningar om moral.
SW 18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst.

Religiösa verkamheter finns i
SW 2 Religiösa verksamheter o d.
SW 20 Övergripande religiösa verksamheter o d.
SW 21 Allmän religionsvetenskap.
SW 22/28 Kristna religioner.
SW 29 Icke kristna religioner o d.
De kan se som specialdelar av område 14

Människornas verksamheter som fysisk kropp finns i
SW 61 Hälso- o sjukvårdsverks., räddning o d. Veterinärverks.
Här kan människor uppräda som forskare, läkare etc och som patient.

Särskilda underområden är inte föreskrivna men följande kan användas:

611	Människans anatomi.
612	Fysiologi.
613	Medicinska råd om enskild hygien.
614	Offentliga hygienverksamheter,räddning, sjukvårdsorganisation od
615	Läkemedelsbehandlingar, sköterskevård och fysikalisk terapi o d.
615 A	Farmakologi, läkemedelsforkning.
615 B	Allmänna sjukvårdverksamheter.
615 C	Personal för mottagningar, laboratorier, och öppenvård, utom läkare.
615 D	Vårdpersonal för allm. medicinska och kirurgiska vårdavd., barnavd., långvård o d
615 E	Vårdpersonal för psykiatrisk vård och vård av utvecklingsstörda, utom läkare.
615 F	Personal för röntgenterapi, röntgendiagnostik, fysiklisk terapi od
615 G	Narkoman-o alkoholistvård, förgiftning.
616/618	Läkarverksamheter od av läkare, operationsassistenter o d
616	Allmänläkare, laboratorieläkare o d, läkare för särskilda medicinska sjukdomar, nerv- och psykiatriska sjukdomar, infektionssjukdomar o d.
616 A	Allmänläkare och läkare med allmänt laboratoriearbete o d

616 B	Läkare för särskilda medicinska sjukdomar. (6161 / 6167) .
6161	Hjärt- och kärlsjukdomar (Kardiovaskulära sjukd.).
6162	Andningsorganens sjukdomar.
6163	Matsmältningsorganen sjukdomar.
6164	Sjukdomar i blodbildande organ, endokrina körtlar, lymfatiska system o d.
6165	Hudsjukdomar. Dermatologi.
6166	Urogenitala systemets sjukdomar, urologi.
6167	Rörelseappararatens sjukdomar. Muskuloskeletala sjukdomar.
6168	Läkare för nerv- och psykiatriska sjukdomar. Neurologi. Psykiatri.
6169	Läkare för infektionssjukdomar o d, smittosamma sjukdomar.
617	Kirurgiläkare. Tandläkare o d. Läkare för ögon och öron- näsa-hals. Narkosläkare och operationsassistenter o d
6171/6175	Kirurgiläkare.
6176	Tandläkare.
6177/6178	Läkare för ögon och öron-näsa-hals. Oftalmiatrik. Otorinolaryngologi.
6179	Narkosläkare och operationsassistenter o d .
618	Kvinno-, barn- och ålderssjukdomar. Mödravård och vård av nyfödda o d
619	Veterinärverksamheter o d

Politikerna kan ha politikverksamheter inom alla områden men har sin plats i områdena 36-39:

SW 36/39 Politiska krav och politiska planeringar:
SW 36 ...om individernas kroppsliga förhållanden.
SW 37 ...om utbildning o d.
SW 38 ...om fysiska miljöer o ekonomiska verks.
SW 39 ...om sociala miljöer, nöjen, sport o d.
De är benägna att röra ihop allting och 36-39 är då en lämplig beteckning.

De folkvalda demokratiska myndigheternas verksamheter omfattar alla verksamheter, men de har egen plats på område 35:

SW 35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.
SW . 351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)
SW . 352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)
SW . 353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)
SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).

Opolitiska versamheter och underliggande organ har sin plats i
SW . 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.
SW . 6525-6529 Militära verksamheter.
De kan ha alla slags verksamheter som finns i hela systemet. Speciella verksamheter kan placeras på speciella verksamheter. Exempel: Riksbanken som är underställd riksdagen ingår i
SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
Detta gäller naturligtvis också för regeringen och kommunerna.

Sociologi

Sociologi, läran eller vetenskapen om samhället, akademisk disciplin som har ”det sociala” som särskilt studieobjekt.

Ämnets utgångspunkt är att mänskligt handlande och tänkande inte bara kan förstås som naturgivet, eller som resultatet av individuellt självbestämmande, utan att människan också är en socialt bestämd varelse. Skillnader mellan individer, grupper och samhällen är orsakade av historiskt nedärvda skillnader vad gäller sociala förhållanden, organisationsformer, regler, sedvänjor, normer och värden. Det är dessa orsaker till regelbundenhet och variation som är sociologins studieobjekt.

Studieobjektet ”det sociala” omfattar allt från samspelet mellan två människor som möts på gatan till internationella relationer. Därför är det vanligt att skilja mellan olika nivåer. *Mikrosociologin* studerar individen och direkta relationer mellan människor som de kommer till uttryck i tal, gester, umgänge, kommunikation och interaktion.

Människor umgås i ordnade former i familj och släkt, på skola eller arbetsplats, via musik och dans, på kaféer, och oftast antas de för dessa sammanhang föreskrivna rollerna. En central sociologisk uppgift är därför att blottlägga, beskriva och förklara de typiska strukturer och den dynamik som utmärker olika former av social interaktion. Men sociologin studerar inte bara det ordinära och vanliga utan även det avvikande, det aparta, är av stort intresse, exempelvis nya familjebildningar som med tiden kan bli till den normala typen.

Avvikande beteende, vare sig det gäller socialt accepterade kreativa handlingar eller kriminalitet, är centrala sociologiska studieområden.

Mesosociologin studerar institutioner och organisationer, t.ex. på vilka sätt skola, sjukvård, förvaltning, privata företag, universitet osv. är uppbyggda. Organisationssociologin analyserar denna nivå och undersöker exempelvis roller och funktioner i en byråkrati, om den är vertikalt uppbyggd, hur ledarskap och demokrati är kopplade till varandra eller hur makt- och underordningsrelationer är inbyggda i organisationen. Olika former av kollektivt handlande, t.ex. nya sociala rörelser, tillhör också denna nivå.

Makrosociologin har traditionellt haft nationer som studieobjekt. Makrosociologin använder begrepp som samhällsstruktur för att beskriva relationer mellan exempelvis staten, marknaden och det civila samhället eller mellan ett samhälles ekonomiska bas och dess ideologiska överbyggnad. Under senare tid analyseras allt oftare internationella förhållanden, dvs. globala relationer mellan stater och transnationella organisationer, globaliseringstendenser och nätverk, den rika världen kontra utvecklingsländer eller konflikter mellan nationer. Det kan gälla den internationella marknadens dominans över nationell politik, klimat- och energifrågor, EU och demokratin eller kulturella skillnader mellan europeiska regioner.

I sociologin finner man teorier för varje nivås innehåll och utveckling men också teorier om *relationerna mellan* dessa nivåer, exempelvis hur globala förändringar påverkar individuellt beteende. Vidare föreligger teorier som tar upp specifika aspekter eller delområden, såsom familjesociologi, feministisk sociologi, arbetslivets sociologi, medicinsk sociologi och vetenskapssociologi.

Sociologins metoder för datainsamling är både kvantitativa och kvalitativa. Till de vanligaste hör *enkäten*, dvs. frågeformulär som skall besvaras skriftligen av ett representativt urval av en population, och *intervjun*, samtal eller utfrågning i syfte att erhålla mer detaljerad och djupgående information. *Officiell statistik*, *databaser* och *dokument* utnyttjas ofta som empiriskt material. Olika typer av observation – t.ex. *deltagande observation* – används också, liksom *experiment med smågrupper* och även s.k. *naturliga experiment*. På senare tid används allt oftare *livsberättelser* och *videoupptagningar*. Vanliga metoder för tolkning av data är statistisk analys, dokumentanalys, diskursanalys och konversationsanalys.

Historik

Upprinnelsen till modern sociologi återfinns i det tidiga 1800-talets Europa, en period som utmärktes av snabba samhällsomvandlingar. Övergången från äldre samhällsordningar till industrialiserade nationalstater medförde en stark social oro, framför allt markerad av vad som kallades ”den sociala frågan”, som betecknade uppkomsten av en ny typ av fattigdom. Förändringarna och fattigdomen gav upphov till intensiva offentliga debatter mellan den tidens intellektuella. Den amerikanske sociologen och idéhistorikern Edward Shils ger följande målande beskrivning av sociologins studieobjekt: ”1800-talets sociologi hade sitt eget ämnesområde, ett ämne som etablerades många årtionden innan sociologin betraktades som värdig akademisk status; de hade de fattiga, de utslagna, de underdåniga, de förödmjukade, de moderna samhällenas kriminella. Dessa var föremålen för de viktigaste typerna av empirisk forskning under 1800- och det tidiga 1900-talet. [...] Bland bönder, trasproletariat, kringvandrande resenärer och gatuförsäljare, bland de arbetslösa, bland fattiga och immigranter, bland prostituerade, kriminella och övergivna fruar, ogifta mödrar och oäkta barn fann sociologin ett alldeles eget ämnesområde som förbisågs av andra akademiskt etablerade discipliner.”

I denna kaotiska värld uppstår sociologin och utvecklas till en specifik disciplin. Ur teoretisk synvinkel fanns det ett stort behov av begreppsliga nydaningar, av nya namn och ett *nytt språk* med vilket de nya samhällsfenomenen kunde beskrivas. Det är dessa nya behov som förklarar de många teoretiska system, hierarkier och dikotomier som är typiska för de sociologiska klassikernas verk; begreppsapparaterna var nödvändiga för att man skulle kunna klassificera och bringa reda bland de nya sociala fenomenen.

Till sociologins klassiker hör i första hand de stora systembyggarna, skaparna av nya begreppsapparater. Auguste Comte brukar räknas som sociologins fader, dels därför att han myntade termen ”sociologi”, dels därför att han var en av de första som strävade efter att ge sociologin vetenskaplig status. Comte kan sägas ha haft två utgångspunkter. Å ena sidan levde han mitt i det revolutionära Frankrike, med ett framväxande stadsproletariat i Paris. Å andra sidan visade naturvetenskapen sin potential genom sin uppenbara praktiska nytta, och Comte ansåg att om ett vetenskapligt förhållningssätt kunde användas även på sociala problem borde dessa kunna lösas på liknande sätt. Sociologins uppgift blev därmed att framställa lagarna för samhällets dynamik, från vilka praktiska åtgärder skulle kunna härledas. Enligt Comte borde samhällsteorin inte vara metafysisk och spekulativ utan en positiv och nyttig vetenskap. Comte kallade även sitt program för *social fysik*.

1800-talets övriga klassiker hade samma ambition som Comte i så måtto att de utgick från de med den tidens mått snabba samhällsförändringarna från agrara till industriella samhällsskick, och

även de strävade efter att finna lagarna för alla samhällens dynamik. Med nya teoretiska system försökte man fånga samhällets ”sanna väsen”. Herbert Spencer tänkte sig samhället som en organism, vars delar utför nödvändiga funktioner som tillsammans skapar en helhet; samhällen utvecklas från en militant till en industriell ordning. I sitt historiematerialistiska perspektiv såg Karl Marx klasskampen som historiens grundläggande drivkraft och förändringen till industrialism som en parallell till övergången från ett feodalt till ett kapitalistiskt produktionssätt. Émile Durkheim menade att arbetsdelningen och specialiseringen – som han kallade ”den fredliga kampen för överlevnaden”, eftersom arbetsdelning minskar konkurrensen och ger fler arbeten – var den centrala process genom vilken ”primitiva” samhällen övergår till moderna, eller från mekaniska till organiska solidaritetsformer. Max Weber såg utvecklingen som ett resultat av ökad rationalisering på det mänskliga livets flesta områden. En ökad beräkning och kalkylering av arbete och organisation leder bort från traditionella livsformer och handlingar, något Georg Simmel också konstaterade i sina studier av det sociala samspelet och de sociala formernas ”geometri”. Vilfredo Pareto skiljde mellan logiska och icke-logiska handlingar, där de senare springer ur känslor och impulser, ”residuer”. Ferdinand Tönnies förstod förändringen som en övergång från *Gemeinschaft*, samhällen baserade på ”naturlig vilja”, samarbete, tradition och religion, där familjen, släktskapen och lokalsamhället var de naturliga enheterna, till *Gesellschaft*, storskaliga samhällen såsom nationalstater och städer, karakteriserade av ett omfattande lagsystem, marknadsekonomi, formella och opersonliga relationer mellan individer osv.

Klassikernas verk förebådade den moderna sociologin inte minst därför att de teoretiska systemen allt oftare kopplades samman med empiriskt material. Några av klassikerna – i första hand Marx, Weber och Durkheim – har också varit skolbildande och deras perspektiv används ännu i dag.

Det var inte förrän en bit in på 1900-talet som sociologin fick fäste i den akademiska världen. Speciellt Durkheim, som innehade en av de första professurerna i ämnet, vinnlade sig om att ge sociologin en vetenskaplig grund genom att precisera dess studieobjekt och metod och därmed skilja den från närliggande ämnen som psykologi och biologi. Sociologins studieobjekt är enligt Durkheim *sociala fakta*, dvs. det nätverk av samhälleliga determinanter (traditioner, institutioner, organisationer, sociala relationer, normer, värden, kollektiva föreställningar) som utövar ett ”tvång eller tryck” på individerna. De styr och möjliggör samtidigt vissa typer av handlingar. Sociala fakta skall betraktas och studeras *som ting*. Sociala fakta har en existens *sui generis* (’av eget slag’), vilket motiverar att sociologin är en självständig vetenskap. Det är dessa sociala fakta, dvs. *institutioner* (normativa värdemönster) och *sociala strukturer* (nätverk av relationer) som utgör sociologins studieobjekt. De kan och skall studeras lika rigoröst och objektivt som naturliga objekt, med metoder inspirerade av naturvetenskapen. Kausala och funktionella analyser utgör sociologins främsta förklaringsredskap.

I motsats till Durkheim definierade Weber sociologin som ”den tolkande förståelsen av socialt handlande”. Sociologin skall sträva efter att analysera olika typer av social handling genom att först kartlägga de objektiva betingelserna för handling och därefter, utifrån denna objektiva grund, förstå hur individen definierar situationen samt de subjektiva intentioner som motiverar olika typer av handling. För att förstå sociala handlingar måste sociologen med hjälp av *verstehen*-metoden sätta sig in i de handlandes intentioner, vilket lägger grunden för en subjektivistisk sociologisk tradition. Enligt denna tradition är

sociologins studieobjekt således interaktionen mellan handlande individer. De objektivistiska och de subjektivistiska traditionerna har fortlevt och vidareutvecklats fram till i dag, i en ibland fruktbar konkurrens.

Under mellankrigstiden utvecklades sociologin i flera olika riktningar, ofta med nationell prägel. Ett viktigt underlag till jämförande sociologisk analys gavs av de brittiska socialantropologernas fältarbeten och funktionalistiska teorier, speciellt Alfred Radcliffe-Browns studier av ”primitiva” sociala organisationsformer i Australien (utförda 1910–12), och Bronislaw Malinowskis deltagande observationer av Trobriandöarnas invånare (utförda 1915–16 och 1917–18). I Frankrike fördes det Durkheimska arvet vidare av bl.a. Marcel Mauss, samt *Annales-skolan*. I Tyskland grundades *Institut für Sozialforschung* 1923, ett marxistiskt orienterat forskningscentrum ur vilket *Frankfurt-skolan* och den kritiska teorin växte fram. Till dess medlemmar hörde ledande intellektuella som Max Horkheimer, Theodor Adorno, Erich Fromm och Herbert Marcuse. I USA dominerade *Chicago-skolan*, under ledning av Robert Ezra Park och William Thomas och med George Herbert Mead som förgrundsgestalt. Genom detaljerade empiriska studier av det moderna storstadslivet och inte minst dess avarter (sociala problem, rasförtryck, missanpassning) gjorde dess medlemmar banbrytande insatser vad gäller sociologisk metod, i synnerhet den deltagande observationen, och teori, framför allt den symboliska interaktionismen.

Efter andra världskriget expanderade den empiriska sociologin snabbt på grund av den starkt ökade efterfrågan på samhällsanalyser och social ingenjörskonst. Teoretiskt sett fick den amerikanska sociologin en kraftig dominans, främst beroende på Ervin Goffmans mikrosociologiska och Talcott Parsons makrosociologiska arbeten. Parsons framställde en allmän systemteori, ”det strukturfunktionalistiska paradigmet”, en mäktig systematisk begreppsapparat som kan användas som gemensam grund för i princip all samhällsvetenskap, teoretisk som empirisk. Tillsammans med en av Paul Lazarsfeld systematiserad och populariserad teknik för insamling och analys av empiriska data gav den sociologin en unik enhetlighet under 20 års tid, fram till mitten av 1960-talet. Teorin förstärktes av Robert Mertons nyansering av den funktionalistiska analysen, speciellt hans distinktion mellan manifesta och latenta funktioner.

Strukturfunktionalismen bygger på ett konsensusperspektiv: samhällen anses bestå därför att medborgarna genom socialisation har ett antal grundläggande värden gemensamma. Under senare delen av 1960-talet och hela 1970-talet utsattes denna teori för kraftig kritik. Dess främsta svaghet är enligt bl.a. C. Wright Mills att teorin inte kan förklara social förändring, en kritik som i ljuset av Vietnamkriget, medborgarrättsrörelsen, studentrevolter och andra konfliktkällor blev förödande. Parsons system förkastades, och 1968 års samhällsteoretiker provade mängder av olika, mer eller mindre genomtänkta perspektiv, ibland sammanfattade under slagordet ”låt hundra blommor blomma”. I kölvattnet uppstod hermeneutiska, fenomenologiska, etnometodologiska, freudianska, marxistiska och andra samhällskritiska paradigmkandidater, med vars hjälp sociologer försökte finna nya infallsvinklar för samhällsanalys. Några av dessa slog rot och utvecklades till mer systematiska teorier under 1970-talet. Speciellt blev *konfliktteorier* – samhällen består av klasser och grupper med olika, ofta motsättningsfyllda intressen och den sociala ordningen upprätthålls genom makt, förtryck och ideologisk propaganda – alternativ till de tidigare konsensusteorierna. I Europa blev den franska marxistiskt inspirerade strukturalistiska skolan tongivande.

Under 1980-talet förbleknade många av de övergripande kritiska perspektiven, och i syfte att återupprätta vetenskapligheten återgick en stor del av sociologin till mer empiriskt orienterade arbetsmetoder. Datorn ger möjligheter att bearbeta mycket stora material, vilket medförde en snabb utveckling av avancerade statistiska metoder och matematiska modeller. Databaser kan utnyttjas till nya typer av mycket omfattande demografiska och epidemiologiska studier.

Den teoretiska utvecklingen tenderade åter att domineras av europeiska sociologer. Den s.k. mikro–makroproblematiken (frågan om hur individ- och samhällsperspektiven kan integreras) angreps på olika sätt av Anthony Giddens struktureringsteori, Jürgen Habermas teori om praxis och Pierre Bourdieus teori om *habitus*. Michel Foucaults olika arbeten om den historiska ”konstitueringen av subjektet” fick ett mycket stort inflytande på den moderna sociologins utveckling fram till i dag.

Andra försök att förklara den sociala handlingens natur formulerades i USA av bl.a. James Coleman och Gary Becker i teorin om rationella val, som fick sin motsats i den s.k. nyinstitutionalistiska teorin, för vilken Paul DiMaggio är en ledande representant. Den förra teorin utgår från den metodologiska individualismen. Alla val, vare sig de är ekonomiska eller gäller val av äktenskapspartner, kan förklaras med rationellt, ”ekonomiskt” kalkylerande på olika ”marknader”.

Nyinstitutionalismen utgår tvärtom från att preferenser och målsättningar är betingade av olika institutionella ordningar; vad som är rationellt för en individ kan vara irrationellt för en annan. För att förstå individuellt beteende måste man därför först analysera det institutionella sammanhanget. Mary Douglas ”galler–gruppmodell”, som korrelerar skillnader i tankestrukturer med skillnader i sociala organisationsformer, är ett av flera kunskapssociologiska försök att förklara det individuella tänkandets institutionella grunder.

Modern sociologi

Under 1990-talet fram till i dag kan flera tendenser urskiljas. En är ökad tvärvetenskaplighet: sociologer tillsammans med bl.a. statsvetare gör detaljerade analyser av välfärdsstatens utveckling. En annan är att feminismen fått fäste på den akademiska arenan och nu utgör ett av de större delområdena inom sociologin. Under 2000-talet har denna forskning ibland lösgjorts från de etablerade ämnena och bildat egna institutioner, genusvetenskap, som är tvärvetenskapligt baserade. En tredje tendens är att forskningen om internationella relationer och globaliseringsprocesser ökat kraftigt, med Immanuel Wallerstein som en ledande forskare. En fjärde är förnyade ansträngningar att utveckla och fördjupa generell sociologisk teori, ett område inom vilket Randall Collins, Charles Tillys och Pierre Bourdieus arbeten har varit banbrytande. Vidare har nya ämnesområden etablerats, som emotionernas sociologi, där Arlie Hochschilds verk varit nydanande. Kulturteori och ”den språkliga vändningen” är andra expanderande ansatser. Ytterligare en urskiljbar tendens under 2000-talet är en ökad fokusering på mikronivån, aktören och ideografiska studier, till skillnad från makrosociologi, struktur och nomotetiska ambitioner.

Vilka är då sociologins mer bestående karakteristika? Tre allmänna egenskaper kan anges. En första är utvecklingen av alltmer sofistikerade teorier och empiriska kunskaper inom olika delområden, tillsammans med sociologins förmåga att ta sig an angelägna samhällsfrågor, i dag t.ex. klimatsociologi. En andra är fasthållandet vid analyser av ojämlikheter (klass, kön, etnicitet) som ett historiskt nedärvt, centralt studieobjekt (stratifieringsforskning). En tredje är att sociologin är och alltid har varit präglad av kontroverser vad gäller

dess vetenskapsteoretiska utgångspunkter och metodologier. Genom dess historia har -ismer och -logier ställts mot varandra: positivismen mot relativistiska antaganden i form av hermeneutik och fenomenologi, realism mot postmodernism och social konstruktivism, förklaring mot förståelse, vetenskap mot politik. Motsättningarna har ibland givit upphov till fruktbara debatter men ibland också hämmat den empiriska forskningen och påverkat sociologins status som självständig vetenskaplig disciplin.

Sociologin är en ung vetenskap med stor utvecklingspotential. Dess kanske främsta styrka är att den genom att bryta med vardagliga föreställningar om den samhälleliga verkligheten skapar nya, systematiska och distanserade perspektiv på sociala fenomen. Med naturvetenskapernas och teknologins utveckling har åtminstone den industrialiserade världen befriats från förödande massvält, epidemier etc. De flesta hoten mot människan härrör ur motsättningsfyllda materiella och kulturella förhållanden, i såväl världsperspektiv som på nationella och lokala nivåer. Samhällsvetenskaperna, och kanske i synnerhet sociologin, får genom sin utveckling allt större kapacitet att erbjuda de teoretiska perspektiv utifrån vilka sociala förhållanden och problem av olika slag kan analyseras, förstås och förklaras.

Sverige

I Sverige utvecklades sociologin relativt sent; ämnet förekom inledningsvis inom praktisk filosofi. Den första renodlade professuren inrättades i Uppsala 1947 och innehades av Torgny Segerstedt. I dag finns allmänprofessurer vid samtliga större universitet i Sverige och specialprofessurer i ämnen som arbetslivets sociologi, socialpolitik m.m. Svensk sociologi har i stort följt den internationella utvecklingen. Till dess särdrag hör att den har varit mer empiriskt orienterad än den internationella och mer styrd mot praktiska sociala och politiska problem. De svenska sociologernas yrkesförening heter Sveriges Sociologförbund, vars officiella tidskrift är *Sociologisk Forskning*. Tillsammans med de övriga skandinaviska förbunden utges *Acta Sociologica*.

Författare: Thomas Brante

Litteraturanvisning

A. Giddens, *Sociology* (1994);
R.A. Nisbeth, *The Sociological Tradition* (1966);
A. Swingewood, *A Short History of Sociological Thought* (1984).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, sociologi. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/sociologi (hämtad 2018-01-29)

Läs även om
- språksociologi
- kunskapssociologi
- freds- och konfliktforskning
- metapsykologi
- vetenskapssociologi
- etnologi
- emotionernas sociologi
- informatik
- Émile Durkheim
- Talcott Parsons

Framtidsplaneringar

Framtidsplaneringar har fyra moment:
Hur var det, hur är det och hur kan och bör det bli vid ett antal framtida tidpunkter.
Planeringarna bör ständigt pågå och justeras vartefter med hänsyn till förändringar ifråga om hur det är.

Personer, företag och organisationer bör planera sina framtider. Förterädare för verksamhetsområden bör planera för verksamheternas framtid.

Kommuner bör planera framtiden för kommunens medborgare, företag, organisationer och verksamhetsområden. Och för lommunens och kommundelarnas sammanlagda verksamhetsområden som finns och borde finnas.

Världens länder bör planera för ländernas medborgare, företagare, organisationer och verksamhetsområden. Och för ländernas kommuner och ländernas sammanlagda verksamhetsområden som finns och borde finnas.

Förerädare för världen och världsdelar som FN och EU bör planera för världens och världsdelarnas medborgare, företagare, organisationer och verksamhetsområden. Och för världens och väldsdelarnas sammanlagda verksamhetsområden som finns och borde finnas.

Framtidsplanerna för större geografiska områden bör alltså ha med planer för mindre områden och planer för personer, företag och verksamhetsområden. Och planer för personer, organisatiner och verksamhetsområden bör ha tillgång till planer för kommuner, länder , världsdelar och världen.

För Sverige betyder det:

Svenska regeringen bör planera för svenska medborgare, företagare, organisationer och verksamhetsområden som finns och borde finnas. Och ha planer för Sveriges kommuner och Sveriges sammanlagda verksamhetsområden som finns och borde finnas.

Samt ha planer för världens och världsdelarnas medborgare, företagare, organisationer och verksamhetsområden. Och för världens och världsdelarnas sammanlagda verksamhetsområden som finns och borde finnas.

Sveriges kommuner bör planera framtiden för kommunens medborgare, företag, organisationer och verksamhetsområden. Och för kommunens och kommundelarnas sammanlagda verksamhets-områden som finns och borde finnas. Och ha tillgång till svenska regeringens planeringar för Sverige och världen.

Om planeringar:
Sven Wimnell 29 april 2016: Vårbudgeten 2016, tidningsartiklar och förslag om en svensk världsplanering för svenska behov och planeringar för Sverige och 6 svenska regioner.
http://wimnell.com/omr36-39zzzo.pdf
Kapitel 4: En svensk världsplanering.
Kapitel 5: Planering av Sverige och sex regioner i Sverige.

Sven Wimnell 5 februari 2017:
Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen? Vetande från SIDA och Nationalencyklopedin och tidningsartiklar om förhållandena i världen 18 december 2016 till 3 februari 2017. http://wimnell.com/omr36-39zzzzc.pdf

Bilder från 40h:

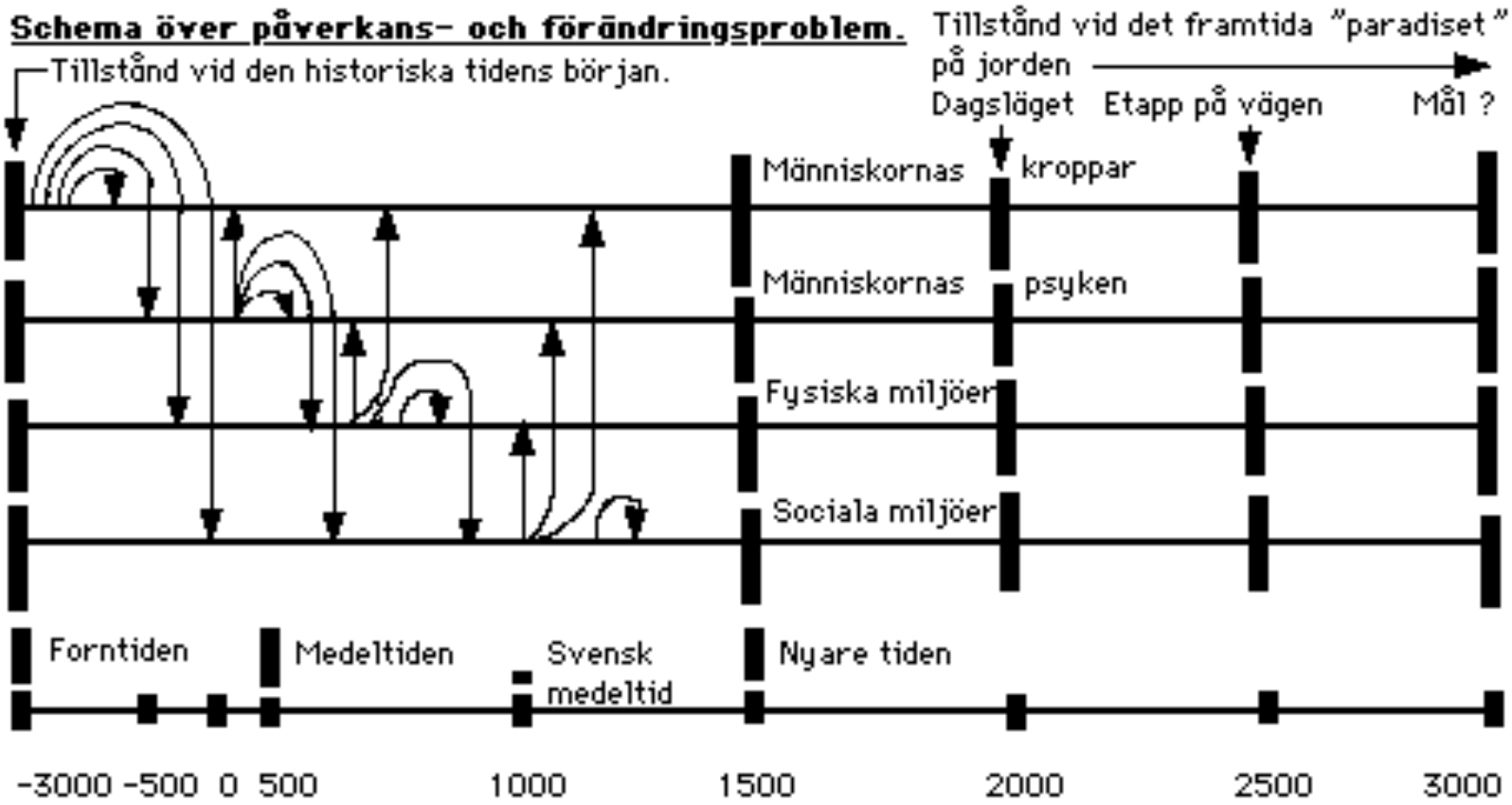

16 pilar med direkta och indirekta påverkansmöjligheter.
Hur kan och bör människorna påverka utvecklingen, medetet och omedvetet ?

Omvärldsanalys

Alla mänskliga verksamheter kan finnas i följande lista som innehåller verksamheter motsvarande de kortfattade beteckningarna. En person eller ett företag på ett ställe har alla andra verksamheter som omvärld.

Orange övre delen = filosofiska, psykologiska och religiösa verksamheter samt politiska vetenskaper och politiska verksamheter,
Grönt = naturvetenskap och teknologiska /ekonomiska verksamheter,
Orange nedre delen = kulturella verksamheter.

010503 Sven Wimnell

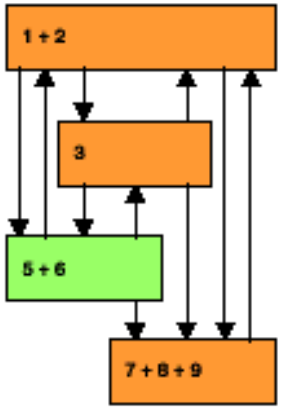

4 = bakgrunden med pilarna. Påverkan enligt pilarna sker direkt eller indirekt. Se vidare:
http://w1.861.telia.com/~u86105430

10 Samhällets samlade kunskaper och övergripande värderingar. Arkiv. Bibliotek. Filosofi- idé- och lärdomshistoria.

11-19 Individens inre verklighet. Kunskaper. Erfarenheter. Framtidsvisioner. Känslor. Värderingar. Ideologi. Psyke. Logik. Moral.

2 Religiösa verksamheter. Dogmer . Regler.

31 Statistik Demografi. 32 Statssystem Demokrati Val Folkomröstning. 33 Nationalekonomi Internationell ekonomi.
34 Lagar Förordningar Traktat Konventioner Juridik.
35 Demokratiska församlingar. 351 Riksdagen. 352 Kommuner. 353 Regeringen. 354 EU, FN o d. 36-39 Politiska krav
4 Sambandsforskning.

50 Allmän naturkunskap. 51 Matematik. 52 Astronomi Rymdforskning. 53 Fysik. 54 Kemi. 55 Geologi Klimat.
56 Paleontologi Arkeologi. 57 Biologi Mikrobiologi Ekologi Naturgeografi Utvecklingslära. 58 Botanik. 59 Zoologi.
61 Hälso- och sjukvård Räddningstjänst Veterinärverksamhet Djurförsök.
62 Ingenjörsvetenskap : Maskiner El Elektronik Apparater Gruvor Militärt Byggnader Väg o vatten Hygien Transportmedel
63 Biologisk produktion Jordbruk Skogsbruk Trädgård Djurhållning Jakt Fiske

64 Hushåll. 641-642 Matlagning. Servering. 643 Boende. 644 Energi- o hygienförsörjning. 645 Utrustning. 646 Personlig hygien
647 Hushållsekonomi Fastighetsförvaltning. 648 Tvätt Städning. 649 Hemsjukvård Hemvård i allmänhet.

651 Kontorsverksamheter Datoranvändning. 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning. 6525-629 Militära verksamheter.

653 Handel. 654 Telekommunikationer Internet. 655 Förlag Informationsspridning. 656.Transporter Resebyrå Lagring.
657 Penningverksamheter Finans Försäkring Skatter. 658 Företagsekonomi Arbetskraft Arbetsförmedling Arbetarskydd.
659 Marknadsföring Reklam. 66-68 Tillverkning av varor. 69 Tillverkning – byggande av byggnader och anläggningar.

70 Allmänt om konst o kultur. 71 Planering av fysiska miljöer. 72 Formgivning av byggnader o anläggningar Arkitektur
73 Skulptur Museer Utställningar. 74 Konsthantverk Formgivning av bruksföremål Industridesign Inredning.
75-77 Bildkonst. 75 Måleri. 76 Grafiskt Teckenkonst. 77 Foto. 78 Musik.

7911-7913 Seder o bruk Etnologi Etnografi Mode Livscykeln Familjebildning Takt Kvinnorörelser Folktro Folkminnen.
7914-7919 Film Radio TV o d Offentliga fester o d. 792 Teater Opera Konserter Revyer Konstdans.
793 Sällskapsnöjen Sällskapsdans Lek Hobby Fritid. 794 Skicklighets- o turspel Lotteri Tips.

7951 Sociologi Socialvård Socialtjänst. 7952-7956 Sociala miljöer i olika fysiska miljöer Polis Kriminalvård o d Integration.
7957 Undervisning Forskning Dagis. 7958 Sociala miljöer i boendet. 7959 Sociala miljöer o verksamheter i grupper o d.
796-799 Sport Idrott o d Motion.

80 Språk. 801 Allmänt. 802 Engelska. 803 Germanska Tyska Svenska mm 804 Franska o d. 805 Italienska o d.
806 Spanska Portugisiska o d. 807 Latin Grekiska. 808 Slaviska o baltiska. 809 Orientaliska o övriga språk.
81 Litteraturvetenskap. 82-89 Skönlitteratur.

90 Tidningar Tidskrifter Journalistik. 91 Allmän geografi Reseskildring Lokalhistoria. 92 Biografi Släkthistoria Memoarer.
93-99 Allmän historia. 93 Världshistoria Forntidshistoria. 94-99 Medeltid o nyare tid. 94 Allmänt o Europa. 96 Asien.
96 Afrika. 97 Nord- o Mellanamerika. 98 Sydamerika. 99 Oceanien Polarområdena Rymden.

109. Filsofins historia. Idé- och lärdomshistoria.

SW . 109 Ide- filosofi- och lärdomshistoria.

Människorna tycks i alla tider ha funderat över hur världen är beskaffad och vilka krafter som verkar i den. Människor som betecknats som filosofer har funderat mycket över detta. Som den förste västerländske filosfen anges Thales från Miletos, född omkring 585 f Kr. I Kina verkade vid den tiden Laotse (född omkring 600 f Kr) och Konfucius (född omkring 550 f Kr), och i Indien verkade Buddha (född omkring 560 f Kr).

De första västerländska filosoferna funderade bland annat över naturens materiella beskaffenhet, något som senare övertagits av naturvetenskaperna. Filosoferna byggde fram till 1800-talet ofta upp filosofiska system, som avsågs förklara det mesta. Religionen spelade ofta en stor roll i systemen och människan sågs som något alldeles speciellt, till skillnad från djuren

Darwins bok om arternas uppkomst 1859 förändrade människans ställning, människan visade sig vara ett djur. Tanken uppstod, att människan var en biologisk maskin och den psykologiska vetenskapen föddes omkring 1860 då Fechner gav ut ett arbete om psykologiska undersökningar han gjort.

Olika saker och ting kan påverka varandra. Människorna har haft många olika uppfattningar om vad som påverkar vad och uppfattningar om hur påverkan går till, man har haft många olika uppfattningar om orsak och verkan. Ofta har man haft rätt men ibland fel.

De gamla filosofiska systemen spelar inte stor roll idag. Klart är dock, att människor har uppfattningar om kraftspelen i världen, och att de uppfattningarna spelar stor roll för människornas moral och handlande. Religionerna spelar fortfarande stor roll, isynnerhet i länder där den ekonomiska utvecklingen inte kommit så långt som i Sverige. Att det finns gudar som ingriper i livet på jorden är en särdeles efterhängsen uppfattning.

De religiösa verksamheterna innehåller sådana uppfattningar fastän det mesta talar för att det inte finns några gudar som griper in. De gamla filosofiska systemen ersätts idag i stor utsträckning av politiska ideologier som har betydelse i denna världen. I områdena 11-19 finns beskrivningar som rör detta. Människorna får klara sig på egen hand så gott det går utan några gudar..

När det gäller det materiella korrigerar man inom naturvetenskaperna vartefter felaktiga uppfattningar om påverkningar, det går i viss utsträckning att iaktta det materiella och göra experiment så att man kan få klarhet . När det gäller påverkningar och samband för övrigt finns många felaktiga uppfattningar och det är inte lika enkelt att finna de riktiga förhållanden.

Från *Nationalencyklopedin,* filosofi.
http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/filosofi (hämtad 2018-01-21)

filosofi

filosofi (latin *philoso'phia*, av grekiska *philosophi'a* ’kärlek till lärdom och vetenskap’, av *phi'los* ’vän’ och *sophi'a* ’kunskap’, ’vetande’), term som ursprungligen, i det antika Grekland, användes om alla försök att rationellt förstå och förklara någonting; den täckte då ungefär det vi i dag skulle kalla ren (till skillnad från tillämpad) vetenskap. Ordet behöll denna vida betydelse även under medeltiden och in i den nyare tiden, t.ex. vid de europeiska universiteten i beteckningen filosofisk fakultet, som omfattade all natur- och humanvetenskap; en rest av detta vida språkbruk lever kvar i dag i titeln filosofie doktor.

Med uppkomsten av allt fler fackvetenskaper kom termen filosofi att reserveras för studier av vissa mera allmänna och grundläggande frågor som inte tillhörde någon enskild fackvetenskap, och detta är i dag den gängse användningen av termen. Filosofi i betydelsen grundvetenskap har också sin upprinnelse i antiken i en föreställning att filosofi var läran om ”alltings grund” eller om ”varandet såsom varande” (vilket Aristoteles kallade ”den första filosofin”). I en relaterad men uttunnad bemärkelse använder man i dag i vanligt språkbruk ofta beteckningen filosofi för en samling grundläggande principer om någonting vad som helst (t.ex. ”kommunens trafikpolitik utgår från filosofin att bilismen måste begränsas genom att påläggas fler restriktioner”).

Ordet filosofi har sedan gammalt även använts om ett sätt att leva, präglat av en strävan efter insikt och harmoni. De stora filosofer som påverkat vår kultur har ofta velat både lära ut något om levnadsvisdom och säga något om de grundläggande villkoren för tillvaron och vår kunskap om denna. Ibland talar man om ”filosof av facket” för att ange att man avser en person som ägnar sig åt filosofi i den avgränsade bemärkelsen av ett intellektuellt studium, och då vanligen professionellt, t.ex. vid ett universitet.

Filosofin har nästan alltid innehållit ett visst mått av självreflexion, men som dess historia visar har det ofta rått delade meningar om vad som utmärker ett filosofiskt studium. Att ta ställning till frågor om filosofins väsentliga innehåll och egentliga metod innebär därför ofta i sig själv ett filosofiskt ställningstagande.
Författare: Dag Prawitz

Filosofins delar

Man brukar urskilja ett antal olika huvudområden inom filosofin. I en indelning, som går tillbaka till Aristoteles, skiljer man mellan *teoretisk* och *praktisk* filosofi. Som den teoretiska filosofins huvudområden räknas traditionellt *metafysik*, studiet av grundläggande problem kring verklighetens natur, *kunskapsteori*, studiet av vår kunskaps yttersta grunder och förhållandet mellan olika arter av kunskap, och *logik*, studiet av de giltiga slutledningarnas natur. *Språkfilosofi* och *vetenskapsteori* är två andra områden som i dag vanligen också räknas till den teoretiska filosofins huvudområden. I centrum för den praktiska filosofins intresse står mänsklig praxis – våra val, beslut och handlingar – och då särskilt dess moraliska och värderingsmässiga aspekter. Som den praktiska filosofins huvudområden räknas därför *etik* (moralfilosofi) och *värdeteori*. Andra viktiga och nära relaterade områden är *politisk filosofi*, *rättsfilosofi*, *estetik* och *religionsfilosofi*

(dock räknas ibland det sistnämnda området i stället till den teoretiska filosofin). Alla dessa nämnda områdens egen historia räknas också till teoretisk respektive praktisk filosofi.

En indelning av detta slag är emellertid av flera skäl problematisk. Många centrala frågor i filosofi skär rakt igenom de olika områdena. Detta kan illustreras med de teman som antyds av stickorden kausalitet, determinism, fri vilja, handling och ansvar. Dessa teman berör vår metafysiska syn på naturen, vår vetenskapssyn, vår människosyn och våra moraliska uppfattningar med konsekvenser också för vårt rättsväsen, våra sociala inrättningar och vårt sätt att uppfostra nästa generation. Men såsom lätt inses ingår dessa teman också i ett gemensamt problemkomplex, och förståelsen av dem kan vinna på att de ses i ett sådant gemensamt sammanhang. Vidare bör man notera att det finns många filosofiska områden som inte kommit med i uppräkningen ovan. Några exempel på sådana områden är *filosofisk antropologi*, *socialfilosofi* och *pedagogikens filosofi*, också berörda av de teman som nämnts i exemplet ovan. Tre andra områden som rönt stor uppmärksamhet är *matematikens filosofi*, *teknikens filosofi* och *ekosofi* (miljöns filosofi). Exemplen kan emellertid mångfaldigas, och för snart sagt varje vetenskap och varje verksamhet kan man tala om dess filosofi.
Författare: Dag Prawitz

Filosofi som universitetsämne i Sverige

Vid svenska universitet är filosofin sedan länge uppdelad i två ämnen, teoretisk filosofi och praktisk filosofi, med det innehåll som antytts ovan. Såväl grundläggande utbildning som forskarutbildning anordnas i båda dessa ämnen vid universiteten i Göteborg, Linköping, Lund, Stockholm, Uppsala och Umeå. Organisatoriskt sorterar ämnena under en gemensam institution. Grundläggande utbildning i teoretisk och praktisk filosofi anordnas även vid Örebro universitet. Vetenskapsteori har inrättats som särskilt ämne med egen professur vid universiteten i Göteborg och Umeå, men ämnet ingår också, ibland med en annorlunda profil, som en del av den teoretiska filosofin. En professur i logik finns vid filosofiska institutionen i Göteborg. Vid de teologiska fakulteterna är religionsfilosofi ett särskilt ämne med egna professurer, och vid de juridiska fakulteterna ingår åtminstone delar av rättsfilosofin i ämnet allmän rättslära.
Författare: Dag Prawitz

Filosofins historia

Filosofisk reflexion i någorlunda samma mening som den nutida har förekommit främst i tre av varandra relativt oberoende, geografiskt betingade traditioner: *den östasiatiska* (kinesisk jämte japansk och koreansk filosofi), *den indiska* och *den västerländska* (inklusive islamisk och judisk filosofi). Här behandlas endast den västerländska filosofin. Se separata artiklar om buddhistisk, islamisk, indisk, judisk, japansk och kinesisk filosofi.
Författare: Dick A.R. Haglund

Antiken

Den västerländska filosofin och vetenskapen har sitt ursprung i antikens Grekland, hos de s.k. *försokratikerna*. Till en början var filosofin inte tydligt skild från allmänt mytisk eller religiös spekulation (Homeros, Hesiodos). Det särskiljande draget var framför allt viljan till klarhet, precision och systematisk behandling, och redan efter ett par århundraden hade den grekiska filosofin i Platons och Aristoteles gestalter nått en nivå som i de flesta avseenden inte åter skulle uppnås förrän i den muslimska filosofin och under högmedeltiden, i vissa avseenden först i modern tid.

TED SPIEGEL/CORBIS/SCANPIX

filosofi. Med utgångspunkt i sin tids återuppvaknade intresse för den klassiska kulturen gjorde Rafael 1509–11 denna fresk i Vatikanen, ”Skolan i Athen”. Centralgestalten är Platon, vars uppåtriktade pekfinger får symbolisera hans lära om de eviga och oföränderliga idéerna som föremål för all verklig kunskap. Bredvid honom går hans elev Aristoteles, vars hållning antyder en mer världstillvänd empiristisk inriktning. Runt om grupperar sig representanter för de olika filosofiska skolorna i det antika Athen – den epikureiska, den stoiska etc. Någon porträttlikhet föreligger givetvis inte, och i stället för antikens bokrullar får bildens filosofer bära den moderna typ av böcker som infördes med pergamentet.

De problem som sysselsatte de första grekiska filosoferna, de *joniska naturfilosoferna* (500-talet f.Kr.), var sådana som gällde verklighetens yttersta natur, dess ursprung och sätt att fungera. Vid sidan av detta mot den moderna vetenskapen vettande tänkande fanns emellertid redan från början också en inriktning mot människolivets problem, mot livsåskådningsfrågorna, och hos många klassiska tänkare förenades dessa båda inslag till en mer eller mindre väl fungerande helhet. Efter den naturfilosofiska spekulationens storhetstid, som nådde sin kulmen med de antika *atomisterna*, Leukippos och Demokritos (ca 460–370 f.Kr.), tog moraliska och samhällsfilosofiska problem en stor del av uppmärksamheten i anspråk hos de s.k. *sofisterna* eller vishetslärarna, vilka hade en viktig funktion som lärare i talekonst (politisk retorik) i det demokratiska Athen.

I denna diskussion, centrerad kring problemet om relationerna mellan natur och lag, mellan naturgivet beteende och högre moraliska principer, inträdde Sokrates (470–399 f.Kr), som under århundraden betraktades som ett slags filosofisk idealgestalt. Sokrates efterlämnade inga egna skrifter, men det gjorde hans lärjunge Platon (427–347 f.Kr), en av alla tiders största filosofer. Bland Platons inflytelserika filosofiska teorier märks främst hans *idélära*, där han i en enhetlig teori sökte ge svar på en mångfald olika filosofiska frågor.

Än mer mångsidig och historiskt betydelsefull var Platons elev Aristoteles (384–322 f.Kr.), vars under ett par hundra år försvunna mera tekniska skrifter efter sin återupptäckt kom att utgöra ett viktigt inslag i den senantika filosofin och senare bildade den viktigaste grunden för den högmedeltida filosofin i västerlandet. Aristoteles behandlade i sina verk i stort sett alla då kända vetenskapsområden, från biologi till kosmologi, från språkfilosofi och logik till etik och politisk filosofi, och flera av hans insatser kom att stå ouppnådda under

århundraden; den aristoteliska logiken överträffades vetenskapligt först mot slutet av 1800-talet.

Aristoteles verkade i Athen under Alexander den stores tid och dog året efter denne, just då Alexanders rike föll sönder. I de av strider sönderslitna århundraden som därpå följde kom livsåskådningsproblemen åter i förgrunden, och i konkurrens med olika kulter och religioner (Mithras-kult, kristendom m.fl.) verkade också mera rationella och systematiska livsåskådningar som *epikurism*, *stoicism*, *skepticism* och *nyplatonism*.

Genom Roms uppstigande till världsmakt kom den grekiska filosofin att införlivas med den romerska kulturen. Roms egna bidrag till den filosofiska utvecklingen var dock få. Den kärva romerska pliktmoralen gick bäst ihop med den grekiska stoicismen, som vann företrädare från de mest skilda samhällsskikt, både slaven Epiktetos och kejsaren Marcus Aurelius (121–180). Med stoicismen besläktade åsikter fanns också hos de mera eklektiskt inriktade tänkarna Cicero (106–43 f.Kr.) och Seneca (4 f.Kr.–65 e.Kr.).

Med Västroms nedgång sjönk också filosofin tillbaka, och som ett par av de sista ljusglimtarna kan nämnas kyrkofadern Augustinus (354–450), som under starkt nyplatonskt inflytande på ett avgörande sätt påverkade utformningen av en systematisk kristen teologi, samt den romerske ädlingen Boethius, som genom sina översättningar av några av Aristoteles elementära skrifter medverkade till filosofins fortlevande, om än undanskymt, under den tidiga medeltiden.
Författare: Dick A.R. Haglund

Medeltiden och renässansen

På den arabiska halvön uppkom på 600-talet en ny religion, *islam*, som kom att snabbt expandera och lägga under sig stora delar av Mellersta Östern och medelhavsområdet. Med den politiska makten följde också ett ekonomiskt uppsving, och därmed utrymme för kultur och filosofi, och en muslimsk teologi och filosofi växte fram med företrädare som al-Farabi, al-Ghazali, Avicenna och Averroës, vilka i stor utsträckning utgick från den klassiska grekiska filosofin, framför allt från Platon och Aristoteles.

Förutom ett kort uppflammande vid Karl den stores och hans arvingars hov, den s.k. karolingiska renässansen, och en mera stadig om än svag fortlevnad på de brittiska öarna, varifrån de viktigaste tänkarna hämtades också till hovet i Aachen (Alcuin, Johannes Scotus Erigena, ca 810–877), förde den högre kulturen vid denna tid ett tynande liv i Västeuropa. Men även i öster, i Bysantinska riket, var nivån låg – med enstaka undantag (Johannes Philoponos, Fotios, Psellos). Så småningom inträdde emellertid ett visst ekonomiskt uppsving också i Västeuropa, och inom den där kulturellt helt dominerande kyrkan utvecklades ett förnyat intresse för teologi som kritisk-rationell verksamhet, varvid behovet av filosofiska hjälpmedel framträdde. Dessa hämtades till stor del från den kulturellt då överlägsna muslimska världen, och härigenom kom den klassiska grekiska filosofin att åter få ett dominerande inflytande.

De nya redskapen kom först till användning i mindre studier och strider kring Guds existens, nattvardens natur och försoningslärans uttolkning hos tänkare som Berengar av Tours, Roscelin, Abélard och Anselm av Canterbury (1033–1109). Men framför allt visade sig det filosofiska inflytandet i de stora högmedeltida systemen, uppbyggda av tänkare som Bonaventura (ca 1220–74), Thomas av Aquino (1225–74)

och Johannes Duns Scotus (ca 1266–1308). Vid denna tid hade Aristoteles filosofi åter blivit känd i västerlandet i stort sett i sin helhet, om än tolkad i platoniserande anda via Averroës och den från Augustinus utgående traditionen, och efter hårda strider slutligen fått ställning som vetenskaplig norm och rättesnöre.

Under den tidiga medeltiden hade framför allt *benediktinerna* varit den orden som bevarat den filosofiska (inklusive den vetenskapliga) lärdomen, men det blev nu de s.k. tiggarordnarna som övertog denna funktion. (Albertus Magnus och Thomas av Aquino tillhörde båda *dominikanorden*, Bonaventura och Johannes Duns Scotus *franciskanerna*). Inom dessa ordnar fortsattes under någon tid det vetenskapliga och filosofiska arbetet genom män som William Ockham (ca 1285–ca 1349) och Nicole Oresme, men senare stelnade filosofin till orörliga system på det sätt som av senare generationer uppfattades som karakteristiskt för skolastiken. Undantag utgjorde bl.a. tänkare med anknytning till den kristna mystiken som Mäster Eckehart och Nicolaus Cusanus (1401–64).

Under renässansen väcktes på nytt intresset för den klassiska antiken, varvid uppmärksamheten mera kom att riktas mot Platon än mot den under högmedeltiden dominerande Aristoteles (Lorenzo Valla, Marsilio Ficino, Pico della Mirandola) även om det fanns exempel också på djupgående kännedom om Aristoteles filosofi (Pomponazzi, Zabarella). Men renässansen var inte bara en sydeuropeisk företeelse; här förtjänar även Johann Reuchlin och Erasmus av Rotterdam att nämnas. Till Erasmus anknyter också den kyrkliga *reformationen*, som dock filosofiskt snarast betydde ett befästande av den medeltida aristotelismen, också på det naturfilosofiska området.

Författare: Dick A.R. Haglund

Den mekanistiska världsbilden

Nästa stora omvälvning på filosofins område kom med den nya naturvetenskapen och är därför förknippad främst med namn som Galileo Galilei (1564–1642), René Descartes (1596–1650) och Francis Bacon (1561–1626). För dessa tänkare rådde inte den boskillnad mellan naturvetenskap och filosofi som nu ofta förutsätts. Galilei betraktade sina undersökningar av kroppar i fritt fall, hävstänger och pendlar som bidrag till den experimentella naturfilosofin, och Descartes epokgörande filosofiska arbete ”Discours de la méthode” var i själva verket tänkt som den allmänna inledningen till hans arbeten om optik, geometri och meteorologi.

Medan Descartes framför allt betonade förmågan hos det mänskliga förnuftet (ratio) att av egen kraft utreda de filosofiska och vetenskapliga problemen, betonade Bacon och hans engelska följeslagare i stället erfarenhetens roll, och på detta sätt uppkom de två stora filosofiska traditionerna i den nyare tidens filosofi, *rationalismen* med namn som Descartes, Malebranche, Spinoza och Leibniz och (den brittiska) *empirismen*, företrädd inte bara av Bacon och Hobbes utan framför allt av Locke, Berkeley och Hume. Den motsättning man i våra dagar velat finna mellan dessa båda traditioner fanns verkligen, men vad som sällan tillräckligt uppmärksammats var det stora och betydelsefulla tankeutbyte som ägde rum mellan företrädare för de båda riktningarna. Detta var ännu en tid då det fanns *ett* vetenskapligt språk, latinet, som förenade alla lärda inom den europeiska kulturkretsen.

Det blev framför allt den cartesianska filosofin som med sin mekanistiska och deterministiska natursyn kom att stå för omvälvningen i de vetenskapliga tänkesätten. Descartes teorier visade sig emellertid inte hålla måttet rent vetenskapligt, och det blev Isaac

Newton (1642–1727), professor i Cambridge, som med sitt stora verk om naturfilosofins matematiska principer, ”Principia mathematica philosophiae naturalis”, kom att skapa sinnebilden för den mekanistiska världsbild som sedan behöll makten över sinnena långt in i våra dagar.
Författare: Dick A.R. Haglund

Upplysning och romantik

Newtons teori fick även filosofiska konsekvenser, och det blev slutligen en tysk filosof, Immanuel Kant (1724–1804), som kom att våga försöket att i ett enda system förena de rationalistiska och de empiristiska grundtankarna. En förutsättning för detta var hans avståndstagande från alla dittillsvarande metafysiska spekulationer; han krävde i stället en kritisk granskning av det rena förnuftet, dess möjligheter och gränser. Härigenom tog den s.k. *kritiska filosofin* sin början med vittgående betydelse inte bara för kunskapsteori och metafysik utan även för moralfilosofi, estetik och religionsfilosofi.

Den politiska utvecklingen i Frankrike hade under 1700-talet lett till uppkomsten av intellektuella oppositionella grupper, bland vilka den s.k. *upplysningsfilosofin* frodades med Montesquieu, Voltaire och Rousseau som kända företrädare. Man var här mera inriktad på de praktiska och politiska problemen, och upplysningsfilosofernas läror fick med tiden ett betydande inflytande på den politiska och samhälleliga utvecklingen såväl i Europa som i det USA som just höll på att frigöra sig.

Från Kants kritiska filosofi utvecklades i stället en ny metafysiskt präglad spekulativ filosofi genom de tyska idealistiska filosoferna Fichte, Schelling och Hegel (1770–1831), vilkas tankar kom att uppfattas som kongeniala med den samtidigt utvecklade romantiken inom konst, musik och litteratur. Till och med inom naturvetenskapen kom sådana spekulativa tänkesätt att få fäste genom *den romantiska naturfilosofin* (Oken m.fl.).

Som ett utflöde av samma idealistiska filosofi, ehuru med omvända – materialistiska – förtecken, kan också *marxismen* betecknas, en åskådning som bygger på en märklig blandning av konkreta empiriska iakttagelser och metafysisk spekulation och som sedermera utvecklat sig till en politisk ideologi med stor genomslagskraft.

Kanske bör i detta sammanhang också de tre från skolor och riktningar fristående genierna Kierkegaard, Nietzsche och Schopenhauer nämnas, måhända av större betydelse för den allmänna kulturutvecklingen än för filosofin som vetenskap.

Idealistiska riktningar dominerade emellertid inte bara i de tyska och de av tysk kultur präglade områdena, bl.a. Norden, utan även på de brittiska öarna (F.H. Bradley, John McTaggart). I Storbritannien hade emellertid den empiristiska traditionen aldrig dött ut: den fördes där vidare bl.a. genom John Stuart Mill och *liberalismen*, en annan av vår tids stora politiska ideologier med rötter också i Adam Smiths ekonomiska teorier.
Författare: Dick A.R. Haglund

Vår tids filosofi

Ny livskraft fick den empiristiska traditionen vid sekelskiftet 1900 genom den revolt mot idealismen som leddes av de unga Cambridge-filosoferna G.E. Moore och Bertrand Russell (1872–1970).

På tyskt område höjdes i stället ropen på en återgång till Kants nyktra och kritiska filosofi, inte minst från naturvetenskapligt håll

(Helmholtz), medan upprorsfanan på annat håll höjdes av den unge Franz von Brentano (1838–1917) inte bara mot det reaktionära påvedömets hävdande av påvens ofelbarhet ex cathedra utan också mot den idealistiska spekulationen. Kring Brentano uppstod den för den europeiska filosofins utveckling så betydelsefulla ”österrikiska skolan” med namn som Stumpf, Meinong, Tvardovski, och ur den skulle senare *den fenomenologiska filosofin* (Husserl, Scheler, Pfänder m.fl.) komma att utvecklas. Å andra sidan ledde kraven på en återgång till Kant till uppkomsten av flera olika typer av *nykantianism* (Cohen, Rickert, Nelson m.fl.). Även i Frankrike förekom tidigt antiidealistiska rörelser, t.ex. *positivismen* med Auguste Comte (1798–1857) som en av banerförarna, medan filosofin i Sydeuropa huvudsakligen fortlevde i den romersk-katolska kyrkans hägn och under vidareförande av de medeltida traditionerna. Ett orosmoment ur påvedömets synpunkt var här ändå det ökade inflytandet från den tyska idealismen och den därmed förbundna historiska bibelkritiken, vilket bl.a. kom fram i den s.k. modernismstriden i Frankrike och Italien och föranledde utfärdandet av encyklikan ”Aeterni patris” (1879), vari påven Leo XIII anbefallde en återgång framför allt till den helige Thomas av Aquinos läror. Detta ledde till ett filosofiskt nyvaknande inom den romersk-katolska kyrkan och till uppkomsten av en fortfarande levande, thomistiskt eller ibland skotistiskt färgad filosofi.

I modern katolsk filosofi har man i stor utsträckning ägnat sig åt filosofihistoriska studier, särskilt avseende antik och medeltida filosofi, och berömda namn är här bl.a. filosofihistorikerna Grabmann, Gilson och Copleston. Mera självständigt konstruktiva bidrag har givits av bl.a. Maréchal och Maritain.

Mot slutet av 1800-talet hade även ett förnyat inflytande från den naturvetenskapliga forskningen börjat göra sig gällande. Hermann von Helmholtz har redan nämnts, och Ernst Mach, professor i matematik, fysik och slutligen de empiriska vetenskapernas filosofi vid olika österrikiska universitet, gav upphov till ett livligt intresse för just dessa problem, ett intresse som senare skulle leda till uppkomsten av *den logiska positivismen* eller *logiska empirismen*, en filosofisk strömning med centra i Wien och Berlin, som ville komma bort från den lösliga spekulation som präglat så mycket av 1800-talets filosofi för att ersätta den med en ny filosofi av vetenskaplig prägel. Bland viktiga företrädare må här blott nämnas Moritz Schlick, Rudolf Carnap, Carl Hempel, Otto von Neurath samt (från Berlin) Hans Reichenbach och (från Storbritannien) Alfred Ayer. Nära lierade med Wienkretsen var också Karl Popper och Ludwig Wittgenstein (1889–1951), sedermera något av en kultfigur i den moderna debatten, och till gruppen anknöt också de nordiska filosoferna Jørgen Jørgensen (Danmark), Eino Kaila (Finland) och Arne Næss (Norge). Viktiga insatser i samma riktning som Machs gjordes bl.a. av Karl Pearson i Storbritannien, C.S. Peirce i USA och Henri Poincaré i Frankrike. Den logiska positivismen kunde därför på ett naturligt sätt samverka med liknande strävanden som t.ex. *Uppsalafilosofin* i Sverige, *Cambridgeskolan* i Storbritannien och den s.k. nya *realismen* och *pragmatismen* i USA. Det är intressant att konstatera att det i den sistnämnda röjs inflytanden inte bara från den brittiska empirismen utan även från Kant och från den moderna fenomenologin.

Inom den logiska positivismen lades stor vikt vid analysen av olika språkliga fenomen, och därvid anknöt man i hög grad till den nya formella logik som var på väg att växa fram främst som ett resultat av Gottlob Freges och Bertrand Russells insatser. Genom nazismens maktövertagande först i Tyskland och sedan i Österrike tvangs i stort sett hela den logisk-positivistiska rörelsen att emigrera, främst till USA och Storbritannien, och den internationalisering som efter romantiken

åter tagit fart kom därigenom att utvecklas därhän att det numera är svårt att över huvud taget urskilja några snäva nationella skolor av samma typ som den boströmska idealismen, som under 1800-talets senare del helt behärskade den filosofiska scenen i Sverige.

Den logiska positivismen kom alltså att sammansmälta med olika andra riktningar till en av ett gemensamt ideal av klarhet, noggrannhet och intersubjektiv prövbarhet präglad riktning, som numera helt enkelt brukar kallas *analytisk filosofi* och som starkt dominerar bl.a. i de anglosaxiska och de nordiska länderna. Filosofin har därmed på dessa håll närmat sig ett objektivistiskt vetenskapsideal i släkt med det naturvetenskapliga, och mera spekulativa, visionära eller religiöst färgade läror har på dessa håll haft svårt att finna fotfäste, i varje fall inom universitetsvärlden. I takt med denna utveckling i mera tekniskt-vetenskaplig riktning har det också utbildats ett antal specialdiscipliner som *logik*, *vetenskapsteori*, *beslutsteori* och *kognitionsforskning*. Mera spekulativa riktningar (filosofi som livsåskådning, som metafysiska system, som samhällskritik etc.) finns dock fortfarande företrädda i många europeiska länder, bl. a. i form av den radikala s.k. *kritiska teorin* eller *Frankfurtskolan* med företrädare som Horkheimer, Adorno och Habermas. Ur fenomenologin har vidare den tyska existentiella filosofin (Martin Heidegger m.fl.) och den franska *existentialismen* (Jean-Paul Sartre etc.) utvecklats, och den filosofi som anknyter till bestämda medeltida auktoriteter respektive till som kanoniska betraktade skrifter av Marx, Engels och Lenin fortlever alltjämt i kyrkans eller den marxistiska enhetsstatens hägn – hur länge är en öppen fråga.

Författare: Dick A.R. Haglund

Litteraturanvisning

G. Aspelin, *Tankens vägar* 1–2 (1958);
F. Copleston, *A History of Philosophy* 1–9 (1946–75);
K. Marc-Wogau (utgivare), *Filosofin genom tiderna* 1–5 (1964–81);
B. Russell, *Västerlandets filosofi och dess samband med den politiska och sociala utvecklingen* (svensk översättning 1948);
A. Wedberg, *Filosofins historia* 1–3 (1958–66).

Läs även om

metafysik
Platon
Immanuel Kant
logos
människosyn
vara
vetenskap
litteraturteori
antiintellektualism
dialektik

Sven Wimnell 17 sept 1997 + 1 februari 2015:
Filosofins historia. Bertrand Russel om västerlandets visdom.
http://wimnell.com/omr109b.pdf

Filosofins historia.
Bertrand Russel om västerlandets visdom.

Många har skrivit om filosofins historia och hur det blir beror av författarna. Bertrand Russel (1872-1970), välkänd engelsk filosof som isynnerhet behandlade matematikens logiska principer, som skrev populära böcker om filosofi, fysik mm och gjorde inlägg i samhällsfrågor av skilda slag och som fick nobelpriset i litteratur 1950 utkom 1959 med en bok ”Wisdom of the West”, som på ett intressant sätt ger en bild av filosofins historia. Boken har översatts till svenska av Anders Byttner och finns i en tryckning 1989, Forums förlag, ISBN 91-37-09595-1, med titeln ”Västerlandets visdom”. 320 sidor

I det följande citeras valda delar ur boken och citaten är valda så, att de avses ge en lättläst allmän bild av filosofins historia insatt i det allmänna kulturella skeendet. De olika filosofernas åsikter och läror citeras inte i detalj utan antyds mest bara. Citaten avses framför allt ge en bild av de olika epokerna i innehållsförteckningen.

Detta är resultatet av en förkortning av Russels text. En ytterligare nedkortning kan vara lämplig, men får ske vid ett senare tillfälle. Förkortningen gjord den 19 jan 1997. Stavfel o d rättade den 17 sept 1997.

Observera, att Russels bok utkom 1959 och att visdomens utveckling efter detta årtal (och några år dessförinnan) inte behandlas. Bl a Popper och hans verk finns inte med.

Sammanställningen 1 februari 2015 innehåller 126 sidor:

	sida
• Prolog	2
• Före Sokrates	3
• Aten	13
• Hellenismen	22
• Den äldsta kristendomen	30
• Skolastiken	37
• Den moderna filosofins uppkomst	51
• Den brittiska empirismen	74
• Upplysningen och romantiken	80
• Utilismen och efteråt	92
• Samtiden	108
• Epilog	123-126

17 sept 1997. Sven Wimnell

Februari 2015:
Boken handlar om filosofernas historia, inte maktens eller demokratins historia. För det behöver man komplettera med andra böcker. Boken har en undertitel:”Den västerländska filosofins historia mot social och politisk bakgrund.” Man behöver inte veta något om filosofi för att kunna läsa boken, men något om den sociala och politiska bakgrunden.

De stora filosoferna

TV-programmet axesss.se har i slutet av 2017 och början av 2018 haft en serie program om de stora filosoferna. Västvärldens främsta tänkare lyfts fram i denna BBC-serie. Programmet leds av författaren Bryan Magee som ackompanjeras av framstående internationella filosofer och experter. De för ett samtal om olika filosofiska dilemman samtidigt som de presenterar västerländsk filosofi genom några av vår tids största tänkare. Originaltitel: The Great Philosophers. BBC 1987.

Avsnitt:
Del 1 av 15: Platon
Del 2 av 15: Aristoteles
Del 3 av 15: Medeltidens filosofi
Del 4 av 15: Descartes
Del 5 av 15: Spinoza och Leibniz
Del 6 av 15: Locke och Berkeley
Del 7 av 15: Hume
Del 8 av 15: Kant
Del 9 av 15: Hegel och Marx
Del 10 av 15: Schopenhauer
Del 11 av 15: Nietzsche
Del 12 av 15: Husserl
Del 13 av 15: De amerikanska pragmatikerna
Del 14 av 15: Frege, Russell och den moderna logiken
Del 15 av 15: Wittgenstein

Programledaren och hans experter förklarar de stora filosoferna som vartefter utvecklat filosofiämnet. Wittgenstein ses som den senaste stora filosofen och de menar att han kommit längst av dem alla, men att det återstår mer att göra. Russell skriver om Wiittgenstein sist i sin filosofihistoria .

Från *Nationalencyklopedin,* Ludwig Wittgenstein. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/ludwig-wittgenstein (hämtad 2018-01-24)

Ludwig Wittgenstein

Wittgenstein [viˈtgənʃtain], Ludwig, född 26 april 1889, död 29 april 1951, österrikisk-brittisk filosof, professor i Cambridge 1939–47, en av huvudgestalterna inom den s.k. analytiska filosofin, tillika en av 1900-talets mest inflytelserika och omdiskuterade filosofer.

Ludwig Wittgenstein föddes i Wien som yngste son till stålindustrimagnaten Karl Wittgenstein. Hans utbildning var främst teknisk; efter ingenjörsutbildning vid tekniska högskolan i Berlin-Charlottenburg bedrev han under åren 1908–11 avancerade studier i flygteknik vid universitetet i Manchester. Han fångades emellertid av frågor angående matematikens grundvalar och övergav 1911 teknikstudierna för att i stället studera logik för Bertrand Russell i Cambridge.

Under intryck av Gottlob Freges logisk-matematiska skrifter fann Wittgenstein snart sina egna vägar. Han lämnade Cambridge 1913 för Skjolden i Norge för att ostört kunna bedriva sina undersökningar av logikens och språkets grundvalar. Under krigsåren, då han som frivillig tjänstgjorde i den österrikiska armén, fullföljde han dessa undersökningar. Sina resultat samlade han i ett manuskript, vilket han bar i sin ryggsäck då han vid krigsslutet hamnade i italiensk fångenskap. Manuskriptet, *Tractatus logico-philosophicus* (tysk-engelsk parallellutgåva 1922, svensk översättning 1962), utgör ett av 1900-talets mest omdiskuterade filosofiska verk.

”Tractatus” utgörs av en samling korta paragrafer ordnade i ett hierarkiskt system. Dess mycket koncentrerade form lämnar utrymme för skilda tolkningar. Uttryckligen handlar verket om de filosofiska problemen och avser att visa att formuleringen av dessa beror på ett missförstånd av vårt språks logik. Vad Wittgenstein i grunden försöker är att utröna tänkandets gränser, eller gränserna för tankarnas uttryck, dvs. gränserna för vad som kan sägas i meningsfulla satser. En huvuduppgift är därför att fastställa hur satser alls kan vara meningsfulla. Wittgensteins svar, inspirerat av Frege och Russell, utgörs av hans logisk-atomistiska s.k. bildteori (se även logisk atomism). Enligt denna kan en vanlig sats analyseras i logiskt avseende såsom uppbyggd av enklare satser, i sista hand av satser som är logiskt elementära. Dessa består i sin tur av enkla namn, vilka direkt refererar till ting i världen, och deras struktur motsvarar möjliga relationer mellan dessa ting. På så sätt utgör en elementarsats en bild av ett möjligt sakförhållande. Wittgenstein visar också att sanningsvärdet hos en sats som är uppbyggd på detta sätt är en funktion av sanningsvärdena hos de elementära satser den så att säga består av, och en elementarsats är sann om den avbildade relationen faktiskt råder, falsk om den inte råder. En förutsättning för att elementarsatserna på detta sätt skall kunna avbilda möjliga sakförhållanden är att språket och världen har en gemensam logisk form. ”Tractatus” handlar därför inte bara om språk och logik utan i lika hög grad om metafysik och ontologi. Analysen mynnar ut i en formel som uttrycker satsens allmänna form och därmed formen för allt som låter sig sägas; indirekt uttrycks i den också såväl språkets som tänkandets gränser.

Enligt ”Tractatus” handlar allt som kan sägas och tänkas om möjliga relationer mellan ting i världen. Därav följer att man inte kan säga något om helheten själv, inte heller något om språket, logiken eller

tänkandet, eller något om etik, estetik eller livets mening. Mycket av det vi tror oss kunna säga något om hör till vad Wittgenstein kallar det osägbara, det som visas men inte kan sägas. Alla tankar om metafysik, etik, religion och logik är enligt denna uppfattning egentligen meningslösa; de bottnar i missförstånd av logisk art. Wittgenstein drog sålunda slutsatsen att den som förstår ”Tractatus” även förstår att dess egna satser i grund och botten saknar mening.

Wittgenstein ansåg sig i ”Tractatus” fullständigt och slutgiltigt ha löst de filosofiska problemen. Han lämnade därför all filosofisk verksamhet, utbildade sig till folkskollärare och tjänstgjorde i sex år i avlägsna byar i de österrikiska alperna. Efter att ha återvänt till Wien arbetade han en kort tid som trädgårdsdräng i ett kloster och gav sig sedan i kast med att rita och leda byggandet av ett hus åt sin syster. Kontakterna med några av den logisk-empiristiska Wienkretsens medlemmar och inte minst ett föredrag av intuitionisten L.E.J. Brouwer återuppväckte dock hans intresse för filosofiskt arbete, och 1929 återvände han till Cambridge. Han erhöll efter en summarisk disputation doktorsgraden och utsågs efter ett år till Fellow vid Trinity College. Under sina sex år som Fellow var han intensivt engagerad i filosofiskt arbete och upptäckte att ”Tractatus” innehöll flera fundamentala misstag. En ny vistelse i Norge 1936–37 resulterade i ett stort manuskript som bildar utgångspunkten för vad som senare kom att bli hans andra huvudverk, *Philosophische Untersuchungen* (1953; ”Filosofiska undersökningar”, 1978). Efter Österrikes anslutning till Tyskland blev Wittgenstein brittisk medborgare och utsågs 1939 till professor i filosofi vid universitetet i Cambridge (efter G.E. Moore), en tjänst som han 1947 på egen begäran lämnade för att ostört kunna ägna sig åt filosofi. Han dog av cancer 1951 hos sin läkare i Cambridge.

Wittgenstein efterlämnade en stor mängd anteckningar och manuskript i olika utföranden. Huvudparten av dem förvaras i Trinity College, Cambridge. Från den omfattande kvarlåtenskapen har hittills ett femtontal volymer och ett flertal mindre skrifter publicerats; den viktigaste är ”Philosophische Untersuchungen”, i övrigt främst *Bemerkungen über die Grundlagen der Mathematik* (’Anmärkningar om matematikens grundvalar’, 1956), *Zettel* (1967, svensk översättning 1995) och *Über Gewissheit* (1969; ”Om visshet”, 1981).

I ”Philosophische Untersuchungen” kritiseras såväl grundtankarna i det tidigare verket som det tänkande som lett fram till det, dvs. hela den logisk-filosofiska tanketraditionen. Kritiken riktas mot alla de grundläggande idéerna i bildteorin: namn, ting, avbildningsrelation, elementarsats och tanken på en satsens allmänna form och en gemensam logisk form för språk, tanke, värld. Kritiken riktas också mot tanken på en gemensam karakteriserande egenskap hos alla de företeelser som faller under ett och samma begrepp och därmed mot den traditionella tanken på definitioner (jämför familjelikhet). Wittgenstein menar nu att språket i stället för att i grunden utgöra ett avbildande system av refererande namn primärt utgör ett samspel, och han använder termen språkspel för att framhäva detta viktiga förhållande. Meningen hos ett enskilt språkligt uttryck bestäms av dess användning i denna språkliga praxis. Eftersom denna är långt ifrån knivskarp får detta långtgående konsekvenser för logiken.

En av de mest centrala frågorna i ”Philosophische Untersuchungen” är hur det kommer sig att vi kan förstå och mena något med ett uttryck när meningen är bestämd av användningen, vilken inte i sin helhet kan vara närvarande vid tidpunkten för förståelsen eller menandet. Wittgenstein visar att det inte hjälper att hänvisa till regeln för uttryckets användning, ty inte heller den kan vara närvarande annat än

i form av ett uttryck som i sin tur måste förstås. Wittgensteins diskussion om regelföljande leder honom till uppfattningen att vår språkliga praxis, och därmed våra begrepp och vår logik, vilar på ett regelföljande som ytterst saknar rationell grund och som därför endast kan läras genom praktisk instruktion och övning. Ett liknande argument, det s.k. privatspråksargumentet, vill visa omöjligheten i att själv instifta en regel och antyder att våra mentala termer inte kan handla om sådant som endast den upplevande själv kan veta något om, en slutsats med omvälvande följder för vår uppfattning om det mentala.

Själva möjligheten att följa en regel, och använda ett språkligt uttryck, förutsätter enligt Wittgensteins senare syn en redan etablerad offentlig praxis. Det är våra naturliga och inlärda handlingsmönster och levnadssätt, våra livsformer som i sista hand avgör vad som kan sägas och vad som inte kan sägas. Språkets eventuella gränser kan därför bara upptäckas genom ett noggrant uppmärksammande av användningen av enskilda uttryck i bestämda situationer. Poängen med sådana studier, vilka fyller sidorna i de senare manuskripten, är, liksom i det tidigare verket, att de skall kasta ett sådant ljus över vårt språks logik att de filosofiska problemen försvinner. Formuleringen av dessa ansåg Wittgenstein fortfarande bottna i missförstånd av denna logik.

De filosofiska konsekvenserna av den nya synen på mening är revolutionerande och vittförgrenade. ”Philosophische Untersuchungen”, liksom ”Zettel”, behandlar, förutom den allmänna frågan om mening, framför allt frågor inom den filosofiska psykologin. ”Bemerkungen über die Grundlagen der Mathematik” behandlar främst frågor inom matematikens filosofi, medan ”Über Gewissheit” främst behandlar kunskapsteoretiska teman och frågor om de yttersta grunderna för rättfärdiganden. I dessa senare texter är frågorna betydligt fler än svaren, och Wittgenstein framstår långt mer som en sökare än som en förkunnare.

Författare: Gunnar Svensson

Litteraturanvisning

R.J. Fogelin, *Wittgenstein* (engelska, 1976);
Gunnar Fredriksson, *Wittgenstein* (1993);
B. McGuinness, *Wittgenstein: A Life* (1988);
R. Monk, *Wittgenstein: Geniets plikt* (svensk översättning 1994);
S.G. Shanker (utgivare), *Ludwig Wittgenstein: Critical Assessments* 1–5 (1986).

Läs även om
bildteori
Immanuel Kant
elementarsats
matematikens filosofi
Gottlob Frege
logisk atomism
metafysik
meningsteori
Bertrand Russell
Platon

Från *Nationalencyklopedin,* idé- och lärdomshistoria. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/ide-och lärdomshistoria (hämtad 2018-01)

idé- och lärdomshistoria

idé- och lärdomshistoria, svenskt universitetsämne som behandlar vetenskapens och det lärda livets historia. Ämnet uppstod formellt 1932, när den första professuren inrättades för Johan Nordström vid Uppsala universitet, men som historiskt perspektiv hade det funnits hos Nordströms lärare Henrik Schück. Det innebar en bred historisk utblick, där lärdomens och vetenskapens historia beskrevs mot bakgrund av såväl världsbildens som samhällets utveckling.

Nordström utformade det nya ämnet utifrån tre lärdomshistoriska traditioner: ”historia litteraria”, en 1700-talsdisciplin som studerade facklitteraturens historia, Wilhelm Diltheys ”Geisteswissenschaft”, som betonade humanioras betydelse för mänsklighetens utveckling samt George Sartons ”history of science”, vilken omfattade naturvetenskapens historia. Den svenska lärdomshistorien fick därför en mer humanistisk inriktning än den vetenskapshistoria som studerades i andra länder. Namnet ”idé- och lärdomshistoria” betecknade inte två olika ämnen utan var två sidor av samma sak.

Nordströms grundtanke utgick från att idéernas och vetenskapernas områden till stor del sammanföll. De epokgörande vetenskapliga teorierna skulle analyseras som en del av samtidens intellektuella miljöer. Under Nordströms tid publicerades en rad studier som belyste vetenskapliga tänkesätt och deras förhållande till religiösa, filosofiska och politiska idéer. Med denna humanistiska inriktning var svensk idé- och lärdomshistoria före sin tid, eftersom vetenskapshistorien i utlandet mest koncentrerade sig på de enskilda naturvetenskapliga disciplinernas interna utveckling.

Nordström intresserade sig särskilt för 1600-talets idévärld och dess beroende av filosofiska och mystiska rörelser. Inte minst ville han integrera naturvetenskapen med tidens andliga diskussioner. Flera av hans elever skrev avhandlingar över liknande 1600-talsämnen, t.ex. om paracelsismen och om eskatologiska föreställningar. Ett annat viktigt inslag blev studiet av universitetens och den praktiska lärdomens historia. Hit hörde de för Sverige typiska studie- och forskningsresorna, uppbyggandet av svenska universitet, bildandet av vetenskapliga akademier samt bok- och bibliotekshistoria. Med en modern term kan detta sammanfattas som ”vetenskapens organisation och institutionalisering”. Ofta studerade man hur teorier eller idéströmningar från utlandet mottagits i Sverige och vilken betydelse de fått. Men Sverige var inte bara mottagande part utan också givande; Linné och den frihetstida naturvetenskapen influerade i sin tur utländska kolleger, liksom profeten Swedenborg och på 1800-talet kemisten Berzelius. Ett viktigt inslag i ämnets första skede blev att uppspåra och utge källskrifter och brevväxlingar mellan svenska och utländska vetenskapsmän. Intresset var dock i huvudsak inriktat på äldre tid. Sålunda utgavs en serie studier över ”naturvetenskapernas historia i Sverige intill år 1800”. I etableringen av ämnet spelade det av Nordström 1934 grundade Lärdomshistoriska samfundet en betydande roll, inte minst genom sin årsskrift Lychnos och publikationsserien Lychnos-Bibliotek (båda från 1936).

Under lång tid betraktades idé- och lärdomshistoria som ett litet exklusivt ämne, länge bara företrätt i Uppsala. Med Nordströms lärjungar Sten Lindroth och Henrik Sandblad genomgick ämnet en stark expansion och breddades både tidsmässigt och innehållsmässigt.

Studieobjekt från 1800- och 1900-talen blev allt vanligare och hämtades inte enbart från den akademiska vetenskapen utan också från kulturdebatten och folkbildningsarbetet. Från 1970-talet kan man skönja två huvudlinjer i utvecklingen. Den ena har gått mot ett fördjupat studium av naturvetenskapens villkor, t.ex. inom områden som botanik och biologi, geologi och geodesi, eller modern fysik och kemi. Medicin- och teknikhistoria, som från början var omhuldade delområden, började utveckla sig till självständiga discipliner. Den andra huvudlinjen går mot en alltmer renodlad idéhistoria med studier av filosofi, psykologi och humanistiska discipliner, liksom av folkbildning, kvinnohistoria eller idrottens grundläggande idéer. Ämnet har vidare utvecklat sin tvärvetenskapliga karaktär, och dess internationella inriktning har blivit allt starkare. Ett vanligt perspektiv är sålunda fortfarande att studera svenska återspeglingar av vetenskapliga teorier eller intellektuella strömningar. Därigenom ses svenska intellektuella aktiviteter alltid mot internationell bakgrund och man undviker provinsiell begränsning.

Nordström efterträddes 1957 av Sten Lindroth som professor i Uppsala. Henrik Sandblad hade som docent börjat undervisa i ämnet vid Göteborgs högskola 1955 och utnämndes till professor där 1966. Sedan dess har ämnet vuxit och finns nu vid de flesta universiteten. I Uppsala, Göteborg och Lund kallas det idé- och lärdomshistoria, i Umeå och Stockholm enbart idéhistoria. Sedan 1982 finns en professur i vetenskapshistoria i Uppsala. Två professurer i teknikhistoria har inrättats: 1989 vid Tekniska högskolan i Stockholm och 1999 vid Chalmers i Göteborg. Publikationerna Lychnos och Lychnos-Bibliotek kompletteras numera av skriftserier vid de olika institutionerna. En svensk nationalkommitté för idé- och lärdomshistoria, som är ansluten till ICSU (International Council of Scientific Unions), bildades 1975. Det nordiska samarbetet bedrivs bl.a. i form av gemensamma konferenser, i regel vart tredje år. Professurer finns i Finland (idé- och lärdomshistoria), Norge (idéhistoria och vetenskapshistoria) och Danmark (de exakta vetenskapernas historia).

En översikt över ämnets innehåll, med rika litteraturhänvisningar, ger Sten Lindroths ”Svensk lärdomshistoria” (4 vol., 1975–81), som går från medeltiden fram till 1809. För tiden därefter finns inget översiktsverk, men spridda studier och bibliografiska uppgifter ingår i Lychnos. Jämför vetenskapshistoria.

Författare: Tore Frängsmyr

Litteraturanvisning

Gunnar Eriksson, ”Den nordströmska skolan”,
T. Frängsmyr, *Svensk idéhistoria. Bildning och vetenskap under tusen år 1–2* (2000). *Lychnos* 1983;
T. Frängsmyr, ”Johan Nordström och lärdomshistoriens etablering i Sverige”, *Lychnos* 1983;
S. Lindroth, *Fru Lusta och Fru Dygd* (1957).

Läs även om

Sten Lindroth
vetenskapshistoria
litteraturvetenskap
Johan Nordström
Lärdomshistoriska samfundet
vetenskap
vetenskapsteori
musikvetenskap
statsvetenskap
freds- och konfliktforskning-

000524

I skuggan av framtiden. Modernitetens idéhistoria.

Filosofins historia, som den skrivits av t ex Bertrand Russel, innehåller tankar från begynnelsen och rymmer tankar av många olika slag som inte alltid är till nytta för människorna i dag.

Sven-Eric Liedman, professor i idé-och lärdomshistoria vid Göteborgs universitet, har skrivit en bok, ”I skuggan av framtiden. Modernitetens idéhistoria”, (Bonniers 1997, 598 sidor) där han koncentrerar sig på aktuella idéer som kan väntas bli av betydelse för utvecklingen i framtiden. Boken vänder sig till allmänheten, men är också tänkt som lärobok vid universitet och högskolor.

Boken är skriven i perioden närmast efter Sovjetunionens fall, under de år då Internet tycktes göra hela världen tillgänglig och en ständigt växande finansmarknad höll allt och alla i sitt grepp.

Innehåll

Inledning 15
Upplysningsprojektet 18
Historiens framtid kan vara vår samtid 22
Den hårda och den mjuka upplysningen 26
Den korta upplysningen och den långa 41
De enkla ideerna, institutionerna och framtidens långa skugga 47

FÖRSTA DELEN: I VAR MANS HUVUD
Första kapitlet: Klockan 59
Andra kapitlet: Rummet 73
Jordens upphöjelse 74
Geografin förlorar sin mening 84
Tredje kapitlet: Tiden 91
Den korta historien 91
Kritik och motkritik 104
Människornas egen historia 117
Fjärde kapitlet: Människan 131
Äldre människobilder - och nya 132
Den ädle vilden och hans motsats 144
Universalism och partikularism i praktiken 153
Nya rasläror 162
Biologism och regionalism 170
De nya klasserna 175
Psykologerna och existentialisterna 181
Universalism och multikulturalism 190

ANDRADELEN: INSTITUTIONERNA
Femte kapitlet: Lära för livet 199
Multiplikationstabellen 199
Pensum, frikurs och nyttokomplement 212
Att bli sin egen lärare 227
Industrialismens skola och därefter 241

Sjätte kapitlet: Det sanna och det goda 263
Praktik, teknik och andra begrepp 266
Vetenskapens institutioner- och etikens 279
Specialisering och integration 29
Att veta och att kunna 315
Sjunde kapitlet: Artefakterna 345
En liten begreppshistoria 352
Institutionerna 364
Den moderna nyttan och dess motsats 375
Död och förnyelse 386
Åttonde kapitlet: Den gudomliga politiken 403
Tusenårsriket och lyckans hjul 405
Kyrkorna och staterna 415
Kampen för en ny religion 427
Postmodern religion, postmodern politik? 441

TREDJE DELEN: I SKUGGAN AV FRAMTIDEN
Nionde kapitlet: Modernitetens trolldomsglans 453
Förlorad trolldom och ny 455
Löftet om den slutliga befrielsen 462
Främmande världar 468
Tid och rum 473
Tionde kapitlet: Europeerna och de andra 477
Den tolerante Antikrist 477
Mandariner, 'ulama och klerker 487
Kina, Islam och moderniteten 491
En världsdel portioneras ut 502
Modernitetens olika vägar 510
Elfte kapitlet: I skuggan av framtiden 5 17
Framstegstanken 519
Etiken, demokratin och universalismen 528
Slutscen 537

Anmärkningar till texten 542
Register 580-598.

Författaren skriver i förordet bl a:

”Boken är tänkt som en helhet men är inte uppbyggd som historiska framställningar brukar vara. Uppbyggnaden är mer tematisk än kronologisk; kronologin finns i de enskilda kapitlen, och genom boken finns också en viss, om än inte konsekvent, rörelse framåt i tiden. I de första kapitlen befinner sig 1500- och 1600-talen i fokus; i de fyra eller fem sista är det snarare 1800- och 1900-talen. Den som har svårt för en historisk framställning som inte konsekvent följer tidslinjen kan välja att se detta som en rad nära sammanhängande studier. Bokens uppbyggnad är lättfattlig men ändå okonventionell. Efter inledningen kommer en första del där enkla, allestädes närvarande idéer om tiden, rummet och människan behandlas. Den andra delen, bokens självklara centrum och tyngdpunkt, behandlar de stora, idehistoriskt väsentliga institutionerna: skolan först, religionen och politiken sist. Bortsett från skolan har institutionerna parvis kopplats samman med varandra för att locka fram andra perspektiv än de vanliga. Vetenskapen har konfronterats med moralen, konsten med tekniken, religionen med politiken. Det är inte min tanke att dessa kombinationer skulle vara riktigare än andra; däremot vill jag hävda att de är fruktbara. - De avslutande kapitlen är kortare. Där får bland annat europeernas möten med den del av världen som inte är västerlandet en bara alltför summarisk behandling.

Boken igenom arbetar jag med exempel som skall vara belysande för större sammanhang. I vissa kapitel är exemplen få och föremål för en utförlig framställning, i andra fler och mer sparsamt utredda. Jag inbillar mig inte att jag har tagit upp allt det viktigaste med mina exempel. Däremot hoppas jag att dessa skall vara talande.

Titeln har jag hämtat från kyrkofadern Augustinus, som för 1600 år sedan förklarade att historien utspelas i skuggan av framtiden. Yttrandet härstammar från den tid då ordet ’modern’ började användas men passar förunderligt väl in på vår modernitet, alltså de senaste århundradenas utveckling. Vad som än sker, får det sin glans - hoppfull eller hotfull - av det som kan förväntas komma därefter och som alltid förefaller mer, större, bättre eller värre.

Boken har underrubriken ’modernitetens idehistoria’. ’Modernitet’, alltså, och inte ’det moderna’. Orden är synonyma, men ’det moderna’ är otympligare på svenska och låter direkt tölpaktigt i genitiv. Båda skiljer sig från ’modernism’, som har en snävare innebörd och främst åsyftar konstarternas utveckling från kanske romantiken, kanske Charles Baudelaire och framåt. Moderniteten innefattar däremot förändringens alla aspekter.

Alla sammansättningar med ’modern’ har en besvärande men ofrånkomlig dubbeltydighet. Modernt är å ena sidan det som hände senast och det som just är i svang. Å andra sidan finns det vissa egenskaper som vi ser som moderna oavsett om de framträder på 1770-talet eller 1800-talet. Det kan vara rationalitet, skepsis eller individualism. I den senare innebörden är steget kort från modernitet till upplysning, och det förefaller lämpligt att där just tala om upplysning.

Upplysningstiden är i historieböckerna beteckningen på en epok då pregnanta föreställningar om förnuftets, toleransens och den individuella frihetens välsignelser kom till uttryck. Dessa föreställningar har överlevt 1700-talet och ingår i vad som kallats och här också kommer att kallas upplysningsprojektet. Upplysningsprojektet står i centrum för framställningen. Därmed är också postmodernismens kritik och frågor viktiga. Det är inte min avsikt att slita kontroversen mellan upplysningens och modernitetens talesmän och postmodernisterna. Däremot har jag velat ge diskussionenen både rikare och tillförlitligare historisk bakgrund än som brukar vara fallet. Dessutom har jag på vissa punkter tyckt mig komma till ett slags resultat.”

”Inledning.

’EN DAG KOMMER det ögonblick då solen bara lyser över fria människor som inte känns vid någon annan herre än sitt eget förnuft ...’ Så börjar det berömda sista kapitlet i fransmannen Jean Antoine de Condorcets bok om människans framsteg. I de tidigare kapitlen har han skildrat hur mänskligheten långsamt tagit sig upp ur okunnighetens, hjälplöshetens och fördomarnas barbari och till sist nått den höjd som det sena 1700-talet representerar. Nu blickar han mot framtiden. Han ser framför sig en underbar värld. Allt det han avskyr har försvunnit: religionen med sina präster, tyrannerna med sina lakejer. Slaveri och förtryck har utplånats från jordens yta. Jämlikhet råder. Alla lever ett längre, rikare och friskare liv än tidigare. Kunskapen blomstrar. Tekniken gör livet lätt och behagligt. Konsten binds inte längre av klassiska mönster utan tillåter sig en större variationsrikedom. Samhället fungerar friktionsfritt. Kunskapen om hur man bör bete sig för att undvika konflikter och uppnå resultat som gynnar alla finns nämligen nedlagd i lagarna och spridd bland medborgarna.

Kort sagt, i Condorcets ögon är det en lycklig, en frigjord värld.

Men Condorcet skrev sin bok under svåra omständigheter. Det var år 1793, då franska revolutionen nått sin kulmen. Han hade tidigare spelat en framträdande roll i revolutionen. Han hade utmärkt sig för sina radikala ideer om jämlikhet mellan alla människor, oavsett inte bara börd utan också kön och ras. Men nu hade Robespierre och hans

jakobiner fått överhanden i kampen om makten, och de räknade tveklöst Condorcet till sina motståndare. Hans enda chans var att hålla sig undan, gömd i ett litet rum mitt inne i Paris. Medan han skrev sin bok om framstegen i det förflutna och framtiden brände marken under hans fötter. Han var nätt och jämnt färdig med vad han kallade en 'skiss' när hans ställning blev ohållbar och han lämnade sitt gömställe för att försöka ta sig ur Paris och finna bättre skydd på annan plats. Strax utanför Paris avslöjades han av den överallt förekommande polisen och häktades omedelbart. Han dog i häktet, troligen därför att han inte orkade med strapatserna under flykten och sinnesrörelsen vid häktningen. Han var redan en åldrad man men efter nutida mått inte gammal, drygt femtio år. Året efter hans död vände vinden. Condorcet rehabiliterades och 1795 kunde hans bok komma ut... Den har funnit ständigt nya läsare under de två hundra år som gått sedan dess, läsare som reagerat med hänförelse, häpnad eller motvilja. Få har förblivit likgiltiga inför den.

I dag väcker Condorcets bok intresse främst som ett oöverträffat exempel på den typ av framstegstänkande som vi förknippar med 1700-talets franska upplysning. Condorcet var i alla avseenden en storartad representant för denna strömning, en ledande matematiker i sin samtid med sannolikhetskalkylen som specialitet men också en djärv samhällstänkare. Under åtskilliga år var han sekreterare i den mäktiga franska vetenskapsakademin, och mot slutet av sitt liv gjorde omständigheterna i form av franska revolutionen honom till en principfast och okorrumperad politiker.

Condorcet säger ingenting om hur avlägsen den framtid kan tänkas vara som han beskriver i sin bok. På sista sidan ställer han denna kommande tidsålder i motsats till den situation i vilken han själv befinner sig. Tanken på den ljusa framtiden ger frihetsvännen 'en fristad där minnet av hans förföljare inte jagar honom' och där 'han glömmer den människa som plågas och korrumperas av girighet, skräck och avundsjuka'.... Den mänsklighetens historia som han tecknat i bokens tidigare kapitel är ämnad att visa att människan med sitt förnuft har de nödvändiga medlen för att bygga sig en lycklig värld. Hindren är också många - 'girighet, skräck och avundsjuka' är bara några av dem. Men den framstegsprocess varom historien berättar kommer bara tillfälligt att kunna hejdas."...

Sid 47: "En utforskning av upplysningsprojektet och dess öden, dess metamorfoser, de olika motstånd det mött och dess förankring i olika typer av samhällen är, enligt min mening, det idé- och väl också filosofihistoriskt bästa sättet att närma sig hela frågan om *moderniteten*. Upplysningsprojektets grundläggande problem - förhållandet mellan den moderna utveckling som visat sig basal och den som är variabel - är temat för denna bok...

Upplysningsprojektet, alltså föreningen av mänsklig frihet och lycka med en vetenskaplig, teknisk och ekonomisk framstegsprocess, är i sig en idé, alltså något som människor kan skriva, säga eller tänka. Det är inte redan en praktik men förbundet med ett oändligt antal praktiker, där inte sällan den ena kan motverka den andra. Det är inte heller knutet till en bestämd samhällelig miljö, även om det har uppstått under mycket bestämda, konkreta förhållanden. Från dessa förhållanden, typiska för det tidiga 1600-talets England, Frankrike och Nederländerna, har det kunnat slå rot i många olika miljöer för att inemot år 2000 vara spritt över större delen av jordklotet."

Första delen, kapitel 1-4 : I var mans huvud.
Kapitel 1. Klockan.
Kapitel 2. Rummet.
Kapitel 3: Tiden.
Kapitel 4. Människan.

Andra delen, kapitel 5-8: Institutionerna.
Kapitel 5. Lära för livet. Här behandlas skolans och utbildningens institutioner. Där står bl a på sid 214:

”Förnyarnas ståndpunkt kan, renodlad, formuleras så: Skolan skall inte bara anpassa eleven till det samhälle som hon eller han skall gå ut i efter avslutade studier. Den skall ge beredskap för en då redan förändrad värld och inte minst tillhandahålla redskap för att påverka denna förändringsprocess.

Skolan framstår för många till och med som det mäktigaste redskapet för att förändra samhället i önskvärd riktning. Det är framför allt den politiska reformismens ståndpunkt. Om revolutioner är riskabla och leder till kaos och oönskade konsekvenser, förefaller den bästa vägen att skapa en bättre värld vara att påverka den unga, ännu formbara generationen, så att den omsider skall stå redo att bygga det nya samhället. De redan vuxna har vuxit samman med en existerande värld vars vanor de gjort till sina. Barn är däremot formbara.”...

Sid 254: ”I en utbildning som sträcker sig över lång tid hålls de som inte kan få arbete i verksamhet, och dessutom ser de ut att vara på väg mot ett framtida yrke som inte finns. Slagordet om ’det livslånga lärandet’, så tilltalande i sig, kan också tolkas i den riktningen. Det ser bättre ut i statistiken med många studenter än med många arbetslösa.

Dessa anmärkningar kan i och för sig vara riktiga. Men det hindrar inte att kunskap och kunskapssökande kan vara värden som gör livet rikare. Den politiska retoriken, likartad i de flesta länder i dag, brukar innehålla hyllningar till kunskapen i allmänhet och vetenskapen i synnerhet. Det är vetandet som skall ge lösningen på de kriser som avindustrialiseringen har i sitt släptåg. Framför allt är det ett hårt vetande politikerna har i åtanke: elektroniken med datorerna, biotekniken med sin betydelse för den lukrativa läkemedelsindustrin och kanske också något tredje, något som man ännu inte riktigt kan definiera men som utgör den konsekventa följden av den fortgående teknisk-vetenskapliga utvecklingen.

Men i denna, inte sällan lätt desperata, hyllning till forskningen inmänger sig också en uppfattning om värdet av vetande över huvud taget. Begreppen som politiker och samhällsdebattörer använder sig av är ofta otydliga och gör inte skillnad på kunskapens betydelse för välbefinnandet i ett land eller en region och dess värde för den som själv besitter den. Själva denna vaghet är signifikativ och typisk för debatten om skola och utbildning.

Här måste vi bli kvitt vagheten och skilja mellan:
1. Kunskap av värde för ekonomin i vidaste mening, inklusive produktivitet, konkurrenskraft, profit och produktiv sysselsättning;
2. kunskap av värde för det politiska systemet, närmare bestämt demokratin. För en levande demokratisk kultur krävs insiktsfulla och fördomsfria medborgare, insatta i ett vitt spektrum av politiska frågor; och
3. kunskap av värde för den enskilde. Kunskaper, och i synnerhet sammanhangsskapande kunskaper, gör livet rikare.

Den som har en god kännedom om växt- och djurarter upplever en blomsteräng som bokstavligen mer meningsfull än den okunnige. Ett musikstycke öppnar sig bäst för den som kan identifiera dess struktur och placera dess särart i ett större, musikaliskt och historiskt sammanhang. Den teknikkunnige står närmare sin dator än knapptryckaren.

Den tredje betydelsen formuleras ofta som kunskapen som ett värde i sig. Det är ett uttryck med djup förankring i filosofihistorien men likväl vilseledande. Det är inte kunskapen som sådan som är på tal utan dess förmåga att göra tillvaron värdefullare för sin bärare.

Distinktionen mellan studier som syftar till större individuell insikt och studier som indirekt ger externa effekter går tillbaka till antiken. Åtskillnaden mellan ekonomiskt värde och politiskt är däremot modern, och slitningen mellan alla tre, märkbar både i de stora moderna pedagogiska teoretikernas arbeten och i de senaste århundradenas ändlösa reformverksamhet, kan ses som konstitutiv för de senaste tre århundradenas utveckling i Europa och, efter hand, i allt större delar av världen. (Det finns också en fjärde kunskapsanvändning, nämligen insikter i religiösa ting för ett bättre liv efter döden. Kort sagt: katekesen eller någon dess motsvarighet är nödvändig för den eviga saligheten. Det finns sådana idéer som propageras än i dag. Men vi lämnar dem för enkelhets skull utanför räkningen.)...

De flesta människor måste tyvärr förr eller senare lämna skolan och söka sin bärgning i världen utanför. De redskap skolan givit dem, vare sig det är elementarskolan, gymnasiet eller universitetet, skall vara nog för att de skall kunna göra sig hemmastadda och behjälpliga i sina olika sysslor.”...

Kapitel 6. Det sanna och det goda. Här behandlas vetenskapens och moralens institutioner. Här behandlas begrepp, bl a: praktisk, praxis, handling, teknik, praktisk filosofi, teoretisk filosofi, vetenskap, forskning, filosofi, historia, experiment, naturvetenskap, moral, etik, socialvetenkskap, politik, ideologi. De vetenskapliga institutionernas metoder och strider o d beskrivs.

Sven-Eric Liedman skriver om etikens institutioner på sid 288-291:

”Det kan förefalla egendomligt att tala om institutionen etik. Det kommer likväl att göras här och jag tror med goda skäl. Varje samhälle håller sig med en uppsättning normer, vissa reglerade i lagar och förordningar, andra - de flesta - spontant utvecklade och mer eller mindre skiftande mellan grupper, klasser, kön och regioner. Samhället kan inte hålla sig stabilt och den enskilde inte känna elementär trygghet utan bestämda föreställningar om hur den ene eller andre kommer att reagera och handla i en viss situation. Varje människa utsätts alltifrån barndomen för en ström av uppmaningar om önskvärt beteende och goda värderingar.

Institutionen etik är summan av alla instanser som på så sätt söker påverka oss och i vissa fall också föreskriver oss att göra på ett eller annat sätt. Etiken är en institution därför att den verkar konserverande och stabiliserande. Men den saknar den enhetlighet som institutionen vetenskap trots sina variationer utvecklat. Man kan inte tala om en etikens front som man talar om en forskningsfront. Det finns inte en internationell standardisering av etiken som det finns av stora delar av vetenskapen. FN:s deklarationer om de mänskliga rättigheterna är ett försök att upprätta en överallt giltig moral- och rättskodex på ett begränsat men centralt område och är inte utan betydelse; men den har inte samma normerande inflytande som den vetenskapliga normalstandarden, fastän den senare är oreglerad och bara indirekt kan

avläsas i handböcker, encyklopedier och som den vanligtvis stumma bakgrunden till forsknings rapporter och artiklar.

Institutionen etik är lös, föränderlig, mångskiftande och full av inre motsättningar. Att verkligen kartlägga den i ett bestämt samhälle vid en bestämd tidpunkt skulle innebära ett enormt arbete. Här blir det fråga om några antydningar. Avsikten med skissen är att sedan kunna blott lägga några avsnitt där vetenskap och etik möts i det moderna samhället.

De etiska instanser som en människa konfronteras med kan liknas vid ett antal koncentriska cirklar, allt vidare i omfattning. Den närmaste är familjen eller dess substitut i form av uppfostrare, nära vänner eller arbetskamrater. Därnäst följer skolan som för den vuxne vanligtvis ersätts av arbetsplatsen med dess chefer och övervakare. Intresseorganisationen och det politiska partiet har åtminstone för vissa människor och i vissa sammanhang en viktig normfunktion. Religiösa instanser av olika slag, kyrkor, samfund ellcr cnstaka religiösa auktoriteter spelar traditionellt sett och på många håll fortfarande en avgörande roll som normgivare. En uppåtstigande makt även på detta område är massmedierna, som till allt annat brukar lägga ut rättesnören för sin publik. Rättssystemet med sina lagar och domstolar och straff är i varje ordnat samhälle en mäktig etisk instans; militärmakten har en gång varit det, är det på sina håll fortfarande och blir det överallt i krigstid. Över alla dessa maktenheter tronar sedan några århundraden den abstrakta staten med sitt våldsmonopol och sin makt att förbjuda vissa handlingar och föreskriva andra. Bortom staten finns internationella domstolar och lösare eller fastare förbund av stater, vilkas budord framför allt indirekt når den enskilde. Mäktiga stater kan också fungera som ett slags etiska övervakare, som USA inom sin maktsfär och Sovjetunionen, så länge den fanns, inom sin. Mäktiga transnationella företag kan ha liknande betydelse, och deras inflytande är snabbt växande.

Detta intrikata nätverk av instanser med sin brokiga uppsättning moraliska rekommendationer och rättsliga påbud - där moralen säger vad man *bör* göra, rätten vad man *inte får* göra - väcker viktiga frågor: Hur motiveras normerna ? Varifrån hämtar de enligt sina sagesmän och sageskvinnor sin kraft och giltighet ?

Det finns ett begränsat antal svar på dessa frågor. De behöver inte utesluta varandra utan kan stundtals kombineras med varandra. Man kan hänvisa till *traditionen*: så har det alltid varit. Man kan åberopa *en högre auktoritet*, Gud, hans Heliga skrift eller det mänskliga samvetet, alltså en inre röst som varje ofördärvad människa har. Man kan uttala sig om de *konsekvenser* som en bestämd handling får; en handling bör undvikas om den leder till övervägande negativa följder men utföras om den utmynnar i positiva ting.

Traditionsargumentet kan uttolkas på olika sätt. Det kan ha en konsekvensetisk innebörd som ofta i en renodlat konservativ argumentation. Resultatet har blivit lyckosamt förr och blir det rimligen igen. Argumentet kan också kombineras med typ nummer två, som har en mer eller mindre påtagligt pliktetisk innebörd. Det säger nämligen att det är vår plikt att handla i enlighet med vissa bud eftersom Gud vill det eller samvetet bjuder det, och vi bör lyda Gud och samvetet. En modern sofistikerad variant kommer med Kant, vars praktiska förnuft sammanfaller med samvetet. Den tredje typen är entydigt konsekvensetisk. Men pliktetik och konsekvensetik kan förenas. Det fjärde av tio Guds bud lyder enligt den gamla översättningen i Karl XII:s Bibel: »Du skalt ära din fader och dina moder; på det du skalt länge lefwa i landena, som Herren din Gud dig

gifwa skal" (2 Mosebok 20:12). Den senaste översättningen, från 1986, har en någorlunda liktydig innebörd: »Hedra din fader och din moder för att det må gå dig väl och du må länge leva i ditt land». I båda formuleringarna förenas plikt- och konsekvensetik. Hedrandet är en plikt, men den som uppfyller plikten kommer att ha nytta av det. Det är en kombination som inte är ovanlig.

Kants och t. ex. Condorcets eller Spencers etikförståelse förenas i sin rationalism. De ser alla etiken som sprungen ur det mänskliga förnuftet och därmed också till roten åtkomlig för rationell argumentation och analys. Det finns viktiga strömningar också i nutiden vilkas företrädare däremot hävdar att etiken är om inte irrationell så arationell eller för-rationell. Kravet på obetingad lydnad mot nedärvda budord eller en regims lagar och förordningar bygger på den uppfattningen. Men det finns också ett djupsinnigt och raffinerat sätt att driva argumentationen i likartade banor. Det finns alltsedan medeltiden teologer och filosofer som mer eller mindre tydligt företrätt den. Under romantiken utformades på sina håll en idé om att grunden för all etik och all kunskap var en relation mellan ett jag och ett du. Den store dansken Sören Kierkegaard hörde delvis till samma linje, men sin nutida inriktning fick den först i och med Martin Heideggers filosofi, vilken i och för sig inte rymmer en etik men kan inspirera till tankar om etiken. Människan befinner sig i världen, utkastad i den, innan hon börjar reflektera över sin tillvaro, säger Heidegger. Delvis inspirerad av denna föreställning utvecklade Emmanuel Levinas sin doktrin att det är etiken som utgör den ’första filosofin’ och alltså inte, som i en mäktig tradition alltsedan Aristoteles, en rationellt grundad lära om det varande och dess principer. Etikens grund är enligt Levinas människans möte med en annan människa i bokstavlig mening. Den andra människans ansikte rymmer en omedelbar vädjan om sympati, och det är ur detta möte som moralens bud kan växa fram.

Kan man tala om en modern utveckling inom etiken som man talar om en modern utveckling inom vetenskapen? Det är då inte i första hand fråga om filosofernas teorier om etiken utan om förändringar inom hela den komplexa institutionen etik, förändringar som filosoferna kan uttrycka, systematisera, reagera emot eller reflektera över. Jag skall upp ställa två hypoteser som har ett visst inbördes sammanhang:

1. Konsekvensetiken har fått en starkare ställning på pliktetikens och traditionsetikens bekostnad. Det är en utveckling som hänger samman med samhällets rationalisering i allmänhet och vetenskapens starkare ställning i synnerhet. Ju fler processer som kan förutses, desto större ter sig också möjligheten att förutse konsekvenser av mänskliga handlingar. Det goda blir det som har önskvärda följder. Den handlandes subjektiva motiv för handlingen blir mindre väsentliga. - Det är också sannolikt att samhällets relativa demokratisering verkar i samma riktning. När fler människor får möjlighet att påverka fler frågor och bestämma i fler egna angelägenheter kommer uppmärksamheten på konsekvenser att öka, budordens styrka däremot att minska.

2. Det blir bortom den filosofiska analysen allt svårare att skilja mellan teknik som hjälpmedel att uppnå ett visst mål och praktik i meningen fri och ansvarig mänsklig handling. Mänskliga handlingar betraktas i växande utsträckning som uttryck för en viss - god eller bristfällig - teknik. (Det är alltså inte bara, som vi redan konstaterat, *orden* ’praktisk’ och ’teknisk’ som får likartad innebörd. De stycken verklighet de representerar tycks också flyta samman för den moderne iakttagaren.)

Hypoteser av den omfattningen kan här bara tjäna som vägledning för reflexioner, inte som riktmärken för empiriska undersökningar. I det följande bör vi alltså hålla dem i minnet."

Sid 332: " Tiden från sekelskiftet till 1960- och 1970-talen var samhällsvetenskapernas och i synnerhet sociologins, psykologins och företags- och nationalekonomins stora expansionsperiod. Ännu mot slutet av 1800-talet gjordes de osynliga inom andra ämnesgrupperingar; sociologin och psykologin lösgjordes först sent från filosofin, och ekonomin förde en osäker institutionell tillvaro, ofta inom juridiska fakulteten. Men snart blev de självständiga och utvecklades till stora, centrala ämnen i det framväxande massuniversitetet. Deras expansion hängde nära samman med den massiva utbyggnaden av offentlig förvaltning på alla nivåer liksom med den växande byråkratin inom enskilda företag. Disciplinernas första uppgift var att utbilda en stor kader av människor för dessa sysslor. Men förhoppningen var att forskningen inom disciplinerna också skulle ge lösningar till olika typer av problem. Psykologer, sociologer och ekonomer - och i viss mån också statsvetare - spelade viktiga roller som rådgivare, inspiratörer, utredare och ideologer i olika sektorer av samhället. Ofta definierade de sig politiskt och engagerade sig i ideologiskt färgade debatter eller direkt i det politiska livet. Även när de höll sig utanför det offentliga samtalet kunde de åberopas som auktoriteter och vägvisare av både politiker och administratörer.

I deras verksamhet blev och blir fortfarande gränslinjen mellan det tekniska och det praktisk-etiska vanligtvis omöjlig att dra. Många samhällsvetare såg sig som samhällsingenjörer (en idé som kan spåras till baka åtminstone till Saint-Simon; under 1900-talet gjorde filosofen Karl R. Popper den till fullt utbyggd doktrin). I den meningen var deras uppgift teknisk: de sökte i Max Webers anda goda lösningar på problem som andra hade uppställt. De sökte det bästa, enklaste sättet att förverkliga ett mål till vilket de i sin egenskap av samhällsvetare förhöll sig neutrala.

I själva verket var denna föreställning om den egna uppgiften som rent instrumentell stark, ja, dominerande bland samhällsvetare, kanske i synnerhet under årtiondena efter andra världskriget. De avstod alltså medvetet från en Condorcets eller Wienkretsens ambitioner och sökte därmed förverkliga vad de såg som en renare typ av vetenskaplighet. Men svårigheterna kan vi se från några välbekanta exempel.

Industrisociologi liksom industripsykologi var under en period blomstrande discipliner. De hade stark ställning både vid forskningsinstitutioner och ute på företag. Deras uppgift var enkelt uttryckt att finna svar på frågor av typen: Hur skall man uppnå maximal trivsel för alla grupper? Hur skall man undvika konflikter på arbetsplatsen? Hur skall förhållandet mellan arbetsgivare och anställda bli det bästa tänkbara? Bakom frågorna låg vissa värderingar beträffande vad som var bra och vad som borde undvikas på en arbetsplats. Industripsykologer och industrisociologer menade vanligen att de i sitt vetenskapliga arbete *förutsatte* dessa värderingar; det var i själva verket deras arbetsgivare eller kanske samhället i stort som hyste värderingarna, medan deras egen uppgift i princip inte skilde sig från ingenjörens som skulle finna medel för en bensinsnål bil eller ett självavfrostande kylskåp.

Men samhällsvetarnas arbete blev föremål för stridigheter. Frågorna om parternas rättigheter på arbetsmarknaden liksom chefernas befogenheter och arbetsdisciplinen var notoriskt kontroversiella. Forskarna tvingades i kvistiga fall att ta ställning och anklagades

omedelbart för partiskhet, antingen av arbetare eller av företagsledare. Industrisociologi och industripsykologi hade ställt i utsikt att i princip lösa alla konflikter på arbetsmarknaden. Efter hand blev det klart att målet var ouppnåeligt. Själva kom de att gruppera sig i olika skolbildningar vilka associerades med de stridande parterna på arbetsmarknaden. Ideologiska motsättningar blev med andra ord fullt synliga. Forskarna tog ställning i frågor som ytterst gällde hur människor borde handla.

Disciplinerna som sådana har inte försvunnit, men deras position är förhållandevis svagare i dag och förväntningarna på dem är lägre.

Statsvetare har också eftersträvat opartiskhet. Ändå brukar det inte vara svårt att ur deras forskning utläsa deras samhällsideal. Ofta tar de själva ställning i partipolitiken, låt vara vanligen med pretentioner på att kunna skilja mellan sitt personliga politiska engagemang och sin forskning. Men den politiska forskning som är helt och hållet instrumentell tenderar att bli trivial.

Allra tydligast och dessutom mest framgångsrikt har ekonomernas ideologiska engagemang varit. Under årtiondena efter andra världskriget spelade engelsmannen John Maynard Keynes' teorier en viktig roll, inte bara för ekonomisk politik i snäv mening utan för mer generella föreställningar om vad staten kunde och borde vara för något. Keynes blev den vetenskapliga garanten för en strategi som tilldelade staten en avgörande roll för att övervinna kapitalismens kriser. Hans teori användes också som argument för att staten borde undsätta dem som hade det svårt. I synnerhet gällde det de arbetslösa som i kristider skulle undsättas med hjälparbeten. Keynes blev det samlande namnet för det slags välfärdspolitik som utvecklades i industrinationer utanför Sovjetsfären.

Under 1970-talet genomgick de flesta ekonomer som nyss varit ivriga anhängare till engelsmannen en djupgående ideologisk förändring. Det var inte bara fråga om att de vände Keynes ryggen; de antog en ny samhälls- och världsbild, i vilken deras elever och elevers elever intill i dag skolats in. Deras uppfattning kallas ibland nyliberal och rimmar väl med den nyliberalism som bland andra Milton Friedman utvecklade långt innan vinden vänt för Keynes. I strikt ekonomisk mening innebär den nya huvudriktningen en återgång till en tidigare övertygelse att den totala penningmängden i samhället är avgörande för ekonomin. Keynes gjorde en radikal åtskillnad mellan pengar som låg stilla som besparingar och pengar som sattes in i produktionen. Den stora krisen från 1929 och framåt berodde på att alla, inklusive staterna, sparade. Då måste det ekonomiska livet förlamas. Keynes tolkning stred mot den som tidigare varit förhärskande och som nu åter kommit till heders, enligt vilken staters finanser bör hanteras som privatpersoners. Finns det ont om pengar måste staten alltså spara. Mellankrigskrisen utlöstes av att för mycket pengar var i omlopp och inte av att så litet sattes in i produktionen. Nutidens kriser har enligt dessa ekonomer samma grund.

Så långt är de konkurrerande teorierna strikt ekonomiska. Men de vidgar snart sitt omfång när arbetslöshetens orsaker kommer på tal. Keynes inledde sitt ekonomiska huvudarbete, The General Theory of Employment, Interest and Money, från 1936, med att inskärpa att anledningen till att människor blir arbetslösa inte är att de avstår från arbete när de finner att den erbjudna ersättningen är för låg. Det ligger djupare, socioekonomiska orsaker bakom arbetslöshetskriserna.

Den nu dominerande ekonomiska uppfattningen innebär däremot att arbetslösheten just har sin grund i att den arbetande inte finner det mödan värt att arbeta när lönen inte är större. Inunder denna

övertygelse ligger en hel människobild. Det är bilden av den ekonomiska människan (Homo oeconomicus, economic man). Den innebär inte att en människa har intresse enbart av pengar och rikedomar. Betydelsen är vidare och mer sofistikerad. Människan är ekonomisk - i strikt mening hushållande - i den meningen att hon oförvillat och med klar blick kalkylerar om en framtid där hon vet vad hon själv önskar sig. Den ekonom som i nutiden utlagt denna människobild klarast och mest fullödigt är Friedmans kollega från Chicago, Gary S. Becker. Ytligt sett skriver Becker mycket som inte ser ut som ekonomi i snäv mening. Han tar upp ämnen som varför människor gifter sig och varför de begår självmord. Vi brukar anta att när en människa flyttar samman med en annan har det inte sällan med förblindande kärlek att göra. Becker förnekar inte att det finns sådant som kärlek. Men själva steget att förena sitt liv med en annans är resultatet av en sund kalkyl. Man vinner på affären. Kostnader för mat och tvätt och hyra minskar. Sexuella tjänster och gentjänster rationaliseras. Nackdelar som minskat oberoende och risk för konfrontationer taxeras som mindre. Självmördaren gör också en kalkyl över vad ett fortsatt liv skulle innebära. Det är inte förtvivlan, dunkel dödsdrift eller förmörkat sinne som styr fingret till avtryckaren. Han har vägt framtidens sannolika bekymmer mot dess glädjeämnen och sett röda siffror hela vägen.

Becker har tydligare än någon annan givit den nyliberala teorin en ideologisk inramning. Den ekonomiska doktrin som han propagerar för är inte enbart ekonomisk i meningen att den sysselsätter sig med problem som hör till den akademiska specialiteten ekonomi. Den rymmer en samhälls- och människobild utan vilken monetarismen eller teorin om den totala penningmängdens avgörande betydelse förblir hängande i luften.

Men de nutida ekonomerna bär inte bara på en bestämd världsbild. De är också som ekonomer talesmän för en åtminstone partiell etik. De författar visserligen inte etiska traktater som Comte eller Spencer, men i intervjuer och populära artiklar utvecklar de moraliska teser med stor genomslagskraft. De förklarar för människor i allmänhet och politiker i synnerhet att ekonomiska kriser beror på att de ’levt över sina tillgångar’ och underlåtit att ’rätta munnen efter matsäcken’. Idealet av sparsamhet och beskedlighet mejslas fram, men också av initiativrikedom, både när det gäller att finna nya besparingar och söka nya vägar till utkomst.

I vår samtid liksom så många gånger tidigare talas det om normlöshet, och de moraliska förkunnarna är förvirrande många och utmärks antingen av intetsägande välmening eller rigorös fundamentalism utan förankring i förnuftiga överväganden. Ekonomerna är under 1980- och 1990-talen de enda verkligt framgångsrika och konsekventa morallärarna. Det är kanske signifikativt att de talar med vetenskaplig auktoritet. Men framför allt lever de i symbios med den basala moderna utveckling som kapitalismen representerar. Det ger dem styrka i en värld där annars normförvirring råder. ”

Kapitel 7. Artefakterna. I detta kapitel behandlas teknologins och estetikens institutioner. På sid 345 -352 står bl a:

”EFTER SOVJETUNIONENS KOLLAPS började man krympa de statliga anslagen till militärindustrin i USA. Nedskärningarna drabbade i synnerhet de mest spektakulära projekten och friställde därmed tusentals högutbildade naturvetare och tekniker.

För en del av dessa arbetslösa erbjöd kulturindustrin en räddning. En Disneyfilm är i dag ett högteknologiskt projekt som kräver nyskapande insatser; animationerna är extremt avancerade. På vissa områden är det inte längre krigsindustrin utan nöjesvärlden som är teknikledande.... Filmen är i alla avseenden ett masskonstverk. Den kräver stort kapital, den görs i en mängd kopior och den har en appell till massorna som ingen annan konstform.

I den tekniska reproduktionens tidsålder blir estetiken ett viktigare verkningsmedel än förr... Det är ett förhållande som fascisterna och nazisterna inte varit sena att utnyttja. De har med sina uniformer, emblem och flaggor, parader, kampsånger, byggnader och gatuscener estetiserat politiken.... Medan nazisterna utvecklade sitt barbari och Stalins regim mördade sina egna, förverkligades i USA en mjukare, mer smygande form av förtryck och värdeförstöring. Ingenting, inte ens konsten, kunde undgå den kapitalistiska kniptången...

Ett klassamhälle måste hålla sig både med en populärkultur för massorna och en finkultur för dem som vill framstå som förmer. Den senare som inte får förväxlas med den nyskapande konsten, är inte i något stycke friare än den förra... Operan kan vara lika mycket känsloskval och till intet förpliktande förströelse för överklassen som schlagern för resten av befolkningen. Det brukar heta att underhållningskulturen ger möjlighet till verklighetsflykt och att den vanlige åskådaren genom t. ex. filmhjälten eller filmhjältinnan kan identifiera sig med ett märkligt, stort och fritt öde... En butiksflicka tror inte att hon kan bli gift med högste chefen som kvinnan i filmen hon ser; snarare påminns hon om sina egna till kortakommanden men finner en tillfällig tröst i att hennes lott kunde ha varit annorlunda... Kulturindustrin är som en massproduktion vilken som helst; den hör verkligen hemma i den tekniska reproducerbarhetens tidsålder. Dess syfte är vinst och behärskning av människors tankar och drömmar. Stereotyperna härskar; samma och åter samma former, figurer och berättelser varieras... Allting stängs in i en standardiserad stil, medan den nyskapande konsten inte låter sig begränsas... Det finns en uppsjö av b-filmer, usla TV-serier, andefattiga schlagrar, imbecill reklam och dåliga tecknade serier som pränglas ut av mediejättarna. Kulturindustrins mäktiga ägare liksom dess styrande ekonomer kan rent av tänkas föredra en dylik kulturell rotvälska, som ger dem lättköpta vinster och mindre bekymmer....

Det vore som alltid en förhastad slutsats att anta att det aktuella tillståndet måste bestå och kanske bli än mer markerat i framtiden. Gränsöverskridanden av alla slag väcker ständigt provinsiella reaktioner, och sådana kan vi se många både groteska och kuriösa exempel på i dag. Reaktionernas styrka och deras framtida jordmån vet vi mycket litet om.

Men en sak kan vi slå fast: den moderna teknikens inflytande på det estetiska skapandet eller på frambringandet av kulturprodukter över huvud är stort och kommer att så förbli om inte en världsomspännande katastrof inträffar. Det gäller inte bara produktionen av CD med Beethovens symfonier eller indiska ragas eller schlagerlåtar, tryckningen och distributionen av Kalle Anka, Dallas eller Shakespeares samlade skrifter eller den mönstergilla reproduktionen i masskala av Leonardo da Vincis ’Nattvarden’ eller pornografiska blad i lyxförpackning. Tekniken genomsyrar också den nyskapande smala kulturen. Datorn är ett viktigt arbetsinstrument både för bildkonstnärer och musiker...

Denna konstarternas närhet till den nyaste teknologin är bara den ena sidan av ett mynt vars andra är de teknologiska artefakternas

alltmer estetiskt kräsna utformning. Estetiseringen innebär visserligen inte något nytt: arkitekturen och byggnadskonsten har sedan urminnes tider befunnit sig vid gränsen mellan teknik och estetik, konsthantverket fascinerade sinnena på 1800-talet och maskinernas skönhet är ett konstnärligt tema under nästan hela detta sekel. Det nya är att formgivningen av snart sagt alla varor i dag är utstuderad, ingenting är längre blott och bart funktionellt. En slagborr bör vara vackrare än andra slagborrar för att vinna framgång på marknaden. Datorer och TV-apparater, för att inte tala om bilar, är estetiskt raffinerade skapelser. Det finns inte ett hårschampo som säljs på vanlig flaska och inte en hårborste där inte formgivningen är tänkt som ett försäljningsargument. Till och med busskurerna är i dag exklusivt designade.

Det är mot den bakgrunden som det ter sig fruktbart att föra samman institutionen estetik med institutionen teknologi.... Vår framställning börjar med en begreppshistoria; vi följer det antika *techne*- eller ars-begreppets utveckling och i synnerhet uppkomsten av det moderna ordet ’estetik’, liksom den vindlande historia som leder fram till den nutida innebörden av ordet ’teknologi’. Medan teknologin under största delen av sin moderna historia av sina utövare betraktats som tämligen oproblematisk, är estetikerna oavlåtligen sysselsatta med att efterforska sin disciplins grundvalar och därmed också konstens innebörd. Skillnaden mellan de båda områdena är signifikativ; teknologin representerar i modern mening det handfasta och rättframma eller det *praktiska* över huvud, medan estetiken och därmed konsten står för det undflyende och eteriska, det awikande och bohemiska - det *opraktiska*. Maskinen rymmer i sina konstruktörers ögon inga hemligheter. Bara den okunnige begapar den. Konstverket, däremot, har dolda djup.

Det därpå följande avsnittet gäller institutionen teknik och institutionen konst i sina skiftande skepnader (för att undvika missförstånd kan vi slå fast: teknologin betecknar i denna framställning vetenskapen om och den teoretiska reflexionen över tekniken, medan estetiken utgör konstarternas vetenskap och filosofi). Därefter utforskas med en rad nedslag i den konkreta historien deras skiftande relationer till såväl nyttan som moderniteten. Inledningens tema om teknikens och estetikens ömsesidiga närmande återkommer avslutningsvis i ett avsnitt där temat konstens slut och estetikens omgestaltning också tas upp.”

Kapitel 8. Den gudomliga politiken. Här behandlas politikens och religionens institutioner. På sid 404-405 står bl a:

”Människorna har blivit ensamma i världen med sina kunskaper och sina tekniska färdigheter, sina politiska kannstöperier och sina grubblerier om gott och ont. Paradiset är inte längre gudarnas belöning men inte heller är olyckan deras straff. Människan har sig själv att tacka och sig själv att skylla.

Det innebär att hon måste ta eget ansvar på alla områden. När det gäller naturvetenskap och tekniskt kunnande tycks vägen säker: ett pärlband av framgångar ligger bakom henne, och nya framgångar väntar i framtiden. Med politiken är det svårare. Viljorna korsas där. Kan man urskilja en politik som är lika tveklöst förnuftig och därmed överlägsen sina alternativ som man kan tala om en förnuftig naturvetenskap ?

Det finns en mäktig tradition som hävdar detta med emfas. Den kommer till mångahanda uttryck... människan har överbjudit naturen, och hon har därmed också blivit ensam herre. Och mera precist: de

löften som religionen givit om ett hinsides paradis kan förverkligas på jorden och av människans egen kraft.

Det är en tankegång som har föregångare i andra, mindre moderna traditioner. Själv är den däremot otvetydigt modern. Den utgör den moderna sekulariseringens tydligaste - man kan säga paradigmatiska - uttryck. Några av dess etapper skall vi här stifta bekantskap med. Först ställs frågan om den moderna framtidstrons bakgrund, en notoriskt kontroversiell fråga. Så mycket är åtminstone säkert som att föreställningen att människan kan bygga sig en egen framtid har rötter både i kristna och judiska kiliastiska traditioner och i en helt inomvärldslig föreställning om en politikens konst, som betvingar det blinda ödet (Machiavelli). Båda rotsystemen blottläggs här liksom religionens och politikens delvis gemensamma, delvis klart åtskilda institutioner. I ett särskilt avsnitt skildras parallellt de politiska försöken att åskådliggöra hur den moderna politiken tagit religionens plats och några stora tänkares och politiska teoretikers reflexioner över religionens inomvärldsliga innehåll och innebörd.

Avslutningsvis skall vi betrakta dagens panorama om ett sådant över huvud kan skönjas ur tillfälligheternas mångfald. Ett tycks åtminstone säkert: tron på en politik som infriar religionens löften har fått sig en knäck. Om postmodernisterna fått rätt på något område så är det här. Dagens alternativ tycks vara: återgång till någon form av religiös tro, men nu med både trosinnehåll och framtidslöften långt vagare än tidigare - eller också väsentligt nedskruvade förhoppningar, om ens några, inför en rent mänsklig framtid."

Sid 415 och följande:

"Begreppen *religion* och *politik* är båda lika vida och diffusa. Ändå talar vi i vardagslag om dem utan besvär eller tvekan. Först inför gränsföreteelser kan vi ibland bli rådvilla. Hur förhåller sig idrott till politik? Eller religion till etik? Eller, för den delen, religion till politik? Inför sådana frågor tvingas vi ibland till avgöranden som är kontroversiella.

Ordet *religio* är latin, och det finns ingen direkt motsvarighet till det i sanskrit, grekiska eller kinesiska. Ordets ursprung är dunkelt, men det kunde i klassisk romersk tid användas både om gudstjänster och om det heliga som sådant. Den moderna användningen ligger inte långt från den antika. I ett modernt katolskt lexikon bestäms religionen som 'inte filosofi, inte världsåskådning, inte teologi, utan umgänge med det heliga'. Ett motsvarande evangeliskt lexikon innesluter i religionen föreställningar och handlingar som relateras till Gud eller gudarna, andarna eller demonerna, det heliga eller det absoluta. Ett filosofiskt lexikon ser religion i varje tillbedjan av transcendenta makter, varje lära om det gudomliga och varje trosbekännelse. Det är inte bestämningar av samma omfång och innebörd, och deras olikhet ger en föreställning om svårigheterna att göra en sådan definition och samtidigt möjligheterna att trots allt tala om denna vittfamnande och undflyende företeelse. Vi kommer knappast ifrån att tala om religionen och till yttermera visso att tala om olika religioner som kristendom, judendom eller hinduism.

Svårigheterna att få ett klart begrepp om vad *politik* är för något är inte mindre. Det visar motsvarande genomgång av olika standardverk. Ursprunget till ordet 'politik' är visserligen klart och entydigt. Det är det grekiska *polis*, den antika stadsstaten med dess typiska klasstruktur och den allsidiga omsorg om gemensamma angelägenheter som kännetecknade de fria männens verksamhet. Avståndet från den politik som man talade om där och den som kännetecknar den moderna tiden i

Europa är dock stort.... Medan religion alltså vanligen bestämts som ett överhistoriskt och världsomspännande begrepp, är den bestämning av politik som här ges historiskt begränsad och uppenbarligen också formad efter europeiska kulturtraditioner. Ett filosofiskt lexikon är i sin precisering mindre begränsande men söker inte fixera politikens innebörd närmare än att den i enlighet med grekisk föreställningsvärld kan ses som 'borgerliga angelägenheter', där 'borgerlig' innefattar de gemensamma bestyren över huvud.

Dessa svårigheter till trots känner vi oss i de flesta fall på säker mark när vi talar om politik eller religion. Vi kan se dem som bestämda om också svåravgränsade livsområden. Vi kan rent av slå fast att de normalt sett är företeelser som är synnerligen väl och fast institutionaliserade. Det förefaller tveksamt om några andra sfärer i det avseendet kan mäta sig med dem."

Sid 423 och följande:

"I en rad länder stärktes parlametets makt under 1600- och 1700-talens lopp. Den mest drastiska maktökningen skedde i Frankrike, där kungarna länge regerat utan parlamentet men där parlamentet i och med revolutionen snart hade all statlig makt i sin hand. Under en kort period genomfördes som vi sett allmän manlig rösträtt. Revolutionens resultat blev kortlivade, men den hade likväl givit en bild av en möjlig utveckling. Rösträtten i de flesta länder utökades efter hand; fullständig blev den ingenstans förrän under 1900-talet.

Därmed förverkligades en av den politiska demokratins grundpelare. Men den var inte den enda. En rad rättigheter hörde också dit, t. ex. församlings- och yttrandefrihet. Däremot utvecklades det inte, som det ibland hävdats, en enda enhetlig demokratisk ideologi. En engelsk statsvetare, David Held, har gjort en användbar distinktion mellan en *beskyddande* och en *utvecklande* demokrati. Den förra ser demokratins främsta uppgift i att utgöra ett värn för de oförytterliga mänskliga rättigheterna, bland vilka idealets talesmän brukar framhålla egendomsrätten. Det betyder att det finns bestämda gränser för vilka beslut som kan fattas i en demokrati. En majoritet kan t.ex. inte driva igenom väsentliga inskränkningar i egendomsrätten. Det demokratiska systemet som sådant framstår också som statiskt. Den utvecklande demokratin, däremot, ser i demokratin mer än ett fast regelverk. I dess hägn skall medborgarna utvecklas mot allt större medvetenhet och kompetens... Med medborgarna kan också själva det politiska systemet utvecklas. Demokratins möjligheter beror i hög grad på medborgarnas aktiva deltagande i det politiska livet. Deras inflytande skall helst också gälla arbetslivet och ekonomiska förhållanden.

Den beskyddande demokratin förenas lätt med en strikt individualistisk samhällssyn, enligt vilken individen föregår samhället. Den konkurrerande uppfattningen ser oftare människan som i grunden en samhällsvarelse. Dess typiska företrädare är socialliberaler, socialdemokrater och demokratiska socialister. Den beskyddande demokratin har sitt fäste bland sådana liberaler som sätter den ekonomiska friheten i högsätet; under de senaste årtiondena har den försvarats av nyliberaler av olika partifärg.

Den utvecklande demokratin hade initiativet i de flesta europeiska länder utanför den sovjetiska maktsfären och delvis också i USA från 1930-talet och flera decennier framöver. En omsvängning till den beskyddande demokratins fördel började märkas på 1970-talet, den blev påtaglig under 1980-talet och iögonenfallande under 1990-talet, efter Sovjetunionens fall."

Sid 443-444 bl a:

” Politiken har begränsat spelrum i 1990-talets dominerande europeiska och nordamerikanska föreställningsvärld. Det är naturligt att den inte kan väcka förhoppningar som har någon likhet med religiös hänförelse. Men medan staten står lågt i kurs kan *nationen* som det halvt mytiska inbegreppet av ett lands territorium, historia och kultur omges med en förnyad nimbus. Nationalistiska rörelser får ny kraft och visar växande aggressivitet. Väsentligen framstår de som försvar för en ordning som ekonomins och kommunikationernas globalisering hotar att utplåna. Medan den stora nationalistiska vågen kring sekelskiftet 1900 ackompanjerade konsolideringen av nationalstaterna, är nationalismen hundra år senare huvudsakligen nostalgisk. Den legeras stundtals med främlingsfientlighet i en värld av stora folkförflyttningar och flyktingströmmar, stundtals med mordiska känslor mot grannar och historiska fiender. Ibland kan nationalismen passa statsmaktens intressen som hand i handske. Den officiella och pompösa franska nationalismen kan både tjäna franska intressen i en obarmhärtig internationell konkurrens och motivera en hårdnande flyktingpolitik av EU-modell. Ännu mer på fallande är den statliga sanktioneringen av nationalistiska stämningar och strömningar i USA. Flaggans plats och roll är där i dag utan motstycke i västvärlden. Amerikanska framgångar hälsas med hänförelse som ibland tar sig religiösa former. I själva verket är föreställningen om USA som det förlovade landet fortfarande levande och uppmuntras livligt uppifrån. En amerikansk president kan inte hålla ett större tal utan att dra in Gud. De flesta europeiska nationer har uppgivit den föreställning som var så vanlig under första världskriget att Gud stod på det egna landets sida i dess kamp mot andra stater. I USA har man den kvar.

Samtidigt har under de senaste decennierna olika kristna samfund vunnit växande inflytande som politiska påtryckningsgrupper. USA, som aldrig haft någon statskyrka, skulle enligt tidiga förutsägelser bli det land som först skulle avkristnas. Så blev det inte alls. Tillhörigheten till den ena eller andra kyrkan blev en viktig del av den personliga identiteten. Att stå utan kyrka eller annan religiös tillhörighet var som att förbli namnlös. Staten får inte favorisera något enskilt samfund utan måste ta hänsyn till alla. Det finns en politiskt stark kristen höger som strävar efter att diktera skolpolitik och abortlagstiftning. Den har synpunkter på allt från skolbibliotekens bokbestånd till inslagen om våld och sex i Hollywoodfilmerna.

De kyrkosamfund som av tradition varit störst - som anglikaner, baptister och romerska katoliker - har problem med att behålla sina medlemmar. Däremot florerar nya, ofta extatiska och extrema rörelser, där subjektivism kan samsas med bibelfundamentalism. Det finns riktningar som säger att människor som råkar ut för olyckor på jorden har sig själva att skylla och att världslig lycka är välförtjänt. De vinner proselyter också utanför USA och har utstofferats med en särskild framgångsteologi.

Men det finns också både i USA och kanske än mer i sekulariserade länder i Europa en växande religiositet, som är obunden av alla samfund och som inte heller tar hänsyn till gränserna mellan olika trossystem och religioner. Den förknippas ofta med New Age, en sällsam strömning utan centrum och utan organisation men ändå med starkt grepp över sinnena under 1980- och 1990-talen. Det mest anmärkningsvärda med den är att själva dess grundtanke - den som givit strömningen dess namn - är hämtad från astrologin, alltså från den stjärnkunskap som så effektivt och som det tycktes slutgiltigt smulades sönder under den naturvetenskapliga revolutionen. Beteckningen ’New Age’ anspelar nämligen på det faktum att solen på grund av jordaxelns rotation inte längre står i Fiskarnas tecken utan är på väg in i Vattumannens vid vårdagjämningen. Förändringen

förknippas med en ny tidsålder, som skall kännetecknas av strävan efter helhet på alla områden - mellan ande och materia, kropp och själ, natur och samhälle. Fragment från de stora världsreligionerna samsas; kristet blandas med hinduiskt och buddhistiskt. Själavandringsläran är populär men nu med en innebörd närmast motsatt den ursprungliga. I hinduism och buddhism innebär den en varelses fasansfulla fångenskap i varat, medan den för anhängare av New Age ses som en väg undan döden."

Tredje delen: I skuggan av framtiden.
Kapitel 9: Modernitetens trolldomsglans.
Kapitel 10: Europeerna och de andra.

Kapitel 11: I skuggan av framtiden.

Sid 517 och följande:
"VI HAR TILLRYGGALAGT en lång sträcka tillsammans och nått till vägs ände. Men slutet kan bara vara en ny början. Vid resans startpunkt har man framför sig en synrand där alla linjer löper samman. Väl framme vid denna synrand öppnar sig nya horisonter.

Summeringen måste därför samsas med en antydan om nya resvägar, nya forskningsuppgifter och nya pockande frågor.
Vad har vi funnit? Först två grundläggande förhållanden:

- Moderniteten och dess viktigaste idemässiga representation, upplysningen, har oavlåtligt haft sällskap av sina kritiker och opponenter. Ofta har kritikerna och opponenterna varit till förväxling lika dem de kritiserat. Rousseau är upplysningsman och upplysningens förste store motståndare.

- Det finns inte ett enda upplysningsprojekt utan flera. Den springande punkten är synen på förhållandet mellan vetande och handling, teori och praktik.

Det är ur den senare lärdomen som distinktionen mellan hård och mjuk upplysning vuxit fram. Den kan sammanfattas i tre huvuddelar:

- Hård är den exakta beräkningen, byggd på experiment och kalkyl. Det är den tekniska hanteringen av begränsade problem. Det är maskinens prestanda liksom ekonomins resultat i kalla siffror och administrationens precisa rutiner och beslutsordningar. Det är allt det kvantifierbara och därför jämförbara. - Modernitetens ryggrad, dess enda konsekventa linje, är den hårda upplysningens väg framåt.

- Men till moderniteten hör också en mjuk upplysning. Den har visat sig traditionsbunden och artar sig olika i olika miljöer. Mjuka är världsbilder och teorier på hög abstraktionsnivå. Mjuka är också handlingsnormer, liksom konstnärens sökande efter nya former. Det är det mesta i politiken som inte kan reduceras till ekonomi eller administration. Det är demokratins olika arter men också de moderna diktaturernas. Det är de stora existentiella frågorna om liv och död, kärlek och lidande, där det är svårt att precisera vari det moderna består annat än i en viss rastlöshet och ombytlighet; allt i det moderna är underkastat modenas skiftningar. Det är värden och därmed kvaliteter som inte kan kvantifieras utan att det väsentliga går förlorat.

- Gränsen mellan hårt och mjukt går inte mellan olika verklighetsområden - till och med konsten har sina hårda inslag - utan är analytisk, alltså synlig först för det undersökande ögat. I en mening kan distinktionen synas trivial: den sammanfaller med skiljelinjen mellan kvantitet och kvalitet, vilken är grundläggande men samtidigt

så allmän att den inte öppnar några överraskande vyer. Det intressanta ligger på ett annat plan. Den hårda upplysningens domän kan inte bara kvantifieras. Dess utveckling är uniform och kumulativ: man kan bygga vidare på det man redan vet. Den är i ordets neutrala innebörd progressiv. Upplysningsprojektets förhoppningar har infriats och överträffats. Däremot har det mjuka området utvecklats i många riktningar. Varken Kants eller Condorcets dröm har kunnat infrias.

Vi bör inskärpa det särpräglade i upplysningsprojektet:

- Upplysningens stora tanke var att det mänskliga, individuella förnuftet skulle ge upphov till en framstegsprocess på alla områden. Även de som likt Kant gjorde skillnad mellan teoretiskt och praktiskt förnuft såg framför sig en harmonisk utveckling. De räknade inte med kollisioner mellan olika utvecklingslinjer som alla skulle kunna sägas vara förnuftiga. De räknade inte heller med att ifrågasättandet av förnuftet skulle tillhöra den moderna epoken lika mycket som bejakandet.

Det viktigaste partiet i denna bok har handlat om institutioner. Om dem kan sägas:

- Institutioner som rutiniserar och kodifierar olika mänskliga förhållanden är ofrånkomliga i ett mänskligt samhälle. De institutioner som hör moderniteten till är antingen reformerade eller nyskapade, vilket innebär att de medvetet utformats i enlighet med bestämda ideal. De är till både för att bevara ett tillstånd och möjliggöra förändring. I praktiken blir de huvudsakligen konserverande, vilket driver fram en oavlåtlig reformverksamhet som några gånger stegras till revolutioner vilka gör rent hus med det existerande - så långt detta nu är möjligt.

- Det har visat sig fruktbart att jämföra olika institutioner med varandra i ett utvecklingsperspektiv. Förhållandet mellan vetenskap och etik är fortfarande avgörande för upplysningsprojektets möjligheter. Tekniken håller på att förmälas med estetiken. De förhoppningar som knöts till att politiken skulle infria religionens löften har så gott som slocknat.

I förhållande till postmodernismens teser om ett nytt skede efter modernitetens kan sägas:

-När det gäller den hårda upplysningen fortsätter moderniteten oförtrutet. Vad beträffar förhållandet mellan konst och teknologi håller något på att hända som innebär att konsten ger den nya tekniken form, samtidigt som den fyller den med innehåll och mening. Angående den politiska sfären har postmodernismen rätt åtminstone på en väsentlig punkt: modernitetens tro på ett jordiskt lyckorike har dunstat bort.

I stenstil kan fastslås:

- Moderniteten har sin egen förtrollning.

- Det är inte den västerländska moderniteten i dess olika manifestationer som spritt sig över världen. Obetingat gäller det bara den hårda upplysningens modernitet, vilken visat sig förenlig med flera olika kulturformer.

Så långt den rena sammanfattningen. Annat låter sig inte summeras lika enkelt. Det gäller själva framstegsiden, som återkommit gång på gång under framställningens lopp men utan att ägnas en särskild behandling. Det gäller den moderna universalismen och dess motsats, den moderna partikularismen, där diskussionen måste föras ett stycke

längre än som hittills skett och sättas i samband med modernitetens olika politiska former. Det gäller därmed också en av modernitetens sköraste och mest svårfångade uttrycksformer: demokratin.”

Sid 534-535:

”Oenigheten om demokratins innebörd kommer sällan till synes i den allmänna politiska debatten, där demokratin uppfattas som en given utgångspunkt inom vilken de ideologiska motsättningarna, kanaliserade genom politiska partier, kan spela upp mot varandra. Det hänger samman med att demokratin helt identifieras med en form eller institution med ett litet antal karakteristiska egenskaper som allmän och lika rösträtt, valhemlighet, fri partibildning och långtgående yttrande- och för samlingsfrihet. I den meningen är Ryssland av i dag en demokrati i samma mening som Sverige....

Demokratin är till sitt ursprung västerländsk. Är den likväl en universell styresform som kan förverkligas över hela jordklotet ? Indien är formellt sett en demokrati, liksom Japan. Men den demokratiska kulturen ser mycket olika ut i de båda länderna.

I den kritik som under senare år riktats mot västerlandets föreställningar om universalism har föga sagts om demokratin. Det hänger samman med att demokratin som allmänt ideal tycks undgå kritikens viktigaste anmärkningar. Bortsett från grymhet och förtryck var det mest upprörande med den västerländska imperialismen dess oförmåga eller ovilja att tala *med* de främmande kulturernas representanter; västerlänningarna talade *till* dem. Västerländska normer och västerländsk standard sågs som utan diskussion överlägsna. Det är en attityd som inte har försvunnit med de forna koloniernas politiska frigörelse. I dag har den emellertid många skarpa kritiker. Åtskilliga av dem är västerlänningar själva. Men de inflytelserikaste har ett annat ursprung.

Föreställningen om den västerländska överlägsenheten har två huvudformer. Den ena, vanligen rasistisk i sin framtoning, hävdar att de människor som bär upp andras kulturer för alltid är underlägsna. Det bästa de kan göra är att underordna sig västerlandet och efter förmåga efterlikna det.

Den andra tankegången innebär att Europa och Nordamerika skaffat sig ett försprång, men att andra länder med tiden kommer att genomgå en snarlik utveckling och alltså i en mer eller mindre avlägsen framtid når dagens västerländska nivå. Föreställningen kommer till uttryck i den klassiska universalistiska människobilden, utvecklad med stor konsekvens redan av de skotska upplysningsfilosoferna. Den lever vidare än i dag redan i ett uttryck som ’utvecklingsländer’. Den säger att alla mänskliga kulturer är potentiellt lika och därmed att de har potentiellt lika värde.... Varje kultur har sitt värde i sig. Kulturerna kan inte rangordnas i högre eller lägre.”

Sid 537:

”Demokratin kan ses som ett tillstånd där människor utan kamper känner varandra som medmänniskor och likar. En sådan demokrati existerar visserligen inte i vekligheten. Men den kan framställas som norm och därtill en norm som motsvarar en icke-diskriminerande universalism vilken praktiseras över alla gränser. Den som är beredd att ssaklöst erkänna en annan människa kan hoppas på erkännande tillbaka. I erkännandet ligger också ett intresse för den andre och hans eller hennes egen art. Det främmande kan till och med bli mer lockande än det välbekanta, och i lockelsen ligger övertygelsen att det

går att komma till kunskap om det avlägsna och därmed en typ av förståelse.

Men det förbehållslösa erkännandet rymmer också stora problem. Kan man erkänna en kultur i vilken dödsstraff, tortyr och kvinnoförtryck är naturliga ingredienser? Vad innebär förståelse - sympatisk inlevelse eller insikt om omständigheter som också kan leda till våld och ohyggligheter ?

Tanken om erkännandet har ofta förbundits med betoningen av dialogens betydelse. I en dialog är man inte bara öppen för den andres åsikter och ståndpunkter utan har också möjlighet att söka påverka dem med en saklig argumentation.

I verkligheten förefaller drömmen om allsidigt erkännande och öppen och uppriktig dialog ytterligt avlägsen. Västvärlden visade inte sin motvilja mot Saddam Husseins blodbesudlade regim i Irak i dialog utan genom blodigt krig. En våldsverkare bemöttes med våld, och den läxa Saddam och hela världen fick lära sig av 199I års krig var att våld bara kan bemötas med våld och att våldsspiralen är utan slut. Världsregeringen och den eviga freden ter sig i dag avlägsnare än för två hundra år sedan..."

Författarens avslutning på sid 539-541:

"Historien rymmer inte några slutresultat. Den utgör i sig ett gigantiskt kollektivt projekt i vilket miljarder viljor samverkar. I detta projekt utgör upplysningsprojektet en liten men icke oväsentlig del. Vi har sett några av dess triumfer och några av dess tillkortakommanden. Men vi har inte sett dess slut. Dess hårda sida lever vidare, läggande sten till sten i ett bygge vars mening inte är given. Condorcets dröm om den exakta naturvetenskapens triumfer, teknikens svit av nydaningar och ekonomins framgångsväg har överträffats. Men hans övertygelse att dessa förnuftets triumfer skulle hänga samman som ler och långhalm med en rättvis fördelning av resurser, ett umgänge människor emellan präglat av ömsesidig respekt och jämlikhet och en fredlig och frihetlig politisk ordning höll inte streck. Etiken och politiken liksom konsten och religionen visade sig vara mjuka, formbara områden. Ekonomisk expansion liksom teknisk och naturvetenskaplig utveckling kunde och kan förekomma även i diktaturer och i hårt segregerade klassamhällen.

Det var ett förhållande som kunde skymta redan i den europeiska expansion som började århundraden före Condorcet. Modern västerländsk teknik och vetenskap spreds över jorden med medel som hade mycket litet med humanitet att göra. En europeisk ekonomisk ordning drevs igenom med vapenmakt och terror och i namn av en Gud som enligt Condorcet hörde hemma i ett oupplyst förflutet. Det är en process som fortfarande pågår i nya former. Men i dag finns det också centra utanför västerlandet som av egen kraft kan föra den hårda upplysningen vidare. Där kan politiska förhållanden, religiösa traditioner och sociala umgängesformer i grunden skilja sig från de europeiska. I detta behöver inte ligga något negativt utan tvärtom den sorts rikedom som variation och mångfald innebär. Det fanns drag av europeisk provinsialism i den mjuka upplysning som Condorcet eller Kant propagerade för.

Men inte bara! I denna upplysningsideologi förekom också värden som inte kan eller får ses som enbart kulturspecifika och som inte heller har något exklusivt europeiskt ursprung (det går att finna

motsvarigheter till dem i konfucianistiskt tänkande, i indisk visdom, i afrikansk och indiansk kultur). Humanitet, frihet och jämlikhet är lika viktiga, lockande och svårfångade ideal i dag som för två hundra år sedan.

Det unika för upplysningsprojektet var inte dessa ideer i sig, utan tanken att de skulle kunna förenas med den rationalitet som kommer till uttryck i modern vetenskap, teknik och ekonomi. Det är fortfarande en viktig tanke. Men den kan inte längre uttryckas med samma troskyldiga visshet som en gång Condorcet gjorde. Växande behärskning av naturen liksom växande resurser kan användas till förtryck, terror och utsugning. Fördomar och vidskepelse kan trivas i deras hägn.

Däremot är det svårt att tänka sig en vettigare och förnuftigare värld än vår utan den kombination av hård och mjuk upplysning som upplysningstänkarna talade om. Redan de sår på natur och samhälle som modern teknisk och ekonomisk utveckling förorsakat kräver nya, precisa kunskaper, teknisk utveckling och ekonomiska resurser. Det är inte den hårda upplysningens logik som måste brytas; det är dess inriktning. Och det är här den mjuka upplysningens ideal måste engageras. Dess ideal måste ständigt erövras på nytt i en oavlåtlig upplysningsprocess, som för att inte urarta måste bli rikare och mer öppen för mångfald än på Condorcets tid. Den måste till och med kunna inkludera sin egen motsats, den partikularism som tar sin utgångspunkt i det särskilda, det annorlunda, det ojämförliga.

Det finns inget recept för hur detta skall gå till. Det är alltså en dröm, kanske en illusion. Dess alternativ är inte bara illusionslöshet utan trött och håglös cynism.

Det är fortfarande i upplysningens skugga vi lever. Men det är inte från det förflutna den kastas, utan från framtiden.”

11-19. Individernas inre verkligheter

SW 11/19 Individernas inre verkligheter.
SW 11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter o d.
SW 12 Individens visioner, framtidsvisioner o d.
SW 13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.
SW 14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d.
SW 15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d.
SW 16 Individens logik. Vetenskpsteori o d.
SW 17 Individens moral och uppfattningar om moral.
SW 18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst.

Individens inre verklighet är det som finns i huvudet. Individen vet nog inte själv allt hon har i huvudet, än mindre vet man vad andra har i huvudet. Det finns statistik om individernas utbildning i skolor o d och om kunnande och erfarenheter, men det säger inte mycket om vad kunskaper, åsikter o s v de har. Det finns forskningar med intervjuer där man försöker lista ut de inre verkligheterna, och det finns mycket spekulationer om det. Men på det hela taget är de inre verkligheterna mest okända för världen utanför. Man frågar och diskuterar för att reda på kunskaper och åsikter. När man anställer folk görs intervjuer för att få veta om vad folk kan och tycker.

Inför valen görs det opininionsundersökningar om väljarnas tycken . Så är läget.

I demokratier är det viktigt att väljarna har kunskaper om världen och dess processer så att de kan välja lämpliga representanter till fötro-endeposterna i de demokratiska församlingarna. De ska se till att den demokratiska makten används så att det blir bra för både de enskilda indviderna och för det gemensamma i samhällena.

Vad man kan förstå finns det mycket brister i individernas inre verkligheter. Här kan det inte behandlas närmare. Regeringen styr Sverige och det blir regeringens uppgift att reda ut vad som brister och sedan åstadkomma det som behövs för att det ska bli bättre. I projektet om samhällsplaneringens problem har under 50 år gjorts påpekanden och förslag, i synnerhet på senare år.

Ska man förbättra individernas inre verkligheter måste man börja redan när individerna är små. Förskolan och grundskolan bör få bättre undervisning, likaså gymnasiet och högskolor och universitet. I livet utanför skolorna bör det som sker ge bättre inre verkligheter. Det är mycket som behöver göras.

Här kan nu bara ges några uppgifter om sådant som berör de inre verkligheterna. Här är inte med om individernas uppfattningar om mänskliga verksamheter som styr världen, politiska uppfattningar om levnadsförhållanden, välfärdsfördelning och politik. Det är bara ett litet antal problemområden och ämnen bland mycket många som hämtats från NE, Nationalencyklopedin och som nödtorftigt kan belysa Individeras inre verkligheter.

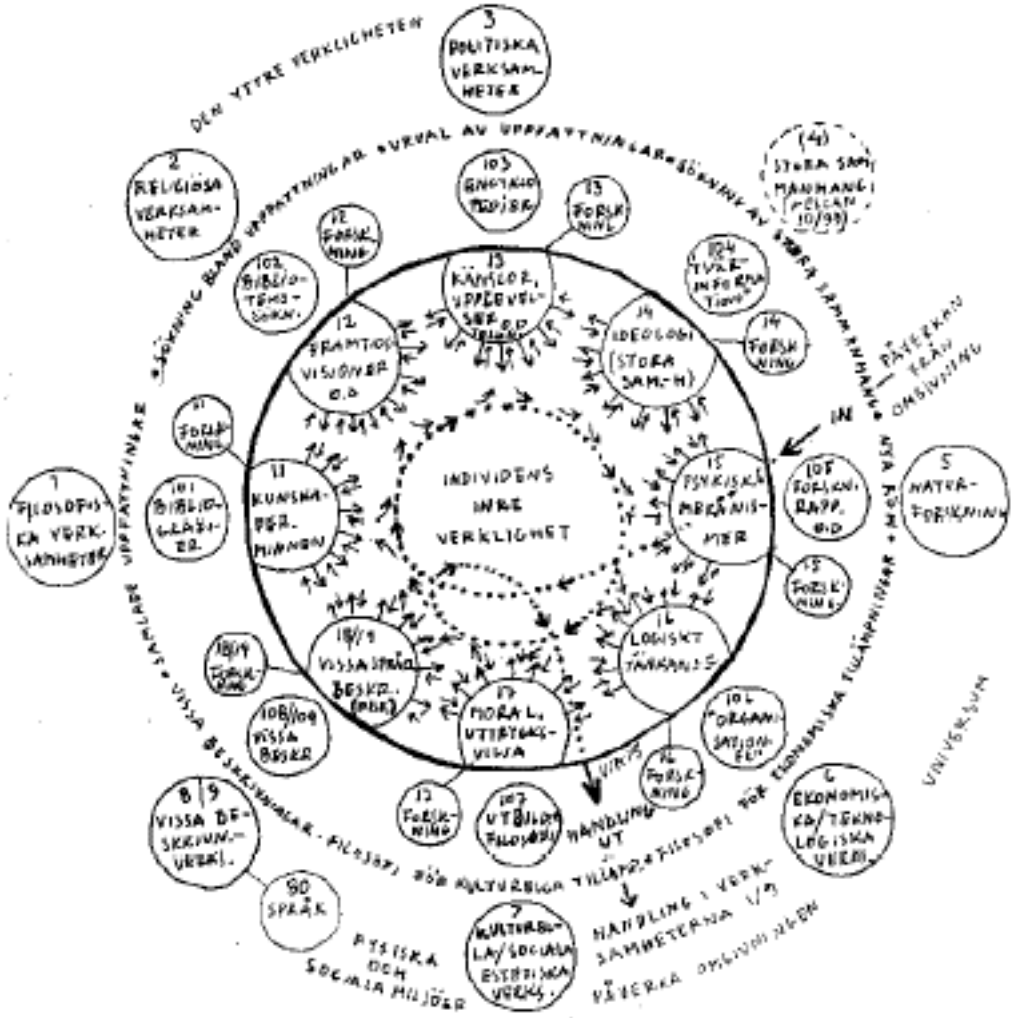

Schema om inre och yttre verkligheter och verksamheter.

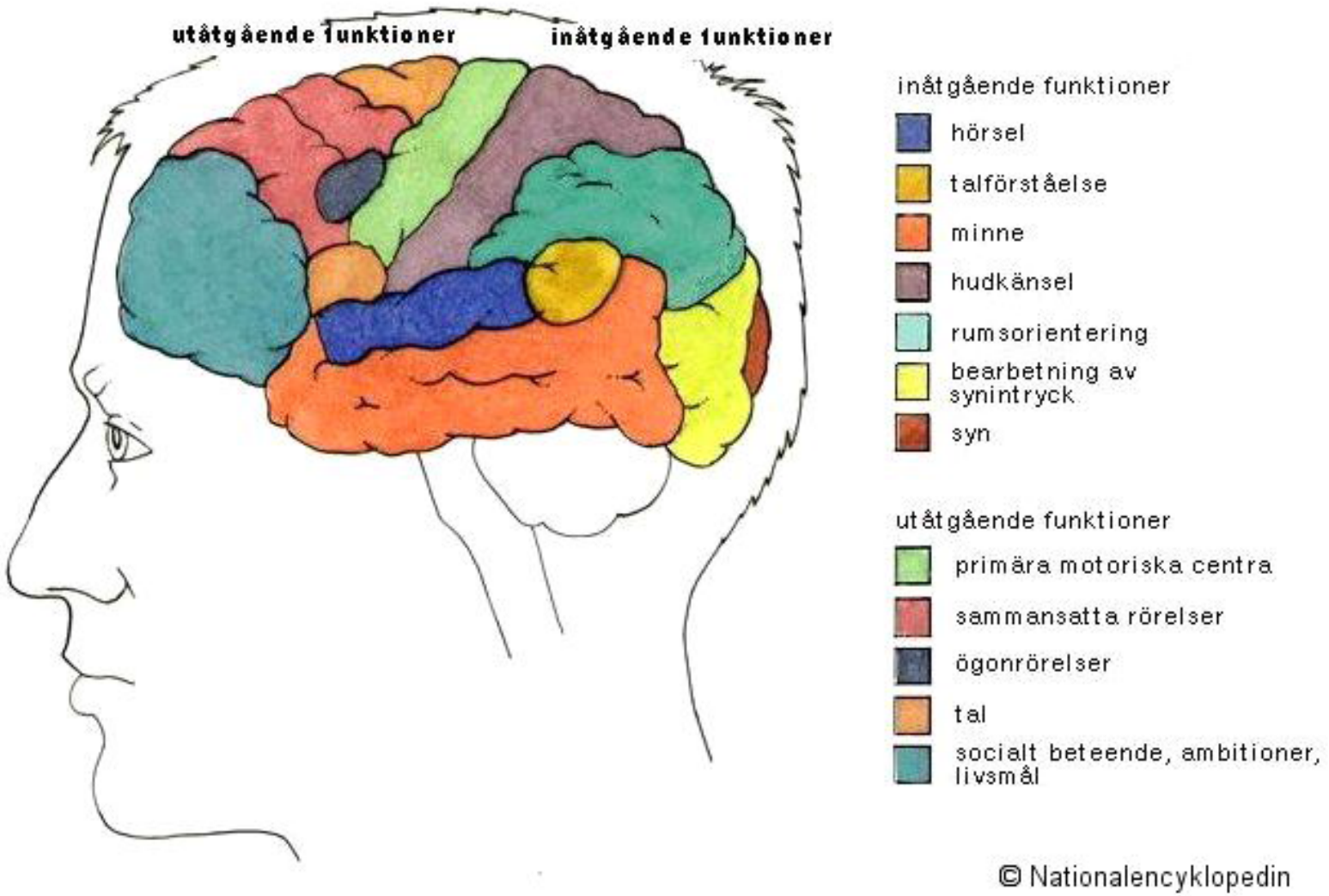
utåtgående funktioner
inåtgående funktioner
inåtgående funktioner
hörsel
talförståelse
minne
hudkänsel
rumsorientering
bearbetning av synintryck
syn
utåtgående funktioner
primära motoriska centra
sammansatta rörelser
ögonrörelser
tal
socialt beteende, ambitioner, livsmål
© Nationalencyklopedin

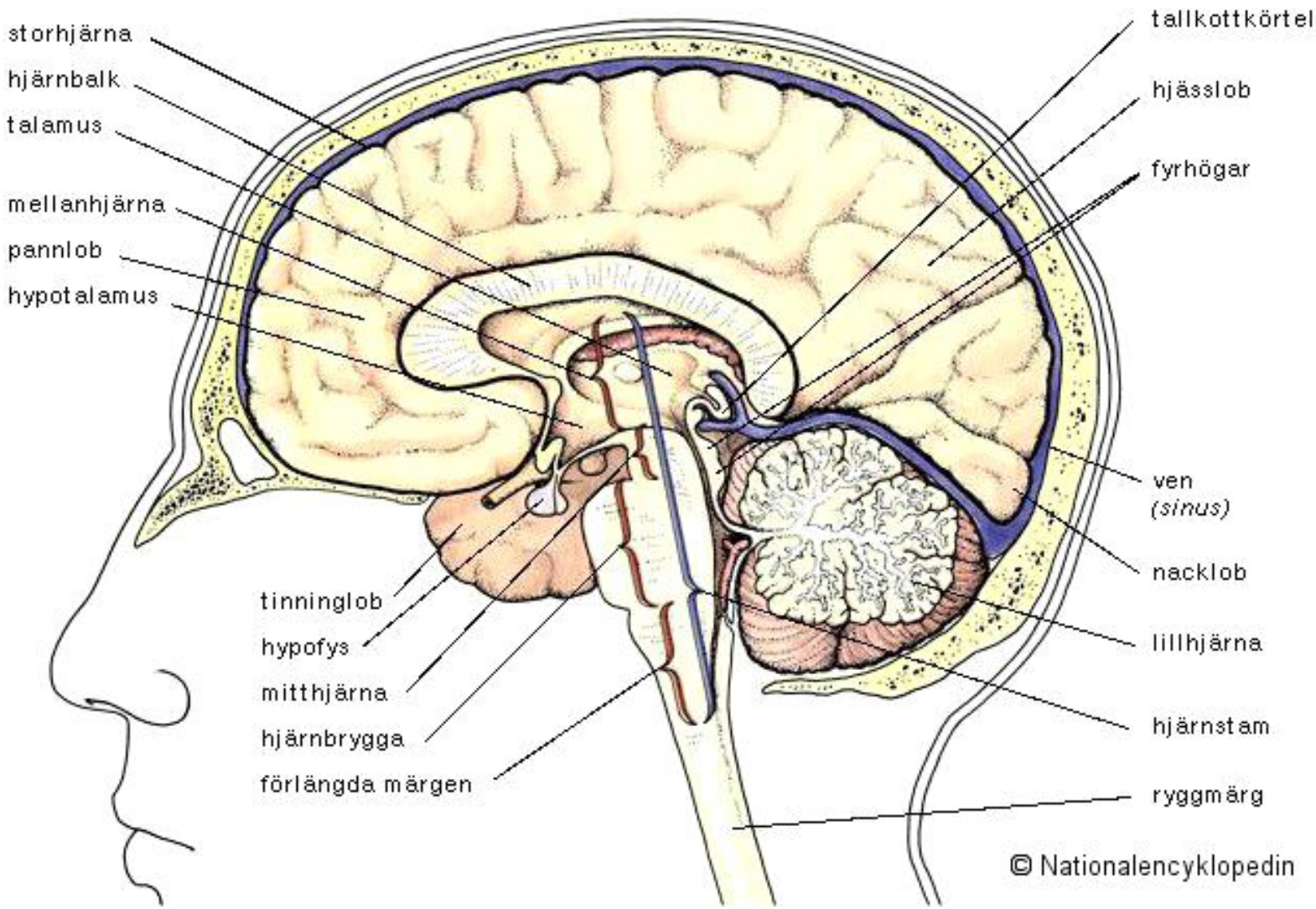
storhjärna
hjärnbalk
talamus
mellanhjärna
pannlob
hypotalamus
tinninglob
hypofys
mitthjärna
hjärnbrygga
förlängda märgen
tallkottkörtel
hjässlob
fyrhögar
ven
(sinus)
nacklob
lillhjärna
hjärnstam
ryggmärg
© Nationalencyklopedin

hjärna

hjärna, *encefalon*, den överordnade delen av nervsystemet hos djur inklusive människa. Hjärnans funktion är att ta emot, analysera och samordna information från sinnesorganen samt att grundat på denna information ge upphov till utåtledande impulser och därmed beteende (rörelser) samt påverka autonoma och endokrina funktioner. Därutöver lagrar hjärnan information (minne). I regel är hjärnan organiserad så att nervceller med liknande uppgifter, t.ex. att behandla synintryck eller att styra extremiteternas muskler, sitter samlade i grupper, s.k. centra.

Ett nervsystem kan bestå av ett centralt nervsystem samt av nerver som utgår därifrån eller leder dit, ett perifert nervsystem. Hjärnan tillhör det centrala nervsystemet; i detta kan också ingå ryggmärg (hos ryggradsdjur) eller bukmärg/bukgangliekedja (hos ringmaskar och leddjur).

Hjärnor hos ryggradslösa djur

Hos ryggradslösa djur kallas hjärnan vanligen *cerebralganglion*. Detta sitter i framänden av kroppen och består av grupper av nervceller, synapsområden – dvs. områden där cellutskott tar emot information från andra celler – samt nervbuntar som förbinder de olika delarna. Hos ringmaskar och leddjur är cerebralgangliet parigt och innehåller t.ex. syncentra, dit nerver från ögonen leder, och luktcentra med nerver från palper och antenner. Från cerebralgangliet går nervbuntar, av vilka särskilt de bakåtledande är kraftiga. De går på var sin sida om svalget och fortsätter i bukgangliekedjan. Hos blötdjuren finns ett parigt cerebralganglion som står i förbindelse med perifera ganglier i foten, manteln och inälvssäcken. Bläckfiskar har de mest utvecklade hjärnorna bland ryggradslösa djur.

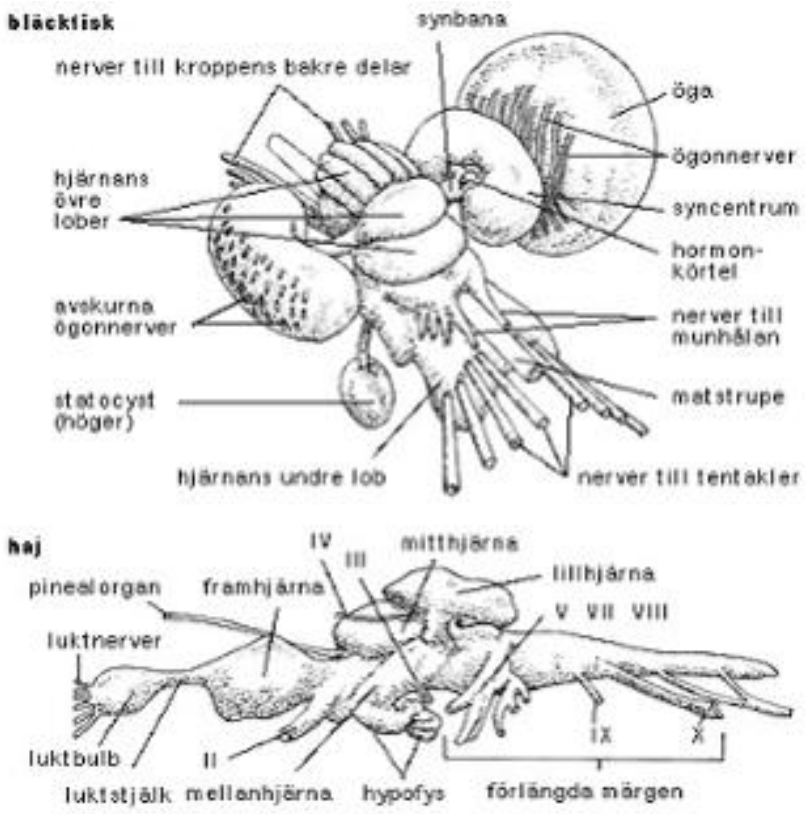

TYPOFORM/TOMAS WIKLUND

hjärna. Överst visas en bläckfiskhjärna sedd snett framifrån höger. Bara vänster öga är inritat. På varje sida finns ett balansorgan, statocyst. Hjärnans olika lober är grupperade runt matstrupen – de övre svarar för sinnesorganen och högre funktioner, medan de undre sköter tentaklerna, manteln och de inre organen. (Efter Wells.)

Nederst visas en hajhjärna sedd från vänster sida. Framhjärnan har en främre avdelning, luktbulben, till vilken nerverna från luktorganet leder. Genom luktstjälken leds luktimpulserna vidare till framhjärnans basala del. De romerska siffrorna markerar olika hjärnnerver – av dessa bildar hos hajar nerverna V, VII och VIII vid utträdet ett sammansatt komplex. Luktnerverna utgör tillsammans nerv I. (Efter Marinelli & Strenger.)

Hjärnor hos ryggradsdjur

Hos ryggradsdjur ligger största delen av centrala nervsystemet på ryggsidan. Det anläggs hos embryot som ett rör, nervröret, och behåller en sammanhängande hålighet även hos det vuxna djuret. Hjärnan utvecklas ur främre delen av nervröret och delas in i tre avsnitt: framhjärnan (*prosencefalon*), mitthjärnan (*mesencefalon*) och bakhjärnan (*rombencefalon*).

Framhjärnan består av två delar: framtill storhjärnan (*cerebrum*, *telencefalon*) och därefter mellanhjärnan (*diencefalon*). Bakhjärnan består också av två delar, den främre/övre inkluderar lillhjärnan (*cerebellum*) och hos däggdjur hjärnbryggan (*pons*). Den bakre/nedre utgörs av förlängda märgen (*medulla oblongata*). Mitthjärnan, hjärnbryggan och förlängda märgen utgör tillsammans hjärnstammen.

Storhjärnan är den del av hjärnan som skiljer sig mest åt hos olika grupper av ryggradsdjur. Särskilt hos däggdjuren visar storhjärnan en tilltagande komplexitet. Den består av två halvor förbundna med tvärgående nervbanor, bl.a. hjärnbalken (*corpus callosum*). Under utvecklingen har nervcellerna i storhjärnans ryggsida vandrat ut och bildat hjärnbarken (*cortex*).

Hjärnbarkens nedre och äldre del, *paleocortex*, innehåller luktcentra. Dit leder fibrer från luktorganen. Den ursprungligen på ryggsidan belägna delen, *arkicortex*, veckas samman på ett karakteristiskt sätt och bildar *hippocampus*. Hos primaterna inklusive människan har hippocampus förskjutits till undersidan av hjärnan, i samband med utvecklingen av tinningloben. Den har betydelse för bl.a. minnet.

Större delen av hjärnbarken utgörs av *neocortex*, den utvecklingsmässigt yngsta delen av den egentliga storhjärnsbarken, vilken hos primater inklusive människa är indelad i pannlob, hjässlob, tinninglob och nacklob. Där finns, redan hos fiskarna, överordnade centra i vilka information från olika system samordnas.

Hos insektsätare finns väl avgränsade funktionella områden för bl.a. känsel, syn, hörsel, smak och motorik (s.k. primära områden) som gränsar direkt till varandra. Hos primater inklusive människa finns mellan de primära områdena vidsträckta integrations- och associationsområden, som är säte för högre cerebrala funktioner. Under hjärnbarken finns bl.a. de basala ganglierna och mandelkärnan (*amygdala*).

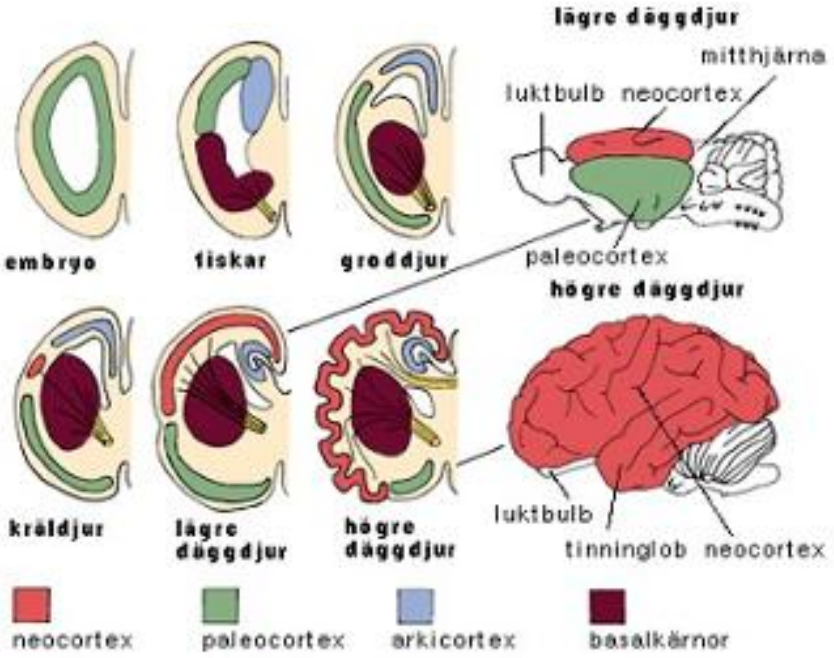

TYPOFORM/TOMAS WIDLUND

hjärna. Storhjärnans evolution. Bilden visar ett tvärsnitt genom den ena av storhjärnans hemisfärer. Den omsluter sidoventrikeln, som är en del av hjärnans hålrum. I embryot finns nervcellerna i ett diffust lager kring ventrikeln.
Hos vuxna fiskar och groddjur urskiljs basalkärnor med nervcellerna kvar nära ventrikeln och ett par områden där cellerna bildar en bark eller cortex – arkicortex upptill och paleocortex nedtill.
Hos kräldjur finns en antydan till en mer avancerad cortex – neocortex med celler i sex skikt.
Hos lägre däggdjur, t.ex. insektsätare, är neocortex ännu av måttlig storlek, och paleocortex med luktcentrum, liksom luktbulben, är stora.
Hos högre däggdjur blir neocortex till ett dominerande överordnat centrum, den egentliga storhjärnsbarken, vilken blir kraftigt förstorad genom veckbildning. Arkicortex återfinns som hippocampus, och paleocortex bildar en luktcortex av måttligt omfång.
Hos primater, t.ex. schimpans och människa, bildar neocortex en tinninglob; vid dess anläggning förskjuts hippocampus till tinninglobens insida. (Efter Romer samt Hildebrand.)

Mellanhjärnan omfattar epitalamus, talamus, hypotalamus och subtalamus. Den upprätthåller en konstant inre kroppsmiljö genom att reglera bl.a. kroppens temperatur, hunger- och törstkänslor samt olika hormoners frisättning. Talamus innehåller omkopplingscentra för information som är på väg från övriga delar av nervsystemet till hjärnbarken, medan hypotalamus är centrum för autonoma och endokrina funktioner. I mellanhjärnans tak finns bl.a. pinealorganet, tallkottkörteln, som kan vara utvecklat som ett hjässöga.

Mitthjärnans tak utgör syncentrum hos fiskarna; hos däggdjuren, där syncentra ligger i storhjärnans bark, bildar det i stället fyrhögarna, med bl.a. en omkopplingsstation för synbanorna. Mitthjärnan omfattar även den svarta kärnan, *substantia nigra*, med de dopaminproducerande nervceller som dör vid Parkinsons sjukdom.

Lillhjärnan är förbunden med hjärnstammen och belägen längst bak och längst ned i skallen. Den tar emot information från balansorganen (inklusive sidolinjeorganen hos fiskar), muskelsinnet, ögonen m.m. samt reglerar kroppshållning och koordination av rörelser i relation till sinnesintryck.

Hjärnbryggan är en del av däggdjurens hjärnstam. Den sitter ovanför förlängda märgen i höjd med lillhjärnan och innehåller bl.a. nervbanor

som förmedlar information om rörelser och sinnesintryck från hjärnbarken till lillhjärnan samt flera hjärnnervskärnor.
Förlängda märgen ingår också i hjärnstammen. Den sitter mellan hjärnbryggan och ryggmärgen och innehåller nervbanor och reglerar bl.a. andning och cirkulation.
Författare: Patrick Meurling

Människohjärnans anatomi
Människans hjärna består av
• storhjärnan (*cerebrum*, *telencefalon*)
• mellanhjärnan (*diencephalon*)
• hjärnstammen (*truncus encephali*) som består av mitthjärnan (*mesencefalon*), hjärnbryggan (*pons*) och förlängda märgen (*medulla oblongata*)
• lillhjärnan (*cerebellum*).
•
Hos den vuxna människan är hjärnans vikt 1,2–1,4 kg (1,5–2,0 % av kroppsvikten). Den ligger innesluten i den skyddande hjälm som utgörs av skallens ben med den hydrauliska dämpning som den omslutande cerebrospinalvätskan ger.

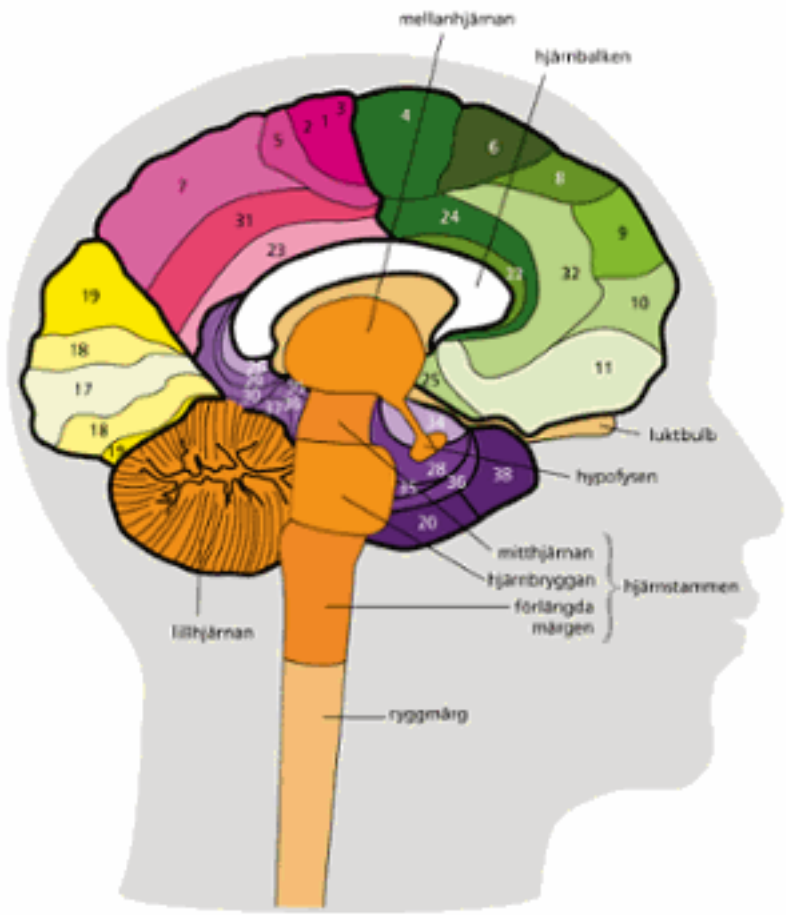

CARIN CARLSSON/NATIONALENCYKLOPEDIN
hjärna. Människans hjärna i genomskärning. Hjärnbarken som täcker storhjärnans yta viker sig in och omsluter de båda hemisfärerna, hjärnhalvorna. Hjärnbalken utgör tvärförbindelsen som förbinder hjärnhalvorna med varandra. På bilden är hjärnbalken, mellanhjärnan, hjärnstammen och lillhjärnan skurna mitt itu.

Siffrorna motsvarar områden av hjärnbarken, se bilden nedan (Ytan på människans storhjärna).

Hjärnvävnaden består av nervceller, *neuron*, och stödjeceller, *gliaceller*. Nervcellerna finns anhopade i skikt på hjärnans yta, där de bildar *barken* (*cortex*), och inne i hjärnan, där en sådan cellansamling kallas *kärna* (*nucleus* eller *ganglion*). Det är nervcellernas kroppar som ger upphov till *grå hjärnvävnad*. Nervcellen har ett långt utskott, *axoner*, som leder nervimpulser från en nervcell till en annan, *dendriterna* tar emot signaler från andra celler. En bunt axoner från en grupp nervceller bildar en nervbana som leder impulser från en del av centrala nervsystemet till en annan. Många tjocka axoner omges av gliaceller, som innehåller en vit fettliknande substans, *myelin*. Dessa axoner bildar *vit hjärnvävnad*.

Hjärnans totala antal nervceller är omkring 1011, dvs. omkring 100 miljarder. Nervcellernas talrika och starkt förgrenade utskott medför att antalet kontaktpunkter, synapser, mellan nervceller blir mycket stort; varje nervcell beräknas ha kontakt med flera tusen andra nervceller. Antalet gliaceller är omkring 1012, dvs. omkring tio gånger högre än antalet nervceller.
Hjärnan utvecklas från främre delen av neuralröret (jämför fosterutveckling). Hjärnanlaget består ursprungligen av tre *hjärnblåsor*: främre hjärnblåsan eller *framhjärnan* (*prosencefalon*), mellersta hjärnblåsan och bakre hjärnblåsan (*rhombencefalon*, *ruthjärnan*). Den bakre och främre hjärnblåsan delar sig i vardera två, så att sammanlagt fem hjärnblåsor bildas:

1) *ändhjärnan* (*telencefalon*) som hos den nyfödde motsvarar storhjärnan (*cerebrum*)
2) *mellanhjärnan* (*diencefalon*)
3) *mitthjärnan* (*mesencefalon*)
4) *bakhjärnan* (*metencefalon*) som ger upphov till hjärnbryggan och lillhjärnan
5) *efterhjärnan* (*myelencefalon*) som utvecklas till förlängda märgen.

Under hjärnblåsornas utveckling delas hålrummet i neuralröret upp i fyra *hjärnventriklar*: de två sidoventriklarna i storhjärnans hemisfärer, tredje ventrikeln i mellanhjärnan och fjärde ventrikeln i hjärnbryggan–förlängda märgen. I mitthjärnan kvarstår hålrummet i form av en smal kanal, *akvedukten*.

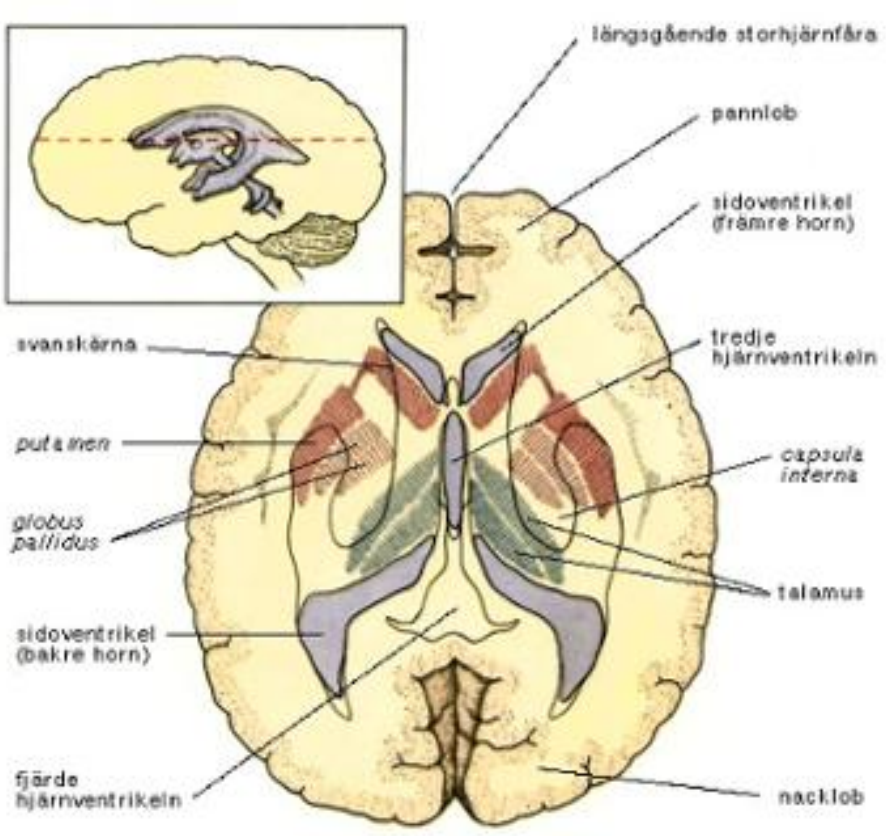

TYPOFORM/CECILIA H. BJÖRNEKULL
hjärna. Horisontalsnitt genom hjärnan i höjd med tredje hjärnventrikeln. Bilden visar läget av sidoventriklarna, svanskärnan, *putamen*, *globus pallidus* och talamus på vardera sidan.
Den lilla bilden visar hjärnan från sidan med det vätskefyllda ventrikelsystemet inritat.
Författare: Bertil Sonesson

Storhjärnans byggnad
Storhjärnan består av de båda hjärnhalvorna (*storhjärnshemisfärerna*), vilka är skilda av en djup, längsgående fåra. I fårans botten förenas hemisfärerna av *hjärnbalken* (*corpus callosum*), som består av miljontals nervtrådar. Ytterst i varje hjärnhalva finns hjärnbarken, vilken är veckad och bildar vindlingar, *gyri*, och fåror, *sulci*.

Hjärnbarken i vardera hemisfären indelas i fyra lober: *pannloben*, *hjässloben*, *tinningloben* och *nackloben*. De båda förstnämnda skiljs åt av *centralfåran* (*sulcus centralis*), medan pannloben skiljs från tinningloben genom *sidofåran* (*sulcus lateralis*).

I pannloben finns bl.a. motoriska centra som styr skelettmusklernas rörelser. Vindlingen framför centralfåran (*gyrus precentralis*) utgör den primära motorbarken, från vilken pyramidbanan utgår till kroppens muskler. I hjässloben finns bakom centralfåran *gyrus postcentralis*, den sensoriska barken för berörings- och temperatursignaler. I tinningloben finns centrum för hörsel. I nackloben omvandlas nervimpulserna från ögats näthinna till synintryck.
I den motoriska barken i pannloben och i den sensoriska i hjässloben är varje kroppsdel representerad inom ett bestämt område. Ansiktet och handen upptar förhållandevis större barkområden än övriga kroppsdelar. Detta anger betydelsen av känselintrycken respektive behovet av förfinad motorik i ansikte och hand jämfört med andra delar av kroppen.

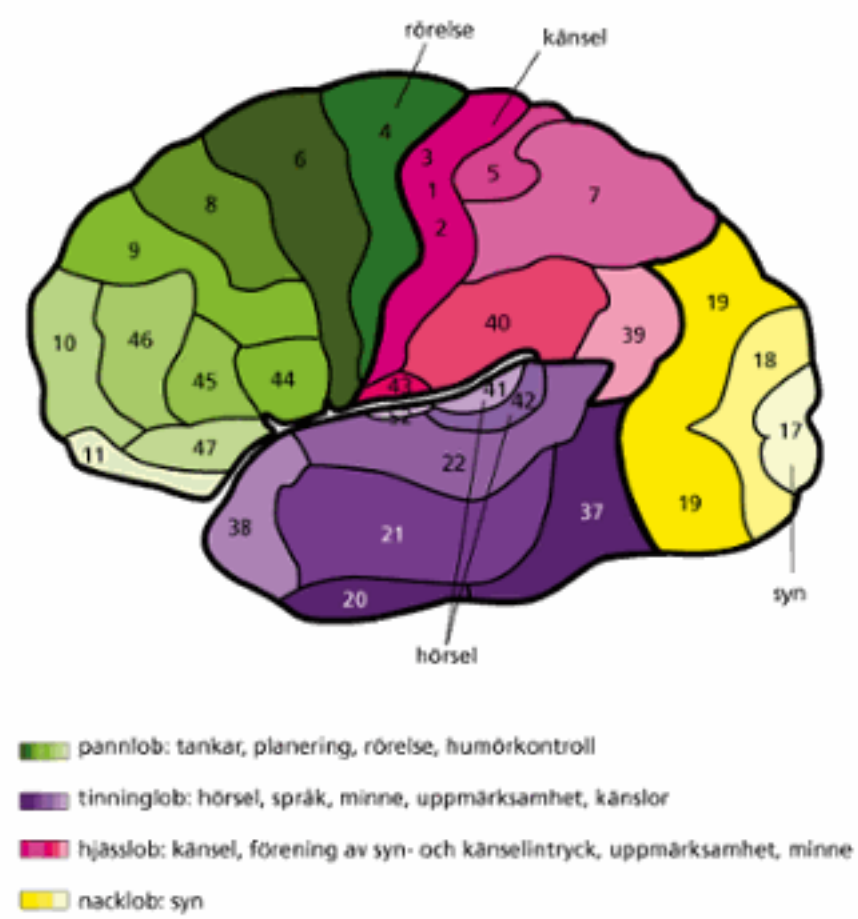

CARIN CARLSSON/NATIONALENCYKLOPEDIN

hjärna. Ytan på människans hjärna sedd från vänster. Siffrorna motsvarar områden av hjärnbarken ursprungligen indelade och numrerade 1–52 av Korbinian Brodmann i början av 1900-talet, baserat på cellanatomiska egenskaper. Flera brodmannområden visade sig senare kontrollera specifika hjärnfunktioner.

Inne i vardera storhjärnhemisfären finns sidoventrikeln, ett långsträckt, vätskefyllt hålrum som står i förbindelse med tredje hjärnventrikeln. Utmed sidoventrikeln sträcker sig *svanskärnan* (*nucleus caudatus*), som tillsammans med *linskärnan* (*nucleus lentiformis*) bildar den streckade kroppen, *corpus striatum*. Linskärnans yttre, bredare del har en mörkare färg och kallas *putamen*, medan den inre delen, *globus pallidus* (*pallidum*), är ljusare. Beskrivningen av färg och struktur baseras på utseendet i snitt av hjärnvävnad. Putamen tar emot och avger impulser från respektive till hjärnbarken och till kärnor i hjärnstammen, särskilt den svarta kärnan i mitthjärnan.

På hjärnhemisfärernas insidor finns de utvecklingshistoriskt äldsta delarna av storhjärnan. De sammanfattas under namnet *limbiska systemet*; dit räknas den gördelformiga hjärnvindlingen (*gyrus cinguli*), *hippocampusformationen* (av grekiska *hippo'kampos* ’sjöhäst’) samt den mandelformiga kärnan. I limbiska systemet regleras bl.a. emotionella reaktioner. Hippocampusformationen har även stor betydelse för minnet.

Författare: Bertil Sonesson

Mellanhjärnans byggnad

Mellanhjärnan har inte någon distinkt gräns mot storhjärnan. Den omfattar talamus, hypotalamus, subtalamus och epitalamus.

Talamus

Talamus (*thalamus*) är en stor, äggformig, parig kärna som innehåller omkopplingscentra för alla nervbanor som leder impulser från kroppens periferi till hjärnbarken (utom luktbanan). På utsidan av talamus finns på vardera sidan vit hjärnvävnad, den inre kapseln (*capsula interna*), som innehåller ett stort antal nervtrådar, vilka förmedlar impulser mellan hjärnbarken och övriga delar av centrala

nervsystemet. Den inre kapseln avgränsas utåt och uppåt av *basala ganglierna*, som tillhör storhjärnan. Talamus bakre del kallas *pulvinar* (’kudde’); under den finns två avlånga upphöjningar, *knäkropparna*, som också tillhör talamus. I dessa omkopplas syn- och hörselimpulser till hjärnbarken.

Hypotalamus
I mellanhjärnan finns under talamus i tredje hjärnventrikelns sidovägg *hypotalamiska kärnor*, vilka samordnar autonoma nervsystemet med endokrina organ. Här sker också en sammankoppling med limbiska systemet i storhjärnan. Hypotalamiska kärnor svarar även för kroppens temperaturreglering, vätskebalans, sexuell aktivitet, sömn- och vakenhetsreglering samt registrering av hunger- och törstkänslor.
Subtalamus
Subtalamus ligger precis under talamus. Kärnan har nära kopplingar till globus pallidus och substantia nigra och räknas till de basala ganglierna.

Epitalamus
Epitalamus omfattar tallkottkörteln som sitter i tredje hjärnventrikelns tak samt det pariga utskott (*habenulae*) som förenar denna med talamus.

Hjärnstammens byggnad
Hjärnstammen omfattar mitthjärnan (*mesencephalon*), hjärnbryggan (*pons*) och förlängda märgen (*medulla oblongata*). I hjärnstammen, från förlängda märgen längs medellinjen upp till hypotalamus, sträcker sig en samling kärnor, *retikulära aktiveringssystemet* (*RAS*), som bestämmer aktivitetsnivån i hela centrala nervsystemet.

Mitthjärnan
I mitthjärnans inre finns bl.a. kärnor till nerver som styr ögonens muskler. Här finns också *röda kärnan* (*nucleus ruber*) och *svarta kärnan* (*substantia nigra*), vilka är inkopplade i den icke viljemässiga regleringen av aktiviteten i kroppens skelettmuskler. Det är substantia nigras dopaminproducerande nervceller som dör vid Parkinsons sjukdom. På baksidan av mitthjärnan ligger *fyrhögarna* (*corpora quadrigemina*), med reflexcentra för omedvetna syn- och hörselfunktioner.

Hjärnbryggan
Hjärnbryggan är belägen ovanför förlängda märgen i höjd med lillhjärnan. I hjärnbryggan finns förutom uppåt- och nedåtgående nervbanor även kärnor för impulser mellan storhjärnan och lillhjärnan.

Förlängda märgen
Förlängda märgen är en koniskt formad och belägen mellan hjärnbryggan och ryggmärgen, framför lillhjärnan. På förlängda märgens framsida finns *pyramiderna* med de från hjärnbarken nedåtgående motoriska nervbanor, *pyramidbanorna*, som korsar mittlinjen där ryggmärgen börjar. I förlängda märgen löper inåtgående nervbanor för sinnesintryck från kroppen till den s.k. sensoriska barken i storhjärnan. Där finns också hjärnnervskärnor samt centra för reglering av andning och blodcirkulation.
Författare: Bertil Sonesson

Lillhjärnans byggnad
Lillhjärnan ligger nedsänkt i bakre skallgropen och täcks på ovansidan av *lillhjärnstältet* (hårda hjärnhinnan). Lillhjärnan är förenad med hjärnstammen genom tre pariga lillhjärnsskänklar, i vilka ledningsbanor för nervimpulser passerar till och från lillhjärnan. Den

består av de båda lillhjärnshemisfärerna som är uppdelade i lober och som i mitten hålls samman av en struktur som tidiga anatomer beskrev som maskformig och benämnde *vermis*.
Lillhjärnsbarken är rikt veckad och bildar tunna, bladformiga veck, folia, som i ett längdsnitt framträder tillsammans med den vita hjärnvävnaden i form av ”livets träd” (*arbor vitae*). I lillhjärnsbarken finns tre cellskikt, där bl.a. Purkinje-cellerna ingår. Dessa stora celler ger upphov till lillhjärnans utåtledande impulser, vilka efter omkoppling i någon av kärnorna i lillhjärnans inre sänds vidare till andra delar av centrala nervsystemet.
Författare: Bertil Sonesson

Signalsubstanser och neuronsystem
Nervcellerna i hjärnan kommunicerar med hjälp av signalsubstanser. Dessa är av tre huvudtyper: *aminosyror* (framför allt glutamat i glutamaterga neuron och gammaaminosmörsyra, GABA, i GABA-erga neuron), *aminer* (acetylkolin i kolinerga neuron, noradrenalin i noradrenerga neuron, dopamin i dopaminerga neuron och serotonin i serotonerga neuron) samt *peptider* (i peptiderga neuron).

Peptiderga neuron i de hypotalamiska kärnorna styr de flesta av kroppens hormonella funktioner, t.ex. könsfunktioner, menstruationscykel och dygnsrytm liksom kroppens svar på stress, törst, hunger, värme och kyla.

De viktigaste kolinerga neuronsystemen ligger på två ställen: dels i ryggmärgen, där motorneuronen styr kontraktion av kroppens muskler, dels i den basala delen av framhjärnan, där kolinerga neuron spelar en viktig roll för inlärning. Dessa neuron, som innerverar viktiga minnescentra (framför allt i hippocampusformationen i tinningloberna) är skadade vid Alzheimers sjukdom.

Dopaminerga neuron i mellanhjärnan bildar två viktiga funktionella system. Neuronen i substantia nigra ingår i det extrapyramidala systemet; degeneration inom detta system ger rörelserubbningar vid Parkinsons sjukdom. Det s.k. mesolimbiska dopaminsystemet reglerar känslor och känslouttryck, bl.a. via belöningssystemet och andra regioner i limbiska systemet. Läkemedel som används vid schizofreni (neuroleptika) utövar sin verkan via dopaminerga neuron.

Noradrenerga och serotonerga neuronsystem ligger i nedre delen av hjärnstammen (*locus caeruleus* och de s.k. mittlinjekärnorna). De är inkopplade i regleringen av sömn och vakenhet, uppmärksamhet och känsloliv. Rubbningar i dessa system anses spela en roll vid emotionella störningar. Depressionstillstånd anses delvis bero på en sänkt aktivitet i hjärnans serotonerga system. Antidepressiva läkemedel förstärker de noradrenerga och serotonerga systemens funktion.
Författare: Anders Björklund

Hjärnans biokemi
Hjärnan utgör ca 2 % av kroppsvikten men svarar för 15–20 % av den vilande organismens syreförbrukning. Denna stora förbrukning speglar nervcellernas kontinuerliga behov av energi för det arbete de uträttar i att ta emot, lagra och vidarebefordra information i form av nervimpulser.

En nervimpuls leder till frisättning av aktiverande eller hämmande signalsubstanser och till membranförändringar i såväl den signalerande som den mottagande nervcellen liksom i omgivande stödjeceller (glia). Då sker ett spontant (dvs. icke energikrävande) membranflöde av joner, framför allt av kalium, natrium, kalcium och klorid. I denna process modifieras cellmembranerna kemiskt. Inflöde av kalcium i

cellen leder till kemiska förändringar i cellens inre, vilka bildar basen för cellens mer långsiktiga anpassning till de fortsatta stimuli den tar emot. Denna anpassning gör det möjligt för celler att lagra information (”minnen”).

Nervimpulserna ger således upphov till en kaskad av reaktioner, där budskapet från yttervärlden, i detta fallet den frigjorda signalsubstansen, inte bara elektriskt aktiverar eller hämmar cellen utan också via sekundära budbärare (engelska *messengers*) aktiverar en serie kemiska reaktioner. I detta kontinuerliga informationsflöde krävs energi för att återställa de ursprungliga jonkoncentrationerna över cellmembranerna. Då återabsorberas eller återbildas signalsubstanser som frigjorts. Komplexa molekyler återuppbyggs och andra molekyler modifieras, bl.a. de som medverkar vid minnesbildning. Även den ”vilande” nervcellen och den vilande hjärnan har ett stort energibehov. Detta beror på en viss spontanaktivitet i nervcellerna som ger jonläckage.

Det finns ett klart samband mellan nervcellernas aktivitet och deras energiförbrukning. I stort sett förbrukar nervceller syre i proportion till sin urladdningsfrekvens. Detta gör att funktionellt kopplade nervceller och deras stödjeceller ökar sin ämnesomsättning och sitt blodflöde när de aktiveras av yttre retning. Hjärnans ämnesomsättning ökar till minst det dubbla vid epileptiska krampanfall och minskar till omkring hälften vid koma eller djup narkos. Sömn och intellektuell aktivitet ger regionala ändringar av hjärnans ämnesomsättning. Vissa narkosmedel ger medvetslöshet utan att sänka ämnesomsättningen.

Nervcellerna är mycket känsliga för syrebrist. Så drabbas t.ex. ögats mörkeranpassning och hjärnans förmåga att lösa komplicerade uppgifter av en syrebrist som motsvarar vistelse på 3 000–4 000 m höjd; korttidsminnet drabbas vid ca 5 000 m, och medvetslöshet inträder vid 7 000–-9 000 m. Denna känslighet för syrebrist beror dels på nervcellernas stora energibehov, dels på att vissa signalsubstanser kräver syre för att kunna produceras. Grav syrebrist är orsaken till celldöd och hjärnskador vid kärlsjukdomar av typen stroke, liksom vid cirkulationsrubbningar på grund av chock och hjärtstillestånd. Celldöden orsakas av energibrist, sannolikt delvis av ett ohämmat inflöde av kalciumjoner i nervcellerna.

I motsats till de flesta av kroppens andra organ är hjärnan exklusivt beroende av glukos (druvsocker) för cellernas förbränning och energiproduktion. En sänkning av blodets glukoshalt till ca 50 % ger begränsade psykiska funktionsstörningar, medan en sänkning till ca 20 % ger medvetslöshet. En för kraftig sänkning av blodglukoskoncentrationen, med störning av hjärnfunktionerna, kan förekomma vid insulinbehandling av diabetes.
Författare: Bo Siesjö

Hjärnans fysiologi
Centrala nervsystemet (storhjärnan, hjärnstammen, lillhjärnan och ryggmärgen) har som huvuduppgift att översätta signaler från sinnesorganen till ett beteende (kroppsrörelser, tal, inre organreaktioner) som gör det möjligt för organismen att överleva. Detta gäller såväl för primitiva djur som för människan, vars hjärna är det mest sammansatta organ som vi känner inom biologin.
Författare: David H. Ingvar

Hjärnans aktivitet
Hjärnan har hela livet en hög energiomsättning, även då kroppen vilar. Den förbränner glukos (druvsocker), som tillsammans med syre tillförs via ett rikt blodkärlsnät. Energin går åt främst till att

upprätthålla den elektriska potentialen i nervcellernas membraner. Den är en förutsättning för att nervcellerna med sina förgreningar skall kunna stå i kontakt med varandra med elektriska signaler. Dessa utgår från kontaktpunkterna (synapserna) mellan nervcellerna. Där förmedlas impulsflödet med hjälp av olika signalsubstanser (se ovan), av vilka minst ett 40-tal är kända. Den genomsnittliga omsättningen (räknat per 100 g hjärna/min) är 3,3 ml syre eller 5,3 mg glukos vid ett blodflöde av 50 ml. Dessa värden är i stort sett konstanta i vuxen ålder (18–75 år). I tidiga barnaår (3–7 år), då många bansystem och synapsförbindelser i hjärnan utvecklas, är dess energiomsättning upp till tre gånger så stor. Hos gamla kan energiomsättningen minska något då antalet nervceller är reducerat. Vid senilitet och senil demens är reduktionen avsevärd. Vid djup sömn minskar energiomsättningen ca 15 %.

Abnormt låg energiförbrukning förekommer under narkos samt vid komatillstånd och abnormt hög vid den ökade elektriska aktiviteten under ett epileptiskt anfall. Hjärnans elektriska aktivitet mäts med EEG, som vid vakenhet visar snabba frekvenser och vid koma långsamma.

Med isotopmetoder (bl.a. PET) och med funktionell MR (se magnetisk resonanstomografi) kan den regionala aktiviteten (energiförbrukning, genomblödning etc., liksom omsättningen av vissa signalsubstanser) i samtliga delar av hjärnan mätas samtidigt. På så sätt kan ”aktivitetslandskap” påvisas i hjärnbarken och andra delar av nervsystemet t.ex. vid ankomst av sinnesintryck, vid viljemässiga rörelser och även vid tal och psykisk aktivitet.
Författare: David H. Ingvar

Grundläggande funktioner

I nervsystemets lägsta nivåer, i ryggmärg och hjärnstam, sker översättningen av sinnesintryck till beteende reflexmässigt, omedvetet. Smärtsignaler ger avvärjningsrörelser, och balanssignaler utlöser muskelaktivitet. Signaler från omvärlden och inre organ framkallar en anpassning av kroppens inre miljö via andning, hjärtaktivitet, temperaturreglering etc. Högre centra i hypotalamus kontrollerar hormonella mekanismer, huvudsakligen via hypofysen. I hypotalamus registreras också törst och hunger liksom sexuella signaler, vilket kan utlösa specifika svar i inre organ och i beteende.

Alla grundläggande funktioner kontrolleras (omedvetet) av högre centra i hjärnan, speciellt i limbiska systemet. Dock kan t.ex. höggradig aktivitet i balanssinnet, rikliga signaler från inre organ, känslor av hunger och törst eller sexuella stimuli nå medvetandet, varvid hjärnans reflexmässiga svar på de primära signalerna viljemässigt kan modifieras. Möjligheten att medvetet och viljemässigt ändra primära funktioner i nervsystemet är dock begränsad (jämför autonoma nervsystemet).
Författare: David H. Ingvar

Hjärnans högre funktioner
Medvetandefunktionen. Hjärnans aktivitetsnivå avgör medvetandegraden. Den upprätthålls av det retikulära aktiveringssystemet (RAS) i hjärnstammen, en samling kärnor och banor nära medellinjen. Delar av RAS kontrollerar vakenhet och sömn. Skador i RAS ger komatillstånd, medan centralstimulantia aktiverar RAS, vilket ger ökad vakenhet.

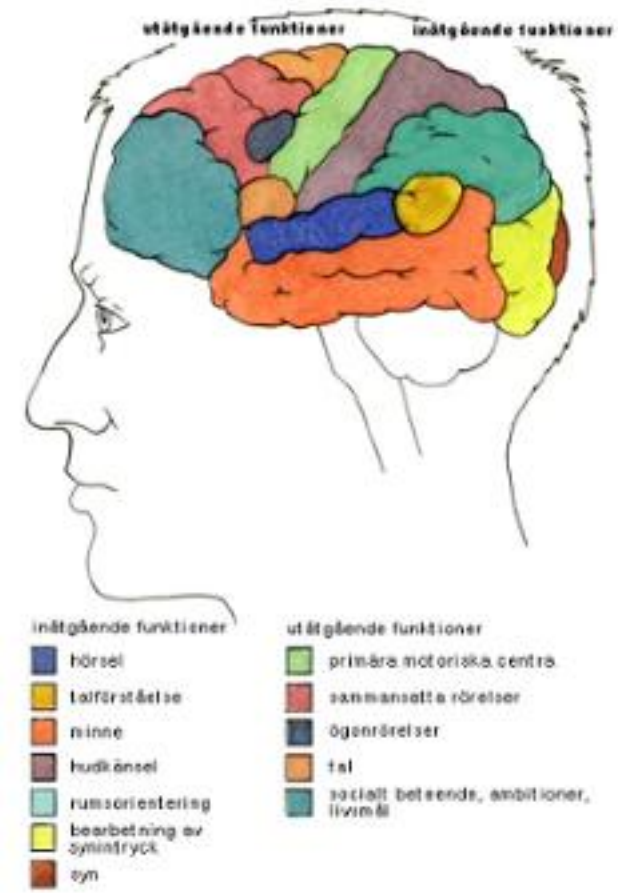

TYPOFORM/TOMAS WIDLUND
hjärna. Funktionella områden i hjärnbarken. Bilden visar vänster hjärnhalva där talcentra finns.

Vid normalt medvetande samarbetar centra i hjärnan så att hjärnans ”ägare” upplever sig ha ett självständigt jag. Central i medvetandefunktionen är människans överblick av sin livssituation (”livstid”). Här ingår information om tidigare händelser som bevaras i hjärnan i form av minnen, aktuell information från sinnesorganen om nu-situationen, liksom alternativa planer, hypoteser, förmodanden, förväntningar och visioner om framtiden. Produktionen av medvetande försiggår i vakenhet på olika plan. Man antar att detta sker genom samarbete samtidigt i många parallella nervcellskretsar (*multiple distributed networks*). Samtidigt, okänt hur, produceras ett omedvetet själsliv.

Medvetandets spridda lokalisation i hjärnan gör att det inte går förlorat även vid omfattande skador i hjärnbarken. Dock kan då en reduktion av medvetandegraden och medvetandets innehåll liksom av hjärnans ämnesomsättning konstateras.

Nervsystemet tar ständigt mot en enorm mängd sinnesintryck, av vilka endast en liten del når medvetandet. Mekanismer i ryggmärg, hjärnstam och hjärnbark utövar en filterfunktion så att man ur det rika, slumpartade inflödet behöver ta fasta på meningsfyllda signaler enbart. Även nervsystemets utgångssida står, då man är medveten, under kontroll av högre centra. Detta gör det möjligt att snabbt välja adekvata program för motorik och beteende. Vid kontrollen av motoriken samverkar hjärnbarken med extrapyramidala systemet (jämför nervsystem), lillhjärnan och ryggmärgen.
Termen kortikal kontroll avser de styrande funktioner som utövas av hjärnbarkens nervceller. Termen används oftast om den styrning av medvetna muskelrörelser som sker från flera områden av storhjärnbarken och från lillhjärnans bark. Kortikal kontroll kan även avse det inflytande som kognitiv bearbetning har på uppfattningen av sinnesintryck. Vidare är termen aktuell då impulser från hjärnbarken (via nerver eller direkt från elektroder i hjärnan) används för att styra

elektronisk utrustning, t.ex. en handprotes efter amputation eller utrustning som möjliggör kommunikation med omvärlden vid svår neurologisk sjukdom eller skada.

Minne kallas hjärnans viktiga förmåga att bevara tidigare inhämtad information. Sammansatta minnen består sannolikt av mönster av signaler mellan nervceller vilkas kontaktpunkter, synapser, byggts om för att underlätta viss signalpassage. Sannolikt skapas minnen även genom ombyggnad av molekyler inuti nervcellerna. Människohjärnans minneskapacitet är mycket stor, vilket kan sättas i samband med bl.a. dess stora antal nervceller och det väldiga antalet kontaktpunkter mellan dessa. Inprägling av *korttidsminnen* anses särskilt knuten till djupare delar av tinningloberna (hippocampusformationen). I tinninglobernas hjärnbark bevaras komplexa minnen. De kan återkallas med lokal elektrisk retning vid hjärnoperationer. Sådana minnen tillhör gruppen *långtidsminnen*. I pannloberna finns minnesprogram för kroppsrörelser, sammansatta handlingar och beteenden. Kortvariga sådana program kallas *arbetsminnen* och används för att t.ex. hålla ett telefonnummer aktuellt. Sammansatta pannlobsprogram styr vårt sociala beteende, våra värderingar och livsmål.

Känslor kan beskrivas som den ”färg” som hjärnan lägger på enskilda sinnesintryck och sammansatta medvetna och omedvetna upplevelser och minnen. Lustkänslor uppkommer i belöningssystemet, som till stor del ingår i det limbiska systemet och även omfattar delar av pannlobens bark (prefrontala cortex), där upplevelserna medvetandegörs, så att det lustfyllda kan uppsökas och det olustfyllda undvikas. Samtidigt får beteendet och (kropps)språket också emotionell karaktär. Inre organ är även inkopplade, vilket resulterar i t.ex. hjärtklappning vid skräck, hudrodnad eller blekhet vid upprördhet samt speciell mimik vid glädje och sorg. Hjärnfunktionerna bakom känslor och känslouttryck är till stor del knutna till den omedvetna psykiska aktiviteten, vars natur ännu är dunkel.

Viljan (viljelivet). Viljemässigt utlösta handlingar liksom inre föreställningar, tankar etc. ger skilda aktivitetsmönster i hjärnan. I dessa ingår en ökning av aktiviteten i pannloberna, där planen för den – kommande – viljemässiga handlingen, tankekedjan etc. fastläggs. Vid mentala sjukdomar är viljelivet ofta förändrat. Då brukar pannlobsaktiviteten vara nedsatt.

Prefrontala cortex (även kallad pannlobens associationsbark) är den del av pannlobens hjärnbark som täcker lobens främre del. Dess bakre gräns utgörs av övergången till de områden som styr motoriska funktioner. Prefrontala cortex har en betydande roll i hjärnans mest avancerade funktioner: uppmärksamhet, tidsupplevelse och planering, omdöme, kritiskt tänkande, problemlösning, styrning av beteende, impulskontroll, inlärning och lustupplevelse. Det som brukar kallas ”personlighet” kan till stor del hänföras till aktiviteter i prefrontala cortex.

Hjärnans språkfunktioner är det som framför allt skiljer människan från djuren. Ett tidigare oanat stort antal centra i båda hjärnhalvornas hjärnbark samverkar såväl vid mottagandet av talade och skrivna ord som vid produktionen av tal och skrift. Upptäckten att det förhåller sig så har modifierat den klassiska uppfattningen att språkfunktionerna hos de flesta människor (dvs. högerhänta) är knutna huvudsakligen till den dominanta (vänstra) hjärnhemisfären och dess talcentra (Brocas och Wernickes centra, jämför afasi).

Bakom människans språkfunktioner finns en ärftligt betingad ”kompetens” (jämför Noam Chomsky) hos människans hjärna. I språkfunktionen ingår såväl hörselminnen (ljudgestalter, ljudsammansättningar) som visuella minnen (skrivna och tryckta symboler) vilka bildar ordgestalter. De bevaras i bakre delarna av hjärnbarken, och de kan med hjälp av pannloberna sättas samman till meningar med grammatik. Pannlobernas språkprogram används även, menar man, för den mycket snabba tolkningen av språksignaler som man hör eller ser.

Utveckling av språk och andra sociala funktioner. Undersökningar på apor och på människa anses tala för att en särskild grupp av nervceller i storhjärnans bark, *spegelneuroner*, har stor betydelse i dessa sammanhang. Neuronerna aktiveras då individen iakttar andra som talar eller utför rörelser. Aktiveringen är delvis densamma som då individen själv är aktiv på samma sätt. Spegelneuronernas funktioner bedöms till någon del vara medfödda, men utvecklas hos människan främst under livets andra halvår. Förutom att spegelneuronernas aktivitet hjälper barnet att lära sig av omgivningen beträffande rörelser och tal bedöms de medverka i utvecklingen av förmåga till empati, dvs. förmågan att leva sig in i andra människors känslor.
Författare: Jörgen Malmquist David H. Ingvar

Skillnader mellan höger och vänster hjärnhalva
Undersökningar av personer hos vilka hjärnbalken mellan hjärnhemisfärerna delats (en numera sällan använd operation vid svår epilepsi) visar att hos de allra flesta tolkas signaler till vänster hjärnhalva med lätthet i språkliga termer. Så sker knappast alls för signaler till höger halva. Den vänstra, den ”dominanta”, hjärnhalvan kallas den verbala, ”logiska”, och är den som tolkar omvärlden i abstrakt symbolform. Höger hjärnhalva spelar större roll för uppfattning av helheter och rumsliga förhållanden. Även emotioner, liksom konst- och musikupplevelser, anses mer avhängiga av höger hemisfär, liksom kontrollen av språkets melodi.

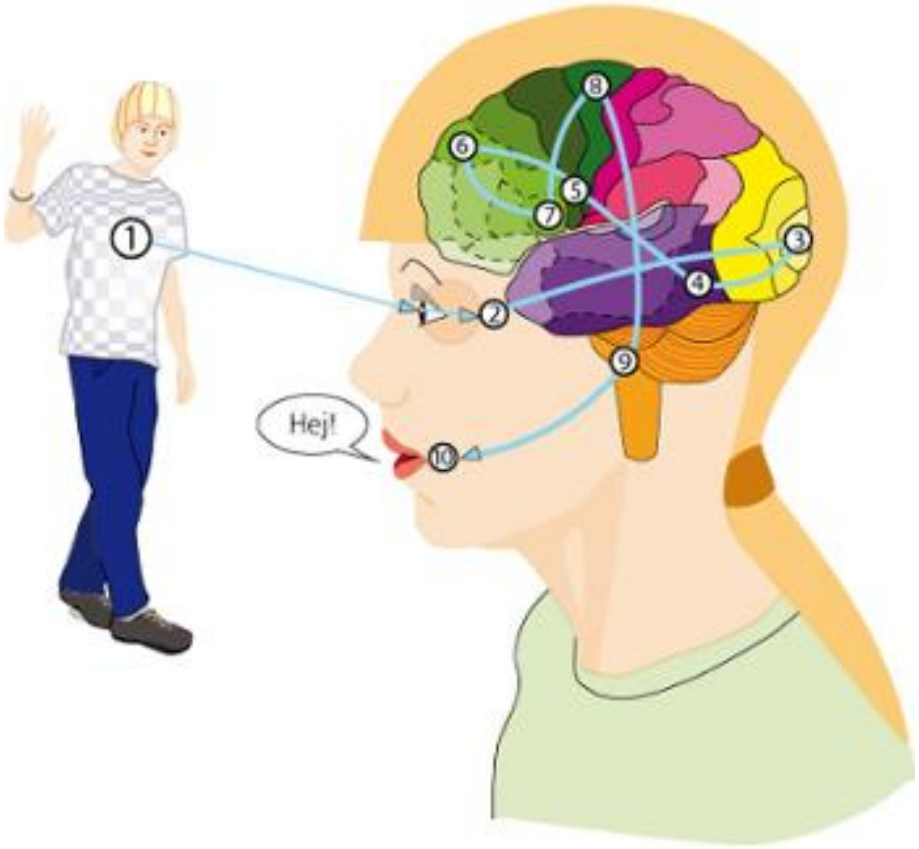

CARIN CARLSSON/NATIONALENCYKLOPEDIN
hjärna. Schematisk bild över vad som sker i hjärnan när man känner igen och hälsar på en kompis.
1) Vilmas kompis Erik vinkar.

2) Näthinnan i Vilmas öga omvandlar ljussignaler av det hon ser till nervsignaler som skickas vidare till syncentrum.
3) I syncentrum behandlas nervsignalerna så att konturer, färger och rörelser uppfattas, att Erik är en människa och att han är just Erik och ingen annan.
4) I tinningloben finns ett område där ansikten känns igen, där bilden av Erik kopplas samman med hans namn.
5) Djupare i hjärnan innanför hjärnbarken finns limbiska systemet som bl.a. kopplar samman olika känslor med händelser och företeelser. Vilma och Erik är kompisar, vilket gör att åsynen av honom är en positiv upplevelse.
6) I pannloben görs en helhetsbedömning byggd på erfarenheter och de aktuella intrycken. Här fattar Vilma beslutet att hälsa tillbaka på Erik.
7) I motoriska talcentrum förbereds vilka rörelser som behöver samordnas för att Vilma ska kunna säga ”hej”.
8) I motoriska hjärnbarken styrs kroppens muskler, i detta fallet musklerna kring munnen och i svalget.
9) I hjärnstammen kopplas nervsignalerna om på väg till musklerna.
10) Vilma säger ”hej” till Erik.

Författare: David H. Ingvar

Hjärnans sjukdomar

Hjärnans sjukdomar får sin prägel av hjärnans anatomi, specialiserade funktion och känslighet. Hjärnan är skyddad i sitt hölje av skallben och hjärnhinnor, där den är sinnrikt upphängd, svävande i hjärn- och ryggmärgsvätskan. Den är väl försörjd med blod men skyddad mot skadande substanser i blodet genom kärlens blod–hjärnbarriär. Detta är viktigt då hjärnan bl.a. saknar effektiv bakteriebekämpning och endast i mycket begränsad omfattning kan ersätta skadade nervceller. En skada på dessa ger därför ofta bestående störningar i olika hjärnfunktioner.

Hjärnans sjukdomar beror framför allt på syrebrist och cirkulationsstörningar, tumörer och degenerationer, dvs. ett gradvis bortdöende av nervceller. Vanliga är också utvecklingsstörningar, ämnesomsättningsfel, infektioner och mekaniska skador, t.ex. efter olyckshändelser. Vid några vanliga psykiska sjukdomar (t.ex. depression och schizofreni) kan man inte visa på en tydlig förändring av hjärnstrukturerna.

Syrebrist vid t.ex. ett kvävningstillbud drabbar de känsligaste nerv- och gliacellerna och i svårare fall flertalet nervceller. Syrebrist karakteriserar även cirkulationsstörningarna. Dessa består av blödningar vid bristningar av kärl, t.ex. till följd av högt blodtryck, eller vid bristning av ett pulsåderbråck (aneurysm, en utvidgning på en hjärnartär). Därtill kommer infarkter, dvs. undergång av delar av hjärnan som försörjs av ett kärl vilket stängts av genom en blodpropp. Även om dessa skador är begränsade kan de bli allvarliga genom att hjärnan reagerar med svullnad, s.k. ödem. Eftersom hjärnan är innesluten i sitt skyddande men oeftergivliga benhölje kan denna svullnad leda till ett så högt tryck i huvudets inre att blodet inte kan passera in i hjärnan, och denna skadas då i sin helhet (hjärndöd). Detta gäller också t.ex. vid vissa tumörer och infektioner. – Såväl hjärnblödningar som hjärninfarkter kan ge symtom som sammanfattas under benämningen slaganfall (stroke).
Tumörer bildas vanligen av stödjeceller (gliaceller) och kallas gliom. De är mer eller mindre elakartade. I ett tidigt stadium är de avgränsade, men växer in i och förstör angränsande hjärnvävnad. Godartade tumörer utgår vanligen från hjärnans hinnor och nerver eller från blodkärl.

Degenerativa sjukdomar, t.ex. Alzheimers sjukdom, är delvis ärftliga, men visar sig vanligen först i vuxen eller hög ålder. De leder till ett smygande bortfall av mentala och kroppsliga funktioner.

Utvecklingsstörningar kan vara ärftliga, men beror framför allt på syre- och näringsbrist i fostrets hjärna under graviditet och förlossning. Därigenom störs hjärnans utveckling. Den kan efter födseln inte återupptas. Vissa fel kan dock kompenseras senare. Resultatet blir i svårare fall mental retardation eller cerebral pares, i mildare fall en lättare funktionsstörning. Genom den förbättrade vården av gravida och nyfödda har antalet svåra skador minskat.

Infektioner med inflammationer i hjärnhinnorna (hjärnhinneinflammation) och i hjärnvävnaden (encefalit) får ofta en diffus spridning. Framför allt virusinfektioner har dock en tendens att angripa endast vissa delar av hjärnan och ryggmärgen. Exempel härpå är infektion med poliovirus, som angriper ryggmärgens nervceller för muskelrörelser, eller herpesvirus, med en benägenhet att enbart drabba luktbanor och tinninglober i hjärnan med minnesbortfall som följd.

Mekaniska skador, t.ex. vid olycksfall eller vid idrottsutövning (boxning) med slag mot huvudet, kan få till följd en blödning mellan hjärnhinnorna. I svårare fall uppstår skador på hjärnvävnaden, ibland direkt under den träffade delen av huvudet, ibland dessutom på motsatta sidan (*contre-coup*). Hjärnan kan också i denna situation skadas genom att den rör sig i förhållande till skallen, vars ojämnheter då kan riva sönder hjärnytan.

.....

Litteraturanvisning

A. Brodal, *Neurological Anatomy in Relation to Clinical Medicine* (3:e upplagan 1981);
L. Olson m.fl., *Hjärnan* (2007);
D. Ottosson, Nervsystemets fysiologi (1974);
D. Ottosson, *Neuropsykologi* (1977).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, hjärna. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/hjärna (hämtad 2018-01-29)

Innehåll
Hjärnor hos ryggradslösa djur
Hjärnor hos ryggradsdjur
Människohjärnans anatomi
Signalsubstanser och neuronsystem
Hjärnans biokemi
Hjärnans fysiologi
Hjärnans sjukdomar
Litteraturanvisning
Läs även om
- nervsystem
- ganglion
- autonoma nervsystemet
- organsystem
- bukmärg
- sinnesfysiologi
- motoriskt centrum
- endokrina organ
- smärta
- psykoneuroendokrinologi

kunskapsteori

kunskapsteori, *epistemologi*, en huvudgren av filosofin som studerar grundläggande frågor om framför allt kunskapens natur, objekt och källor, t.ex.: Vad är kunskap? Vad kan vi ha kunskap om, en objektiv yttervärld eller bara våra egna upplevelser? Vad vilar vår kunskap ytterst på, sinnena eller förnuftet?

Författare: Dag Prawitz

Några tidiga problemkomplex

Ett intresse för frågor av detta slag uppstod redan i den grekiska antiken. En anledning härtill var den iakttagelse som sofisterna gjorde att mycket av det som tagits som objektivt givet av naturen i själva verket har sitt upphov hos människan. Sofisten Protagoras, känd för sin maxim ”människan är alltings mått”, gick så långt som till att säga att det är fenomenen såsom de framträder för oss som är den egentliga verkligheten. En annan anledning till kunskapsteoretisk reflexion var framväxten av vetenskaper, inte minst den deduktiva matematiken, som syntes nå både säkra och praktiskt användbara kunskaper genom enbart begreppsliga undersökningar och logiska resonemang.

Den första som systematiskt anställde betraktelser över kunskapens väsen var Platon. Han argumenterade för att matematiken handlar inte om sinnevärlden utan om världen av idéer, som är tillgänglig för oss genom intellektet; det är därför som vi i matematiken kan uppnå säker och absolut kunskap med förnuftets snarare än sinnenas hjälp.

Gentemot subjektivistiska uppfattningar av det slag som Protagoras företrädde gjorde han gällande att verklig kunskap har vi endast om idévärlden, som är objektivt given oberoende av oss.

Författare: Dag Prawitz

Begreppet kunskap

Platon analyserade också själva begreppet kunskap och frågade vad skillnaden är mellan att bara ha en sann uppfattning eller åsikt och att ha kunskap, dvs. att verkligen *veta* något. Hans svar är att det senare innebär i tillägg utöver det förra att man har goda grunder för sin åsikt, vilket har fördelen att åsikten inte så lätt flyger sin väg.

Denna analys har blivit bestående i senare filosofi, som i stort sett menat att (åtminstone) följande tre villkor måste vara uppfyllda för att en person *P* skall kunna sägas ha kunskap om *A* eller veta att *A* (där *A* står för ett påstående):

1) att *A* är sann,
2) att *P* håller *A* för sann och
3) att *P* har goda grunder för att hålla *A* för sann.

När det gäller frågan vad ”sann” och ”goda grunder” närmare betyder har emellertid meningarna gått starkt isär.

Författare: Dag Prawitz

Rationalism versus empirism

Betecknande för nyare tidens filosofi från och med Descartes är att kunskapsteorin ofta ses som den mest grundläggande disciplinen. Med Descartes skeptiska tvivel på huruvida vi någonsin har tillräckligt goda grunder för att alls kunna anse oss veta något kommer framför allt frågan om kunskapens yttersta grunder i centrum. 1600-talets *rationalister*, Descartes, Spinoza och Leibniz, betonar liksom Platon förnuftets roll och möjligheten till att med dess hjälp nå säker kunskap om verkligheten, medan de brittiska *empiristerna*, Locke, Berkeley och Hume, i allmänhet intar en skeptisk hållning till all föregiven kunskap som går utöver sinnenas omedelbara vittnesbörd (se rationalism respektive empirism).

Kant brottas i sin filosofi med motsättningen mellan dessa ståndpunkter och frågar hur kunskap a priori om syntetiska sanningar är möjlig. Med kunskap *a priori* avser han kunskap som inte grundar sig på erfarenheten, medan *syntetiska* sanningar är sådana som säger något om världen (till skillnad från de *analytiska*, som är sanna i kraft av de ingående begreppen). Gentemot empiristerna hävdar Kant att sådan kunskap är möjlig i vissa fall, nämligen när vi har att göra med villkor för att någon erfarenhet alls skall komma till stånd, och härifrån kan vi enligt Kant härleda såväl matematiken som vissa naturlagar. Detta har i sin tur bestritts av många analytiska filosofer, vilka betraktat naturlagar som hypoteser (se hypotetisk-deduktiv metod) och matematiska sanningar som analytiska. Själva distinktionen mellan analytiska och syntetiska sanningar har dock i våra dagar ifrågasatts av framför allt W.V. Quine.

Författare: Dag Prawitz

Kunskap och verklighet

Dessa uppfattningar om kunskapens arter och grunder korsar olika ståndpunkter om förhållandet mellan kunskap och verklighet. Enligt den kunskapsteoretiska *realismen* existerar det en yttervärld oberoende av vårt medvetande om den. Den s.k. *naiva* realismen antar att vi kan direkt varsebli denna yttervärld såsom den är, medan den *kritiska* realismen, företrädd av t.ex. empiristen Locke, menar att det endast råder en viss likhet mellan den av oss oberoende yttervärlden och vår varseblivning av den. Den motsatta ståndpunkten, som av Michael Dummett döpts till *antirealism*, hävdar att det inte är meningsfullt att tala om en verklighet annat än i termer av vad vi i princip kan ha kunskap om. Antirealistiska ståndpunkter återfinns bland såväl empirister som rationalister, ofta som någon form av *idealism*. Berkeley och senare J.S. Mill företrädde en *fenomenalistisk* idealism; enligt Mill är ett materiellt ting ”en permanent möjlighet till sinnesintryck”. Enligt Kants *kritiska idealism* är verkligheten i tid och rum ”inbegreppet av fenomen, dvs. föreställningar i oss”.

Författare: Dag Prawitz

Fundamentism versus koherentism

En annan korsande distinktion är den mellan *fundamentistiska* och *koherentistiska* kunskapsteorier. Enligt de förstnämnda finns det en kategori av första grunder för vår kunskap, med andra ord en form av omedelbar och säker kunskap. Rationalister har ofta tänkt sig att vår intuition förser oss med vissa självevidenta sanningar, medan den direkta sinneserfarenheten är det som ger oss säker kunskap enligt empiristerna. Häremot har invänts att misstag aldrig kan vara uteslutna vare sig det gäller intuition eller observation, och att det därför inte finns någon enskild föregiven kunskap beträffande vilken man kan vara säker på att den inte en dag visar sig felaktig och måste uppges. Av denna anledning finner man i vår tid många förespråkare (varav Quine är en av de främsta) för koherentistiska kunskapsteorier, enligt vilka grunden för en enskild kunskap utgörs av hela det sammanhängande system av kunskaper i vilket den ingår.

Författare: Dag Prawitz

Praktisk kunskap

De former av kunskap som figurerar i traditionella kunskapsteorier, av vilka ett axplock presenterats ovan, kan benämnas *att-kunskap* eller *påståendekunskap*. Under senare tid har man även uppmärksammat andra former av kunskap. T.ex. har Gilbert Ryle ställt mot att-kunskap *praktisk kunskap* eller vad han kallat *hur-kunskap*, som består i en färdighet att utföra vissa bestämda handlingar. Andra, som Michael Polanyi och filosofer påverkade av den senare Wittgenstein, har uppmärksammat olika former av personlig eller ”tyst” kunskap.

Författare: Dag Prawitz

Litteraturanvisning

J. Dancy, *An Introduction to Contemporary Epistemology* (1985).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, kunskapsteori. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/kunskapsteori (hämtad 2018-01-29)

Innehåll

Några tidiga problemkomplex
Begreppet kunskap
Rationalism versus empirism
Kunskap och verklighet
Fundamentism versus koherentism
Praktisk kunskap
Litteraturanvisning

Läs även om

- Platon
- reflexivitet
- idealism
- David Hume
- Ludwig Wittgenstein
- Immanuel Kant
- ting
- John Locke
- dialektik
- buddhistisk filosofi

människosyn

människosyn, i samtida idédebatt gängse term för uppfattningar om människans grundläggande egenskaper, hennes möjligheter och begränsningar.

Människosynen har ofta ett historiskt samband med mer omfattande livsåskådningar eller ideologier. *Etiska grundvärderingar* av människans värde kan ingå i människosynen, dvs. antaganden om vad människan bör eftersträva och vilka egenskaper som är särskilt värdefulla. Uppfattningar om själens existens och natur eller människans öden efter döden hör också hit, men det är då fråga om *obevisbara försanthållanden*, omöjliga att avgöra på vetenskaplig väg. Människosyn kan man också kalla sådana *öppna teorier om människan* som i princip går att pröva empiriskt men som i praktiken knappast låter sig prövas, t.ex. uppfattningar om vad människor djupast sett eftersträvar eller om vilka de grundläggande skillnaderna är mellan människor och djur. – För den växande mängden empiriska fakta och teorier om människan kan man lämpligen använda termen ”människokunskap”.

Olika religiösa traditioner förmedlar olika människosyn. Central i kristendomen är föreställningen att människan är skapad till Guds avbild (imago Dei), att hon har en särställning i skapelsen och är bestämd till gudsgemenskap. Genom ett historiskt eller existentiellt tolkat syndafall förfelar hon dock denna bestämmelse. I frågan om djupet av detta fördärv och om människans möjlighet att medverka i frälsningen finns skilda – och kyrkoskiljande – meningar. Den slutliga räddningen består i ett evigt liv (med bevarad individualitet) i ”den nya skapelsen”. I österländsk religion uppfattas livstörsten som människans största olycka. Hon kan befrias genom olika existensformer (reinkarnationer); konsekvenserna av människans handlingar kvarstår alltid, men ett misslyckat liv kan övervinnas i nästa existensform. Sluttillståndet är nirvana, fattad som en överindividuell världssjäl (hinduismen) eller som ett formlöst tillstånd bortom existens och icke-existens (buddhismen).

Den västerländska filosofin har alltsedan Platon och Aristoteles reflekterat över grundläggande frågor om människans natur. Protagoras har med sin berömda sats att människan är alltings mått lämnat väsentliga impulser till den humanistiska traditionen.

Renässansfilosofen Pico della Mirandola framhäver människans autonomi och frihet. Under 1700-talet motiverar Kant människans egenvärde med hänvisning till hennes förnuftsnatur. Kierkegaard har med sin betoning av den mänskliga subjektiviteten blivit en viktig inspirationskälla för 1900-talets existentialistiska filosofier.

Vetenskapens perspektiv på människan är av särskild betydelse i modern tid. Darwin inordnar genom sin evolutionsteori människan i natursammanhanget. Radikala tillämpningar av Darwins teorier (hos t.ex. Nietzsche) tolkar övermänniskan – obunden av moralens inskränkningar – som utvecklingens mål. Freuds teori om människans omedvetna själsliv har haft ett oöverskådligt inflytande på 1900-talets konst och litteratur. Modern hjärnforskning och genetik har lagt grunden för en reduktionistisk människosyn, som hävdar att människan uttömmande kan beskrivas i fysiologiska och biologiska termer.

Det systematiska studiet och formulerandet av människosyner bedrivs i kontinental tradition inom ämnena filosofisk respektive teologisk

antropologi. I Sverige studeras människosynsfrågor mer systematiskt inom filosofin, idéhistorien, litteraturvetenskapen samt inom religionsvetenskapen (främst inom delämnen som etik och livsåskådningsforskning).

Ingen *politisk ideologi* hyllar entydigt en enda människosyn, men det finns en viss släktskap mellan ideologier och uppfattningar om människans natur. Den konservatism som utvecklas främst under andra hälften av 1800-talet betonar att människan är bunden till sitt biologiska arv – eventuellt också till sin syndiga natur – och att hon därför inte kan ändras på djupet. Det innebär också att samhället inte kan reformeras mer än marginellt och mycket långsamt. Gentemot detta hävdar såväl liberaler som socialister att människan främst präglas av sin sociala miljö och att hon därmed kan förändras i takt med den. Allra längst i denna riktning gick de ryska kommunisterna, som drömde om att i och genom sovjetexperimentet skapa en helt ny människa. Klassiska konservativa och socialister liksom kommunister förenas å andra sidan gentemot liberalerna genom sin övertygelse att människan i grunden är en kollektiv varelse, vare sig kollektivet nu – som hos de konservativa – är familjen, ståndet och nationen, eller det är klassen eller mänskligheten, som hävdas inom ideologierna till vänster. För liberalerna är människan först och sist individ.

Författare: Sven-Eric Liedman Carl Reinhold Bråkenhielm

Litteraturanvisning

A. Jeffner, *Att studera människosyn* (1989);
A. Piltz, *Mellan ängel och best: Människans värdighet och gåta i europeisk tradition* (1991).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, människosyn. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/människosyn (hämtad 2018-01-29)

Läs även om

existentialism
Adam
livsåskådning
imago Dei
kunskapssociologi
Immanuel Kant
vara
religion
antiintellektualism
filosofisk antropologi

tro och vetande

tro och vetande, sammanställning av två begrepp som står för två olika typer av övertygelse eller kunskapsmässig attityd och som ofta åberopas i diskussionen av den religiösa övertygelsens natur och rimlighet.

Begreppsparet har gamla rötter såväl i grekisk filosofi som i kristen teologi, men fick åter aktualitet i samband med de stora naturvetenskapliga framstegen.

Empiristiska filosofer såg gärna en diametral motsats mellan (religiös) tro och vetande och så även vissa teologer, redan från Tertullianus under 200-talet och framåt, vilka ville bejaka uppenbarelsen helt utan förnuftsskäl. Den augustinska synen var i stället att tron leder till fördjupat vetande, den thomistiska att se dem som varandra kompletterande kunskapskällor.

I Sverige förknippas uttrycket numera främst med den intensiva debatt som utgick från Ingemar Hedenius essäsamling ”Tro och vetande” (1949); se tro och vetande-debatten. I anslutning till bl.a. Wittgenstein har man häremot hävdat att vetenskapens och religionens utsagor hör till olika språkspel och därmed är underkastade olika regler. (Jämför också grundmönsterteorier.)

Sammanfattningsvis kan sägas att diskussionen har skadats av två faktorer: dels har kritikerna ofta förbisett att religiösa omdömen ofta har en komplicerad natur med flera olika funktioner, varibland den beskrivande och påstående bara är en, medan försvararna tenderar att bortse från att de faktiskt också har en sådan funktion, dels har man på båda sidor haft svårt att skilja psykologisk attityd från semantisk funktion. Slutligen må påpekas att religiös tro normalt inte omfattar bara försanthållandet av vissa teser utan också en attityd av förtröstan riktad mot en eller flera gudagestalter eller motsvarande. Se också tro (tillit och livshållning).

Författare: Dick A.R. Haglund

Källangivelse

Nationalencyklopedin, tro och vetande. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/tro-och-vetande (hämtad 2018-01-29)

Läs även om

- tro–vetande
- fideism
- tro och vetande-debatten
- antiintellektualism
- Immanuel Kant
- Ludwig Wittgenstein
- Ingemar Hedenius
- existentialism
- Francis Bacon
- atomlära

erfarenhet

erfarenhet, filosofiskt begrepp med skiftande innehåll.

1)I vardagligt tal brukar man med erfarenhet mena ungefär ”på regelmässig verksamhet eller sinnesiakttagelse byggande kunskap eller färdighet”.Erfarenhet står här såväl för den process varigenom denna kunskap eller färdighet förvärvas som för resultatet av denna process. Filosofiskt ställer man härvid ofta erfarenhet i motsättning till teoretisk eller språkligt fixerad kunskap och menar med erfarenhet då snarast ”en på upprepad tillämpning byggande färdighet” eller ”en uppövad omdömesförmåga”. Detta erfarenhetsbegrepp spelade stor roll såväl i den grekiska filosofin (Aristoteles) som under medeltiden (teorin om de praktiska vetenskaperna; se också praxis).
2) Under renässansen och särskilt i samband med den moderna naturvetenskapens uppkomst kom man att med erfarenhet mena framför allt det kunskapsmässiga underlaget för de vetenskapliga teorierna, den sinnliga erfarenheten eller det genom observation och experiment givna (Galilei, Bacon). Denna uppfattning utvecklades i den brittiska filosofin till den klassiska *empirismen*, som menade att alla begrepp (begreppsempirism) respektive alla lagar för det i naturen iakttagbara (bevisempirism) uppkommer ur eller grundas på erfarenhet (sinnesintryck, minnen). Empirismen stod på detta sätt i motsättning till *rationalismen*, som menade att vissa begrepp och viss kunskap är medfödda.
3) I modern filosofi har begreppet erfarenhet ofta en tydligt kantiansk prägel. Kant insåg att varken empirismen eller rationalismen i sina extrema former kunde prestera en godtagbar teori om kunskapens natur. Termen erfarenhet har hos Kant en dubbel användning. Dels betecknar den de olika genom rummets och tidens åskådningsformer uppfattade enskilda varseblivningarna respektive deras innehåll, dels och framför allt betecknar termen den genom de olika förståndskategorierna ordnade helheten. Det är erfarenheten i denna mening som är föremålet för all vetenskaplig kunskap, och i denna mening är erfarenheten någonting som vi aldrig kan komma ”bakom”. Vi kan alltså enligt Kant aldrig självständigt pröva erfarenheten mot någon bakomliggande absolut verklighet. Däremot menade Kant att man genom den transcendentala deduktionen kunde påvisa vissa för erfarenheten med nödvändighet giltiga lagar eller syntetiska sanningar a priori. Kants uppfattning har starkt påverkat erfarenhetsbegreppet också hos modernare tänkare som William Whewell och C.I. Lewis.
4) Empirismens erfarenhetsbegrepp återupplivades dock i den moderna positivismen och den s.k. logiska empirismen (se logisk positivism). Man tänkte sig där att det fanns en av all tolkning oberoende erfarenhetsbas, som kunde beskrivas i ett teorifritt observationsspråk. Detta förnyade begrepp om en teorifri erfarenhet kritiserades skarpt bl.a. av Karl Popper och Thomas S. Kuhn och torde numera ha få anhängare.
5) Till Kant anknyter inte bara nykantianismens utan också fenomenologins erfarenhetsbegrepp. Det särskilda för dessa riktningar, framför allt fenomenologin, är dock att man vidgar begreppet erfarenhet till att omfatta inte bara det via sinnena givna; man talar t.ex. också om en estetisk, etisk eller religiös erfarenhet, och menar att dessa former har en med sinnesiakttagelsen i viss mån jämförbar ställning. I Sverige har sådana tankar gjorts kända bl.a. av lundateologen Anders Nygren genom hans lära om olika till varandra oreducerbara erfarenhetsområden.

Författare: Dick A.R. Haglund

Källangivelse
Nationalencyklopedin, erfarenhet. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/erfarenhet (hämtad 2018-01-29)

Läs även om **Immanuel Kant metafysik fenomenologi förstånd** transcendentalfilosofi atomlära Francis Bacon idé logisk positivism matematikens filosofi

minne

minne, det som möjliggör lagring av information från ett tillfälle till ett annat.
I denna allmänna mening görs ingen skillnad mellan olika typer av informationslagring, t.ex. att inlärd information lagras i levande organismer, att inmatade data och program lagras i en dator, eller att böcker, tidningar, ljudband, filmer etc. lagras i arkiv eller bibliotek som ett samhälleligt minne.

Med minne hos levande organismer avses de psykologiska och biologiska mekanismer som svarar för inkodning, lagring och framplockning av information. Hur dessa mekanismer fungerar undersöks med hjälp av psykologiska och neurovetenskapliga metoder.

Minnessystem
Minnesforskare antog länge att människans minne utgjordes av ett enda system. Efter hand har man dock enats om att minnet kan delas in i flera olika delsystem. Dessa system samverkar, men var för sig lyder de olika lagar och principer. Indelningen av minnet i olika minnessystem ska inte ses som att man använder ett minnessystem åt gången. Hjärnan försöker maximera sin funktion genom att låta de olika systemen samspela. En första uppdelning gäller den mellan korttidsminne och långtidsminne.

Korttidsminne eller arbetsminne
I mitten av 1900-talet, när korttidsminnet för första gången påvisades empiriskt, definierades detta minne i termer av tid. Några forskare föreslog att 10 s var den maxtid som man kunde hålla information aktuell utan att behandla den på en djupare, semantisk nivå. Andra föreslog att maxtiden var 18 s och ytterligare andra att denna tid var 1 min. Det blev en väldig begreppsför-virring och efter hand övergav man detta sätt att definiera korttidsminnet. När man numera talar om detta minne använder man begreppet arbetsminne. Då menar man att ha information i medvetandets fokus och då finns det ingen tidsbegränsning. Så länge man t.ex. läser en text, lyssnar på ett föredrag eller utvecklar en tanke för sig själv är arbetsminnet aktivt. Den viktigaste komponenten i arbetsminnet består av ett antal exekutiva funktioner som styr hur man behandlar information i olika sinnesmodaliteter och vad man gör med sådan information som sedan tidigare finns lagrad i andra minnessystem.

Långtidsminne
Så sent som på 1960-talet tänkte man sig att det utöver korttidsminnet bara fanns ett annat minnessystem, långtidsminnet. Dess enda funktion var att svara för permanent lagring av information, som man kan behöva vid ett annat tillfälle långt senare. I början av 1970-talet, föreslog den kanadensiske minnesforskaren Endel Tulving en uppdelning av långtidsminnet i en erfarenhetsbaserad komponent och en kunskapsbaserad komponent. Han myntade begreppet *episodiskt minne* för den förra och använde ett redan etablerat begrepp, *semantiskt minne*, för den senare. Han myntade samtidigt begreppet minnessystem och postulerade att dessa system hade vissa unika egenskaper som skiljer dem från andra former av minne.
Begreppet minnessystem vann omgående acceptans i forskarsamhället och minnesforskarna vid den tiden drog sig till minnes att neuropsykologer under ganska lång tid hade påvisat att patienter med hjärnskador klarade av vissa testuppgifter lika bra som personer utan hjärnskador medan de misslyckades fullständigt i andra test. Dessa observationer kom nu väl till pass, och de två andra långtidsminnessystemen, procedurminne och perceptuellt minne postulerades. Det råder i dag konsensus i forskarsamhället om en

uppdelning av långtidsminnet i fyra delsystem: procedurminnet, det perceptuella minnet, det semantiska minnet och det episodiska minnet. Delsystemen har utvecklats i denna ordningen evolutionärt (fylogenetiskt), och utvecklas också i denna ordningen hos individen (ontogenetiskt).

Procedurminnet
Procedurminnet är det äldsta långtidsminnessystemet, det utvecklades först av alla och finns hos enkla djurarter och hos spädbarn. Detta system är genom sin fylogenetiska ålder det system som antas vara mest stabilt och mest motståndskraftigt mot yttre påverkan såsom skada och sjukdom. Det svarar för välinlärd motorik som behövs för att gå, att cykla, att simma, att slå en serve i tennis etc. Procedurminnet karaktäriseras av att det framför allt gäller motoriska färdigheter, att det inte kräver någon medveten erinring av det tillfälle då man förvärvade en viss färdighet och att det inte är utsatt för glömska.

Det perceptuella minnet
Det perceptuella minnet, som också kallas det perceptuella representationssystemet, används för identifiering av objekt i omgivningen och av ord i språkliga uttryck. I och med att systemet används för att identifiera objekt i omgivningen är det också av central betydelse för all perceptuell inlärning.

Det semantiska minnet
Det semantiska minnet svarar för att man kommer ihåg generell kunskap om världen i stort, t.ex. att Helsingfors är Finlands huvudstad, att slaget vid Waterloo ägde rum 18 juni 1815 eller att NE är en förkortning av Nationalencyklopedin. Det semantiska minnet kräver ingen medveten erinring av det tillfälle när man lärde sig det man vill komma ihåg.

Det episodiska minnet
Det episodiska minnet är, som namnet antyder, ett minne för händelser och episoder som är definierade i tid och rum och som är konkret relaterade till varje enskild persons egna upplevelser. Minnet av vad man läste i tidningen i morse, den första skoldagen eller vem man träffade på festen i förra veckan är exempel på vad som kan finnas lagrat i det episodiska minnet. Detta minne kräver en medveten erinring av något man själv varit med om och som man försöker komma ihåg.

NATIONALENCYKLOPEDIN
minne delas in i korttidsminne/arbetsminne och långtidsminne. Långtidsminnet omfattar procedurminnet, det perceptuella minnet, det semantiska minnet och det episodiska minnet.

Författare: Lars-Göran Nilsson

Minnesprocesser
För att förstå hur minnet fungerar räcker det inte att identifiera olika minnessystem. Man måste även beakta hur information kodas in i dessa system, hur informationen lagras i minnet från ett tillfälle till ett annat, samt hur information plockas fram ur minnet.

Inkodning
För inkodningen är några grundläggande principer kända:

• För det första är det generellt lättare att lära in ett material genom att fokusera uppmärksamheten på dess mening och innebörd än att försöka nöta in det genom enbart mekanisk upprepning.

• För det andra är det viktigt att man försöker skapa associationer mellan det man ska lära in och något annat som man lätt kommer att tänka på i samband med den information man ska lära in. Dessa associationer kan därvid fungera som ledtrådar när man vid ett senare tillfälle behöver komma ihåg det man lärt in. Dessa båda grundprinciper bygger på ett välfungerande samspel mellan framför allt episodiskt minne och semantiskt minne men även på en viktig koppling till arbetsminnet och det perceptuella minnet.

• För det tredje ska man fokusera uppmärksamheten på det man lär in (och till associerade ledtrådar) och försöka avskärma störande intryck från annan information. Denna princip är i allmänhet av större betydelse för äldre personer än för yngre.
Senare års forskning med hjälp av hjärnavbildning har lärt oss mycket om minnesprocessernas neurala korrelat, dvs. vad som händer i hjärnan vid olika minnesprocesser. Vid inkodning av information i det episodiska minnet aktiveras frontalloberna, framför allt den vänstra, samt regioner i den mediala temporalloben inklusive hippocampus.

Lagring
Själva lagringen av information i minnet kan man inte göra mycket åt med hjälp av strategier och tekniker. Informationen lagras i minnet på ett sätt som man ännu inte vet så mycket om. Man antog tidigare att varje informationsenhet som kodas in lagras som en enhet på en given adress i minnet. Detta antagande har visat sig vara felaktigt. Idén om en lokaliserad lagring av varje enskild informationsenhet har helt övergivits till förmån för en hypotes om att informationen lagras på ett fördelat sätt i hjärnbarkens neuron och synapser.

Framplockning
För en felfri framplockning av information krävs effektiva ledtrådar. Effektivast blir ledtrådarna om de kodas in samtidigt som informationen som ska lagras i minnet. Eftersom informationen som ska läras in alltid presenteras i ett givet sammanhang, en *kontext*, hämtas ledtrådarna för det mesta från denna kontext. Denna typ av ledtrådar kallas därför *kontextuella ledtrådar*. Framplockningen från det episodiska minnet påverkas av kontextuella ledtrådar. Framplockningen från det semantiska minnet underlättas i stället av *konceptuella ledtrådar*. Vid framplockning från procedurminne, perceptuellt minne och arbetsminne är effekten av ledtrådar försumbar.

Resultat från hjärnavbildningsstudier visar att när man försöker plocka fram information från minnet aktiveras frontalloberna, främst den högra. När man lyckas komma ihåg någonting som man tidigare kodat in aktiveras även mediala och laterala regioner i parietalloben, bl.a. precuneus. När man får en konkret upplevelse av att man kommer ihåg en händelse som man tidigare varit med om, aktiveras hippocampus och intilliggande hjärnbark. Hippocampus aktiveras däremot inte vid framplockning av fakta från det semantiska minnet.

Författare: Lars-Göran Nilsson

Minneslokalisation
Det har länge funnits ett stort intresse för att hitta var i hjärnan minnet är lokaliserat. Ansträngningarna att finna speciella hjärnstrukturer börjar nu krönas med framgång. Den dominerande forskningsmetoden

var länge av neuropsykologisk karaktär. Man undersökte patienter med relativt vällokaliserade skador i hjärnan med test som antas aktivera ovan nämnda minnessystem. Även om denna neuropsykologiska metod fortfarande används i kliniska studier på patienter med olika hjärnskador så är den dominerande metoden för att förstå olika minnens lokalisation numera baserad på olika tekniker för hjärnavbildning hos friska försökspersoner. Några av dessa är PET (*positron emission tomography*), magnetisk resonanstomografi (MRI, *magnetic resonance imaging*) och rCBF (*regional cerebral blood flow*). Studier med funktionell och strukturell MRI har kommit att bli de mest använda metoderna för att förstå hur enskilda hjärnstrukturer och olika nätverk där dessa strukturer ingår är relaterade till olika minnessystem.

Bland minnesforskare råder stor enighet om de neurala korrelaten till de olika minnessystemen och vilka strukturer som är inblandade vid inkodning och framplockning av information. De prefrontala regionerna av hjärnan och hippocampus är viktiga för det episodiska minnet. Vid inkodningen i episodiskt minne aktiveras vänster frontallob, och vid episodisk framplockning aktiveras främst höger frontallob. Inkodningen i episodiskt minne har stora likheter med framplockning av fakta från semantiskt minne, dvs. aktivering av vänster frontallob. Framplockning av information från procedurminnet aktiverar striatum samt motorkortex och parietalkortex. När det perceptuella minnet används ser man en reducerad aktivering i den sekundära synbarken.

Beträffande lagring av information är kunskapen mer begränsad. Man är överens om att lagring av information, oberoende av minnessystem, sker på ett distribuerat sätt över hela hjärnbarken. Huruvida det är hjärncellen eller synapsen eller någon annan enhet som utgör basen denna lagring är fortfarande en öppen fråga.

Författare: Lars-Göran Nilsson

Minnesstörningar

Minnesstörning kan, om man undantar normal glömska, delas upp i två typer: funktionell amnesi och organisk amnesi.

Funktionell amnesi

Vid funktionell amnesi föreligger ingen påvisbar hjärnskada, utan minnesstörningen kan bero på psykologiska orsaker som stark stress, depression eller psykiskt trauma. Man kan se den funktionella amnesin som en normal skyddsmekanism, och vanligen försvinner minnesstörningen när dess psykiska orsaker läker ut.

Organisk amnesi

Organisk amnesi är ett vanligt symtom vid olika former av hjärnsjukdom eller hjärnskada. Speciellt vanligt är det när tinningloberna är drabbade. I de djupare delarna av dessa finns hippocampus, som visat sig ha en nyckelroll för förmågan att lära in ny information och senare återkalla den. Skador i frontalloberna ger också störningar i inkodning och framplockning av information. Dessa och andra viktiga minnesområden i hjärnan kan drabbas vid t.ex. bristande blodförsörjning, hjärninflammationer, hjärntumörer och trauma mot huvudet.

Hos personer som visar tecken på demens finns nästan alltid någon form av minnesstörning. Vid den vanligaste av demenssjukdomarna, Alzheimers sjukdom, är störningar av det episodiska minnet en av de tidigaste förändringarna. Senare i sjukdomsförloppet drabbas även övriga minnessystem.

Vid alkoholbetingade sjukdomar förekommer minnesstörningar speciellt om missbruket leder till Korsakoffs syndrom. Detta syndrom orsakas hos alkoholister vanligen av brist på vitamin B1, tiamin, men det kan också uppstå som en följd av syrebrist i hjärnan (orsakad av t.ex. kolmonoxidförgiftning eller drunkningstillbud). Syndromet kännetecknas av svåra störningar av inlagringen av sinnesintryck. Ibland fylls minnesluckorna upp av uppdiktat material med ofta livliga berättelser, konfabulation.

.....

Litteraturanvisning

A.D. Baddeley, M.W. Eysenck & M.C. Anderson, *Memory* (2009);
L. Bäckman & L. Nyberg (utgivare), *Memory, Aging and the Brain* (2010);
L. Nyberg, *Kognitiv neurovetenskap* (2009).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, minne. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/minne (hämtad 2018-01-30)

Innehåll

Minnessystem
Minnesprocesser
Minneslokalisation
Minnesstörningar
Litteraturanvisning

Läs även om

- datorseende
- perception
- minne
- biostatistik
- filformat
- psykofysiologi
- vittnespsykologi
- psykologiska perspektiv
- databas
- experimentell psykologi

bildning

bildning (tyska *Bildung*) är ett centralt begrepp i debatter om skola och universitet.

I nutida språkbruk ställs bildning ofta i motsats till *utbildning*. Medan utbildningens mål är en bestämd och begränsad yrkeskompetens, syftar bildning till en omvandling av hela människan. Utbildningen har enbart sina yttre måttstockar, under det att bildning alltid måste sättas i samband med enskilda individer eller grupper och deras särskilda förutsättningar och önskemål.

Men bildning är inte alltigenom subjektiv. Det ställs också upp olika yttre mål för bildningsprocessen. Det debatteras ivrigt vad som krävs för att en människa skall bli bildad. Bildning förutsätts t.ex. ge orientering i tillvaron. Den kräver därför mångsidighet och ses ofta som motsats till specialisering. Här talar man om *allmänbildning*. Den allmänbildade vet litet om mycket, specialisten vet mycket om litet, brukar man säga. Inte sällan avser man med allmänbildning i synnerhet den bildning som alla vuxna i ett samhälle bör besitta. Mer specifikt talar man i detta fall om *folkbildning*. Med ”folket” menas då i första hand de befolkningsgrupper som inte fått del av högre utbildning.

Numera möter man sällan den tidigare centrala distinktionen mellan *formell* och *reell* bildning. Med formell bildning avsågs utbildning och träning av individens speciella förståndsförmögenheter, medan den reella innefattade lärostoff som ansågs nödvändigt för varje bildad person. Studier i matematik och latin uppfattades som viktiga för den formella bildningen, eftersom de slipade intellektet och på så sätt blev av värde för all annan kunskapsinhämtning och förståelse. I dag har man övergivit den pedagogiska teori som låg bakom idén om den formella bildningens värde. Det innebär dock inte att all bildning likställs med realbildning. Tidigare talade man också om *personlighetsbildning* och avsåg därmed den bildning som omvandlade själva personligheten och gav den möjlighet att ställa sig sina egna mål. När man i dag talar om bildning har man normalt såväl realbildning som personlighetsbildning i åtanke.
Ibland används ordet ”bildning” i ytligare bemärkelse. Så hör man fortfarande talas om ”bildade klasser” och ”ett bildat uppträdande”. I den seriösa debatten om bildning spelar dylika uttryck inte längre någon roll.
Ordet ”bildning” har ingen direkt motsvarighet på engelska eller i de romanska språken. På engelska motsvaras det närmast av *liberal education* eller *general education*, uttryck som dock nästan enbart används om högre utbildning.

Historia
Vårt ord ”bildning” har sitt direkta historiska ursprung i tyskt 1700-tal. Begreppet bildning har emellertid en mycket längre historia, som går tillbaka till det antika Grekland eller kanske ännu längre.

I de tidiga medelhavskulturerna utvecklades särskilda skolor för skrivare eller ämbetsmän. Det ansågs att den blivande ämbetsmannen inte bara borde behärska färdigheter som att skriva eller insikter som administrationens hantering. Han behövde också *vishet*, ett begrepp som står ganska nära bildning. Så var det i Egypten, Babylonien osv. Ett exempel på en samling vishetsregler främst för ämbetsmän har vi i Ordspråksboken i Bibeln.

Liknande traditioner utvecklades i Indien och Kina. I Indien blev studier och utbildning en angelägenhet enbart för brahmanerna, prästerskapet, som utgjorde och utgör den högsta kasten. Den berömda kinesiska utbildningen av mandariner utvecklades först under Tang-dynastin med början under 600-talet e.Kr. Mandarinen, den kinesiske ämbetsmannen, fick den för sin verksamhet nödvändiga visheten främst genom att studera de klassiska konfucianska skrifterna.

Det är endast i antikens Grekland som vi finner en tidig, fullt utvecklad teori om bildning eller, som det hette på grekiska, *paideia*. Filosoferna ville i paideia se en allsidig utveckling av människans intellektuella, konstnärliga och fysiska kapacitet. Ibland kunde tonvikten läggas mer vid den intellektuella utvecklingen, ibland mer vid den fysiska; kravet på universalitet var överallt likartat. Längst utvecklades idéerna om paideia i Athen, där en rad inbördes olika, privata skolor lockade med skiftande mål och metoder för sin utbildning. Det överordnade målet var dock att frambringa den frie, harmoniske medborgaren, som välrustad kunde delta i det offentliga livet
Cicero översatte ordet paideia till latin som *humanitas* med dess grundbetydelse av mänsklighet. I Rom kom emellertid hela synen på bildning att utvecklas i andra banor. Det politiska livet var en angelägenhet för långt färre. I synnerhet utvecklades i Rom en talarkultur, och retoriken blev den centrala disciplinen. För romaren var vältalaren sinnebilden för en bildad människa.

I det medeltida Europa var bildningsbegreppet på några få undantag när inte en central kunskapsfråga. Först i renässansens Italien återupplivades de grekiska idéerna i full skala. Idealet om den universella människan, *l'uomo universale*, är idealet om den allsidiga bildningen. Liksom i Grekland sattes universaliteten i samband med de politiska dygderna, låt vara att de konkreta politiska förhållandena var annorlunda.

En ny etapp i denna utveckling började i 1700-talets England och Skottland i och med framväxten av det s.k. civila samhället, som i detta sammanhang främst framträder som ett rikt nätverk av klubbar, salonger och tidskrifter. Det var nu en borgerlig kultur tog form, vilken i Storbritannien fick sina påtagliga aristokratiska inslag. Gentlemannen, mångsidig, vaken och belevad, var ett typiskt ideal i denna kultur.

I 1700-talets Tyskland framträdde de idéer om bildningen som kommit att bli dominerande också i den moderna svenska traditionen på området. Antikens Grekland men också samtidens England och Frankrike inspirerade de tyska filosofer och författare som gav ordet ”bildning” den innebörd som vi ännu känner igen.

Den kristna, i synnerhet den pietistiska traditionen, utövade också ett inflytande med sin betoning av innerlighet och ansvar för den egna själens förkovran.
Johann Gottfried von Herder var sannolikt den förste att använda ordet ”bildning” i den nya meningen.

Pestalozzi, skolreformatorn, följde snart efter, liksom filosofen Kant. Bildningstänkandets store företrädare under 1800-talets första decennier var Wilhelm von Humboldt, ämbetsman och språkfilosof.

Redan från början kunde man förmärka en spänning i synen på bildningen. Den uppfattades av somliga som en affär enbart för de högst utbildade men av andra som en angelägenhet för alla och envar. Pestalozzi hävdade att folket var det viktigaste föremålet för

bildningsprocessen. Humboldt var inte främmande för många av Pestalozzis idéer men koncentrerade sig själv på universiteten, vilka han sökte utveckla till verkliga bildningsanstalter. I Tyskland blev Humboldts linje framgångsrikast. I synnerhet efter revolutionen 1848–49 blev den så gott som allenarådande. Med bildning avsågs nästan uteslutande den typ av fördjupade insikter som högre studier och forskning ansågs ge. Bildning kom att beteckna den avancerade kunskapens egenvärde bortom alla krassa ekonomiska beräkningar. I synnerhet var det humanisterna, i mindre utsträckning även matematiker och naturvetare, som gentemot tekniker, ekonomer och andra det praktiska livets representanter hävdade att endast deras vetenskaper gav en verklig bildning.

Utvecklingen i Sverige blev en annan. Den nya innebörden av ordet bildning övertogs så gott som omedelbart. Såväl Humboldts som Pestalozzis idéer introducerades. Men den folkliga synen på bildning bleknade inte bort. Från slutet av 1800-talet kom den till uttryck i idén om en folkbildning, varigenom folket, helt eller delvis av egen kraft, kollektivt skulle lyftas till en högre kunskapsnivå. De båda viktigaste bildningstänkarna i Sverige, botanisten och biskopen C.A. Agardh och filosofen Hans Larsson, förenade båda idéer om såväl en akademisk som en folklig bildning.
I synnerhet efter andra världskriget kom dock alla föreställningar om bildning att spela en mindre roll. Det berodde inte bara på att varje idé om en formell bildning tedde och ter sig ohållbar. Själva begreppet förytligades genom att det kom att likställas med ett anständigt och förfinat beteende. Ordet ”allmänbildning” tenderade att bli i stort sett liktydigt med förmågan att reda sig väl i frågesportstävlingar.

Under de senaste årtiondena har diskussionen om bildning liksom om allmänbildning åter tagit fart. Åter har bildningstänkandets klassiker blivit namn för dagen. Denna omsvängning har ett uppenbart samband med hela utbildningsväsendets omvandling. Det har länge funnits två dominerande uppfattningar om kunskap och skola. Enligt den ena, som kallats den progressiva, måste varje kunskap sättas i samband med den enskilda eleven och dennes erfarenhet och intresse. Den subjektiva komponenten betonas. Enligt den motsatta uppfattningen skall kunskaper betraktas som objektiva storheter, vilka elever och studenter oavsett bakgrund och motivation skall tillägna sig. Renodlade synes båda dessa uppfattningar ohållbara. Då framstår själva begreppet bildning med sin sinnrika kombination av objektiva och subjektiva inslag som en möjlig utväg.

Författare: Sven-Eric Liedman

Litteraturanvisning

B. Gustavsson, *Bildningens väg: Tre bildningsideal i svensk arbetarrörelse 1880–1930* (1991);
W. Jaeger, *Paideia: Die Formung des griechischen Menschen* 1–3 (1934–47);
E. Key, *Bildning*, Verdandis småskrifter 67 (1897);
B.A. Kimball, *Orators & Philosophers: A History of the Idea of Liberal Education* (1986);
Hans Larsson, *Om bildning och självstudier* (7:e upplagan 1922, ny tryckning 1993);
H.I. Marrou, Histoire de l’éducation dans l’antiquité (1948);
S. Rothblatt & B. Wittrock, *The Three Missions: Universities and Social Transformations* (1990).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, bildning. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/bildning (hämtad 2018-01-29)

Läs även om språksociologi objektivitet lånord dialektik islamisk kvinnosyn. förstärkare pedagogik maskinöversättning ungdomsspråk växtförädling

realism

realism (ytterst av medeltidslatin *rea'lis* ’verklig’, av latin *res* ’sak’, ’ting’, ’föremål’), i allmän betydelse verklighetssinne, medvetenhet om det faktiskt föreliggande, om det som har realitet.

Att vara realist är att ta hänsyn till det faktiskt föreliggande och avstå från att bygga på spekulationer. I mer speciell betydelse avses dels verklighetsskildrande riktningar inom konst och litteratur, dels filosofiska ståndpunkter där synen på verkligheten är det avgörande.

Författare: Sven Sandström

Konst

Med realism inom bildkonsten avses en tendens att utan omdiktning och idealisering framställa sannolika, främst vardagliga sammanhang och förhållanden. Med stark stilisering förekommer realism t.ex. i bilder av vardagligt arbete o.d. i den gammalegyptiska gravkonsten och i gammalmexikansk konst. I samspel med en hög grad av naturalism finns realism också i hellenistisk skulptur och i romersk interiörkonst.

Under medeltiden var realism mindre vanlig, men med sengotiken utvecklades snabbt tendenser till realism i små bildenheter, och från ca 1400 finns realism snart som princip i helhetspresentationen av alla slags bilder.

Men i renässansen bröts den mot stark idealisering.
En mer konsekvent strömning av realism gjorde sig gällande i den tidiga barocken, från Caravaggio och spanjorer som Velázquez och Zurbarán till bröderna le Nain i Frankrike och det nederländska landskaps-, genre- och stillebenmåleriet. Nästa betydande våg bröt fram under romantiken i emotionellt engagerade skildringar av t.ex. Géricault, och i landskapskonsten med Barbizonmåleriet.

Det senare 1800-talets genremåleri, i bl.a. Düsseldorf, var starkt inriktat på realism i vardagliga scener och situationer, inte minst med allmogemotiv. Första gången brukades ordet som stilbeteckning av Courbet, som lanserade det för sitt eget måleri 1855 och därmed gav en programsignal för följande generation.

Impressionisterna sökte ständigt från början av 1870-talet realism i sin konst. Friluftsmåleriet hade den då överlag som ideal, och detta följdes inte minst i svensk konst från ca 1880.

Det föreställande måleriet förblev sedan huvudsakligen inriktat på realism fram till andra världskriget och delvis även därefter. Flera modernistiska strömningar har med olika resonemang använt beteckningen realism. Beträffande fotorealism och superrealism avses främst naturalism i formen, men denna är ofta direkt förbunden också med hög grad av motivisk realism.

BRIDGEMAN ART LIBRARY/IBL

realism. Gustave Courbet, ”Stenknackarna” (1849, förstörd i andra världskriget). I den realistiska bilden skall man känna igen verkligheten ungefär som i sin egen synbild i vardagen, med hjälp av sin egen omedelbara erfarenhet. Courbets målning är realistisk i den meningen. Men den visar också en svår och tung vardaglig verklighet med barnarbete och oskön möda, som inte brukade beröras i kulturella sammanhang. Däri ligger hans särskilda realism att han påminner om de undanskymda realiteterna i de många människornas liv.

Författare: Sven Sandström

Litteratur

Realism inom litteraturen har en så vid betydelse att den bäst definieras i förhållande till andra stilriktningar eller litterära rörelser som romantik, naturalism och expressionism.

Som litterär teknik innebär realismen en korrekt och objektiv återgivning av ett stycke verklighet. Man kan därför tala om realism hos vitt skilda författare som Homeros, Dante och Strindberg, där realismen tar sig olika gestalt beroende på vilken sorts verklighet som åsyftas, t.ex. yttre social verklighet eller andlig verklighet.

I konsekvens med tanken att tonvikten i realismen ligger i sättet att avbilda och inte i det avbildade har man visat att författare som Flaubert använder sig av realistiska detaljer för att skapa illusion av verklighet (verklighetseffekt).

Som litterär rörelse framträdde realismen under första hälften av 1800-talet i direkt opposition mot romantikens ideologi och poetiska praktik. Författare som Balzac strävade efter att ge en dokumenterad, sociologiskt korrekt skildring av sin samtids samhälle, en tendens som utvecklades till naturalism. Jämför socialistisk realism och mimesis.

Författare: Hans-Erik Johannesson

Drama och teater

Realism inom drama och teater omfattas allmänt av den litterära realismen. Till skillnad från antikens och klassicismens drama, som eftersträvade sannolikhet i återgivningen (mimesis) av ideala och typiska situationer och karaktärer ville 1800-talsrealismen skildra människor i handling på ett sätt som överensstämde med samtida vetenskaplig uppfattning.

Så är t.ex. den psykologiska realismen hos Strindberg beroende av sin tids idéer inom psykologin. Dramat under den realistiska epoken mellan romantik och naturalism företräddes av bl.a. Scribe, Augier och Dumas d.y. I många dramer innebär realism vardagsnärhet, så även i den borgerliga dramen (dram) under 1700-talet.

Författare: Hans-Erik Johannesson

Filosofi
1) filosofisk ståndpunkt enligt vilken den yttre, materiella verkligheten existerar oberoende av det mänskliga medvetandet. Motsatsen till realism i denna mening är idealism.
2) *begreppsrealism*, filosofisk ståndpunkt enligt vilken allmänbegrepp (egenskaper) och andra abstrakta objekt, t.ex. matematiska storheter som tal, mängder och funktioner, existerar. Motsatsen till realism i denna mening är nominalism.
3) vetenskapsteoretisk ståndpunkt enligt vilken vetenskapliga teorier syftar till att ge, eller faktiskt ger, en sann beskrivning av verkligheten, även vad gäller förhållanden som inte är direkt observerbara (t.ex. krafter och subatomära händelser). Motsatsen till realism i denna mening är instrumentalism eller positivism.
4) filosofisk ståndpunkt enligt vilken sanning består i överensstämmelse med verkligheten. Sanning i denna mening kan vara principiellt otillgänglig.

Författare: Lars Bergström

Litteraturanvisning
Litteratur:
K. Aspelin, *Poesi och verklighet* 1 (1967);
V. Svanberg, ”Medelklassrealism” 1–3, *Samlaren* 1943–46;
R. Wellek, *The Concept of Realism in Literary Scholarship* (1963).
Filosofi:
H. Putman, *The Many Faces of Realism* (1987).

Källangivelse
Nationalencyklopedin, realism. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/realism (hämtad 2018-01-30)

Innehåll
Konst
Litteratur
Drama och teater
Filosofi
Litteraturanvisning

Läs även om
realitet
reell effekt
real
realisationsförlust
irrealis
dialektik
reportage
aktualitet
Platon
begrepp

idealism

idealism (till *ideal*), en mångtydig filosofisk term som först användes av Leibniz (1702).

Allmänt uttryckt bygger den på uppfattningen att det enda som kan existera oberoende av allt annat är andliga eller ideella företeelser. Det materiella eller fysiska är antingen djupast sett också andligt, eller också kan det bara existera som föremål för ett medvetande. Motsatser till idealism i denna mening är realism och materialism.

Platons filosofi är idealistisk i den meningen att den säger att det enda verkliga är idéerna, vilka därför är det enda som kan bli föremål för egentlig kunskap. De företeelser som vi förnimmer med våra sinnen har ingen självständig existens. Platons idealism kan kallas objektiv. I motsats därtill är Berkeleys idealism subjektiv. Enligt den är medvetandena och deras idéer det enda som existerar. ”Att existera är att varseblivas.”

Enligt Kants kritiska eller transcendentala eller formella idealism bestäms tingen sådana de framstår för oss av våra sinnen och vårt förstånd. Vi tillskriver alla fysiska företeelser en position i tid och rum, och vi ordnar dem enligt förnuftets kategorier (t.ex. orsak och verkan). Däremot vet vi ingenting om hur tingen oberoende av vår kunskap är beskaffade, vi vet bara att de finns (Kant talar här om sin innehållsrealism).

Kants efterföljare i den s.k. tyska idealismen sökte på olika sätt övervinna dualismen mellan ”ting för oss” och ”ting i sig”. Schelling utvecklade en absolut idealism som innebar att det finns en gemensam grund för natur och frihet (ande), det absoluta. Hegel såg tvärtom den absoluta idén som såväl utgångs- som slutpunkten för den verkliga utvecklingen.

Man talar ibland även om en idealistisk historieuppfattning, enligt vilken det är idéerna eller idealen som utgör historiens viktigaste drivkrafter.
I modernt systematiskt-filosofiskt språkbruk skiljer man mellan tre huvudbetydelser av termen, metafysisk, epistemologisk och kritisk idealism, till vilka man ibland även lägger etisk idealism.
Den *metafysiska idealismen* hävdar att det enda som verkligen existerar, oberoende av något annat, är ideella och/eller mentala (andliga) företeelser – idéer, själar, Gud etc. Det materiella eller fysiska antas då antingen också vara i grunden andligt (Leibniz) eller också ha blott skenbar existens (Platon). Man bör här skilja mellan idealism i sträng mening och mentalism.

Den *epistemologiska idealismen* uttalar sig, till skillnad från den metafysiska, inte om vad som *existerar* utan om vad vi kan *veta*, och hävdar att vi inte kan ha verklig kunskap om något annat än det ideella och/eller mentala (Berkeley, Brentano). Motsvarigheten till den mentalistiska positionen brukar här kallas psykologism.

Under filosofins historia har teser och argument från dessa olika uppfattningar blandats på olika sätt och i olika proportioner. Leibniz företrädde en huvudsakligen metafysisk idealism, Berkeley snarast en epistemologisk, båda av mentalistisk prägel.

Kritisk idealism kallas den uppfattning som skapades av Kant. Han var den förste som klart såg skillnaden mellan den epistemologiska och den metafysiska idealismen, och till skillnad från sina föregångare

undvek han i stort sett misstaget att från sina kunskapsteoretiska överväganden – ett slags epistemologisk idealism – övergå till en metafysisk slutsats. *Etisk idealism*, slutligen, är en etisk ståndpunkt som antingen hävdar att målen för mänskligt strävande bör vara andra och ”högre” än de materiella, eller också – i anslutning till Kant – att vårt handlande bör styras av rationella principer.

Författare: Dick A.R. Haglund Sven-Eric Liedman

Litteraturanvisning

A.C. Ewing, *Idealism: A Critical Survey* (1934).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, idealism. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/idealism (hämtad 2018-01-29)

Läs även om

metafysik
Immanuel Kant
vara
idé
Platon
Friedrich Hegel
fenomenologi
monism
Gottfried Wilhelm von Leibniz
kropp–själ-förhållandet

förnuft

förnuft, i allmänt språkbruk ungefär detsamma som förstånd.

Även inom filosofin är termerna förnuft och förstånd ofta utbytbara, men sedan medeltiden gör man ibland en skillnad dem emellan, varvid *förnuft* (vanligen motsvarande latinets *ratio*) oftast får beteckna den mera abstrakta resonemangsförmågan eller förmågan till diskursivt tänkande, till analys och slutledning och till uppfattande av abstrakta principer, såväl teoretiska som praktiska (moraliska). Hos Kant omfattar förnuftet i vid bemärkelse även förståndet, medan förnuft i snäv mening (det *rena* förnuftet) hos honom står för en över det enskilt mänskliga höjd förmåga till teoretiskt uppfattande, till vilken kommer också en förmåga till etisk eller moralisk bedömning (det *praktiska* förnuftet) samt en estetisk och naturvetenskaplig omdömesförmåga.

Förnuftet står för Kant över förståndet och styrs enligt hans mening av ett antal ”inbyggda” förnuftsidéer, som utgör ett slags regulativa principer för dess verksamhet, men vars transcendenta eller erfarenhetsöverskridande tillämpning leder till motsägelser eller metafysiska skenantaganden.

Källangivelse
Nationalencyklopedin, förnuft. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/förnuft (hämtad 2018-01-29)

Läs även om

- förstånd
- Immanuel Kant
- metafysik
- idealism
- erfarenhet
- dialektik
- antiintellektualism
- Johann Gottlieb Fichte
- li
- vara

intuition

intuition (senlat. *intui'tio*, av latin *intu'eor* ’rikta blicken på’, ’uppmärksamt betrakta’, ’betänka’), filosofisk term för omedelbar uppfattning av ett objekt där alla moment uppfattas direkt, utan stöd av erfarenhet eller intellektuell analys.

Den grekisk-judiske filosofen Filon från Alexandria gjorde boskillnad mellan *intuitiv* kunskap och steg-för-steg-analyserande, *diskursiv* metod. Plotinos inskränkte intuitionens giltighet till den rent andliga sfären; för objekt i sinnevärlden krävs diskursiv metod. Descartes ansåg att endast vetandets elementära insikter (t.ex. vissheten om den egna existensen) var tillgängliga för intuitionen. Spinoza var påverkad av Descartes, men också av nyplatonismen. Han utdömde erfarenhetskunskap som fragmentarisk; vetandets högsta grad når man genom intuition. Både Leibniz och Locke höll sig nära Descartes, men Hume kompletterade teorin: intuitionen ger omedelbar kunskap om axiom av rent logisk och matematisk natur.

Henri Bergson förnekade att den ”sanna” verkligheten kan förstås intellektuellt; den kan fattas endast genom intuition, som är ett särskilt kunskapsorgan. Häremot invände Hans Larsson att intuitionen är en snabb diskursiv process där ”det en gång passerade fortfarande fasthålles i samlad vy”. Också de logiska positivisterna bestrider att intuitionen skulle vara ett särskilt kunskapsorgan. Eduard von Hartmann vidareutvecklade Schopenhauers påstående att det är intellektet som ger intuitiv kunskap: intuitionen fungerar enligt logikens lagar, men den är okontrollerbar, eftersom den är omedveten. C.G. Jung definierade intuitionen som en omedveten psykologisk process. Han betonade att den är irrationell.

Författare: Harry Järv

Litteraturanvisning

A.C. Ewing, *Reason and Intuition* (1941);
Hans Larsson, *Intuitionsproblemet* (1925);
K. Möhlig, *Die Intuition* (2:a upplagan 1965).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, intuition. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/intuition (hämtad 2018-01-29)

Läs även om

- intuitionism
- judisk filosofi
- logisk positivism
- Plotinos
- metafysik
- axiom
- logos
- Baruch Spinoza
- John Locke
- dialektik

attityd

attity′d (franska *attitude* ’hållning’, av italienska *attitudine*, ytterst av senlatin *aptitu′do* ’lämplighet’, ’lämpligt tillfälle’), kroppsställning, kroppshållning, pose; eller inställning, förhållningssätt.

Attityd är alltsedan 1920-talet en viktig term inom socialpsykologin och andra socialvetenskaper. Ordet har dock använts i vetenskapen längre än så. Darwin använde t.ex. attityd om människors och djurs kroppsorienteringar och ställningar, gester, miner och läten, som han fann vara artspecifika uttryck för känslor.
Han definierade attityd som något *yttre* eller ett beteende som kan observeras. Hans definition användes senare av G.H. Mead, som ansåg att den sociala omvärldens attityder, som möter varje individ alltifrån den tidiga barndomen, bidrar till att forma de unika kognitiva, intellektuella kompetenser som möjliggör mänskliga former för samarbete och samhällsliv.
Andra har däremot använt ordet attityd om något *inre* eller mentalt och inte direkt iakttagbart, som antagits påverka t.ex. varseblivning och tänkande. Tyska experimentalpsykologer inom Würzburgskolan avsåg med attityd en mental förhandsinställning som påskyndar tänkandet vid problemlösning. Deras definition av attityd bidrog till uppkomsten av den dynamiska psykologin. De amerikanska sociologerna W.J. Thomas och Florian Znaniecki använde attityd för att beteckna en genom erfarenheter uppbyggd disposition som styr en individs handlande.

Begreppet attityd antogs av dessa forskare kunna förklara att sociala beteenden när situationerna växlar visar individuellt utformade mönster. Deras arbete från 1918 blev banbrytande, och forskning kring attityder tog snabbt fart, särskilt i USA. En omfattande internationell forskning har bedrivits sedan 40-talet kring attitydernas betydelse för individen och för samhället och kring betingelserna för hur attityder bildas och förändras.

Forskningen har resulterat i dels ett flertal teorier och metoder för observation och mätning av attityder, dels en betydande kunskap som tillämpas inom många samhällsområden.

Inom socialpsykologin och andra vetenskaper används termen attityd vanligen för en varaktig inställning som har byggts upp genom erfarenheter och kommer till uttryck i att man är för eller emot något (ett *attitydobjekt*). I stort sett blir de flesta företeelser i samhällslivet föremål för attityder. Det kan vara abstrakta objekt som jämställdhet, idrott, religion. Det kan också vara specifika beteenden som att använda tandkrämen X. Föremålet för en attityd kan vara en person – även den egna personen – och då ofta i en social roll, t.ex. som mor, lärare eller riksdagsman.

En attityd anses bestå av kognitiva, affektiva och intentionella komponenter. Den *kognitiva* delen innehåller vad en person tror eller vet om något. Om attitydobjektet är ’att dricka alkoholhaltiga drycker’, består det kognitiva innehållet av vad man tror om alkoholförtäringens effekter i kroppen, på sinnesstämningen och beteendet, vad man tror om konsekvenserna för samhället etc. Förmågan att samtidigt beakta en stor mängd kunskap är mycket begränsad, och bara en del av vad man känner till får en sådan betydelse att det påverkar attityden hos en individ.

Den *affektiva* komponenten svarar för hur starkt man tar ställning för eller emot attitydobjektets olika egenskaper: hur positivt eller negativt

bedömer man de olika effekterna av alkoholförtäring? Den *intentionella* komponenten slutligen är beredskapen till handling när det gäller attitydobjektet, t.ex. den avsikt man har att själv dricka eller inte dricka något alkoholhaltigt.

En attityds psykologiska funktioner anses vara bl.a. att den förenklar hanteringen av information från den sociala omvärlden och blir ett slags mall för förståelsen av många likartade situationer i vardagslivet. Vidare kan en attityd som någon uttrycker i ord eller handling bidra till att hos andra skapa och vidmakthålla den bild av honom eller henne som är förenlig med självuppfattningen.

Olika attityder inom individen anses vara hierarkiskt uppbyggda. Några är mer övergripande och speglar inställningen till företeelser som på olika sätt berör något centralt eller viktigt i individens liv. Attityder längre ner i hierarkin avser alltmer specifika objekt. Mer övergripande attityder har visat sig vara mycket stabila.

Försök att påverka och förändra dem möts av psykologiskt motstånd hos individen.

Attityder varierar i betydelse men också i styrka: från starkt positiva till starkt negativa. En speciell undergrupp bland negativa attityder är *fördomar*. Dessa bygger vanligen på lätt identifierbara egenskaper – hos människor t.ex. kön eller nationalitet – utan att annan tillgänglig information blir beaktad. En fördom leder ofta till diskriminerande behandling av dem mot vilka den är riktad.

Författare: Anne-Sofie Rosén

Litteraturanvisning

C.R. Darwin, *The Expression of the Emotions in Man and Animals* (nytryckning 2009 med kommentarer av Paul Ekman).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, attityd. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/attityd (hämtad 2018-01-29)

Läs även om

- språksociologi
- emotionernas sociologi
- metapsykologi
- biologisk psykologi
- balansteori
- stereotyp
- empati
- aggression
- buddhistisk filosofi
- etologi

inlärning

inlärning, i vid mening den process hos människor och djur som i samspel med omvärlden aktivt upplever denna varvid upplevelser och erfarenheter påverkar beteendet och modifierar detta.

Ändringarna avser både upplevelser och yttre beteenden. I det förra avseendet gäller de sättet att tolka omgivningen. Hos de uppväxande sker större delen av inlärningen i alla kulturer informellt genom uppfostran i familjen och närsamhället. Genom samspelet med vuxna, främst i hemmet, inlärs kulturella normer och konventioner. Främst genom språket tillägnar sig individen kunskap om och förståelse för sin omgivning. Även uppfattningen av det egna jaget, dess värde och roll, inlärs på detta sätt.

I avancerade samhällen äger under barndom och tonår mycken inlärning rum på ett mera systematiskt och formellt sätt genom skolgång, där lärostoffet är strukturerat i form av läroplaner, lektioner och läxor. I det moderna samhället med dess snabba förändringar har formell inlärning kommit att bli en livslång angelägenhet.

Villkoren och förutsättningarna för systematik utgör ett särskilt studieämne, pedagogik, i lärarutbildningen. Den pedagogiska psykologin avser särskilt skolinlärningen, vars metodik brukar kallas didaktik. Självinlärning genom studier och praktik i arbetslivet förekommer både hos unga och vuxna. Hos de senare är självinlärning den vanligaste formen av inlärning, även om viss systematisering kan ske genom anvisningar och lärare.

Författare: Torsten Husén

Inlärningsteorier

Inlärningsprocessen har sedan Aristoteles varit föremål för stort intresse bland filosofer, men det var inte förrän i slutet av 1800-talet som systematiska och experimentella studier av denna process inleddes.

Numera studeras inlärning inom många olika vetenskapsgrenar. Inom inlärningspsykologin har stort intresse riktats mot områden som verbal inlärning, motorisk inlärning, perceptuell inlärning och social inlärning.

Inlärningsförlopp redovisas ofta i form av *inlärningskurvor*. Om prestationen (t.ex. antalet rätta svar) i en inlärningsuppgift registreras för varje repetitionstillfälle erhålls ofta en negativt accelererad kurva, dvs. ökningen i prestation från tillfälle till tillfälle är störst i början för att sedan successivt minska. Vid svåra och komplexa inlärningsuppgifter kan ibland *inlärningsplatåer* observeras, vilket betyder att prestationen tillfälligtvis ligger på en oförändrad nivå.

Under de senaste hundra åren har många olika inlärningsteorier lagts fram inom psykologin. Flertalet av de tidiga teorierna var influerade av den brittiska associationismen, och begreppet association kom därför att spela en central roll i dessa teorier. I Edward L. Thorndikes teori, som presenterades första gången 1898, antas en association bildas mellan ett sinnesintryck (stimulus) och en handling (respons). Under inlärningen stärks eller försvagas denna association beroende på om handlingen leder till ett lyckat resultat eller inte. Denna form av inlärning brukar kallas *instrumentell* eller *operant betingning*.

Ivan Pavlovs studier av *klassisk betingning* kom att få stor betydelse för uppkomsten av den s.k. behavioristiska skolan i USA liksom för

den psykologi som utvecklades i Sovjetunionen. Ett par av de tidiga behaviorister som påverkades av Pavlov var John B. Watson och Edwin R. Guthrie. Watson ansåg att den betingade reflexen kunde tjänstgöra som enhet i alla former av inlärning.

Guthries teori bygger på principen att stimuli som förekommer i samband med att en rörelse utförs tenderar att associeras till rörelsen. Enligt Guthrie är klassisk betingning ett specialfall av denna princip. En teoretiker som byggde på både Pavlovs och Thorndikes upptäckter var Clark L. Hull. Han är bl.a. känd för sin behovsreduktionsteori och för sitt försök att bygga en kvantitativt grundad inlärningsteori.

Jämte klassisk betingning brukar operant betingning betraktas som en grundläggande typ av inlärning. Teorin för operant betingning vidareutvecklades av B.F. Skinner som i motsats till Thorndike hävdade att effektiv inlärning snarare är en fråga om ”trial and success” än ”trial and error”. Skinner lade stor vikt vid den roll förstärkning och dess fördelning (förstärkningsscheman) spelar för inlärning av komplexa beteenden och för olika typer av diskriminationsinlärning.

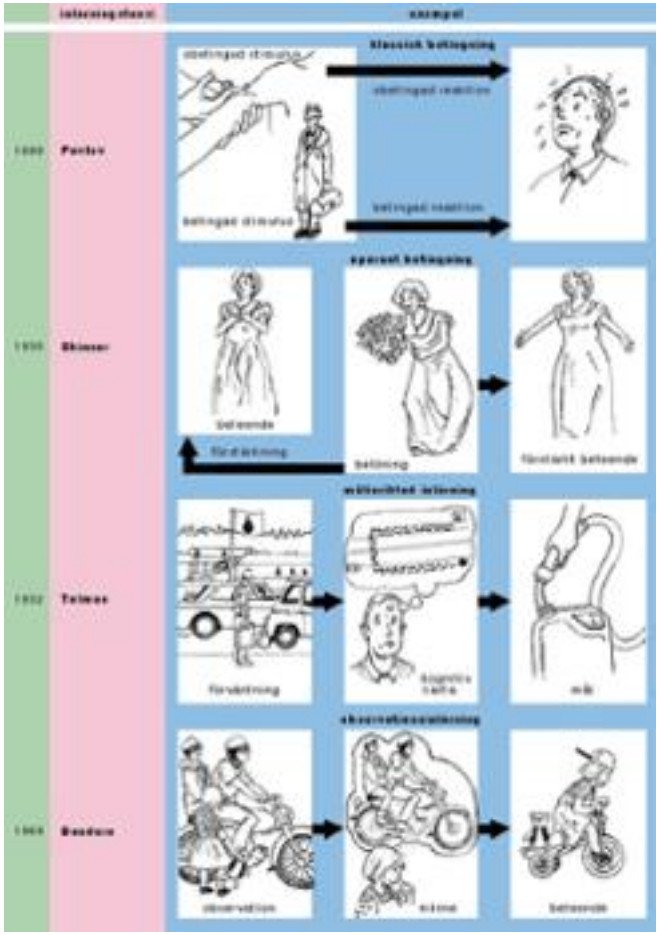

TYPOFORM/TOMAS WIDLUND

inlärning. Exempel på inlärningspsykologiska teorier. Pavlovs och Skinners teorier är influerade av associationistiska och behavioristiska idéer och är exempel på s.k. empiristiska teorier. Tolmans och Banduras teorier innehåller i större utsträckning idéer om kognitiva

processer och strukturer och är exempel på s.k. rationalistiska teorier. Årtalen anger ungefärlig tidpunkt för teoriernas tillkomst.

Sedan 1950-talet har emellertid teorier grundade på rationalistiska idéer snarare än associationistiska och empiristiska fått ökat inflytande inom inlärningsområdet. I sådana teorier läggs stor vikt vid hur tänkandet styr beteendet och hur de mentala processerna organiseras. Intentioner och motiv ges stor betydelse.

Teoretiker som betonade målinriktning och organisation förekom emellertid tidigt inom den experimentella inlärningspsykologin. Ett exempel är Edward C. Tolman, som studerade explorativt beteende och formulerade en teori där målet för en handling, snarare än handlingen själv, betraktades som det viktiga vid inlärning. Ett annat exempel är Wolfgang Köhler, företrädare för gestaltpsykologisk teori, som såg inlärning som en produkt av tänkande och perceptuell omstrukturering och som hävdade betydelsen av insikt.

Tolmans och Köhlers teorier var föregångare till de kognitiva och informationsprocessteoretiska teorier och modeller som förekommer inom den nutida inlärningspsykologin. I dessa typer av teorier beskrivs inlärning ofta med analogier från datorers sätt att behandla och organisera information. Inlärning blir då i första hand en fråga om minnesprocesser. I några av teorierna förenas emellertid associationistiska och kognitionspsykologiska idéer. Ett sådant exempel är Albert Banduras teori om social inlärning , ett annat är amerikanarna D.E. Rumelhart & J.L. McClellands s.k. konnektionistiska nätverksmodell.

....

Litteraturanvisning

G.H. Bower & E.R. Hilgard, *Theories of Learning* (1981);
L.B. Resnick, *Knowing, Learning and Instruction* (1989);
D.E. Rumelhart & J.L. McClelland, *Parallel Distributed Processing* (1986);
B. Schwartz & S. Robbins, *Psychology of Learning and Behavior* (14:e uppl., 1995).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, inlärning. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/inlärning (hämtad 2018-01-29)

Läs även om

språksociologi
andraspråk
aggression
etologi
aktivitetspedagogik
biologisk psykologi
idrottspedagogik
kvinnopsykologi
attityd
uppfostran

intellektualism

intellektualism, kunskapsuppfattning som står i skarp motsatsställning till empirism och sensualism.

Enligt intellektualismen är allt i grunden förnuftigt. Ibland talar man också intellektualism i psykologin och avser då uppfattningen att psykiska förlopp bestäms av förståndet. Intellektualism kan också vara motsatsen till antiintellektualism och betyder i så fall en kraftig tilltro till det mänskliga förnuftet, dess roll och möjligheter. Inte sällan används ordet också i nedsättande innebörd, betecknande övertro på intellektet och i synnerhet vetenskapen på känslans och viljans bekostnad.

Källangivelse
Nationalencyklopedin, intellektualism. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/intellektualism (hämtad 2018-01-30)

Läs även om

- antiintellektualism
- förnuft
- bildning
- upplysningen
- idealism
- socialism
- diskurs
- vilja
- hysteri
- folkreligion

antiintellektualism

a′ntiintellektualism, misstro mot människors möjlighet att med förståndets hjälp, med sakliga resonemang och vetenskapliga metoder finna lösningar på teoretiska och praktiska problem.

Misstron kan stegras till öppen fientlighet, och den kan gälla större eller mindre delar av den mänskliga verksamhetssfären. I denna mening betyder antiintellektualism ungefär detsamma som *irrationalism*, ett ord som dock förknippas mera med utformade läror om hur människan på annat sätt än genom förnuftet skall komma till insikt.

Ordet antiintellektualism har emellertid också en annan, närliggande innebörd genom att beteckna en negativ inställning till *de intellektuella*, dvs. till dem som har till uppgift att skapa och förmedla kunskaper, hållningar, normer och värderingar: vetenskapsmän, författare, konstnärer osv. I synnerhet är det fråga om en djupgående misstro mot vetenskapsmännen och de lärda institutionerna. Det som i ett visst samhälle har namn av vetenskap präglas emellertid av andra förhållanden än enbart det rationella sanningssökandet. Vetenskapskritik kan därför inte utan vidare ses som tecken på antiintellektualism, däremot uppfattningen att organiserad vetenskap aldrig leder till hållbara resultat, eller att de intellektuella av princip är systematiska lögnare.

Antiintellektualismen är sannolikt lika gammal som vetenskapen, och den har hävdats från vitt skilda utgångspunkter. Framför allt brukar religionen spelas ut mot vetenskapen, och sanningen söks då antingen i olika skrifter som betraktas som heliga och ofelbara eller i människors omedelbara erfarenheter och känslor. Politiska ideologier eller stränga moraliska övertygelser kan också spela rollen av obetingade sanningsproducenter.

Som ett tidigt exempel på antiintellektualism brukar man räkna dödsdomen mot Sokrates (399 f.Kr.). Denne anklagades för att med sin filosofiska resonemangskonst ”förföra ungdomen”. Den kinesiske kejsaren Shi Huangdi, vars regeringsperiod inföll 221–210 f.Kr., utvecklade också en typisk antiintellektualism genom att anställa mycket omfattande bokbål för att knäcka det lärda motståndet mot hans politiska reformer.

Inom kristendomen uppstod tidigt en motsättning mellan dem som menade att den nya religionen borde hållas fri från inflytelser från grekisk tradition och dem som ville ta den klassiska traditionen till hjälp för att utveckla läran. I den förra riktningen kunde en form av antiintellektualism komma till uttryck, så t.ex. kring år 200 hos Tertullianus, som utropade: ”Vad har Athen med Jerusalem att skaffa, akademien med kyrkan, hedningarna med de kristna?”. En liknande motsättning utvecklades senare även inom islam, där stora filosofer som Avicenna på 1000-talet och Averroës på 1100-talet bemöttes med kritik från sådana som menade att den rena tron inte hade något med världsligt vetande att skaffa.

En delvis ny situation inträdde med den moderna, på samma gång matematisk-rationalistiska och empirisk-experimentella tradition som växte fram i Europa under främst 1500- och 1600-talen. De strider om världsbilden som nu uppstod utspelades ofta mellan två olika lärda traditioner, där den äldre, som bekämpade de nya tänkesätten, hade sina rötter i Aristoteles filosofi och skolastisk teologi. Men motståndet

mot Copernicus, Galileis och Newtons teorier kom också till uttryck som ren antiintellektualism.

Upplysningstidens optimistiska föreställningar om ett rationellt vetande, som skulle kasta ljus över alla mänskliga förhållanden, väckte en motreaktion. Mest slagkraftigt formulerades denna av Rousseau, som direkt vände sig mot de lärda och vittra kretsarna i Paris och annorstädes, vilka enligt hans mening utvecklade den mest avskyvärda form av onatur. Rousseaus budskap var emellertid mångtydigt, och hans väldiga inflytande gick i vitt skilda riktningar. I det tidiga 1800-talets romantik fanns bland mycket annat också ett stråk av antiintellektualism i betoningen av känslan på intellektets bekostnad.

Den nutida, ännu existerande formen av antiintellektualism utvecklades fullt ut egentligen först i och med reaktionerna på Darwins teori om arternas härstamning sådan den presenterades 1859. Tesen att människan härstammar från andra djurarter väckte våldsamma reaktioner från sådana kristna som inte ville att Bibelns skapelseberättelser skulle sättas i fråga.

Denna s.k. fundamentalism spelar än i dag en stor roll på flera håll i världen. Vi möter den, mäktig och rik, i många stater i USA, där inflytelserika påtryckningsgrupper med framgång kämpar för att Bibelns läror om världens tidigaste utveckling skall få åtminstone samma uppmärksamhet som den moderna biologin i skolorna. Vi möter den också i det nya Iran, där den shiitiska islam härskar med oinskränkt makt; varje lära som inte kan återföras på den rätta traditionen bekämpas, och dess anhängare förföljs med obarmhärtig stränghet.

1900-talets olika arter av antiintellektualism har emellertid i lika stor utsträckning hämtat näring i politiska ideologier som i religion. Främst måste här fascismen och nazismen nämnas. Nazismens inställning till modern vetenskap var visserligen kluven. Den uppmuntrade och utnyttjade avancerade former av vetenskap och teknik. Men så snart vetenskapen inte stämde med nazismens grundläggande teser om ras och folk, stat och historia, utsattes den för brutal korrigering eller förföljelse. Intellektuella grupper som hävdade värdet av kritisk forskning och oberoende konst förbjöds. Nazismens maktperiod var de stora bokbålens tid.

Socialism och kommunism med rötter främst i Marx teorier bygger på en grundläggande tillit till det mänskliga förnuftet och vetenskapen. Det hindrar inte att det inom dessa ideologier uppstått riktningar som måste betecknas som antiintellektuella. Proletkult – en rörelse som spelade en stor roll åren efter ryska revolutionen 1917 men sedan nedkämpades – utvecklade en form av antiintellektualism med sina idéer att proletariatet måste skapa sin egen kultur. Senare under Stalins välde kom vetenskap och konst att på olika sätt underordnas politisk strategi och taktik. Under 1960-talets kulturrevolution i Kina spelade massiva kampanjer mot intellektuella och deras verksamhet en viktig roll.

Den moderna vetenskapens enorma tekniska och ekonomiska konsekvenser har väckt till liv en ny typ av vetenskapskritik, som ibland förordar andra typer av vetenskap men som också kan utvecklas till ren antiintellektualism. Vetenskapen har ju indirekt bidragit inte bara till välstånd och längre och rikare liv utan också till kärnvapnens utveckling, till miljöförstöring och till oanade möjligheter att övervaka och kontrollera människor. Det finns kritiker som hävdar att en annan inriktning av vetenskapen skulle leda till en lika god vetenskap med

mindre förödande praktiska konsekvenser. Andra däremot förlitar sig på olika former av ockultism och vidskepelse. Det är ett faktum att sekelskiftet kring år 2000 kännetecknas inte bara av en omfattande fundamentalism utan också av en gynnsam marknad för horoskop, skrock och moderörelser på religionens område. Dessa företeelser brukar sammanfattas under benämningen new age. Det vore visserligen oriktigt att se new age som alltigenom antiintellektualistisk, men en stor del av det som räknas dit kännetecknas av föreställningar om sanningar som strider mot vad vetenskapen säger och som enligt förespråkarna överbjuder eller korrigerar vetenskapen.

En lära eller teori som påstås motsvara ett slags uråldrig visdom kan anses riktig helt enkelt därför att den sägs vara så gammal. Ofta heter det att något är sant därför att man ”mår bra” av det.

Författare: Sven-Eric Liedman

Läs även om

framstegstanken
Immanuel Kant
kommunism
ideologi
socialism
Adam
kunskapssociologi
anarkism
atomlära
människosyn

Litteraturanvisning

J. Bärmark (utgivare), *Forskning om forskning eller Konsten att beskriva en elefant* (1984);
O. Hammer, *På spaning efter helheten: New Age, en ny folktro?* (1997);
R. Hofstadter, *Anti-intellectualism in American Life* (1963);
G. Holton & W. Blanpied (utgivare), *Science and its Public: The Changing Relationship* (1976);
T.T. Segerstedt (utgivare), *Antiintellektualismen i Sverige* (1979).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, antiintellektualism. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/antiintellektualism (hämtad 2018-01-29)

vanföreställning

vanföreställning, tankevilla, orimlig föreställning som inte kan korrigeras på logisk väg.

En vanföreställning är en icke korrigerbar udda föreställning som inte delas av andra i den samtida kulturen. Till vanföreställningar räknas inte missuppfattningar, eftersom de kan korrigeras, och inte heller vidskepelse och vantro, eftersom de i sin kulturella förankring inte kan anses orimliga. Kulturellt betingade föreställningar som kan verka konstiga uppfyller inte kriterierna för att vara vanföreställningar.

Det kan vara svårt att skilja dessa två från varandra, speciellt om man inte är förtrogen med transkulturella skillnader. Kännetecknande för den senare är dock att den udda uppfattningen delas av andra som härstammar från samma kulturella kontext, alternativt att personen faktiskt är förföljd på grund av en avvikande trosuppfattning eller oönskat beteende.

När en person har paranoida vanföreställningar, men inga andra psykotiska symptom som till exempel hallucination, kan de lida av ett *vanföreställningssyndrom*. En person med vanföreställningssyndrom kan ofta arbeta och fungera i det dagliga livet, men deras liv brukar vara begränsat och isolerat.

Vanföreställningssyndrom kännetecknas av ett system av irrationella föreställningar som mer eller mindre styr personens inre liv. Personen kanske har lärt sig att inte yppa dessa föreställningar för att den då blir ifrågasatt av omgivningen. Ibland kan därför den drabbade till synes fungera ganska normalt med arbete och boende. Om man får en närmare och mer långvarig kontakt med en person med vanföreställningssyndrom blir i allmänhet denna inre värld av udda idéer tydlig. Dessa föreställningar kan tyckas besynnerliga och bisarra men de kan också vara mer sannolika och icke-bisarra.

Kännetecknande är dock i bägge fallen att de inte är korrigerbara utifrån den yttre verkligheten och att de intensivt förfäktas som sanna av den drabbade.

Vanföreställningar är huvudsymtom i paranoiska syndrom och ingår i flera andra allvarliga psykiska störningar, bland annat schizofreni och djupa depressioner. Eftersom vanföreställningar innebär att kontakten med verkligheten är bruten ger de den psykiska störningen en psykotisk karaktär. Frånsett den felaktiga utgångspunkten kan emellertid logiken i vanföreställningarna vara oantastlig. I isolerade familjer och grupper kan en vanföreställning, särskilt om den handlar om att ha fått ohyra på kroppen (parasitosparanoia), komma att delas av två eller flera personer; se folie à deux. Jämför paranoia.

Författare: Jan-Otto Ottosson Lena Flyckt

Källangivelse
Nationalencyklopedin, vanföreställning. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/vanföreställning (hämtad 2018-01-29)

Läs även om

- tankevilla
- parasitosparanoia
- förföljelseidéer
- depression
- psykossjukdom
- paranoia
- folie à deux
- hallucination
- personlighetsstörning
- smärta

dagdröm

dagdröm, ett avslappnat psykiskt tillstånd med ett spontant flöde av inre bilder.

Visuella föreställningar dominerar, men alla sinnen kan ge stoff åt de inre bilderna. Föreställningarna är känsloladdade och ofta symboliska. Upplevelsen av ett sammanhållet jag, som är kännetecknande för det fullt vakna medvetandet, kan spaltas upp i dagdrömmen.

Aspekter av dagdrömmarens personlighet kan uppträda i form av olika gestalter eller ”jag”, vilka för en dialog. Dagdrömmaren försjunker i en inre verklighet med det önskeuppfyllande eller den problemlösning och självreflexion som dagdrömmens scenario erbjuder. Jämför hypnos.

Litteraturanvisning

E.L. Bliss, *Multiple Personality, Allied Disorders and Hypnosis* (1986);
P.W. Sheehan & C.W. Perry, *Methodologies of Hypnosis: A Critical Appraisal of Contemporary Paradigms of Hypnosis* (1976);
J.L. Singer, *Imagery and Daydream Methods in Psychotherapy and Behavior Modification* (1974).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, dagdröm. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/dagdröm (hämtad 2018-01-29)

Läs även om

hypnos
alternativt medvetandetillstånd
symboldrama
buddhistisk filosofi
hysteri
sorg
vanföreställning
mentalisering
objektrelation
form

hallucination

hallucination (senlatin *(h)al(l)ucina'tio* ’tanklöst tal’, ’drömmande tillstånd’, till latin *(h)alu'cinor* ’prata dumheter’, ’vara sinnesfrånvarande’), upplevelse av sinnesintryck (varseblivning, perception) utan motsvarande sinnesretning.

Hallucinationer förekommer för alla sinnen: syn, hörsel, lukt, smak och känsel. Sinnesintrycken känns inte som fantasiprodukter utan verkliga med ursprung i yttervärlden eller den egna kroppen. Om en individ inser att han hallucinerar talar man om pseudohallucinationer.

Hallucination skall skiljas från illusion, där en sinnesretning föreligger men sinnesintrycket blir förvrängt. Sekundärt till hallucinationer utvecklas ofta vanföreställningar.

Hallucination är nästan alltid tecken på psykisk störning. Undantag är hypnagoga (vid insomnandet) och hypnopompa (vid uppvaknandet) hallucinationer som är kortvariga. Man hör t.ex. en klocka ringa eller sitt namn ropas. Som normala får också betraktas de inte ovanliga illusioner och pseudohallucinationer hos nyblivna änkor/änklingar som rör maken/makan och upplevs mer tröstande än skrämmande.

Vid *schizofreni* är hörselhallucinationer (auditiva hallucinationer) vanliga, antingen som hörbara tankar, en fortlöpande kommentar till patientens tankar, handlingar och avsikter (”nu kokar hon kaffe”) eller som en diskussion mellan två eller flera röster om patienten. Vid den speciella form av schizofreni som kan drabba personer i hög ålder förekommer känselhallucinationer (taktila hallucinationer) i form av ”strålar” från illasinnade personer i omgivningen som vill åt lägenhet, bankbok etc., en i och för sig inte orimlig tolkning med hänsyn till åldringens livsvillkor: isolering, försämrad syn och hörsel, sviktande verklighetsuppfattning och benägenhet för misstänksamhet.

Vid *djup melankoli* förekommer hallucinationer och vanföreställningar som överensstämmer med den sänkta grundstämningen. Hörselhallucinationerna har här formen av tilltal som innehåller förutsägelser (”du skall dö”) eller uppmaningar (”ta livet av dig”). Med sin självnedvärderande inställning upplever patienten detta som berättigat och kan låta hallucinationerna få ödesdigra konsekvenser i form av självmordshandlingar.

Vid förvirring kan illusioner, hallucinationer och vanföreställningar förstärka varandra. De brukar helt försvinna när klarheten återvänder. Syn- och känselhallucinationer är karakteristiska vid delirium tremens. Vanföreställningar rörande skador på det nyfödda barnet och kvinnans könsorgan kan förekomma vid postpartumpsykos.

Vid *epilepsi* kan hallucinationerna vara av enkel typ (smällar, visslingar, blixtar, eldsken) eller mer komplexa (filmuppspelning, menageri av vackra djur, underbar musik). Vidrig lukt tyder på epileptisk aktivitet i tinningloberna. Av droger kan kokain ge upphov till känselhallucinationer i form av myrkrypningar, som i sin tur kan leda till vanföreställningar att ha fått ohyra på sig (*parasitosparanoia*). LSD kan ge reflexhallucinationer, där t.ex. musik utlöser synhallucinationer. Vid abstinens efter bensodiazepiner förekommer rörelsehallucinationer (kinestetiska hallucinationer), då väggarna verkar sneda, taket på väg att falla ned och perspektivet förskjutet på ett obehagligt sätt. Ett flertal läkemedel, bl.a. antidepressiva och antipsykotiska farmaka, kan genom sin antikolinerga effekt vid överdosering ge förvirring med synhallucinationer.

Gemensamt för hallucinationer är att de tilltar då engagemanget i omvärlden avtar. Hallucinationer kan således uppstå hos normala människor efter en tids reduktion av sinnesretningar (jämför deprivation). Hallucinationer brukar öka på kvällen och natten då stimulusflödet minskar. Omvänt brukar motverkan av självförsjunkenhet (autism) och minskad isolering hos schizofrena ha en gynnsam effekt på hallucinationerna. Antipsykotiska läkemedel har en symtomatisk effekt mot flertalet former av hallucinationer.

Författare: Jan-Otto Ottosson

Litteraturanvisning

K. Jaspers, *General Psychopathology* (7:e upplagan 1963);
A. Sims, *Symptoms in the Mind* (1988).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, hallucination. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/hallucination (hämtad 2018-01-29)

Läs även om

förvirring
mani
postpartumpsykos
perceptionsstörning
depression
parasitosparanoia
delirium tremens
abstinens
folie à deux
vanföreställning

fördom

fördom, negativ inställning mot individer och företeelser vilken bygger på vissa lätt identifierbara egenskaper hos dessa utan att annan tillgänglig information blir beaktad.

Ofta är fördomar antipatier som bygger på felaktiga och nästan orubbliga generaliseringar, vilka hindrar rättelse även då starka motargument uppbringas. Jämför diskriminering.

Källangivelse
Nationalencyklopedin, fördom. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/fördom (hämtad 2018-01-30)

Läs även om

- attityd
- etnisk stereotyp
- datakompression
- Francis Bacon
- stereotyp
- språksociologi
- växtförädling
- IT-säkerhet
- aggression
- buddhistisk filosofi

opinion

opinio′n (latin *opi'nio* ’mening’, ’åsikt’, av *opi'nor* ’mena’, ’hysa en åsikt’), sammanfattande benämning på en samling åsikter, attityder och värderingar.

På individnivå kan en opinion sägas vara en privat eller offentliggjord åsikt, i regel nära knuten till individens attityder och grundläggande värden.

Skillnaderna mellan privata och offentliggjorda åsikter kan vara stor även i samhällen som anses ha fri opinionsbildning. Genom att de som tror sig vara i minoritet inte lika gärna yttrar sin åsikt som de som tror sig vara i majoritet, tenderar en s.k. tystnadsspiral att uppstå.

På samhällsnivå utgör opinionen en helhet som väger tyngre än summan av sina enskilda delar: de individuellt omfattade åsikterna rörande samhälleligt relevanta frågor. Den allmänna opinionen kan sägas bestå av helheten av offentligt tillkännagivna åsikter. Genom opinionsmätning kan även icke offentligt tillkännagivna åsikter offentliggöras; resultatet likställs ofta med begreppet allmän opinion. För existensen av en opinion på samhällsnivå fordras a) en fråga av något slag; b) minst två åsikter i frågan; c) utbredd kännedom om de olika åsikterna, åstadkommen genom d) någon form av offentlig diskussion.

I de antika grekiska stadsstaterna försiggick de fria männens opinionsbildning i stor utsträckning på torget. I de förindustriella samhällena ägde en stor del av opinionsbildningen rum på torg och kyrkbacke, under marknads-, helg- och tingsdagar.

I de borgerliga samhällen som växte fram mer eller mindre parallellt med de brittiska, franska och amerikanska revolutionerna, bildades en ny form av offentlighet. På kaffestugor och i salonger, i pamfletter, tidskrifter och tidningar bedrevs en livaktig opinionsbildning, och även en diskussion av villkoren för denna opinionsbildning, initierad av diktare, filosofer och politiker som John Milton, Jeremy Bentham, James Madison och Thomas Thorild.
Från mitten av 1800-talet till mitten av 1900-talet vitaliserades opinionsbildningen i Sverige och andra länder av en ny offentlighet, baserad på folkrörelser och politiska partier, ofta understödda av en parti- och rörelseägd press. Under andra hälften av 1900-talet kom opinionsbildningen i ökande utsträckning att äga rum i radio och TV.

Opinionsbildning innebär att en fråga uppkommer, förs upp på ”dagordningen” och diskuteras (jämför agenda-setting), inledningsvis ofta av några få engagerade individer inom s.k. påtryckningsgrupper. Vissa sådana diskussioner tas upp av massmedierna, varifrån de når större grupper, ofta via s.k. opinionsledare. Ibland uppnås konsensus, samförstånd, men ofta förblir opinionen delad. Anses frågan vara viktig, avgörs den av det politiska systemet. Rör opinionen en central fråga (religion, styrelseskick e.d.), kan en delad opinion leda till grundläggande samhällskonflikter; i andra fall kan man enas om att vara oenig även sedan frågan avgjorts politiskt. En speciell form av opinionsbildning är *opinionsförändring*, en process som på samhällsnivå sker antingen genom en mängd individuella åsiktsbyten, eller genom att en individgeneration med en viss åsikt efter hand ersätts av en generation med en annan åsikt.

Opinionsförändringar kan vara spontana eller följden av medvetna ansträngningar. Spontana opinionsförändringar uppstår i samspel med andra samhällsförändringar, t.ex. övergången från ett industri- till ett

servicesamhälle. Medvetet framkallade opinionsförändringar är ofta följden av politiska, ekonomiska, religiösa eller sociala kampanjer av något slag: propaganda, reklam etc. Förändringen går snabbare i frågor av modekaraktär och kräver större tid i mera existentiella frågor. Opinionsförändringar är vanligare och förlöper snabbare i moderna samhällen än i äldre samhällsformer. Den politiska rörligheten har också under de senaste decennierna blivit större i flera länder.

Härtill kommer att medierna och de kontinuerliga opinionsmätningarna ökar politikernas känslighet för opinionsförändringar vilka annars i många fall kunde ha förblivit okända för dem. Opinionsbildningen tar sig olika former i olika befolkningsgrupper. I regel finns ett relativt litet elitskikt som aktivt deltar i opinionsbildningen. Ett något större mellanskikt bevakar uppmärksamt opinionernas växlingar, medan ett stort skikt mera passivt och relativt ointresserat följer den allmänna opinionsbildningen.

Den vetenskapliga diskussionen av opinioner av olika slag har pågått sedan antiken; den empiriska opinionsforskningen fick på 1930-talet ett genombrott genom lanserandet av opinionsmätningar för politiska, kommersiella och vetenskapliga syften (efter pionjären George Gallup ofta kallade gallupundersökningar). Jämför opinionsundersökning.

Författare: Karl Erik Rosengren

Litteraturanvisning

J. Habermas, *Borgerlig offentlighet* (svensk översättning 1984);
V. Price, *Public Opinion* (1992);
Jan Svensson, *Språk och offentlighet* (1993).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, opinion. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/opinion (hämtad 2018-01-29)

Läs även om

- nyhet
- allmänna opinionen
- ledare
- massmedieeffekter
- språksociologi
- institution
- antiintellektualism
- attityd
- konsensuskonferens
- agrarsamhälle

norm

norm (latin *no'rma* 'rättesnöre', 'regel'), det "normala" eller godtagna beteendet i t.ex. en social grupp; konvention, praxis.

Ett *normsystem* anger det normala mönster som individers handlingar bör överensstämma med. Normer kan delas in i rättsliga, ekonomiska, moraliska, estetiska, tekniska etc. De är i allmänhet intimt förbundna med sociala värden, och de utgör medel för att förverkliga tillstånd som värderas högt av den samhällsgrupp som bejakar dem. De formella lagarna uttrycker en del av samhällets normsystem, andra finns nedlagda i traditioner, seder och bruk.

Litteraturanvisning

L. Bergström, *Grundbok i värdeteori* (1990).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, norm. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/norm (hämtad 2018-01-29)

Läs även om

- konformism
- institution
- anomi
- språksociologi
- mål–medelschemat
- kategoriskt imperativ
- diskriminering
- hedersvåld
- kunskapssociologi
- normo

institution

institution (latin *institu'tio* ’inrättning’, ’anordning’, ’undervisning’, ’utbildning’, av *insti'tuo* ’uppföra’, ’inrätta’, ’uppfostra’, ’undervisa’ m.m.), inom samhällsvetenskapen benämning på de normer och regler som strukturerar mänskligt handlande till bestående eller återkommande beteendemönster.

Institution är alltså närmast liktydigt med etablerad konvention. Institutioner kan vara formellt reglerade i lagen, som t.ex. skolan, men också utgöras av informella sedvänjor, vanor och traditioner. Erkända sociala institutioner är familjen, staten, marknaden, sjukvården, idrotten, vetenskapen, konsten, vissa helgdagar. Förutom normer och konventioner innefattar de flesta institutioner även omgivande fysiska betingelser såsom byggnader, maskiner och kommunikationssystem.

Tillsammans bildar institutioner inom en viss samhällssfär ett *institutionellt system*, dvs. en relativt avgränsad enhet av ömsesidigt beroende, samverkande delar. Ett samhälles ekonomiska sfär med olika typer av industrier, banker, aktiemarknad, arbetsmarknad, fackföreningar, myndigheter, lagtext etc. utgör ett sådant system.

Den tidigare funktionalistiska samhällsteorin (jämför funktionalism) har kritiserats för att den betraktade vissa institutioner – t.ex. religionen – som universella och nödvändiga beståndsdelar i varje samhälle och för att institutioner snävt definierades utifrån sina positiva, behovsuppfyllande funktioner. Även om funktionalismen överdrev institutioners rationella egenskaper är dock de viktigare institutionella sfärerna kopplade till, och legitimeras av, grundläggande sociala värden. Familjeinstitutionen är relaterad till den biologiska reproduktionen och till den primära socialisationen av individen, försvaret är kopplat till värdet nationell och territoriell självständighet, politiken till värdet att uppnå gemensamma mål genom mobilisering av kollektiva resurser, ekonomin till produktionen och fördelningen av nyttigheter, kulturen till bevarandet av estetiska och andra värden, helger till värden som gemenskap och vila. Även om den konkreta utformningen av dessa funktioner varierar mellan olika samhällen tycks de flesta samhällen ha institutionaliserade rutiner för att tillgodose dem.
Institutioners uppkomst kan ha en rad olika orsaker. De flesta har en mycket lång historia, de har långsamt mejslats fram ur äldre praxis och tradition, t.ex. det moderna giftermålet eller monarkin. Deras sociala betydelse understryks ofta genom att de innehåller ceremonier och ritualer ägnade att helga det underliggande värdet. De innehåller ofta självreproducerande mekanismer, vilket bidrar till att förklara deras beständighet över tid. Under utvecklingens gång kan institutioner stelna; formell organisering eller ”institutionalisering” har ibland inneburit att symboler, karriärvägar, positioner och egenintressen kommit att dominera en institution på bekostnad av dess ursprungliga målsättning.
Institutioner förser individer med beteenderegler, dvs. de innehåller kriterier för vad som är godtagbara handlingar och vad som betraktas som opassande eller omoraliskt.

Medan de förra belönas, förekommer sanktioner och ibland tabun mot det senare. Det är utifrån sådana institutionaliserade normsystem som det konforma respektive det avvikande eller rebelliska beteendet kan urskiljas. (Axel Sandemoses ”Jantelagen” är en sammanfattning av en typ av institutionellt normsystem.) De föreskriver hur viktiga och känsliga företeelser skall behandlas, t.ex. vilka procedurer och vilken etikett som bör följas vid dödsfall.

Många av vår tids samhällskonflikter, t.ex. motsättningen mellan den offentliga och den privata sektorn, kan förstås som motsättningar mellan oförenliga institutionella ordningar, roller och värden.

Därför har det också utvecklats mekanismer – ett slags metainstitutioner – för lösningen av institutionella konflikter, t.ex. det svenska systemet för förhandlingar mellan stat , näringsliv och fackföreningar.

Institutioner standardiserar beteenden och överför sedvänjor mellan generationer och är därmed av stor betydelse för den sociala ordningen. Ur ett djupare perspektiv är de också centrala för vår världsbild och förmåga att orientera oss; institutioner förmedlar innebörd åt vår omgivning. Ett mynt, en tidtabell, en namnteckning och ett naturvetenskapligt faktum har liten mening i sig själva; innebörden härrör ur företeelsernas institutionaliserade miljö, dvs. de föreställningar och sedvänjor som omger dem. Därför kan man säga att institutioner standardiserar inte bara beteendet utan även tänkandet och perceptionen av yttervärlden.

Författare: Thomas Brante

Läs även om

- språksociologi
- sociologi
- Talcott Parsons
- socialisation
- norm
- konformism
- social kontroll
- informatik
- kunskapssociologi
- funktion

Litteraturanvisning

Mary Douglas, *How Institutions Think* (1986).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, institution. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/institution (hämtad 2018-01-29)

SW 12 Individens visioner, framtidsvisioner o d.

förändring.

förändring. Frågorna om förändringens natur har följt den västerländska filosofin och naturvetenskapen allt sedan dessas begynnelse hos försokratikerna.

Medan bland försokratikerna särskilt Herakleitos hävdade att allt existerande är underkastat ständig förändring (”allt flyter”) menade Parmenides och hans skola (”eleaterna”) att det sanna Varat var oföränderligt.

Även hos Platon framträdde tanken att den egentliga verkligheten (”idévärlden”) var upphöjd över tid och förändring. I modernt tänkande har funnits många försök att ge förändring en mer positivt fattad roll i tillvaron.

Hegel försökte tolka förändring med hjälp av sin berömda dialektik, medan t.ex. Bergson beskyllde alla tidigare filosofer för att ha förnekat eller missförstått förändring, som han ville göra till ett centralt begrepp i sin egen filosofi.

Källangivelse
Nationalencyklopedin, förändring.. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/förändring (hämtad 2018-01-29)

Läs även om

- vara
- Herakleitos
- Platon
- hegelianism
- eleatiska skolan
- matematikens filosofi
- Friedrich Hegel
- metafysik
- dialektik
- försokratisk filosofi

framstegstanken

framstegstanken, föreställningen att människolivet i väsentliga avseenden kan förbättras under historiens lopp.

I äldre tider finns knappast några sådana idéer. De flesta kända kulturer har föreställningar om ett förlorat paradis eller en förfluten guldålder. Av framtiden kan man inte vänta sig något nytt utan enbart upprepningar. Sådan är de antika grekernas och romarnas normala uppfattning. I en mycket begränsad mening kan man tala om en framstegstanke hos den romerske skalden Lucretius, som hävdade att människorna tack vare sin fria vilja kommer att kunna välja en bättre väg mot framtiden då de inte längre skräms av föreställningar om gudar och eviga straff.

En mer dramatisk historiesyn finns i judendomen och därmed också i kristendomen. Efter skapelsen följer syndafall, Messias framträdande och yttersta domen. Kyrkofadern Augustinus skapade därav ett stort historiskt schema, där skapelsens sju dagar motsvaras av den historiska utvecklingens sju tusen år. Denna tanke präglade i hög grad medeltidens tänkande och utvecklades och förfinades efter hand. Olika kiliastiska föreställningar, dvs. föreställningar om ett lyckligt kommande s.k. tusenårsrike (av Joachim av Floris på 1100-talet benämnt Tredje riket), spelade en stor roll inte minst i den folkliga föreställningsvärlden. Något framstegstänkande i modern mening rörde det sig ännu inte om, även om så gott som allt senare framstegstänkande hämtat vanligen omedveten inspiration i drömmen om tusenårsriket.

Det verkliga framstegstänkandet växer fram kring föreställningen att människor genom nya kunskaper, nya metoder att bearbeta natur och naturprodukter eller nya sätt att organisera samhället kan förändra och förbättra sin lott. Sådana föreställningar dyker upp sparsamt i 1600-talets Europa och blir allt vanligare under 1700-talet. Filosoferna Francis Bacon och Descartes tillhör pionjärerna och menar båda att det är med kunskapens hjälp som människor inte bara skall få en sannare världsbild utan också kunna leva ett bättre, friskare och längre liv. Först under 1700-talet utvecklas fullt ut föreställningen att den samlade rikedomen och därmed det totala välståndet skulle kunna ökas.

Upplysningstänkarna talade om en värld utan fördomar och vidskepelse, utan förtryck och fattigdom, utan krig och tyranni. De mötte hela tiden motstånd från den gamla ordningens bevarare. En av deras egna, Rousseau, ifrågasatte om människan inte med den moderna utvecklingen höll på att förlora sin egen natur.

Franska revolutionens nederlag innebar inte bara en våg av reaktionärt tänkande, enligt vilket det nu gällde att återupprätta det gamla samhället. Revolutionens optimism levde vidare i nya former, men vägen till en bättre värld sågs som längre och mödosammare.

Framstegstänkandet förenades med föreställningar om hela världsalltets, jordklotets och de biologiska arternas utveckling. Mänsklighetens framsteg kunde då betraktas som ett särfall av hela den kosmiska utvecklingen.

Många av 1800-talets ledande tänkare och ideologer, Comte, Spencer och, på ett något avvikande sätt, Hegel och Marx, anslöt sig till den typen av tänkande.

Men opponenter saknades inte heller nu. Den snabba industrialiseringen med dess hårda konsekvenser för människor och miljöer mötte sina kritiker, liksom det moderna livets anonymitet och rotlöshet. Innebar framstegen i själva verket inte en tillbakagång? En rad filosofer utvecklade en alltigenom pessimistisk världs- och livssyn; den främste av dem var Schopenhauer.

Första världskrigets utbrott 1914 liksom senare judeförföljelserna, koncentrationslägren, kärnvapnen, supermakternas aggressiva imperialism och den snabbt tilltagande miljöförstöringen har under 1900-talet inneburit att framstegstänkandets kritiker vunnit terräng.

Visserligen har hela tiden föreställningen om en i alla avseenden bättre tillvaro varit vägledande för nästan all praktisk politik och all samhällsplanering, åtminstone i vår del av världen. Men tanken att själva den moderna utvecklingen är tveeggad och att den således på samma gång leder till växande förnuft och välstånd å ena sidan, tilltagande förtryck och avhumanisering å den andra, har fått många anhängare. Under senare år har misstron inte minst mot vetenskapen gett bränsle även åt ett frankt förnekande av det mänskliga förnuftet och dess möjligheter. I praktisk handling har denna inställning hittills inte betytt så mycket, bortsett från en blomstrande undervegetation av populära vidskepligheter. Nya försök att precisera såväl den moderna utvecklingens landvinningar som dess katastrofala tillkortakommanden har också gjorts.

Författare: Sven-Eric Liedman

Litteraturanvisning

J.B. Bury, *The Idea of Progress* (1932);
T. Frängsmyr, *Framsteg eller förfall* (2:a upplagan 1990);
S.-E. Liedman, *I skuggan av framtiden: Modernitetens idéhistoria* (1997);
G.H. von Wright, *Myten om framsteget* (1993).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, framstegstanken. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/framstegstanken (hämtad 2018-01-29)

Läs även om
Friedrich Hegel
antiintellektualism
socialism
ideologi
Immanuel Kant
Francis Bacon
marxism
världsbild
upplysningen
Jean Antoine Nicolas Caritat de Condorcet

tradition

tradition (latin *tradi'tio* ’överlämnande’, ’det som överlämnas’, av *tra'do* ’överlämna’), det mångdimensionella sociala arv som överlämnas från släkte till släkte.

Det kan uppdelas i inre tradition (synsätt, värderingar, tro, ideal etc.) och yttre tradition: manifestationer som verbal tradition (ord, utsagor, texter etc.), beteendetradition (moral, sed, arbetsformer etc.), institutionell tradition (gemenskapsstruktur, rangordning, organisation) och föremålstradition (lokaler, kläder, redskap etc.). De olika traditionsformerna samverkar normalt men kan också uppträda var för sig och blir då snart svårtydda: ramsor, obegripliga bruk, förstelnad organisation, besynnerliga föremål. När verbal tradition har nedtecknats kan muntlig och skriftlig tradition ömsesidigt påverka varandra. Tradition och tradering undersöks i dag, med varierande terminologi, inom många vetenskapsgrenar.
Inom *religionsvetenskapen* behandlas traditionsproblemet främst som en fråga om hur kristendomen uppstod som en ny traditionsbildning inom den judiska traditionen och hur den sedan blev självständig. Arvet från Jesus gick vidare som en religiös-etisk livsinställning (tro, värderingar) som tog sig olika yttre uttryck: i ord och utsagor, i moral och sed, i gemenskap och organisation, med tiden även i bestämda gudstjänstlokaler och sakrala föremål. Dessa olika aspekter av traditionen samspelade när kyrkan växte fram i en brokig omvärld. Här skedde utveckling; nya impulser utifrån införlivades, medan andra avvisades; precisering och uniformering visade sig nödvändiga på kontroversiella punkter osv. Kyrkan stabiliserade sig; normeringen av dess bekännelse var en starkt påverkande faktor i denna process under de första århundradena. I fixeringen av läror och dogmer gick detta vidare; se kristendom (Läroutveckling).

De nytestamentliga böckerna är tidiga nedslag av urkristen verbal tradition, men eftersom särskilt vissa av dem fungerade som utantillärda texter som utlades och tillämpades i gudstjänst och undervisning blev kyrkans oskrivna tradition också i fortsättningen en viktig faktor vid sidan av Bibeln. I kyrkolivet gick även i andra aspekter levande tradition vidare, delvis konservativ, delvis föränderlig och nybildande. Renässansens paroll ”Tillbaka till källorna!” blev inom kyrkan ett krav på utrensande reformer med Skriften som kriterium.

Reformationen gick långt i detta hänseende; i princip fick traditionen ingen auktoritet mot eller ens vid sidan av Skriften. Motreformationen hävdade häremot (så särskilt vid Tridentinska mötet) att Skrift och tradition är två jämbördiga normkällor (jämför depositum fidei). I den senare diskussionen har ståndpunkterna närmat sig varandra: reformatoriska teologer har fått en positivare syn på traditionen, medan Skriften har fått en mycket starkare ställning än tidigare inom romersk-katolska kyrkan.

Författare: Birger Gerhardsson

Litteraturanvisning

Birger Gerhardsson, *The Gospel Tradition* (1986).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, tradition. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/tradition (hämtad 2018-01-29)

Läs även om romersk-katolska kyrkan spiritualitet Martin Luther kristologi utvecklingspsykologi predikan treenighetsläran bekännelse Church of England ekumenik

framtidsforskning

framtidsforskning, *framtidsstudier* , systematiska försök att på vetenskaplig grund analysera den framtida utvecklingen.

Framtidsforskning syftar i allmänhet till breda analyser av samhälleliga företeelser och deras förändring. Framtidsforskning i sin moderna form bygger till en del på en civilisationskritisk litteratur med stark tonvikt på etiska värderingar. Här finns författare som den franske ekonomen och filosofen Bertrand de Jouvenel (1903–87), den nederländske historikern Fred Polak samt Kenneth E. Boulding och Robert Jungk.

Inom en annan tradition knyts framtidsforskningen främst till planeringsbehovet inom stora organisationer. Här finns ett intresse av att förutsäga utveckling, marknader och andra framgångsfaktorer för organisationer och företag. Inom detta område är många konsultföretag och institut verksamma, liksom universitetsforskare. En annan och nära besläktad riktning anknyter till militär planering, strategiska och säkerhetspolitiska framtidsperspektiv och internationella konflikter. Delar av denna är naturligt nog hemlig, men den har också betytt mycket för framtidsforskningens utveckling inom andra områden.

Den framtidsforskning som riktar sig till en bred allmänhet och offentlig debatt har i stor utsträckning knutits till globala problem och mänsklighetens överlevnadsfrågor. En betydelsefull och kontroversiell studie är Romklubbens ”The Limits to Growth” (1972; ”Tillväxtens gränser”), som behandlar resursuttömning och globala resursproblem. Inom samma ämnesområde ligger studier kring ”en ny ekonomisk världsordning” under 1970-talet och den s.k. Brundtlandrapporten ”Our Common Future” (1987; ”Vår gemensamma framtid”). Dessa studier spänner över ett brett register av frågor som fattigdom, resursknapphet, världshandel och industriell utveckling. På senare år har förhållandet mellan energiomsättning och global klimatförändring stått i centrum för många framtidsstudier. Det rör sig där om processer som får konsekvenser långt in på nästa sekel.

I Sverige har framtidsforskning bedrivits sedan 1960-talet, bl.a. i anslutning till försvarets och några större företags långsiktiga planering. Efter en utredning, ledd av statsrådet Alva Myrdal, bildades 1973 Sekretariatet för framtidsstudier, 1988 ombildat till en statlig stiftelse, Institutet för framtidsstudier. Institutet bedriver breda studier av svenska och internationella framtidsfrågor, anordnar konferenser och publicerar resultat och debattinlägg. Framtidsforskningen får också visst stöd från forskningsråd, fonder och myndigheter, och bedrivs vid flera universitetsinstitutioner. Det finns en nationell Förening för framtidsstudier, öppen för forskare och praktiker.

Framtidsforskning är mestadels tvärvetenskaplig, vilket betyder att den hämtar vetenskapligt underlag från olika ämnen. Det har dock vuxit fram en internationell tidskriftslitteratur och ett vetenskapligt samarbete, vilket betyder att framtidsforskning också kan urskiljas som ett särskilt vetenskapsområde. Dess gränser är emellertid inte skarpa. Det finns metoder som nära kan knytas till framtidsforskning, t.ex. *scenarioteknik*, vilket innebär att man arbetar fram breda, oftast alternativa, beskrivningar av händelseförlopp i framtiden. En annan sådan metod är *delfimetoden*, en systematisk procedur för att samordna olika experters förutsägelser, t.ex. om något tekniskt genombrott i

framtiden. Långsiktiga *prognoser* (för befolkning, ekonomi, trafik osv.) är sedan länge etablerade i samhället och forskningen, men de kan också utgöra viktigt underlag för framtidsstudier med ett vidare syfte. *Historisk* forskning har släktskap med framtidsforskning genom sin ambition att studera fenomen brett och över tid, och erfarenheten visar att historisk förståelse nästan alltid är en förutsättning för god framtidsforskning.

Författare: Lars Ingelstam

Litteraturanvisning

Att välja framtid, SOU 1972:59; *Att studera framtiden*, SOU 1986:33–34;
J. Asplund, *Teorier om framtiden* (1979).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, framtidsforskning. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/framtidsforskning (hämtad 2018-01-30)

Läs även om

freds- och konfliktforskning
delfimetoden
försvarsforskning
Brundtlandrapporten
försvarspolitik
omvärldsanalys
militärhistoria
forskningsråd
kvartärgeologi
språksociologi

Framtidskonventet

Framtidskonventet, egentligen *Konventet för Europas framtid*, församling med uppgift att formulera ett förslag till hur EU skall se ut i framtiden; arbetet inleddes 28 februari 2002 och avslutades i början av juli 2003.

Framtidskonventets ordförande var den förre franske presidenten Valéry Giscard d'Estaing och vicepresidenter den förre belgiske premiärministern Jean-Luc Dehaene och dennes italienske kollega Giuliano Amato. De 15 medlemsländerna och 13 kandidatländernas regeringar var företrädda med vardera en ordinarie ledamot och en suppleant. De nationella parlamenten företräddes av vardera två ledamöter och två suppleanter. Sveriges riksdag representerades på de ordinarie platserna av Sören Lekberg (S) och Göran Lennmarker (M) och regeringen av förra vice statsministern Lena Hjelm-Wallén. Deltog gjorde även bland annat Europaparlamentet (sexton ledamöter och lika många suppleanter) och Europeiska kommissionen (två ledamöter och två suppleanter). Totalt deltog 220 personer i Framtidskonventet.

Beslutet att uppdra åt ett brett sammansatt konvent att förbereda nästa regeringskonferens togs vid EU:s toppmöte i den belgiska staden Laeken i december 2001. Uppgiften var att diskutera frågor som uppfattades som väsentliga för EU:s framtid och lämna förslag till reformer. Fyra huvudfrågor hade identifierats när Nicefördraget beslutades i december 2000: 1) Vilka befogenheter ska medlemsländerna och EU:s institutioner ha i framtiden?; 2) Hur kan fördragen förenklas och förtydligas?; 3) Vilken juridisk status ska stadgan om grundläggande rättigheter ha?; 4) Vilken roll ska de nationella parlamenten ha i framtidens EU?

Frågorna var brett formulerade men kom snabbt att infogas i en diskussion som tog sikte på att formulera ett förslag till konstitutionellt fördrag för EU.

Huvudpunkterna i det utkast till konstitutionellt fördrag som presenterades i maj 2003 var: Unionsfördraget och EG-fördraget ersätts med ett samlat konstitutionellt fördrag. EU ersätter EG som juridisk person och får bland annat rätt att ingå internationella avtal. Bland EU:s övergripande mål ska också ingå hållbar utveckling, full sysselsättning och starkt miljöskydd. Stadgan för medborgarnas grundläggande rättigheter fördragsfästs.

EU:s befogenheter ska tydliggöras: exklusiva – EU:s institutioner fattar beslut; delade – EU och medlemsstaterna delar på beslutsrätt och ansvar; stödjande åtgärder – EU har endast en kompletterande funktion i förhållande till medlemsstaterna. Större öppenhet när det gäller lagstiftningsarbetet. Ökad betydelse för offentlighetsprincipen inom EU:s institutioner.

Europeiska rådet – medlemsländernas stats- och regeringschefer – ska ledas av en president (ordförande) som utses (av Europeiska rådet) på två och ett halvt år i stället för enligt nuvarande rotationsprincip ett halvår.
EU:s externa relationer ska ledas av en ”utrikesminister”. I övrigt bibehålls nuvarande ordning med roterande ordförandeskap i övriga rådsformationer, dock med förlängning till ettåriga perioder.

Färre och förenklade beslutsprocedurer inom EU:s institutioner. Vid beslut i ministerrådet kvarstår krav på enhällighet inom ett fåtal områden – till exempel i skatte- och försvarsfrågor. Kvalificerad majoritet föreslås i övrigt bli den helt dominerande beslutsregeln.

För beslut krävs stöd av minst hälften av antalet medlemsländer (efter 1 juli 2013 = 14), vilka representerar minst 60 procent av EU:s befolkning. Rättsakter föreslås vara av två slag: Europeiska lagar – allmän giltighet, bindande och direkt tillämpliga; Europeiska ramlagar – bindande avseende målet. Europaparlamentet föreslås få ökat inflytande dels genom att användning av medbeslutandeproceduren blir allmän på lagstiftningsområdet, dels genom att få ett avgörande inflytande på samtliga poster i EU:s budget.

Antalet ledamöter per medlemsstat omfördelades efter 2009 och det totala antalet ska inte överstiga 736. Europeiska kommissionen ska även i framtiden bestå av en ledamot per medlemsland. Antalet röstberättigade ledamöter föreslogs bli 15 år 2009, men fortfarande har medlemsländerna en ledamot vardera (2014). Rösträtten roterar jämlikt mellan samtliga ledamöter.

De nationella parlamenten föreslås få en förstärkt roll bland annat genom att de omedelbart ska få del av de förslag som kommissionen lägger fram. Fördraget föreslås också innehålla en artikel som anger proceduren för den händelse en stat vill utträda ur unionen
Ett på Framtidskonventets slutrapport baserat förslag till konstitutionellt fördrag för EU godkändes av medlemsstaternas regeringar i juni 2004. Innan detta kan träda i kraft krävs att samtliga länders parlament har godkänt det. Denna process inleddes 2005. Vid toppmötet i juni 2005 beslutades, efter det att både de franska och de nederländska väljarna i folkomröstningar förkastat förslaget, att lägga in en ettårig ”reflektionspaus” i ratificeringsprocessen.

Författare: Rutger Lindahl

Källangivelse

Nationalencyklopedin, Framtidskonventet. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/framtidskonventet (hämtad 2018-01-30)

Läs även om

- Nicefördraget
- Unionsfördraget
- Regionkommittén
- Europeiska rådet
- Amsterdamfördraget
- Europarådet
- EU-rätt
- Europeiska ekonomiska och sociala kommittén
- EU-nämnden
- Europeiska unionens råd

växthuseffekten

växthuseffekten, *drivhuseffekten*, den värmande inverkan som atmosfären utövar på jordytan på grund av sin förmåga att släppa igenom, absorbera eller reflektera strålning av olika våglängder.

Benämningen beror på en (något missvisande) liknelse mellan jordens atmosfär och ett växthus. I denna liknelse utgör atmosfären glaset i växthuset som släpper igenom en stor del av solstrålningen utan att absorbera den, men också reflekterar bort en del. Inne i växthuset absorberas den insläppta solstrålningen, men glaset hindrar sedan värmestrålningen inifrån att nå ut. Atmosfären, som är en blandning av flera olika gaser och som dessutom också innehåller moln, är tämligen genomsläpplig för solstrålning men absorberar nästan all den infraröda strålning som sänds ut från jordytan. Denna energi återstrålas sedan delvis tillbaka mot jordytan.

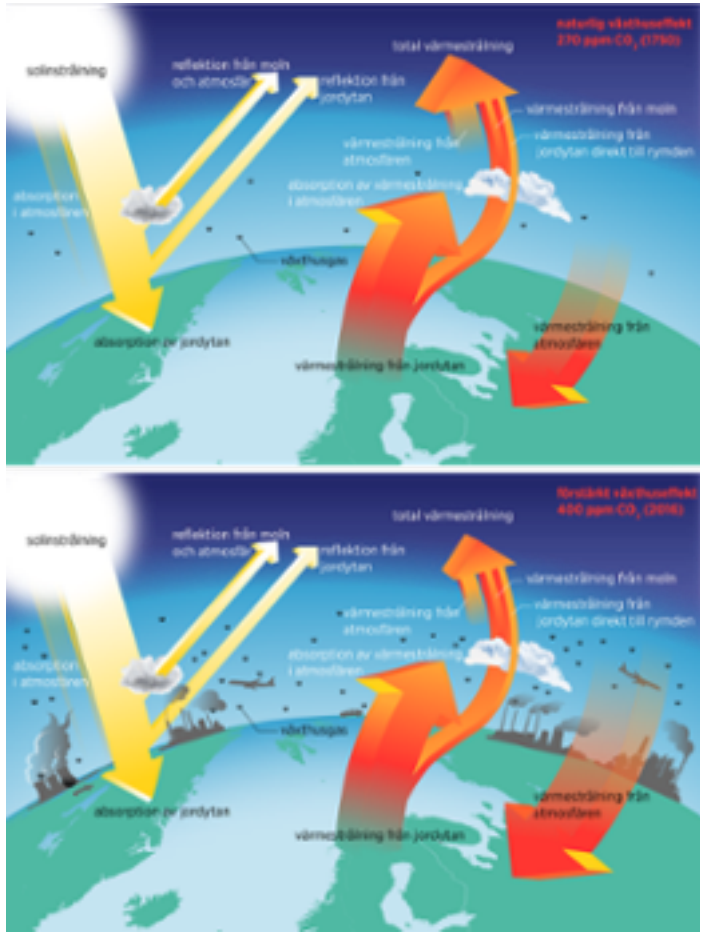

JENS KLEVJE/NE

växthuseffekten. *Över:* Strålningsflöden i atmosfären vid naturlig växthuseffekt. *Under:* Vid förstärkt växthuseffekt är, på grund av högre halter växthusgaser, värmestrålningen till rymden reducerad och återstrålningen från atmosfären till markytan förstärkt.

Generellt gäller att om en gas absorberar strålning vid vissa våglängder så sänder den också ut strålning just vid dessa våglängder. Molnens utstrålning sker dock i ett kontinuerligt spektrum (dvs. den är spridd över ett brett våglängdsintervall); moln strålar ofta som en svart kropp. Jordens yta tar därför ständigt (även på natten) emot infraröd s.k. återstrålning från atmosfärens gaser och moln. Jordytans *effektiva utstrålning*, dvs. skillnaden mellan utsänd strålning och återstrålning, är därför mycket mindre än den utsända strålningen.

Temperaturen vid jordytan är därför högre än vad den skulle ha varit om atmosfären saknat växthuseffekt. Växthuseffekten är ett naturligt fenomen och som sådan ett nödvändigt villkor för livet på jorden så som vi känner det.

För människans inverkan på växthuseffekten se sista avsnittet i denna artikel, Klimatet i framtiden. För en allmän beskrivning av klimatförändringar och konsekvenserna av ett varmare klimat se klimatförändring (inklusive temperaturkurva för land och hav under de senaste 100 åren). Se även atmosfären (inklusive bild som visar atmosfärens energibalans).

Författare: Anders Björkström Michael Tjernström

Växthuseffektens storlek

Storleken på växthuseffekten beror på antaganden som görs beträffande de förhållanden som skulle råda i frånvaro av växthusgaser. Jordens medeltemperatur vid ytan är ca 14 °C. Jordens albedo, uppmätt med satellit från rymden, är ca 0,37 (beroende på antaganden om vilken typ av reflektans som mäts). Balansen mellan inkommande solstrålning och termisk utstrålning till rymden ger med detta albedo en jämviktstemperatur av –24 °C och därmed en växthuseffekt av 38 °C. Men detta värde är baserat på jordatmosfärens nuvarande sammansättning, med drivhusgaser, vattenånga och högreflekterande moln men utan växthuseffekt. I frånvaro av atmosfär men med den nuvarande utbredningen av hav och vegetation (en hypotetisk situation) skulle jorden ha ett albedo i närheten av 0,15 och en jämviktstemperatur av ca –5 °C. En uppskattning som möjligen är rimligare är att anta ett albedo av 0,10 för en helt atmosfärsfri jord med en torr yta bestående av pulvriserade silikatbergarter, som ger en jämviktstemperatur av ca –1 °C och en växthuseffekt av ca 15 °C.

Författare: Michael Tjernström

De olika växthusgaserna

Olika gaser i atmosfären är olika viktiga för växthuseffekten. Den allra viktigaste växthusgasen är vattenånga, följd av koldioxid. Andra viktiga växthusgaser är dikväveoxid, metan och ozon. De flesta förekommer naturligt, men släpps även ut vid olika mänskliga aktiviteter. Med undantag av vattenånga och det ozon som förekommer nära marken, s.k. marknära ozon, har alla dessa gaser en lång eller mycket lång uppehållstid i atmosfären (längre än 10–100 år). Detta betyder att de hinner blandas om i atmosfären över hela jordklotet så att påverkan sker globalt, även om de direkta källorna är ojämnt fördelade över jordklotet.

Sedan industrialismens början har människan genom olika aktiviteter ökat atmosfärens innehåll av många gaser som bidrar till växthuseffekten. Genom ökningen av mängden växthusgaser ökar återstrålningen, så att temperaturen vid jordytan och i den lägre atmosfären höjs. Hur mycket förändringen i halten av en viss gas påverkar växthuseffekten beror både på hur mycket dess halt ändras och på hur viktig gasen är för värmestrålningen.

Den utgående infraröda strålningen har våglängder mellan 4 µm (mikrometer) och 100 µm. I atmosfären absorberas strålning i våglängdsintervallet mellan 5 µm och 8 µm av vattenångan och mellan 13 µm och 20 µm av koldioxid. Våglängdsintervallet mellan 8 µm och 13 µm är ett s.k. atmosfäriskt fönster, där infraröd strålning relativt obehindrat kan passera ut i rymden om den inte hindras av moln, med undantag av att atmosfärens ozon svarar för viss absorption mellan 9 µm och 10 µm. Endast ca 10 % av den från jordytan kommande värmestrålningen försvinner ut i rymden i detta våglängsintervall.

Författare: Anders Björkström Michael Tjernström

Vattenånga

Vattenånga är den mest potenta växthusgasen av alla, men dess källor är i huvudsak naturliga, nämligen avdunstningen från jordytan, främst världshaven. Men eftersom varm luft kan hålla mer vattenånga än kall luft så spelar vattenångan en viktig roll för klimatet. Den tenderar att förstärka förändringar i klimatet: en uppvärmning ger en ökad halt av vattenånga, som ger en förstärkt växthuseffekt och ytterligare uppvärmning och vice versa.

På grund av sitt starka beroende av temperaturen är vattenångan ojämnt fördelad över jordklotet, och det finns också mindre vattenånga högre upp i atmosfären än vid ytan. Kopplingen till moln och nederbörd gör att vattnets omsättningstid i atmosfären är begränsad till i medeltal ungefär en vecka.

Författare: Michael Tjernström

Koldioxid

Den naturliga halten koldioxid i atmosfären beror starkt på temperaturen och även på kopplingar till växtligheten. I ett längre istidsperspektiv har den därför en tydlig samvariation med temperaturen. I samband med industrialismens uppkomst har dock förbränning av fossila bränslen ökat halten koldioxid. Fram till 2010 ökade den med knappt 45 % jämfört med halten ca 1750, från ca 270 miljondelar (ppm) till ca 390 miljondelar. Ökningstakten ökade under de sista tre decennierna av 1900-talet från ca 1 till ca 2 ppm per år och har under det första decenniet av 2000-talet fluktuerat kring det senare värdet utan att visa några tendenser till att minska. Mellan 2000 och 2010 var ökningstakten i medeltal 3,1 % per år och under 2010 var ökningen 5,9 %, den högsta årliga ökningen sedan 2003. Ett år som gick emot trenden var 2009, då de globala utsläppen av koldioxid minskade med 1,9 % på grund av den globala finanskrisen. Mellan 1990, referensåret för Kyotoavtalet (se klimatkonventionen), och 2010 var ökningen 49 %.

Dagens nivå är därmed den högsta under de senaste 800 000 åren, och förmodligen även under de senaste 20 miljoner åren. Mänskliga bidrag till förändringar till atmosfärens koldioxidhalt härrör huvudsakligen från förbränning av fossila bränslen, såsom kol, olja och naturgas, men också från annan aktivitet. Andra, mindre exakt kända bidrag kommer från röjningen av skog och andra förändringar av markanvändningen. Växter tar vid fotosyntesen upp koldioxid och avger syre, så att minskade arealer skog kan ge ökade koldioxidhalter.

Förändringen av halten koldioxid i atmosfären under de senaste 20 åren beror enligt FN:s klimatpanel IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change) till 25 % på förändringar i markanvändning, främst röjning av skog, och till resterande 75 % på förbränning av fossila bränslen. Att använda bioenergi, t.ex. i form av energiskog, bidrar däremot inte till att koldioxidhalten ökar, eftersom energiskogens kontinuerliga nybildning av biomassa i det långa loppet är lika stor

som utsläppen vid förbränningen. Detta förutsätter dock att inget fossilbränsle används vid framställningen av biobränsle.

Författare: Johan Warell Anders Björkström Michael Tjernström

Metan

Atmosfärens halt av metan ökar för närvarande, och ökningen sedan 1750 (ca 160 %) är troligen orsakad av människan. Dagens halter är de högsta under åtminstone de senaste 800 000 åren. Den huvudsakliga källan för metan är biologisk aktivitet av olika slag. Det är dock något oklart vilken mänsklig verksamhet som är den viktigaste anledningen till ökningen. Ökningstakten minskade något under slutet av 1900-talet för att sedan sekelskiftet återigen öka under det senaste decenniet; även här är de direkta orsakerna okända.

Vissa former av jordbruk ger stora utsläpp av metan till atmosfären, t.ex. risodlingar under vatten samt kreatursskötsel. Utvinning av naturgas bidrar också till att metanhalten ökar, genom spill och läckor under processerna från källan till förbränningen. Det har också framförts farhågor för att ett varmare klimat i Arktis, med åtföljande ökande tjällossning på tundran, skulle kunna frigöra stora mängder metan till atmosfären.

Författare: Anders Björkström Michael Tjernström

Dikväveoxid

Dikväveoxid (även kallad lustgas) förekommer naturligt i små mängder i atmosfären. Halten har ökat med ca 19 % sedan 1750, och omkring en tredjedel av utsläppen är från mänskliga aktiviteter. En del av ökningen beror på det tilltagande bruket av kvävehaltig handelsgödsel som påverkar markens mikroorganismer och ökar deras förmåga att bryta ned oxiderade kväveföreningar till gasformig dikväveoxid. Även andra former av jordbruk, t.ex. utfodring av boskap, bidrar liksom viss kemisk industri. Dagens halt är den högsta under åtminstone de senaste tusen åren.

Författare: Anders Björkström Michael Tjernström

Klorfluorkol

Klorfluorkol (CFC) är en grupp ämnen som har varit i bruk sedan 1930-talet bl.a. under varunamnet freoner. Det dröjde till mitten av 1970-talet innan man insåg att de både utgör ett hot mot ozonskiktet och bidrar till växthuseffekten. Eftersom CFC absorberar värmestrålning inom det ”fönster” där den naturliga atmosfären knappast alls förmår ta upp värme kan CFC ge ett betydande bidrag till den mänskliga klimatpåverkan som leder till temperaturökning, trots att utsläppen är endast några tiotusendelar av koldioxidutsläppen.

Halten av CFC minskar nu sakta som en följd av Montrealprotokollet, som avser att minska effekterna på ozonskiktet. De gaser som freonerna ersatts med, och som också de är växthusgaser, ökar däremot. Halten av ozon är komplicerad, eftersom ozon förekommer naturligt i stratosfären och dessutom nära markytan, där den är en direkt följd av människans utsläpp.

Människans påverkan på atmosfärens ozonhalt består av två delar: dels i en minskning av ozonmängden i stratosfären, särskilt markant i det s.k. ozonhålet över Antarktis men även märkbar i Arktis, dels i en ökning av ozonmängden i den lägre atmosfären som en följd av utsläpp av vissa andra luftföroreningar, främst i samband med bilavgaser. Båda dessa effekter anses höja temperaturen vid markytan och är dessutom skadliga för organiskt liv på andra sätt. Totalt sett har halten av ozon ökat med 36 % sedan 1750.

Författare: Anders Björkström Michael Tjernström

Moln
Moln bidrar också till växthuseffekten, både beroende på att de utsänder värmestrålning och på att de reflekterar solstrålning. Hur de bidrar beror dock på var i troposfären de bildas. Till skillnad från växthusgaserna liknar molnens bidrag till värmestrålningen mer markens, eftersom värmestrålning från moln sker över hela det infraröda våglängdsintervallet; tjocka moln sägs stråla som en s.k. svartkropp. Generellt minskar låga moln nära marken växthuseffekten genom att de effektivt bidrar till att reflektera solstrålning tillbaka till rymden i en större utsträckning än de påverkar värmestrålningen. Detta beror på att temperaturen på låga moln, som styr hur mycket värmestrålning de utsänder, inte avviker så mycket från markens temperatur.

Höga moln är däremot ”växthusmoln”, eftersom deras påverkan på värmestrålningen är större än på solstrålningen. Dessa moln består av iskristaller, som reflekterar solstrålning mindre effektivt, men de har också låg temperatur så att de utstrålar mindre värmestrålning till rymden. Moln är ju en ytterst naturlig del av atmosfären, men förändringar i mängd eller typ av moln som följd av en klimatförändring kan få mycket stor effekt på växthuseffekten.

Författare: Anders Björkström Michael Tjernström

Aerosoler
Aerosoler är mycket små svävande partiklar i atmosfären vilka förekommer naturligt men också bildas t.ex. vid förbränning av fossila bränslen. Deras effekt på växthuseffekten beror både på att de påverkar atmosfärens reflektion av solstrålning och därmed uppvärmningen av markytan och på deras potential att ändra de optiska egenskaperna hos molnen.

Svavelutsläpp från mänskliga aktiviteter har ökat förekomsten av s.k. sulfatpartiklar (saltpartiklar vilkas negativa jon är en sulfatjon). Dessa partiklar reflekterar solstrålning direkt, men de kan förändra betingelserna för vattenångans kondensation i atmosfären, så att molnens förmåga att reflektera solljus blir annorlunda.

En större mängd aerosoler gör molnen ”vitare”, dvs. ökar reflektionen av solstrålning. Båda dessa effekter har en avkylande verkan. Mängden aerosoler kan också påverka bildningen av nederbörd; mycket partiklar tenderar att minska nederbörden och därmed också påverka mängden moln. Andra aerosolkällor ger ”svarta” aerosoler, som också ibland kallas för sot. Dessa absorberar solstrålning och har en uppvärmande effekt i atmosfären men en avkylande effekt på jordytan.

Också vid förbränning av biologiskt avfall bildas aerosoler som påverkar växthuseffekten, särskilt vid bränder i samband med skogsavverkning i tropiska länder. Partiklarna har, till skillnad från de övriga utsläpp som beskrivits ovan, en kort omsättningstid i atmosfären. Detta beror på att de tas upp i moln och följer med nederbörden när den faller till marken. Detta gör att aerosolhalten är speciellt hög i närheten av industrialiserade regioner.

Halten sulfat som deponerats i Grönlandsisen indikerar att aerosolhalten har nästan fyrfaldigats efter 1750 men att den har avtagit sedan slutet av 1900-talet. Den totala effekten av aerosolerna har en avkylande verkan som är störst på norra halvklotet, men osäkerheten om storleken på denna avkylande effekt är mycket större än för den uppvärmande effekten av växthusgaser. Denna effekt kan dock inte i det långa loppet kompensera den uppvärmande verkan som utsläppen av växthusgaser har, dels för att effekten är för liten, dels för att den är

så ojämnt fördelad över jorden. Dessutom påverkar den endast solstrålningen, eftersom värmestrålningen påverkas i mycket liten omfattning.

Ytterligare en faktor är aerosolernas negativa hälsoeffekter. Dessa gör det synnerligen önskvärt att minska utsläpp som orsakar aerosoler. Effekten av en sådan minskning blir snabb på grund av aerosolernas korta omsättningstid i atmosfären. I den mån effekten av aerosoler är avkylande och detta har maskerat en del av uppvärmningen på grund av ökade växthusgaser så kan en snabb minskning av aerosolutsläpp leda till en snabbare uppvärmning.

Författare: Anders Björkström Michael Tjernström

Klimatet i framtiden

Med hjälp av datormodeller av jordens klimat (se klimatmodell) har olika numeriska experiment gjorts. Dessa visar att den globala medeltemperaturen fram till år 2100 kan förväntas öka med mellan 1,8 °C och 4,0 °C jämfört med medelvärdet åren 1980–99, med ett osäkerhetsintervall mellan 1,1 °C och 6,4 °C. En sådan uppvärmning skulle få svårbedömda följdeffekter på nederbörden och på havets nivå. Nederbörden väntas öka, och höjningen av havsytan till 2100 har beräknats till mellan 18 cm och 59 cm.

Den ökning av jordens medeltemperatur som har skett under det senaste århundradet är ca 0,6–0,9 °C. Fjorton av de senaste åren återfinns bland de femton varmaste sedan tillförlitliga direkta mätningar påbörjades omkring 1850; undantaget utgörs av 1996. Se temperaturkurva i klimatförändring. Denna uppvärmning, och dess geografiska fördelning över jorden, tyder enligt FN:s klimatpanel IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change) på en märkbar mänsklig påverkan på det globala klimatet.

IPCC konstaterade i sin fjärde utvärdering 2007 att ”den största delen av den observerade globala uppvärmningen sedan mitten av 1900-talet mycket sannolikt beror på den observerade ökningen av växthusgaser beroende på mänskliga aktiviteter”.

Även om utsläppen av växthusgaser hade kunnat avbrytas omedelbart skulle temperaturen fortsätta att öka med ca 0,1 °C per decennium under de kommande 100 åren på grund av klimatsystemets tröghet och koldioxidens långa omsättningstid.
Se även klimatkonventionen.
....

Litteraturanvisning

Climate Change 2007: Synthesis Report, utgiven av Intergovernmental Panel on Climate Change (2007);
En ännu varmare värld, Naturvårdsverket (2007);
C. Azar, *Makten över klimatet* (2007).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, växthuseffekten. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/växthuseffekten (hämtad 2018-01-30)

Innehåll
Växthuseffektens storlek
De olika växthusgaserna
Moln
Aerosoler
Klimatet i framtiden
Litteraturanvisning

Läs även om snöbollsjorden. energibalans klimatförändring strålning. infraröd strålning vind koldioxidekvivalent effektiv utstrålning kvantfysik bioklimatologi

SW 13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.

värdering

värdering, handlingen att sätta ett (positivt eller negativt) värde på något eller resultatet av att utföra en sådan handling.

Resultatet har i allmänhet formen av ett omdöme, en åsikt eller en uppfattning. Inte sällan betecknas en uppfattning som en värdering för att antyda att den är subjektivt eller personligt präglad, ett bruk som naturligtvis sammanhänger med att värden ofta förstås som något icke objektivt, något som *vi* tillskriver objekten. Värdering i denna bemärkelse sätts därför ofta i motsats till (objektiv) beskrivning, en motsättning som dock på många sätt är problematisk och sammanhänger med grundläggande frågeställningar i kunskapsteori och metafysik.

I logik och matematik är en värdering (värdetilldelning) vanligen inget annat än en tillordning av storheter (”värden”) av visst slag till något.

Källangivelse
Nationalencyklopedin, värdering. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/värdering (hämtad 2018-01-29)

Läs även om
- formalism
- metafysik
- vara
- irrationalitet
- logik
- subjektivism
- självmordsbombare
- opinion
- geni
- identitet

emotion

emotion (franska *émotion* ’oro’, ’sinnesrörelse’, till *émouvoir* ’sätta i rörelse’, ’uppröra’, av latin *emo'veo* ’skaka’, ’rubba’), *känsla*, *sinnesrörelse*, tillstånd som rädsla, vrede, glädje eller sorg.

Utmärkande för emotioner är att de har ett objekt, t.ex. något man är rädd för. Ett emotionellt tillstånd kan kännetecknas av upplevelser, fysiologiska förändringar samt beteende eller beteendetendenser. Den som känner t.ex. rädsla upplever ett bestämt hot, förnimmer hur hjärtat slår snabbare och uppvisar ofta en tendens att fly. Likartade tillstånd av större varaktighet och med mer oklart objekt kallas stämningslägen (engelska *moods*)

Olika emotioner, t.ex. glädje, sorg, avsmak, rädsla eller ilska, är förknippade med emotionella uttryck. Eftersom emotionella ansiktsuttryck ser likadana ut i mycket olikartade kulturer antas de ha en biologisk grund. Funktionellt kan emotioner ses som knutna till handlingsdispositioner. De bidrar alltså till att rikta våra handlingar mot bestämda mål. Mycket intensiva emotioner, t.ex. ångest eller panik, kan emellertid också verka desorganiserande på beteendet. Sådana starka emotioner är typiska för vissa emotionella störningar, t.ex. fobier.

De kroppsliga förändringarna vid emotionella tillstånd har sin neurala grund i det autonoma nervsystemet. Denna mobiliserar energi för kraftfull handling, t.ex. genom att aktivera hjärt–kärlsystemet för ökad syreomsättning och genom att frigöra socker från levern.

En central teoretisk fråga har gällt den roll som fysiologiska förändringar spelar i emotioner. Enligt James–Langes känsloteori har den emotionella upplevelsen sin grund i kroppsliga förändringar. Det är alltså inte rädslan som gör kroppen upprörd utan kroppens upprördhet som bildar basen för den upplevda rädslan. I sin ursprungliga form har denna teori tillbakavisats, delvis på grund av att det visat sig svårt att skilja mellan olika emotioner utifrån deras fysiologiska uttryck.
Den dominerande uppfattningen är att emotioner uppkommer efter en relativt utförlig kognitiv analys av situationen, varvid värderingar och bedömningar av olika handlingsalternativ anses ha betydelse för den resulterande emotionen. Ett alternativt synsätt är att emotioner utlöses automatiskt och omedvetet efter minimal kognitiv analys av situationen.

Författare: Ingmar Persson Arne Öhman

Källangivelse
Nationalencyklopedin, emotion. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/emotion (hämtad 2018-01-29)

Läs även om
- rädsla
- gråt
- empati
- emotionernas sociologi
- psykofysiologi
- biologisk psykologi
- ångest
- magkänsla
- fobi
- psykoneuroendokrinologi

empati

empati′ (nylatin *empathi'a*, av grekiska *empa'theia* ’häftig sinnesrörelse’, ’passion’), förmåga att uppfatta och uppleva en annan människas känslor.

Empati kan ses som en form av den avläsning av sinnesstämningar och känslor som vi kontinuerligt gör av människor i vår närhet, begränsad och fokuserad till en viss situation.

Denna förmåga att så att säga koppla upp sig mot den andre är en förutsättning för allt socialt samspel både med närstående och i andra sociala sammanhang, till exempel på en arbetsplats. Den är också en del av en mer övergripande förmåga att föreställa sig och leva sig in i situationer som är bortom här och nu, när vi läser böcker, ser filmer, går på teater eller fantiserar om andra människor (se även mentalisering).

Senare tids forskning har visat att en empatisk reaktion, trots att den upplevs som omedelbar, i själva verket utvecklas i ett sekundsnabbt förlopp som inleds med en automatisk, omedveten och mer eller mindre tydlig härmning av den andres kroppsliga uttryck för sina känslor, framför allt en imitation av ansiktsuttrycket.

Detta initierar i sin tur samma känsla hos betraktaren – man kan säga att känslan smittar av sig på betraktaren. Under den senare delen av förloppet tillkommer efter hand alltmer medvetna och informationsbearbetande inslag, som ger upphov till skillnader i den empatiska reaktionens nyans och djup hos olika individer beroende på bland annat social och kulturell bakgrund.

Ett exempel är skillnaden på mäns och kvinnors empatiska reaktioner. De starkare empatiska reaktioner som man ofta finner hos kvinnor jämfört med män återfinns inte i den första, automatiska och sannolikt medfödda fasen. Hos kvinnor följs också oftare en empatisk reaktion av konkreta uttryck för omsorg.

Denna skillnad mellan könen i empatisk kompetens antas bero på att pojkar och flickor tidigt möter olika förväntningar på vad som är lämpliga sätt att uppleva och ge uttryck för känslor i det samhälle och den sociala miljö där de växer upp.

Empatiska reaktioner finns redan från födseln och är hos små barn ofta tydliga och uttrycksfulla tecken på emotionell smitta. Ett barn som gråter utlöser ofta samma reaktion hos andra barn utan att de förstår vad som orsakar gråten. I det sociala samspelet med föräldrarna och med ökad kognitiv mognad och sociala erfarenheter lär vi oss efter hand att känna igen och förhålla oss till andra individers känslor utan att förväxla dessa med våra egna reaktioner.

Att kunna reglera sina känslomässiga reaktioner och uttryck krävs för att uppfattas som både medkännande och kompetent i sin yrkesroll i bland annat serviceyrken, där man ska vara lyhörd för kundens behov, och inom vården, där man behöver kunna möta, bedöma eller behandla människor i ibland starkt känsloladdade situationer.

Hos skådespelare är förmåga till empati en del av yrkeskunnandet genom att de lär sig att leva sig in i och dessutom trovärdigt gestalta sina rollfigurers känslor och tankar, och samtidigt upprätthålla en obruten jagkänsla för att kunna betrakta sig själva. En skådespelares gråt är därför autentisk i den meningen att den har en grund i hennes

egna känslor och kroppsliga reaktioner, samtidigt som den under repetitionerna blir en del av ett inövat, professionellt känslouttryck.

Förmågan att känna empati varierar mellan olika personer beroende på hur väl de kan känna igen, skilja mellan och ge uttryck för sina egna känslor (se även emotionell intelligens). En vanlig orsak till att man felbedömer andras känslor är att man projicerar sin egen känslomässiga reaktion på den andre. De två delarna i den empatiska reaktionen, att kunna identifiera en annan människas känslor och att uppleva dem som sina egna, kan utvecklas på olika sätt beroende på grundläggande personlighet och uppväxtvillkor.

Psykopaten kan ha en förmåga att korrekt identifiera andra människors känslor utan att uppleva deras rädsla och smärta. Detta funktionshinder ska skiljas från den normala reaktionen att blockera sina känslor som en försvarsreaktion för att undgå den olust eller plåga som man annars skulle känna inför andra människors lidande. Detta kan ske genom undvikande, som när vi ser bort från alkoholisten som ligger på bänken, eller genom att den andre uppfattas förtjäna sitt lidande, eller inte vara fullt mänsklig, som vid etniska konflikter.
Neuropsykologisk forskning har visat att det finns speciella nervceller, spegelneuroner, som sannolikt har en roll i både människans och andra primaters förmåga och benägenhet att leva sig in i sina artfränders känslor och beteenden. Detta sker genom att spegelneuronerna aktiverar de strukturer i hjärnan som styr det beteende man iakttar hos den andre, vilket leder till att man automatisk och oftast omedvetet härmar beteendet, dock oftast endast med för ögat osynliga reaktioner i muskulaturen. Det har antagits att sådana speglingsfenomen och härmningsreaktioner utgör en medfödd grund för människans högt utvecklade sociala förmåga.

Författare: Olof Rydén

Litteraturanvisning

U. Holm, *Empati* (2010).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, empati. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/empati (hämtad 2018-01-29)

Läs även om

- gråt
- social intelligens
- kärlek
- emotionell intelligens
- affektintoning
- sympati
- magkänsla
- introversion
- Stendhals syndrom
- mod

sympati

sympati (grekiska *sympatheia*, 'medkänsla', 'känsla av samhörighet'), känsla av delaktighet i en annans trångmål eller problem som kan omfatta både människor och djur och även växter.

Sympati kan också betyda gillande eller uppskattning, som i uttrycken själarnas sympati och att sympatisera med någon. I begreppet sympati ryms även handlingar av omsorg och solidaritet, som att delta i en namninsamling som sympatibevis för någon eller att sympatistrejka som stöd för anställda på ett företag. Att utan självömkan kunna ha medkänsla med sig själv har visats gå samman med gott självförtroende och gynna hälsan.

Sympati har ingen vetenskapligt avgränsad innebörd som kan preciseras genom något mätförfarande eller någon teori men förutsätter att vi kan leva oss in i andras synsätt och känslor (se inlevelseförmåga och mentalisering).

Att ordet sympati har ett så stort betydelseomfång beror på att det inbegriper såväl en intellektuell som en känslomässig aspekt, vilka kan betonas olika mycket. Den intellektuella aspekten uttrycker att man har en samsyn med den man sympatiserar med, exempelvis genom att dela ett fritidsintresse eller en politisk åsikt. Den känslomässiga aspekten uttrycker att man känner eller lider med den andre. Att ha förståelse för någon inrymmer båda aspekterna.

Att visa sympati kan också vara ett sätt att förstulet visa att man är mer kompetent eller har mer makt än någon annan, till exempel på en arbetsplats. På motsvarande sätt kan avvisande av sympati vara en demonstration av oberoende. Sympati kan också villkoras mer eller mindre öppet genom att förutsätta en gentjänst. Att ge sympati kan också vara ett sätt att få till stånd en mer personlig eller förtrolig relation till någon än denne önskar.

Sympati väcks ofta automatiskt och omedvetet som en kroppslig, biologisk reaktion, vilken sekundärt får en symbolisk, ordburen betydelse, det vill säga man får såväl känslor för som tankar om den som utlöser sympatin. Förmåga att känna sympati är en förutsättning för att kunna leva i social gemenskap och antas ha evolutionärt ursprung och därmed ett genetiskt underlag, vilket utvecklas i samspel med barnets primära omsorgspersoner och inom ramen för kulturella mönster (se anknytning och affektintoning). Se även empati och medlidande.

Författare: Olof Rydén

Källangivelse

Nationalencyklopedin, sympati. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/sympati (hämtad 2018-01-29)

Läs även om

- empati
- kärlek
- gråt
- medlidande
- inlevelseförmåga
- magkänsla
- mentalisering
- affektintoning
- social intelligens
- emotionell intelligens

kärlek

kärlek beskrivs av de flesta människor som en varm och intensiv känsla av ömhet, omtänksamhet och känslomässig närhet som kan, men inte behöver, vara förknippad med sexuell åtrå.

Samtidigt är kärlek ett mångtydigt begrepp med ett myller av betydelser i vardagsspråket, i skönlitteratur och andra konstformer, liksom i religiösa urkunder. Kärlek kan därför inte otvetydigt skiljas från besläktade begrepp som tillgivenhet och vänskap.

Kärleken kan vara ”tålig och mild” men också förenad med sin motsats i ”hatkärlek”. Man kan älska sitt barn, sin partner, fäderneslandet eller naturen. Kärleken bär också på sin egen smärta genom att den medvetandegör vad förlust av kärlek innebär, att överges och bli ensam. Ordet kärlek kan tjäna som täckmantel för känslor man inte vill erkänna eller är medveten om, som likgiltighet, hat och skam.
Inom psykologin antas kärleken och dess olika uttrycksformer ha tre olika ursprung: sexualdriften, den tidiga anknytningen mellan barnet och dess primära vårdare samt deras imitation och spegling av barnets känslor. Dessa ger upphov till kärlekens tre beståndsdelar vilka kan förekomma ensamma eller tillsammans: sexuell attraktion, ömhet/tillgivenhet och förmåga till empatisk inlevelse.

Kärlekens sexuella komponent är kraftfullt biologiskt styrd med ett evolutionärt ursprung i parningsdriften och tar sig uttryck i fysisk attraktion och åtrå i ett erotiskt samspel (se erotik) präglat av sensualism och kroppsspråk. Enligt psykoanalytisk teori, som den formulerades av Sigmund Freud, är all kärlek en mer eller mindre förädlad form av sexualitet. I dag läggs större tonvikt på längtan efter närhet och gemenskap och att ge omsorg.

Kärlek i betydelsen ömhet/tillgivenhet antas ha sitt ursprung i barnets tidiga anknytning till sina primära vårdare. Beröring, kroppsvärme och dofter kan därför spela en stor roll vid förälskelsen som inleder en kärleksrelation. Även förälskades begivenhet för att oavbrutet betrakta varandra, deras leenden och smekningar samt att de inte sällan matar varandra kan vara kopplade till tidiga minnen.

Upplevelsen av att vara älskad kan också frigöra den egna förmågan att älska. Den plötslighet med vilken förälskelsen kan drabba, ”kärlek vid första ögonkastet”, kan bero på att ett hopp föds om att (åter) få uppleva total närhet och samvaro. Till detta kommer att många vuxna har lärt sig att hålla tillbaka spontana känslouttryck och att en förälskelse därför kan föra med sig att känslor frigörs som om en dammlucka öppnats.

Ett visst mått av önskeuppfyllande fantasi kommer oftast in i bilden, man ”stirrar sig blind”, det vill säga ser bara det man vill se hos den andre. En förälskelse kan riktas mot vem som helst som man tror motsvarar ens förväntningar på en partner. En kärleksrelation som upplevs som ömsesidig men enbart är en produkt av den egna fantasin kan däremot förhindra en normal social anpassning och i extrema fall leda till att den förmenta partnern förföljs.

Tidiga upplevelser av närhet och omhändertagande lägger grunden för hur man knyter an i kärleksrelationer och andra nära relationer senare i livet: tryggt, undvikande, ambivalent eller kaotiskt. Den som utvecklat en trygg anknytning får förmågan att leva i känslomässig närhet med en annan människa, medan den undvikande föredrar att hålla ett

känslomässigt avstånd även i nära relationer och inte sällan söker en partner med samma förhållningssätt. Den ambivalente är ständigt osäker på sin partners känslor, medan den kaotiskt anknutne inte förmår bygga upp en fungerande relation.

De primära vårdarnas affektintoning i samspelet med barnet lägger en grund för förmågan att dela en annan människas känslor och tankar, att vara ”på samma våglängd”, vilket är en förutsättning för den vuxna kärlekens ömsesidighet och gemenskap, där den andres och det egna välbefinnandet är lika viktigt. Även en gemensam kulturell och social bakgrund har betydelse för om och hur en förälskelse utvecklas till en kärleksrelation som präglas av förtrolighet. På samma grund utvecklas empati som gör det möjligt att uppleva ett unikt och intimt ”vi” och samtidigt behålla sin självständighet och individualitet. Här finns också den centrala komponenten i en mer allmängiltig definition av kärlek, att vilja andra väl, som man kan möta i ett professionellt omhändertagande inom vård och omsorg.

Att män och kvinnor upplever och ger uttryck för förälskelse och kärlek på olika sätt, inte minst i förälskelsefasen, har debatterats livligt och ibland antagits vara resultatet av antingen kulturell prägling eller nedärvda förutsättningar (se könsroll, evolutionär psykologi och könshormoner). Att det finns såväl en stor kulturbunden variation i könsroller som hormonella skillnader mellan könen, talar för att dessa skillnader formas i ett samspel mellan kulturella och biologiska faktorer.

....

Författare: Olof Rydén

Kärlek i västerlandet ur idéhistoriskt perspektiv

Antiken

Den antika förkristna synen på kärlek är inte enhetlig; förutom förändringar över tid kan också motstridiga samtida synsätt urskiljas. Den gamla gudaläran framställer kärleken som en utifrån kommande kraft som drabbar oss plötsligt och som vi inte kan värja oss mot. Eros skjuter sina pilar, Afrodite straffar den som inte dyrkar henne. Sapfos kärleksdikter klär känslan i denna mytiska dräkt men kan också ge direkt uttryck för åtråns fysiologiska symtom.

I Platons ”Gästabudet” ägnas kärlekens väsen en filosofisk diskussion. Där finns (i Aristofanes tal) den burleskt åskådliga bilden av kloten som delats mitt itu, med åtföljande ständig jakt efter ens ”rätta hälft”: kärleken som återförening. Flera av gästerna pläderar för pederastin, dvs. kärleken män emellan (både som kärleksförhållande och i uppfostrande syfte) framför kärleken mellan man och kvinna. Sokrates själv får ge uttryck för en trappstegsformad kärlekslära: via kärlek till sköna kroppar och sköna själar når man kärleken till det Sköna. Här liksom i ”Faidros” ser Platon kärleken som ett medel till insikt om det gudomliga.
(Utvecklingen av den platonska *eros* i nyplatonismen hör hemma i framställningen av det religiösa kärleksbegreppet.)

I hellenistisk tid finner vi prov på en ”romantisk” syn på kärleken. Redan Euripides s.k. romantiska dramer (t.ex. ”Helena”), Xenofon (en kärlekshistoria i ”Kyros uppfostran”) och den nya komedins erotiska intriger förebådar utvecklingen, men det är först med Apollonios Rhodios och hans framställning av Medeas vaknande kärlek till Jason (i ”Argonautika”) som vi tydligt ser kärleken beskriven som en psykologisk process, i konflikt med viljan. I Charitons kärleksroman

”Kallirhoe” är själva grundtemat två ungdomars förälskelse, giftermål (mot föräldrarnas vilja), skilsmässa (orsakad av mannens omotiverade svartsjuka), längtan och långa kamp för att återfå varandra. Gudaapparaten finns där ännu men kan inte dölja att drivkraften är romantisk kärlek mellan två individer, skildrad som livsavgörande och livslång känsla. Så har också den grekiska idealistisk-sentimentala romanen, som blomstrade under romersk kejsartid, tolkats som en senhellenismens ”myt” om individens isolering i samhället och sökande efter trygghet och identitet i den privata kärleken.

I den romerska poesin under senrepublikansk och augusteisk tid är denna hellenistiska kärlekssyn en viktig komponent: Catullus skriver vid sidan av sina passionerade dikter om Lesbia också den mytisk-romantiska ”Peleus och Thetis bröllop”; Vergilius skildring av Didos olyckliga kärlek till Aeneas är otänkbar utan Apollonios ”Medea”. Ovidius ”Ars amatoria” (”Konsten att älska”) är närmast en förförelsens handbok, medan hans ”Amores” är kärlekselegier i den typiskt romerska genre som också Propertius och Tibullus odlade. Stor genomslagskraft i den västerländska traditionen, inte minst i konsten, fick den platonskt präglade sagan om Amor och Psyche (själen) i Apuleius roman ”Den gyllene åsnan”.

Det vetenskapliga studiet av kärlek i den förkristna antiken fick nya impulser på 1980-talet genom Michel Foucaults sista böcker, del 2 och 3 av ”Sexualitetens historia”. Vid sekelskiftet 2000 var det främst reaktionen mot Foucaults ensidigt maskulina perspektiv och snäva bas (en liten kanon litterära texter) som ledde till insiktsfulla bidrag från feminister och antikvetare med tillgång till ett bredare spektrum av källor.

Författare: Tomas Hägg

Medeltid och senare tid

Kärleken mellan man och kvinna har utvecklats till en av de mest omskrivna känslorna i västerländsk kultur. Den har sedan 1700-talet utgjort huvudtema i romanlitteraturen, och under 1900-talet har den spelat en dominerande roll i populärkulturen i alla dess former.

Olika komponenter kan urskiljas i denna kärlek: den är ett frivilligt förhållande mellan två självständiga individer; den syftar till en långvarig förbindelse, för det mesta garanterad av äktenskap; den inbegriper ett samspel mellan andligt och sinnligt, där ömhet och förståelse spelar större roll än sexuell attraktion även om denna förutsätts finnas med; den hör hemma i privatlivet. På senare tid har även homosexuella kärleksförhållanden skildrats alltmer öppet i litteraturen.

Analyserad på detta sätt avviker den moderna kärleken starkt från den kärlek som vi finner i europeisk litteratur under medeltiden och fram till 1700-talet. I den medeltida höviska kärleken, såsom den kommer till uttryck i provensalsk trubadurlyrik och kommenterande litteratur, är det som regel kvinnan som är socialt överlägsen mannen. Kärleken syftar heller inte till äktenskap, då kvinnan ofta redan är gift. Den höviska kärleken är en noggrant formaliserad kärlek, kalkerad på en ridderlig hederskodex. Älskaren är kvinnans vasall. Kärleksmoralen får därför karaktären av juridiska formler, ”kärlekslagar”, vilka går att fixera i handböcker för ridderligt uppträdande. Kärleken är visserligen ett sinnestillstånd, men ett som går att lära sig som en konst.

De erotiska attityder som utvecklades inom den tidiga trubadurdiktningen fortplantades och formaliserades av den senare höviska litteraturen. Guillaume de Lorris och Jean de Meungs ”Romanen om rosen” (1230–70), den höviska medeltidens stora

versifierade kärleksepos, företer stora likheter med trubadurlyriken. Men den förstärker också ett drag som kommer att dominera i den fortsatta utvecklingen; kärleken är, hävdas det, källan till andra dygder som ödmjukhet, vidsynthet, vänskap, givmildhet. Kärleken blir en utgångspunkt för att nå något annat, i det här fallet kultur. Detta drag utvecklas vidare i den italienska diktning som kallats il dolce stil nuovo (”Den nya ljuva stilen”). Här utvecklas en subtil kärlekslära, där ridderligheten tonats ner till en mer individualistisk hållning och där kärleken symboliseras av ljuset som får ädelstenen – den älskande – att lysa.

Ljussymboliken återfinns i den nyplatonska idévärlden och, inspirerad av denna, i den religiösa mystik som vid den här tiden tar form i Västeuropa. Den toskanska kärlekskläran, vars fulländare är Dante Alighieri, utvecklas också närmast till en religion, där kvinnan nästintill framstår som en representant för Gud. Religiöst och erotiskt bildspråk företer stora likheter, ett förhållande som av många forskare uppfattas som en påverkan från den nyplatonska eroslära, förmedlad av Augustinus.

I Petrarcas lyrik får denna hållning klassiska uttryck. I en berömd dikt beskrivs hur skalden av kärleken förs ”från tanke till tanke och från berg till berg”, en vandring in i det egna jaget, där kärleken mest spelar rollen av följeslagare. Det är i den lyrik som inspirerats av Petrarca den älskande – nästan alltid man – som står i centrum, medan den älskade försvinner i bakgrunden. Känslans förfining blir ett led i den älskandes självkännedom och, i ett vidare perspektiv, ett element i den under renässansen framväxande individualismen.

Det bristande intresset för den älskade tar sig ofta uttryck i att olycklig kärlek föredras framför lycklig, något som ger utrymme åt suckar, klagan och rannsakning av känslor. Kärlekens sexuella fullbordan är inte något reellt mål i denna erotik; dess livsluft är längtan och saknad. Karakteristiskt för denna kärlek är också att den nästan alltid återfinns utanför äktenskapet, som i första hand uppfattades som en ekonomisk förening, vars ingående inte kunde göras avhängigt av tillfälliga känslor.

I denna form spred sig den petrarkiska traditionen ut över Västeuropa och blev den modell enligt vilken renässansens erotik varierades, i Italien av författare som Pietro Bembo och Torquato Tasso, i Frankrike av Pierre de Ronsard och Joachim Du Bellay, i Sverige av Stiernhielm, Skogekär Bergbo och Petrus Lagerlöf.

I puritanska kretsar växte emellertid under 1600- och 1700-talen en ny syn på familj och äktenskap fram. Tydligast är denna utveckling i England; i arbeten av puritanskt inspirerade teologer talas om den äktenskapliga gemenskapen som en ”liten kyrka”. Det puritanska kyrkoidealet var en kongregation, en frivillig förening av troende och likasinnade. En naturlig följd av denna frivillighet var att äktenskapet var upplösligt, en konsekvens som också drogs av en del puritaner. Det som höll äktenskapet samman var, hävdades det allt oftare, den ömhet och förståelse som makarna förutsattes visa varandra. I ”Of Domestical Duties” (1622), en mycket spridd handbok för äktenskapligt uppförande är den ledande tanken att äktenskapet inte uteslutande är ett hushåll utan i första hand en gudomligt inspirerad gemenskap, där anden inte utesluter kroppen. Denna kombination av ömhet, aktning och sexualitet kom i den puritanskt inspirerade skönlitteraturen att uppfattas som kärlek, t.ex. i Miltons ”Paradise Lost” (1667).

Men det är framför allt i den under 1700-talet framväxande romanen som den nya kärleksuppfattningen kommer till uttryck. En av de tidigaste romaner som kan sägas handla om det nya ämnet är Samuel Richardsons ”Pamela” (1740–41). I romanens första del utsätts Pamela för en rad förförelseförsök av sin arbetsgivare Mr. B. Dessa avvisas emellertid av Pamela, som kräver att bli betraktad som en självständig individ, som fritt kan avgöra om hon vill ge sitt samtycke till en äktenskaplig förening. Mr. B. tar intryck av denna ståndaktighet och lär sig uppskatta Pamela på hennes villkor. Den sexuella attraktionen förenas med aktning, ömhet och förståelse, teman som utvecklas i romanens andra del, som handlar om Pamelas och Mr. B:s äktenskap. Romanens moral är riktad dels mot aristokratins lättsinne, dels mot asketiska strömningar av olika slag. Det är företrädesvis en moral för medelklassen, liksom i hela den romantradition som följde i dess spår.

Under 1800-talet tillkom också en rad teoretiska betraktelser över kärleken och dess natur. Den mest kända torde vara Stendhals ”De l’amour” (1822; ”Om kärleken”). I romantikens lyriska diktning är likaledes kärleken ett huvudtema, och här skärps särskilt känslans intensitet. Under påverkan från Platon föreställde sig en del romantiker de älskande som en ursprunglig helhet som kommit att klyvas; de framstår i detta perspektiv ”som skapade för varandra”.
Från slutet av 1800-talet har sexualiteten kommit att inta en alltmer framträdande plats i den bild av kärleken som kommit till uttryck i litteraturen. Det gäller inte minst den kvinnliga sexualiteten, som i den tidiga romanlitteraturen berördes med lätt hand, men i den realistiska och naturalistiska litteraturen ges ett ökande utrymme. I början av 1900-talet utövade Freuds teorier om sexualitetens grundläggande betydelse för vår personlighet stark påverkan på litteraturen. Budskapet från Freud tolkades ofta så att individens frigörelse förutsätter en sexuell frigörelse. Inte sällan förknippades denna uppfattning med en mer eller mindre starkt uttalad kulturkritik. Exempel på en sådan hållning är D.H. Lawrences roman ”Lady Chatterley’s Lover” (1928; ”Lady Chatterleys älskare”), där den sexuella passionen skildras som en naturkraft, som bryter alla sociala band och gränser.

En viktig förutsättning för frigörelsen av sexualiteten var den nya preventivtekniken, som spreds under 1900-talets första decennier. Man kan också peka på de stora sociologiska undersökningar om människors sexuella beteenden som gjordes under efterkrigstiden, bland vilka de mest kända är de s.k. Kinseyrapporterna 1948 och 1953 i USA. Här befästes en öppenhet i sexuella frågor, samtidigt som sexualiteten framstod som en dominerande makt i både mannens och kvinnans liv. I den nya öppenheten har sexualiteten ibland tenderat att avskiljas från den komplexa helhet som kärleken utgör, en utveckling som tagit sig uttryck i en växande pornografisk masskultur.

Författare: Ronny Ambjörnsson

Kärlek som religiös grundkategori

Flera religiösa traditioner uppfattar en gränsöverskridande kärlek som avgörande för mänsklighetens och individens räddning och för växt, mognad och fullkomning enligt deras ädlaste möjligheter och djupaste bestämmelse. I första hand överskrids då de gränser som omger erotisk kärlek och familje- och vänskapsrelationers olika arter av kärlek – och därjämte klass- och nationssolidariteter – i riktning mot en allmän människokärlek. I andra hand överskrids även denna, och gränserna öppnas mot det totala kosmos, eventuellt uppfattat som vilande i en yttersta, gudomlig verklighet. Kärleken blir ”himlastormande”, vädjar om befrielse från de lagar som håller människor fångna i spiraler av destruktion, ondska och lidande, söker efter insikt och vishet och når i

bästa fall fram till en erfarenhet av frid och enhet med tillvarons innersta.

Kärleken kan också upplevas primärt som gudomlig nåd och självutgivelse; den bryter då igenom nämnda lagar och väcker i sin tur människors kärlek som ett tacksamhetens gensvar, riktat både mot Gud och mot medmänniskor. Även denna kärlek syftar till universell gemenskap, frid och enhet.

I västerländsk tradition är på klassiskt grekiskt område den platonska *eros* det mest kända exemplet på den förstnämnda typen av kärlek, den ”himlastormande” som (särskilt i sin nyplatonska utformning) söker befrielse, vishet och enhet med den gudomliga verkligheten. (Eros har ibland tolkats som en enbart begärande kärlek, men denna osinnliga form av kärlek innehåller tydliga drag av självförglömmande hängivelse.) Kristendomens *agape* är det främsta exemplet på den andra typen av kärlek, den självutgivande. Den har sin bakgrund i klassisk judendom. Jämför agape. Förbundet med Israel är i den hebreiska bibeln ett uttryck för Guds nåd; det förpliktar människan att älska (*ahav*) honom över allting och hålla hans lag, som även innehåller plikter mot medmänniskor (Andra Moseboken 20, Femte Moseboken 6; uttrycket ”älska din nästa” förekommer i Tredje Moseboken 19:18 men är inte standardformel för medmänskliga plikter).

Originellt för Nya Testamentet är att alla tre aspekterna hålls samman med en enhetlig term, agape, och att den universella inriktningen framhävs både för Guds kärlek (den riktar till alla folk sin inbjudan att upptas i förbundet med honom, Matteusevangeliet 28:39) och för nästankärleken (man manas att älska även sina fiender, Matteusevangeliet 5:43–45).

I andra religioner kan vi finna drag som påminner både om den platonska eros och om den kristna agape. Inom hinduismen framträder *bhakti*-fromheten som en kärlekens religion, kanske mest lik erostypen. *Bhakti* är människans (särskilt mot guden Krishna riktade) totala hängivelse och tillbedjan. Härigenom söker man vinna en gudomlig nåd som bryter den kosmiska orsaks- och vedergällningslagens (*karmas*) välde och hjälper människan till den eviga friden. I etiken betonas att vän och fiende ska behandlas lika, vilket påminner om agapetypen.

Delvis samma motiv finns i buddhismen, som lägger huvudaccenten på en osjälvisk kärlek till medmänniskorna. En egentlig gudstro saknas här, men både buddha Shakyamuni och varje bodhisattva som i hans efterföljd uppnått vishet har en förebildande och hjälpande roll; de visar sina mindre långt hunna medmänniskor en självutgivande kärlek (*karuna*), som hjälper dem till befrielse genom att bryta karmas lag.

På kinesiskt område finns i konfuciansk tradition en etik som påminner om den kristna nästankärleken. Den är snarast frikopplad från gudstron och accentuerar familjekärlekens grundläggande roll. Däremot möter hos Mo Zi en totalsyn som tycks stå närmare den kristna. Här ses kärleken som en universell kosmisk kraft, med ”himlens kärlek” som förebild och inspirationskälla.

Himlens kärlek är liksom kristendomens gudomliga agape självutgivande och utan gränser, och samma universella inriktning skall prägla människans kärlek.

Nya Testamentet och kristen tradition
I Jesu liknelser får t.ex. fadern som med öppna armar tar emot den hemvändande ”förlorade sonen” illustrera Guds förlåtande och

självutgivande kärlek (Lukasevangeliet 15:11–32) och den ”barmhärtige samariern” en medmänsklig livshållning präglad av sådan kärlek (Lukasevangeliet 10:25–37). Evangelierna innehåller också många berättelser om hur Jesus själv visar kärlek mot människor i andlig eller kroppslig nöd. Johannes och Paulus ser Jesu jordeliv och hans offerdöd på korset som det främsta uttrycket för Guds självutgivande kärlek (Johannesevangeliet 3:17, Romarbrevet 5:6–11). När människan öppnar sig i tro blir hon fri från lagens dom över hennes liv, och Guds kärlek utgjuts i hennes hjärta så att hennes egen livshållning blir präglad av den (Romarbrevet 5:5, 8:1). Paulus ord om kärleken har blivit bevingade: ”Störst... är kärleken... Allt bär den, allt tror den, allt hoppas den, allt uthärdar den...” (Första Korinthierbrevet 13). Jesus ses som kärleken förkroppsligad och därför som en fullkomlig förebild (se Kristi efterföljelse).

I kristendomens fortsatta historia har mötet mellan de nytestamentliga ansatserna och samtidens kulturella strömningar lett till många skilda utformningar och nyanseringar av kärlekstanken. Hos Augustinus har *caritas* drag av både agape och eros. Kärleken blir hos honom till en väldig kosmisk kraft. Människan, likt alla väsen, befinner sig i ständig rörelse. Kärleken är hennes drivkraft, den springer fram ur hennes innersta och bestämmer hennes avgörande engagemang och livsinriktning. Spontant söker hon t.ex. makt över sina medmänniskor, yttre framgång eller ett liv i sinnliga njutningar; hon är splittrad och dras åt olika håll – först när hennes avgörande livsengagemang riktas mot Gud blir hon samlad inom sig själv, får kontroll över sina impulser och behandlar varje medmänniska som sin like. Martin Luthers utveckling till kristen reformator gick över en brottning med ett kärlekskrav inför vilket han upplevde sig ständigt komma till korta. Först om han lyckades prestera en fullkomlig kärlek trodde han att Gud ville acceptera honom som ”rättfärdig”. Det ”reformatoriska genombrottet” kom när han återupptäckte den paulinska insikten att det är Gud som i sin självutgivande kärlek uppsöker, upprättar och ”rättfärdiggör” människan. Först den som upplever sig som förlåten och älskad kan själv ge ett kärlekens gensvar.

Augustinus och Luther söker var på sitt sätt tolka den kristna kärlekstanken i ljuset av personliga erfarenheter och existentiella behov. Många senare kristna tänkare har fortsatt på samma väg, och i nutida teologi förs ofta en dialog med psykologiska kärleksteorier. Så t.ex. hos den romersk-katolska teologen Pierre Teilhard de Chardin, vars tolkning uppvisar starka augustinska drag; enligt hans bok ”Le Phénomène humain” (1938–40;

”Fenomenet människan”) är kärleken den enda kraft som kan förena levande varelser på ett sådant sätt att de samtidigt själva mognar och fullkomnas, eftersom de då förenas genom sina egna djupast liggande möjligheter. Eller hos den evangeliska teologen Paul Tillich, vars tolkning kombinerar lutherska (och även augustinska) insikter med djuppsykologiska; enligt hans bok ”The Shaking of the Foundations” (1967; ”På vacklande grund”) är Gud oupplösligt förbunden med vår tillvaro som dess ”skapande grund”. När människan förlorar kontakten med den blir hon splittrad och främmande både för sig själv och för andra. Hon blir präglad av den egendomliga blandning av själviskhet och självhat som ”hindrar oss från att älska andra och förbjuder oss att förlora oss själva i den kärlek med vilken vi är älskade av evighet”. Vägen tillbaka går genom att uppleva sig ”accepterad, accepterad av detta som är större än du”. Upplevelsen av att vara älskad frigör kärlekens resurser inom människan.

Författare: Ragnar Holte

Litteraturanvisning

Idéhistoria:
Ronny Ambjörnsson, *Familjeporträtt: Essäer om familjen, kvinnan, barnet och kärleken i historien* (1978);
E.L. Bjurman, *Catrines intressanta blekhet: Unga kvinnors möten med de nya kärlekskraven 1750–1830* (1998);
R. Flacelière, *Love in Ancient Greece* (engelsk översättning 1973);
P. Gay, *The Bourgeois Experience* 2: *The Tender Passion* (1986);
A. Jarrick, *Kärlekens makt och tårar* (1997);
D. Konstan, *Sexual Symmetry: Love in the Ancient Novel and Related Genres* (1994);
D.H.J. Larmour m.fl. (utgivare), *Rethinking Sexuality: Foucault and Classical Antiquity* (1997);
Clive Lewis, *The Allegory of Love* (1958);
N. Luhmann, *Love as Passion* (engelsk översättning 1986);
D. de Rougemont, *Kärleken och Västerlandet* (svensk översättning 1963).
Religion:
”Love”, *Encyclopedia of Religion* (1987);
Birger Gerhardsson, *”Med hela ditt hjärta”: Om bibelns ethos* (1979);
C.H. Hamilton (utgivare), *Buddhism: A Religion of Infinite Compassion* (1952);
A. Nygren, *Eros och agape* (förk. upplaga 1966);
Daniel D. Williams, *The Spirit and the Form of Love* (1968).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, kärlek. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/kärlek (hämtad 2018-01-29)

Innehåll

Kärlek i västerlandet ur idéhistoriskt perspektiv
Kärlek som religiös grundkategori

Läs även om

- empati
- affektintoning
- sympati
- social intelligens
- homosexualitet
- gråt
- språksociologi
- erotik
- mentalisering
- introversion

erotik

erotik (grekiska *erōtiko's* ’hörande till kärleken’, av *e'rōs* ’kärlek’), sexualitet med tonvikt på de sinnliga, sensuella inslagen i mötet mellan människor.

Kroppsspråkliga signaler som ögonkast, beröring, närhet, kroppsställning och klädsel är viktiga i människors erotiska spel för att stimulera men också för att visa gensvar. I vår kultur tillmäts erotiken stor betydelse som ett instrument för att uttrycka känslor av lust, ömhet, tillgivenhet och kärlek i en relation.
Se även erotisk konst och erotisk litteratur. Jämför pornografi.

Källangivelse
Nationalencyklopedin, erotik. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/erotik (hämtad 2018-01-29)

Läs även om

- kärlek
- erotica
- sexualitet
- erotisk litteratur
- agape
- pornografi
- homosexualitet
- Eros
- Antoine Watteau
- Afrodite

estetik

estetik (bildning till grekiska *aisthētiko's*, i sin tur bildat till *ta aisthēta'* ’det sinnliga’, ’det förnimbara’), en term som används i många, delvis besläktade, betydelser inom filosofi, konst, litteratur etc.

De vanligaste betydelserna är:
1) förnimmelsekunskap,
2) läran om det sköna och dess modifikationer, dvs. det sublima, det komiska, det tragiska osv.,
3) filosofisk undersökning av problem, begrepp och förutsättningar vid tal om konst och konstupplevelser, varvid ”konst” används i vid mening och inkluderar bildkonst, litteratur, musik, film, teater jämte estetiska objekt av skilda slag,
4) empiriska undersökningar av faktorer som påverkar estetiska preferenser och skönhetsupplevelser,
5) uppfattningar och förhållningssätt rörande utseenden och uttryck i konst, natur, vardaglig miljö etc.
Den första definitionen går tillbaka till Platons indelning av olika kunskapstyper, och den lever kvar i 1700-talsfilosofen A.G. Baumgartens syn på estetik som sinneskunskapens vetenskap. När Kant talar om transcendental estetik, avses läran om sinnesförmågans aprioriska former.

Den andra betydelsen har historiskt vuxit fram ur den första, och här har man bl.a. intresserat sig även för relationerna mellan det konstsköna och det natursköna. Hos de tyska idealisterna (Kant, Hegel, Schelling och Schopenhauer) uppfattas estetik som teorin om det sköna. Den definitionen är emellertid i dag föråldrad och alltför begränsad.

Den tredje är vidare och inkluderar undersökningar av många andra begrepp än skönhet och dess modifikationer. Hit hör bl.a. ’avbildning’, ’symbol’, ’metafor’, ’mening’, ’uttryck’ och ’värde’. Särskilt har begreppsliga problem och förutsättningar i konstvetenskaperna och i konstkritik uppmärksammats.

När man talar om empirisk estetik (se nedan) avses biologiska, psykologiska och sociologiska undersökningar av faktorer som påverkar skönhetsupplevelser och konstupplevelser. De empiriska studierna hör metodologiskt och ämnesmässigt hemma i olika specialvetenskaper som biologi, psykologi och sociologi.

Liksom när det gäller filosofi generellt är ämnets historia en viktig del av ämnet.

Författare: Göran Hermerén

Problemområden
En huvudgrupp estetiska frågor aktualiseras av konstskapande och kreativitet. En annan gäller konstverks och estetiska objekts natur. En tredje grupp avser erfarenheter och upplevelser av konst och estetiska objekt av skilda slag. I samtliga fall gäller det att avgränsa det som diskuteras, samt att beskriva, analysera och förklara det. Forskare i estetik har sålunda från olika utgångspunkter och med skilda metoder intresserat sig för bl.a. definitioner av konst, kategorier inom konsten, teorier om konst, estetiska egenskaper och karakteriseringar, relationerna mellan konst och verklighet samt mellan t.ex. föreställande och icke-föreställande konst.

Den moderna konstens utveckling i a-estetisk och till och med anti-estetisk riktning har medfört att alla konstverk inte utan vidare kan

klassificieras som estetiska objekt. Det kan därför vara klargörande att skilja mellan estetik i traditionell mening och konstfilosofi. Medan konstfilosofer beskriver, analyserar och förklarar skillnaderna mellan konstverk och andra objekt, försöker estetikerna utveckla, beskriva och analysera kategorier för estetisk analys, historiskt och systematiskt, och granska de antaganden på vilka dessa kategorier baseras. Dessa kategorier kan tillämpas också på mycket som inte är konst: landskap, blommor, viner, mänskligt beteende etc.

Teorier om och studier av de enskilda konstarternas allmänna förhållanden och egenskaper ses ofta som delar av estetiken, men hänförs till konstteori, litteraturteori, musikteori etc. när de klart avser konkreta verkningsmedel och förhållanden som är direkt beroende av dem i en konstart, eller systematiska aspekter på konstverken och deras sammanhang.
Det sägs ibland att konstverket uppstår i mötet mellan något skapat eller utvalt objekt och en betraktare. Vad är det som möts, och vad händer i detta möte? Vad skiljer estetiska förhållningssätt och upplevelser från andra? Hur är estetiska upplevelser beskaffade? Har de något kunskapsvärde?

Värderingar av konst aktualiserar svåra problem, t.ex. relationerna mellan olika slags värden (estetiska, moraliska, religiösa), frågor om dessa värdens existens och värderingarnas objektivitet, värderingskriterier och argument för värderingar av olika slag.

Författare: Göran Hermerén

Estetikens historia
Antikens smakuppfattning var på det hela taget objektivistisk i den meningen att man tänkte sig att det sköna var oberoende av människors vilja och betraktande. Platon spelade en viktig roll i estetikens historia genom sin politisk-religiösa uppgörelse med de avbildande konsterna. Begreppet imitation (*mimesis*) är centralt i hans estetik. Med utgångspunkt i sin teori om idéerna kritiserade han konstnärerna för att åstadkomma en kopia av en kopia och för att vilseleda betraktarna (läsarna). Aristoteles ”Poetik” är ett klassiskt verk i litteraturteorin som ännu i våra dagar på många håll används i universitetsutbildningen.

Platons och Aristoteles idéer om det sköna hade ett stort inflytande på medeltidens tänkande i dessa frågor. Om världen uppfattas som Guds skapelse är det föga förvånande att man finner estetiska betraktelser i teologiska avhandlingar. Så diskuterades också estetiska problem under medeltiden. Både Augustinus och Thomas av Aquino intresserade sig för estetiska frågor (t.ex. vad som gör ett föremål vackert) och behandlade dem i sina teologiska arbeten. Nyplatonismen kom att spela en viktig roll för renässansens estetik, särskilt hos Marsilio Ficino. Senare försökte Boileau och andra franskklassicister under 1600-talet analysera och systematisera smaknormer och värderingsgrunder.
Baumgarten inledde utvecklingen av estetik som en filosofisk disciplin genom sin metafysiska lära om det sköna. Smakens problem kom att intressera många brittiska tänkare. Har vi ett särskilt estetiskt sinne med vars hjälp vi uppfattar skönhet? Det menade Shaftesbury. Frågan om smakomdömen är subjektiva eller objektiva ställdes för första gången med full skärpa av Hume. Kants utredningar av smakomdömenas natur och hans lära om det intresselösa välbehaget kom att få en stor betydelse för den följande debatten, bl.a. för Hegel och Schopenhauer.

Hegels estetik – inte minst hans doktrin om konstens död – har i våra dagar fått en förnyad aktualitet. Romantikens konstsyn lever

fortfarande kvar i vår tid genom sin syn på konstnären som ett geni och sin starka betoning av originalitetens värde. Den idealistiska traditionen från Hegel fick en betydande representant i Croce, som kring sekelskiftet 1900 intresserade sig för konsten som intuitiv aktivitet och som individuellt intryck. Den idealism som Croce utvecklade har fått både efterföljare och kritiker. Till de förra hör britten R.G. Collingwood liksom en del fenomenologer. Till de senare hör marxisterna och åtskilliga analytiska estetiker.

Författare: Göran Hermerén

Några forskningstraditioner i vår tid

Inom den fenomenologiska traditionen har ett flertal forskare, inspirerade av Franz Brentano och Edmund Husserl, analyserat medvetandets innehåll vid konst- och skönhetsupplevelser. Hur skall man förstå den process som det innebär att läsa en dikt eller tolka ett konstverk? På vilket sätt kompletteras och konkretiseras det skrivna (målade) av läsaren (betraktaren)? Centrala namn i denna tradition är Maurice Merleau-Ponty och Roman Ingarden. Viktiga för den följande debatten har särskilt Ingardens analyser av det litterära verket blivit. En nutida representant för denna tradition är fransmannen Mikel Louis Dufrenne.

Till den marxistiska traditionen hör en rad tänkare som mer eller mindre nära ansluter sig till idéer hos Marx och Engels. De har varit mycket upptagna av problemen om konstens och konstkritikens förhållande till samhällets ekonomiska bas. Den sovjetiska estetiken, liksom estetiken i förutvarande DDR, har med några viktiga undantag huvudsakligen varit ortodoxt marxistisk, medan revisionisterna funnits i Frankrike, Västtyskland, Storbritannien och USA. Det samhällskritiska engagemanget har utvecklats ytterligare i kretsen kring Frankfurtskolan. Till de mest betydande estetikerna i denna grupp hör framför allt Theodor Adorno, Herbert Marcuse och Walter Benjamin.

Den heterogena grupp av forskare som kan kallas analytiska estetiker har utgått från beskrivningar, analyser, tolkningar och värderingar av konst och konstupplevelser och analyserat de begrepp som därvid används eller förutsätts. Enligt Monroe Beardsley är estetik en metavetenskap i den meningen att dess undersökningsobjekt är utsagor om konst och om estetiska upplevelser.

Andra viktiga namn inom den nutida analytiska estetiken är Arthur Danto, Nelson Goodman, John Hospers, Susanne Langer, Joseph Margolis, Frank Sibley, Charles Stevenson, Morris Weitz och Richard Wollheim. Under de senaste 40 åren har estetiken genomgått en snabb utveckling och framsteg har gjorts på en rad områden.

Författare: Göran Hermerén

Organisationer

I många länder finns nationella estetiska föreningar, t.ex. i Japan, Sydkorea, Ryska federationen, USA, Storbritannien, Italien och de nordiska länderna. Dessutom finns en internationell världsomfattande organisation, International Association of Aesthetics (IAA), i vilken såväl enskilda individer som nationella föreningar kan vara medlemmar.

Författare: Göran Hermerén

Estetiken i Sverige

Också i Sverige har forskare inom olika ämnen, främst filosofi, men även konst-, musik- och litteraturvetenskap, bidragit till att föra den estetiska debatten framåt. Den förste estetikprofessorn i Sverige var Anders Lidbeck i Lund 1742. Som eget ämne förekommer estetik

endast i Uppsala (med en docentur i ämnet). Vid övriga lärosäten kan estetik studeras inom ramen för filosofi och konstvetenskaper.

Bland svenska forskare som ägnat sig åt estetiska problem kan – utom Lidbeck – nämnas P.D.A. Atterbom, Ingmar Bengtsson, Teddy Brunius, Rolf Ekman, Ingemar Hedenius, Göran Hermerén, Hans Larsson, Albert Nilsson, Alf Nyman, Hans Ruin, Viktor Rydberg, Sven Sandström, Göran Sörbom, Esaias Tegnér och Thomas Thorild.

Författare: Göran Hermerén

Estetik och konstskapande

Estetik betecknar också de synsätt och de värderingar som i praktiken gör sig gällande i alla slags konstskapande och bedömning av konst, oavsett om det finns en teoretisk bakgrund. Stil i konsten uppfattas t.ex. ofta som uttryck för en estetik. Den filosofiska estetiken utgår i stor utsträckning från dominerande drag i konst och publikvärderingar i sin tid, men någon fullständig överensstämmelse finns inte. Många konstnärliga yttringar avspeglar en särpräglad estetik utan att den givit spår i filosofisk estetik. Den medeltida konsten har endast i ringa utsträckning motsvarats av teoretisk estetik medan den kinesiska konstutvecklingen alltifrån flera århundraden f.Kr. beledsagades och påverkades av en filosofisk estetik, liksom antikens klassiska konstutveckling och dess tradition från och med renässansen. Studiet av den outtalade estetikens yttringar och samspel med teorier i bedömningstendenser etc. sker inom smakhistorien.

Empirisk estetik, studiet av estetiska förhållningssätt och verkningar, omfattar bl.a. experimentella smakundersökningar och studium av psykologiska förutsättningar för upplevelse av gestaltad form och färg. Den inleddes på 1870-talet av Gamla testamentet Fechner med prövningar av klassiska formteorier, och på 1930-talet fördjupade bl.a. matematikern G.D. Birkhoff detta studium. Med gestaltpsykologin och formalismen i modern konst som förutsättningar har Rudolf Arnheim givit förklaringar till formgestaltningens verkningsfullhet med stort inflytande över estetiken. Daniel E. Berlyne har utgått från tesen att konstverket utmärks av originalitet och från teorier om människans behov av psykisk stimulans i studier som visar hur gensvaret på konsten relaterar sig till individens läggning, konstvana och kulturella bakgrund (jämför konstpsykologi). Det nära sambandet mellan kulturell inlärning (i hem och skola) och ”estetisk kompetens”, som visar sig i kulturell aktivitet, utställningsbesök, kunskap om namn etc. och i förtrogenhet med olika konstyttringar, har kartlagts med sociologisk metod av Pierre Bourdieu, som också bidragit till avgränsningen av estetiken genom att kartlägga aspekter på konstlivets icke-estetiska sida i det sociala attitydspelet kring konstyttringarna (jämför konstsociologi). Med anknytning till bl.a. dessa traditioner studerar miljöpsykologin upplevelseförutsättningarna i vårt förhållande till den byggda miljön.

Författare: Sven Sandström

Litteraturanvisning

T.W. Adorno, *Ästhetische Theorie* (1970);
M.C. Beardsley, *Aesthetics from Classical Greece to the Present* (1966);
M.C. Beardsley, *Aesthetics, Problems in the Philosophy of Criticism* (2:a upplagan 1981);
D.E. Berlyne (utgivare), *Studies in the New Experimental Aesthetics* (1974);
J. Emt & G. Hermerén (utgivare), *Konst och filosofi* (1990);
R. Français, *Psychologie de l’art et de l’esthétique* (1979);
G. Hermerén, *Aspects of Aesthetics* (1983);
S. Kjørup, *Æstetiske problemer* (1971);

J. Margolis (utgivare), *Philosophy Looks at the Arts* (3:e upplagan 1987);
G. Pochat, *Estetik och konstteori* 1–2 (1981);
S. Sandström, *Se och uppleva* (1983);
R. Shusterman (utgivare), *Analytic Aesthetics* (1989);
R. Wollheim, *Art and its Objects* (2:a upplagan 1980).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, estetik. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/estetik (hämtad 2018-01-29)

Innehåll

Problemområden
Estetikens historia
Några forskningstraditioner i vår tid
Organisationer
Estetiken i Sverige
Estetik och konstskapande
Litteraturanvisning

Läs även om

konstfilosofi
humor
Johannes Volkelt
Immanuel Kant
språksociologi
metapsykologi
musikvetenskap
människosyn
Platon
litteraturvetenskap

stress

stress (engelska, ’tryck’, ’spänning’, ’stress’), inom psykologisk, medicinsk och allmänbiologisk vetenskap de anpassningar i kroppens funktioner som utlöses av fysiska eller psykiska påfrestningar, stressorer (stressfaktorer).

De krav som ställs på människor i dagens västerländska samhälle framkallar samma biologiska stressreaktioner som de vilka hjälpte våra förfäder att överleva genom att stärka deras beredskap för kamp eller flykt. Kroppens anpassningsreaktioner var ändamålsenliga i en tillvaro där muskelstyrka spelade en avgörande roll. Dessa reaktioner kan vara till mer skada än nytta i industrisamhället genom att människan tvingas att anpassa sig till annorlunda stressorer, såsom yrkeslivets ökade arbetstakt och ökade förändringstakt, den sistnämnda betingad av bl.a. ökad användning av datorstyrda metoder. Begreppet stress skapades under 1940-talet av fysiologen Hans Selye som tolkning av djurexperimentella fynd formulerade i *General Adaptation Syndrome* (GAS). Selye ansåg där att anpassningen till fysiska påfrestningar (bl.a. stark hetta, köld, syrebrist och blodförlust) kunde uppdelas i tre stadier: alarmstadiet, motståndsstadiet och, vid särskilt svår eller långvarig påfrestning, utmattningsstadiet. Modellens giltighet för människan är omstridd.

Stressreaktionen hos människan kan till stor del beskrivas som en alarmreaktion med sammanlänkade psykiska och kroppsliga skeenden. Den innebär en aktivering av det sympatiska nervsystemet och en ökad avgivning till blodet av de s.k. stresshormonerna adrenalin, noradrenalin och kortisol. Mätningar av halterna av dessa hormoner i blod-, urin- och salivprov har belyst individers nivå av stress under och efter en arbetsdag. Hos personer som under lång tid är utsatta för betydande daglig stress har man ibland kunnat konstatera avtagande bildning av kortisol; detta har tolkats som ett tecken på fysiologisk utmattning.

När det råder balans mellan de krav som ställs och vår förmåga att hantera kraven kan stress upplevas som en positiv utmaning och ”fartgivare”. Negativ stress framkallas både när kraven överstiger individens förmåga (överstimulans) och när kraven är så låga att man inte får tillfälle att använda och utveckla sin förmåga (understimulans). Beträffande yrkesarbete anger den s.k. krav–kontrollmodellen att kombinationen av höga krav och låg grad av kontroll är mest ägnad att framkalla stress. Ordet ”kontroll” innebär här individens medinflytande över arbetsuppgifter och arbetsmetoder.

En hög stressnivå under lång tid ökar risken för uppkomst av högt blodtryck och hjärtinfarkt. Andra problem som har samband med stress är bl.a. övervikt, diabetes, blodfettförhöjning, psoriasis och långvarig smärta. Likaså har vissa psykiska störningar samband med stress, framför allt ångestsyndrom och depression.

Alkoholmissbruk kan utlösas eller förvärras av stress genom att alkohol tillgrips som medel mot den oro och ångest som framkallas av stresstillståndet.

Vissa medicinska diagnosbegrepp är uttryckligen knutna till stress. *Akut stressreaktion* och *posttraumatiskt stress-syndrom* utlöses av extremt plågsamma eller hotfulla upplevelser, såsom livshotande katastrofer, krigshandlingar eller våldtäkt. Stressbegreppet har kommit att utvidgas till att beskrivas som bakgrund till omstridda begrepp som utbrändhetssyndrom och utmattningssyndrom.

Befolkningsundersökningar visar att en mycket stor del av de yrkesverksamma anser sig vara utsatta för stress i arbetet. Sambandet mellan upplevd stress och de nämnda sjukdomarna respektive syndromen är i regel svårt att fastställa i det enskilda fallet.

....

Författare: Jörgen Malmquist Marianne Frankenhaeuser

Stress hos djur

Stress är hos djur inte ett entydigt begrepp. Om ett djur utsätts för fara – till exempel angrepp eller hot, stark kyla eller hetta, även social stress – inträder alarmfasen, med flykt eller motstånd som resultat. Den förknippas med skärpta sinnen, ökad hjärtverksamhet och liknande fysiologiska reaktioner, vid vilka binjuremärgen aktiveras (adrenalin).

Om faran snabbt avvärjs återgår allt till det normala. Motståndsfasen inträder när stressfaktorerna fortsätter att verka och innebär att kroppens resurser mobiliseras på ett mer genomgripande sätt. I denna fas är det binjurebarkens aktivitet som ökar, bland annat dess insöndring av kortisol och andra, besläktade hormoner.

Om den svåra situationen fortsätter nås förr eller senare utmattningsfasen, den gräns där kroppen inte förmår bekämpa till exempel sår, sjukliga förändringar, magsår, infektioner och parasitangrepp. Det är den senare fasen som ska jämföras med den stress som hos människan kan ge både psykiska och fysiska symtom.

....

Hos husdjur orsakar stress lidande och produktionsstörningar. De flesta husdjur mår till exempel bäst vid betydligt lägre temperatur än människan, och värme är en vanlig stressfaktor som till och med kan leda till dödsfall. Trängsel, dålig ventilation, hög ljudnivå, långa transporter, ovarsam hantering och rangordningsstrider är andra stressfaktorer. Exempel på känsliga djur är svin, hos vilka stress kan orsaka sjukdomar och kvalitetsfel hos köttet.

Författare: Patrick Meurling Josefine Lärn-Nilsson

Stress hos växter

Med stress hos växter avses en för växten ogynnsam omgivningsfaktor, till exempel köld, stark värme, vattenbrist, näringsbrist, för starkt ljus eller gift. Stress orsakar hos växter dels direkta verkningar (på engelska kallas en sådan förändring för *strain*), till exempel slokande blad vid vattenbrist, dels aktiva motåtgärder eller responser, till exempel stängning av klyvöppningarna.

Vid stress startas syntes av speciella proteiner, av vilka de mest studerade är de så kallade värmechockproteinerna. En del av dem har till uppgift att stabilisera andra proteiner. Det finns också speciella stresshormoner hos växter (abskisinsyra är det mest välkända), vilka bildas vid stress och utlöser stressresponser.

Zoofysiologer talar om stress som ett tillstånd eller en reaktion som orsakas av stressfaktorer, medan växtfysiologer alltså använder stress för faktorerna och *strain* för reaktionen.

Författare: Lars Olof Björn

Litteraturanvisning

H. Selye, *Stress* (svensk översättning 1958);
H. Selye, *Stress utan oro* (svensk översättning 1974).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, stress. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/stress (hämtad 2018-01-29)

Läs även om biologisk psykologi allostas hälsopsykologi smärta GAS positiv psykologi psykosomatisk sjukdom kvinnomisshandel psykisk störningalarmreaktion

depression

depression (latin *depre′ssio* ’nedtryckande’, av de′primo ’trycka ned’, ’böja’), *nedstämdhet*, sänkt grundstämning.

Depression betecknar dels ett symtom, dels ett syndrom där symtomet depression ingår tillsammans med andra symtom. Ibland avses även psykiska störningar som domineras av sänkt grundstämning. Depression kan uppvisa alla grader från lätt och snabbt övergående dysterhet till djupt och ihållande tungsinne. Vid djup depression sjunker självförtroendet till känslor av otillräcklighet, ringhet och ovärdighet. Skuldkänslor aktiveras inte bara för den oföretagsamhet som är en följd av depressionen utan också för handlingar eller underlåtelser som ligger långt tillbaka i tiden.

Självförebråelser och självanklagelser kan stegras till djupaste samvetsnöd. För personer med religiös förankring förbinds känslan av skuld med synd och kombineras ofta med föreställningar om straff. Skuld- och strafftankar liksom självnedvärdering kan anta orimliga proportioner och vara omöjliga att påverka med förnuftet. De uppfyller därmed kriterierna för vanföreställningar, t.ex. ringhets-, försyndelse-, straff- och förföljelseidéer. Också hallucinationer kan förekomma vid djupa depressioner. Liksom vanföreställningar kan de förstås utifrån den sänkta grundstämningen och kallas därför *syntyma*, dvs. i överensstämmelse med stämningsläget. När vanföreställningar och hallucinationer, liksom stumhet (mutism) eller uttalad motorisk hämning (stupor), förekommer kallas depressionen *psykotisk*. I förlängningen ligger också känslor av hopplöshet och meningslöshet, livsleda, dödsönskningar, självmordstankar och självmordshandlingar.

Fördjupningen av symtomet går ofta parallellt med tillkomsten av andra symtom och utvecklingen av ett *depressivt syndrom*. Vanligast är trötthet, koncentrationssvårigheter, obeslutsamhet, förlust av intresse och engagemang, sömnstörning, aptitlöshet med viktförlust, nedsatt sexuellt intresse och allmänt förlångsammat tempo (hämning). Man skiljer mellan *egentlig depression* (engelska *major depression*) och *dystymi*, beroende på hur omfattande syndromet är. En del egentliga depressioner har melankoliska drag, som visar sig genom att man vaknar tidigt på morgonen, att tillståndet är värst på morgnar och förmiddagar och att symtomen inte skingras när något positivt händer. Vid melankoli upplevs den sänkta grundstämningen annorlunda än sorgen efter en kär anhörig.

Vid depression under graviditet och efter förlossning kräver eventuell behandling med läkemedel ett val av preparat och dos som innebär lägsta möjliga risk för negativa verkningar på fostret respektive det nyfödda barnet. Depression efter förlossning benämns *postpartumdepression*, *postnatal depression* eller *förlossningsdepression*. Detta problem drabbar 10–15 % av barnaföderskorna. Orsakerna bedöms vara en kombination av biologiska och psykosociala faktorer.

Symtomen, som börjar inom tre månader efter förlossningen, är av samma slag som vid depression i övrigt, men kan få en särskild karaktär av att kvinnan upplever det svårt att knyta an till barnet på ett optimalt sätt. Det är inte ovanligt att också partnern får depression. Behandlingen kan vara psykoterapi eller läkemedel eller bådadera. Postpartumdepression ska inte förväxlas med ”maternity blues”, en lättare nedstämdhet som i regel varar bara några dagar under första veckan efter förlossningen. Postpartumdepression är inte detsamma

som postpartumpsykos, som är ett allvarligare och betydligt ovanligare tillstånd.

Depression som symtom eller syndrom är ofta sekundär till kroppslig sjukdom, t.ex. tumörsjukdomar och resttillstånd efter virusencefaliter. Depression kan också vara sekundär till andra psykiska störningar, såsom schizofreni, alkoholism, tvångsneuros, personlighetsstörningar och organiska psykiska störningar, t.ex. asteniska syndrom och demens. *Primär depression* är en psykisk störning där sänkt grundstämning redan från början dominerar bilden. De viktigaste primära depressionerna ingår i periodiska affektiva sjukdomar och reaktiv depression.

Periodiska affektiva sjukdomar är antingen unipolära, med enbart depressiva episoder (periodisk melankoli), eller bipolära, varvid depressiva episoder omväxlar med maniska; se bipolär sjukdom. Vid periodiska affektiva sjukdomar föreligger vanligtvis egentlig depression med melankoliska och ibland psykotiska drag. Livshändelser kan utlösa episoderna, men de kan också uppträda utan påvisbar orsak. Ibland finns en årstidsbunden variation av sinnesstämningen (engelska *SAD*, *seasonal affective disorder*), särskilt i form av depression i kombination med ökning av sömn, aptit och vikt under den mörka årstiden.

Reaktiv depression har direkt samband med livshändelser och lättar när den yttre belastningen avtar. Den kan bestå av både egentlig depression och dystymi. Vid en del av dessa tillstånd finns en underliggande depressiv karaktärsneuros med låg tröskel för motgångar och belastningar. Sorg är en normal form av depression som uppstår som reaktion på förluster.

Neurokemiska förändringar har påvisats vid depression, och detta gäller särskilt signalsubstanserna serotonin och noradrenalin i centrala nervsystemet. Depression behandlas med antidepressiva läkemedel, psykoterapi av dynamisk eller kognitiv typ och i svåra fall med ECT (elektrokonvulsiv terapi). Vid depression som är bunden till den mörka årstiden har ljusbehandling i många fall bedömts vara framgångsrik; systematiska undersökningar har dock inte givit bevis för behandlingens effekt. Periodiska affektiva sjukdomar kan förebyggas med litium.

Författare: Jörgen Malmquist Jan-Otto Ottosson

Litteraturanvisning

J.-O. Ottosson, *Psykiatri* (3:e upplagan 1988).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, depression. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/depression (hämtad 2018-01-29)

Läs även om

- melankoli
- mani
- årstidsbundna affektiva störningar
- postpartumpsykos
- hallucination
- bipolär sjukdom
- psykossjukdom
- cykloida syndrom
- neuros
- sorg

SW 14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d.

nätverk

nätverk, term som förekommer inom många olika områden.

Inom datavärlden talar man om datanät (se nät) och inom massmedierna om network. Socialantropologer studerar beteendeformer i förhållande till det nät av sociala relationer som människor omger sig med. Dessa kan ha olika mönster (täta nätverk och glesa) eller ha olika funktion (formella och informella nätverk).

Nätverk har fått stor betydelse i hälsorelaterad forskning och analys av social struktur och ohälsa (jämför socialt nätverk). Särskild nätverksmetodik har utvecklats inom socialpsykologiskt och terapeutiskt arbete, jämför nätverksterapi.

Inom *företagsekonomi* används termen både för att beskriva en organisationsform inom ett företag eller en organisation (nätverksorganisation) och för att karakterisera samspelet mellan företaget och dess omgivning. En nätverksorganisation är en decentraliserad organisation som hålls ihop av olika relationer och kontakter, ofta utan att ha något egentligt centrum. Nätverk kan definieras på flera olika sätt, bl.a. som ”det totala mönstret av relationer inom en grupp av organisationer som agerar i syfte att nå gemensamma mål”. Detta synsätt förutsätter att alla i nätverket vet var gränsen går mellan ”vårt” nätverk och andras.

Enligt ett annat synsätt definieras nätverk som ”grupper av två eller flera kopplade utbytesrelationer”. Händelser i en köpar–säljarrelation får t.ex. effekter på – och påverkas av – händelser i andra relationer. Definitionen ger också utrymme för att det eller de nätverk som urskiljs kan se olika ut för skilda aktörer beroende bl.a. på var dessa befinner sig i nätverket och vilka de väljer att betrakta som delaktiga i nätverket.

Författare: Dorrit Carlson

Källangivelse

Nationalencyklopedin, nätverk. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/nätverk (hämtad 2018-01-29)

Läs även om

- språksociologi
- släktskap
- sociologi
- konkurrens
- freds- och konfliktforskning
- socialpsykologi
- yta
- pidginspråk
- integration
- stamsamhälle

världsbild

världsbild, föreställning om tillvarons beskaffenhet och universums byggnad, knuten till ett bestämt historiskt skede. Se även världsåskådning.

Världsbildens förändring kännetecknas bland annat av ett allt mer vidgat perspektiv över tid och rum samt av skiftande tankar kring vilka krafter som upprätthåller universum. I Gamla Testamentets världsbild är universum några få årtusenden gammalt, skapat och styrt av Gud. Där, liksom i många senare världsbilder (den ptolemaiska, den medeltida) ansågs det självklart att jorden hade en central position i ett universum som i jämförelse med nutida uppfattning tänktes utomordentligt litet. Med Nicolaus Copernicus kom insikten att jorden är en planet, och mot slutet av 1500-talet hävdade Thomas Digges att solen är en stjärna bland alla andra stjärnor i en oändlig rymd (liknande idéer hade förekommit redan under antiken). Först vid mitten av 1700-talet började man spekulera om att stjärnorna kan vara samlade i stjärnsystem (som vi nu kallar galaxer).

Vid den tiden möter man ofta tanken att Gud vid världens skapelse hade frambringat materian, naturkrafterna och naturens lagar och att han sällan eller aldrig behövde ingripa i världens öde (se deism). Immanuel Kant och Pierre Simon de Laplace skisserade hypoteser kring hur solen och planeterna kan ha uppkommit ur diffusa materiemoln. Att solsystemet var en produkt av naturliga processer innebar att jordens och himlakropparnas existens kunde förklaras utan någon skapargud. I sinom tid skulle utvecklingsläran antyda att samma förhållande gällde för livets former. Genom att Gud blev överflödig som förklarande faktor försvann gudsbegreppet ur naturvetenskapens världsbild. Att utforska naturen blev att avslöja de lagar som gäller för materian och naturkrafterna, de ansågs styra alla händelseförlopp och frågan om deras ursprung har ofta avfärdats som ”metafysik”.

I de flesta gamla världsbilder ansågs människan vara skapad ungefär samtidigt med universum. Geologins utveckling under 1800-talets första hälft visade att jorden har existerat under oerhört långa tidsåldrar (hundratusentals eller miljoner år). Charles Darwins utvecklingslära (1859) gjorde det sannolikt att även livet har mycket hög ålder och att de nutida organismerna har växt fram ur äldre, enklare former. Forskning på skilda fält inom naturvetenskapen har gett insikten att människan liksom alla andra arter har en flyktig existens inom en biologisk historia som sträcker sig över årmiljarder. Jordens ålder uppskattas numera till 4,6 miljarder år.

Under 1920-talet blev det klarlagt att det verkligen existerar stjärnsystem utanför det egna stjärnsystemet Vintergatan. Man fann också att universum utvidgar sig genom att stjärnsystemen flyr bort från varandra. Senare forskning antyder att universum kan ha blivit till i en ”urexplosion” (stora smällen) ca 13,8 miljarder år före vår tid. Några forskare har gjort spekulativa försök att med hänvisning till kvantmekaniken förklara universums uppkomst. Andra menar att ”skapelsen” representerar en oöverkomlig gräns för naturvetenskapen: det fanns inte något ”före” som låter sig beskrivas genom vetenskapliga metoder.
I den moderna kosmologins världsbild kan universums historia beskrivas som en process där allt mer komplexa former har uppträtt efter hand. Universum var i begynnelsen ett kaos av elementarpartiklar ur vilka vissa lätta atomkärnor bildades i ett tidigt skede (väte, helium, litium). Medan universum utvidgades och svalnade uppkom stjärnor och stjärnsystem. I stjärnornas inre, och i samband med att instabila

stjärnor sprängdes sönder, blev de övriga grundämnena till. Efter någon årmiljard fanns tunga grundämnen i sådan omfattning att även planetsystem kunde uppkomma då nya stjärngenerationer bildades. Livets utveckling på jorden kan ses som en fortsättning av denna komplikationsprocess. Vi vet ännu inte om detta händelseförlopp är unikt eller om liv (eller andra lika komplicerade strukturer) har uppkommit på andra håll i universum.

Utvecklingstanken innebär inte att det finns något ”mål” för livets eller världsalltets historia. Teleologiska betraktelsesätt (se teleologisk etik) är främmande för den moderna naturvetenskapens världsbild. Skapandet av allt mer komplexa former leder dessutom till en ständig ökning av entropi; uppkomsten av ordning sker alltså till priset av större oordning någon annanstans.
En världsbild kan även innefatta element av religiös eller ideologisk karaktär men också kunskapsteoretiska antaganden exempelvis om vad medvetande är och hur det är förknippat med hjärnan och nervsystemet. Någon allmänt accepterad uppfattning om medvetandets natur finns ännu inte.

Inom det västerländska samhället ryms många, sinsemellan mycket olika världsbilder, grundade på skilda tolkningar av vetenskapliga fakta eller mänsklig erfarenhet. Trots en tilltagande sekularisering har religiösa föreställningar levt vidare, dock ofta modifierade av vetenskaplig kunskap. Ett av kännetecknen för en religiös världsbild är att vetenskapen anses otillräcklig när det gäller att förklara och beskriva tillvaron. Ofta tänker man sig att medvetandet är av en annan natur än materian och kan frigöra sig från denna, att universum blev till genom en gudomlig skapelseakt och med ett bestämt syfte och att naturlagarna är Guds verktyg för att upprätthålla skapelsen. Även ockultism, magi, astrologi och andra former av kvasivetenskap är – vid sidan av religiös fundamentalism – viktiga inslag i många människors världsbild. Över jorden i dess helhet spelar olika religiösa världsbilder en utomordentligt stor roll; deras inflytande har knappast förminskats under senare decennier.

Författare: Peter Nilson

Litteraturanvisning

G. Aspelin, *Världsbilder och livsideal: Studier i jämförande idéhistoria* (1968);
C.-R. Bråkenhielm, *Människan i världen: Om filosofi, teologi och etik i våra världsbilder* (3:e upplagan 1994);
Kjell Jonsson, *Harmoni eller konflikt?: En idéhistorisk introduktion till förhållandet mellan vetenskap och religion i Västerlandet* (1991);
R. Penrose, *The Emperor’s New Mind Concerning Computers, Minds and the Laws of Physics* (1989).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, världsbild. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/världsbild (hämtad 2018-01-29)

Läs även om

- heliocentrisk världsbild
- Immanuel Kant
- atomlära
- livets uppkomst
- Giordano Bruno
- människosyn
- ateism
- metafysik
- planet
- antropiska principen

världsåskådning

världsåskådning, en ofta personligt färgad uppfattning av världen och livet som ger vägledning åt handlandet.

En världsåskådning innefattar filosofiska och vetenskapliga påståenden om verkligheten men bestäms av värderingar, ofta knutna till någon viss samlande princip. En humanistisk världsåskådning kan sägas ha individen som grundprincip, en socialistisk utgår från gemenskapen, en ekologisk har mänsklighetens överlevnad som ledande princip osv. Begreppet har sin bakgrund i den tyska filosofiska traditionen från Kant och framåt (*Weltanschauung*). I svenskt språkbruk är ordet numera mindre vanligt. Oftare talar man om livsåskådning, som är liktydigt med världsåskådning men ibland starkare betonar det personliga och existentiella, stundom också religiösa momentet. Ordet ideologi ligger likaså nära världsåskådning i betydelse men avser ett mer kollektivt begrepp utan den idealistiska och individualistiska anstrykning som ligger i begreppet världsåskådning. Jämför världsbild.

Litteraturanvisning

H. Benesch, *Warum Weltanschauung: Eine psychologische Bestandsaufnahme* (2:a upplagan 1990);
K. Jaspers, *Psychologie der Weltanschauungen* (6:e upplagan 1971).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, världsåskådning. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/världsåskådning (hämtad 2018-01-29)

Läs även om

- livsåskådning
- språksociologi
- vishetslitteratur
- Karl Jaspers
- Immanuel Kant
- idé- och lärdomshistoria
- mod
- folkreligion
- autonomi
- Augustinus

livsåskådning

livsåskådning, de mer eller mindre systematiserade svar människor ger på grundläggande frågor om livets mening och om verklighetens innersta natur.

I äldre svensk litteratur skilde man som regel mellan ”världsåskådning” och ”livsåskådning”.

Världsåskådningen omfattade då teorier om verklighetens beskaffenhet, och frågor om livets mening och mål fördes till livsåskådningen. Existentialismen kan kallas en livsåskådning liksom ekosofi eller humanism. För människors svar på de grundläggande livsfrågorna använder man ofta termen *livstolkning*. Ett med livsåskådning besläktat begrepp är ideologi.

Religioner räknas i regel in bland livsåskådningarna, men det finns också ett språkbruk som skiljer mellan ”religion” och ”livsåskådning”. Livsåskådningar uppvisar ofta ett samspel mellan tre olika komponenter: 1) teorier om människan och världen, t.ex. om universums uppkomst, om vad som skiljer människan från djuren eller vad som händer efter döden; 2) värderingar och normer av grundläggande natur, vad man kan kalla ett centralt värderingssystem; 3) en grundhållning, ett sätt att uppleva situationen som människa i världen; det kan vara en i åskådningen invävd grundton av tilltro, hopp eller förtvivlan, och det kan vara en sammansatt känsla som det är svårt att ge ett namn. En definition kan då bli följande: en livsåskådning är de teoretiska och värderingsmässiga antaganden som utgör eller har avgörande betydelse för en övergripande bild av människan och världen och som bildar ett centralt värderingssystem och ger uttryck åt en grundhållning. En viktig del av livsåskådningen utgör människosynen.

Livsåskådningar möter man i många sammanhang: filosofiska, religiösa, politiska och litterära texter, konstnärliga gestaltningar av skilda slag, populärkulturens attityder till livet och döden. Forskning om livsåskådningar sker därför i olika vetenskapliga discipliner, främst inom ämnena praktisk filosofi, tros- och livsåskådningsvetenskap och empirisk livsåskådningsforskning. Inom folkhögskolor och studieförbund finns en lång tradition av livsåskådningsstudier. Alf Ahlberg har här varit en viktig inspiratör.

Författare: Anders Jeffner

Litteraturanvisning

C.R. Bråkenhielm m.fl. (utgivare), *Aktuella livsåskådningar* 1–2 (1981–83).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, livsåskådning. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/livsåskådning (hämtad 2018-01-29)

Läs även om

- människosyn
- språksociologi
- religion
- antiintellektualism
- attityd
- ideologi
- Ludwig Wittgenstein
- existentialism
- empati
- världsbild

ideologi

ideologi (av *ideo-*, se *idé*, och *-logi*), ett mångtydigt men centralt begrepp i modern politisk teori, kunskapssociologi och idéhistoria.

Ofta används i dag ideologi allmänt i betydelsen åskådning, i synnerhet samhällsåskådning. En ideologi i denna mening utgör en någorlunda sammanhängande enhet, vilken innehåller såväl antaganden om verklighetens beskaffenhet som värderingar och handlingsnormer. Att vara anhängare av en ideologi betyder alltså att man accepterar dess verklighetsbeskrivning, delar dess grundläggande värderingar och stöder dess handlingsprogram.

Ideologibegreppets historia är skiftande, ofta dramatisk. Själva termen lanserades av den franske filosofen Destutt de Tracy 1798. Han avsåg därmed ett enhetligt system av säkra kunskaper. Hela den grupp av tänkare och samhällsreformatörer som omgav Destutt kallades ”ideologerna”. Napoléon Bonaparte, som kom på kollisionskurs med dem när han sökte försoning med katolska kyrkan, något som stred mot ideologernas principer, brännmärkte dem som orealistiska pratmakare. Ordet ideologi fick strax en anstrykning av världsfrånvänt hårklyveri.

I Tyskland kom det däremot tidigt att användas i positiv mening. Det sattes i samband med den vid 1800-talets början där dominerande idealismen. Det sades inte sällan att medan britterna utfört en ekonomisk revolution och fransmännen en politisk, så hade man i Tyskland revolutionerat ideologin, dvs. tänkesättet. Ja, det hävdades till och med att tyskarna besegrat Napoleon med ideologin som främsta vapen.

Denna föreställning utgjorde utgångspunkten för vad Marx och Engels redan i titeln till en gemensam, ofullbordad skrift kallade ”Tyska ideologin” (1845–46). Tyska ideologin innebar enligt Marx och Engels att man vände upp och ned på de verkliga förhållandena. Man trodde att det var de abstrakta idéerna som regerade historien, medan det i själva verket var den praktiska verksamheten.
Denna uppochnedvändning var, hävdade Marx och Engels, utmärkande för de dominerande föreställningarna i varje klassamhälle. En ideologi tjänade till att befästa den bestående ordningen, den var ”den härskande klassens ideologi”. Men den omfattades inte bara av de härskande utan spontant också av de förtryckta. Engels kom senare att tala om ideologin som ”falskt medvetande”, en beteckning som inte motsvarar den ursprungliga föreställningen att verkligheten i ideologin förvrids som i en hägring. Den bäddade däremot för tanken att det också skulle kunna finnas en sann ideologi – motsatsen till den falska – och denna tanke utvecklades framför allt i rysk marxism.

Marxismen själv eller den därmed förbundna socialismen kunde framställas som en ideologi.
Den moderna kunskapssociologin, som utvecklats från 1920-talet, tar däremot ofta sin utgångspunkt i de tidiga marxistiska föreställningarna om ideologi. Viktigaste namnet är här Karl Mannheim.
Kunskapssociologin har emellertid också valt andra vägar och utelämnat frågan huruvida en ideologi måste vara falsk eller förvriden; även sanningen är bunden till konkreta sociala omständigheter, säger t.ex. Robert Merton.

I den moderna statsvetenskapen liksom i dagligt tal har de politiska åskådningarna som liberalism, socialism och konservatism kommit att ses som ideologierna framför andra. En viktig roll för utvecklingen i Sverige spelade Herbert Tingsten med sina kritiska granskningar av enskilda politiska system som konservatism, fascism och socialism.

Han hävdade att dessa ideologier, som han huvudsakligen såg som i längden ohållbara, motsägelsefulla teorier om samhället, var på väg att försvinna i länder med fri partibildning och öppen debatt. Kvar blev ett slags demokratisk överideologi. Tingsten anslöt sig därmed till tesen om ”ideologiernas död”, som under 1950- och 60-talen spelade en viss roll även i bl.a. USA och Frankrike.

Under 1990-talet tycks denna tes vinna förnyad popularitet men nu med en annan innebörd. Nu sätts den i samband med sovjetsfärens upplösning och kommer i själva verket att innebära att en av de kämpande ideologierna segrat och erövrat ideologiskt monopol.

Samtidigt har den dominerande internationella forskningen om ideologi slagit in på andra vägar. Av stor betydelse har därvid intresset för språket som teckensystem varit. Ideologiforskningen har med andra ord inspirerats av semiotiken. Antropologen Claude Lévi-Strauss och litteraturkritikern Roland Barthes har därvid spelat en viktig roll. Att studera en ideologi blir nu inte huvudsakligen att ur en text eller annan manifestation av en ideologi söka vaska fram ett idéinnehåll utan att i själva det språkliga uttrycket finna den ”sekundära meningen”, alltså den extra information som uttrycket ger utöver den som är tillgänglig för en innehållsanalys. Ideologin har nämligen inte sin övertygelsekraft främst genom abstrakta idéer utan genom att anknyta till sådant som för dess bejakare ter sig som självklart, naturligt eller i överensstämmelse med sunda förnuftet. Denna anknytning framträder genom den språkliga formen.

Hos den franske marxistiske filosofen Louis Althusser finns också ansatser till samma angreppssätt, men han knyter samtidigt ideologierna till vad han kallar de ”ideologiska statsapparaterna”, skolan, kyrkan, rätten, familjen osv. Dessa institutioner utgör enligt hans mening förutsättningarna för människors tankar och åsikter. De ger så att säga ramarna för föreställningsvärlden. Man kan enligt Althusser inte tänka sig ett samhälle utan ideologi. Ideologi är alltså inte liktydigt med ”falskt medvetande” utan snarare förutsättningen för människors medvetande, deras åsikter och tankar, i ett bestämt samhälle.

Det senaste decenniets ideologiforskning har dominerats av ansträngningar att förfina analysinstrumenten men också att vidareutveckla problemen om förhållandet mellan ideologi och samhälle. Ett särskilt intresse har ägnats ideologiska förändringar, dvs. frågan hur och varför tänkesätt, värderingssystem etc. – kort sagt vad som populärt kallas tidsandan – förändras.

Författare: Sven-Eric Liedman

Litteraturanvisning

J. Larrain, *The Concept of Ideology* (1979);
S.-E. Liedman & Ingemar Nilsson, *Om ideologi och ideologianalys* (1989);
John B. Thompson, *Studies in the Theory of Ideology* (1984).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, ideologi. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/ideologi (hämtad 2018-01-29)

Läs även om

- marxism
- kunskapssociologi
- Karl Marx
- Friedrich Engels
- kommunism
- Antoine Destutt de Tracy
- hegelianism
- socialism
- antiintellektualism
- Friedrich Hegel

religion

religion [-liu:′n eller -ligiu:′n] (latin *reli′gio*, här ’vördnad för det heliga’, ’gudsdyrkan’, ett ord av omdiskuterat ursprung), en kulturyttring som inte låter sig infångas under någon generellt accepterad, heltäckande definition.

Otaliga försök har gjorts att i en allmängiltig formel fånga de olika religionernas väsen. Alltsedan upplysningstidens föreställningar om en ”naturlig religion” förekommer formelartade karakteristiker, t.ex. ”allvarlig och till gemenskap syftande inriktning hos individer eller kollektiv gentemot de makter som enligt deras uppfattning har den yttersta kontrollen över deras intressen och öden” (J.B. Pratt, ”The Religious Consciousness”, 1920). Enligt Schleiermacher, som var präglad av romantiken, är religion ”en känsla av absolut beroende”. Inspirerade av 100-årsminnet av dennes grundläggande arbete ”Reden” (1799) och av nykantianismen uppfattade både Nathan Söderblom och Rudolf Otto, oberoende av varandra, heligheten som religionens särmärke. Söderblom utgick bl.a. från en definition av ordet *religio* från det hedniska Rom: ”den obestämda rysning och bävan, som människan känner inför det hemlighetsfulla”, och han menar att ”religiös eller from är den, för vilken något är heligt”. Otto talar om det numinösa (av latin *numen* ’gudamakt’), som både injagar bävan och fascinerar. Mircea Eliade bygger på Otto; han tillerkänner det heliga, som är motsatsen till det profana, en överhistorisk realitet, men dess manifestationer i historien studerar han empiriskt.

Därmed tar han liksom flertalet kulturantropologer sin utgångspunkt i den religiösa människans verklighetsuppfattning och avvisar, trots inflytandet från C.G. Jung, både en psykologisk och en sociologisk reduktionism.

Det är svårt att förena religiös insikt med vetenskaplig empiri och att söka urskilja gemensamma grunddrag i religionerna samtidigt som man hävdar det unika i var och en av dem. Under hänsynstagande till olika teorier om religionens ursprung och utveckling kan man på ett rent deskriptiv-statistiskt vis säga att alla religioner hos folk med primitivare livsvillkor uppvisar animistiska och magiska element, mytbildning och religiös symbolik i skulptur, byggnader och målarkonst, men endast ett fåtal uppvisar en utbildad teologi. I alla utförs riter under dans och sång, och överallt finns schamaner eller präster. Polyteism och ren monoteism förekommer endast sporadiskt, medan både tron på ett högsta väsen, en höggud eller en makt har en vidsträckt (men inte universell) spridning.

De s.k. högreligionerna vill ge svar på frågan om livets mening, vad som är gott eller ont, varför människan måste lida och vad som kommer efter döden. Men de är vida mer än livsåskådningar. De räknar alla med en översinnlig verklighet och med utommänskliga gudomliga makter. Dessa träder i förbindelse med människorna i det som med kristet språkbruk kallas gudstjänst, genom sina utkorade redskap eller i särskilda uppenbarelser. Hela tillvaron står för den religiöse under gudomligt skydd. Samtidigt ställer de översinnliga makterna krav på människorna, som har plikter mot både gudar och medmänniskor. Kulter och riter, en gudomligt given moral och en lära om gudarna, om människan och om världen kännetecknar alltså religionerna. Deras språk är ofta myten, som i detta sammanhang är liktydig med den yttersta sanningen.

De moderna icke-religiösa och antireligiösa samhällsideologierna har av historiefilosoferna kallats för de nya socialreligionerna. Psykologiskt och sociologiskt sett tillfredsställer dessa väsentliga mänskliga behov och uttrycker sig ofta religiöst färgat, även om allt översinnligt är konsekvent utmönstrat. I stället åberopar man sig på vetenskapen. Praktiskt företräder de ofta samma medmänsklighet som religionerna. Också individuell skönhets- och naturdyrkan samt sexual- och idolkult har något gemensamt med motsvarande religiösa företeelser.

Enskilda religioner Visa tabell

....

Författare: Carl-Martin Edsman

Litteraturanvisning

”Religion”, *The Encyclopedia of Religion* (1987);
J. Waardenburg, *Religionen und Religion* (1986).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, religion. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/religion (hämtad 2018-01-30)

Läs även om

- dualism
- myt
- språksociologi
- uppenbarelse
- zoroastrism
- Koranen
- kult
- finsk-ugriska religioner
- Augustinus
- folkmedicin

buddhistisk filosofi

buddhistisk filosofi, filosofi som utgår från en buddhistisk världsbild.

Mycket av de filosofiska och psykologiska fundamenten inom buddhismen är sammanfattade i *abhidharma*, dvs. ”det som gäller läran (dharma)”. *Dharma* (sanskrit; pali *dhamma*) är ett centralt begrepp.

Vid sidan av den allmänt indiska betydelsen ’ordning’, ’lag’, ’regel’, som i buddhismen fått innebörden ’universell norm’ och därmed blivit en beteckning för ’läran’, är de osammansatta dharmas också, inom ramen för buddhistisk syn på tillvaron, ’alla de delar världen består av’, ”existensfaktorer”. Buddhan Shakyamuni skall själv ha undervisat om dessa dharmas. Den etymologiska och logiska definitionen av dharma är att de ”bär” något, dvs. sina individuella egenskaper. I sig själva existerar de varken materiellt eller andligen i tillvaron utan är bara något som kommer och försvinner i ögonblicket. De är inte knutna till något (sanskrit *anatman*, pali *anatta*, ”utan själ, jag”) och de är obeständiga eller förgängliga (sanskrit *anitya*, pali *anicca*). Det sägs vidare att de förekommer i ett slags flöde från stund till stund, och de är aldrig desamma. Ett relativt kontinuum uppstår ändå, eftersom de har ett slags ”likhet”, en konformitet. Till föreställningen om detta flöde i ögonblicket hör också det i läran ofta omtalade begreppet *pratityasamutpada* (sanskrit; pali *paticcasamuppada*), vilket kan tolkas som ’uppkomst av något i korrelation till något annat’.

Synen på människan är integrerad i synen på tillvaron. Redan till de tidigaste skolornas syn på dharmas hör förklaringen av hur dessa är hopsamlade till mer sammansatta företeelser. Det första steget är då de ansamlingar av existensfaktorer som kallas *skandhas* – de fem ”existensformerna”, vilka etablerar kropp, känsel, tanke, aktivitet och medvetande. Även sinnena och de av dem uppfattade objekten räknas upp som dharmas. En stor andel av dharmas (i theravada t.ex. 81 stycken) uppges såsom finfördelade i en rad psykiska faktorer, främst knutna till förnimmandet. På detta sätt blir den buddhistiska psykologin framför allt en förnimmandets psykologi, men avsikten med den är kanske mer att systematisera än att analysera.
För att dharmabegreppet skall kunna täcka hela verkligheten på alla nivåer skiljer man från de ovannämnda dharmas, som kallas ’betingade’ (sanskrit *samskrita*), några som är ’obetingade’ (*asamskrita*).

Obetingad är i första hand (och i alla skolbildningar inom buddhismen) *nirvana*. I och med den distinktionen kan man också ge en rent filosofisk och psykologisk tolkning av den slutliga frälsningen: man har då lämnat de betingade dharmas för de obetingade.
Inom de olika skolorna är det uppräkningarna av dharmas och definitionen av deras allmänna existenskaraktär som blir ett skiljemärke.

Samma syn på dharmas såsom grundläggande faktorer uttrycks också i buddhismens kunskapsteori. Frågan måste ställas hur människans kunskap kan fungera, om allt i världen och människan själv är något tillfälligt i ögonblicket, och det dessutom inte finns något som binder samman till en själ. I praktiken baserar buddhismen (liksom vedanta) möjligheterna till kunskap på att man ser två verklighetsnivåer, dels *paramartha* (’den yttersta saken’), dels *samvriti* (’döljandet’) vilken sägs vara en konvention. På den senare nivån kan det finnas riktiga och oriktiga sätt att definiera och resonera.

Den buddhistiska logiken har under sin utveckling stått i en nära dialog med den hinduiska. Den buddhistiske filosofen Dignaga (400–500-talen e.Kr.) utvecklade speciellt synen på med vilka medel rätt kunskap skall kunna uppnås; det finns bara två vägar: den direkta iakttagelsen, och den rätta slutledningstekniken. Sålunda utformade han och den senare filosofen Dharmakirti (600-talet e.Kr.) en buddhistisk variant av den hinduiska modellen för slutledningar, som påminner om den aristoteliska syllogismen. Logikens relation till den allmänna dharmateorin, som förnekar egentlig existens hos tingen, framgår tydligt av att den logiska definitionen inte talar om den enskilda företeelsen i sig utan om dess kännetecken. Definitionstekniken utövas framför allt i negativa termer (*apoha*).

Meditationsteknik och mystik har stort utrymme i vissa mahayanaskolor, i tantrismen och i vissa östasiatiska former av den buddhistiska religionen (se meditation). Även i den mystiska upplevelsen är det fråga om ett förvärvande av insikt. I all synnerhet den mer ursprungliga buddhistiska mystiken har i hög grad en kognitiv kvalitet, och meditationen (*dhyana*) spelar huvudrollen. Med detta medel kombineras den kunskap som uppnås genom tänkandet med ett ”skådande” (*darshana*). Men eftersom alla de betingade dharmas faller bort i den slutliga rätta insikten, är det inte en upplevande individ som erfar något i mystiken. Utvecklingen av meditationsteknik och religiös syn gör att i de senare buddhistiska skolorna, särskilt i Östasien, förvandlas ändå i viss mån den mystiska erfarenheten till en personlig upplevelse.

Författare: Gunilla Gren-Eklund

Litteraturanvisning

E. Frauwallner, *Die Philosophie des Buddhismus* (1956);
H. von Glasenapp, *Indisk filosofi* (1980);
T.R.V. Murti, *The Central Philosophy of Buddhism* (1955);
Th. Stcherbatsky, *The Central Conception of Buddhism and the Meaning of the Word ”dharma”* (1923).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, buddhistisk filosofi. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/buddhistisk-filosofi (hämtad 2018-01-29)

Läs även om

- anicca
- dharma
- nirvana
- dhyana
- Abhidhammapitaka
- skandha
- orsakskedjan
- indisk filosofi
- mystik
- dukkha

indisk filosofi

indisk filosofi syftar, liksom alla religiösa riktningar i Indien, framför allt till att nå den kunskap som kan ge frigörelse (*moksha*) från världen och omfödelsen.

Samtidigt med den försokratiska filosofin i Grekland växte det tänkande fram som samlats i såväl upanishaderna som i texterna för buddhistisk filosofi och jainistisk filosofi (jämför jainism). I dessa äldsta texter kan man urskilja många tidigare läror som samlats och fått enhetlig form, och på dessa bygger mycket av den senare filosofin.

Inom hinduismen utvecklades under århundradena kring Kr.f. flera filosofiska system av ontologisk karaktär, *darshana*. Traditionellt räknar man med sex sådana etablerade skolor, som kodifierades i grundläggande dogmatiska texter under denna period. Med utgångspunkt i dessa grundtexter har skolorna utformats under många följande århundraden av tänkare som ända in i vår tid försett dem med noggranna kommentarer av minst lika stor filosofisk betydelse som grundtexterna.

Först från och med slutet av första årtusendet e.Kr. knyts filosofin i Indien till verkliga individer efter att tidigare ha varit anonym eller knuten till mytiska personligheter.

Hela tiden har filosofiskolornas företrädare fört en intensiv debatt med varandra, troligen även med heretiker, och i all synnerhet med buddhistiska filosofer och i viss mån med jainister. Två darshana hör till den vediska traditionen – Mimamsa, som direkt knyter an till de ursprungliga vediska texterna, samt Vedanta, som i mycket följer Upanishadernas tankemönster.

Denna monistiska filosofi, som centreras kring identifikationen mellan individ och världsprincip (atman, brahman), fick sin främste representant i Shankara ca 800 e.Kr. Vedanta hade särskild betydelse under en period av fördjupad religiositet, särskilt i Sydindien, ca 1000 e.Kr. Två andra darshana, Samkhya och Yoga, tog ursprungligen i troligen hög grad upp föreställningar som hade växt fram utanför det etablerade vediska samhället. De knöts tidigt samman, så att Samkhyas världsbild kom att bli det filosofiska underlaget för Yogaanhängarnas livshållning och utövning av meditation.

På liknande sätt kopplades Vaisheshika och Nyaya tidigt samman så att Vaisheshikas systematiska förklaring av världens uppbyggnad blev underlag för den utvecklade form av logik och kunskapsteori som Nyaya presenterade. Särskilt Nyayas anhängare diskuterade under många århundraden med buddhistiska filosofer.

Författare: Gunilla Gren-Eklund

Litteraturanvisning

S. Dasgupta, *A History of Indian Philosophy* 1–5 (1922–55);
H. von Glasenapp, *Indisk filosofi* (svensk översättning 1980);
M. Hiriyanna, Outlines of Indian Philosophy (1932);
S. Radhakrishnan, *Indian Philosophy* 1–2 (2:a upplagan 1929).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, indisk filosofi. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/indisk-filosofi (hämtad 2018-01-29)

Läs även om. vedanta. upanishaderna. mimamsa vaisheshika Shankara. brahman. buddhistisk filosofi samkhya. Nyaya yoga

islam

islam (arabiska *islām* ’underkastelse’, ’kapitulation’, ’överlämnande’), benämning på den religion som räknar Muhammed som profet och Koranen som helig skrift.

Av samma rot kommer ordet *muslim* (’en som underkastar sig’). I Koranen har *islām* framför allt betydelsen ’underkastelse under Gud’ i form av att man följer den uppenbarelse som ges till Muhammed. Ordet brukar också förbindas med ordet *salām* (’fred’). Det används ibland tillsammans med *īmān* (’tro’), jämför *muūmin* (’troende’).

CARIN CARLSSON/NATIONALENCYKLOPEDIN

islam. Det finns drygt 1,3 miljarder muslimer i världen. Kartan visar de länder där muslimer utgör minst 30 % av befolkningen. Ett flertal länder har en betydande muslimsk befolkning som dock utgör en mindre andel av landets befolkning. I Indien finns t.ex. 158,4 miljoner muslimer – den näst största muslimska populationen i världen – men de utgör endast ca 13 % av landets totala befolkning. Flest muslimer, 196,5 miljoner, bor det i Indonesien.

....

Författare: Jan Hjärpe

Lära

Den centrala punkten i läran är monoteismen. Gud (Allah) är en, och inget får sättas vid sidan av Gud. Gud ses som världens skapare och ägare, men samtidigt som den som ger Lagen (*sharia*). Läran om Guds suveränitet gör att frågan om människans fria vilja blir ett teologiskt problem (jämför predestination). Människan är skapad av Gud och skall vara Guds tjänare. Hon bör alltså följa Guds lag, slutgiltigt uppenbarad genom Muhammed. Ofta framhålls att denna lag stämmer överens med människans medfödda natur. Islam är ”Guds religion”.

Människan (Adam) insattes som Guds ställföreträdare (*khalifa*) på jorden (t.ex. sura 2:30/28 – om den alternativa versnumreringen, se Koranen). Därför är människorna inte fria ägare utan Guds förvaltare av jorden och bör följa hans instruktioner. Gud har meddelat sig genom profeter, av vilka den siste är Muhammed. Till tidigare profeter räknas bl.a. Noa, Abraham, Mose, David, Salomo, Johannes Döparen och Jesus (*Nuh*, *Ibrahim*, *Musa*, *Daud*, *Sulayman*, *Yahya* respektive *Isa*). De tidigare uppenbarelserna – Tora, Psaltaren och ”Evangeliet” – har gått förlorade eller förvrängts, medan den sista och slutliga uppenbarade boken, Koranen, är ”beskyddad”, evig och ofelbar. Vid sidan av Koranen räknas Muhammeds eget föredöme (sunna) som normerande. Koranen ses som nedsänd från Gud genom ängeln Gabriel (Jibril) till Muhammed. Som sammanfattning av islams läror anför man ofta koranordet att man ”tror på Gud och den Yttersta Dagen och Änglarna och Skriften och Profeterna” (sura 2:177/172).

Likheterna med judisk och kristen tradition är påfallande. Många av personerna i Bibeln nämns eller alluderas på i Koranen, och en del berättelser är likartade. Där finns också material som påminner om judisk och östkristen legend- och sagoskatt (t.ex. haggada- och midrashstoff) och predikotradition, även om det finns betydande skillnader. Föreställningsvärlden är också likartad: Gud är världens skapare; människan ställs till ansvar för sina gärningar; Gud skall döma världen på den yttersta dagen, som föregås av naturkatastrofer och av en uppståndelse från de döda.

Djävulen (Shaytan, Iblis) finns också, liksom demoner (jinner) som försöker locka människorna till olydnad. Himmel och helvete väntar som slutlig belöning respektive straff.

En betydelsefull skillnad i förhållande till den bibliska traditionen är att Koranen förnekar att Jesus korsfästes och dog på korset, liksom att den avvisar inkarnationsläran. Där finns heller ingen försoningslära av den art som kännetecknar kristendomen (Jesu lidande som ställföreträdande för mänskligheten). Men Gud är ”den barmhärtige Förbarmaren”, den som förlåter. En särställning intar Abraham eftersom han i Koranen och i den muslimska traditionen förbinds med Mekka och med byggandet av Kaba.

De två huvuddogmerna, ”Ingen gud utom Gud” och ”Muhammed är Guds Sändebud”, utgör islams trosbekännelse (*shahada*). Den räknas som den första av islams fem ”grundpelare”: trosbekännelsen, tidebönen, fastan, allmosan och vallfärden.

Författare: Jan Hjärpe

Religionsutövning

Av de fem pelarna avser fyra gudstjänstlivet. Tidebönen (*salat*) utförs vid de fem bönetiderna, och den föregås av bönekallelsen (*adhan*). Fredagens middagsbön är veckans huvudgudstjänst i moskén och innefattar predikan. När bönen utförs gemensamt, fungerar en person som böneledare (*imam*). Bönen utförs i riktning mot Mekka, som utgör centrum i islams världsbild, varför också moskéerna byggs med den orienteringen. Fasta (*sawm*) iakttas under månaden Ramadan. Den avslutas när den följande mån-månadens nytändning blir synlig, och då firas fastebrytandets högtid (*Id al-fitr)*. I samband med brytandet av fastan är det vanligt att man erlägger sin allmosa (*zakat*). Den femte pelaren är vallfärden (*hajj*) till Mekka. Då firas offerhögtiden (*Id al-adha*). Islams fromhetsliv har också utvecklat andaktsövningar utöver de obligatoriska (t.ex. dhikr), särskilt inom de rörelser som hör till den islamiska mystiken (se sufism). Koranrecitationen spelar stor roll.

....

Gudstjänsthandlingar förutsätter rituell renhet, vilket har medfört detaljerade regler för när man är oren eller inte, och hur de rituella tvagningarna skall utföras (se ghusl). Till religionsutövningen räknas regler som skiljer mellan ”tillåtet” (*halal*) och ”förbjudet” (*haram*). Det gäller t.ex. föda, där griskött, blodmat och kadaver räknas som otillåtet liksom vin (och i analogi med vin även alkohol och droger över huvud taget). Traditionellt brukar med tillåtet kött avses sådant som kommer från djur slaktade enligt speciella regler. Omskärelse av pojkarna räknas som sunna. (Kvinnlig omskärelse förekommer som folksed men är inte föreskriven av religionen.)

Anständig klädsel räknas som en plikt. Även om något generellt bildförbud inte finns i Koranen har det funnits en motvilja mot att avbilda människor och djur, och kultbilder betraktas som förbjudna. Man skiljer också mellan vad som är ”rekommenderat” och vad som är

”klandervärt”. Man hävdar ofta att islam utgör ett fullständigt livsmönster, dvs. att alla frågor och allt handlande, såväl i samhälle som enskilt, hör till religionens område. Ett sådant allomfattande religionsbegrepp medför att man i nya situationer kan härleda regler ur Koranen och sunna, framför allt genom analogier.

Författare: Jan Hjärpe

Rättssystem

Eftersom islam kom att tillämpas som samhällsordning, först i Medina redan under Muhammeds egen tid och sedan i de första muslimska imperierna, utvecklades det islamiska regelsystemet till en rättsvetenskap för samhället, se islamisk rätt. Detta skedde i olika rättsskolor med delvis olika metoder för härledning och tillämpning av lagarna och med delvis olika praxis. På det ekonomiska området spelar detta en roll bl.a. i diskussionen om ränteförbudet (se islamiskt bankväsen).

Omdiskuterade är också de traditionella straffreglerna med döds-, stympnings- och prygelstraff, se hududstraff, och reglerna för heligt krig (*jihad*). De s.k. islamistiska (eller fundamentalistiska) rörelserna under 1900-talet har haft som mål att införa den islamiska lagen, i mer eller mindre nytolkad form, som samhällsordning och rättssystem i staten (teokrati), jämför fundamentalism. Andra rörelser, t.ex. atatürkismen, skiljer mellan samhällsordning och religion. Om kvinnans ställning, se islamisk kvinnosyn.

Författare: Jan Hjärpe

Tidig historia

Muhammed framträdde i Mekka som omvändelse- och domsförkunnare. Han betonade Guds mäktighet och godhet: det var Gud som gav människorna deras försörjning. Mot det skulle svara människornas tacksamhet och dyrkan (manifesterad i tidebönen) och ansvar för de fattiga i samhället. Den som inte följde detta riskerade helvetets eld. Den yttersta dagen förestod. Angreppet på den polyteistiska kulten och konflikten med de ledande i Mekka ledde till att Muhammed år 622 utvandrade till Medina med sina anhängare. Detta år utgör utgångspunkten för islamisk tideräkning. I Medina upprättades en samhällsordning i gemenskapen (*umma*) kring Muhammed, en viktig förändring i stamsamhället i Nordarabien med dess stam- och familjelojalitet. Genom att Muhammed var både religiös förkunnare och ledare för samhället kom religion och samhällsordning att bli nära nog synonyma.

Detta kännetecknar religionsbegreppet också i de nutida islamistiska rörelserna, men då i medveten opposition mot de sekulära samhällsformer som dominerar i dag.

Under ständiga strider mellan Medinastaten och dess motståndare, främst dem i Mekka, ökade Muhammeds inflytande. Mekka intogs, vallfärdens ritual organiserades, och vid sin död 632 var Muhammed härskare över hela Arabiska halvön. Uppenbarelserna under Medinatiden innehöll regler och ordningar för det växande samhället och kom att bli grundvalen för den senare utvecklingen av den islamiska rätten.

Medinatiden innebar också en klarare markering av islam som en religion skild från kristendom och judendom. Symboliskt markerades det genom bytet av *qibla*, böneriktningen, från riktningen mot Jerusalem (al-Quds) till den mot Mekka.

Vid Muhammeds död utsåg de ledande i Medina genom handslag Abu Bakr till hans ställföreträdare (kalif). Redan då fanns tydligen grupper

som menade att ledarskapet, imamatet, rätteligen borde tillhöra Muhammeds kusin och svärson (genom dottern Fatima), Ali (jämför shia). Vid Muhammeds död avföll en rad stammar, men de återfördes genom de s.k. ridda-krigen under Abu Bakrs tid. Denne efterträddes av Umar ibn al-Khattab (634–644), under vars tid den stora och snabba expansionen över Mellanöstern och Nordafrika tog sin början. Umar tillskrivs skapandet av en rad institutioner inom administrationen: kurirpost, arkiv, tideräkning, de speciella lagarna för icke-muslimerna i riket osv. Umar efterträddes av Uthman ibn Affan, vars koranrecension blev den normerande. Han mördades 656. Ali utsågs till hans efterträdare, men detta mötte opposition bl.a. från den släkt som Uthman tillhörde, umayyaderna. Perioden kallas ”den stora *fitna*” (inbördeskriget), och den utmynnade i att umayyaddynastin kom till makten, med Muawiya som kalif och Damaskus som huvudstad. Men konflikten resulterade också i en splittring i olika riktningar. Den umayyadiska dynastins kalifat erkändes av sunniterna men inte av shiiter och kharijiter med en lång rad uppror som följd. År 680 försökte den tredje shiitiske imamen, Husayn, starta ett uppror mot kalifen Yazid. Försöket ledde till katastrofen vid Karbala, där Husayn dödades. Hans död spelar stor roll i den shiitiska föreställningen om martyrskapets betydelse. Jämför Arabien (Historia).

Författare: Jan Hjärpe

Teologins utveckling

Under umayyadisk tid (661–750) påbörjades kodifieringen av det islamiska rättssystemet på grundval av Koranen och av sunna så som den förmedlades genom de yttranden och handlingar som tillskrevs Muhammed i traditionerna (se hadith).

Genom kontakten med den bysantinska kulturen och den filosofiska traditionen (särskilt Aristoteles och Platon) utvecklades islams systematiska teologi, *kalam*, se islamisk filosofi. En motsättning visade sig i synen på den fria viljan mellan qadariter, som hävdade människans ansvar och förmåga att välja sina handlingar, och jabriter, som betonade Guds allmakt och därmed människans tvång att följa Guds vilja.

Utvecklingen av rättssystemet och teologin fortsatte sedan umayyaderna störtats i det stora upproret 749–750 och makten övertagits av abbasiddynastin. Centrum var då Irak och Bagdad. Mutaziliterna räknade förnuftet som kriterium också för religionen; det medförde bl.a. en allegorisk korantolkning, då man menade att antropomorfismerna i Koranens uttryck om Gud vid en bokstavlig tolkning stred mot förnuftet. Man menade också att Koranen var skapad – och därmed ett skeende i tiden – inte evig och oskapad, som motståndarna lärde. Islamiska reformrörelser i nutiden hänvisar gärna till mutaziliternas rationalism som en inspirationskälla för reform. Mutaziliterna, som hade gynnats av några av de abbasidiska kaliferna, kom sedan att undertryckas till förmån för en mer bokstavstrogen teologi (se al-Ashari), som i sin tur kom att förenas med sufismen, främst genom al-Ghazali.

Mutaziliternas tänkande anses ha påverkat den teologiska utvecklingen inom shia. Shiitiska rörelser fortsatte under det abbasidiska kalifatets tid. Den imamitiska riktningen räknar den tolfte imamen (al-Mahdi) som den fortfarande levande imamen; al-Mahdi dog aldrig utan ”gick in i fördoldheten” i slutet av 800-talet och väntas visa sig åter. En annan riktning, den ismailitiska shia, lyckades på 900-talet ta makten över stora områden, främst Egypten (jämför Egypten, Historia), och upprättade det konkurrerande fatimidkalifatet med Kairo som huvudstad. Den fatimidiske kalifen al-Hakim (början av 1000-talet) betraktas av druserna som en gudomsinkarnation (se druser). Från

fatimiderna härstammar också den ismailitiska riktning, vars imam bär titeln Aga Khan.

Det fatimidiska kalifatet upphävdes 1171 av den kurdiske sunnitiske mamluksultanen Salah ad-Din al-Ayyubi (Saladin), känd framför allt som framgångsrik fältherre mot korsfararna. Abbasidkalifatet föll 1258 för mongolerna (tatarerna), som för en kort tid erövrade större delen av Mellanöstern. Ett abbasidiskt skuggkalifat upprättades strax därefter i Egypten, men med enbart rituell funktion. Makten låg hos mamluksultanerna.

Författare: Jan Hjärpe

Fortsatt spridning

Korstågen, mongolstormen och pesten ledde till befolkningsminskning och till en kulturell nedgångsperiod för Mellanöstern. Men samtidigt följde islams spridning i Centralasien, genom just mongolerna. Islams starka förankring i Centralasien går tillbaka till den tiden. En avläggare på 1500-talet blev mogulväldet på Indiska halvön. Den äldsta gruppen muslimska invandrare i de nordiska länderna var de tatarer från Centralasien som kom till Estland och Finland på 1800-talet och till Sverige på 1940-talet, där de startade den första muslimska församlingen i Stockholm.

Under medeltiden utvecklades sufismen till organiserade brödraskap, dervischordnar. De bidrog till islams spridning i Afrika och Asien. Spridningen skedde ofta i anslutning till handelsförbindelserna, i form av både karavantrafik och sjöfart, särskilt i Indiska oceanen. Islam började som en arabernas religion, men mycket snart blev andra folk dominerande, även om arabiskan förblev administrations- och litteraturspråket. Under senmedeltiden kom de turkiska folken att spela en allt större roll, och särskilt det osmanska sultanatets välde utvidgades alltmer. År 1453 erövrades Konstantinopel, och den sista resten av det Östromerska riket försvann.

Konstantinopel (Istanbul) blev huvudstad för det tredje stora islamiska imperiet, som kom att omfatta även de arabiska delarna av Mellanöstern och Nordafrika. Vid erövringen av Egypten i början av 1500-talet fördes den siste abbasidiske kalifen till Konstantinopel, jämte de föremål som symboliserade kontinuiteten från Muhammed (främst hans mantel). Kalifatet överfördes till den osmanske sultanen, och detta erkändes i större delen av den muslimska världen. Den turkiska expansionen fortsatte in i Öst- och Centraleuropa.

Författare: Jan Hjärpe

Nya tiden

Förhållandena i Europa i övrigt förändrades; genom upptäcktsresorna flyttades tyngdpunkten västerut och norrut. Atlanten, inte Medelhavet, blev havet i mitten. Detta bidrog till att den muslimska världens dominans bröts. Samtidigt började Europas uppgång. Den expansion som kallas kolonialismen innebar på lång sikt att hela den muslimska världen kom under västerländsk dominans.

Denna dominans innebar en kris för islam. Den var inte längre den överlägsna kulturens religion. Som en följd uppkom en rad strävanden till reform med målet att återställa islams betydelse. Wahhabismen uppkom i slutet av 1700-talet på Arabiska halvön som en militant reformrörelse, också med politiska anspråk. Den angrep det som man betraktade som senare tillskott i religiös praxis, särskilt inom dervischordnarna och den folkliga kulten (t.ex. helgondyrkan och relik- och gravkult), men den angrep också shia. Samtida var den likartade reform som propagerades av Shah Waliullah i Indien. En rad politisk-religiösa ledare under 1700- och 1800-talen framträdde i olika

delar av den muslimska världen som en reaktion på kolonialismen. Ofta var de starkt negativa mot allt som förbands med västerlandet och som därför uppfattades som oislamiskt. Men den västerländska kulturens roll innebar också att betydelsefulla grupper ville tillgodogöra sig den vetenskapliga och tekniska utvecklingen som kommit genom den. Många sökte sig till de europeiska universiteten. Men det gällde då att legitimera den idémässiga förnyelsen och den nya tekniken genom att visa att den inte stred mot islam, eller till och med att den var ett uttryck för islam. Det innebar alltså reform i betydelsen nytolkning. ”Sann islam” var inte detsamma som det traditionella muslimska samhället och dess islamtolkning.

Nytolkningen kunde bli så radikal att den uppfattades som heresi (jämför Ahmadiya), eller som en brytning med islam. En stark motsättning mellan ”traditionalism” och ”modernism” kännetecknade islams utveckling under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet. Bland modernismens föregångare räknas Jamal ad-Din al-Afghani, Muhammad Abduh och på Indiska halvön Sayyid Ahmad Khan.

I första världskriget ingick kalifatet allians med Tyskland, och kalifen förklarade kriget för jihad. De allierade, främst Storbritannien, uppmuntrade då den arabiska nationalismen och understödde den hashimitiska familjens anspråk på kalifatet, något som ansågs ha förutsättningar att vinna anklang genom att hashimiterna var Muhammeds familj. Nederlaget i kriget medförde att det osmanska väldet försvann, och genom Kemal Atatürks revolution upphörde kalifatet. Turkiet omvandlades till en sekulär nationalstat.

Kalifatet har sedan inte återupprättats. Den hashimitiska familjens anspråk kunde inte fullföljas, då Abd al-Aziz Ibn Saud 1924–25 erövrade det hashimitiska kungadömet Hijaz, med Mekka och Medina.

Andra världskriget innebar att Europas maktställning upphörde. Den muslimska kulturella identiteten blev betydelsefull som mobiliserande motiv i kampen för avkolonialisering. Man var muslim i betydelsen icke-européer, men inte nödvändigtvis troende och praktiserande. Man betonade islam som en kulturtradition. Ett exempel är Indiens frigörelse, där Moslem League pläderade för Indiens delning och ett särskilt Pakistan med motiveringen att muslimer och hinduer utgör ”skilda nationer” på Indiska halvön. I dessa stater har frågan om religionens roll i samhället förblivit en stridsfråga. Den s.k. islamismen hävdar att islam till sitt väsen är en samhällsordning och att islams regelsystem och rättstradition skall utgöra statens ordning. Staten skall vara underställd den religiösa auktoriteten. Sekularisterna hävdar däremot en åtskillnad mellan religionens funktionsområde och statens eller ser religionen som en inspirationskälla för samhällets liv men utan att den religiösa auktoriteten överordnas den politiska makten eller sätter dess legitimitet i fråga.

Efter det muslimska toppmötet i Rabat 1969 bildades Islamic Conference Organization för samarbetet mellan regeringarna i den muslimska världens stater. En rad andra samarbetsorgan tillkom under 1970-talet.

Samarbetet kom att försvåras som en följd av den iranska revolutionen 1979, som innebar att ett islamistiskt ideal genomfördes i en stat, vilken dock var starkt färgad av den shiitiska traditionen. Den jafaritiska rättsskolan blev normerande för Iran. Man tog också klart avstånd från de existerande regimerna i den muslimska världen i övrigt och kritiserade särskilt den saudiska familjens makt och inflytande. Kriget mellan Iran och Irak 1980–88 samt Kuwaitkrisen 1990–91 innebar stora påfrestningar för den muslimska världen, och en stark misstänksamhet mot islamistiska rörelser har framträtt. Man talar här

om ”den nya fitna” med allusion på skeendena efter mordet på kalifen Uthman 656. Genom konflikterna har olikheterna i synen på religionens tolkning och funktion blivit tydliga.

Ekonomiska och sociala motsättningar driver fram en omfattande migration dels inom den muslimska världen, dels utanför den. Det har bl.a. medfört att islam nu är den näst största religionen i Europa och så även i Sverige. Förhållandena i den muslimska världen har lett till oppositionsrörelser, där många tolkar sin opposition i islamiska kategorier och termer och finner föredöme för sitt handlande i islams tidiga historia.

....

Författare: Jan Hjärpe

Litteraturanvisning

Jes P. Asmussen, *Islam* (1981);
J. Bæk Simonsen, *Islamlexikonet* (1994);
T. Gerholm & Y. Lithman (utgivare), *The New Islamic Presence in Western Europe* (1988);
J. Hjärpe, *Politisk islam* (2:a upplagan 1983);
J. Hjärpe, *Islam: Lära och livsmönster* (2:a upplagan 1985);
J. Hjärpe, Islams värld (4:e upplagan 1992);
J. Hjärpe, ”Islam”, i Tim Jensen m.fl. Religionshistoria: Ritualer, mytologi, ikonografi (svensk översättning 1996);
G. Holm (utgivare), *Islam i forskningens ljus* (1991);
P.M. Holt (utgivare), *The Cambridge History of Islam* 1–2 (1970–77);
Ali Merad, *Samtida islam* (svensk översättning 1992);
M. Nordberg, Profetens folk (1988);
A. Richert (utgivare), *Islam: Religion, kultur, samhälle* (1985).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, islam. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/islam (hämtad 2018-01-29)

Innehåll
Lära
Religionsutövning
Rättssystem
Tidig historia
Teologins utveckling
Fortsatt spridning
Nya tiden
Litteraturanvisning

Läs även om

Koranen
muslim
sunna
språksociologi
Muhammed
hinduism
rumsinredning
konstbevattning
islamisk kvinnosyn.
reklam-TV

konservatism

konservatism, samhällsåskådning som karakteriseras av respekt för det hävdvunna och strävan att *bevara*, eller *förändra för att bevara*.

Någon enhetlig lära och utopi existerar inte. Konservatism har framträtt i skiftande miljöer och med skiftande innehåll. Fasthållande vid tradition och kritik av rationalistiska (förnuftsmotiverade) samhällsförändringar har varit gemensamma drag.

Författare: Olof Ehrencrona

Huvuddrag i konservatismens utveckling

Som politisk åskådning eller partibärande ideologi har konservatismen utformats i olika historiska situationer till försvar för hotade värden. Den politiska och ideologiska konservatismen utformades i reaktion mot rationalistisk och revolutionär nedbrytning av bestående institutioner och värden, först under upplysningen och franska revolutionen, därefter under industrialismen och trycket från socialistiska idéer. Efter 1945 har den kinesiska kulturrevolutionens internationella återverkningar och ungdomsrevolten på 1960-talet haft betydelse för konservatismens ideologiska inriktning.

Ordet konservatism lanserades först 1818 av René de Chateaubriand i tidskriften Le Conservateur. Som politisk kraft är dock kärnan i de konservativa idéerna, hävdande av traditionella värden och motstånd mot långtgående förändringar, lika gammal som politiken själv.

Under 1700-talet dominerades konservatismen av en konstitutionalistisk , kontrarevolutionär kritik av franska revolutionen. Edmund Burkes ”Reflections on the Revolution in France” (1790) är det klassiska uttrycket för denna kritik. Under 1800-talet präglades konservatismen av romantikens idéer och kritik mot upplysningen. Kyrka och religion företrädde andra värden som konservatismen i regel ville värna om. Staten uppfattades som en organisation med egen ”personlighet”. Schweizaren Carl Ludwig von Haller uttryckte efter Wienkongressen 1815 reaktionens idéer i sin tes att makten utgjorde sin egen legitimation eller med andra ord att makt är rätt. Från mitten av 1800-talet framträdde en konservativ kritik av industrialiseringens sociala avigsidor och krav på reformer i patriarkalisk anda för att motverka revolutionära strömningar.

”Socialkonservatismen” uttrycktes i Storbritannien av Disraeli som både författare (”Sybil”, 1845) och politiker, och i Tyskland teoretiskt av bl.a. Friedrich Stahl och politiskt av Bismarck. Mot slutet av 1800-talet påverkades konservatismen av nationalism och imperialism. Under brytningarna kring demokratins genombrott hävdade de konservativa konstitutionella principer mot demokratins politiska, sociala och ekonomiska ideal.

Först sedan demokratins seger jämnat vägen mellan liberaler och konservativa skedde en betydande ideologisk utjämning. I praktisk politik har de som borgerlig höger och vänster slagit vakt om äganderätten och om att motverka en samhällsutveckling som hotade egna ekonomiska, sociala och politiska intressen. Ekonomer (Friedrich von Hayek, Wilhelm Röpke m.fl.) har bidragit till den konservativa ideologin med avskräckande tolkningar av den socialistiska välfärdsstaten som en väg till träldom.

Författare: Olof Ehrencrona

Konservatism i olika länder

Konservatismens utveckling har präglats av skilda nationella traditioner. I Frankrike var förgrundsgestalterna Joseph de Maistre och

Louis de Bonald legitimitetens försvarare. De ansåg att revolutionen kränkte den gudomliga ordningen, vilken representerades av det störtade, absoluta kungadömet.

Tillkomsten av tredje republiken (1870) ledde till en uppdelning av de franska konservativa i ett helt spektrum mellan konstitutionalister och nationalistiskt sinnade ultrareaktionärer, vilkas kritik mera var litterär och filosofisk än praktiskt politisk, särskilt Charles Maurras och Maurice Barrès, med idéer som delvis låg nära nazismens. Konservativa idéer fick en ny politisk roll efter andra världskriget med general de Gaulles grundande av femte republiken, präglad av stark presidentmakt.

I Tyskland betraktas Johann Gottfried von Herders ”Auch eine Philosophie der Geschichte zur Bildung der Menschheit” (1774) som den inhemska konservatismens grunddokument. Enligt detta återspeglas ett folks kultur- och ödesgemenskap i språk, rättsväsen, litteratur och religion. Herder var emot despotism och för tankefrihet, tolerans och oförytterliga rättigheter. I ”Elemente der Staatskunst” (1809) byggde Adam Müller på Herders kulturlära ett försvar för ett ståndsorganiserat samhälle, på en folklig grund, samtidigt som han var kritisk mot byråkratisk despotism och imperialistisk maktpolitik. Johann Gottlieb Fichtes idévärld var inte renodlat konservativ, men hans ”Reden an die deutsche Nation” väckte nationalmedvetandet under Napoleons förödmjukande ockupation av Berlin 1807–08.

Historikern Heinrich von Treitschke (författare till ”Deutsche Geschichte im 19. Jahrhundert”, 1879–94) formulerade det vilhelminska kejsardömets maktmedvetna konservatism. Det senaste halvseklets debatt kring tysk konservatism har tagit upp problem kring dess betydelse för nazismen.
I Storbritannien är Burke den historiska centralgestalten i den tidigare konservatismen; mot den franska revolutionens idéer ställde han den brittiska konstitutionalismens principer och institutioner. Men han var inte reaktionär utan såg reformer som nödvändiga för att kunna bevara. De måste dock vara led i en kontinuerlig utveckling. Senare riktade sig konservativa tänkare mot utilitarismen. Så gjorde Disraeli och Carlyle. Till skillnad från Burke beundrade den senare franska revolutionens idéer men avvisade folksuveränitet och demokrati och hade en romantisk beundran för starka ”hjältar” (i t.ex. ”On Heroes and Hero-worship”, 1840). Senare tog brittisk konservatism intryck av imperiet, av dess teoretiker, t.ex. John R. Seeley (”The Expansion of England”, 1883), och praktiker, från Joseph Chamberlain till Winston Churchill. Följderna av två världskrig har dock helt förändrat denna ideologiska bild.

Konservatismen i USA kretsade under 1800-talets förra hälft kring frågan om slaveriets berättigande. En ideologi på konservativ grund utvecklades till slaveriets försvar (John C. Calhoun, George Fitzhugh) i strid med de naturrättsliga idéerna om jämlikhet, vilka präglat den amerikanska revolutionen. Med antika förebilder sågs slaveri som förutsättning för demokrati bland de fria medborgarna. Under senare år har konservatismen dels utvecklats som religiös ortodoxi, dels tagit upp den ekonomiska liberalismens idéer och blivit internationellt skolbildande för den moderna nykonservatismen eller nyliberalismen.

Författare: Olof Ehrencrona

Konservatism i Sverige
I Sverige har konservatismen påverkats både av den brittiska och den tyska traditionen men också av inhemska erfarenheter. De ledande

konservativa tänkarna under 1800-talet var historikern Erik Gustaf Geijer (före avfallet till liberalismen 1838), ämbetsmannen Hans Järta och filosofen Christopher Jakob Boström. Alla stod under inflytande av tysk konservatism. Mot slutet av 1800-talet dominerades den konservativa scenen av historiker och statsvetare: Oscar Alin, som försvarade unionen med Norge, Harald Hjärne och Pontus Fahlbeck, som bemötte den framväxande socialismen med socialkonservativa krav (Hjärne: ”försvar och reformer”), och Rudolf Kjellén, vars bestående bidrag blev geopolitiken. Initiativet gick därefter över till nationalekonomer som Eli Heckscher och Gustav Cassel. Politiskt utvecklades svensk konservatism därefter snabbt i klassisk liberal riktning.

En förnyelse av konservatismen, med drag av en socialkonservativ och organisk samhällssyn, skedde under 1900-talets senare del. Den utformades av bl.a. Jarl Hjalmarson, Gunnar Heckscher, Elis Håstad, Gösta Bohman och Erik Anners. Bland nykonservativa tänkare märks främst Hans Zetterberg, med en betydande ideologisk roll i Moderata samlingspartiet under Carl Bildt.

Författare: Olof Ehrencrona

Konservatism och nyliberalism

Konservatismen har i modern tid förändrats under intrycket av den historiska utvecklingens olika krafter. Dagens konservativa har en helt annan tradition att förvalta än Burke, de Maistre och Herder. Den har därför också ett helt annat konkret politiskt innehåll än den klassiska konservatismen. Medan denna försvarade sedan länge försvunna institutioner som feodalismen och den starka personliga kungamakten, hävdar den moderna konservatismen både det kapitalistiskt-liberala samhällets institutioner och värderingar och franska revolutionens frihetsideal.

I ett historiskt perspektiv markerar de nya liberal-konservativa idéerna (neo-konservatism eller nyliberalism) därför även motsägelser. Synen på en fri, kapitalistisk marknad som en nödvändig förutsättning för medborgerlig och politisk frihet kan komma i motsättning till konservatismens traditionella, patriarkaliskt färgade sociala, moraliska och politiska värden.

Författare: Olof Ehrencrona

Litteraturanvisning

F.J.C. Hearnshaw, *Conservatism in England* (1933);
R.J.S. Hoffman & P. Levack (utgivare), *Burke’s Politics*;
C.L. Rossiter, *Conservatism in America* (1949);
H. Tingsten, *De konservativa idéerna* (1939);
P. Witonski (utgivare), *The Wisdom of Conservatism* (1971).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, konservatism. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/konservatism (hämtad 2018-01-30)

Innehåll
Huvuddrag i konservatismens utveckling
Konservatism i olika länder
Konservatism i Sverige
Konservatism och nyliberalism

Läs även om

alternativ teknik
språksociologi
japansk mat.
Gemensam utrikes- och säkerhetspolitik
Immanuel Kant
Oxford University
T.S. Eliot
offentlig konst
amish
Plotinos

liberalism

liberalism (av *liberal*), samhällsåskådning och politisk ideologi med den enskilda människans frihet i centrum.

Liberalismen urskiljer två huvudvarianter av frihetsbegreppet: frihet från tvång respektive valfrihet. Den förstnämnda avser rätten till politisk frihet, frihet från förtryck, tortyr och censur samt rörelsefrihet. Valfriheten avser människors rätt att fritt välja arbete, bostadsort och fritidssysselsättning, liksom konsumenternas rätt att fritt välja varor och tjänster samt rätten till etablering av företag (näringsfrihet).

Författare: Björn Molin

Huvuddrag i liberalismens utveckling

Liberalismen var ursprungligen förknippad med revolt mot överhet av olika slag; mot kyrkan, kungadömet, statsmakten och de privilegierade klasserna. Den betonade alla människors lika värde och motsatte sig därför olika former av privilegier. Tankegångar av detta slag fanns redan hos Cromwells independenter i England på 1600-talet och uppträdde tydligt i samband med franska revolutionen i slutet av 1700-talet. Den tidiga industriella revolutionen i Storbritannien gav särskild tyngd åt de liberala idéerna och kraven på avreglering och tullfrihet. Liberalismen och den klassiska nationalekonomins framväxt är nära förknippade med varandra; se vidare nedan (Ekonomisk liberalism).

Det var emellertid först på 1800-talet som liberala idéer fick någon större spridning. Liberala strömningar gick då hand i hand med strävandena efter nationell frigörelse, inskränkning av privilegiesamhället och ökad jämlikhet. I den praktiska politiken fick liberalismen på allvar sitt genomslag i västvärlden mot slutet av 1800-talet och i än högre grad i början av 1900-talet.

Tanken var att när adelns, kyrkans och aristokratins privilegier raserats skulle initiativkraften och arbetslusten växa hos människorna. När det gamla skråväsendet avskaffades och tullarna sänktes steg också produktion och levnadsstandard. Industrialismens framväxt sågs av liberalerna som liberalismens förtjänst.

Samtidigt framstod en total ekonomisk frihet, som lämnade samhällets svaga utan skydd, som oacceptabel för många liberaler. Den mer industriellt inriktade ekonomiska liberalismen, stundtals betecknad ”manchesterliberalism”, ersattes successivt med en mera socialt inriktad variant (se nedan). Införandet av allmän rösträtt liksom den utvidgade yttrandefriheten gav de liberala partierna vind i seglen och ökad representation i parlamenten. I många västliga stater nådde man regeringsställning och kunde därmed påverka samhällsutvecklingen i liberal riktning – särskilt påtagligt i de anglosaxiska länderna.

Redan i början av 1900-talet kom dock en tillbakagång för liberalismen i samband med att olika typer av socialistiska idéer vann terräng. Liberalismen har visserligen kunnat bevara en stark ställning på grund av sin position i mitten av den politiska skalan, men har inte på långt när nått upp till den väljarandel man hade i början av seklet. Samtidigt har liberala idéer i hög grad trängt in i tidigare föga liberala partier och därigenom fortsatt att påverka samhällsutvecklingen. De flesta partier i västliga demokratier kan vid 1900-talets slut sägas mer eller mindre stå på liberal grund.

Liberalismen har alltså haft stor betydelse för samhällsutvecklingen utan att de liberala partierna för den skull haft en dominerande maktposition.

Under senare decennier har det förekommit debatt mellan företrädare för olika liberala synsätt om vilken grad av socialt ansvar och inblandning som staten bör svara för. Innebörden av liberalism är därför inte helt entydig. Ändå kan sägas att samhället i hög grad har blivit liberalt, och liberalism har blivit ett värdeord också för dem som har en annan grundåskådning.

Liberalismen har därutöver spelat en viktig roll i avslöjandet och bekämpandet av totalitära politiska läror och rörelser liksom av olika rasistiska regimer.

Demokratiseringen och frigörelsen i Östeuropa under åren 1989–92 bär också en tydlig liberal prägel.

Författare: Björn Molin

Sverige

I Sverige började ordet liberal användas som politisk term 1809. Så småningom växte en borgerlig liberalism fram, baserad på företrädare för handel, bruksdrift och jordbruk. Kritik riktades mot Karl XIV Johans konservativa styre, och liberalerna kunde gradvis genomdriva reformer på det ekonomiska och sociala området liksom avskaffandet av ståndsriksdagen, som ersattes med tvåkammarriksdagen (1865–66). Såväl nykterhetsrörelsen och frikyrkorörelsen som den tidiga arbetarrörelsen hade klara liberala drag. Det politiska målet för liberalerna var parlamentarismens och demokratins genomförande, ett mål som de från slutet av 1800-talet delade med socialdemokratin, bl.a. inom ramen för rösträttsrörelsen. Liberaler och socialdemokrater (”vänstern”) kunde också genomdriva dessa reformer i 1910-talets slutskede. Se vidare Folkpartiet liberalerna.

Författare: Björn Molin

Liberalism, social frihet och demokrati

Redan under 1800-talet kompletterades den ekonomiskt liberala grundsynen med krav på socialpolitiska åtgärder från samhällets sida och på skapande av en allmän folkbildning. Den mest framträdande företrädaren för denna riktning var John Stuart Mill. Allmän folkbildning var ett viktigt element i de liberala idéerna också som en grund för de rationella val som de enskilda människorna förutsätts göra i ett liberalt samhälle, både som suveräna väljare och som upplysta konsumenter. Ju fler som deltar i beslutsfattandet, desto sannolikare är det att olika aspekter blir belysta och att besluten blir de bästa. Genom ett öppet samtal mellan medborgarna skulle man gemensamt finna vägen till det goda samhället. En tidig exponent för dessa liberala tankegångar var britten Ernest Barker (1874–1960).

Från dessa utgångspunkter blev kraven på allmän och lika rösträtt, tryckfrihet och yttrandefrihet samt rätten till insyn i olika maktstrukturer centrala för liberalismen. Människorna skall fritt få välja åsikt och fritt få välja styrande. Framväxten av det demokratiska statsskicket är nära förknippat med liberalismen. Under senare delen av 1900-talet har liberalismen också bidragit till att vidareutveckla och förankra demokratin på alla nivåer i samhället, i Sverige stundtals under beteckningar som deltagandedemokrati och närdemokrati.

Liberalismens engagemang för de konstitutionella frågorna är dock inte enbart härlett ur det liberala frihetsbegreppet. Det sammanhänger också med övertygelsen att det är människorna själva i samverkan som påverkar utvecklingen. Liberalismen avvisar därför det deterministiska

synsättet – att framtiden är ödesbestämd – liksom man avvisar den materialistiska historieuppfattningen (och därmed marxismen). En viktig inspiratör har här filosofen Karl Popper varit.

Liberalismen vänder sig också mot alla auktoritära styrelseformer, som enpartistater, militärdiktaturer och kungligt envälde.

Ett annat viktigt inslag i liberalismen är *internationalismen*. Hela världen ses som en helhet och som en marknad där människor, varor och kapital skall få röra sig fritt över gränserna utan att diskrimineras på grund av sitt ursprung. Alla människor världen över skall ha samma grundläggande rättigheter. Företrädare för en socialt inriktad liberalism i i-länderna verkar som en konsekvens härav för internationell solidaritet och för ett generöst bistånd till de fattiga länderna.

Författare: Björn Molin

Modern liberalism

Under andra hälften av 1900-talet har liberalismen framträtt i delvis nya varianter. John Maynard Keynes hade redan i mitten av 1920-talet kritiserat laissez-faire-politiken (’låt gå’) och framhävt statens ansvar för att främja produktion och sysselsättning, och i Sverige hade Bertil Ohlin myntat termen *socialliberalism*: man betonade starkare att staten i en fri ekonomi hade ansvar för de svagaste och sämst ställda och att därför vissa begränsningar i den fria marknaden måste accepteras. I viss motsats härtill har de s.k. nyliberalerna under tiden efter andra världskriget hävdat marknadens suveränitet och varnat för följderna av omfattande
samhällsingripanden och högt skattetryck. Genom att minska den offentliga sektorn och sänka skatterna kan tillväxten i ekonomin stimuleras och därmed bidra till bättre levnadsförhållanden, menar denna åsiktsriktning, som fått starkare genomslag hos högerpartier än hos liberala partier. Jämför t.ex. Moderata samlingspartiet.
Gemensam för liberalismens olika företrädare under senare delen av 1900-talet har dock varit uppfattningen att marknadsekonomi och demokrati är ovillkorligt förenade. I ett samhälle präglat av socialism eller långtgående planhushållning kan folkstyre aldrig till fullo förverkligas.

Liberalismen kan sägas grunda sig på en idyllisk människosyn. Jeremy Bentham använde formuleringen ”största möjliga lycka för största möjliga antal”.

Liberalismen bortser delvis från intressemotsättningar och från att den enes lycka kan förutsätta en annans olycka. Samhällsnyttan är inte heller ett en gång för alla givet begrepp. En långtgående marknadsorientering kan också leda till påfrestningar för miljön och ökade sociala klyftor. Samtidigt ingår i den liberala samhällssynen att aldrig godta ”slutliga” lösningar och att vara beredd att lyssna till nya alternativ och att ompröva gamla ståndpunkter. Liberalismen kan därför sägas ha ett relativistiskt synsätt. Verklighetsbilden förändras gradvis och liberalismen är i princip som ideologi beredd att pröva nya medel och lösningar.

Författare: Björn Molin

Ekonomisk liberalism

Liberalismen som allmän ekonomisk idéströmning förespråkar minimal statlig intervention i ekonomin, frihandel samt näringsfrihet. Under 1700-talet blev de liberala tankegångarna en reaktion mot en i tiden förhärskande merkantilism och protektionism. Franska fysiokrater använde uttrycket *laissez faire, laissez passer* för att hävda principen om ekonomisk frihet. De menade att individernas fria

strävan efter ekonomiskt välstånd skulle leda till maximalt välstånd för hela samhället.

Liberalismen hade sitt ursprung i naturrättsliga föreställningar om det sociala och ekonomiska livets interdependens och oberoende av en reglerande stat. Det ekonomiska livet styrdes av egna lagar vilka om de fick verka fritt skulle leda till allmänt välstånd.
Efter fysiokraterna kom lärans idéer främst till uttryck hos Adam Smith i ”An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations” (1776), särskilt i hans frihandelsteori samt i den naturrättsliga idén om ”den osynliga handen” som styr en fri ekonomi mot det allmänna bästa.
Under 1800-talet kom liberalismen att bli en förhärskande ekonomisk idéströmning. Den bars särskilt upp av en modern industriell borgerlighet som ville hejda de inskränkningar i handelns och industrins fria verksamhet som de ansåg motverkade dess intressen. Sitt mest radikala uttryck fick doktrinen från och med 1820-talet genom uppkomsten av den s.k. manchesterliberalismen.

Manchesterliberalernas agitation för frihandel och näringsfrihet spelade en viktig roll vid avskaffandet av de brittiska spannmålstullarna 1846. Överhuvudtaget kännetecknas perioden 1830–70 i Västeuropa av utpräglad liberalism. I Frankrike fick en frihandelsvänlig och liberal doktrin fotfäste genom harmoniekonomerna, vilka även kom att utöva ett viktigt inflytande på den svenska ekonomiska debatten från och med 1860-talet.

Redan 1777 hade emellertid Anders Chydenius pläderat för ökad handelsfrihet i den då utgivna ”Landthandel”. I Tyskland däremot kom en protektionistisk och statsinterventionistisk lära, den historiska skolan, att dominera efter 1840.

Huvudfåran inom nationalekonomin, neoklassicismen, har alltsedan slutet av 1800-talet varit utpräglat ekonomiskt liberal. Den under 1930-talet framväxande keynesianismen kritiserade liberalismen i dess mera extrema tappningar, särskilt manchesterliberalismen.

Från och med 1970-talet har återigen en mera renodlad liberal inställning (nyliberalism) vuxit sig stark i öppen kritik mot keynesiansk statsinterventionism och protektionistiska handelsteorier.

Författare: Lars Magnusson

Källangivelse

Nationalencyklopedin, liberalism. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/liberalism (hämtad 2018-01-30)

Innehåll

Huvuddrag i liberalismens utveckling
Liberalism, social frihet och demokrati
Ekonomisk liberalism

Läs även om

- valfrihet
- efterfrågeteori
- massmedieideologi
- ansvar
- näringsfrihet
- europeisk rättshistoria.
- LSS
- frihet
- indirekt skatt
- John Locke

socialism

socialism (av *social*), benämning på såväl en uppsättning politiska ideal som rörelser eller partier som arbetar för att förverkliga dessa ideal.

Socialism utmärks av tilltro till gruppens, kollektivets och ev. statens förmåga att lösa politiska och ekonomiska problem.

Ordet socialism har en lång och brokig historia. Första kända belägget är från 1753, då det användes på latin och i polemiskt syfte om den moderna uppfattningen att naturrätten hade sin grund i människans sociala natur. När ordet några år senare introducerades på ett modernt språk, italienska, var innebörden fortfarande negativ; det användes nu om Cesare Beccarias idéer om humanitära strafflagar.

Det var först på 1820-talet som man började tala om socialism på ett sätt som påminner om det nutida språkbruket. Genombrottet skedde i Storbritannien, där Robert Owens samhällsreformer kom att betecknas som socialistiska. Owens insatser för social trygghet och småfolkets rättigheter liksom hans mer vittsyftande planer på ett samhälle utan egoism och utan arbetslöshet kom att ge ordet ett nytt innehåll. Detta innehåll kom väsentligen att vidgas när det snart kom att användas om fransmännen Saint-Simons och Fouriers ännu mer omfattande propåer om genomgripande samhällsreformer. Med Saint-Simon kom föreställningen om statens viktiga roll både när det gäller att tämja marknaden och att befrämja industrin att ses som socialistisk. Hos dessa tre föregångsmän lever arvet från upplysningstiden och franska revolutionen starkt vidare. Åtminstone Saint-Simon och Fourier avviker dock på en viktig punkt: de överger föreställningen att alla människor i grunden är lika varandra och menar att samhället i stället bör organiseras så att deras olika karaktärer och anlag kan bringas i samspel.

Ännu ses inte socialismen som en ideologi eller rörelse speciellt i arbetarklassens intresse. Det är tveksamt om den första organiserade arbetarrörelsen, den brittiska chartiströrelsen från 1830- och 40-talen, kan betecknas som socialistisk. Däremot utvecklades i det samtida Frankrike och snart också i Tyskland en lång rad program och riktningar som gjorde anspråk på namnet ”socialism” och där arbetaren och hans intressen snart kom i centrum. Det var en period av sällsynt ideologisk kreativitet och turbulens som avbröts först efter revolutionerna 1848–49. I denna kreativa eruption blev det svårt att skilja mellan socialism och kommunism. Försök till gränsdragningar gjordes; det hette att socialisterna vill ha ett nytt samhälle, kommunisterna enbart störta det gamla; andra hävdade att socialisterna var mer teoretiskt lagda, kommunisternas mer praktiskt inriktade; åter andra såg kommunismen som det samhällsstadium som skulle följa efter socialismen. Oredan blev inte mindre av att också nya namn, som ”anarkism” och ”socialdemokrati”, började dyka upp. Ett försök att bringa ordning gjorde Marx och Engels med Kommunistiska manifestet. Där brännmärktes tidiga socialistiska strömningar som utopiska i motsats till den egna, vetenskapliga socialismen. Där bestämdes också kommunismens egendomslöshet som historiens ändstation.

Föreställningen att socialismen stod särskilt nära ett vetenskapligt studium av samhället levde vidare under lång tid, i synnerhet i Tyskland. Benämningen ”katedersocialism” var först ett vedernamn på motståndarna till en extrem liberalism men kom senare att åsyfta ett lärt studium av samhället där statens ekonomiska och sociala roll

framhävdes. Det innebar att socialismen här inte enbart kunde förknippas med vänsteråsikter och arbetarsympatier; det fanns också en högerbetonad socialism. Bismarck, som drev igenom den lag som förbjöd all radikal socialistisk agitation, kunde samtidigt deklarera att ”staten måste införa ännu mer socialism i riket”. Därmed menade han att staten borde ha ett större inflytande över näringslivet. Hela denna utveckling var givetvis djupt förhatlig för Marx och hans anhängare. I Första internationalen, grundad 1864, sökte de forma en internationell arbetarrörelse som verkade för omgripande samhällsförändringar.

Rörelsen upplöstes efter slitningar mellan Marx och anarkisterna. Marx menade att staten, övertagen av arbetarklassen, skulle ha en övergående betydelse för att förändra samhället. Enligt anarkisterna var all statlig verksamhet av ondo.
I Preussen hade Ferdinand Lassalle grundat ett arbetarparti som kom att beteckna sig som socialdemokratiskt. Det konkurrerade under en tid med ett parti av mer revolutionärt slag, inspirerat av Marx idéer. Lassalle hävdade att staten skulle kunna erövras inifrån av socialisterna och skapa ett gott och rättvist samhälle. År 1875, i det nya förenade Tyska riket, gick de båda partierna samman i ett enda socialdemokratiskt parti; Marx accepterade med viss motvilja beteckningen ”socialdemokrati”, som enligt honom bara kunde beteckna en etapp på vägen mot det kommunistiska samhället. Det nya partiet vann trots socialistlagen stora framgångar. Marxanhängarnas inflytande blev allt starkare, och 1891, efter lagens upphävande, antog man det s.k. Erfurtprogrammet av klart revolutionär prägel.

Valframgångarna fortsatte men till priset av inre slitningar, som framför allt kom till uttryck i den s.k. revisionismstriden, där Bernstein hävdade att socialismen kunde uppnås utan samhällsomstörtning.

Socialdemokratiska partier grundades nu på många håll, bl.a. i Norden och Ryssland. Splittringen i det ryska partiet mellan mensjeviker och Lenins bolsjeviker skulle få avgörande betydelse för socialismens utveckling efter första världskriget. Socialistiska partier med inspiration från Marx bildades också t.ex. i Frankrike och Storbritannien. I Storbritannien förblev marxisternas inflytande obetydligt; det var först med labourpartiet, grundat 1906 och med en alltigenom reformistisk inriktning som arbetarrörelsen där fick politisk styrka.

Den politiskt organiserade socialismen hade dittills varit internationalistisk till sin innebörd. Men under det nationalistiska uppsvinget kring sekelskiftet kom många partier att följa delvis nya signaler. Vid krigsutbrottet 1914 ställde partierna i de flesta krigförande länder upp för det egna landet och dess krigs- och krispolitik. På sikt innebar detta ett stort nederlag för rörelsen som helhet. Bl.a. bereddes väg för den avgörande splittringen mellan socialister och kommunister, som fullbordades efter ryska revolutionen 1917. Från och med nu var de två riktningar som oförsonligt bekämpade varandra.

I de olika socialistiska och socialdemokratiska partierna försvagades i hastig takt inflytandet från Marx. Vägen till ett bättre samhälle gick via reformer. Men reformerna kunde ha något olika riktning. Antingen kunde staten ses som den viktigaste kraften; genom statliga reformer och inte minst genom statligt ägande skulle marknaden tämjas och ett bättre liv för envar randas. Eller också gällde det att ta makten på lokalt plan, främst i det egna företaget. Här spelade den s.k. gillessocialismen en viktig om än övergående roll.

Den föreställning om klassernas och klasskampens avgörande roll som sedan 1840-talet genomsyrat det mesta som kallats socialism bleknade nu bort och försvann helt. Efter andra världskriget blev de flesta socialistiska och socialdemokratiska partier förkämpar för ett generellt välfärdssamhälle. De vann stora framgångar fram till 1970-talet då ett kärvare klimat för välfärdspolitik bredde ut sig. Många partier har sedan dess i motvinden anammat idéer och politiska lösningar som avviker från de traditionella.

Mångfalden av innebörder av ordet ”socialism” har under 1900-talet ytterligare ökat. Nationalsocialismen hade åtminstone till en början ambitioner att förverkliga en statssocialism på nationell basis. Utanför Europa kom en rad viktiga socialistiska rörelser att ta form i synnerhet i samband med avkoloniseringen efter andra världskriget. Man började tala om arabisk socialism, afrikansk socialism osv. Dessa riktningar, inbördes mycket olika, var alla positiva till den västerländska typen av utveckling samtidigt som de hävdade den egna nationens och det egna folkets rätt att stå fria gentemot den internationella marknaden och de västerländska stormakterna. Deras inflytande har minskat kraftigt under senare år.

Författare: Sven-Eric Liedman

Läs även om

- kommunism
- marxism
- utopisk socialism
- Karl Marx
- anarkism
- Ferdinand Lassalle
- hegelianism
- revisionismstriden
- socialdemokratiska partier
- kapitalism

Litteraturanvisning

H. Branting, *Socialistisk samhällssyn* (1926–27);
D.M. Nuti, *Socialism on Earth* (1981).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, socialism. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/socialism (hämtad 2018-01-30)

kapitalism

kapitalism (av *kapital*), ekonomiskt system där produktionsmedlen företrädesvis befinner sig i privat ägo och där produktionen regleras av marknadskrafterna.

Det är således varken stat eller kooperativ som i ett sådant system är de främsta ägarna av jord eller industrier, och produktionen inriktas på det som visar sig finna köpare. Samhällen och tidsåldrar i vilka kapitalism dominerar kallas *kapitalistiska*.

Beteckningen kapitalism blev allmän först på 1860-talet, men kapitalismens historia går betydligt längre tillbaka i tiden. Förelöpare till en ren marknadsekonomi återfinns i den klassiska antiken och under medeltiden.

Från 1500-talet och framåt, med England som centrum, utvecklades vad som stundtals kallas *förkapitalismen*, stundtals *handelskapitalismen*. Dess princip var enkel: målet var inte att använda vinsten på handelsverksamheten för omedelbar lyxkonsumtion och inte heller för improduktiva investeringar som kyrkbyggen, utan att satsa den på en ny och utvidgad verksamhet.

Kapitalismen var därmed till själva sitt väsen expansiv; den förutsatte en ständig ökning av resurser och produktion för att fungera väl. Den krävde ett politiskt system där friheten att tillverka och sälja var omfattande och statliga privilegier o.d. få eller inga.

Till en början var kapitalet, som till största delen bestod av transportmedel som fartyg samt råvaror, inte uteslutande eller ens huvudsakligen i privata händer. I de stora handelskompanierna förenades statliga och enskilda intressen. Utvecklingen gick emellertid mot ökad privatisering och accentuerades i och med industrialismens genombrott i England och Skottland från slutet av 1700-talet.

I och med industrialismen utvecklades den fulla kapitalismen (ibland benämnd *industrikapitalismen*). Det viktiga kapitalet blev, förutom råvaror, byggnader och maskiner. Bomullsindustrin var den tidiga kapitalismens mest typiska näringsgren och Lancashireområdet i England med Manchester som centrum dess sinnebild.

Det kapital som krävdes var förhållandevis begränsat, och arbetskraften, som främst rekryterades från den omgivande landsbygden, där överbefolkning och arbetslöshet rådde, var billig. Många blev snabbt kapitalister. Men framgången gjorde att man producerade för mycket; kriser avlöste varandra, många kapitalister gick under och arbetare ställdes utan arbete.

Livet var hårt och osäkert och bostads- och hälsoförhållandena för arbetarklassen miserabla. Barnarbete var mycket vanligt.

Till Manchester reste många av samtidens författare och politiker – t.ex. Carlyle, Dickens, Disraeli, Tocqueville – för att få direktkännedom om vad de antog vara hela världens framtid. De blev hänförda och förskräckta.
Systemet hade redan sina vetenskapliga förespråkare, som utvecklat teorier vilka hävdade den fria marknadens – och därmed den fria konkurrensens – överlägsenhet i att skapa rikedom för länderna. Redan Adam Smiths klassiska ”The Wealth of Nations” (1776) innebar ett kraftfullt försvar för marknadsekonomin, och på samma linje fortsatte David Ricardo och andra.

Mot mitten av 1800-talet utvecklades den ”rena” liberalismen, som då ofta kallades Manchesterliberalismen, vilken hävdade att en total frihet från restriktioner, tullar osv. var den enda väg som ledde såväl till ländernas välstånd som till ett drägligare liv för arbetarna och till fred mellan länderna.

Men kritiken började också tidigt. Stora jordägare, ämbetsmän, kyrkliga prelater m.fl. såg inte bara sin ställning hotad utan hävdade också att alla goda samhällsband skulle slitas sönder med det nya systemet, familjerna upplösas och med dem moralen, religionen trampas i smutsen och respekten för kung och överhet försvinna. Från arbetarnas sida växte också fram en spontan kritik mot de omänskliga förhållanden de tvingades leva under. Till sitt stöd fick de en rad teoretiker och samhällsreformatorer som kritiserade kapitalismen ur olika aspekter.
Själva den privata egendomsrätten utsattes för kritik – ”egendom är stöld” sade den franske anarkisten Proudhon – men också den obarmhärtiga konkurrensen, rovdriften på mänsklig arbetskraft samt de politiska förhållanden som omöjliggjorde arbetarnas inflytande.

Kapitalism innebar, hävdades det, svåra klassmotsättningar, ojämn fördelning av rikedomar och inkomst samt den arbetande befolkningens maktlöshet i det egna arbetet.

Den inflytelserikaste kritikern av kapitalismen blev Karl Marx. Han hävdade att kapitalism visserligen genom sin expansiva natur möjliggjort en aldrig skådad materiell utveckling men att den samtidigt ledde till växande koncentration och monopol, periodiskt återkommande kriser samt djupnande klassmotsättningar.

Från mitten av 1800-talet utvecklades en arbetarrörelse i Europa, merendels i kraftig opposition mot kapitalismen. En del av den var revolutionär och menade att kapitalismen måste störtas och ersättas med ett socialistiskt eller kommunistiskt samhälle. En annan del, senare kallad den reformistiska, menade att man med långsamma förändringar skulle övervinna de olidliga förhållanden kapitalismen skapat. Den senare riktningen kunde ofta samsas med den s.k. socialliberalism som vid samma tid växte fram och som innebar att kapitalismens sociala konsekvenser måste mildras genom statliga och andra regleringar.

Under 1800-talets sista decennier ersattes i de flesta länder den länge förhärskande frihandelspolitiken med en konservativ protektionism. Den rena kapitalismen sattes därmed ur spel genom kraftiga tullar och statligt stöd för den egna nationens industri. Nära förbunden med protektionismen var den nya kolonialism som innebar att europeiska stater delade en stor del av världen mellan sig, bl.a. för att skapa både råvaru- och avsättningsmarknader för sin industri. Vid samma tid hade både arbetarpartier och fackföreningsrörelse blivit starka. Kapitalisterna svarade med att bilda egna samarbetsorganisationer. Så uppstod den s.k. organiserade kapitalismen.

Den ryska revolutionen 1917 innebar det första försöket att helt övervinna kapitalismen. När den kapitalistiska världen från 1929 och framåt skakades av en våldsam kris med massarbetslöshet, produktionsminskning m.m. trodde många att den socialistiska väg som den nya Sovjetunionen slagit in på var den enda som ledde till en stabil och expanderande ekonomi.

Andra lösningar, alla med starka inslag av statlig intervention i ekonomin, prövades i olika länder. I synnerhet efter andra världskriget

kom denna politik att förknippas med britten J.M. Keynes namn. Under det väldiga ekonomiska uppsving, som största delen av den kapitalistiska världen upplevde under decennierna efter 1945 stod en majoritet bakom uppfattningen att en statligt reglerad kapitalism var den säkraste vägen till ekonomisk framgång.

Sedan utvecklingen bromsats upp under 1970-talet kom emellertid allt fler att hävda att ren kapitalism vore att föredra. Denna uppfattning vann ytterligare i styrka efter Sovjetunionens fall.

Författare: Sven-Eric Liedman

Litteraturanvisning

D. Bell, *The Cultural Contradictions of Capitalism* (1996).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, kapitalism. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/kapitalism (hämtad 2018-01-30)

globalisering

globalisering (av *global*), förändringsprocess varigenom stater och samhällen över hela jorden knyts samman i ömsesidiga beroendeförhållanden.

Globalisering kan ses som en samlingsbenämning på utvecklingen inom politik, ekonomi och kultur. I allmänt språkbruk har termen emellertid i första hand kommit att syfta på ekonomiska förhållanden. Med globalisering avses då den senaste fasen i kapitalismens utveckling under vilken de nationella ekonomierna har blivit alltmer integrerade.

När globalisering syftat på kulturella förhållanden avses en tendens till enhetlighet i konsumtionsmönster och spridning av samma kulturprodukter över hela världen. När termen syftar på politiska förhållanden avses ofta ett minskat nationellt handlingsutrymme och att det politiska beslutsfattandet flyttas upp från en nationell till en mellan- eller överstatlig nivå. Innebörden ligger då nära det besläktade begreppet internationalisering.

Globaliseringens orsaker och konsekvenser är föremål för omfattande forskning inom hela det samhällsvetenskapliga fältet. En stor del av forskningen fokuserar på ekonomiska förändringsprocesser, t.ex. den stora ökningen av världshandeln, företagens tilltagande transnationalisering och avregleringen av finansmarknaderna. Globaliseringens ekonomiska orsaker anses nära kopplade till den teknologiska utvecklingen, i synnerhet inom kommunikationsteknologi. Uppkomsten av sådant som datornätverk och nya former för telefoni har inneburit radikalt förändrade förutsättningar för ekonomiska transaktioner och bl.a. möjliggjort en global aktiemarknad som kan hålla öppet dygnet runt. På motsvarande sätt har ny kommunikationsteknologi revolutionerat mediernas arbetssätt och berett marken för en global förmedling av nyheter och kultur. Ofta hävdas också att globaliseringen åtminstone delvis bör betraktas som resultatet av medvetna politiska beslut: det är regeringar som förhandlat fram sänkningar av handelshinder, avvecklat regleringar av tidigare skyddade marknader och i viss mån bidragit till teknologisk förändring genom nationella satsningar på forskning och utveckling.

För staterna anses globalisering innebära att det blir svårare att påverka ekonomiska, sociala och kulturella förhållanden inom det egna territoriet. Därtill förknippas globalisering ofta med uppkomsten av nya typer av aktörer, framför allt ett globalt civilsamhälle som skär genom traditionella auktoritetshierarkier och tävlar med staterna om medborgarnas lojalitet. På individnivå innebär globalisering bl.a. nya typer av konsumtion och snabbare kontakter med människor och organisationer i andra delar av världen. I forskningslitteraturen har detta beskrivits som en rums- och tidssammanpressning.

Globaliseringens faktiska betydelse är emellertid omdiskuterad. Skeptiskt inställda forskare hävdar att de förändringar som globaliseringen sägs innebära ofta är kraftigt överdrivna. Begreppet uppfattas av dessa som ett uttryck för politisk agitation snarare än en korrekt beskrivning av verkligheten.

Författare: Jakob Gustavsson

Litteraturanvisning

J. Baylis & S. Smith (utgivare), *The Globalization of World Politics* (1997);
M. Castells, *Informationsåldern: Ekonomi, samhälle, kultur* (svensk översättning, 2:a upplagan 2001);
D. Held & A. McGrew, *Den omstridda globaliseringen* (svensk översättning 2003);
C. Jönsson, M. Jerneck & L.-G. Stenelo (utgivare), *Politik i globaliseringens tid* (2001)

Källangivelse

Nationalencyklopedin, globalisering. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/globalisering (hämtad 2018-01-30)

Läs även om

- internationalisering
- språksociologi
- kapitalism
- etnicitet
- decentralisering
- finanskris
- ekonomisk sociologi
- transnationalisering
- försvarspolitik
- nationalism

nationalism

nationalism (franska *nationalisme*, av *nation*), tankesystem som utgår från att det finns en speciell grupp, nationen, med vissa karakteristika, att de med nationen förknippade värdena och intressena är viktigare än andra kollektiva värden och intressen och att förverkligandet av nationens intressen förutsätter största möjliga politiska oberoende.

Det sistnämnda antas i sin tur bara kunna uppnås genom kontroll av ett territorium, företrädesvis en suverän stat.
Vissa forskare har hävdat att nationellt tänkande är ”primordialt”, dvs. inbyggt i den mänskliga naturen som en grundläggande kategori. Under senare år har det emellertid funnits en tendens inom forskningen att se nationalism som en 1800- och 1900-talsföreteelse, i princip otänkbar utanför moderniserande samhällen, där traditionella band lösts upp. Man har också antagit att utvecklingen på sikt kommer att innebära minskad relevans för nationalismen. Denna syn är ofta förenad med en uppfattning om nationer som subjektiva företeelser eller konstruktioner. Man har hävdat att det är nationalisterna som skapar nationerna, inte tvärtom, och det finns teorier som sätter nationella rörelser i samband med kapitalismens behov av kontroll över den politiska utvecklingen. Ett problem med de ovan refererade teorierna är att det uppenbarligen finns företeelser och idéer före 1800-talet som enligt den här givna definitionen bör betraktas som nationalism. Detta återspeglas både i litteraturen, t.ex. hos Shakespeare, och i den politiska utvecklingen från det antika Grekland och framåt. Vidare förefaller det som om nationalistiska föreställningar för att få genomslagskraft måste bygga på en lång historisk utveckling. De blir därigenom mindre lätta att manipulera och lever kvar längre än man ofta tänkt sig.

Dessa reservationer till trots är det uppenbarligen riktigt att modernisering i termer av förbättrad folkbildning, industrialisering och urbanisering spelat och spelar en viktig roll för utvecklingen av ökad nationell identifikation inom olika grupper. Moderniseringen ger ökade möjligheter till mobilisering och kan ge upphov till olikheter i utveckling mellan olika grupper, vilket kan utlösa reaktioner. Inte minst i etniskt splittrade samhällen kan dessa få nationalistiska förtecken, och i det sammanhanget spelar propaganda en viktig roll.

Under 1800- och 1900-talen, som emellanåt beskrivits som ”nationalismens tidsålder”, har det funnits olika former av nationalism. De nationella rörelserna kan skilja sig ideologiskt utmed en höger–vänsterskala. I samband med 1800-talsliberalismen utvecklades en ”liberal nationalism”, inriktad på nationell frigörelse men också på folkstyre och mellanfolkligt samarbete. Som dess motsats kan man se ”integral nationalism”, som utgår från en auktoritär samhällsuppfattning. I t.ex. det nazistiska Tyskland inspirerades den av socialdarwinistiska idéer om nationernas inbördes kamp för överlevnad, liksom av rasteorier.
....
Man kan också skilja olika former av nationalism på grundval av deras utgångspunkter och politiska mål.

Statsnationalism utgår från uppfattningen om en statsnation inom vilken alla medborgare oavsett härkomst och etniskt ursprung skall integreras. Den förekommer både i västeuropeiska stater med lång historisk tradition som Frankrike och i invandringsländer som USA. Parallellt finns kulturnationalism eller *etnonationalism*, som utgår från att en nation är etniskt och kulturellt avgränsad och att en delad nation bör samlas i en gemensam stat.

Enandenationalism, som historiskt sett hade betydelse vid Tysklands och Italiens enande under 1800-talet, utgår från en sådan uppfattning. Över hela världen har det emellertid också funnits starka rörelser av *separatistisk nationalism*. Denna utgår liksom enandenationalismen från att nationen är etniskt och kulturellt definierad och har rätt till en egen stat, och den har spelat en stor roll för upplösningen av multinationella imperier. Ytterligare bör nämnas *befrielsenationalismen*, som varit en viktig samlande kraft för kolonialväldenas upplösning och frigörelsen av olika stater i tredje världen och östeuropa.

Författare: Rune Johansson

Läs även om
- språksociologi
- nation
- kunskapssociologi
- socialism
- marxism
- kommunism
- europeisk rättshistoria.
- antiintellektualism
- utrikespolitik
- vara

Litteraturanvisning

B. Anderson, *Den föreställda gemenskapen: reflexioner kring nationalismens ursprung och spridning* (svensk översättning 1993);
B. Hettne (m.fl.), *Den globala nationalismen* (1998);
E. Hobsbawm, *Nations and Nationalism since 1780* (1990);
J. Hutchinson & Anthony D. Smith, *Nationalism* (1994);
Anthony D. Smith, *National Identity* (1991);
Ø. Østerud, *Vad är nationalism?* (svensk översättning 1997).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, nationalism. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/nationalism (hämtad 2018-01-30)

populism

populism (ytterst av latin *po'pulus* 'folk'), rörelse eller ideologi som vädjar till "folket" som grupp oberoende av någon social klass.

"Folket" är enligt populisterna nedtryckt av en elit som har monopol på makten i samhället. Populismen är därmed emot i varje fall delar av det etablerade politiska systemet men är sällan revolutionärt inriktad.

Populistiska rörelser kämpar ofta med opportunistisk argumentation för ökad direkt demokrati inom det politiska systemet, men de följer inte alltid denna målsättning om de hamnar i en maktposition.

Populistiska partier har ofta starka ledare som står för hela organisationens idéutveckling. Termen användes första gången för att beskriva två rörelser som uppstod under sent 1800-tal och ville tillvarata böndernas intressen: den ryska narodnikrörelsen och det amerikanska Populist Party. Poujadisterna är det mest kända och första europeiska populistiska partiet; se Poujade.

I dag används termen om en mängd europeiska missnöjespartier, ofta med fokus på invandringsmotstånd och främlingsfientliga ideologier, exempelvis Front National i Frankrike, Alternative für Deutschland i Tyskland, Freiheitliche Partei Österreich i Österrike och Dansk Folkeparti i Danmark.

I USA har affärsmannen och den republikanska presidenten Donald Trump kommit att personifiera så kallad högerpopulism. Hans valkampanj 2016 präglades av kritik mot det enligt honom, styrande och icke folkligt förankrade etablissemanget.

I motsats till högerpopulism står en populistisk politik förd av vänstern, så kallad vänsterpopulism, vilket det spanska partiet Podemos har kommit att exemplifiera genom en politik som ställer folket mot den makthavande eliten som enligt partiet utgörs av bland annat EU. Även Venezuelas tidigare socialiatiska president Hugo Chávez tillämpade i viss utsträckning en populistiskt präglad strategi och retorik för att nå och behålla makten. Andra europeiska exempel är partier som grekiska Syriza och tyska Die Linke.

Jämför missnöjesparti och Sverigedemokraterna.

Författare: Bo Bjurulf Sanna Trygg

Litteraturanvisning

M. Canovan, *Populism* (1981);
B. Fryklund & T. Peterson, *Populism och missnöjespartier i Norden* (1981).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, populism. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/populism (hämtad 2018-01-30)

Läs även om

- Die Linke
- missnöjesparti
- SPD
- social rörelse
- underground
- CDU
- nynazism
- Sverigedemokraterna
- Syriza
- folkrörelser

rasism

rasism, i strikt (europeisk) bemärkelse en ideologi som grundas på kombinationen av följande fem förutsättningar:

1) uppfattningen att det är rimligt att indela människosläktet i ett antal distinkta raser utifrån fenotypiska skillnader (yttre kännemärken);
2) antagandet att det finns ett samband mellan å ena sidan sådana fenotypiska skillnader och å andra sidan nedärvda mentala och intellektuella anlag, beteendemönster samt lynne och moralisk karaktär;
3) antagandet att dessa nedärvda drag är gemensamma för alla medlemmar av respektive raser;
4) övertygelsen att raserna låter sig klassificeras i en hierarki, beroende på kvaliteten av de nedärvda dragen;
5) föreställningen att denna hierarkiska klassifikation berättigar medlemmar av förment överlägsna raser att dominera, exploatera och till och med förinta medlemmar av förment underlägsna raser.
De tre första förutsättningarna är utbredda folkliga uppfattningar som dock har visat sig vara vetenskapligt felaktiga. Den fjärde och femte är etiska och politiska konsekvenser som har dragits av dessa förlegade uppfattningar (se ras, Människan).

Även åsikter och handlingar som inte i alla avseenden motsvarar definitionen ovan kan med viss rätt benämnas rasism, när det rör sig om allmän motvilja mot medlemmar av grupper som definieras genom fysiska, kulturella eller beteendemässiga karakteristika, utan hänsyn till enskilda gruppmedlemmars individuella särdrag. Ofta är dock uttrycket *främlingsfientlighet* mer adekvat om sådana attityder.

Författare: Jan Ovesen

Rasismens orsaker
Fysiska skillnader mellan grupper av människor är inte i sig någon orsak till rasism, men fungerar som markörer till vilka fördomar kan knytas. De psykologiska teorierna om rasismens orsaker tar fasta på vissa personlighetsdrag eller reaktioner på sociala situationer. Enligt en teori leder frustration ofta till aggression, vilken riktas mot syndabockar som inte har någonting med frustrationens orsaker att göra.

Produktionsförhållandena är i likhet med maktrelationerna av avgörande betydelse för förhållandena mellan skilda grupper. Marxistiska teoretiker tolkar rasismen som en rationalisering av slaveriet och kolonialismen och som ett sätt att splittra arbetarklassen genom att betona ”rasgemenskapen”, spela ut olika ”raser” mot varandra och därmed avleda uppmärksamheten från klasskampen. Ekonomiska faktorer spelar en avgörande roll även i ”pariasyndromet”, där samhället tvingar en minoritet att fylla nödvändiga men impopulära ekonomiska funktioner och sedan straffar den för detta, vilket bl.a. drabbat judarna. Antisemitismen kan dock inte i första hand förklaras i ekonomiska termer.

Demografiska och ekologiska faktorer påverkar också förhållandena mellan raser och etniska grupper. Kulturella, sociala och religiösa olikheter mellan grupper spelar också in. Rasfördomar förvärras ofta av skillnader i språk och levnadsvanor, men det förekommer också akuta konflikter mellan kulturellt närstående grupper.

Tider av snabb förändring skärper ofta rasmotsättningar och etniska konflikter, eftersom de invanda förhållandena mellan grupper då ändras. Internationella konflikter kan få inrikes följdverkningar för relationerna mellan skilda raser och etniska grupper. Av det som ovan

skrivits torde framgå att rasism är en alltför komplex företeelse för att kunna förklaras utifrån en enda faktor.

Författare: Lars Andersson

Rasismens historia

Uppfattningen att vissa folk är överlägsna andra till följd av en bestämd rastillhörighet är i huvudsak en västerländsk skapelse. För antikens greker och romare spelade ras inte någon roll. Slaveri var ett juridiskt och ekonomiskt tillstånd, utan samband med ras eller etniskt ursprung. Under medeltiden bestämdes människosynen av den judisk-kristna skapelsetron, enligt vilken alla människor ytterst härstammade från Adam och Eva. De fysiska skillnaderna mellan folkslagen förklarades med att de hade olika stamfäder, nämligen Sem, Ham och Jafet. Särskiljande var i stället religionen. ”De andra” var de icke-kristna, de otrogna.

Den europeiska expansionen i Afrika och Amerika, som inleddes i slutet av 1400-talet, gav så småningom upphov till ett nytt sätt att betrakta och kategorisera andra folk. Från och med 1500-talet kan man konstatera framväxten av ett rastänkande.

I Spanien diskuterades huruvida indianerna var mänskliga och om de kunde frälsas. Där lanserades också doktrinen om blodets renhet, *limpieza de sangre*, enligt vilken dopet inte, vilket tidigare varit kyrkans linje, befriade judarna från deras förment kollektiva skuld för gudsmordet. Rastänkandet vidareutvecklades under 1600-talet av företrädare för empirismen och rationalismen. Under upplysningstiden klassificerade och katalogiserade man folk och kulturer. Inom biologin utgick man från tesen om människans gemensamma ursprung och sökte med hjälp av klimatläran förklara skillnaderna mellan raserna, medan man inom antropologin strävade efter att fastslå de fysiska orsakerna till rasskillnaderna. På så sätt utvecklades allmänna kategorier såsom ”exotisk” och ”orientalisk”, men också mera specifika som ”jude”, ”neger” och ”indian”, vilka studerades inom nya vetenskapliga discipliner som sinologi och orientalism. Rastänkandet kom också att påverkas av det pånyttfödda klassiska skönhetsidealet. Mot slutet av 1700-talet kom skönhet att definieras utifrån raskännetecken som ljus hy. Vidare ansågs rationell förmåga eller oförmåga – mätt med västerländsk måttstock – avslöja medfödda rasmässiga skillnader i intellektuell kapacitet. På grund av värderingar som dessa rangordnades raserna med den vita i topp. Även scientismen, föreställningen att vetenskapen erbjuder den bästa vägen till kunskap om människans natur och att den därför skall styra etik och politik, skapades på 1700-talet. Det blev nu möjligt att ”i vetenskapens namn” hävda att vissa raser var underlägsna andra och att det därför var naturligt att de ”underlägsna raserna” förslavades.

Tankegångar som dessa slog på allvar igenom i samband med den koloniala expansionen efter mitten av 1800-talet. Föreställningen att det fanns över- och underlägsna raser och att de underlägsna var dömda till undergång blev under intryck av utvecklingsläran en ”sanning”. Inom kulturantropologin betraktades främmande kulturer och samhällen som kvarlevor från ett kulturstadium som den borgerliga västerländska civilisationen lämnat bakom sig, medan den fysiska antropologin försökte bevisa att vissa raser stod närmare aporna än andra och att de därför var underlägsna.

Rasismen kunde också tillämpas på de svagaste i samhället, vilka hävdades tillhöra en sämre människostam. Därmed rättfärdigades att samhället var ojämlikt.

Eugeniken (rashygienen), som syftade till att förbättra ”folkbeskaffenheten” genom att styra urvalet av vilka som fick fortplanta sig, blev mot seklets slut en vetenskap på modet. Rasismen genomsyrade tänkandet under 1800-talet. Bland periodens rasistiska teoretiker kan Gobineau och hans efterföljare S. Chamberlain nämnas, vilkas tänkande kan ses som förelöpare till de tyska nazisternas rasteorier. Efter andra världskriget, när omfattningen av förintelsen stod klar, blev den officiella rasismen en omöjlighet, åtminstone i västvärlden. Den koloniala frigörelsen gav tidigare förtryckta folk en möjlighet att bekämpa rasismen, bl.a. via FN, vars resolutioner mot rasism påverkat många medlemsländers lagstiftning. I USA inleddes en utveckling i riktning mot ökad jämlikhet mellan de etniska grupperna. Den officiella rassegregeringen avskaffades. Arbetet med att lagstiftningsvägen motverka diskrimineringen av i första hand afroamerikanerna har fortsatt, men problemen är långt ifrån lösta, vilket visades bl.a. av upploppen i Los Angeles 1992. I Sydafrika infördes apartheidsystemet officiellt 1948 men avskaffades 1992.

Rasismen har emellertid inte försvunnit. Den koloniala frigörelsen åtföljdes i vissa fall av en rasistisk retorik och praktik. Invandringen till Västeuropa har gett upphov till främlingsfientlighet med rasistiska inslag. Rasistiska partier har bildats och våldet mot invandrare och flyktingar ökade under 1980- och 90-talen.

Rasismen lever således kvar, trots att dess ”sanningar” gång efter annan vederlagts av forskningen. En anledning till detta är sannolikt att den erbjuder enkla svar på komplicerade frågor.

Författare: Lars Andersson

Litteraturanvisning

D.T. Goldberg (utgivare), *Anatomy of Racism* (1990).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, rasism. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/rasism (hämtad 2018-01-29)

Läs även om

- fysisk antropologi
- språksociologi
- främlingsfientlighet
- konfucianism
- släktskap
- människosyn
- metapsykologi
- stamsamhälle
- Immanuel Kant
- paradigm

främlingsfientlighet

främlingsfientlighet, avståndstagande från eller fientlighet mot främlingar.

Termen har under efterkrigstiden i allt större utsträckning kommit att användas som en synonym till rasism, då främlingsfientlighet även har kommit att bli den samlande benämningen på avståndstagande från flyktingar och invandrare. Det finns dock skillnader mellan främlingsfientlighet och rasism. Ett rasistiskt synsätt grundar sig på rasbiologiska och/eller ideologiska föreställningar, t.ex. uppfattningen att människor av en viss hudfärg eller ett visst ursprung har fler värdefulla egenskaper än andra, eller att människor av olika ursprung skall leva åtskilda.

Ett främlingsfientligt synsätt däremot är ofta grundat på föreställningar om att olika kulturer bör leva åtskilda, eller att en kultur är mer högtstående än en annan. Här är avståndstagandet till andra grupper grundat på kulturella skäl, inte fysiska. En främlingsfientlig uppfattning innebär dock ytterst sällan ett avståndstagande till alla enskilda ”främlingar”, utan avståndstagandet är som regel riktat mot vissa specifika grupper i samhället. En generell främlingsfientlighet riktad mot t.ex. alla icke-svenska grupper är ytterst ovanlig.

Främlingsfientlighet behöver inte nödvändigtvis vara riktad mot människor från andra länder, utan ordet kan även användas om avståndstagande från människor från andra orter.
Jämför xenofobi och etnocentrism.

Författare: Helene Lööw

Källangivelse
Nationalencyklopedin, främlingsfientlighet. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/främlingsfientlighet (hämtad 2018-01-29)

Läs även om
- språksociologi
- rasism
- fundamentalism
- ungdomsspråk
- aggression
- etnologi
- kvinnopsykologi
- släktskap
- lutherdom
- rasifiering

hedersvåld

hedersvåld, *hedersrelaterat våld*, våldsakt eller tvångsåtgärder där skälet anges vara att återupprätta familjens eller släktens heder.

Detta sker genom att man stänger inne, misshandlar eller dödar den som visat illojalitet mot den egna gruppen och dess ledare eller begått brott mot familjens och samhällets normer och därigenom skadat familjens anseende. Familjen och dess ledare utsätts då för förakt och hån från andra inom samma nätverk eller sociala miljö. När den felande dödas brukar detta kallas *hedersmord*.

Hedersvåld och hedersmord hänger samman med tribala samhällen och tribala normer i områden av världen där staten och dess institutioner är svaga och individerna beroende av den hjälp och det skyddsnät som familjen och klangemenskapen utgör. Lojaliteten mot den egna gruppen blir då den viktigaste normen. Hedersvåld ogillas däremot och blir mer sällsynt i utvecklade samhällen med stark offentlig sektor, där individen kan finna skydd och hjälp och därigenom vara mer oberoende av familj och släkt.

Hedersmord förekommer inom t.ex. maffiaklaner och i patriarkala samhällen kring Medelhavet, i Mellanöstern och i delar av Central- och Sydasien. De är där oftast förbundna med vissa sexuella normer, som framför allt utgår från att kvinnornas sexualitet hålls under kontroll av familjens män. Äktenskap i sådana miljöer ingås oftast i släktens intresse, för att stärka familjen och dess allianser. Om kvinnan då avvisar släktens val och hävdar egen rätt att välja make, eller anses bete sig så att det bryter mot den sexuella normen, markeras avståndstagande från henne. Familjens överhuvud och manliga medlemmar kan stänga in henne eller döda henne för att återställa familjens anseende. Man har då markerat att man upprätthåller gruppens normer och lojalitetsregler.

I en del länder har i rättegångar mord åtföljts av lindrigare domar då det har ansetts gälla familjens heder. Seden bekämpas i dag av enskilda och grupper (i t.ex. Turkiet, Jordanien och Pakistan), vilka menar att den strider mot såväl religiös som mänsklig norm. I Sverige rubriceras gärningen som mord. För mord döms enligt brottsbalken till fängelse i tio år eller på livstid.

Författare: Jan Hjärpe

Källangivelse

Nationalencyklopedin, hedersvåld. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/hedersvåld (hämtad 2018-01-29)

Läs även om

- hedersmord
- kvinnomisshandel
- Anna Lindh-mordet
- äktenskap
- barnmisshandel
- Knutbymålet
- islamisk kvinnosyn.
- familj
- jägar- och samlarsamhällen
- homosexualitet

islamisk kvinnosyn.

islamisk kvinnosyn. Frågan om kvinnosynen är starkt kontroversiell inom islam och någon enhetlighet står knappast att finna, varken i de religiösa källorna som historiska dokument eller i den religiösa tolkningstraditionen.

Traditionella uppfattningar om kvinnor och deras roll i samhället och familjen har dessutom allmänt kommit att ifrågasättas från 1800-talet och framåt, inte minst som ett resultat av genomgripande samhällsförändringar. Från religiöst håll har hävdats att den kvinnosyn som speglas i traditionella tolkningar i själva verket står i kontrast till en sann förståelse av religionen. Ofta ställs också ett ideal uttolkat ur källorna mot vad som uppfattas som en kvinnoförtryckande verklighet och blir till en religiöst motiverad kritik av rådande samhällsförhållanden.

Den inom-islamiska debatten om vad som skall uppfattas som en korrekt islamisk kvinnosyn har intensifierats sedan 1970-talet, vilket märks inte minst på den ökande produktionen av litteratur i ämnet. Intressanta trender i detta sammanhang är det ökande antalet kvinnor som deltar i tolkningsarbetet samt att frågan om kvinnors status och ställning är en av de mest centrala bland muslimer bosatta i Europa och USA. I den nutida debatten har det blivit allt ovanligare med uttalanden om att islam ser kvinnor som mindre värda än män. Likaså har den religiöst motiverade kritiken mot kvinnors utbildning, yrkesverksamhet och synlighet i det offentliga rummet minskat generellt sett. Det finns i dag en liten men växande trend där total jämlikhet mellan könen förespråkas, med religiös motivering. Den dominerande uppfattningen i debatten är dock att män och kvinnor är lika inför Gud, men att deras plikter och rättigheter i familjen och i samhället skiljer sig åt.

Accepterandet av dessa skillnader är ofta kopplat till ett accepterande i varierande omfattning av den islamiska rätten i mer traditionell tolkning, idealt härledd ur de två källorna Koranen och sunna. Enligt denna räknas mannen som familjens ”imam”; de religiösa plikterna åvilar männen i högre grad än kvinnorna (så räknas t.ex. deltagandet i fredagens middagsbön i moskén traditionellt som en plikt enbart för män). I familjerättsligt avseende räknas barnen till faderns familj och bestämmanderätt, även om vårdnaden (arabiska *hadana*) under deras minderårighet är moderns. En man kan gifta sig även med icke-muslimska kvinnor (av tillåten religion, t.ex. kristendom eller judendom), medan en muslimsk kvinna inte kan ingå äktenskap med en icke-muslim. I traditionell rätt har mannen ovillkorlig rätt till skilsmässa, medan hustrun inte har samma rätt (om hon inte tillerkänts det i äktenskapskontraktet). Mannen kan ha upp till fyra hustrur (Koranen, sura 4:3). Kvinnan, även i äktenskapet, har full ägorätt till sin egendom, sin arbetsinkomst och sin *mahr* (’morgongåva’, dvs. den garantisumma som mannen i äktenskapskontraktet har förbundit sig att betala till hustrun). Mannen däremot har skyldighet att försörja familjen. Den traditionella tolkningen av koranvers (4:34/38) har blivit omdiskuterad och kritiserad i modern tid. Versen har tidigare ofta uppfattats som ett rättfärdigande av mannens överhöghet, men också som en tillåtelse för män att aga sin hustru. Omdiskuterat är också att den traditionella rätten förutsätter att mannen har rätt att förbjuda hustrun att resa ensam eller att arbeta utom hemmet. Även i andra rättsliga avseenden förutsätts skillnader mellan män och kvinnor. I vissa fall får kvinnor lindrigare straff än män. Två kvinnors vittnesmål motsvarar en mans. Syster ärver hälften mot bror.

Tillämpningen, helt eller delvis, av denna traditionella rättsordning i de flesta muslimska länder möter intern såväl som internationell kritik. Internationellt har muslimska stater kritiserats för att bryta mot mänskliga rättigheter med olika lagar för män och kvinnor. Från inom-islamiskt håll har den traditionella rätten helt eller delvis kritiserats som en patriarkal vantolkning av ett från början egalitärt budskap som står att finna vid en nytolkning av de religiösa källorna, med betoning på värderingar och principer framför enskilda regler. Stora förändringar har dock skett från 1800-talet och framåt i lagstiftningen i många muslimska länder, i riktning mot en faktisk jämställdhet. Förändringarna har då oftast rättfärdigats genom hänvisningar till omtolkningar av Koranen och sunna.
Även andra företeelser av betydelse för kvinnors situation i muslimska länder har uppmärksammats och kritiserats såväl internationellt som i den inom-muslimska debatten. Hit hör t.ex. kvinnlig könsstympning, barnäktenskap och s.k. hedersmord.

Ingen av dessa praktiker är unik för islam, men bland muslimer som accepterar dem framställs de som åtminstone tolererade av religionen. I den religiöst baserade kritiken framställs dock praktikerna som motsatta islam såväl i anda som i bokstav.

Traditionella regler om segregering av könen och ”anständig” klädsel (*hijab*) accepteras och tillämpas i varierande omfattning. Endast i ett fåtal muslimska länder är bruket av särskild klädsel lagmässigt reglerat.

Det sociala trycket på enskilda kvinnor till konformitet kan dock ibland vara starkt. Sedan 1970-talet har anammandet av en speciell ”islamisk” klädedräkt blivit allt vanligare bland muslimska kvinnor. Hår, armar och ben (och mera sällan även ansiktet) täcks. Huvudduk tillsammans med en löst sittande klänning eller kappa uppfattas ofta av kvinnorna själva som önskat av Gud och en del av den religiösa identiteten. Omgivningen uppfattar ofta klädseln som ett tecken på religiositet och anständighet, vilket i vissa fall kan innebära ökad handlings- och rörelsefrihet. En religiöst motiverad kritik menar att Koranen i sig inte närmare fastställer en speciell klädesdräkt för kvinnor, och att övriga religiösa källor är av tveksamt värde i detta avseende.

Författare: Jan Hjärpe Jonas Svensson

Litteraturanvisning

L. Ahmed, *Women and Gender in Islam* (1992);
Norman Anderson, *Law Reform in the Muslim World* (1976);
G. Brooks, *Allahs döttrar* (svensk översättning 1995);
J.L. Esposito, *Women in Muslim Family Law* (1982);
E. Warnock Fernea, *In Search of Islamic Feminism* (1998).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, islamisk kvinnosyn.. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/islamisk-kvinnosyn (hämtad 2018-01-29)

Läs även om

islamisk stat
feministteologi
islamisk rätt
mahr
kvinnoarbete
Koranen
huvudkläde
judar
hijab
fundamentalism

etnicitet

etnicitet (för etymologi jämför etnisk), identifikation med och känsla av tillhörighet till en etnisk grupp.

Termen kommer ursprungligen från grekiskans *ethnos* (’folk’), vilket kunde användas i relation till hedningar, en grupp människor, en stam eller ett folk. Gemensamt för den gamla grekiskans användning av termen är att den användes för att referera till och kategorisera andra folk, medan grekerna utgjorde ett *genos* (’släkte’).

Denna etnocentriska användning av begreppet etnisk levde länge kvar, så att västvärlden tenderar definiera sig själva i nationella termer, och minoriteter eller folkgrupper i tredje världen i etniska termer. Bruket av själva termen etnicitet är relativt sentida, även om adjektivet etnisk använts under mycket lång tid.

Termen är omstridd inom samhälls- och kulturvetenskaperna, dess definition har ofta skiftat under de senaste decennierna beroende på vilka teoretiska perspektiv som lagts fram.

En nutida definition ser etnicitet som en aspekt av en social relation mellan grupper av människor vilka ser sig själva som kulturellt distinkta i relation till andra grupper. En grupps självidentifikation är central. De viktigaste ansatserna i studiet av etnicitet kan sammanfattas med *primordialismen*, som ser etnicitet som en essens eller kvalitet vilken definierar en folkgrupp, *instrumentalismen*, som definierar etnicitet utifrån primärt eliters politisk-ekonomiska motiv och intressen, och *konstruktivismen*, som definierar etnicitet som något som är skapat i historiska processer och sociala relationer. Tvistefrågorna har bl.a. rört huruvida etnicitet är en given kvalitet eller essens eller något som är skapat i historiska processer. Nutida definitioner ser etnicitet som ett dynamiskt begrepp, vilket innebär att gruppers självidentifikation är föremål för förändring i relation till historiska, ekonomiska, sociala och politiska processer.

Förhållandet mellan etniska grupper bör förstås som sociala processer. Etnicitet har därmed att göra med social klassificering och grupprelationer. Vidare betyder etnicitet olika mycket i olika sammanhang liksom i skilda historiska skeenden. Genom betoningen av gruppers ömsesidiga sociala och kulturella identifikation, och av identifikationernas föränderlighet, understryks också sambandet mellan etnicitet och politisk-ekonomiska förhållanden. En grupps etniska identitet kan t.ex. förstärkas genom upplevelsen av ojämlika ekonomiska och politiska förhållanden inom t.ex. en nationalstat, genom känsla av utanförskap (jämför etnisk grupp).

Det nutida intresset för etnicitetsbegreppet har tenderat att fokusera vid konflikt. Viktigt att poängtera är emellertid att etnicitet i sig sällan är bas för konflikt.

Författare: Helena Lindholm Schulz

Litteraturanvisning

F. Barth, *Ethnic Groups and Boundaries* (1969);
T. Hylland Eriksen, *Etnicitet och nationalism* (svensk översättning 1998);
N. Glazer & D. Moynihan (utgivare), *Ethnicity: Theory and Experience* (1975);
J. Hutchinson & A.D. Smith (utgivare), *Ethnicity* (1996);
E. Tonkin m.fl., *History and Ethnicity* (1989).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, etnicitet. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/etnicitet (hämtad 2018-01-29)

Läs även om. etnisk grupp. språksociologi freds- och konfliktforskning etnisk minoritet. stamsamhälle släktskap kulturekologi etnologi nation landskap

integration

integration (latin *integra'tio*, av *i'ntegro* ’återställa’, av *i'nteger* ’orörd’, ’ostympad’, ’hel’, ’fullständig’, ’oförvitlig’), *integrering*, inom samhällsvetenskapen: process som leder till att skilda enheter förenas; även resultatet av en sådan process.

Termen används exempelvis om processer genom vilka ett samhälle bildas och bevaras eller genom vilka flera samhällen förenas med varandra till större enheter såsom europeisk integration.

Inom den klassiska samhällsvetenskapen förekommer två förklaringar till hur och varför samhällens olika delar är och förblir förenade. Enligt den ena bygger integrerade samhällen på att dess medlemmar har gemensamma värden, i första hand förmedlade genom skola, religion, massmedier. Enligt den andra är integration en effekt av arbetsdelning eller specialisering. Arbetsdelning leder till differentierade verksamheter, men även till en starkare integration, eftersom specialisering medför ökat beroende av annan produktion. I denna mening kan samhällelig differentiering och integration vara två sidor av samma process. Inom den klassiska sociologin tänker man sig vidare att det finns en optimalt balanserad integration.

Om integrationen inom ett socialt system blir alltför stark får systemet svårt att anpassa sig till förändrade yttre förhållanden och att införliva nya element. Exempelvis kan invandrargrupper ha svårt att finna sig till rätta i alltför starkt kulturellt och ekonomiskt integrerade samhällen.

I studier av internationell migration och etniska relationer används integration särskilt för att beteckna de sociala processer genom vilka minoriteter, exempelvis invandrade etniska grupper, slussas in i och blir delaktiga av det nya samhälle de flyttat till. Det kan gälla deras arbets- och bostadsmarknad eller deras sociala, kulturella och politiska liv. Integration definieras olika, och termen bör därför bestämmas närmare när den används. Näraliggande begrepp är ackulturation, adaptation (anpassning), assimilering (som dock vanligen anger att ursprungliga skillnader utplånas mer fullständigt) och inkorporering.

Källangivelse

Nationalencyklopedin, integration. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/integration (hämtad 2018-01-29)

Läs även om

- integration
- integration
- språksociologi
- Talcott Parsons
- sociologi
- släktskap
- arbetsdelning
- emotionernas sociologi
- integral
- etnicitet

levnadsnivå

levnadsnivå, term som i flera avseenden har samma innebörd som levnadsstandard.

Den har framför allt använts för att markera ett vidare välfärdsbegrepp än det snävt ekonomiska, bl.a. vid de *levnadsnivåundersökningar* som först gjordes av Låginkomstutredningen 1968 och som följdes upp av Socialforskningsinstitutet (SOFI) 1974, 1981 och 1991.

Undersökningarna bygger på intervjuer med ett representativt urval av den vuxna befolkningen. Man avser att få fram ett mått på välfärdsutvecklingen, bl.a. genom att delvis samma personer intervjuas vid de olika undersökningarna. Sedan 1975 ger också Statistiska centralbyrån ut en serie skrifter med rubriken *Levnadsförhållanden*, där man redovisar result

atet av intervjuer och statistik som belyser olika aspekter på välfärdens fördelning och förändringar inom olika befolkningsgrupper.

Källangivelse
Nationalencyklopedin, levnadsnivå. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/levnadsnivå (hämtad 2018-01-31)

Läs även om
- Låginkomstutredningen
- Sten Johansson
- bostadsvaneundersökning
- enkät
- sjukdom
- epidemiologi
- datalingvistik
- ungdomsspråk
- HDI
- välfärd

livskvalitet

livskvalitet, viktigt och omstritt begrepp i medicinsk etik och hälsoekonomi.

Det har också stort intresse i hälsopolitiska sammanhang och i frågor som gäller social lagstiftning och bostadsplanering. Begreppet används bl.a. vid systematiska jämförelser mellan olika metoder att bota sjukdomar (avsikten kan därvid vara att undersöka hur dessa metoder påverkar patienternas livskvalitet) och vid resursfördelningsproblem (tanken kan då vara att man skall fördela resurserna så att man får störst höjning av livskvaliteten per satsad krona).
....
I diskussionen om livskvalitet är det viktigt att skilja mellan följande tre aspekter:
1) yttre betingelser, vilka kan mätas objektivt eller intersubjektivt, sådant som fysisk rörlighet, arbete, bostad, social situation och inkomst;
2) den berördes subjektiva upplevelser eller bedömning av värdet av sådana yttre betingelser;
3) effekterna på en persons liv av närvaron eller frånvaron av de betingelser som nämns under 1), givet värderingarna i 2).

Förutsättningarna för god livskvalitet bör skiljas från livskvalitet i sig själv. Dålig hälsa kan inte utan vidare identifieras med dålig livskvalitet, fast dålig hälsa naturligtvis kan bidra till att minska en persons livskvalitet.

Om livskvalitet definieras enligt 2) ovan, har detta viktiga konsekvenser för vilka metoder man kan och bör använda. Man får t.ex. skilja mellan svårigheterna att jämföra en och samma persons eller grupps livskvalitet vid olika tider, och att jämföra en persons eller grupps livskvalitet med en annans. Det senare problemet är ur både teoretisk och praktisk synpunkt mycket svårare.

Väljer man att definiera livskvalitet med hjälp av intersubjektivt eller objektivt mätbara variabler blir det senare problemet mycket lättare att hantera. Men å andra sidan ställs man då inför ett validitetsproblem: mäter dessa variabler verkligen det man vill mäta?
Livskvalitet kan också analyseras med hjälp av begrepp som möjlighet att handla och påverka sin situation (*capability*) eller genom att tillämpa det aristoteliska begreppet välbefinnande (*eudaimonia*). I så fall aktualiseras nya metodproblem som beror på att man i olika kulturer bedömer och värderar handlingsmöjligheter och välbefinnande på skilda sätt (jämför kulturrelativism).

Författare: Göran Hermerén

Litteraturanvisning

L. Nordenfelt, *Livskvalitet och hälsa* (1991);
M. Nussbaum & Amartya Sen (utgivare), *Quality of Life* (1993).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, livskvalitet. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/livskvalitet (hämtad 2018-01-31)

Läs även om
språksociologi
Torbjörn Tännsjö
djurförsök
etik
hälsa
forskning
kvinnomisshandel
informatik
objektivitet
litteraturvetenskap

politik

politi′k (franska *politique*, av grekiska *politikē'* (*te'chnē*) ’statskonst’, av *politiko's* ’medborgerlig’, av *poli'tēs* ’medborgare’, av *polis*), statskonst, processen att erövra och utöva makt i offentliga sammanhang.

Aristoteles beskrev politik som ett samhälles gemensamma strävan efter ”ett gott liv” att lösa konflikter mellan det gemensamma bästa och avvikande intressen. På svenska har ordet politik två grundbetydelser: dels de processer genom vilka makt utövas och politiska beslut fattas (engelska *politics*), dels den förda politikens principer och faktiska sakinnehåll (engelska *policy*). De båda begreppen har nära samband med varandra. Det politiska maktspelet gäller inte bara makten för dess egen skull utan också förmågan att främja politiska sakfrågor. Idépolitik och sakpolitik är även viktiga instrument i det politiska spelet om makten.
En central egenskap hos *det politiska spelet* är dess karaktär av en process genom vilken personer med olika åsikter och intressen når fram till beslut som uppfattas som bindande. Det innebär att politik förutsätter motsättningar om mål eller metoder att förverkliga dessa. Instrumenten i denna process är övertalning, hot, löften, våld, utbyte, förhandling, tvång, belöning osv., som leder fram till beslut, positivt eller negativt. Politik betecknas ofta som det möjligas konst. Förhandlingen har som viktig ingrediens kompromissen, vilken i sin tur kan tvinga aktörer att ge efter på vissa ståndpunkter, mål eller löften. Denna mekanism är särskilt tydlig i ett öppet, demokratiskt samhälle och en av faktorerna bakom det som betecknats som politikerförakt. Politiken som spel förutsätter också erkända regler, som kan vara både lagfästa och enbart praxis. Aktörerna i denna process är en demokrati i både enskilda individer och organiserade grupper, partier och massmedier, byråkrater och formella beslutsfattare.

Politikens principer kan beskrivas inte bara i sådana termer som idépolitik och realpolitik, alternativt ideologisk eller pragmatisk politik, utan också, enligt den roll man vill tilldela olika aktörer, t.ex. som socialistiska, korporativistiska eller liberala. Dess sakinnehåll kan med specifika bestämningar anges som socialpolitik, kulturpolitik, försvarspolitik, utrikespolitik, etc. Politik i denna mening kan beteckna såväl agerande enligt ett handlingsprogram som idéer, konkreta förslag och beslut från en viss politisk aktör, ett parti, en organisation eller en individ, t.ex. en minister.

Författare: Nils Andrén

Politikerrollen
Politikerrollen har under de senare decennierna blivit allt mer omdiskuterad. Huvuddelen av politikerna (särskilt i kommuner och landsting) är fritidspolitiker, som måste göra avkall på yrkes- och familjeliv. Det har lett till ökande svårigheter för de politiska partierna att rekrytera kandidater, främst i åldern 25–45 år. Kvinnor med småbarn är särskilt ovanliga. För att reellt kunna påverka de politiska besluten fordras bl.a. en central position med ett brett kontaktnät och kontinuerlig och god information. Kommunreformerna och den nya kommunala organisationen har bidragit till att det politiska inflytandet blivit koncentrerat till färre personer än tidigare. Ett allt vanligare inslag är de yrkespolitiker, som saknar yrkeserfarenhet från annat än politik. Jämför politisk broiler.

Trots att svenska politiker i internationell jämförelse betraktas som ovanligt hederliga har det s.k. politikerföraktet, dvs. misstro mot

politiker och ett ifrågasättande av deras hederlighet ökat. Öppenhet, granskning och debatt har åberopats som medel för att söka lösningar på problemet. Samtidigt har förslag framförts om begränsning av hur många gånger en politiker skall kunna omväljas (för att ingen skall sitta kvar alltför länge), liksom om betydligt högre politikerlöner (för att locka fler ”duktiga människor” till politiken). Eftersom problematiken uppfattas olika rekommenderar också olika politiker helt motsatta reformer, vilket i hög grad speglar den roll de har.

Författare: Hans Albin Larsson

Källangivelse

Nationalencyklopedin, politik. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/politik (hämtad 2018-01-31)

Läs även om

- frihet
- socialism
- utrikespolitik
- makt
- ideologi
- språksociologi
- institution
- försvarspolitik
- nationalism
- dialektik

SW 15 Individens psykiska mekanismer

Psykologi o d.

biologisk psykologi

biologisk psykologi, tvärvetenskapligt kunskapsområde med inriktning på att förstå och förklara psykologiska funktioner med hjälp av bakomliggande biologiska skeenden, t.ex. nervsystemets aktivitet.

Ett vanligt grundantagande är att biologiska och psykologiska förhållanden är systematiskt relaterade till varandra.

Föreställningar om att psykiska fenomen har biologisk bakgrund fanns redan under antiken. Aristoteles ansåg t.ex. att psyket styrs av hjärtat. Den ryska fysiologen Ivan Pavlov var en av den moderna biologiska psykologins fäder. Han visade att matsmältningssystemets funktioner kan påverkas genom inlärning (se betingning).
Det mest ambitiösa försöket att i en generell teori knyta psykologiska fenomen till biologiska skeenden har gjorts av den kanadensiska psykologen Donald O. Hebb, som 1949 presenterade en teori där en rad psykologiska företeelser, som varseblivning, inlärning och minne, ges en biologisk förklaring. Det centrala i Hebbs teori, som fortfarande är aktuell, är att aktivitet etableras och utvecklas i grupper av hjärnnervceller, vilka sedan till följd av erfarenhetspåverkan och genom samspel sinsemellan bildar underlag för individens repertoar av beteenden, upplevelser och reaktioner.

Den empiriska forskningen inom biologisk psykologi har under de senaste decennierna varit synnerligen livlig. Bland forskningsområdena kan man särskilja fysiologisk psykologi, som betonar den biologiska styrningen av beteende och upplevelser, och psykofysiologi, där man använder fysiologiska reaktioner som indikatorer på psykiska skeenden.

Inom den fysiologiska psykologin väljer man ofta metoder att experimentellt påverka ett biologiskt skeende, t.ex. aktiviteten i någon del av hjärnan eller i ett hormonproducerande organ. Man observerar noggrant de beteendeförändringar som härvid utlöses, i syfte att dra slutsatser om den roll som normalt spelas av de fysiologiska mekanismer som man påverkat experimentellt. Eftersom detta slags forskning ofta förutsätter operativa ingrepp, t.ex. införandet av elektroder för elektrisk stimulering av hjärnan, har forskningen i allmänhet utförts på djur. Även om resultat vunna i djurförsök endast i begränsad utsträckning är tillämpliga på människan har på detta sätt viktig kunskap vunnits om biopsykologiska samband vad gäller grundläggande psykologiska fenomen som inlärning, minne, emotionella reaktioner och motivation.

Som exempel kan anföras den forskning kring hjärnans ”lustcentrum” som har sitt ursprung i en upptäckt av de amerikanska psykologerna James Olds och Peter Milner i mitten av 1950-talet. De undersökte effekter på råttors beteende av elektrisk stimulering av vissa djupt liggande delar av hjärnan och observerade härvid hos en av råttorna, där elektroden av misstag hamnat i det limbiska systemet, ett egenartat och oväntat fenomen: råttan återvände envist till den plats i buren där den befann sig när den först stimulerades. Det verkade som om den återvände för att få mer. Senare har Olds och andra visat att stimulering av detta slag är ett ytterst effektivt medel att styra försöksdjurs beteende. Om ett försöksdjur t.ex. ges möjlighet till att stimulera sig självt via elektroder inopererade i lustcentrum genom att trycka på en pedal, vidtar strax ett pedaltryckande som kan pågå under långa perioder utan avbrott. Djuret föredrar denna artificiella njutning framför andra aktiviteter och kan inte lockas att avbryta självstimuleringen med hjälp av vare sig föda eller sexualpartner.

Antagandet att ett lustcentrum finns också hos människan har fått stöd när man i samband med hjärnkirurgiska ingrepp stimulerat motsvarande hjärnområde och funnit att stimuleringen ofta upplevs som starkt behaglig. Av dessa forskningsresultat har man dragit slutsatsen att den aktivitet i hjärnan som stimuleringen utlöser, även under normala förhållanden bidrar till att ge beteendet bestämd inriktning. Det förtjänar nämnas att beroendeframkallande droger på kemisk väg åstadkommer en hjärnaktivitet som liknar den som framkallas med elektrisk stimulering av lustcentrum.

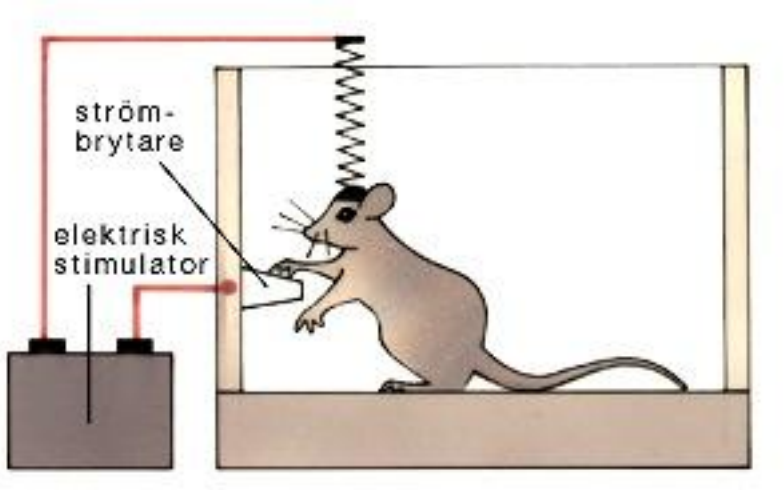

TYPOFORM/BERTIL HJERPE
biologisk psykologi. Försöksdjuret kan genom att trycka på pedalen stimulera sitt ”lustcentrum” via inopererade elektroder. Pedaltryckandet blir ofta intensivt och slår ut annan aktivitet.

Även om den fysiologiska psykologin huvudsakligen sysslar med frågor av grundvetenskaplig karaktär har forskningsrönen ofta lett till praktiska tillämpningar. Ett exempel på en sådan utveckling är den amerikanska psykologen Neal E. Millers djurexperimentella forskning rörande inlärning av autonoma fysiologiska processer. Millers forskning har fått stor betydelse för förståelsen av hur psykosomatiska tillstånd utvecklas, och har också inspirerat utvecklingen av en behandlingsmetod där man med hjälp av biofeedback-träning lär patienten att bemästra en skadlig fysiologisk reaktion (t.ex. blodtryckshöjning).

Inom psykofysiologin har man främst inriktat sig på studiet av olika kroppsliga reaktioner som utlöses när en individ aktiveras, t.ex. vid stress (jämför aktivationsteori). Man registrerar t.ex. blodtrycket och hjärtats aktivitet eller mäter stresshormoner (adrenalin, noradrenalin, kortisol) i urin eller blod. Eftersom dessa fysiologiska mätningar inte kräver nämnvärda ingrepp är man inte hänvisad till enbart laboratorieexperiment utan kan även studera människor i deras naturliga miljö, vilket naturligtvis underlättar praktiska tillämpningar. Inom beteendemedicinen har man kunnat utnyttja den psykofysiologiska kunskapen om stresstillstånd när man utformat behandlingsmetoder vid stressrelaterade sjukdomstillstånd.

Inom arbetslivet har psykofysiologisk kunskap och metodik börjat användas bl.a. för att kartlägga hälsovådliga arbetsmiljöer. Flera andra forskningsområden inom den biologiska psykologin har bidragit till kunskapen om psykobiologiska samband.

Neuropsykologin har lämnat viktiga bidrag till förståelsen av språkfunktioner, minne och andra högre psykiska funktioner. Inom psykofarmakologin studerar man samband mellan effekter av farmaka

på psykiska funktioner och hjärnans biokemiska processer. Den psykoendokrinologiska forskningen är inriktad på samband mellan psykiska och hormonella funktioner, medan den psykoimmunologiska forskningen syftar till att öka kunskapen om samspelet mellan psykiska faktorer och kroppens immunförsvar (jämför psykoneuroendokrinologi och psykoneuroimmunologi). Se även beteendegenetik.

Vid de flesta svenska universitetsinstitutioner i psykologi intar den biologiska psykologin en framträdande plats och företräds av internationellt uppmärksammade forskargrupper. En intressant utveckling är att biologiska aspekter börjat influera allt fler av psykologins forskningsområden, t.ex. den interaktionistiska personlighetspsykologin, som betonar betydelsen av samspelet mellan ekologiska, biologiska och psykologiska faktorer för individens utveckling.

Författare: Sven G. Carlsson Marianne Frankenhaeuser

Litteraturanvisning

B. Bridgeman, *The Biology of Behavior and Mind* (1988);
M. Frankenhaeuser, ”A Psychobiological Framework for Research on Human Stress and Coping”, i M.H. Appley & R.A. Trumbull (utgivare), *Dynamics of Stress* (1986);
D.O. Hebb, *Psykologi på biologisk grund* (2:a upplagan 1969);
N.E. Miller, ”Behavioral Medicine: Symbiosis between Laboratory and Clinic”, *Annual Review of Psychology* 1983.

Källangivelse

Nationalencyklopedin, biologisk psykologi. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/biologisk-psykologi (hämtad 2018-01-29)

Läs även om
psykofysiologi
Donald O Hebb
metapsykologi
personlighetspsykologi
beteendemedicin
stress
psykoneuroendokrinologi
Neal E Miller
psykoterapi
organisationspsykologi

personlighetsutveckling

personlighetsutveckling, människans utveckling till en individ.

Vid studier av människans utveckling under livscykeln kan man välja att särskilt uppmärksamma vissa sidor av utvecklingen, t.ex. motorikens utveckling, tänkandets utveckling, den sociala utvecklingen eller den känslomässiga utvecklingen.

Personlighetsutveckling avser ett mer övergripande perspektiv. Man tänker sig att bortom de tillfälliga variationerna i människors beteende finns det mer bestående, karakteristiska mönster i sättet att förhålla sig till andra människor eller till situationer.

Personlighetsutveckling handlar om hur dessa mönster utvecklas från den tidiga barndomen och framåt. Arvets och miljöns relativa bidrag till att förklara skillnader mellan individer i personlighetsutveckling är fortfarande en kontroversiell fråga. Jämför utvecklingspsykologi.

Källangivelse

Nationalencyklopedin, personlighetsutveckling. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/personlighetsutveckling (hämtad 2018-01-29)

Läs även om

- utvecklingspsykologi
- empati
- språksociologi
- metapsykologi
- personlighetspsykologi
- attityd
- barnpsykologi
- aggression
- pidginspråk
- sociologi

personlighetspsykologi

personlighetspsykologi, gren av psykologin som är inriktad på att beskriva och förklara människors sätt att fungera i ett helhetsperspektiv, i motsats till områden som perception, kognition och motivation, vilka studerar delfunktioner hos individen.

Definitionerna av begreppet personlighet är otaliga.
De mest inflytelserika personlighetsteorierna skiljer sig åt med avseende på var de lägger tyngdpunkten i förklaringen till personlighetsutveckling och till individens aktuella sätt att fungera.

Den *klassiska psykoanalysen* och dess avläggare betonar tidiga relationers betydelse för uppkomsten av psykiska konflikter, vilka antas utgöra orsaken till problem senare i livet. Den s.k. *traitpsykologin* studerar, med utnyttjande av data från test och av statistiska metoder för bearbetning av data, olika personlighetsdrags betydelse för beteendet och hur de förhåller sig till varandra.

Under de senaste decennierna har en *kognitivt* inriktad personlighetsteori, som betonar den aktuella, mer eller mindre medvetna informationsbearbetningens roll för individens sätt att fungera, vuxit sig stark. *Biologiska* förklaringar till mänsklig funktion och dysfunktion har alltmera kommit att intressera personlighetspsykologerna, dels (som en följd av den snabba utvecklingen inom mikrobiologi och beteendegenetik) vad avser genetiska faktorers roll i utvecklingsprocessen, dels (som en följd av de senare årens utveckling inom endokrinologi, farmakologi, psykofysiologi och neuropsykologi) vad gäller biologiska faktorers roll i individens aktuella sätt att fungera.

I en *behavioristisk* personlighetsteori spelar miljön en avgörande roll, både i individens utveckling och i hans eller hennes aktuella sätt att fungera.
En begränsning i dessa huvudperspektiv ligger i att vart och ett ensidigt förlägger huvudorsakerna till individers funktion och dysfunktion och därmed också till skillnader mellan individer i dessa avseenden till *antingen* mentala, biologiska *eller* miljömässiga faktorer. De långtgående konsekvenserna av denna polarisering kan konkretiseras med hänvisning till synen på och därmed behandlingen av psykiska störningar.
Beroende på om tonvikten läggs på mentala processer, biologiska faktorer eller miljön kommer behandlingen att inriktas mot samtalsterapier, psykofarmaka respektive förändringar i patienternas miljö.

Under senare decennier har ett alternativt övergripande synsätt, som utgår från att skilda faktorer påverkar varandra, vuxit sig allt starkare. Förklaringen till att en individ fungerar på ett visst sätt i ett helhetsperspektiv måste sökas i det ständiga samspelet mellan mentala och biologiska faktorer inom individen och mellan individen och miljön.

Detta gäller både personlighetens utveckling genom livet och individens sätt att fungera vid en viss tidpunkt. Denna riktning inom personlighetspsykologin är en avspegling av en allmän utveckling inom sådana vetenskapsdiscipliner vilkas huvudintresse är dynamiska, komplexa processer.

Personlighetens roll för kroppslig hälsa och ohälsa uppmärksammas alltmera, vilket bl.a. visar sig i forskning om och behandling av

psykosomatiska sjukdomar. En gren av sådan forskning rör typ A-beteende, vilket i olika studier visat sig medföra väsentligt ökad risk för hjärt–kärlsjukdomar.

Författare: Bertil Törestad David Magnusson

Litteraturanvisning

L. Pervin (utgivare), *Handbook of Personality* (3:e upplagan 2008).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, personlighetspsykologi. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/personlighetspsykologi (hämtad 2018-01-29)

Läs även om

- biologisk psykologi
- klinisk psykologi
- språksociologi
- psykiatrisk behandling
- utvecklingspsykologi
- beteendemedicin
- aggression
- psykosomatik
- dynamisk psykiatri
- psykisk störning

perceptionsstörning

perceptionsstörning, störning som drabbar varseblivning (t.ex. syn- och hörselintryck).

Störningen kan ha formen av illusioner, det vill säga förvrängd varseblivning, och hallucinationer, det vill säga varseblivning utan motsvarande sinnesretning. Visuella och auditiva perceptionsstörningar är vanliga vid till exempel ADHD, schizofreni och epilepsi. Perceptionsstörning är ibland orsaken till motoriska störningar av olika slag (generell klumpighet med mera). Perceptionsstörningar beror oftast på tillfälliga eller kroniska avvikelser i hjärnans funktion.

Källangivelse

Nationalencyklopedin, perceptionsstörning. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/perceptionsstörning (hämtad 2018-01-29)

Läs även om

- hallucination
- ADHD
- psykisk störning
- förvirring
- ämnesomsättningsrubbningar
- uppmärksamhetsstörning
- utvecklingsstörning
- leukodystrofi
- afasi
- kromosomavvikelse

ADHD

ADHD, *AD/HD*, *Attention Deficit/Hyperactivity Disorder*, utvecklingsavvikelse med debut i barndomen och med dominerande symtom i form av bristande uppmärksamhet, koncentrationssvårigheter, överaktivitet och impulskontrollbrist.

Tillståndet är vanligt och drabbar ca 5 % av alla barn, varav minst hälften har svåra kvarstående problem i vuxen ålder. Pojkar drabbas oftare än flickor, men diagnosen missas ofta hos flickor med depression, ångest och missbruksproblem.

Man kan urskilja tre varianter: ADHD med huvudsakligen uppmärksamhetsstörning, ADHD med huvudsakligen hyperaktivitetsstörning (överaktivitet/impulsivitet) och ADHD av kombinerad typ, det vill säga att både kriterierna för ADHD med uppmärksamhetsstörning och hyperaktivitetsstörning är uppfyllda.

Om det finns stora problem med uppmärksamhet och/eller hyperaktivitet/impulsivitet men inte tillräckligt för diagnos med ADHD kan diagnosen ADHD UNS användas. Diagnosen DCD (*Developmental Coordination Disorder*) används när det finns motoriska problem. Många barn med autism och Aspergers syndrom och en stor minoritet av alla med epilepsi har också ADHD.

Det är vanligt att obehandlad ADHD följs av psykiatriska problem, missbruk och antisocial utveckling i tonåren och vuxen ålder. Många vuxenpsykiatriska patienter med depression, generaliserad ångest och personlighetsstörningsdiagnos har egentligen odiagnostiserad ADHD.

Orsaken till ADHD är genetiska faktorer som påverkar bl.a. signalsubstansen dopamin, hjärnskada under graviditet, under förlossning eller under de första levnadsåren eller en kombination av sådana faktorer. Syrebrist under förlossningen kan ge ADHD och bland förtidigt födda är risken större att drabbas av ADHD. Den vanligaste orsaken är dock den ärftliga faktorn.

Behandlingen vid ADHD innehåller många komponenter: diagnos, information, pedagogik, kognitiv beteendeterapi och medicinering. Arbetsminnesträning och kognitiv beteendeterapi kan ha positiva effekter i många fall. Där andra insatser inte ger optimalt resultat blir läkemedel aktuellt. Då är det centralstimulerande medlet metylfenidat förstahandsval. I dag finns flera preparat som innehåller metylfenidat men är uppbyggda på olika sätt. Amfetamin kan också användas men är ett licenspreparat, det vill säga man måste söka tillstånd hos läkemedelsverket. Ytterligare ett läkemedel är Strattera® (Atomoxetin), vilket är en selektiv hämmare av nervcellers återupptag av signalsubstansen noradrenalin och därmed hör till gruppen antidepressiva medel.

Författare: Christopher Gillberg Kerstin Malmberg

Litteraturanvisning

C. Gillberg, *Ett barn i varje klass* (2005).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, ADHD. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/adhd (hämtad 2018-01-29)

Läs även om

- hyperaktivitetsstörning
- patologiskt samlande
- depression
- fragil X-syndromet
- antidepressiva läkemedel
- psoriasis
- centralstimulerande medel
- ämnesomsättningsrubbningar
- reumatoid artrit
- barn- och ungdomspsykiatri

psykisk störning

psykisk störning, tillstånd av psykisk ohälsa som drabbar personligheten, känslolivet och kognitionen (hjärnans förmåga att tänka och korrekt tolka sinnesintryck) och som orsakar lidande och funktionsnedsättning.

Psykisk störning kan ses som ett samlingsbegrepp för tillstånd som WHO i sin diagnosmanual *ICD-10* klassificerar som psykiska sjukdomar, psykiska syndrom och beteendestörningar. Den amerikanska motsvarigheten till ICD går ett steg längre i sin senaste version av DSM-V och anger att de psykiska sjukdomarna utgår från psykobiologisk dysfunktion och markerar därigenom sambandet mellan psykisk störning och underliggande biologiska avvikelser.

Gemensamt för de båda diagnossystemen är att psykisk störning bör uppfattas som en samling symtom (så kallade syndrom) eller beteendeavvikelser som orsakar betydande lidande eller funktionsnedsättning för den drabbade och därmed skiljer sig från det lidande som kommer av vanliga livskriser eller om personen har råkat i konflikt med sin omgivning.

Båda diagnossystemen har gjort en indelning av psykisk störning i olika psykiatriska diagnoser baserat på kriterier formulerade som typ av symtom, deras samtidiga förekomst och svårighetsgrad samt hur länge de har förekommit. Däremot ska psykiatriska diagnoser inte ses som klart avgränsade begrepp eller som fullständiga beskrivningar av alla sjukdomstillstånd som kan drabba mentala eller psykologiska funktioner.

Senare tiders forskning ger indikationer på att genetiska avvikelser och biologiska sjukdomsprocesser som befunnits ligga bakom psykisk störning inte ger stöd för nuvarande indelning. Exempelvis kan liknande genetiska avvikelser ses vid både schizofreni och autism.

Psykisk störning infördes som juridisk term 1991/92 genom nuvarande tvångslagstiftning, Lagen om psykiatrisk tvångsvård (LPT). Termen har därmed givits en innebörd av större allvarlighetsgrad än exempelvis livskris, trauma eller psykologiskt illabefinnande.

Psykiska störningar är vanliga och ökar dessutom i befolkningen, speciellt bland kvinnor. Sedan 2006 är de psykiatriska sjukdomarna de vanligaste diagnoserna i befolkningen och psykisk ohälsa har blivit den vanligaste orsaken till sjukskrivning. Orsakerna till ökningen är inte helt klarlagda, men stress, arbetslöshet, ökad invandring och ökade krav på produktivitet är faktorer som anses vara av betydelse. Dessa orsaker, som ställer allt högre krav på utbildning, flexibilitet och snabbhet, kan också vara avgörande för vilken typ av psykisk ohälsa som utvecklas. Exempelvis kan förekomsten av posttraumatiskt stress-syndrom (PTSD) vara vanlig i orter med hög andel invandrare, medan i yrken med höga prestationskrav kan utmattningssyndrom vara vanligt förekommande. Att öppenheten kring psykisk ohälsa blivit större bidrar också till att fler söker vård.

Vid en given tidpunkt har upp till 16 procent av befolkningen en psykisk störning. Under sin livstid utvecklar cirka 17 procent en behandlingskrävande psykisk sjukdom. De vanligaste diagnoserna är depression och ångestsyndrom, vilka är cirka tre gånger vanligare hos kvinnor än hos män. På senare tid har stressrelaterad psykisk ohälsa ökat, och även här tycks kvinnor vara mer sårbara på gruppnivå. Den

ökade invandringen har lett till att även traumarelaterade tillstånd som PTSD har ökat.

Till gruppen svår psykisk störning hör diagnoser som schizofreni och bipolär sjukdom. Dessa sjukdomar tycks inte öka och drabbar i lika omfattning kvinnor som män, med en liten övervikt för män. Schizofreni drabbar ungefär 0,7 procent och bipolärt syndrom cirka 1 procent av befolkningen. Debuten sker ofta i unga år och sjukdomen blir för det mesta livslång.

Indelning av psykiska störningar Visa tabell

Författare: Lena Flyckt

Källangivelse

Nationalencyklopedin, psykisk störning. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/psykisk-störning (hämtad 2018-01-29)

Läs även om

- psykiatrisk behandling
- psykiatrisk rehabilitering
- psykossjukdom
- självmord
- stress
- neuros
- beroendesjukdom
- ämnesomsättningsrubbningar
- posttraumatiskt stress-syndrom
- tortyr

psykossjukdom

psykossjukdom [-ko:ˈs-] (nylatin *psychoˈsis*, se psyke), samlingsnamn för sådana psykiska störningar där uppfattningar och värderingar av verkligheten är förändrade.

Psykossjukdomar omfattar schizofreni, den vanligaste psykossjukdomen, vanföreställningssyndrom och schizo-affektiv psykos. Vanföreställningssyndrom omfattar tillstånd med olika former av icke korrigerbara föreställningar som markant skiljer sig från det kulturella sammanhang där individen lever.

Schizoaffektiv psykos är en blandform mellan schizofreni och bipolär sjukdom. En specialform är kort reaktiv psykos som, enligt dess kriterier, har en maximal varaktighet på en månad. Den kan vara en reaktion på en traumatisk livshändelse och går oftast över med eller utan läkemedelsbehandling, men lika ofta övergår tillståndet i en mer varaktig psykossjukdom.
Vid ett första insjuknande i psykossjukdom är ofta sjukdomen i en akut fas som kräver inläggning på sjukhus. Om symtomen uppmärksammas i ett tidigare stadium, innan de har blivit akuta, kan tillståndet ibland behandlas i öppenvård. En tidig upptäckt innebär också ett lindrigare förlopp. Behandlingen efter en akut psykos syftar bland annat till att undvika nya akuta skov av sjukdomen, men oftast återinsjuknar personen någon eller några gånger innan behandlingen når detta mål.

Personer med en psykossjukdom i en akut fas kan ibland behöva sjukhusvård enligt lagen om psykiatrisk tvångsvård (LPT) på grund av risker för personen själv och omgivningen. Med nuvarande kunskaper om individualiserad behandling med antipsykotisk läkemedelsbehandling i kombination med psykosociala insatser kan prognosen förbättras, men hittills har den varit dålig, speciellt för personer med schizofreni, där bara cirka 10 procent har arbete och sociala kontakter.
Jämför schizofreni, affektiva störningar och cykloida syndrom.

Författare: Lena Flyckt

Källangivelse
Nationalencyklopedin, psykossjukdom. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/psykossjukdom (hämtad 2018-01-29)

Läs även om
- depression
- psykisk störning
- vanföreställning
- sorg
- psykiatrisk rehabilitering
- psykosomatik
- psykos
- psykiatrisk behandling
- neuros
- systemisk lupus erythematosus

psykiatri

psykiatri (nylatin *psychiatri'a*, av *psyke* och grekiska *iatreia* [-trɛi'a] 'läkekonst'), själsläkekonst, medicinsk specialitet som har psykiska störningar, deras yttringar, orsaker, behandling och förebyggande som ansvarsområde.

Författare: Lena Flyckt

Psykiatrins utgångspunkter

Psykiatrins utgångspunkt är psykopatologin, läran om psykiska symtom. I dag anses psykiska symtom vara *dimensioner* som, förutom hos patienter, förekommer i mildare form i den generella befolkningen utan att vara behandlingskrävande. Om symtomen däremot ger upphov till lidande och påverkar personens förmåga till arbete och sociala kontakter, eller utgör risk för individen eller annan, har kriterierna oftast uppfyllts för en behandlingskrävande psykiatrisk diagnos.
Psykiska symtom uppkommer i ett samspel mellan arv och miljö.
För de flesta psykiska sjukdomar är ärftlighet starkt bidragande men miljöfaktorer kan också vara avgörande. Migration, missbruk, storstadsmiljö och långvarig stress är riskfaktorer för psykisk ohälsa. Stress–sårbarhetsmodellen är en förenklad men användbar illustration till hur psykisk ohälsa kan uppkomma.
....
Behandlingen är i de flesta fall en kombination av läkemedel och psykoterapi eller psykosociala insatser utifrån patientens behov och önskemål. Patientens delaktighet enligt modellen "delat beslutsfattande" är en förutsättning för lyckat resultat. Behandlingen sammanfattas i en samordnad individuell plan (SIP), som upprättas av den närmaste kontaktpersonen (Case Managern) och patienten. Kontaktpersonen bidrar med faktakunskap och patienten med erfarenhet av sin sjukdom och sina livsmål. Det psykiatriska teamet och patientens anhöriga bidrar när deras kompetens och engagemang behövs för att förverkliga livsmålen. Psykiatern bidrar med medicinsk och farmakologiskt kompetens, psykologen bidrar med kunskaper inom neuropsykologi och psykoterapi, den psykiatriskt vidareutbildade sjuksköterskan bidrar med kunskaper inom omvårdnad och kuratorn bidrar till att lösa problem med boende, sysselsättning och ekonomi.

Närståendes engagemang och delaktighet är oftast en förutsättning för ett gott behandlingsresultat.
Psykiatrin har relativt sent brutit sin isolering genom att mentalsjukhusen har lagts ned och specialiteten tagit plats bland övriga medicinska discipliner på allmänna sjukhus (se psykiatrisk vård).
Detta har minskat fördomarna mot psykiska störningar och bidragit till ökad insikt om deras stora samhällsekonomiska betydelse.
Forskningen om hjärnans struktur och funktion har under ett fåtal år tillfört lika mycket ny kunskap om orsaker och behandling av psykiska sjukdomar som under mänsklighetens hela tidigare existens.

Psykiatri som medicinsk specialitet

Den medicinska specialiteten psykiatri präglas av helhetssyn där psykologiska, sociala och biologiska faktorer vägs in i bedömningen och behandlingsplaneringen av psykisk ohälsa. Även andra vård- och stödaktörer har ansvar för psykisk ohälsa i befolkningen. Dit hör primärvården och socialtjänsten. Primärvården, också kallad "första linjens psykiatri", ansvarar för diagnostik och behandling av lättare fall av psykisk ohälsa, till exempel okomplicerade fall av depressionssjukdomar och ångestsyndrom.

Socialtjänsten ansvarar för den psykosociala situationen för personer med psykisk ohälsa som boende, sysselsättning och stöd i vardagliga sysslor.

Den medicinska disciplinen psykiatri ansvarar för mer komplicerade fall av depressionssjukdomar och ångestsyndrom samt psykiska sjukdomar där ett mer omfattande utrednings- och behandlingsutbud bör tillhandahållas. Dit hör psykossjukdom, bipolär sjukdom, personlighetsstörningar och neuropsykiatriska funktionsnedsättningar som autismspektrumsyndrom och ADHD. Psykiatrin har också en rådgivande roll gentemot kroppssjukvården, primärvården och socialtjänsten.

Vuxenpsykiatri och barn- och ungdomspsykiatri (BUP) är så kallade basspecialiteter, vilket innebär att de utgör generalistkompetenser som självständigt utövar all form av vård av svårare psykisk ohälsa samtidigt som de är plattformar för gren- och tilläggsspecialiteterna.

Vuxenpsykiatrin ansvarar för individer över 18 år och BUP för de som är yngre. Missbruksvård och rättspsykiatri är grenspecialiteter inom psykiatri, vilket betyder att den legitimerade läkaren först måste uppnå specialistkompetens i basspecialiteten för att därefter erhålla specialistkompetens i grenspecialiteten.

Utbildningen i grenspecialiteten kan ske samtidigt som utbildningen i basspecialiteten men är att betrakta som en specialitet med självständigt ansvar. Äldrepsykiatri (eller psykogeriatrik) är en tilläggsspecialitet och kan betraktas som en spetskompetens. Denna indelning, som är utarbetad av socialstyrelsen, ligger till grund för läkarnas specialistutbildning. Socialstyrelsen är den instans som formellt godkänner läkarnas behörighet inom respektive bas- och grenspecialitet.
Inom basspecialiteten psykiatri är det vanligt att man organiserar vården i så kallade subspecialiteter.

Vanligast indelas den i allmänpsykiatri respektive psykosvård. Även andra subspecialiteter förekommer, till exempel enheter för neuropsykiatriska funktionshandikapp, ungdomspsykiatriska enheter och särskilda team för nyinsjuknade psykospatienter.

Ytterligare en indelning är i sluten- och öppenvård, där öppenvården har det långsiktiga behandlingsansvaret och slutenvården ansvarar för vården då individen är insjuknad i ett akut skov av sjukdomen. I storstäder är det vanligt med subspecialiseringar, men på landsbygden finns i allmänhet bara indelningen i allmänpsykiatri och psykosvård eftersom underlaget är för litet för ytterligare indelning.

I den svenska läkarutbildningen ingår dels en grundkurs i psykiatri, dels allmäntjänstgöring i allmän psykiatri eller barn- och ungdomspsykiatri.
Svenska Psykiatriska Föreningen är medlem i European Psychiatric Association och World Psychiatric Association, vars främsta insats är utformandet av etiska riktlinjer för psykiatrisk vård, den så kallade Madriddeklarationen med dess föregångare Hawaiideklarationen.

Ledande internationella tidskrifter i psykiatri är de amerikanska Molecular Psychiatry, Archives of General Psychiatry och American Journal of Psychiatry, den brittiska British Journal of Psychiatry samt den nordiska Acta Psychiatrica Scandinavica.

Historik
Att vissa människor kan uppleva verkligheten och sig själva på ett så annorlunda sätt än andra att det allvarligt försämrar möjligheterna till kommunikation och kanske även leder till avvikande beteende har alltid blivit föremål för reflexion och försök till förklaring.

Förklaringarna har vanligen tagit sin utgångspunkt i samtidens religiösa, metafysiska och i vissa avseenden juridiska föreställningar om människan, men mycket tidigt började man uppfatta de avvikande beteendena som tecken på själsliga sjukdomar. Tankar på psykisk sjukdom som ett syndastraff eller en påverkan från onda andar finns i bland annat den judisk-kristna traditionen, medan man under antiken mer intresserade sig för psykisk sjukdom som ett tecken på bristande harmoni mellan själen och världen eller mellan levnadssättet och de fysiska förutsättningarna för människans liv. I alla äldre rättssystem fanns även mer eller mindre tydligt formulerade undantagsbestämmelser för dem som begick brott utan att vara vid sina sinnens fulla bruk.
Vanligen räknades de sinnessjuka som barn i straffrättsligt hänseende.

De sinnessjuka hör till dem som tidigt blev omhändertagna på centrala vårdanstalter. De under medeltiden etablerade hospitalen reserverades från 1700-talets mitt för denna grupp av sjuka, och vid samma tid började man på ett något mer systematiskt sätt försöka behandla de sjuka. Från sekelskiftet 1800 trodde många att man genom isolering på en institution och sysselsättning med olika arbetsuppgifter skulle kunna ”återuppfostra” de sinnessjuka. Under seklets senare del spred sig dock en påtaglig behandlingspessimism, dels som en följd av ärftlighets- och degenerationslärornas inflytande, dels på grund av att många patienter var kroniskt sjuka. Från 1890-talet till mitten av 1900-talet expanderade den institutionella vården av de sinnessjuka kraftigt, framför allt som en följd av de socialpolitiska ambitionerna att ge alla med behov av vård eller hjälp sådan. Sedan slutet av 1950-talet har dock de stora institutionerna utsatts för intensiv kritik, vilket sedan omkring 1980 resulterat i omfattande program för nedläggning av mentalsjukhusen och etablering av mer öppna och socialpsykiatriskt inriktade behandlingsformer. I vissa länder har nedläggningen av mentalsjukhusen gått så snabbt att de öppna vårdformerna inte klarat av att möta de behov som finns.

Den vetenskapliga psykiatrin har utvecklats senare än vården. Från mitten av 1700-talet och särskilt under 1800-talets första hälft utarbetades både olika förslag till behandlingsmetoder och systematiska beskrivningar av de olika sjukdomarna, men först omkring 1860 blev psykiatri ett obligatoriskt ämne i läkarutbildningen. En naturvetenskaplig epok inleddes i mitten av 1800-talet som ett resultat av de ökade kunskaper som erhållits om hjärnans struktur och funktion under normala och sjukliga förhållanden. De psykiska sjukdomarna systematiserades av bland annat Emil Kraepelin. Flertalet psykiatriker ställde sig till att börja med avvisande till Sigmund Freuds psykoanalys och de olika psykologiska eller psykoterapeutiska behandlingsmetoder som formulerades kring sekelskiftet 1900. Under 1930- och 40-talen ökade dock intresset, men med genombrottet för psykofarmakologin på 1950-talet fick psykiatrin på nytt en biologisk och medicinsk inriktning.

De senaste decennierna visar prov på en ganska splittrad utveckling. Medan man inom den psykiatriska vården försökt kombinera olika behandlingsmetoder med varandra har den psykiatriska forskningen huvudsakligen inriktats på de biokemiska och genetiska orsakerna till de psykiska störningarna. Det är bara under de senaste årtiondena som psykiatrin har kommit att integrera bästa tillgängliga kunskap utifrån

ett både biologisk och psykosocialt perspektiv. Socialstyrelsen, Läkemedelsverket och SBU (Statens beredning för medicinsk utvärdering) har regeringens uppdrag att sammanfatta och publicera riktlinjer för evidensbaserad psykiatrisk vård och behandling. IVO (Inspektionen för vård och omsorg) har skyldighet att kontrollera att vården motsvarar god klinisk praxis. Svenska Psykiatriska Föreningen ger ut kliniska riktlinjer som skrivs av psykiatriker, ofta kliniskt verksamma forskare med särskild sakkunskap. Patienterna, som också kallas ”brukare”, har fått allt större inflytande över den psykiatriska vårdens utformning och organisation genom till exempel så kallade brukarråd, i syfte att stärka patientens ställning. Genom dessa nya regler och riktlinjer har psykiatrin utvecklats och motsvarar alltmer kraven på en medicinsk evidensbaserad disciplin.

Författare: Lena Flyckt Roger Qvarsell

Läs även om
- oftalmiatri
- otiatri
- pediatrik
- podiatri
- psykofarmaka
- psykisk
- transkulturell psykiatri
- klinisk psykologi
- psykasteni
- psykalgi

Litteraturanvisning

Jan-Otto Ottosson, *Psykiatri* (7:e upplagan 2009);
B.J. Sadock, *Kaplan and Sadock's Comprehensive Textbook of Psychiatry* (9:e upplagan 2009).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, psykiatri. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/psykiatri (hämtad 2018-01-29

socialpsykologi

socialpsykologi, gren inom beteendevetenskaperna som studerar hur det sociala samspelet mellan individer fungerar och påverkar de inblandade.

I början av 1900-talet utvecklades socialpsykologin parallellt på två håll: dels i Storbritannien, där psykologi och biologi inspirerade till bl.a. *instinktsbaserad socialpsykologi* som hos William McDougall, dels i USA, där psykologi och pragmatisk socialfilosofi var främsta grund. Amerikansk socialpsykologi har visat stor livskraft och utvecklats i olika riktningar. Tidigt etablerades en *praktiskt orienterad socialpsykologi* som tog sin utgångspunkt i vardagslivet. Hit hör förgrundsgestalter som William James, Charles H. Cooley och George Mead. Denna gren har i dag en stark ställning, särskilt inom symbolisk interaktionism.
En annan gren bildar basen för den *experimentella socialpsykologin*, vars klassiska period omfattar 1930–60-talen. Hit hör de experimentserier som utfördes av bl.a. den amerikanske psykologen Muzafer Sherif (1906–88) och Solomon Asch om hur människors varseblivning, tankar, känslor och beteenden påverkas av andras närvaro och/eller agerande. Bland dessa klassiska experiment befinner sig även Stanley Milgrams studier från tidigt 60-tal av lydnad, som visade att människor kan fås att plåga andra genom sin blotta önskan att lyda en auktoritet (se Milgram-experiment). Studier kring attitydbildning och gruppdynamik bör också nämnas.

Socialpsykologin har viktiga tillämpningsområden i studier kring processer som socialisation, fostran, könsrollsinlärning och effekten av s.k. totala institutioner (t.ex. fängelse och sjukhus) vilkas hospitaliseringseffekter Erving Goffman m.fl. utforskat.

Socialpsykologins insikter har visat sig användbara också för studier kring institutioner som skola och utbildning samt familje- och arbetsliv; det är områden där samtliga beteendevetenskaper bidragit, ibland i samarbete, ibland med konkurrerande tolkningar. Även inom psykoanalysen har ett socialpsykologiskt synsätt visat sig fruktbart, exempelvis inom den s.k. objektrelationsskolan. Se även personperception och social perception.

Författare: Lars-Erik Berg

Litteraturanvisning

J. Asplund, *Det sociala livets elementära former* (1987);
L.-E. Berg m.fl., *Medvetandets sociologi* (1976);
K. Deaux m.fl., *Social Psychology in the '90s* (1993);
B. Nilsson, *Socialpsykologi* (1996).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, socialpsykologi. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/socialpsykologi (hämtad 2018-01-29)

Läs även om

- symbolisk interaktionism
- språksociologi
- George Mead
- personlighetspsykologi
- nätverk
- litteraturteori
- perceptionspsykologi
- empati
- attityd
- biologisk psykologi

SW 16 Individens logik. Vetenskpsteori o d.

logik

logik [-gi:′k] (latin *lo′gica*, av likabetydande grekiska *logikē′*, av *logiko′s* ’som hör till talet’, ’förnuftig’), i vid bemärkelse grundläggande principer för en grupp företeelser eller lära om följdriktiga slutledningar inom något område (t.ex. kapitalets logik, forskningens logik).

Logik som vetenskaplig disciplin har som utgångspunkt studiet av allmängiltiga slutledningar och är i dag en omfattande vetenskap på gränsen mellan filosofi och matematik, vars kärna utgörs av en teori om deduktiv slutledning och andra därmed sammanhängande frågor som har att göra med satsers logiska form. För att markera sistnämnda aspekt omtalas logik i denna bemärkelse ibland som *formell logik*, men härmed avses alltså inte något annat än logik i vetenskaplig bemärkelse.

Författare: Dag Prawitz

Några logiska grundbegrepp

Slutledningar

En slutledning innehåller dels ett antal *premisser*, dels en *slutsats*. Den är *giltig* om slutsatsen *följer av* premisserna, dvs. om slutsatsen måste vara sann ifall alla premisserna är sanna, eller med andra ord om det är omöjligt att premisserna är sanna men slutsatsen falsk.

Om jag t.ex. på frågan var nyckeln till skåpet är får till svar att (a) antingen hänger den på kroken vid ingången eller ligger den i skrivbordslådan, och själv konstaterar att (b) den inte hänger på kroken vid ingången, så kan jag dra slutsatsen att (c) den ligger i skrivbordslådan. Slutsatsen (c) följer uppenbarligen ur premisserna (a) och (b) och vi har alltså här ett exempel på en giltig slutledning.

Som detta enkla exempel antyder är förmågan att göra slutledningar oumbärlig redan i vardagslivet. Vi företar dem ofta utan att närmare reflektera över saken. Detta gäller även i vetenskaplig verksamhet, för vilken logiska slutledningar är en livsnerv. Vid en logisk analys av en tankegång söker man emellertid göra de olika slutledningarna explicita. Logiken syftar till att dels ge en systematisk framställning av giltiga slutledningar, dels svara på frågan vad det innebär att en slutledning är giltig.

Författare: Dag Prawitz

Logisk giltighet

Den giltighet hos en slutledning som det här är frågan om brukar också betecknas som *logisk* (eller *deduktiv*) *giltighet* för att avgränsa den från giltighet i andra, svagare bemärkelser (jämför induktion). Den utmärks av två drag som båda kan illustreras med slutledningen i exemplet ovan. För det första är slutledningen helt *bindande*. Vi kan vara osäkra på huruvida premisserna (a) och (b) är sanna, men vi kan inte tvivla på att *om* de är sanna, så är också slutsatsen (c) sann – det är som man säger en tankenödvändighet. För det andra har slutledningens giltighet inte något med det speciella sakområdet att göra. Vi behöver t.ex. inte veta något om nycklar för att sluta oss till (c) från (a) och (b). Slutledningen är vad man kallar *allmängiltig*, dvs. den förblir giltig även om vi varierar sakinnehållet, så länge den yttre formen bibehålls. För två satser *A* och *B* vilka som helst gäller att slutledningen

$$\frac{A \text{ eller } B \qquad \text{Inte} A}{B}$$

är giltig. (I enlighet med bruket i logisk litteratur skrivs premisserna ovanför ett vågrätt streck och slutsatsen under strecket.) Det är således formen hos slutledningen, inte vad den handlar om, som är avgörande för dess giltighet. Genom att sätta in satser i stället för bokstäverna *A* och *B* i slutledningsschemat ovan får vi olika enskilda slutledningar, som alla är giltiga, t.ex. slutledningen i det inledande exemplet av (c) från (a) och (b).

Författare: Dag Prawitz

Logisk form

En primär uppgift för logiken är att identifiera de former hos språkliga uttryck som är av betydelse för slutledningars giltighet. I premisserna i schemat ovan har vi identifierat två sådana former, disjunktion (sammanbindning med ”eller”) respektive negation. De är exempel på vad man kallar *logisk form*. De uttryck som anger den logiska formen kallas *logiska konstanter*; ”eller” och ”inte” (eller ”det är inte fallet att”) är exempel på logiska konstanter.

Beroende på vilka logiska former (eller logiska konstanter) som urskiljs uppstår olika logiska språk, inom vilka allmänna slutledningsscheman kan formuleras, och det är dessa som sedan blir logikens typiska studieobjekt. Begränsar man sig till att studera vissa former för satssammansättningar, dvs. hur man från enklare satser kan bilda mera komplexa, håller man sig inom *satslogiken*. Den s.k. *predikatlogiken* uppstår om man härtill analyserar dels universell och existentiell kvantifikation, dvs. sätt att uttrycka att något gäller för alla respektive minst en individ, dels formen hos de enklaste satserna med avseende på det predikat och de individtermer som de innehåller. Sats- och predikatlogiken utgör i dag den viktigaste och mest grundläggande delen av logiken, men man har också studerat många andra logiska former, t.ex. sådana som innehåller uttryck för modaliteter (såsom nödvändighet och möjlighet) eller tempus, och man talar då om *modallogik* respektive *temporal logik*.

Författare: Dag Prawitz

Motexempel

För att visa att en given slutledning inte är giltig är det tillräckligt att hitta ett *motexempel* till den, dvs. en slutledning med samma logiska form som den givna där premisserna är sanna men slutsatsen falsk. I t.ex. slutledningen

Det finns plantor med goda frukter Det finns plantor med goda blad

Det finns plantor med goda frukter och blad

är både premisserna och slutsatsen sanna, men slutledningen är ändå ogiltig, vilket lätt inses genom att betrakta följande motexempel:

Det finns jämna tal Det finns udda tal

Det finns tal som är jämna och udda

De logiska konstanterna är desamma i den givna slutledningen och i motexemplet, men de andra delarna, som vi kan kalla *deskriptiva*, har varierats; den gemensamma logiska formen i t.ex. slutsatserna anges av de logiska konstanterna ”det finns” och ”och”.

Författare: Dag Prawitz

Logisk sanning och konsekvens

Om det inte finns något motexempel till en given slutledning, dvs. om det för varje variation av slutledningens deskriptiva delar (varvid det förutsätts att två olika förekomster av likalydande delar varieras på samma sätt) som är sådan att samtliga premisser blir sanna gäller att också slutsatsen blir sann, så är slutledningen (logiskt) giltig. Detta är (i stort sett) definitionen på att en slutledning är giltig, vilket är

detsamma som att slutsatsen *logiskt följer*, eller som man också säger, är en *logisk konsekvens* av premisserna. Det finns även flera andra egenskaper hos satser som helt beror på satsernas logiska form. En sats sägs t.ex. vara *logiskt sann* om alla satser med samma logiska form är sanna, dvs. närmare bestämt om alla satser som kan erhållas från satsen i fråga genom variation av dess deskriptiva delar är sanna. Olika sådana begrepp kan emellertid återföras på varandra. Att *C* är en logisk konsekvens av *A* och *B* är således detsamma som att satsen *om A och B, så C* är logiskt sann.

Författare: Dag Prawitz

Logikens historia

Traditionell logik

Logiken grundades som vetenskap av Aristoteles, som urskiljde fyra logiska former ”alla A är B”, ”några A är B”, ”inga A är B” och ”några A är inte B”, och som i sin lära om syllogismer undersökte giltigheten hos slutledningar i vilka satser med någon av dessa former ingick. Aristoteles framställning kom att dominera ämnet (som länge gick under andra namn, t.ex. dialektik) ända långt in på 1800-talet, även om vissa nya bidrag levererades av bl.a. antikens stoiker och medeltidens skolastiker.

Författare: Dag Prawitz

Modern logik

En nydaning av logiken skedde under senare hälften av 1800-talet med George Booles *klasslogik* och Gottlob Freges analys av den logiska formen hos universella påståenden med hjälp av de av honom införda kvantifikatorerna. Med den av Frege härigenom skapade predikatlogiken blir det för första gången möjligt att på ett fruktbart sätt tämligen generellt analysera den logiska formen hos påståenden som förekommer i vetenskapliga sammanhang. Typiskt för såväl Booles som Freges arbeten är att de använder sig av en särskild symbolisk notation för att beteckna olika logiska former och sålunda frigör sig från den mångtydighet som åvilar vardagsspråkets uttryckssätt. Man talar därför om *symbolisk logik* för att markera skillnaden mellan Aristoteles logik och den nya logik som växer fram med Boole och Frege.

Författare: Dag Prawitz

Matematisk logik

är en benämning som ibland används som en synonym till symbolisk logik, men med den benämningen vill man ofta också antyda att den nya logiken, utöver att liksom matematiken använda särskilda symboler, har matematisk prägel även på så sätt att den deduktivt bevisar sina påståenden, dvs. härleder dem logiskt från redan kända påståenden. En deduktiv framställning av logiska sanningar kan emellertid inte anta formen av ett vanligt axiomatiskt system – i ett sådant använder man sig utan närmare analys av slutledningar vars logiska giltighet intuitivt insetts, vilket ju skulle vara att förutsätta det som skall deduceras. Framställningen måste därför i stället ta formen av ett *formellt system*, i vilket också regler för hur härledningar får gå till uppställs på förhand på ett sådant sätt att deras tillämpning inte förutsätter någon logisk intuition. Det var en annan av Freges banbrytande insatser att framställa en logisk teori i form av ett sådant formellt system.

Termen matematisk logik används ibland i ytterligare en bemärkelse för att beteckna logik som studerar sådana slutledningar som förekommer inom matematiken. I kontrast härtill står då *filosofisk logik*, som är en ibland använd benämning på ett i synnerhet under senare hälften av 1900-talet bedrivet studium av logiska former vilka

går utöver de i matematiken använda och är av särskilt filosofiskt intresse, t.ex. modala former.
Skillnaden mellan traditionell och modern logik och mellan olika slag av modern logik bör emellertid inte undanskymma att de grundläggande frågeställningarna är gemensamma. Logikens mycket livliga utveckling under det senaste halvseklet har dock inneburit en diversifiering av ämnet såsom en översikt av logikens olika delar visar.

Författare: Dag Prawitz

Logikens deldiscipliner

En viktig skiljelinje går mellan *objektteorier* och *metateorier*. De förra består inom modern logik av formella system av nyss omnämnt slag. Inom dem kan man således härleda logiska sanningar med hjälp av på förhand fastlagda regler; beträffande ett sätt att fastlägga dem se naturlig deduktion. Beroende på vilka logiska former som kan uttryckas i det språk som fixeras får man olika logiska system så som ovan omtalats. En strävan har varit att i enlighet med logicismens program så långt som möjligt utveckla matematiken inom ramen för ett formellt system inom vilket alla härledbara uttryck framställer logiska sanningar. Det mest ambitiösa försöket i den vägen är A.N. Whiteheads och Bertrand Russells stora arbete *Principia Mathematica* (1910–13), som bygger på en av Russell utvecklad *typteori*, ett slags generalisering av den s.k. första ordningens predikatlogik som återfinns hos Frege.

Avsikten med att uppställa ett formellt system kan emellertid lika väl vara att urskilja ett områdes såväl logiska som matematiska (eller andra slags) principer, utan att söka reducera det senare slaget till det första, och detta är numera det vanliga.

Under 1900-talet har rivaliserande logiska teorier gjort sig gällande. De dominerande teorierna har utgått ifrån att en fullständig sats *A* antingen är sann eller falsk, och att den sammansatta satsen *A eller icke A* för en sådan sats *A* därför är logiskt sann. Denna princip formulerades redan av Aristoteles och brukar omtalas som *lagen om det uteslutna tredje*. Logik som bygger på denna princip betecknas som *klassisk*. Den mest framträdande konkurrenten till den klassiska logiken är den *intuitionistiska*, som utgår från att en sats mening är bestämd av vad som räknas som ett bevis för satsen.

Eftersom det inte finns någon garanti för att det för en godtycklig sats *A* gäller att antingen *A* eller icke *A* är bevisbar ser den av L.E.J. Brouwer grundade intuitionismen ingen grund för lagen om det uteslutna tredje. Intuitionistiska alternativ till den klassiska predikatlogiken och typteorin har utvecklats av Arend Heyting respektive Per Martin-Löf.

Parallellt med utvecklingen av olika objektteorier har sedan 1930-talet nya logiska studieområden utvecklats med inriktning på att utforska egenskaper hos olika formella system. Man talar i detta sammanhang om *metalogik* och *metamatematik*. Studieobjektet är alltså i detta fall olika formella system – t.ex. system som framställer mer eller mindre stora delar av matematiken såsom fragment av matematisk analys eller den mera omfattande mängdteorin – och undersökningen måste själv formuleras inom en annan teori, en s.k. metateori; även den kan uppställas som ett formellt system, men den utvecklas vanligtvis informellt, varvid man redan förutsätter en logik som vanligen är klassisk men kan vara intuitionistisk. Studiet är ofta inriktat inte på ett enskilt formellt system utan på att mera generellt belysa egenskaper hos olika typer av formella system, och det förgrenar sig i ett antal deldiscipliner beroende på vilka aspekter som uppmärksammas.

Bevisteorin studerar egenskaper hos härledningar inom olika system, och har traditionellt varit särskilt inriktad på frågan om systemens motsägelsefrihet. *Modellteorin* har som utgångspunkt den ovan givna definitionen av logisk sanning och logisk konsekvens baserad på möjligheten att variera de deskriptiva delarna av en sats medan den logiska formen hålls konstant. När de deskriptiva delarna valts så att satsen blir sann, säger man att man har en *modell* för satsen, och det är olika samband mellan språkliga uttryck och sådana modeller som är modellteorins studieobjekt. Teorin för *rekursiva funktioner* studerar den egenskap hos ett formellt system som yttrar sig i att dess regler kan appliceras mekaniskt utan bruk av logisk intuition. Den ligger bl.a. till grund för Gödels ofullständighetssats och resultat om avgörbarhet, vilka visar på vissa principiella begränsningar i möjligheten att formalisera olika områden.

Författare: Dag Prawitz

Förhållande till andra ämnen

Logiken har sedan Aristoteles räknats som en gren av filosofin. Den ger upphov till ett antal grundfrågor som hör hemma i vad som kan kallas *logikens filosofi* och som hänger nära samman med teman i andra filosofiska discipliner såsom språkfilosofi och ontologi. Den moderna logiken utvecklades emellertid till stor del av matematiker, och de tre metamatematiska huvudgrenar som nämnts ovan bedrivs ofta som matematiska deldiscipliner. Modern logik hör härigenom hemma både inom filosofi och matematik. Beroende på det närmare syftet med en logisk undersökning kan den räknas till endera av dessa två huvudämnen. En stark drivkraft bakom den moderna logikens utveckling, särskilt under första hälften av 1900-talet, var att den tjänade som verktyg i matematisk grundvalsforskning och matematikens filosofi, och stora delar av modern logik är intimt förbundna med denna tillämpning. Under andra hälften av 1900-talet har logikens anknytning till andra frågor kommit mera i förgrunden. I synnerhet har problem inom allmän lingvistik och datalogi kommit att bli ett allt viktigare tillämpningsområde. De formella system som Frege införde med filosofiska motiv är just vad man behöver uppställa för ett område för att en dator skall kunna hantera det.

Författare: Dag Prawitz

Studiet av logik i Sverige

I Sverige odlades logiken länge nästan uteslutande inom ämnet teoretisk filosofi och hade en tid en mycket stark ställning inom detta ämne. Under senare år har logisk forskning börjat bedrivas även vid matematiska och datalogiska institutioner i landet. Undervisning i logik ges nu vid svenska universitet såväl vid de filosofiska institutionerna som vid de matematiska och datalogiska, vilket är det vanliga förhållandet utomlands; logik förekommer där även som eget universitetsämne. En professur i logik inrättades 1983 vid Naturvetenskapliga forskningsrådet och överfördes sedan till den matematiska institutionen vid Stockholms universitet. En andra professur i logik inrättades 1990 vid den filosofiska institutionen vid Göteborgs universitet.

Författare: Dag Prawitz

Litteraturanvisning

A. Church, *Introduction to Mathematical Logic* (1956);
S.C. Kleene, *Introduction to Metamathematics* (1952);
W. Kneale & M. Kneale, *The Development of Logic* (1962);
D. Prawitz, *ABC i symbolisk logik* (2:a upplagan 1975);
J. Shoenfield, *Mathematical Logic* (1967);
P. Suppes, *Introduction to Logic* (1957).

Källangivelse
Nationalencyklopedin, logik. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/logik (hämtad 2018-01-29)

Innehåll

Några logiska grundbegrepp
Logikens historia
Logikens deldiscipliner
Förhållande till andra ämnen
Studiet av logik i Sverige

Läs även om

- logik
- intuitionism
- språkfilosofi
- matematikens filosofi
- axiom
- induktion
- formellt system
- Ludwig Wittgenstein
- vetenskap
- datavetenskap

SW 17 Individens moral och uppfattningar om moral.

etik

etiˈk (av grekiska *ēthiko's* 'som har att göra med karaktären', 'moralisk', 'sedlig'), studiet av moraliska fenomen och föreställningar, av gammalt en gren av såväl filosofin som teologin.

Etik och *moral* uppfattas ibland som synonymer, men här avses med moral människors praktiska handlande och därmed förbundna, inte alltid klart uttryckta värderingar. En persons eller grupps moral visar sig i vad den gör eller underlåter att göra. Med etik avses den teoretiska reflexionen över moralen och dess grund.

....

Författare: Göran Hermerén Ragnar Holte

Etikens problemområden

Beroende på vad för slags frågor (normativa, begreppsliga, teoretiska, deskriptiva) som behandlas, och på hur de behandlas, kan man skilja mellan olika problemområden inom etiken:

1) *normativ etik*, som undersöker vilken moral som är den rätta eller mest välgrundade; den vill ge vägledning t.ex. i valsituationer genom att klargöra olika handlingsalternativ och pröva skälen för eller mot dessa och söker själv anvisa rätt handling eller handlingsprincip. Det som kännetecknar den filosofiska normativa etiken är att den bemödar sig om att ge stöd för och systematisera sina värderingar.
2) *moralvetenskap*, som undersöker de moraliska fenomenens och föreställningarnas psykologi, biologi, historia och sociala bakgrund (eller förutsättningar).
3) *moralteologi*, som undersöker de moraliska fenomenens och föreställningarnas relation till religiös tro och andra livsåskådningar.
4) *metaetik*, som behandlar teoretiska problem aktualiserade av moraliska fenomen och föreställningar, liksom påståenden om dem.

Gränserna mellan dessa problemområden är emellertid inte knivskarpa. Till metaetiken hör en familj av begreppsliga, ontologiska och kunskapsteoretiska frågor, exempelvis hur moraliska fenomen och moraliskt språk skall avgränsas från andra, vilka relationer som finns mellan normer och värderingar och vilken den empiriska, språkfilosofiska, kunskapsteoretiska och ontologiska grundvalen för moraliska värderingar är. Filosofiska ställningstaganden till en del av dessa teoretiska problem har konsekvenser av normativ art. Normativa etiker föreskriver en viss moral. Men även normativa etiker använder vissa begrepp och gör vissa ontologiska och kunskapsteoretiska förutsättningar.

Författare: Göran Hermerén Ragnar Holte

Etikens metoder

Etiska ställningstaganden baseras på fakta och normer eller värderingar. Granskningen av kunskapsunderlaget ingår därför som en viktig del i den etiska analysen, liksom precisering av normer och värderingar. Även undersökningar av logiska relationer mellan påståenden i etiska resonemang innefattas i den etiska analysen. Inlevelseförmåga spelar stor roll vid praktiska etiska ställningstaganden, och den kan tränas upp genom systematiska övningar i att sätta sig i de olika berörda personernas eller gruppernas ställe.

Författare: Göran Hermerén Ragnar Holte

Moralens grunder

Motiveringen för moraliska principer består för det mesta i att moraliska värderingar baseras på, eller återförs till, en eller flera

fundamentala principer, t.ex. ”vördnad för livet” (Albert Schweitzer), ”största möjliga lycka åt största möjliga antal” (John Stuart Mill), ”göra det goda och undvika det onda” (Thomas av Aquino), ”Tillfoga inte andra vad du inte vill att de skall tillfoga dig” (Konfucius), ”Allt vad ni vill att människorna skall göra för er, det skall ni också göra för dem” (den s.k. gyllene regeln i Jesu bergspredikan), ”Handla efter den princip som du skulle vilja se upphöjd till allmän lag” (Kant), ”Är det rätt för en person i en viss situation att göra något, är detta också rätt för varje annan person som i relevant avseende är lik denne i samma typ av situation” (Richard Hare).

Dessa principer kan i sin tur underbyggas med hänvisning till deras självklara karaktär (varvid man intuitivt förutsätts inse att de är riktiga), med hänvisning till att de fångar upp alla relevanta drag i våra moraliska värderingar eller att de befinner sig i reflektivt ekvilibrium (se ekvilibrium).

Författare: Göran Hermerén Ragnar Holte

Moral och religion

Ibland hävdas att religionen är moralens grund, och moraliska normer och principer kan uppfattas som befallda av Gud (Allah etc.), proklamerade av hans utsända och kodifierade i auktoritativa religiösa urkunder. Om detta uppfattas som att egenskapen att vara befalld av Gud utgör de moraliska principernas giltighetsgrund, förskjuts det moraliska ställningstagandet till att gälla frågan om den aktuelle gudens existens och auktoritet. Att direkt härleda moraliska normer och principer ur en som ofelbar betraktad religiös urkund är utmärkande för den religiösa fundamentalismen. Denna präglar starkt nutidens politiska islam, medan den spelar en mer marginell men långt ifrån obetydlig roll inom judendom och kristendom. I den katolska och i stora delar av den protestantiska etiktraditionen uppfattas relationen religion–moral snarare så att religionen ger kraft och inspiration till att förverkliga en moral vars riktighet man blivit övertygad om på allmänt humana grunder.

Man anser då – liksom redan Platon men i motsats till exempelvis Johannes Duns Scotus – att det moraliskt goda inte är gott för att Gud vill det, men att Gud vill det därför att det är gott.

Det är emellertid ingen tvekan om att det i många kulturer finns en nära sammankoppling mellan religion och moral. De stora världsreligionerna har alla en moralisk prägel: buddhism, hinduism och shintoism, likaväl som de tre redan nämnda. Klassiska moralsystem som stoicism och konfucianism har å andra sidan också religiösa inslag. Särskilt när den är förbunden med den politiska makten får religionen ofta en folkuppfostrande roll: dels föreskriver den ett visst beteende (t.ex. ”tio Guds bud” i judendom och kristendom), dels lär den ut det i förkunnelse och undervisning (jämför kristen katekestradition), dels slutligen kontrolleras ofta efterlevnaden genom ett system av sanktioner (jämför äldre tiders husförhör). Sammankopplingen religion–moral, utmärkande bl.a. för gångna tiders kristna enhetskultur, har emellertid ifrågasatts och kritiserats, bl.a. av upplysningsfilosoferna under 1700-talet och deras efterföljare i modern tid, t.ex. Bertrand Russell och Ingemar Hedenius. Kritiken har särskilt riktats mot olika former av religiös intolerans och fanatism. Men också moderna varianter av sekulariserad etik vidareför ofta normer och principer som utvecklats inom en stoisk, konfuciansk eller kristen etiktradition.

Författare: Göran Hermerén Ragnar Holte

Filosofiska etiktraditioner
Vid en moralisk bedömning kan man lägga tyngdpunkten vid olika aspekter:

1) man kan intressera sig för den handlande personen och fråga vilka karaktärsdrag som är goda och bör odlas;
2) man kan intressera sig för själva det praktiska handlandet och fråga vad som är kriteriet på en rätt handling, på en moralisk plikt eller rättighet;
3) man kan intressera sig för vilka livsvärden och handlingsmål som är goda och eftersträvansvärda.
Under antiken formulerades många av de frågor som moralfilosofer skulle fortsätta att brottas med under sekler framöver. I antikens filosofiska etik utgick man från frågan vad som är människans yttersta livsmål och livslycka och utvecklade sedan vilka karaktärsdrag eller dygder som behövs för att uppnå det. För stoikerna var den högsta dygden vishet, och den utgjorde samtidigt själva livsmålet. Även epikuréerna ville odla visheten men ansåg att det var största möjliga lust respektive frånvaro av smärta som utgjorde människans livsmål eller livslycka.

I den nyare moralfilosofin från 1700-talet och framåt har ofta utgångsfrågan gällt vad som är kriteriet på en rätt handling. De klassiska utilitaristerna, Jeremy Bentham och John Stuart Mill, grep tillbaka på epikuréerna när de gav sitt svar: den handling är rätt och plikt som leder till maximalt goda konsekvenser i fråga om övervikt av lycka över lidande, av lust över olust. Kant tog däremot helt avstånd från uppfattningen att kriteriet på vad som är plikt ligger i värdet av handlingarnas konsekvenser. Börats karaktär av kategoriskt imperativ blir då upphävt, vilket bl.a. berövar människovärdet dess absoluta karaktär. Kant kritiserade alltså nyttoetiken men även auktoritetsbunden etik. Vad som är rätt eller värdefullt beror inte på om någon har sagt att det är t.ex. rätt, inte heller på om det är nyttigt för den ena eller andra. Moralen måste baseras på något annat än auktoriteter och nytta. Kant menade att det som gjorde en handling moralisk var att den framsprungit ur aktning för sedelagen. Det goda består i en autonom vilja enligt Kant. Att sedlighet förutsätter frihet är en av grundtankarna i Kants etik.

Också nutida diskussioner inom filosofisk etik präglas i hög grad av åsiktsbrytningarna mellan dem som företräder olika varianter av utilitaristisk konsekvensetik (t.ex. Peter Singer, Richard Hare) och dem som betraktar denna ståndpunkt som en otillbörlig förenkling av moralproblemen och söker andra alternativ, inte sällan med viss kantiansk anknytning (t.ex. John Rawls, Robert Nozick). Därtill kan under senare år en viss renässans för frågorna om karaktärsdrag, dygd och moralisk fostran noteras (t.ex. Alasdair MacIntyre). Se dygdetik.

Författare: Göran Hermerén Ragnar Holte

Teologiska etiktraditioner
De etiktraditioner som utvecklats under anknytning till olika religioner begränsas här till sådana som gått in i dialog med den filosofiska etiktradition som tecknats ovan. Därmed kommer det mesta materialet att uppvisa kristen anknytning. Men även judiska tänkares insatser bör framhävas, så t.ex. under antiken Filon av Alexandria, väl bevandrad i sin samtids hellenistiska filosofi, eller i modern tid Martin Buber, berömd för sina teorier om den personliga jag–du-relationens speciella karaktär.

Det dubbla kärleksbudet (om kärlek till Gud och till medmänniskorna) utgör ett gemensamt bibliskt arv i judiska och kristna etiktraditioner. Augustinus ser i detta bud svaret på den antika filosofins fråga efter

människans livsmål och gör budet till högsta etiska princip men intolkar i det en god portion av stoisk och platonsk dygdelära. Hans ansatser vidareförs av Thomas av Aquino men infogas av denne i en filosofisk struktur inspirerad av Aristoteles. Thomas gör en klar skillnad mellan de religiösa plikterna mot Gud och de moraliska plikterna mot medmänniskan. Den medmänskliga moralen är som den antika målinriktad mot att göra det goda och undvika det onda men är inte en ren konsekvensetik som utilitarismen. Det goda förstås som en samling inbördes rangordnade värden, bland vilka individernas personvärde och gemensamma sociala goda (i sista hand den samlade mänsklighetens goda) kommer högst i rang och således utgör främsta handlingsmål.

Den moraliska insikten framställs här som i princip oberoende av den religiösa tron. Sin av Thomas givna grundstruktur har katolsk etik och sociallära bibehållit in i vår egen tid, även om nyare strömningar tillkommit, t.ex. en mer bibliskt motiverad etik hos Karl Rahner. Inom protestantismen är det en gammal stridsfråga om etiken skall grundas allmänmänskligt med hjälp av filosofisk metod eller om man skall konstruera en etik baserad enbart på Bibeln. Luther gick deciderat på den förra linjen och menade att även i Bibeln formulerade bud som gyllene regeln eller förpliktelsen att bistå sin medmänniska är sådana vilkas riktighet alla kan inse oberoende av Bibeln. Calvin höll delvis med men ansåg det avgjort säkrare att grunda en kristen etik direkt på Bibeln. Så har många andra tänkt men få så renodlat som Karl Barth, som helt frankt förnekar möjligheten av adekvat etisk kunskap vid sidan av den kristna uppenbarelsen. Även bland protestantiskt orienterade etiker har huvudlinjen dock varit att söka efter en allmänmänsklig plattform för den etiska reflexionen. Detta har skett under anknytning till en rad skilda filosofier som kantianism, analytisk moralfilosofi, existentialism eller kontinental fenomenologi. Det sistnämnda gäller bl.a. K.E. Løgstrup, Nordens mest uppmärksammade teologiske etiker under 1900-talet.

Enligt Løgstrup springer moralen fram ur det elementära förhållandet att vi som människor är hänvisade till varandra och normalt möts i ömsesidig naturlig tillit. Men den som visar tillit lämnar ut sig själv och blir sårbar; därför inrymmer varje möte mellan människor ett outtalat krav att inte utnyttja utan ta vara på den andres liv. Budet att ”älska din nästa som dig själv” är därför det naturligaste av alla bud.

Författare: Göran Hermerén Ragnar Holte

Moraliska värderingars objektivitet och sanning

Kan moraliska värderingar vara uttryck för kunskap? Kan de vara sanna eller falska? Finns det objektiva metoder med vilkas hjälp de kan bevisas eller åtminstone göras troliga? De som svarar ja på frågor av denna typ brukar kallas *kognitivister*; de som däremot svarar nej på dem kallas *non-kognitivister* eller skeptiker. Hur moraliska värderingar positivt skall karakteriseras kan dock non-kognitivisterna i sin tur ha olika uppfattningar om. Somliga av dem (Axel Hägerström, A.J. Ayer, Charles Stevenson) hävdar att moraliska värderingar endast är uttryck för känslor (och för försök till känslopåverkan). Andra (t.ex. Hare) menar att det moraliska språket är styrt av logiska regler, vilka i viss utsträckning möjliggör en rationell diskussion i moraliska frågor. En del kognitivister anser att det finns särskilda moraliska fakta som skiljer sig från t.ex. naturvetenskapliga och som man inser intuitivt. Till denna grupp hör W.D. Ross och G.E. Moore.

Författare: Göran Hermerén Ragnar Holte

Tillämpad etik

Grundforskningen inom etik är inriktad på de teoretiska och metodiska problem som tidigare nämnts. I tillämpad etik försöker man applicera

moralfilosofiska principer på något etiskt problem i syfte att klargöra det, strukturera det bättre och tydligare, granska och systematisera argument för olika ståndpunkter och ev. föreslå en lösning på det. Etikintresset har under de senaste decennierna ökat enormt och riktar sig främst mot olika tillämpningsområden.

Ett område inom tillämpad etik som därvid fått särskilt stor uppmärksamhet är medicinsk etik (jämför codex ethicus). Också miljödebatten har aktualiserat en rad frågor där den tidigare individ- och människocentrerade inställningen till etiska frågor har ifrågasatts och ersatts av ett mer helhetsorienterat perspektiv, där livsbetingelserna på jorden (inte bara människans) står i centrum. Andra tillämpningsområden är politik och social struktur, ekonomi, arbetsliv och yrke, könsroller och jämställdhet, forskning och teknisk utveckling.

Författare: Göran Hermerén Ragnar Holte

Etik som universitetsämne i Sverige

Vid svenska universitet kan ämnet etik studeras dels som central del i ämnet praktisk filosofi vid humanistisk fakultet, dels som eget ämne (med särskilt beaktande av religionens roll) vid teologisk fakultet. År 1991 inrättades den första professuren i medicinsk etik i Sverige.

Författare: Göran Hermerén Ragnar Holte

Etik och politik

Etik har som debattämne periodvis spelat en framträdande politisk roll, allra mest i frågor med anknytning till problematiken kring liv och död. Det ständigt återkommande och allestädes närvarande etiska problemet gäller dock själva *politikerrollen*; jämför politik (Politikerrollen).

Författare: Hans Albin Larsson

Litteraturanvisning

L. Bergström, *Grundbok i värdeteori* (1990);
G. Bexell, *Teologisk etik* (1996);
W.K. Frankena, *Etik* (svensk översättning 1968);
R.M. Hare, Moraliskt tänkande (svensk översättning 1994);
W.D. Hudson, *Modern Moral Philosophy* (rev. upplaga 1983);
S. Kagan, *Normative Ethics* (1998);
K.E. Løgstrup, *Den etiske fordring* (11:e upplagan 1986);
A. MacIntyre, *After Virtue* (2:a upplagan 1985);
G.E. Moore, *Etik* (svensk översättning 1962);
T. Nagel, *Equality and Partiality* (1991);
R. Norman, *The Moral Philosophers* (1983);
A. Sen, *Etik och ekonomi* (svensk översättning 1995);
P. Singer (utgivare), *A Companion to Ethics* (1991);
P. Singer, *Praktisk etik* (svensk översättning, 2:a upplagan 1996);
M.A. Slote, From Morality to Virtue (1992).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, etik. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/etik (hämtad 2018-01-29)

Innehåll

Etikens problemområden
Etikens metoder
Moralens grunder
Moral och religion
Filosofiska etiktraditioner
Teologiska etiktraditioner
Moraliska värderingars objektivitet och sanning
Tillämpad etik
Etik som universitetsämne i Sverige
Etik och politik

Läs även om. Torbjörn Tännsjö livskvalitet moral forskning språksociologi queerteori djurförsök litteraturvetenskap vetenskap metaetik

moral

moral (franska *morale*, av latin *mora'lis* ’som rör sederna’, av *mos*, genitiv *mo'ris*, ’sed’), uppfattning om rätt och orätt.

En individs eller en grupps moral visar sig i vad de gör eller underlåter att göra, medan deras *etik* är deras reflexioner över det berättigade i vad de gör eller underlåter att göra. När man t.ex. talar om filosofen Kants moral, är det hans handlingssätt och vanor man åsyftar. Talar man om Kants etik, är det normalt hans skrifter om moralens grunder man avser. Av detta skäl är t.ex. affärsmoral och affärsetik inte heller riktigt detsamma, även om man ibland inte skiljer mellan etik och moral, i synnerhet inte mellan adjektiven ”etisk” och ”moralisk”. Jämför etik.

Källangivelse
Nationalencyklopedin, moral. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/moral (hämtad 2018-01-29)

Läs även om
- etik
- Immanuel Kant
- fattigdom
- värdeteori
- moralisk
- språksociologi
- humor
- rättvisa
- Johann Gottlieb Fichte
- mystik

kardinaldygder

kardinaldygder (se *kardinal*), de viktigaste dygderna. I grekisk filosofi gällde som kardinaldygder vishet, mod, måttfullhet och rättrådighet. Sokrates hävdade att all dygd utgjorde en enhet och består i att känna sig själv och i att ha kunskap om vad som är helt och hållet gott och nyttigt för människan och speciellt hennes psyke. Till nämnda kardinaldygder tillfogade senare kristna filosofer tro, hopp och kärlek.

Källangivelse

Nationalencyklopedin, kardinaldygder. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/kardinaldygder (hämtad 2018-01-29)

Läs även om

- sofrosyne
- Platon
- Sokrates
- vishetslitteratur
- mod
- judisk filosofi
- logos
- konfucianism
- kristologi
- sokratisk ironi

dödssynd

dödssynd, en synd som leder till den eviga döden.

Med anknytning till bl.a. Första Johannesbrevet 5:16–17 indelar romersk-katolsk teologi människans synd mot Gud i dödssynder (*peccata mortalia*) och förlåtliga synder (*peccata venialia*). De senare kan förlåtas utan kyrklig botgöring, de förra måste försonas genom ånger, bikt, avlösning och gottgörelse (jämför bot). Luther avvisade skillnaden mellan dödssynder och förlåtliga synder; enligt honom äventyrar all synd gudsförhållandet och måste därför ångras, bekännas och utplånas genom förlåtelse. Jämför synd.

Dödssynderna, eller med en bättre term *huvudsynderna*, är enligt skolastiken sju: högmod (*superbia*), girighet (*avaritia*), vällust (*luxuria*), avund (*invidia*), frosseri (*gula*), vrede (*ira*) och likgiltighet (*acedia*). De har behandlats mycket i folkundervisningen och utgör ett ofta återkommande motiv i medeltida kyrkokonst.
År 2008 presenterade Vatikanen en moderniserad lista, avsedd att passa bättre i en globaliserad värld. Samtidens sju dödssynder är enligt denna: miljöförstöring, genmanipulering, att samla på sig alltför stor rikedom, orsaka fattigdom, narkotikahandel och narkotikaanvändning, moraliskt tveksamma experiment samt kränkningar av den mänskliga naturens grundläggande rättigheter.

Litteraturanvisning

B.I. Kilström, *Den kateketiska undervisningen i Sverige under medeltiden* (1958).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, dödssynd. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/dödssynd (hämtad 2018-01-29)

Läs även om

- bot
- synd
- förlåtelse
- Martin Luther
- kristologi
- försoningslära
- avaritia
- framstegstanken
- nåd
- helgelse

rättvisa

rättvisa, viktigt begrepp i politik, juridik, filosofi, statskunskap och andra samhällsvetenskaper.

Någon allmänt accepterad definition av rättvisa finns knappast. Sedan Aristoteles skiljer man mellan *distributiv* rättvisa och *kompensatorisk* (*kommutativ*) rättvisa. Den förra gäller hur resurser skall fördelas och förutsätter intressekonflikter eller motstridande intressen. Den senare, som också kan kallas *retributiv* eller juridisk rättvisa, avser hur ersättning för ett visst handlande skall bestämmas. Spörsmålen är olika beroende på om de aktuella handlingarna är frivilliga (som vid byte av varor) eller ofrivilliga (som när en person begått en orättvisa mot en annan eller skadat någon). Den som ofrivilligt blivit föremål för orättvisan eller skadan skall i det senare fallet ersättas eller kompenseras för detta, och den som begått orättvisan skall straffas.

För att en handling (ett beslut, en fördelning) skall vara rättvis brukar enligt de flesta rättviseteorier anses gälla att de som berörs blir behandlade så att lika fall behandlas lika. Denna rättviseprincip förutsätter opartiskhet och är enbart *formell*, eftersom den inte säger något om vilka fall som är lika eller vilka grunder som är relevanta skäl för särbehandling. Att ange grunder för likabehandling och särbehandling samt att precisera deras tillämpningsområden innebär att den formella rättviseprincipen kompletteras med *materiella* rättviseprinciper. Detta kan ske med utgångspunkt från olika moralfilosofiska teorier. Svårigheten att på ett tillfredsställande sätt göra detta inom ramen för den klassiska utilitarismen har ofta diskuterats.

Sedan 1970-talets början har den amerikanske filosofen John Rawls teorier om rättvisa stått i centrum för debatten. Rawls har formulerat en filosofisk teori om rättvisa som *fairness*. Han frågar vilka grundprinciper för samhället som skulle väljas av en grupp människor som uppfyller vissa förutsättningar: de är rationella och måttligt självviska men de fingerar att de är okunniga om sin identitet, sociala position etc., dvs. vet inte vilka de själva är, inte heller något om sin ras, religion eller kön. De fördelningsprinciper han föreslår har kritiserats bl.a. av Robert Nozick, som har lanserat en historisk teori om rättvisa enligt vilken frågan om en bestämd fördelning av förmåner (ägodelar) är rättvis eller ej endast beror på hur förmånerna har förvärvats. Medan Rawls teori legitimerar vissa tvångsingripanden från statens sida för att omfördela resurser är statens möjligheter att göra detta starkt begränsade enligt Nozicks teori.
Rawls teori är en teori om distributiv rättvisa. När det gäller retributiv rättvisa finns både vedergällningsteorier och utilitaristiska teorier av flera slag.

Författare: Göran Hermerén

Litteraturanvisning

R. Nozick, *Anarchy, State and Utopia* (1974);
C. Perelman, *The Idea of Justice and the Problem of Argument* (engelsk översättning 1963);
J. Rawls, A Theory of Justice (1971);
Robert C. Salomom & Mark C. Murphy (utgivare), *What Is Justice? Classic and Contemporary Readings* (1990);
S. Strömholm, ”Aristoteles och rättvisan”, *Idéer och tillämpningar* (1979).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, rättvisa. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/rättvisa (hämtad 2018-01-29)

Läs även om utilitarism frihet. beslutsteori diskriminering objektivitet memetik värdekalkyl Immanuel Kant ansvar norm

brottslighet

brottslighet, *kriminalitet*, gemensam term för begångna straffbelagda handlingar.

Hur omfattande brottsligheten i Sverige är kan inte anges, då här ingår även brott som inte ens upptäcks. Av all upptäckt brottslighet kommer en stor andel aldrig att rapporteras till myndigheterna. Skälen är bl.a. att brottet upplevs som bagatellartat, att man står i nära relation till gärningsmannen, att någon hjälp eller rättelse ändå inte kan förväntas, att man fruktar repressalier eller att man känner obehag inför kontakter med rättsväsendet. En del av den ej anmälda brottsligheten kan fångas genom offerundersökningar.
....
Brottsstatistiken beskriver ett urval av de brott som anmälts till polisen, t.ex. brott mot brottsbalken. Lagföringsstatistiken redogör för brott som lett till rättslig åtgärd. Vid en jämförelse mellan de två statistikgrenarna skiljer sig brottslighetens volym och struktur åt: i brottsstatistiken domineras brottsbilden av förmögenhetsbrotten, medan trafikbrotten är den största gruppen i lagföringsstatistiken

Båda statistikgrenarna pekar på att lindrigare brott förekommer oftare än allvarligare brott och att bilen/trafiken är den viktigaste enskilda brottsfaktorn i samhället. Den s.k. moderna brottsligheten, t.ex. miljöbrott, är för sin upptäckt i hög grad beroende av polisens och andra myndigheters insatser. Risken att bli utsatt för brott är ojämnt fördelad i befolkningen. Även risken att begå brott fördelar sig ojämnt.

Källangivelse
Nationalencyklopedin, brottslighet. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/brottslighet (hämtad 2018-01-30)

Läs även om
- kvinnomisshandel
- brott
- brottsutveckling
- språksociologi
- kriminalpolitik
- straff
- organiserad brottslighet
- prostitution
- äktenskap
- kriminalstatistik

polisen

polisen (av franska *police*, av senlatin *poli'tia* 'statsförvaltning', av likabetydande grekiska *politeia* [-tɛi'a], till *po'lis* 'stad'), *Polisen*, *polisväsen*, benämning på såväl polisorganen som de där anställda befattningshavarna.

Polisen i Sverige har sedan gammalt två huvuduppgifter: att upprätthålla allmän ordning och säkerhet samt att bekämpa brottslighet. Detta återspeglas i bland annat termerna ordningspolis och kriminalpolis, som inte längre förekommer i polisförfattningarna men fortfarande används i dagligt tal.

Enligt polislagen är polisens uppgifter att bland annat *förebygga*, *förhindra* och *upptäcka* brottslig verksamhet och andra störningar av den allmänna ordningen och säkerheten, att *övervaka* den allmänna ordningen och säkerheten och *ingripa* när störningar har inträffat, att *utreda och beivra* brott som hör under allmänt åtal samt att lämna allmänheten *skydd*, *upplysningar* och *annan hjälp*, när sådant bistånd lämpligen kan ges av polisen. Polisen får också bedriva särskilt personsäkerhetsarbete i fråga om vittnen och andra hotade personer. Därutöver har polisen en mängd speciella uppgifter enligt bland annat vapenlagen och utlänningslagen.

För att kunna fullgöra sina uppgifter har polisen vidsträckta befogenheter. Gränserna för dem är svåra att precisera, eftersom användandet av tvångsmedel måste anpassas till de växlande situationernas krav. Utgångspunkten är att ett tvångsingripande alltid fordrar stöd i lag enligt regeringsformen (RF).

Som en allmän grundregel anges i polislagen att en polisman som har att verkställa en tjänsteuppgift ska under iakttagande av vad som föreskrivs i lag eller annan författning ingripa på ett sätt som är försvarligt med hänsyn till åtgärdens syfte och övriga omständigheter. Måste tvång tillgripas ska det ske endast i den form och den utsträckning som behövs för att det avsedda resultatet skall uppnås.

Polislagen hänvisar också uttryckligen till RF:s bestämmelser om grundläggande fri- och rättigheter. Den innehåller därefter särskilda regler om rapporteringskyldighet samt om användning av bland annat våld, tillfälliga omhändertaganden, kroppsvisitation och husrannsakan.

Av central betydelse i polisverksamheten är förutom polislagen bestämmelserna om straffprocessuella tvångsåtgärder i rättegångsbalken och anknytande författningar. Viktiga åtgärder är gripande och anhållande, hämtning, medtagande till och kvarhållande för förhör, blodprovstagning, alkoholtest, tagande av fingeravtryck, fotografering, beslag och avspärrning av brottsplats. Även andra författningar innehåller regler om polisens befogenheter, till exempel sådana på den sociala tvångsvårdens eller miljö- och hälsovårdens områden.

Polisens arbetsmetoder är likartade i de flesta länder. Allmän övervakning till fots eller med hjälp av fordon är de grundläggande formerna för all patrullering. Radio- och datakommunikation är ett av de viktigaste tekniska hjälpmedlen. Modern teknik såsom radar och laser används främst inom trafikövervakningen. Kriminalpolisarbetet består av spaning och utredning.

Så kallade okonventionella spaningsmetoder, till exempel telefonavlyssning, buggning samt infiltration av polisagenter i

kriminella kretsar, används i många länder. Datorstöd för registerföring m.m. samt kriminaltekniska undersökningar blir allt viktigare i kriminalpolisarbetet. Fingeravtryck har använts som bevismedel ända sedan slutet av 1800-talet. DNA-teknikens snabba insteg och har blivit ett viktigt hjälpmedel.

Författare: Ulf Arvidsson Fredrik Sterzel

Polisens organisation i Sverige

Polisväsendet är sedan 1965 en del av den statliga förvaltningsapparaten men stod tidigare under kommunalt huvudmannaskap. Den grundläggande organisationen anges i polislagen och polisförordningen.

En enig riksdag beslutade i december 2012 att bilda en sammanhållen polismyndighet. Den 1 januari 2015 ersattes de tidigare 21 polismyndigheterna, Rikspolisstyrelsen och Statens kriminaltekniska laboratorium av en sammanhållen myndighet – Polismyndigheten – som lyder direkt under regeringen. Sedan dess är Säkerhetspolisen också en egen myndighet direkt under regeringen.

Den nya Polismyndigheten är en enrådsmyndighet, vilket innebär att myndighetens chef inför regeringen ensam bär ansvaret för myndighetens verksamhet. Rikspolischefen utses av regeringen och har bland annat ett kansli till sitt förfogande.

Inom Polismyndigheten finns utöver kansliet en avdelning som på nationell nivå leder och samordnar viss polisverksamhet (*Nationella operativa avdelningen*), en avdelning som ansvarar för handläggningen av ärenden som rör brott av polisanställda, åklagare och domare (*Avdelningen för särskilda utredningar*) och en avdelning som har ett nationellt ansvar för myndighetens forensiska verksamhet, utför undersökningar och bedriver forskning inom detta område (*Nationellt forensiskt centrum*).

Polismyndigheten är organiserad i sju polisregioner. De sju polisregionerna har ett helhetsansvar för verksamheten inom ett angivet geografiskt område. Ansvaret omfattar utredningsverksamhet, brottsförebyggande verksamhet och service. Regionen leds av en regionpolischef. De sju polisregionerna är Nord (huvudort Umeå), Mitt (Uppsala), Bergslagen (Örebro), Stockholm (Stockholm), Öst (Linköping), Väst (Göteborg) och Syd (Malmö).

2015 års omorganisation motiverades bland annat av att de läns- och myndighetsgränser som funnits lade hinder i vägen för polisarbetet. En högre förändringstakt i omvärlden och nya former av kriminalitet ansågs medföra ett behov av en mer flexibel och enhetlig organisation.

I stället för de tidigare fristående polismyndigheterna leds Polismyndigheten av en nationell ledningsgrupp där regionchefer och chefer för de nationella avdelningarna ingår. Polisregioner, polisområden och lokalpolisområden är organiserade efter gemensamma principer med enhetlig nomenklatur. Gemensamma avdelningar har skapas för bland annat IT, ekonomi, personalfrågor och kommunikation för mer enhetlig styrning och stöd.

Lokalpolisområden med större mandat och mer resurser är kärnan i den nya Polismyndigheten. Målet är att mer än hälften av polisregionernas verksamhet ska bedrivas i lokalpolisområden. Detta arbete ska ske i nära samarbete mellan kommunpolis och kommunerna samt andra aktörer i lokalsamhället. Mätbara mål ska formuleras för att lösa lokala problem.

Myndighetens organisation har kritiserats för försämrad effektivitet, vilket avspeglades i färre antal uppklarade polisanmälda brott och försämrade polisiära resurser främst utanför de tre storstadsområdena under 2015–16. Kritik har också framförts från kommunalt håll i huvudsak i norra Sverige som anser sig ha fått minskade resurser. Även de fackliga organisationerna inom polisen, främst Polisförbundet, har kritiserat reformen.

Författare: Ulf Arvidsson

Svensk historik

Under Gustav Vasas tid började man reformera militärväsendet och bygga upp en civil polisorganisation. Från början lades ansvaret för lag och ordning på kungens ämbetsmän, ståthållare och fogdar, men sedan länsförvaltningarna införts blev det landshövdingarna som fick denna uppgift. Den första allmänna landshövdingeinstruktionen kom 1635, och i denna behandlas de polisiära uppgifterna ingående. De större städerna stod dock utanför länsstyrelsens uppgifter, och där inrättades efter hand särskilda poliskammare.

På landsbygden fanns sedan gammalt fjärdingsmän, från början en för varje fjärdedels härad. Från 1593 utsågs en fjärdingsman för varje socken, och uppgiften gick i turordning mellan skattebönderna. Under länsstyrelserna ankom det på kronofogdar och länsmän att svara för ordningen. När köpingar tillkom efter 1864 ålades dessa att själva svara för sin ordningshållning genom polisuppsyningsmän och biträden till dessa.

År 1917 omorganiserades rättsväsendet. Landsfogden blev högste ansvarige i länet för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet. I större städer fanns en stadsfiskal, och länsmännen blev landsfiskaler.

En viktig milstople i utvecklingen blev 1925 års polislagstiftning. Den slog bland annat fast att regeringen (Kungl. Maj:t) var högsta polismyndighet i riket och länsstyrelsen högsta polismyndighet i länet. Staten kompletterade dock den kommunala polisen med endast begränsade resurser. Statspolisen inrättades 1932. Denna ordning gällde fram till polisväsendets förstatligande 1965.

Ett av de viktigaste skälen till förstatligandet var att den gamla uppsplittringen på en mängd små polisdistrikt inte var ändamålsenlig, särskilt som personalen i princip var bunden till ett visst distrikt. Antalet distrikt minskades 1965 från 554 till 119.

Den närmaste perioden präglades av en stark central ledning, men under senare år har decentralisering varit en huvudlinje. En större reform genomfördes på 1980-talet med den huvudinriktningen. Även medborgarinflytandet över polisverksamheten stärktes.

År 1990 fattade riksdagen ett reformbeslut under rubriken ”Förnyelse av polisen”. Därefter präglades polisen av dessa förnyelsesträvanden; bland annat minskades antalet polisdistrikt till samma antal som länen. Den gamla, kommunala organisationen hade en styrka i den lokala anknytningen. En strävan har sedan 1970-talet varit att vinna motsvarande fördelar inom den statliga organisationens ram. Stor vikt har fästs vid att bygga upp en grundläggande ordning med närpolis, kombinerad med olika slag av specialistfunktioner, samt moderna arbetsmetoder, grundade på ett problemorienterat synsätt. Inrättandet av den nya Polismyndigheten 1 januari 2015 är ytterligare ett steg i samma utveckling.

Författare: Ulf Arvidsson

Internationellt perspektiv
I äldre statsbildningar låg uppgiften att upprätthålla lag och ordning oftast på de militära styrkor som stod till de styrandes förfogande. I takt med den ökande stadsbildningen i olika kulturer inrättades ofta en stadsvakt eller liknande, som kunde ha både försvars- och polisuppgifter samtidigt som den utgjorde stadens brandförsvar.

På landsbygden och i mindre byar var behovet av ett polisväsen betydligt mindre. Polisiära uppgifter löstes av gårdens husbonde eller inom bygemenskapen. I de flesta länder i Europa växte ett organiserat polisväsen fram först under 1800-talet, och det spreds till andra världsdelar genom kolonialiseringen.

Forntiden
Egyptiska hieroglyfer vittnar om ett polisväsen redan när Övre och Nedre Egypten förenades till ett rike (omkring 3000 f.Kr.). Ett slags flodpolis patrullerade på Nilen i jakt på gravplundrare, torgpolisen kontrollerade ursprunget på de varor som salufördes osv. I grekiska dokument omtalas en militär ordningsmakt mot det inre motståndet i Sparta omkring 800 f.Kr.

De första uppteckningarna om ett polisväsen i Athen kan härledas till omkring 500 f.Kr. Platon och Xenofon definierar den hellenska polisens uppgifter som övervakande av de misstänkta, fasttagande av missdådare, förvaltning av fängelserna och exekverande av dödsstraff.

Efter hand inrättades olika specialavdelningar inom det hellenska polisväsendet (tempelbevakning, sedlighetspoliser, kontroll av handeln osv.). I romarriket infördes omkring 700 f.Kr. en myndighet med uppgift att ansvara för ”ordningens upprätthållande, hederlighet inom handel och värnandet om sederna”. Omkring Kr.f. utsåg kejsar Augustus en stadsprefekt för hela Roms polisförvaltning, som uppgick till ca 9 000 man.

Medeltiden
Från polisväsendets utveckling i Europa kan nämnas ett edikt om brottsbekämpning av den frankiske kungen Chlothar II 615 och ett ”tjänstereglemente” 801, utfärdat av Karl den store. Skyddsgarden bildades av borgarna i flera franska städer, och Berlin fick sin stadsvakt på 1300-talet.
Paris räknar sin första poliskår från samma tid. Det brittiska polisväsendets historia kan följas från mitten av 1100-talet med vaktavdelningar för att ”skydda kungens ro” och straffbestämmelser (”Assise at Arms”). Så småningom växte en bevakningstjänst fram, där varje medborgare i London var skyldig att delta.
Bevakningsmannen kallades *constable* (jämför konstapel).

Nyare tid
Under Ludvig XIV togs krafttag mot brottsligheten i Paris, och en *Lieutenant General de Police* utnämndes. Straffen skärptes och polisen fick stora befogenheter. Under 1700-talet sjönk Parispolisens anseende och effektivitet men steg igen under 1800-talet. I Storbritannien var utvecklingen likartad, och vaktmannakårerna var tidvis starkt korrumperade. År 1829 antogs en lag genom vilken kårerna samlades under en ledning. Efter lagens tillskyndare, inrikesministern Robert Peel, har polismännen fått sitt smeknamn *bobbies*.

Modern tid
Den brittiska polisorganisationen blev mönsterbildande i de industrialiserade länderna men också i många andra delar av världen, inte minst i f.d. kolonier som Indien, Australien, Sydafrika och Canada. Den regionala polisstyrkan (omfattande ett eller flera

grevskap), *constabulary*, består av poliser under ledning av en *Chief Constable*. Andra polistitlar, kända genom litteratur och film, är *Superintendent* (kommissarie), *Inspector* (polisinspektör eller kriminalinspektör) och *Sergeant* (polis- eller kriminalassistent i förmansställning). I Storbritannien är de fotpatrullerande polismännen med sina karakteristiska hjälmar ett välkänt inslag i gatubilden. För polisen i London, se Scotland Yard.

I många av de latinska länderna finns flera olika slag av poliskårer. Vid sidan av kommunal och statlig polis finns halvmilitära poliskårer, såsom *gendarmerier* (bl.a. i Frankrike), *karabinjärer* (i Italien) och *Guardia Civil* (i Spanien). Dessa kårer har ofta använts för specialinriktade aktioner mot grövre brottslighet (t.ex. maffian i Italien) eller mot politiska terroristgrupper.

I likhet med Storbritannien har USA ett polisväsen som bygger på långtgående decentralisering. Varje stad eller område på landsbygden har en egen poliskår. Den lokala polischefen (sheriffen) väljs oftast i allmänna val. På delstatsnivå finns en *State Police*, vars uppgifter bl.a. omfattar trafikövervakning (Highway Patrols). I varje delstat finns dessutom ett nationalgarde.

För bekämpning av sådan grov brottslighet som riktas mot viktigare nationella intressen eller som sträcker sig över flera delstater finns *Federal Bureau of Investigation* (FBI). En annan viktig federal polisorganisation är DEA (*Drug Enforcement Agency*), som bekämpar narkotikabrott och som har omfattande internationella kontakter.

En berömd kanadensisk polisstyrka är *The Royal Canadian Mounted Police* (’ridande polisen’), som ursprungligen var verksam bara i glesbefolkade områden men som numera arbetar över hela landet. Hästarna har ersatts av motordrivna fordon.

I Östeuropa under det kommunistiska maktinnehavet var polisväsendet en viktig del av de styrandes kontrollapparat, och de organ som svarade för statssäkerheten hade långtgående befogenheter. Ett exempel är det östtyska statssäkerhetsministeriet (*Ministerium für Staatssicherheit*, *Stasi*), i vars register har anträffats miljontals personakter med uppgifter om medborgarnas personliga förhållanden i allmänhet och deras politiska aktiviteter – förmenta eller verkliga – i synnerhet.

Uppgiftslämnare kunde vara arbetskamrater, grannar, släktingar och till och med familjemedlemmar. Efter kommunistsystemets fall har brottsligheten ökat kraftigt i Östeuropa. Det anses bl.a. bero på att man gjort sig av med ett stort antal odemokratiska element inom poliskårerna, vilket lett till försämrad effektivitet, men också på att allmänheten har mycket dåligt förtroende för sitt polisväsen.

Interpol (*International Criminal Police Organization*) är det gemensamma organet för samarbete mellan polisväsendena i olika länder. Organisationen i sin nuvarande form grundades 1956. Interpol, vars högkvarter ligger i Lyon, är enbart en samarbetsorganisation och genomför således inga egna polisiära operationer. I stället förmedlar man efterlysningar och andra spaningsuppgifter mellan medlemsländernas polisväsenden.

Europeiska unionen (EU)
Inom ramen för det pågående västeuropeiska integrationsarbetet sker ett närmande också mellan de olika ländernas polisväsenden. I Maastrichtfördraget drogs bl.a. riktlinjer upp för polissamarbete för att

förhindra och bekämpa terrorism, olaglig narkotikahandel och andra former av grova internationella brott liksom för ett utökat tullsamarbete. Förändringarna har därefter bekräftats genom Amsterdamfördraget och konventionen om organiserandet av ett unionstäckande system för informationsutbyte inom en europeisk polisbyrå (*Europol*), som trädde i kraft den 1 oktober 1998. Europol är lokaliserad till Haag i Nederländerna. Samtliga EU:s medlemsländer har personer stationerade vid Europol.

Författare: Ulf Arvidsson

Litteraturanvisning

N.O. Berggren & J. Munck, *Polislagen* (10:e upplagan 2013).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, polisen. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/polisen (hämtad 2018-02-02)

Innehåll

Polisens organisation i Sverige
Svensk historik
Internationellt perspektiv

Läs även om

proportionalitetsprincipen
trafikövervakning
informationsfrihet
åsiktsfrihet
sekretess
polislagen
tullväsen
brottsbekämpning
myndighetsutövning
offentlighetsprincipen

Tidningsutgivarna

Tidningsutgivarna, egentligen *Svenska Tidningsutgivareföreningen*, *TU*, Stockholm, branschorganisation som arbetar för bl.a. fria och konkurrenskraftiga medier.

Tidningsutgivarnas medlemmar är svenska morgon- och kvällstidningar, gratistidningar, nyhetsbyråer, tryckerier, tidningsdistributionsföretag, annonsförsäljningsbolag, TV- och radioföretag samt förlag. Organisationen bildadades 1994 genom sammanslagning av Svenska Tidningsutgivareföreningen (TU, grundad 1898), Tidningarnas Arbetsgivareförening (TA, grundad 1919 som en sektion inom TU) och Dagspressen Marknadsinformation AB (ett av TU ägt bolag för information och utbildning).

Tidningsutgivarna arbetar även med opinionsbildning i publicistiska frågor som är av betydelse för mediebranschen samt analyserar branschens utveckling och bevakar trender och förändringar i omvärlden. Organisationen ger ut webbtidningen Medievärlden.

Källangivelse
Nationalencyklopedin, Tidningsutgivarna. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/tidningsutgivarna (hämtad 2018-02-02)

Läs även om

- Svenska Tidningsutgivareföreningen
- Medievärlden
- Medieföretagen
- Svenska Journalistförbundet
- Tidningarnas Arbetsgivareförening
- Amnesty International
- TA
- Energigas Sverige
- journalistik
- Svenskt Näringsliv

dagstidning

dagstidning, periodiskt utgiven (tryckt) publikation, avsedd för spridning bland allmänheten och innehållande allmänna nyheter.

Dagstidningar skiljer sig vanligen från andra tidningar, t.ex. veckotidningar, genom kraven på aktualitet, bredd i innehållet, utgivningstäthet och spridning. I internationell statistik brukar tidningar som utkommer med minst två nummer i veckan räknas som dagstidningar. I Sverige går gränsen vid ett nummer i veckan. Jämför veckotidning.

Den moderna dagstidningsmarknaden brukar indelas med hänsyn till tidningars *ämnesinriktning* (allmänna nyhetstidningar gentemot mer specialiserade dagstidningar med inriktning på t.ex. näringsliv, sport eller religion), *journalistik* (s.k. kvalitetstidningar gentemot s.k. sensationstidningar), *politisk linje* (vilken politisk partriktning eller ideologisk riktning tidningen företräder), *spridningsområde* (nationellt spridda tidningar gentemot regionala och lokala), *utgivningstid* (morgon-, middags- eller kvällsutgivning) och *distributionsform* (prenumeration eller lösnummerförsäljning). I de flesta industriländer är tendensen att det finns både kvalitetstidningar och sensationstidningar med nationell spridning. De förra kommer vanligen på morgonen och är prenumererade, medan de senare är middags- eller kvällsutgivna och lösnummerförsålda. I övrigt domineras tidningsmarknaden av lokalt eller regionalt utgivna, allmänna nyhetstidningar.

Den största dagstidningsspridningen i världen finns i Japan där över 80 % av den vuxna befolkningen är tidningsläsare. De nordiska länderna ligger också högt med räckviddstal mellan 65–76 % medan dagstidningarna i USA bara når drygt 40 % av befolkningen (2012). Utöver socioekonomiska faktorer förklaras skillnaderna av urbanisering och utbildningsnivå, egenskaper hos den nationella pressen, t.ex. typen av tidningar, distribution och pris, samt förekomsten av konkurrerande medier.

....

dagstidning. Framtidens tidning. Experter Jesper Svensson och Carina Ihlström Eriksson, forskare i informatik vid Högskolan i Halmstad. Reportaget är hämtat ur *Vetenskapslandet* som produceras av Universitets-TV vid Göteborgs universitet i samarbete med UR.

Författare: Lennart Weibull

De första tidningarna

Dagstidningens föregångare var de handskrivna nyhetsbreven. Sådana förekom redan i kejsartidens Rom i form av acta diurna, som rapporterade om händelser i det offentliga livet. Motsvarande nyhetsbrev fanns även i Peking under Tangdynastin på 600-talet e.Kr. Under medeltiden utgav många köpstäder och handelshus skrivna nyhetsbrev, t.ex. republiken Venedig och köpmanshuset Fugger i Augsburg. I slutet av 1500-talet utsände Fuggers nästan dagligen nyhetsbrev, kallade Ordinari Zeytungen. Dessa innehöll både politiska och ekonomiska nyheter från hela den då kända världen.

Boktryckarkonsten gav tekniska förutsättningar för dagstidningarnas utveckling. Under 1500-talet gällde detta främst flygblad, vilka tog upp viktiga politiska händelser, med illustrationer i form av träsnitt. De kallades i det tyska språkområdet Neue Zeitungen och inom det franska Occasionnels. I regel såldes de vid marknaderna.

De första tryckta tidningarna utkom oregelbundet. S.k. mässrelationer utgivna inför handelsmässorna i Frankfurt am Main utkom från 1588

halvårsvis, och från 1597 finns månadstidningen Rohrschacher Monatsschrift (utgiven i Augsburg) bevarad. Dessa hade brett innehåll men låg aktualitet. De första dagstidningar som finns bevarade är från 1609, dels den i Strassburg utgivna Relation, dels Avisa i Wolfenbüttel. Båda utkom en gång i veckan. Under följande decennium utkom dagstidningar i en rad europeiska städer, bl.a. Basel, Wien, Berlin, Prag och Amsterdam. I London kom den första dagstidningen 1622 och i Paris 1631. Dessa fortsättningar på de handskrivna nyhetsbreven var inriktade på nyheter i politiska och ekonomiska ämnen och vände sig i första hand till köpmän. I vissa av de framväxande nationalstaterna, t.ex. England och Spanien, utgavs endast ett fåtal tidningar, närmast kungörelseorgan för den politiska makten.

I Sverige utkom den första dagstidningen 1645 under namnet Ordinari Post Tijdender, med generalpostmästaren som redaktör. Initiativtagare var rikskanslern Axel Oxenstierna. Tidningen byggde i stor utsträckning på nyhetsbrev från korrespondenter i Europa. Den var under lång tid den enda tidningen i Sverige och var underkastad statsmaktens kontroll.

I de flesta länder var dagstidningsutgivning länge ett s.k. privilegium. En boktryckare eller bokhandlare fick rätten att utge en tidning inom ett visst geografiskt område. Privilegiet innehöll vanligen mer eller mindre restriktiva regler om tidningens innehåll. Under 1600- och 1700-talen var dock censur den politiska maktens vanligaste sätt att kontrollera dagspressen. Beskattning och mutor förekom i samma syfte. Under 1700-talets lopp mildrades censuren i de flesta europeiska länder, och tryckfrihet infördes i t.ex. Storbritannien och Nederländerna. Detta gav förutsättningar för en politiskt oppositionell, liberal dagspress med läsare i den framväxande medelklassen.

Svensk dagspress blomstrade under mitten av 1700-talet. Redan före tryckfrihetsförordningen 1766 hade ett stort antal dagstidningar grundats både i Stockholm och i landsorten, bl.a. Norrköpings Weko-Tidningar (1758), Sveriges äldsta fortlevande tidning (sedan 1787 Norrköpings Tidningar). År 1769 utkom Dagligt Allehanda som den första dagliga tidningen.

Författare: Lennart Weibull

Den moderna dagspressen

Under 1700-talet utvecklades dagspressen både i fråga om aktualitet och vad gäller utgivningstäthet. Den tidigare skillnaden mellan nyhetstidningar (”journals of information”) och opinionstidningar (”journals of opinion”) minskade, vilket under 1800-talet gav upphov till den moderna dagstidningen. Under denna tid expanderade dagspressen upplagemässigt. Orsaken därtill var bl.a. den starka befolkningsökningen, samhällsförändringar i samband med industrialiseringen, t.ex. urbanisering och marknadshushållning, ökad läskunnighet och effektivare tidningsproduktion. Annonsmarknaden ökade, och nya typer av tryckpressar och sättmaskiner förbilligade produktionen. Detta gav förutsättningar för en ny variant av masspridda billighetstidningar, s.k. penny dailies, varav den första var Sun (startad 1833) i New York. Benämningen ”penny daily” kom av att tidningen tog en cent i lösnummerpris, medan övriga New York-tidningar kostade sex cent. Affärsidén var att ett lågt lösnummerpris skulle ge en större upplaga, vilken i sin tur skulle attrahera fler annonsörer.

En av de första moderna dagstidningarna i Sverige var Aftonbladet, grundad 1830. Först med att vända sig till en bred publik var dock Dagens Nyheter, grundad 1864, som tillämpade pennytidningarnas affärsidé. Den kostade hälften av vad andra tidningar i Stockholm

gjorde och fick snabbt betydande upplaga och omfattande annonsvolym. Stockholms-Tidningen (1889) gick ytterligare ett steg i samma riktning och blev den första svenska tidning som passerade 100 000 ex. i daglig upplaga.

Under andra hälften av 1800-talet ökade både antalet dagstidningar och dagspressupplagorna. År 1919 fanns i Sverige 235 dagstidningar som utkom med minst två nummer i veckan, det högsta antal som förekommit. Också i en rad andra industriländer var tiden fram till andra världskriget den period då det fanns flest dagstidningar.

Samtidigt utvecklades en ny typ av populär dagstidning, den s.k. tabloidtidningen, som fick sitt namn av formatet (hälften av en traditionell morgontidnings). Den första var Daily Mirror, grundad 1903 i London, med lågt pris, korta artiklar, många bilder samt stort utrymme för sensationer. Den blev stilbildande för en rad tidningar runt om i världen. I Sverige påverkade den bl.a. moderniseringen av Aftonbladet jämte den nya tidningen Expressen, grundad 1944, som efter en snabb expansion år 1958 blev Sveriges största dagstidning. Dessa två lösnummerförsålda tidningar nådde under 1960-talet betydande upplagor.

Författare: Lennart Weibull

Tendenser efter 1945

Perioden efter 1945 kan delas in i två faser, där brytpunkten är början av 1990-talet, med variationer mellan olika länder. Den första fasen utmärks av att antalet tidningsföretag minskade; i Sverige var särskilt 1950-talet tidningsdödens årtionde. Nedgången i antalet tidningar har i vissa länder medfört en nedgång i den totala tidningsupplagan, så t.ex. i Danmark och Frankrike, men i fleralet länder, däribland Sverige, påverkades upplagan mycket lite. Det som karaktäriserade perioden var dels en lokal marknadskoncentration som medförde att tidningar fick lokala monopol, dels en ökad ägarkoncentration på dagstidningsmarknaden. Innebörden var att färre tidningar kom att svara för en större andel av den samlade upplagan, och att ett mindre antal företag fick kontrollen över en betydande del av dagspressen.

I länder som Australien (Murdoch), Frankrike (Hersant), Storbritannien (Murdoch) och Tyskland (Bertelsmann och Springer) kom under 1970- och 80-talen successivt ett antal tidningskoncerner att bli dominerande. När radio och TV under samma tid började expandera byggde samma koncerner upp intressen även inom dessa medier. I Sverige var ägarkoncentrationen under denna fas mindre tydlig och begränsad till enskilda regioner, där lokala tidningskedjor dominerade, exempelvis i Dalarna och Värmland. Den största ägargruppen Bonniers hade sina ägarintressen i Dagens Nyheter, Expressen och Dagens Industri.

Den andra fasen utmärks av att dagspressens ställning i framför allt Europa och USA har försvagats; tidningarna har börjat tappa i upplaga och har därmed inte längre samma starka position på reklammarknaden som tidigare. Tendensen syntes först i USA, men sedan 2000 är försvagningen av dagspressens upplaga tydlig i flertalet industrialiserade länder, inklusive Sverige. Till en början drabbades främst de lösnummerförsålda kvällstidningarna av betydande upplagefall; den minskade med nästan en tredjedel 1995–2005. Även storstädernas morgontidningar tappade i upplaga, framför allt under lågkonjunkturen under första hälften av 1990-talet. Det öppnade för en etablering av dagliga gratistidningar, där Metro, startad 1995 i Stockholm, blev den första. Gratistidningsidén var ursprungligen svensk, men fick snart global spridning. I landsorten har nedgången varit mindre, och tidningsmarknaden som helhet är lönsam. Den

förändrade situationen har dock medfört en ökad samordning inom tidningsbranschen, och ägarkoncentrationen har tilltagit. Några få koncerner har successivt kommit att dominera den svenska dagspressen och tendensen är likartad i flertalet europeiska länder. Västeuropeiska tidningskoncerner har dessutom efter 1990 kommit att bli stora ägare av dagstidningsföretag i östra Europa. Tidningsutvecklingen på andra kontinenter skiljer sig delvis från situationen i Europa och USA; exempelvis uppvisar pressen i Asien stigande upplagor.

Sedan 1970-talet har ny teknik medfört stora förändringar av tidningsföretagens sätt att arbeta. Avståndet mellan redaktion och tryckpress har förkortats. Den nya tekniken innebär att journalister själva skriver in sina texter i redaktionsdatorn, sköter sidbrytning och placerar bilder. Denna rationalisering ledde i många länder till skarpa konflikter mellan i första hand journalister och grafiker. I Sverige har omvandlingen skett mer successivt. Nästa steg i rationaliseringen är att även den tekniska sidproduktionen automatiseras.

Den största teknikförändringen sedan mitten av 1990-talet är att digitaliseringen möjliggjort utgivning av dagstidningar på internet: Aftonbladet lanserade som första svenska tidning en internetutgåva redan 1994. Under andra hälften av 1990-talet kom i stort sett alla större dagstidningar att börja publicera digitala versioner. Eftersom de digitala versionerna i regelvar kostnads fria har det diskuterats i vad mån dessa bidragit till nedgången i pappersversionernas upplaga.

Sedan 2013 har allt fler tidningar börjat ta betalt för sitt digitala innehåll genom så kallad betalvägg. 2015 hade mer än hälften antingen infört det eller aviserat planer på att göra det. Tidningar med enbart nätutgivning har med några få undantag haft ganska liten framgång.

Författare: Lennart Weibull NE-redaktionen (uppdatering)

Den svenska tidningsmarknaden

I Sverige finns ca 150 dagstidningar. Den svenska dagstidningsmarknaden brukar delas upp efter utgivningsort, utgivningstäthet och distributionsform i följande fyra huvudgrupper (2015):

– *storstädernas morgontidningar*: dagstidningar i Stockholm, Göteborg och Malmö, utgivna med minst fyra nummer per vecka och i huvudsak hushållsprenumererader;

– *storstädernas kvällstidningar*: dagstidningar i Stockholm, Göteborg och Malmö, utgivna med minst sju nummer per vecka och i huvudsak lösnummerförsålda;

–*landsortens flerdagarstidningar*: dagstidningar utanför Stockholm, Göteborg och Malmö, utgivna med minst fyra nummer per vecka och i huvudsak hushållsprenumererade;

–*fådagarstidningar*: dagstidningar (allmänna nyhetstidningar) som utkommer med minst ett och högst tre nummer per vecka och som i huvudsak är hushållsprenumererade.

Den samlade betalda dagspressupplagan i Sverige är drygt 2,8 miljoner ex. per utgivningsdag (2014). Upplagan har efter år 2000 visat en fallande tendens (30 % nedgång 2000–2014), och dagspressen har tappat läsning i förhållande till befolkningsutvecklingen. Den största upplagenedgången har kvällspressen fått vidkännas. Störst stabilitet har landsortspressen haft.

Traditionellt har den svenska dagspressen haft en partipolitisk inriktning: 100 av de ca 150 dagstidningarna (2013) redovisar

partipolitisk tendens på ledarplats. Dessa motsvarar ca 80 % av den samlade dagstidningsupplagan. Antalet dagstidningar som uppvisar en borgerlig partiprofil är 80, medan det finns 20 dagstidningar med socialistisk inriktning. Andelen dagstidningar som uppger partitillhörighet är internationellt sett mycket hög. Fram till 1970-talet innebar en partipolitisk signatur att tidningen också på nyhetsplats gynnade sitt parti. Sedan 1980-talet har de flesta dagstidningar en nyhetsjournalistik som i mindre grad är partipolitiskt färgad.

Vid sidan av den traditionella dagspressen finns även gratistidningar eller annonsblad. De flesta tidningar inom denna grupp utkommer endast en gång per vecka och har lokal spridning. Sedan 1995 finns dock en gratistidning, Metro, med utgivning sex dagar per vecka i Stockholm och fem dagar per vecka i Göteborg (sedan 1998) och Malmö (sedan 1999).

Som tidigare nämnts publiceras i stort sett alla tidningar numera även som internetutgåva. Störst av dessa är Aftonbladet.se, som var fjärde svensk läser minst tre gånger per vecka. Den andelen är mer än dubbelt så hög som motsvarande siffror för Aftonbladets pappersutgåva. Det finns emellertid enbart ett fåtal tidningar som bara publiceras på internet. Morgonpressen läses i huvudsak fortfarande främst på papper. Knappt 65 % av allmänheten läser en morgontidning minst fem dagar i veckan; av dessa är det färre än var tionde som läser tidningen enbart digitalt. Det finns det dock klara åldersskillnader i läsmönster; det är de yngre som i betydligt större utsträckning läser tidningarnas digitala versioner.

Den ökande ägarkoncentrationen på den svenska dagstidningsmarknaden är fortfarande tydlig, och även på flertalet av de orter där det finns två tidningar har dessa samma ägare. Dessutom domineras marknaden av några få stora koncerner. Störst är Stampen med Göteborgs-Posten och ett stort antal landsortstidningar i södra Sverige. Andra stora tidningskoncerner är Bonnier med Dagens Nyheter, Expressen, Dagens Industri och Sydsvenskan samt den norska koncernen Schibsted med Svenska Dagbladet och Aftonbladet.

Författare: Lennart Weibull NE-redaktionen (uppdatering)

Litteraturanvisning

Europeans Read Newspapers, utgiven av European Newspaper Association (ENPA) (1996);
S. Boberg, *Pressens historia* (1970);
Ulla Carlsson & C. Bucht (utgivare), *MedieSverige 2010* (2011);
E. Dovifat, *Zeitungslehre* 1–2 (1967);
S. Hadenius m.fl., *Massmedier* (10:e upplagan 2011);
C.-G. Holmberg m.fl., *En svensk presshistoria* (1983);
A. Smith, *The Newspaper: An International History* (1979);
H. Stangerup, *Avisens historie* 1–3 (1973);
L. Weibull, *Tidningsläsning i Sverige* (1983).

Källangivelse

Nationalencyklopedin, dagstidning. http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/dagstidning (hämtad 2018-02-02)

Innehåll

De första tidningarna
Den moderna dagspressen
Tendenser efter 1945
Den svenska tidningsmarknaden

Läs även om journalistik språksociologi tabloid invandrartidskrift

kör elektroniskt papper kvällstidning informatik
nyhet

SW 18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst.

En del filosofer nämns i filosofihistorien i område 109

Informationsstress vår nya folksjukdom.

Under 1900-talet har kommunikationstekniken för varu- och persontransporter och för överföring av meddelanden utvecklats mycket kraftigt. I början av seklet kom bilar, flygmaskiner, radio och rörliga bilder på biografer. Efter andra världskriget har tillkommit TV, komunikationssatelliter och datorer och faxar som kan kopplas in i världsomspännnade kommunikationsnät. Bilder och meddelanden förmedlas med blixtens hastighet. Handel med värdepapper mellan motsatta delar av jordklotet kan ske på några sekunder och varje dag handlas med skyhöga belopp.

Varuhandeln över klotet är mycket betydande. En stor del av svenskarnas elektroniska produkter och kläder kommer från Ostasien, en stor del av våra underhållningsprodukter kommer från USA. Människorna i världen är inflätade i ett stort nät av samband och byten där alla är beroende av varandra. Några vinner på det som händer i det stora nätet, några förlorar. Konkurrensen mellan människorna och folken leder lätt till konflikter som i värsta fall leder till krig. Det gäller att hålla reda på det som händer så att man kan göra rätt och inte hamnar bland förlorarna.

Det har blivit så mycket att hålla reda på att människor drabbas av informationsstress. Psykologiprofessor Marianne Frankenhaeuser (1925-okt 2005) menar, att informationsstressen är en ny svensk folksjukdom.

I Dagens Nyheter den 22 maj 1995 på sid A14 fanns följande notis från TT om den nya folksjukdomen: ” Har du svårt att koncentrera dig? Känner dig förvirrad? Kanske stänger du av omvärlden en stund för att du inte orkar ta in mer ? Då kan du ha drabbats av den nya folksjukdomen: informationsstress.
- Väldigt stora grupper människor går omkring med känslan av att här händer det en massa saker som de borde ta till sig, men de mäktar inte med, säger Marianne Frankenhaeuser, professor emeritus vid Stockholms universitet. Hela sitt yrkesliv har hon forskat i frågor som rör människor och deras förhållande till stress. Hon ser en ökad klyfta mellan högutbildade och lågutbildade i framtiden.

- När man bombarderas med ett sådant flöde av impulser gäller det att sovra och tolka den information man tar emot för att få fram det som är värdefullt, säger hon. Här har de högutbildade ett övertag, eftersom de kan placera in informationen i ett sammanhang där den får mening, och de kan därmed också sortera bort det överflödiga och oväsentliga. Hur yttrar sig informationsstressen ?

- Först tappar man förmågan att koncentrera sig och börjar känna sig förvirrad, man kanske stänger av omvärlden en stund för att man inte orkar ta in mer. Om detta får fortsätta, obearbetat, kommer man ohjälpligt in i nästa stadium, det farliga. När situationen blir övermäktig

ger man upp. Då är risken för likgiltighet stor. Man blundar och slår dövörat till istället och slutar engagera sig i omvärlden. Marianne Frankenhaeuser anser att fördelarna med den nya tekniken är påtagliga, men att problemet ligger i att människan inte vill gå med på de biologiska begränsningarna. Inbyggt i nervsystemet finns en gräns för hur mycket information och intryck man kan ta till sig.

Hon menar att det är en illusion att människor skulle fatta klokare beslut ju mer information de får. Upp till en viss gräns stämmer det, men sedan växer inte klokheten utan bara förvirringen. På senare tid har hon sysslat mycket med överstimulans, hur människan reagerar om hon får för många intryck. Enligt Frankenhaeuser fungerar nervsystemet och hjärnan optimalt med lagom mycket stimulans. Både för mycket och för lite stimulans mår man dåligt av.”

Det finns ett behov av att sortera upp all information så att den blir hanterlig. En sådan sortering görs i klassifikationssystemet för verksamheter

Opinionsundersökningar

Från http://wimnell.com/omr36-39zzzzl.pdf

SOM-institutet https://som.gu.se/

Om SOM
Bakgrund
Verksamhet
Organisation
Medarbetare

SOM-institutet är en opartisk undersökningsorganisation vid Göteborgs universitet. Sedan 1986 har SOM-institutet arbetat tillsammans med forskare inom en rad olika forskningsfält för att belysa opinioner och för att förstå svensk samhällsutveckling.

SOM-institutet har från starten haft fokus på svenskars vanor, beteenden, åsikter och värderingar när det gäller samhälle, politik och medier.

Idag ger mängden undersökningar och insamlade data exceptionella möjligheter till tvärvetenskapliga analyser över tid på nationell, regional och lokal nivå. Den unika mängden data har bidragit till att SOM-institutet har blivit ett nationellt centrum för forskare med intresse för empiriska studier av samhälle, opinion och medier.

Verksamheten

De nationella och de regionala undersökningarna utgör basen för SOM-institutets verksamhet.

Vid sidan av de nationella och regionala undersökningarna genomför vi regelbundet specialundersökningar, vanligen i samverkan med enskilda forskningsprojekt men även tillsammans med externa parter om uppdragen ligger i linje med vår undersökningsprofil.

Totalt har SOM-institutet samlat in data om den svenska befolkningen genom 30 nationella frågeundersökningar (1986–2016), 19 i Västra Götaland, regionala undersökningar i Skåne och Värmland, lokala undersökningar i Göteborgsregionen, 17 studentundersökningar och ett antal specialundersökningar.
Under 2014 genomfördes utöver de nationella och regionala undersökningarna en specialundersökning riktad till utlandssvenskar.
Läs mer under Undersökningar.

För SOM-institutet är det viktigt att det finns en stor öppenhet när det gäller resultaten från undersökningarna, och att undersökningarna blir tillgängliga snarast möjligt för forskningen. Därför publicerar vi våra resultat i böcker, rapporter och i olika specialanalyser samt presenterar dem vid seminarier, så att alla som vill kan ta del av dem. Dessutom görs insamlade data efter hand tillgängliga för andra forskare via Svensk nationell datatjänst.

Organisation

SOM-institutet grundades 1986 som ett forskningsprojekt vid Statsvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet. Sedan 2010 är SOM-institutet en centrumbildning vid universitetet.

SOM-institutet hör till Samhällsvetenskapliga fakulteten vid Göteborgs iniversitet. Det formella ägarskapet delas mellan två av fakultetens institutioner: Institutionen för journalistik, medier och

kommunikation (JMG) och Statsvetenskapliga institutionen. Båda har en lång tradition av empirisk samhällsforskning.

SOM-institutets styrgrupp utses av Samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden (SFN) och består av externa forskare med erfarenhet av verksamheten. Sedan hösten 2010 leds verksamheten av en föreståndare. Verksamheten är administrativt placerad vid JMG.

Finansiering

SOM-institutet finansieras huvudsakligen av de forskningsprojekt som deltar i varje års undersökning och av Göteborgs universitet.

Medarbetare

SOM-institutets verksamhet leds av styrgruppen. Föreståndaren har det huvudsakliga ansvaret för verksamheten. Undersökningsledare och biträdande undersökningsledare sköter det praktiska arbetet med SOM-institutets olika undersökningar. I samband med de årliga datainsamlingarna anställer vi tillfälligt kodare för att registrera och hantera enkätsvar. SOM tar också regelbundet emot praktikanter.

SOM-institutets medarbetare planerar undersökningarna och håller kontakt med de projekt som använder SOM för sin datainsamling. Dessutom konstruerar de frågeformulär samt kvalitetssäkrar och förädlar insamlade data genom olika kontroller. Frågorna tas fram tillsammans med deltagande forskningsprojekt. Själva datainsamlingen upphandlas normalt från fristående företag; SOM-institutet följer dock insamlingsarbetet mycket nära för att säkerställa kvaliteten.

Sedan januari 2016 är Göteborgs universitets opinionslaboratorium (LORE) en del av SOM-institutet. Vi har våra lokaler hos JMG, Institutionen för journalistik, medier och kommunikation, där även administrationen sköts.

Styrgrupp

André Jansson
Ulla Sätereie
Sverker Jagers
Gunnel Hensing

Föreståndare

Johan Martinsson

Projekt- och undersökningsledare

Ulrika Andersson

Biträdande undersökningsledare: Många

Kontaktinformation

SOM-institutet

Box 710, 405 30 Göteborg. Besöksadress: Seminariegatan 1B 413 13 Göteborg Telefon: 031 786 3300 Kontaktformulär

Artikel: Opinionsundersökningar ur ett medborgarperspektiv

2. Religiösa verksamheter.

5 områden:

SW 2 Religiösa verksamheter o d.
SW 20 Övergripande religiösa verksamheter o d.
SW 21 Allmän religionsvetenskap.
SW 22/28 Kristna religioner.
SW 29 Icke kristna religioner o d.

31-34. Politiska vetenskaper

30 Allmänt. 31 Statistik- o demografi. 32 Statsvetenskap. 33 National- o internationell ekonomi. 34 Juridik. 35 De politiska demokratiska församlingarna. 36 / 39 Politiska krav och politisk planering. 36 Om individernas kroppsliga förhållanden, socialvård. 37 Om individernas psykiska förhållanden, utbildning. 38 Om fysiska miljöer och ekonomiska verksamheter. 39 Om sociala miljöer, nöjen, sport o d.

Allmänt gäller : Verksamheterna i avdelning 30 - 34 avser opolitiska verksamheter. 35 avser de demokratiskt valdas verksamheter i de demokratiska församlingarna. Politiska verksamheter utanför 35 ingår i avdelningarna 36-39 för politiska krav och politiska planeringar om ändringar av de politiska styrningarna. Opolitiska teknologiska / ekonomiska verksamheter ingår i 60/69 och opolitiska kulturella verksamheter ingår i 70/99. Opolitiska filosofiska och religiösa verksamheter o d ingår i 10/29.

SW 31 Statistik och demografi.
SW 32 Statsvetenskap.
SW 33 Nationalekonomi, internationell ekonomi.
SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.

35. De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter

SW 35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.
SW . 351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)
SW . 352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)
SW . 353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)
SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).

Det pågår arbete med att göra nya aktuella sammanaställningar om de demokratiska församlingarna.

SW . 351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)

Riksdagens hemsida på internet: **www.riksdagen.se**

SW . 352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)

Sveriges länsstyrelser, landsting och kommuner har behandlats i en särskild sammanställning, vars innehållsförteckning och epostadress finns på nästa sida.

I sammanställningen finns länkar till alla länsstyrelsers, landstings och kommuners hemsidor på internet. På kommunernas hemsidor finns länkar till allt som kommunerna vill berätta om, bl a deras full-mäktigeförsamlingar och kommunstyrelser.

Organisationen Sveriges kommuner och landsting, SKL, har hemsida på internet: https://skl.se

Sven Wimnell 9+16+26 maj 2016: Sveriges 6 regioner. Länsstyrelser, landsting och kommuner. Invånare 2005 och 2013. Antalet bostäder 2010. Länkar till deras hemsidor på internet 6 maj 2016 med uppgifter om allt de vill visa upp.
http://wimnell.com/omr36-39zzzq.pdf

Innehåll:

Sida

3 **Sveriges regioner.**

10 **Länsstyrelser, landsting och kommuner. Invånare 2005 och 2013. Antalet bostäder 2010. Länkar till deras hemsidor på internet 6 maj 2016 med uppgifter om allt de vill visa upp**.
Kompletteringar har skett den 14 och 16 maj 2016:
För varje län har lagts till:
* Skattesatser 2016 i kommuner, län riket. Uppgifter från SCB.
* Sammanräknad förvärvsinkomst per kommun år 2014 för kvinnor och män. Uppgifter från SCB.
* Samtliga förväntade påbörjade bostäder genom nybyggnad, Uppgifter från boverkets intervjuundersökningar presenterade i maj 2016.
* Antal förvärvsarbetande (dagbefolkning) efter sektor och kommun År 2014. Uppgifter från SCB.
* Svenskt Näringslivs hemsidor för länen.
* Arbetsförmedlingarna i länen.
* Handelsbanken

11 1) Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län.

29 2) Dalarnas, Gävleborgs, Södermanlands, Uppsala, Västmanlands och Örebro län.

55 3) Östergötlands, Jönköpings, Kalmar och Kronobergs län.

74 4) Gotlands och Stockholms län.

84 5) Hallands, Värmlands och Västra Götalands län.

106 6) Blekinge och Skåne län.

119 **Detaljer om kommunerna. Folkmängd per tätort och småort per kommun 2005 (enligt SCB)**

121 1) Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län.

144 2) Dalarnas, Gävleborgs, Södermanlands, Uppsala, Västmanlands och Örebro län.

177 3) Östergötlands, Jönköpings, Kalmar och Kronobergs län.

200 4) Gotlands och Stockholms län.

212 5) Hallands, Värmlands och Västra Götalands län.

246 6) Blekinge och Skåne län.

267 **Pressinbjudan: Indelningskommittén presenterar diskussionsunderlag angående Sveriges framtida regionala indelning.**

277 **Några kommentarer den 14 maj 2016.**

280 **Innehållet i hemsidor hos boverket, naturvårdsverket och socialstyrelsen samt arbetsuppgifter för den nya regeringen.**

293 **Människor påverkas hela livet av fysiska och sociala miljöer de vistas i.**

294 Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter.

297 Utvecklingens krafter

298 Systemet för mänskliga verksamheter

301 Den fundamentala påverkanskedjan

303 Sven Wimnells hemsida på Internet: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ?

305 Något om välfärd och näringsliv. 26 maj 2016.

307 Näringslivet.

308 Svenskt Näringaliv

317 Arbetsförmedlingen

324 Handelsbanken

SW . 353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)

Regeringens hemsida på internet: **regeringen.se**

Departement

- Statsrådsberedningen
- Arbetsmarknadsdepartementet
- Finansdepartementet
- Försvarsdepartementet
- Justitiedepartementet
- Kulturdepartementet
- Miljö- och energidepartementet
- Näringsdepartementet
- Socialdepartementet
- Utbildningsdepartementet
- Utrikesdepartementet

Till varje departements verksamhetsområde hör ett antal statliga myndigheter. Det är myndigheterna som svarar för den löpande verksamheten inom statsförvaltningen. Regeringen bestämmer mål, riktlinjer och fördelningen av resurserna för myndigheternas verksamhet. Men den bestämmer inte hur myndigheterna ska tillämpa en lag eller hur de ska besluta i olika ärenden.

En förteckning över statliga myndigheter, siftelser och bolag o d finns i en särskild sammanställningen i det följande.

Politikområden för politiken 8 mars 2018

Under årens lopp har innehållet i dominerande politikområden skiftat. Utredningar har visat att dagens politiska problem kan inordnas i politikområden som hvudsakligen stämmer överens med regeringens ministerområden. http://www.regeringen.se

*** Partiledaren/statsministern Stefan Löfven.**
*** Allmänt om regeringens politik.**
Statsminister Stefan Löfven
statsradsberedningen.registrator@regeringskansliet.se

Samordnings- och energiminister Ibrahim Baylan
miljodepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Utrikespolitik.**
Politik för en utrikesminister.
Utrikesminister Margot Wallström
utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Europapolitik.**
Politik för en EU-minister.
EU- och handelsminister Ann Linde
utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Politik för juridik.**
Politik för en justitieminister.
Justitie- och inrikesminister Morgan Johansson
justitiedepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Försvar.**
Politik för en försvarsminister.
Försvarsminister Peter Hultqvist
forsvarsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Miljö**
Politik för miljöminister för fysiska och sociala miljöer i regioner och kommuner.
Miljöminister Karolina Skog
miljodepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Transporter.**
Politik för en infrastrukturminister.
Infrastrukturminister Tomas Eneroth
naringsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Bostadsproduktion.**
Politik för en bostadsminister som ser till att det produceras.
Bostads- och digitaliseringsminister Peter Eriksson
naringsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Landsbygdspolitik.**
Politik för en landsbygdsminister.
Landsbygdsminister Sven-Erik Bucht
naringsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Politik för internationellt utvecklingssamarbete och klimat.**
Minister för internationellt utvecklingssamarbete och klimat.
Minister för internationellt utvecklingssamarbete och klimat samt vice statsminister Isabella Lövin
utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Sjuk- och hälsovård o d.**
Politik för en socialminister med hälso- och sjukvård.

Socialminister Annika Strandhäll
socialdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Hushållet. Mat, boende, konsumtion,hushållsekonomi o d**
Politik för en hushållsminister som bore ha ansvar för hushållsverksamheter. Förslag:
Samordnings- och energiminister Ibrahim Baylan
miljodepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Barn- och äldreomsorg. Välfärd. Socialtjänst**
Politik för en barn- och äldreminister m m med välfärd och socialtjänst o d

Barn-, äldre- och jämställdhetsminister Lena Hallengren
socialdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Utbildning. Forskning.**
Politik för utbildningsministrar.

Utbildningsminister Gustav Fridolin
utbildningsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Minister för högre utbildning och forskning Helene Hellmark Knutsson
utbildningsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Gymnasie- och kunskapslyftsminister Anna Ekström
utbildningsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Information, konst, kultur o d.**
Politik för en kulturminister. Med demokrati.

Kultur- och demokratiminister Alice Bah Kuhnke
kulturdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Jobb.**
Politik för en arbetsmarknads- och etableringsminister.

Arbetsmarknads- och etableringsminister Ylva Johansson
arbetsmarknadsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Näringar.**
Politik för en näringsminister.

Närings- och innovationsminister Mikael Damberg
naringsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Handel.**
Politik för handelsminiser.

EU- och handelsminister Ann Linde
utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Migration.**
Politik för en migrationsminister.

Migrationsminister Heléne Fritzon
justitiedepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Polisen. Brott. Kriminalvård.**
Politik för en inrikesminister för brott och polis o d

Inrikesminister Morgan Johansson
justitiedepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Politik för statens finanser och statens stöd till regioner och kommuner o d.**
Politik för finans- finansmarknads- och civilministrar.

Finansminister Magdalena Andersson
finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Finansmarknads- och konsumentminister, biträdande finansminister Per Bolund
finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Civilminister Ardalan Shekarabi
finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Andra aktörer**

Partisekreterare (S) Lena Rådström Baastad
Socialdemokraterna Partiet info@socialdemokraterna.se

Karl-Petter Thorwaldsson. Ordförande i LO
karl-petter.thorwaldsson@lo.se

Vänsterpartiledare Jonas Söstedt
Sjöstedt Jonas <jonas.sjostedt@riksdagen.se>

Anders Ygeman, gruppledare för S i riksdagen.
anders.ygeman@riksdagen.se

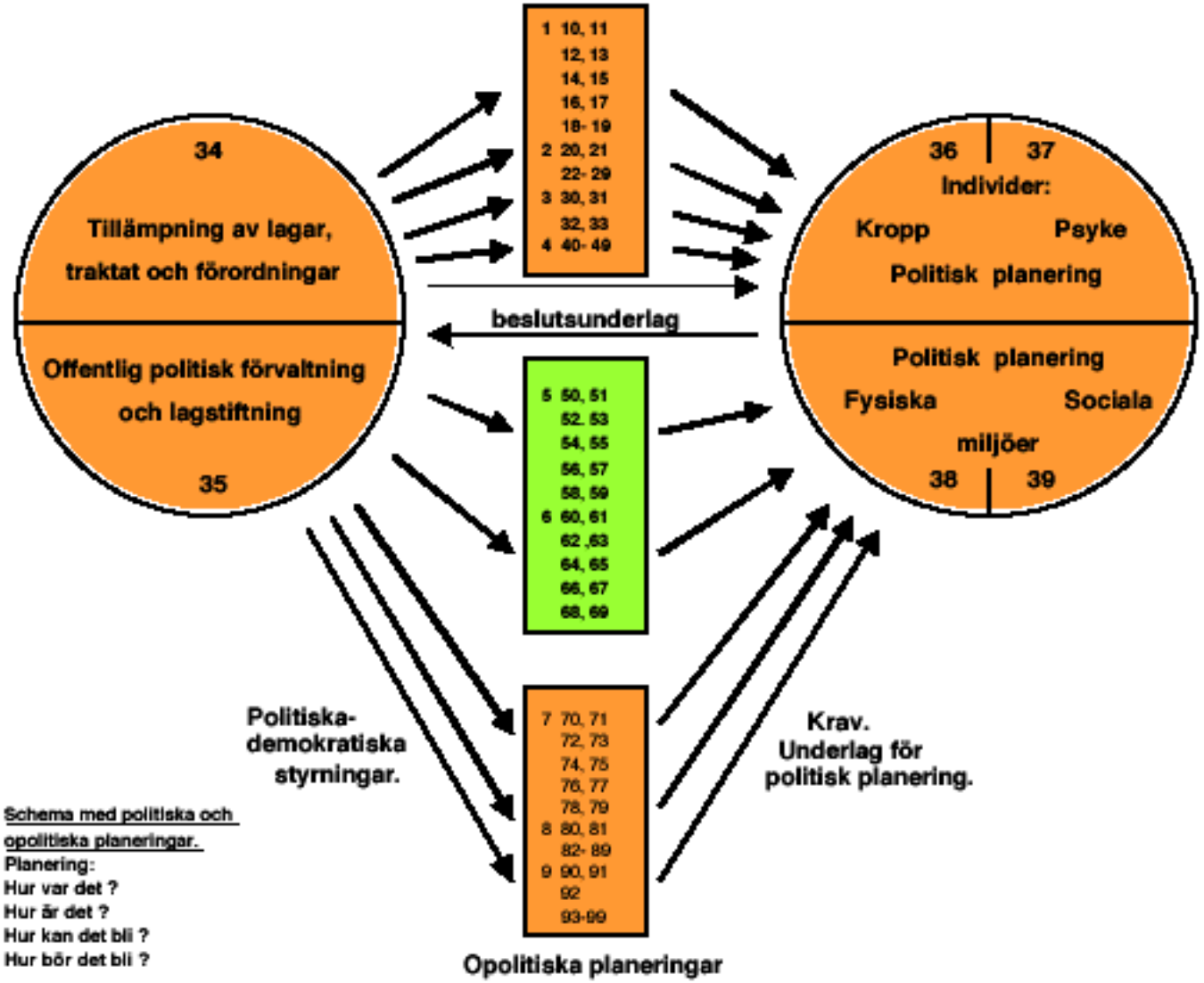

Schema med politiska och opolitiska planeringar.
Planering:
Hur var det ?
Hur är det ?
Hur kan det bli ?
Hur bör det bli ?

SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).

Förenta Nationerna, FN. http://www.un.org/

Svenska FN-förbundet Startsidan www.fn.se

EU Europeiska unionen. http://europa.eu/index_sv.htm

Europaparlamentet. http://www.europarl.europa.eu/portal/sv

36-39. Politiska partier och organisationer. Politiskt verksamma personer. SOU.

SW 36/39 Politiska krav och politiska planeringar:
SW 36 ...om individernas kroppsliga förhållanden.
SW 37 ...om utbildning o d.
SW 38 ...om fysiska miljöer o ekonomiska verks.
SW 39 ...om sociala miljöer, nöjen, sport o d.

Politiska partier i Sverige
http://politiskapartier.se/
Home
1. Vem styr Sverige?
Valresultat 2014
2. Politiska partier
Centerpartiet (C)
Kristdemokraterna (KD)
Liberalerna (LIB)
Miljöpartiet de gröna (MP)
Nya Moderaterna (M)
Socialdemokraterna (S)
Sverigedemokraterna (SD)
Vänsterpartiet (V)
Enhet (Inte i riksdagen)
Feministiskt initiativ (FI) (Inte i riksdagen)
Junilistan (JL) (Inte i riksdagen)
Sjukvårdspartiet (SVP) (Inte i riksdagen)
SPI (Inte i riksdagen)
Övriga partier (Inte i riksdagen)
Misstroendeförklaring
4. Vad är politik?
5. EU-valet
6. Skämt politiker
Mer

Statens Offentliga Utredningar, SOU
Statens offentliga utredningar www.sou.gov.se/
Pågående utredningar · Avslutade utredningar · Nyheter

Statens offentliga utredningar – Wikipedia
https://sv.wikipedia.org/wiki/Statens_offentliga_utredningar
1 Cachad 2 Liknande
Statens offentliga utredningar (förkortat SOU), är en serie med rapporter, kallade betänkanden, från den svenska regeringen som startade 1922. De är en del av den svenska lagstiftningsprocessen och används för att utreda komplicerade frågor för att ta fram lagförslag.

Sven Wimnell 27 februari 2010 + 3 april 2014: Fackföreningar och arbetsgivareföreningar 2014. Statistik om arbete och näringar. Arbetsförmedlingens hemsida.
http://wimnell.com/omr658f.pdf

4. Sambandsforsknings-verksamheter

SW 4 Sambandsforskningsverksamheter.
SW 40 Systemvetenskap.Infostruktur.
SW 41-49 Samband o samordning mellan olika verksamheter.

(Finns ej i SAB, DC, DK.)
Område 4 innehåller en kort översikt om samband.
40 innehåller hela historien om utvecklingen av klassifikationssystemet.
Områdena 41-49 är inte utvecklade. Problem om samband antyds vanligen i pdf-bilagorna.

5. Matematik och naturvetenskap.

5. Naturforsknings- och matematikverksamheter.

SW 5 Naturforsknings- och matematikverksamheter.
SW 50 Allmänt om naturforskning. Naturkunskap.
SW 51 Matematik.
SW 52 Astronomi, rymdforskning.
SW 53 Fysik o d.
SW 54 Kemi o d.
SW 55 Geologi, meteorologi, hydrologi o d.
SW 56 Paleontologi, arkeologi o d.
SW 57 Biologi, ekologi. Naturgeogr. Utv.lära, ärftlighet
SW 58 Botanik.
SW 59 Zoologi.

Kapitel 4: Statliga myndigheter stiftelser och bolag. Professorer vid universitet och högskolor

Innehåll

479 Kompletteringar med yrken, näringsliv, utbildning m m

480 **SW 1 Psykologiska och filosofiska verksamheter.**
515 **SW 2 Religiösa verksamheter o d.**
521 **SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.**
535 **SW 4 Sambandsforskningsverksamheter.**
536 **SW 5 Naturforsknings - och matematikverksamheter.**

549 **SW 6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.**
550 SW 60 Allmänt om teknologiska o ekonomiska verksamheter.
551 SW 61 Hälso- o sjukvårdsverks., räddning o d. Veterinärverks.
570 SW 62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)
586 SW 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske o
595 SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.

605 SW 65 Administration, distribution
606 SW . 651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning.
607 SW . 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.
608 SW . 6525-6529 Militära verksamheter o d
614 SW . 653 Handelsverksamheter.
623 SW . 654 Telekommunikationsverksamheter
624 SW . 655 Förlagsverksamheter o d.
625 SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå,lagring o d.
628 SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
633 SW . 658 Företagsekonomi, Arbetsförmedling. Arbetsmarknad.
642 SW . 659 Marknadsförings- ochreklamverksamheter od

643 SW 66/68 Tillverkning av varor.
646 SW 69 Tillverkning/ byggande avbyggnader o anläggningar

647 **SW 7 Formgivning av fysiska och sociala miljöer.**
648 SW 70 Allmänt om konst o kultur

653 SW 71 Övergripande formgivning/ planering fysiska miljöer.
SW 72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur.
664 SW 73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning
667 SW 74 Konsthantverk, formgivning av bruksföremål.
672 SW 75 Konstmåleri. 76 Grafisk konst, tecken 77 Fotografi.
675 SW 78 Musik (konserter o d 792)

681 SW 79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer o verks. Sport.
683 SW . 7911-7913 Seder och bruk.
686 SW . 7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.
688 SW . 792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.
691 SW . 793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.
692 SW . 794 Spel. Skicklighets-och turspel. Lotteri. Lotto. Tips
693 SW 795 Sociala miljöer och sociala verksamheter.
694 SW . 7951 Socialvård..
695 SW . 7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.
701 SW . 7957 Undervisning o d.
724 SW . 7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet
725 SW . 7959 Sociala miljöer i allmänna grupper o d.
726 SW 796/799 Sport, idrott o d.

730 **SW 8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur**
731 SW 80 Språkliga verksamheter. 802/809 motsvarar 82/89.
735 SW 81 Litteraturvetenskap.Litteraturhistoria.
737 SW 82/89 Skönlitteratur på olika språk.

738 **SW 9 Saklitterära verksamheter. Allmän geografi och historia. Biografi.**
739 SW 90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen.
741 SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.
743 SW 92 Biografiska verksamheter, släkthistoria o d.
744 SW 93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.

Kapitel 4: Statliga myndigheter stiftelser och bolag. Professorer vid universitet och högskolor

De demokratiska församlingarna, FN och EU, Svenska riksdagen, Svenska regeringen och Svenska landsting och kommuner har alla ungefär samma problem att hantera och har sina problem ordnade i departement o d som har underliggande myndigheter, bolag o d. Det är inte möjligt att här försöka beskriva hur allt är ordnat i hela världen, men det kan vara bra att reda ut hur det är i Sverige. Man kan anta att det är på liknande sätt i andra länder.

I det följande kommer en förteckning över de svenska departementens verksamhetsområden och en förteckning över hur myndiheter, stiftelser, bolag o d fördelar sig på verksmhetsområdena 10-99.

I sammanställningen nu har myndigheterna fördelats på verksamhetsområdena. Myndigheterna kan ha verksamheter i flera områden, men här har de med några undantat placerats på bara ett område.

Arbetsmarknadsdepartementet
har många verksamheter i området 658
Finansdepartementet
har många verksamheter i området 657
Försvarsdepartementet
har många verksamheter i området 6525-6529
Justitiedepartementet
har många verksamheter i området 34 och 7952-7956
Kulturdepartementet
har många verksamheter i områdetna i ,2 och 7
Miljö- och energidepartementet
har många verksamheter i området 644 och 7
Näringsdepartementet
har många verksamheter i området 658 och 66-69
Socialdepartementet
har många verksamheter i området 61 och 7951
Utbildningsdepartementet
har många verksamheter i området 7957
Utrikesdepartementet.
Dess verksamheter finns bl a i områdena 354 och 653 handel

Förteckningen har kompletterats med universitetens och högskolornas professurer enligt sidorna 54-244 i
Sven Wimnell 1 oktober 2015:
Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ? Med ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter som hjälp vid planeringen av framtiden.
http://wimnell.com/omr40zj.pdf

Yrkesverksamheter mm finns i
Sven Wimnell 23 maj 2017:
Yrkesverksamheter enligt SSYK 2012. Näringsliv enligt SNI 2007. Utbildning enligt SUN 2000, Forskningsämnen 2016.
SCBs statistik om allt. http://wimnell.com/omr36-39zzzzk.pdf

SW 1 Psykologiska och filosofiska verksamheter.

SW 10 Samlade kunskaper och övergripande värderingar
SW . 101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.
SW . 102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning
SW . 103 Allmänna encyklopedier. Övergripande värderingar.
SW . 104 Övergripande filosofiska verksamheter om samband
SW . 105 Övergripande om forskning
SW . 106 Övergripande om ekonomiska verksamheter
SW . 107 Övergripande filosofier om utbildning o d.
SW . 108 Samhällskunskap.
SW . 109 Ide- filosofi- och lärdomshistoria.

SW 11/19 Individernas inre verkligheter.
SW 11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter o d.
SW 12 Individens visioner, framtidsvisioner o d.
SW 13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.
SW 14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d.
SW 15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d.
SW 16 Individens logik. Vetenskpsteori o d.
SW 17 Individens moral och uppfattningar om moral.
SW 18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst.

SW . 101 Bibliografiska verksamheter.

Arkiv.

Riksarkivets webbplats

Riksarkivet är förvaltningsmyndighet för arkivfrågor och har ett särskilt ansvar för den statliga arkivverksamheten och för arkivvården i landet. Myndigheten ska bl.a. ut-forma föreskrifter och allmänna råd för arkivhantering. Riksarkivet ska också sköta statens heraldiska verksamhet och även verka för att bestämmelser om Sveriges flagga iakttas. Vid Riksarkivet finns även landsarkiv och Krigsarkivet. Landsarkiv finns i Göteborg, Härnösand, Lund, Uppsala, Vadstena, Visby och Östersund. Stadsarkiven i Stockholm och Malmö samt Värmlandsarkiv i Karlstad utför vissa uppgifter på uppdrag av Riksarkivet.

SW . 102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning

Myndigheten för tillgängliga mediers webbplats
Myndigheten för tillgängliga medier (MTM) ska i sam-verkan med landets bibliotek arbeta för att personer med funktionsnedsättning får tillgång till litteratur. MTM har ett specifikt uppdrag att framställa och låna ut talböcker och punktskriftsböcker, och inom sitt verksamhetsom-råde lämna information och råd till bibliotek och organisationer. MTM ska också tillhandahålla punkt-skriftsböcker för försäljning samt ha en central utskriv-ningstjänst för dövblinda på punktskrift. Inom myndig-heten finns taltidningsnämnden, som har till uppgift att förbättra tillgången till innehållet i dagstidningar genom att lämna statligt stöd för utgivning av taltidningar. Taltidningsnämnden är ett särskilt beslutsorgan inom MTM.

Kungliga bibliotekets webbplats
Kungliga biblioteket (KB) är Sveriges nationalbibliotek. Huvuduppgiften är att samla in, beskriva, bevara och tillhandahålla svenskt tryckt och audiovisuellt material. KB samordnar de svenska forskningsbibliotekens arbete. KB är också ett forskningsbiliotek, främst inom humaniora och samhällsvetenskap.

Kungl. bibliotekets webbplats
Kungl. biblioteket (KB) är Sveriges nationalbibliotek. Huvuduppgiften är att samla in, beskriva, bevara och tillhandahålla svenskt tryckt och audiovisuellt material. KB samordnar de svenska forskningsbibliotekens arbete. KB är också ett forskningsbibliotek, främst inom huma-niora och samhällsvetenskap.

Linnéuniversitetet
Institutionen för kulturvetenskaper (KV)
Ämnen: arkeologi, biblioteks- och informationsvetenskap, historia, filosofi, geografi, kulturgeografi, kultursociologi och religionsvetenskap.

Uppsala universitet
Institutionen för ABM

Högskolan i Borås
Sektionen för biblioteks- och informationsvetenskap

SW . 103 Allmänna encyklopedier. Övergripande värderingar.

SW . 104 Övergripande filosofiska verksamheter om samband

SW . 105 Övergripande om forskning

SW . 106 Övergripande om ekonomiska verksamheter

SW . 107 Övergripande filosofier om utbildning o d.

SW . 108 Samhällskunskap.

Karlstads universitet
Samhällskunskap **108**

Linköpings universitet
Centrum för människa, teknik, samhälle (CMTS) **108**

Mittuniversitetet
Samhällsvetenskap (SHV) **108**

Örebro universitet
Samhällskunskap

Högskolan i Halmstad
Samhällsanalys och kommunikation 180 hp

Fakulteter od som gäller humaniora, samhällsvetenskap o d placeras till en början på område 108.

Göteborgs universitet
Humanistiska fakulteten

Box 200, 405 30 Göteborg
Tel: 46 (0)31-786 00 00
E-post:info@hum.gu.se
Webbsida: www.hum.gu.se

Den humanistiska fakulteten vid Göteborgs universitet består av 6 institutioner. som bedriver utbildning och forskning.

Vill du läsa mer om institutionerna följer du länkarna till respektive institutions egna sidor.

Göteborgs universitet
Institutionen för filosofi, lingvistik och vetenskapsteori
se 11-19 och 80

Göteborgs universitet
Institutionen för historiska studier **se 93-99**

Göteborgs universitet
Institutionen för kulturvetenskaper **se 70**

Göteborgs universitet
Institutionen för litteratur, idéhistoria och religion **se 109+2+81**

Göteborgs universitet
Institutionen för språk och litteraturer **se 80+81**
Göteborgs universitet
Institutionen för svenska språket **se 80**

Göteborgs universitet
Konstnärliga fakulteten

Box 141, 405 30 Göteborg
Tel: 46 (0)31-786 00 00
Besöksadress: Storgatan 43
E-post: information@konst.gu.se
Webbsida: www.konst.gu.se

Konstnärliga fakulteten vid Göteborgs universitet är nordens största konstnärliga fakultet.

Fakultetens tre institutioner har en internationellt sett unik bredd av utbildningar och verksamheter, inkluderande konstnärligt utvecklingsarbete och konstnärlig forskning. De tre institutionerna är:

Göteborgs universitet
Akademin Valand **se 75-77**

Göteborgs universitet
HDK - Högskolan för Design och Konsthantverk **se 74**

Göteborgs universitet
Högskolan för scen och musik **se 78+ 792**

Göteborgs universitet
Samhällsvetenskapliga fakulteten

Box 720, 405 30 Göteborg
Tel: 46 (0)31-786 00 00
Fax: 46 (0)31-786 19 40
Besöksadress: Sprängkullsgatan 21
E-post: registratorsfn@samfak.gu.se
Webbsida: www.samfak.gu.se

Institutioner och enheter vid fakulteten:

Samhällsvetenskapliga fakultetsstyrelsen
Samhällsvetenskapliga fakultetskansliet

Göteborgs universitet
Institutionen för globala studier **se 91+93-99**

Göteborgs universitet
SOM-institutet **se 31**

Göteborgs universitet
Förvaltningshögskolan **se 6520**

Göteborgs universitet
Institutionen för journalistik, medier och kommunikation **se 90**

Göteborgs universitet
Psykologiska institutionen **se 15**

Göteborgs universitet Institutionen för socialt arbete **se 7951**

Göteborgs universitet
Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap **se 79+658**

Göteborgs universitet
Statsvetenskapliga institutionen **se 32**

Karlstads universitet

Institutionen för konstnärliga studier

Musikhögskolan Ingesund (musiklärare/musik), dans, konst- och bildgestaltning , musik- och ljudproduktion

Institutionen för konstnärliga studier består av

Dans

Karlstads universitet **se 792**

Karlstads universitet

Konst- och bildgestaltning **se 75-77**

Karlstads universitet

Musik- och ljudproduktion **se 78**

Karlstads universitet

Musikhögskolan Ingesund (musiklärare/musik) **se 78**

Karlstads universitet

Institutionen för samhälls- och kulturvetenskap

Historia, kulturstudier, religion, samhällskunskap, statsvetenskap

Institutionens ämnen:

Karlstads universitet

Historia **se 93-99**

Karlstads universitet

Kulturstudier **se 70**

Karlstads universitet

Religionsvetenskap **se 2**

Karlstads universitet

Samhällskunskap **se 108**

Karlstads universitet

Statsvetenskap **se 32**

Linköpings universitet

Filosofiska fakulteten

Institutioner och centra

Vid Linköpings universitet finns sammanlagt 14 institutioner, 8 av dessa är verksamma inom Filosofiska fakulteten. En och samma institution kan bedriva utbildning och forskning på uppdrag av flera fakulteter. Här är det institutionernas verksamhet inom filosofisk fakultet som presenteras.

Institutioner

Linköpings universitet

Institutionen för beteendevetenskap och lärande (IBL) se 7957

Linköpings universitet

Institutionen för datavetenskap (IDA) se 62

Linköpings universitet

Institutionen för ekonomisk och industriell utveckling (IEI)se 658

Linköpings universitet

Institutionen för medicin och hälsa (IMH) se 61

Linköpings universitet

Institutionen för kultur och kommunikation (IKK) se 70+ 90

Linköpings universitet

Institutionen för studier av samhällsutveckling och kultur (ISAK)

se 70+7911

Linköpings universitet

Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier (ISV) se 7951

Linköpings universitet

Institutionen för tema (Tema) se 7951

Centra

Linköpings universitet

Advanced Cultural Studies Institute of Sweden (ACSIS) se 70

Linköpings universitet Linköpings universitet Centrum för klimatpolitisk forskning se 71

Linköpings universitet
Centrum för kommunstrategiska studier (CKS) se 6520

Linköpings universitet
Centrum för lokalhistoria se 91

Linköpings universitet
Centrum för miljö och utomhuspedagogik se 71+79

Linköpings universitet

Centrum för människa, teknik, samhälle (CMTS) se 108
Linköpings universitet

Centrum för tillämpad etik (CTE) se 17

Linköpings universitet Forum för genusvetenskap och jämställdhet se 7911

Linköpings universitet Institutet för handikappvetenskap (IHV)

se 61

Linnéuniversitetet

Fakulteten för konst och humaniora

En kreativ mötesplats

Fakulteten för konst och humaniora är en av Linnéuniversitetets fem fakulteter. Vi erbjuder en personlig, flexibel och internationell kunskapsmiljö. Tillsammans skapar vi en kreativ mötesplats som präglas av närhet, öppenhet och delaktighet mellan lärare och studenter.

Här studerar ca 3 300 helårstudenter. Vi erbjuder 10 utbildningsprogram på grundnivå inom områdena design, konst och musik, kultur och samhällsvetenskap samt språk, kommunikation och journalistik. I utbudet finns också ca 500 fristående kurser, 3 magisterutbildningar och 3 mastersutbildningar.

Fakulteten för konst och humaniora är till största delen lokaliserad i Kalmar och Växjö men några av våra utbildningar finns i Pukeberg, Nybro.

Institutioner och ämnen

Fakulteten för konst och humaniora omfattar följande institutioner och ämnen:

Linnéuniversitetet
Institutionen för design (DE) **se 74**

Linnéuniversitetet
Institutionen för film och litteratur (IFL)
Ämnen: filmvetenskap, littraturvetenskap och kreativt skrivande**se 7914+81**

Linnéuniversitetet
Institutionen för kulturvetenskaper (KV)
Ämnen: arkeologi, biblioteks- och informationsvetenskap, historia, filosofi, geografi, kulturgeografi, kultursociologi och religionsvetenskap. **se 56+ 102+ 90+93/99 + 109+18/19+70+2**

Linnéuniversitetet
Institutionen för medier och journalistik (MJ)
Ämnen: medie- och kommunikationsvetenskap, medieproduktion och journalistik **se 7914+90**

Linnéuniversitetet
Institutionen för musik och bild (MB)
Ämnen: bild, drama, konst- och bildvetenskap, musik och musikvetenskap **se 75/77+ 78**

Linnéuniversitetet
Institutionen för språk (SPR)
Ämnen: engelska, franska, japanska, kinesiska, latin, spanska och tyska **se 80**

Linnéuniversitetet
Institutionen för svenska språket (SV)
Ämnen: svenska språket och svenska som andraspråk **se 80**

Linnéuniversitetet
Fortbildning för journalister (Fojo) **se 90**

Linnéuniversitetet

Fakulteten för samhällsvetenskap

Fakulteten för samhällsvetenskap

Fakulteten för samhällsvetenskap är en av Linnéuniversitetets fem fakulteter. Vi är ungefär 400 anställda och har cirka 3500 studenter i Växjö och Kalmar.

Våra studenter erbjuds ett brett samhällsvetenskapligt utbud. Eftersom internationalisering är ett uttalat mål hos oss ger samtliga program möjlighet till utlandsstudier. Dessutom erbjuder vi forskarutbildning inom sociologi, statsvetenskap, pedagogik och socialt arbete.

Målsättningen med samtliga utbildningar är att studenterna ska stå väl rustade för en föränderlig arbetsmarknad. Nationellt och internationellt i såväl offentlig som privat verksamhet.

Institutioner och ämnen

Fakulteten för samhällsvetenskap är mångfacetterad och spänner över flera ämnesområden. Våra nio ämnen, fördelade på sex institutioner, utforskar allt från brott och konflikter till politik, mänskliga relationer, behandlingspedagogik och idrott.

Linnéuniversitetet
Institutionen för idrottsvetenskap
Ämnen: Idrottsvetenskap **se 796-799**

Linnéuniversitetet
Institutionen för pedagogik
Ämnen: Pedagogik, Behandlingspedagogik och Specialpedagogik
se7957

Linnéuniversitetet
Institutionen för samhällsstudier
Ämnen: Sociologi, genusvetenskap och freds- och utvecklingsstudier
se 79+ 7911+6525

Linnéuniversitetet
Institutionen för socialt arbete
Ämnen: Socialt arbete och socialpsykologi **se 7951+15**

Linnéuniversitetet
Institutionen för statsvetenskap
Ämnen: Statsvetenskap **se 32**

Linnéuniversitetet
Institutionen för utbildningsvetenskap
Ämnen: Pedagogik och utbildningsvetenskap **se 7957**

Lunds universitet

Humanistiska och teologiska fakulteterna

Kontaktinformation Humanistiska och teologiska fakulteterna
Humanistiska och teologiska fakulteternas webbplats

Institutioner inom de humanistiska och teologiska fakulteterna
Inom humaniora och teologi bedrivs utbildning och forskning vid åtta institutioner. Institutionen för kommunikation och medier är gemensam med Samhällsvetenskapliga fakulteten. Lärarutbildningen ligger vid Institutionen för utbildningsvetenskap på Campus Helsingborg.

Lunds universitet

Institutionen för arkeologi och antikens historia **se 56**

Lunds universitet

Filosofiska institutionen
Välkommen till Filosofiska institutionen. Vid institutionen bedrivs forskning och utbildning i fyra ämnen: kognitionsvetenskap, praktisk filosofi, teoretisk filosofi och vetenskaplig grundkurs. Institutionen har cirka 320 helårsstudenter och 60 anställda och ligger mitt i Lundagård i universitetets äldsta hus Kungshuset. **se 11/19 +109**

Lunds universitet

Historiska institutionen **se 93/99**

Lunds universitet

Institutionen för kulturvetenskaper **se 70**

Lunds universitet

Språk- och litteraturcentrum (SOL) **se 80+81**

Lunds universitet

Centrum för teologi och religionsvetenskap (CTR) **se 2**

Lunds universitet

Institutionen för utbildningsvetenskap **se 7957**

Lunds universitet

Institutionen för kommunikation och medier (KoM) **se 7914+90**

Lunds universitet

Konstnärliga fakulteten

Kontaktinformation Konstnärliga fakulteten
Konstnärliga fakultetens webbplats

Om fakulteten

Konstnärliga fakulteten i Malmö utgör en fakultet inom Lunds universitet och innehåller Konsthögskolan i Malmö, Musikhögskolan i Malmö och Teaterhögskolan i Malmö. Dessa tre konstnärliga högskolor har sina egna profiler, men samverkar också i många avseenden under fakultetens ledning och samordning.

Konstnärliga fakultetens verksamhet visar sig i olika publika aktiviteter såsom utställningar, konserter, föreställningar och mycket annat.De internationella relationerna är många och täta genom bland annat samarbetsavtal, gästlärare och lärar- och studerandeutbyten men också genom en internationell rekrytering både av lärare och studerande. Interkulturell mångfald och mångfald av uttrycksformer intar en central plats.

Vid konstnärliga fakulteten finns kandidat-, magister- och mastersprogram inom fri konst, musik och teater, samt ett antal kurser av olika omfattning.

Här bedrivs också forskarutbildning och forskning på det konstnärliga området. Anknytningen till Lunds universitet innebär fördelar på många områden, inte minst för forskningen, det tvärvetenskapliga perspektivet, internationaliseringsarbetet och kvalitetsarbetet.

Grundutbildning

PROGRAM INOM KONSTNÄRLIGA FAKULTETEN
Förutom nedanstående program erbjuder institutionerna fristående kurser. För mer information kontakta respektive institution.

Lunds universitet
Teaterhögskolan **se 792**
Konstnärligt kandidatprogram i skådespelarkonst 180 hp
Konstnärligt kandidatprogram i sceniskt och dramatiskt författande 180hp

Konstnärligt masterprogram i teater 120hp

Lunds universitet
Konsthögskolan **se 75/77**
Konstnärligt kandidatprogram - Fri konst 180hp

Konstnärligt masterprogram - Fri konst 120hp
Konstnärligt masterprogram - Critical & Pedagogical Studies 120hp

Lunds universitet
Musikhögskolan **se 78**
Konstnärligt kandidatprogram i musik 180hp
med inriktning:

sång
piano
gitarr

blockflöjt
cembalo
symfoniorkesterinstrument
jazz/improvisation
individuell studiegång
Folk- och världsmusik
Komposition
Arrangering/Komposition - klassisk
Arrangering/Komposition - jazz

Konstnärligt kandidatprogram i kyrkomusik 180hp

Högskoleutbildning i kyrkomusik (Kantor) 180hp

Konstnärligt masterprogram i musik 120hp, med inriktning:

sång
piano
gitarr
blockflöjt
cembalo
symfoniorkesterinstrument
jazz/improvisation
Komposition
Diplom-Interpretation
Diplom-Komposition

Konstnärligt masterprogram i kyrkomusik 120hp, med inriktning

Vokal/kör
Orgel/klaver
Arrangering/kompsition

Lärarutbildningen i musik 270 hp respektive 300 hp

Det finns två inriktningar i ämneslärarutbildning i musik, dels mot grundskolan åk 7-9 och dels mot gymnasieskolan. I den nya lärarutbildningen för gymnasieskolan har du en inriktning redan från början på huvudinstrument/sång och ensemble och i båda inriktningarna varvas kurser i musikämnen som ensemble, sång, huvudinstrument, musikteori med utbildningsvetenskapliga kurser och verksamhetsförlagd utbildning under hela utbildningen. I båda inriktningarna kan du kombinerar ditt musikämne med utbildning i ett annat skolämne som du själv väljer.

Läs mer på: http://www.mhm.lu.se/utbildning/program-och-kurser

Forskning

VID KONSTNÄRLIGA FAKULTETEN
Forskning på det konstnärliga området kännetecknas av en mångfald av kunskapsformer, där angreppssätt, teorier, metoder och samarbetspartners hämtas från många håll. Det specifika för forskningen vid den konstnärliga fakulteten är uppdraget att även utveckla den konstnärliga forskningen och i detta arbete framhålla den konstnärliga kunskapens och den konstnärliga forskningens egenart.

Kunskap på det konstnärliga området kan manifestera sig och uttryckas på en mängd olika sätt varav några skiljer sig från det slags kunskap som dominerar på andra akademiska områden. Att kommunicera konstnärlig kunskap, vilket är en väsentlig uppgift för den konstnärliga forskningen, kräver särskilda strategier och metoder. Dessa är delvis olika för olika konstarter. Konstnärlig forskning kan exempelvis kännetecknas av att kunskapsbildningen uppstår och utvecklas i kreativa möten, samt av att det reflekterande arbetet utgör en integrerad del av det konstnärliga arbetet.

Forskningen och forskarutbildningen vid Konstnärliga fakulteten i Malmö bedrivs vid centrumbildningen Inter Arts Center samt vid de tre skolorna. Vid Konsthögskolan bedrivs forskning och forskarutbildning i ämnet fri konst, vid Teaterhögskolan i ämnet teater. Vid Musikhögskolan bedrivs forskning och forskarutbildning på musikområdet inom ramen för två ämnen som beforskar två aspekter av musik: konstnärlig forskning i musik och musikpedagogik. Ämnena utgör så att säga två sidor av samma mynt; i många avseenden överlappar de varandra, och ett viktigt mål är att vidareutveckla och stärka den gemensamma forskningsmiljön. Musikpedagogik som forskningsfält är tvärvetenskapligt till sin karaktär och studerar alla former av musikaliskt lärande

Lunds universitet

Samhällsvetenskapliga fakulteten

Kontaktinformation Samhällsvetenskapliga fakulteten
Samhällsvetenskapliga fakultetens webbplats

Samhällsvetenskap vid Lunds universitet

Samhällsvetenskapliga fakulteten är en av åtta fakulteter vid Lunds universitet. Med sina drygt 5800 helårstudenter är fakulteten en av universitetets största, räknat i antal studerande.

Att förstå, förklara och förbättra vår värld och människors villkor
De flesta av vår tids utmaningar har skapats av människor och måste lösas genom samhälleliga processer. Internationella konflikter och kriser, sociala förhållanden, miljöproblem och hälsofrågor kräver kunskap om vad som styr individuella och kollektiva beslut och hur samhälleliga system kan förändras. På Samhällsvetenskapliga fakulteten vid Lunds universitet bedrivs forskning och utbildning som bidrar till denna kunskap.

En fakultet, två campus
Fakultetens dagliga verksamhet är koncentrerad till dess olika institutioner. I Helsingborg sker detta på institutionerna för service management respektive strategisk kommunikation som båda ligger i Campus Helsingborgs lokaler på Universitetsplatsen 2.

I Lund inhyses de flesta institutioner tillsammans med fakultetens kansli i kvarter Paradis, ett stenkast från anrika Lundagård och Universitetshuset. Undantaget är Institutionen för kommunikation och

medier samt Institutionen för kulturgeografi och ekonomisk geografi som båda är belägna på Sölvegatan.

Kontaktuppgifter till fakultetens institutioner.

Tvärvetenskap och samarbete över gränser
Samhälleliga uppgifter inom miljö, ekonomi, social sammanhållning, hälsa och demokrati är komplexa. Lösningen av dem finns i att man förstår olika perspektiv på gemensamma problem och hur dynamik i processer med många aktörer kan utvecklas. Därför är också forskningen och utbildningen vid samhällsvetenskapliga fakulteten på ett naturligt sätt gränsöverskridande.

Läs mer om fakultetens forskning.

Läs mer om fakultetens utbildningar.

Forskningsområden
Genusvetenskap
Kulturgeografi, ekonomisk geografi och humanekologi
Medie- och kommunikationsvetenskap
Pedagogik, Socialantropologi och Sociologi
Psykologi
Rättssociologi
Socialhögskolan
Statsvetenskap
Strategisk kommunikation
Tjänstevetenskap

Institutioner och Graduate School

SAMHÄLLSVETENSKAPLIGA FAKULTETEN
Fakultetens institutioner finns i Helsingborg och i Lund.

Institutioner

Lunds universitet
Genusvetenskapliga institutionen **se 7911**

Lunds universitet
Institutionen för kommunikation och medier **se 7914+90**

Lunds universitet
Institutionen för kulturgeografi och ekonomisk geografi **se 91**

Lunds universitet
Institutionen för psykologi **se 15**

Lunds universitet
Institutionen för service management och tjänstevetenskap **se 651**

Lunds universitet
Institutionen för strategisk kommunikation **se 659**

Lunds universitet
Rättssociologiska institutionen **se 34**

Lunds universitet
Socialhögskolan **se 7951**

Lunds universitet
Sociologiska institutionen **se 79**

Lunds universitet
Statsvetenskapliga institutionen **se 32**

Graduate School

Graduate School organiserar fakultetsgemensamma program och fristående kurser på avancerad nivå. Graduate School

Mittuniversitetet
Fakulteten för humanvetenskap
Avdelningen för:

Mittuniversitetet
Ekonomivetenskap och juridik (EVJ) **se 34+ 658**

Mittuniversitetet
Humaniora (HUM)
Avdelningen för humaniora (HUM)
Våra ämnen

Mittuniversitetet
Engelska
Spanska
Svenska språket **se 80**

Mittuniversitetet
Historia **se 93-99**

Mittuniversitetet
Litteraturvetenskap **se 81**

Mittuniversitetet
Religionsvetenskap **se 2**

Mittuniversitetet
Hälsovetenskap (HLV) **se 61**

Mittuniversitetet
Omvårdnad (OMV) **se 649**

Mittuniversitetet
Psykologi (PSY) **se 15**

Mittuniversitetet
Samhällsvetenskap (SHV) **se 108**

Mittuniversitetet
Socialt arbete (SOA) **se 7951**

Mittuniversitetet
Turismvetenskap och geografi (TUG) **se 643+ 91**

Mittuniversitetet
Utbildningsvetenskap (UTV) **se 7957**

Stockholms universitet

Humanistiska fakulteten

Institutioner vid fakulteten
Här finner du länkar till alla institutioner och centrum vid Humanistiska fakulteten.
Institutioner

Stockholms universitet
Engelska institutionen **se 80**

Stockholms universitet
Filosofiska institutionen **se 109+11/19**

Stockholms universitet
Historiska institutionen **se 93-99**

Stockholms universitet
Institutionen för arkeologi och antikens kultur **se 56**

Stockholms universitet
Institutionen för Asien-, Mellanöstern- och Turkietstudier **se 93-99**

Stockholms universitet
Institutionen för etnologi, religionshistoria och genusvetenskap **se 2+7911**

Stockholms universitet
Institutionen för kultur och estetik **se 13 +70**

Stockholms universitet
Institutionen för lingvistik **se 80**

Stockholms universitet
Institutionen för mediestudier **se 7914+90**

Stockholms universitet
Institutionen för språkdidaktik **se 80**

Stockholms universitet
Institutionen för slaviska och baltiska språk, finska, nederländska och tyska **se 80**

Stockholms universitet
Institutionen för svenska och flerspråkighet **se 80**

Stockholms universitet
Romanska och klassiska institutionen **se 93-99**

Institut och centrum

Stockholms universitet
CeHum - Centrum för de humanistiska ämnenas didaktik se 7957

Stockholms universitet
Centrum för modevetenskap **se 74**

Stockholms universitet
Centrum för tvåspråkighetsforskning **se 80**

Stockholms universitet
Latinamerikainstitutet **se 93-99**

Stockholms universitet Tolk- och översättarinstitutet

Stockholms universitet

Samhällsvetenskapliga fakulteten

Institutioner, institut och centra

Samhällsvetenskapliga fakulteten har 15 institutioner som bedriver grundutbildning, forskarutbildning och forskning samt 7 forskningsinstitut. Mycket av verksamheten är tvärvetenskaplig och bygger på samarbete mellan institutioner både inom och utom fakulteten och även med andra universitet och högskolor.

Institutioner

Stockholms universitet
Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen
med Centrum för barnkulturforskning **se 7911+ 7951**

Stockholms universitet
Ekonomisk-historiska institutionen **se 60**

Stockholms universitet
Företagsekonomiska institutionen **se 658**

Stockholms universitet
Institutionen för data- och systemvetenskap **se 62**

Stockholms universitet
Institutionen för pedagogik och didaktik se 7957

Stockholms universitet
Institutionen för socialt arbete - Socialhögskolan **se 7951**

Stockholms universitet
Kriminologiska institutionen **se 7955**

Stockholms universitet
Kulturgeografiska institutionen **se 91**

Stockholms universitet
Nationalekonomiska institutionen **se 33**

Stockholms universitet
Psykologiska institutionen **se 15**

Stockholms universitet
Socialantropologiska institutionen **se 7911**

Stockholms universitet
Sociologiska institutionen inklusive Demografi **se 31+79**

Stockholms universitet
Specialpedagogiska institutionen **se7957**

Stockholms universitet
Statistiska institutionen **se 31**

Stockholms universitet
Statsvetenskapliga institutionen **se 32**

Centra/institut

Stockholms universitet
ARC - Forskning om äldre och åldrande **se 7911+7951**

Stockholms universitet
CESAM - Centrum för de samhällsvetenskapliga ämnenas didaktik **se 7957**

Stockholms universitet
CHESS - Centrum för forskning om ojämlikhet i hälsa **se 61**

Stockholms universitet
IIES - Institutet för internationell ekonomi **se 33**

Stockholms universitet
SCORE - Stockholms centrum för forskning om offentlig sektor

Stockholms universitet
SOFI - Institutet för social forskning med AKPA - Arbetsmarknadskunskap med management **se 658**

Stockholms universitet
SoRAD - Centrum för socialvetenskaplig alkohol- och drogforskning **se 61**

Stockholms universitet
Stressforskningsinstitutet **se 61**

Umeå universitet

Humanistisk fakultet

(t.ex. arkeologi, journalistik, historia, litteratur, språk)

Institutioner och enheter

Umeå universitet
Bildmuseet **se 75-77**

Umeå universitet Centrum för samisk forskning **se 63 + 7911**
Vaartoe/CeSam samordnar och initierar forskning i och om Sápmi, med fokus på samiska och andra urfolks kulturer, samhällen, historia och språk. Vaartoe/CeSam är ett nav för doktorander och forskare från olika discipliner inom universitetet. I samverkan med samiska aktörer, organisationer och samhälle skapar vi en positiv forskningsmiljö där kreativa möten och tankeutbyten berikar forskningen

Umeå universitet
Estetiska ämnen **se 7957**

Umeå universitet
Humlab **se 7911**

Umeå universitet
Idé- och samhällstudier **se 109**

Umeå universitet
Konsthögskolan **se 75-77**

Umeå universitet
Kultur- och medievetenskaper **se 70+ 7914+90**

Umeå universitet Språkstudier **se 80**

Umeå universitet

Samhällsvetenskaplig fakultet

(t.ex. ekonomi, statsvetenskap, socialt arbete, geografi, genusstuder)

Gå direkt till
Institutioner och enheter
Handelshögskolan
Restauranghögskolan
Umeå centrum för genusstudier
Idrottshögskolan
Polisutbildningen

Institutioner och enheter
Fakulteten består av elva institutioner, och flera högskolor, centrumbildningar och andra enheter.
Institutioner

Umeå universitet
Geografi och ekonomisk historia **se 60+91**
Ny institution från och med den 1 januari 2012 (tidigare kulturgeografiska institutionen och institutionen för ekonomisk historia).

Umeå universitet
Handelshögskolan **se 653**
Ny institution från och med den 1 januari 2012 (tidigare Handelshögskolan, institutionen för nationalekonomi och statistiska institutionen).

Umeå universitet
Informatik **se 659+7914+90**

Umeå universitet
Juridik **se 34**

Umeå universitet
Kostvetenskap **se 641/642**

Umeå universitet
Pedagogik **se 7957**

Umeå universitet
Psykologi **se 15**

Umeå universitet
Socialt arbete **se 7951**

Umeå universitet
Sociologi **se 79**

Umeå universitet
Statsvetenskap **se 32**

Umeå universitet
Tillämpad utbildningsvetenskap **se 7957**

Högskolor och andra enheter

Umeå universitet
Centrum för handikappvetenskap **se 61**

Umeå universitet
Centrum för miljö- och naturresursekonomi (CERE) **se 71**

Umeå universitet
Centrum för regionalvetenskap (CERUM) **se 71**

Umeå universitet
Centrum för skolledarutveckling **se 7957**

Umeå universitet
Demografiska databasen **se 31**

Umeå universitet
Juridiskt forum **se 34**

Umeå universitet
Polisutbildningen **se 7955**

Umeå universitet
Restauranghögskolan **se 641/642**

Umeå universitet
Transportforskningsenheten (TRUM) **se 656**

Umeå universitet
Umeå centrum för genusstudier (UCGS) **se 7911**

Umeå universitet
Idrottshögskolan
se 796-799

Uppsala universitet

Humanistisk-samhällsvetenskapliga vetenskapsområdet

Uppsala universitet
Uppsala Forum för Demokrati, Fred och Rättvisa **se 32+ 6525**
Uppsala Forum för Demokrati, Fred och Rättvisa är ett samarbetsforum för Uppsala universitets forskning kring demokrati, fred och rättvisa. Kärnan och det långsiktiga målet med verksamheten är att främja institutionsöverskridande och tvärvetenskaplig forskning och utbildning samt att öka internationaliseringen i miljön. I samarbetet ingår Institutionen för freds- och konfliktforskning, Juridiska institutionen, Statsvetenskapliga institutionen, Hugo Valentin-centrum, Centrum för Rysslandsstudier (UCRS) samt avdelningen Svenska institutet för nordamerikastudier (SINAS) vid Engelska institutionen.

Uppsala universitet
SALT
(Forum for advanced studies in arts, languages and theology) arbetar för att utveckla forskningens och utbildningens internationella och tvärvetenskapliga karaktär på uppdrag av fakulteterna vid Engelska Parken och Blåsenhus. Målet för SALT är att skapa en plattform där forskare, lärare och doktorander inom campus möts kring gemensamma arrangemang. **se 7957**

Uppsala universitet
Teologiska fakulteten **se 2**

Uppsala universitet
Juridiska fakulteten **se 34**

Uppsala universitet
Historisk-filosofiska fakulteten

Uppsala universitet
Institutionen för ABM **se 101+102+ 73**

Uppsala universitet
Institutionen för arkeologi och antik historia

Uppsala universitet
Filosofiska institutionen **se 109+11/19**

Uppsala universitet
Historiska institutionen **se 93-99**

Uppsala universitet
Institutionen för idé- och lärdomshistoria

Uppsala universitet
Konstvetenskapliga institutionen **se 75-77**

Uppsala universitet
Institutionen för kulturantropologi och etnologi **se 7911**

Uppsala universitet
Litteraturvetenskapliga institutionen **se 81**

Uppsala universitet
Institutionen för musikvetenskap **se 78**

Uppsala universitet
Institutionen för speldesign **se 794**

Uppsala universitet
Centrum för genusvetenskap **se 7911**

Uppsala universitet
Hugo Valentin-centrum **se 6525**

Välkommen till Hugo Valentin-centrum
Hugo Valentin-centrum är ett tvärvetenskapligt forum vid Uppsala universitet med huvudsaklig inriktning på forskning. Forskning bedrivs på två prioriterade områden: dels förhål-landen och processer relaterade till den etniska dimensionen i mänskligt liv, dels folkmord och andra grova brott mot de mänskliga rättigheterna.
Läs mer

Uppsala universitet
Språkvetenskapliga fakulteten se 80

Uppsala universitet
Samhällsvetenskapliga fakulteten

Institutet för bostads- och urbanforskning (IBF) **se 643+71+72**

Uppsala universitet
Ekonomisk-historiska institutionen se 60

Uppsala universitet
Institutionen för freds- och konfliktforskning **se 6525**

Uppsala universitet
Företagsekonomiska institutionen **se 658**

Uppsala universitet
Institutionen för informatik och media **se 659+7914+90**

Uppsala universitet
Institutionen för kostvetenskap se 641/642

Uppsala universitet
Kulturgeografiska institutionen **se 91**

Uppsala universitet
Nationalekonomiska institutionen se 33

Uppsala universitet
Institutionen för psykologi **se 15**

Uppsala universitet
Sociologiska institutionen **se 79**

Uppsala universitet
Statistiska institutionen **se 31**

Uppsala universitet
Statsvetenskapliga institutionen **se 32**

Uppsala universitet
Centrum för rysslandsstudier **se 993-99**

Uppsala universitet
Fakulteten för utbildningsvetenskaper **se 7957**

Örebro universitet
Humaniora, utbildnings- och samhällsvetenskap

Välkommen till HumUS
HumUS ger näring och växtkraft.
Vi som studerar och arbetar här på HumUS, tycker att vi ägnar oss åt väsentligheterna i livet: konst, kommunikation, lärande, människor och samhället.

Så här står det på några av våra tidigare studenters visitkort: samhällsplanerare, webbkreatör, personalchef, specialpedagog, politiker, grafisk formgivare, lärare, jämställdhetshandläggare, förlagsdirektör, programledare på tv, PR-konsult och informationschef. Vilka drömmar och planer har du?

- Läs mer om Institutionen för humaniora, utbildnings- och samhällsvetenskap

Ämnen

Örebro universitet
Engelska se 80

Örebro universitet
Genusvetenskap se 7911

Örebro universitet
Historia se 93-99

Örebro universitet
Kulturgeografi se 91

Örebro universitet
Litteraturvetenskap se 81

Örebro universitet
Medie- och kommunikationsvetenskap

Örebro universitet
Pedagogik se 7957

Örebro universitet
Retorik se 80

Örebro universitet
Samhällskunskap se 108

Örebro universitet
Sociologi se 79

Örebro universitet
Statskunskap se 32

Örebro universitet
Svenska som andraspråk
Svenska språket se 80

SW . 109 Ide- filosofi- och lärdomshistoria.

Göteborgs universitet
Institutionen för litteratur, idéhistoria och religion

Linnéuniversitetet
Institutionen för kulturvetenskaper (KV)
Ämnen: arkeologi, biblioteks- och informationsvetenskap, historia, filosofi, geografi, kulturgeografi, kultursociologi och religionsvetenskap.

Lunds universitet

Filosofiska institutionen
Välkommen till Filosofiska institutionen. Vid institutionen bedrivs forskning och utbildning i fyra ämnen: kognitionsvetenskap, praktisk filosofi, teoretisk filosofi och vetenskaplig grundkurs. Institutionen har cirka 320 helårsstudenter och 60 anställda och ligger mitt i Lundagård i universitetets äldsta hus Kungshuset.

Stockholms universitet
Filosofiska institutionen

Uppsala universitet
Filosofiska institutionen

Uppsala universitet
Institutionen för idé- och lärdomshistoria

Umeå universitet
Idé- och samhällstudier

Södertörns högskola
Historia och samtidsstudier

Här bedrivs utbildning och forskning inom arkeologi, arkivvetenskap, etnologi, historia, idéhistoria och religionsvetenskap. Hos oss verkar centrumbildningarna MARIS och Samtidshistoriska institutet

Södertörns högskola
Kultur och lärande

Institutionen för kultur och lärande består av ämnena engelska, estetik, estetiska lärprocesser, filosofi, genusvetenskap, konstvetenskap, litteraturvetenskap, medie- och kommunikationsvetenskap, pedagogik, retorik och svenska, samt lärarutbildningen och Centrum för praktisk kunskap.

SW 11/19 Individernas inre verkligheter.

Göteborgs universitet
Institutionen för filosofi, lingvistik och vetenskapsteori

Lunds universitet

Filosofiska institutionen
Välkommen till Filosofiska institutionen. Vid institutionen bedrivs forskning och utbildning i fyra ämnen: kognitionsvetenskap, praktisk filosofi, teoretisk filosofi och vetenskaplig grundkurs. Institutionen har cirka 320 helårsstudenter och 60 anställda och ligger mitt i Lundagård i universitetets äldsta hus Kungshuset.

Stockholms universitet
Filosofiska institutionen

Uppsala universitet
Filosofiska institutionen

Södertörns högskola
Kultur och lärande
Institutionen för kultur och lärande består av ämnena engelska, estetik, estetiska lärprocesser, filosofi, genusvetenskap, konstvetenskap, litteraturvetenskap, medie- och kommunikationsvetenskap, pedagogik, retorik och svenska, samt lärarutbildningen och Centrum för praktisk kunskap.

SW 11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter o d.

SW 12 Individens visioner, framtidsvisioner o d.

SW 13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.

Stockholms universitet
Institutionen för kultur och estetik

Södertörns högskola
Kultur och lärande
Institutionen för kultur och lärande består av ämnena engelska, estetik, estetiska lärprocesser, filosofi, genusvetenskap, konstvetenskap, litteraturvetenskap, medie- och kommunikationsvetenskap, pedagogik, retorik och svenska, samt lärarutbildningen och Centrum för praktisk kunskap.

SW 14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d.

SW 15 Individens psykiska mekanismer

Psykologi o d.

Karlstads universitet
Institutionen för sociala och psykologiska studier
Genusvetenskap, psykologi, socialt arbete, sociologi

Göteborgs universitet
Psykologiska institutionen

Linnéuniversitetet
Institutionen för socialt arbete
Ämnen: Socialt arbete och socialpsykologi

Lunds universitet
Institutionen för psykologi

Mittuniversitetet
Psykologi (PSY)

Stockholms universitet
Psykologiska institutionen

Umeå universitet
Psykologi

Uppsala universitet
Institutionen för psykologi

Högskolan Dalarna
Akademin Utbildning, hälsa och samhälle

Högskolan Väst
Institutionen för individ och samhälle

Mälardalens högskola
Akademin för utbildning, kultur och kommunikation (UKK)
Akademin för utbildning, kultur och kommunikation samlar språk, litteraturvetenskap, kammarmusik, pedagogik, specialpedagogik, matematik och fysik som sammantaget leder till en verksamhet med både bredd och djup.
Akademin knyter även samman den didaktiska kompetens som finns på högskolan, och som baseras på högskolans väl fungerande lärarutbildning.
Till akademin UKK:s webbplats

Södertörns högskola
Samhällsvetenskaper
Institutionen för samhällsvetenskaper bedriver utbildning och forskning i ämnena företagsekonomi, journalistik, nationalekonomi, offentlig rätt, psykologi, socialt arbete, sociologi samt statsvetenskap.

Högskolan Kristianstad
Psykologi

SW 16 Individens logik. Vetenskpsteori o d.

SW 17 Individens moral och uppfattningar om moral.

Linköpings universitet

Centrum för tillämpad etik (CTE)

SW 18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst.Linnéuniversitetet

Institutionen för kulturvetenskaper **(KV)**
Ämnen: arkeologi, biblioteks- och informationsvetenskap, historia, filosofi, geografi, kulturgeografi, kultursociologi och religionsvetenskap.

SW 11/19 Individernas inre verkligheter.

SW 11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter o d.

SW 12 Individens visioner, framtidsvisioner o d.

SW 13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.

SW 14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d.

SW 15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d.

SW 16 Individens logik. Vetenskpsteori o d.

SW 17 Individens moral och uppfattningar om moral.

SW 18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst.

SW 2 Religiösa verksamheter o d.

(SAB C. DC, DK 2)

SW 20 Övergripande religiösa verksamheter o d.
SW 21 Allmän religionsvetenskap.
SW 22/28 Kristna religioner.
SW 29 Icke kristna religioner o d.

Nämnden för statligt stöd till trossamfund (SST)
Nämnden för statligt stöd till trossamfund ger stöd till trossamfund verksamma i Sverige. En central uppgift är att fördela statens ekonomiska bidrag till de statsbidrags-berättigade trossamfunden.

Johannelunds teologiska högskola

Heidenstamsgatan 75
754 27 UPPSALA
Tfn: 018-16 99 00
E-post: johannelund@efs.svenskakyrkan.se
Webb: http://www.johannelund.nu/

Johannelund – en högskola för integrerade teologiska studier

Teologiexamen

På Johannelund kan ta både en högskoleexamen (120 hp) och en kandidatexamen (180 hp) i teologi.
Se våra utbildningar

Gå en fristående kurs

Många av Johannelunds rika utbud av kurser kan du läsa som fristående kurser. Ta chansen nu!
Se våra kurser här
Prästutbildning

På Johannelund kan du gå en integrerad utbildning till präst både i Svenska kyrkan och i EFS.
Se våra prästutbildningar
Bibelskola

I samarbete med Hagabergs folkhögskola erbjuder Johannelund också en bibelskola på ett år.
Mer om bibelskolan!

Utbildningar.

Både högskola och pastoralinstitut
Johannelund fungerar både som högskola och pastoralinstitut. I den integrerade prästutbildningen för EFS varvas akademiska studier i teologi (högskolekurser) med praktisk prästutbildning (pastorala moment). Dessutom erbjuds ett regelbundet andakts- och gudstjänstliv. På det sättet integreras teologins teori och praktik. Johannelund vill erbjuda en utbildning som rustar och är relevant både för den enskilde och för arbete i församling. Om du satsar på att bli präst i Svenska kyrkan kan du läsa de akademiska kurserna, och för att få den goda grund en integrerad utbildning ger, även läsa de pastorala momenten som Johannelund erbjuder under de 4,5 första åren av studierna. Prästkandidater för Svenska kyrkan läser det avslutande året i utbildningen vid Svenska kyrkans utbildningsinstitut.

Du kan även studera vid Johannelund med tanke på att arbeta inom något annat kristet samfund. Det mottagande samfundet önskar då i många fall att den avslutande pastorala utbildningsterminen efter avslutade högskolestudier görs inom ramen för det egna samfundet.

Du kan även läsa utan att ta några pastorala moment. Detta är ett alternativ främst för dig som vill skaffa dig baskunskaper i teologi med tanke på arbete inom exempelvis skola, folkhögskola eller media. I dessa fall erbjuds kandidatexamen (3 år) eller högskoleexamen (2 år). Det går även att läsa endast ett år med teologiska kurser.

Johannelunds ämnesområden och kurser
Alla kurser vid Johannelund ryms inom kunskapsområdet Teologi, som vi delar upp i följande ämnesområden:

A. Exegetisk teologi, som handlar om frågor som rör Bibeln, dess innehåll och tolkning.
B. Systematisk teologi, som består av religionsfilosofi, dogmatik (kristen troslära) och etik.
C. Historisk och praktisk teologi, ett stort ämnesområde med flera underavdelningar:

- Kyrkans historia, som även bearbetar frågor om den kristna kyrkans identitet och mission,
- Religionspsykologi, själavård, psykiatri och kurser i kristen spiritualitet.
- Praktisk teologi omfattar exempelvis predikokonst, kommunikation och liturgik.
- Religionspedagogik behandlar allmän pedagogik, ledarskap och pedagogik med kyrklig inriktning.

Distansstudier?
På alla våra program så erbjuder vi möjligheten att läsa de två första åren på distans. Det innebär att man kommer till Johannelund vid 6-7 tillfällen under en termin för föreläsningar, seminarier, grupparbeten och examinationer. Varje träff kan vara från 1 upp till 5 dagar per tillfälle. Resten av tiden ägnar man åt självstudier hemma.
Utlandsstudier?
För den som önskar finns även möjlighet att förlägga en del av sina studier utomlands, företrädesvis efter kandidatexamen-4:e året. Johannelund har bland annat avtal med ledande teologiska utbildningar i Oslo (Menighetsfakulteten), Oxford (Wycliffe Hall vid Oxford University) och Minnesota i USA (Luther Seminary).
Studieplaner
Här kan du ladda ned en översikt över studieplanerna för den som börjar ht 2014!
Här kan du ladda ned en översikt över studieplanerna för den som började ht 2013!

Teologiska Högskolan, Stockholm

Åkeshovsvägen 29
168 39 BROMMA
Tfn: 08-564 357 00
E-post: ths@ths.se
Webb: http://www.ths.se/

Om högskolan

Vid THS bedrivs utbildning i mänskliga rättigheter och teologi/ religionsvetenskap. THS blev pionjär genom att 1997 vara den första högskolan att erbjuda ett tvärvetenskapligt utbildningsprogram i mänskliga rättigheter. 2012 var THS återigen först i landet med att starta ett masterprogram i Interkulturella relationer.

Högskolan har kandidatexamen i teologi och mänskliga rättigheter, samt magister- och masterexamen i teologi. I samverkan med Uppsala universitet erbjuds också ett masterprogram i mänskliga rättigheter.

500-600 studerar årligen vid THS och högskolan har idag ett 15-tal lektorer anställda, varav ett flertal med docentkompetens. Ett par professorer är också verksamma vid högskolan.

THS erbjuder högskoleutbildning och forskning av högsta vetenskapliga kvalitet. Högskolan får statsbidrag och kurserna är studiemedelsberättigande. THS har externfinansierade forskningsprojekt och bedriver även uppdragsverksamhet av olika slag.

Genom omfattande internationella kontakter och nära samarbete med flera svenska och nordiska universitet, erbjuder THS möjligheter för både studenter och lärare till utbyte och gemensamma forskningsprojekt.

STUDERA MR
Kurskatalog
Kandidatprogram
Masterprogram
Fristående kurser
Uppdragsutbildning
Internationellt
Ansökan och antagning
Studievägledning
Studera med funktionsnedsättning

Ladda ner folder
Ladda ner folder om utbildning i mänskliga rättigheter.

Regeringens webbplats
Regeringens webbplats om mänskliga rättigheter.

Mänskliga rättigheter - för alla!
Rätten till likabehandling och icke-diskriminering utgör grunden för internationella mänskliga rättigheter. Många kämpar dagligen för en värld där mänsklig värdighet, jämlikhet och frihet respekteras.
Rätten till likabehandling och icke-diskriminering utgör grunden för internationella mänskliga rättigheter. Många kämpar dagligen för en värld där mänsklig värdighet, jämlikhet och frihet respekteras. Från hösten 2015 kan vi erbjuda våra studenter ett kandidatprogram och ett magister-/masterprogram i mänskliga rättigheter, med filosofiska, rättsliga, politiska och samhällsvetenskapliga perspektiv. Programmet ger studenterna en tvärvetenskaplig utbildning inom området. Våra studenter lär sig att analysera innebörden, bakgrunden och funktionen av rättigheter.

Under utbildningen har du även möjlighet att göra praktik på en myndighet eller frivilligorganisation. Syftet är att utveckla ett kreativt och kritiskt förhållningssätt med relevans både för fortsatta studier och arbetslivet. En utbildning i mänskliga rättigheter ger dig kunskap om och praktiska verktyg för att arbeta inom en mängd olika fält. Efter examen kan du arbeta inom exempelvis statsförvaltning, frivilligorganisationer och internationella organ.

STUDERA TEOLOGI

Kurskatalog
Teologiskt basår 60hp
Religion-kultur-samhälle
Studier till pastor/präst
Magister-/masterprogram
Fristående kurser
Nätkurser
Fortbildningskurser
Uppdragsutbildning
English Master Program
Internationellt
Ansökan och antagning
Studievägledning
Studera med funktionsnedsättning

Ladda ner folder
Ladda ner folder om teologi/religionsvetenskap.

Teologi & Religionsvetenskap program
Teologi - ett fönster mot framtiden
Det finns många olika skäl till att studera religion och teologi. Idag är de flesta medvetna om att religionen spelar en viktig roll i mer eller mindre alla kulturer. Och detta oavsett om man kallar sig för ateist, agnostiker, troende eller något annat.

Sverige är ett mångkulturellt och mångreligiöst samhälle, där religion blir allt mer synlig. Det har lett till en ökad efterfrågan på teologi och religionsvetenskap. Med kunskap om religion förstår du dig själv och världen bättre.

Vill du ha en gedigen utbildning när det gäller tro, kultur och samhälle? Oavsett om du siktar på arbete och ledarskap inom kyrka, akademi, näringsliv, frivilligorganisationer, statliga och kommunala verksamheter eller bara vill läsa för att förkovra dig och bearbeta livets viktigaste frågor, är du välkommen att läsa hos på Teologiska högskolan Stockholm (THS)!

På THS finns en god studiemiljö med engagerade lärare och framstående forskare. De har spetskompetens i kyrkohistoria, bibelvetenskap, systematisk teologi, filosofi, etik, religionshistoria, existentiell folkhälsa, praktisk teologi, mänskliga rättigheter, religionspedagogik, röst- och talteknik, och andra ämnen.

Det finns även goda möjligheter att genomföra delar av utbildningen utomlands. THS deltar i Erasmussamarbetet och har avtal om studentutbyte med lärosäten i USA, Asien och Europa.

Du kan läsa på THS alltifrån en enstaka kurs upp till en femårig masterutbildning. Och genom samarbeten med andra lärosäten finns också forskarutbildning.

THS har rötterna i en 150-årig utbildningstradition och är idag ett av landets ledande lärosäten inom teologi och mänskliga rättigheter.
Ta dina drömmar och din längtan på allvar – vi kommer att göra det!
Sök i kurskatalogen

Forskning
Forskning vid Teologiska högskolan Stockholm (THS) sker inom högskolans båda verksamhetsområden, teologi respektive mänskliga rättigheter.

Forskningbedrivs både i form av breda projekt över flera år och som enskilda projekt under kortare tid. Dessutom åtar sig THS forsknings- och utredningsuppdrag, vid sidan om reguljär forsknings- och undervisningsverksamhet, för olika beställare. De individuella projekten på THS bedrivs av lärare som forskar inom sina resp. kompetensområden. Så gott som alla lärare på THS är forskarutbildade och alla har möjlighet att inom sina tjänster bedriva forsknings- eller utvecklingsarbete. Flera har för detta även finansiering från forskningsråd, stiftelser eller andra källor för sin forskning.

Teologiska högskolan Stockholm har internationella kontakter med ett stort antal institutioner för såväl forsknings- som undervisnings och annat samarbete. Dessa kontakter underlättas dessutom av att THS ingår i internationella universitetsnätverk, såsom Erasmus och Nordplus.

Den största delen av forskningen vid THS publiceras som artiklar i vetenskapliga eller andra tidskrifter, liksom i böcker vilka publiceras av förlag i Sverige eller utomlands. En del av detta material kan man även ta del av genom THS skriftserie, Studia Theologica Holmiensia, se publikationslista. För närmare information om lärares forskningsintressen och pågående forskning, se personliga hemsidor för resp. lärare under rubriken "Personal/Kontakt".

Örebro teologiska högskola

Box 1623
701 16 ÖREBRO
Tfn: 019-30 77 50
E-post: missionsskolan@evangeliskafrikyrkan.se
Webb: http://www.orebromissionsskola.se/

Om Örebro Missionsskola
Örebro Missionsskola grundades 1908 av John Ongman, en förgrundsgestalt inom baptismen i Sverige, för att möta behovet av en längre utbildning för de evangelister som sändes ut av Örebro Missionsförening (ÖM). Numera är Evangeliska Frikyrkan, ett frikyrkosamfund som bildades genom ett samgående mellan Örebromissionen, Helgelseförbundet och Fribaptistsamfundet, skolans huvudman. Örebro Missionsskola ligger i anslutning till Örebro universitets campus två kilometer från centrum i Örebro.

På Örebro Missionsskola finns flera olika linjer, program och kurser i teologi och bibelkunskap, avsedda för den som vill undervisa i religionskunskap, arbeta i församling nationellt och internationellt, engagera sig som lekman eller helt enkelt fördjupa den egna bibelkunskapen och reflektionen kring tron.

På Örebro Missionsskola finns Örebro Teologiska Högskola och Missionsinstitutet. Vi är också en del av nätverket Akademi för Ledarskap och Teologi. Utbildningarna har olika inträdeskrav och längd och leder till olika examina.

Vi vill vara en plats där människor tränas för uppgifter i Guds rike. Därför finns gemenskap och bön som ett naturligt erbjudande i skolans miljö. Andlig och personlig mognad, liksom teologisk kunskap och

praktiska färdigheter, är centralt för liv och tjänst i församling och samhälle och viktiga mål för utbildningarna.

Kort om våra utbildningar

Örebro Teologiska Högskola
På ÖTH kan du läsa teologi eller religionsvetenskap i olika program och med olika tempo. Du kan läsa del- eller heltid på campus eller distans. Vi erbjuder allt från enstaka kurser till program som sträcker sig mellan ett och fyra år, med möjligheter att ta en teologie kandidatexamen (180hp), eller en högskoleexamen i teologi (120 hp). - Läs mer

Församlingsledarakademin
Församlingsledarakademin är en utbildning för dig som vill få fördjupade kunskaper om den kristna trons innehåll och tränas för olika ledaruppgifter i Guds rike. Hos oss får du ledarträning knuten till en församlingsmiljö. - Läs mer här eller på kampanjsidan

Distansstudier
Det teologiska distansprogrammet vid Örebro Teologiska Högskola erbjuds för dig som inte kan genomföra studierna på ort och ställe i Örebro. - Läs mer

Missionsinstitutet
Utrustar för interkulturellt engagemang i Sverige och andra länder - Läs mer

Göteborgs universitet
Institutionen för litteratur, idéhistoria och religion
Karlstads universitet

Religionsvetenskap

Linnéuniversitetet
Institutionen för kulturvetenskaper (KV)
Ämnen: arkeologi, biblioteks- och informationsvetenskap, historia, filosofi, geografi, kulturgeografi, kultursociologi och religionsvetenskap.

Lunds universitet
Centrum för teologi och religionsvetenskap (CTR)

Mittuniversitetet
Religionsvetenskap

Stockholms universitet
Institutionen för etnologi, religionshistoria och genusvetenskap

Uppsala universitet
Teologiska fakulteten

Högskolan Dalarna
Akademin Humaniora och medier

Södertörns högskola
Historia och samtidsstudier

Här bedrivs utbildning och forskning inom arkeologi, arkivvetenskap, etnologi, historia, idéhistoria och religionsvetenskap. Hos oss verkar centrumbildningarna MARIS och Samtidshistoriska institutet

SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.

SW 31 Statistik och demografi.
SW 32 Statsvetenskap.
SW 33 Nationalekonomi, internationell ekonomi.
SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.

SW 35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.
SW . 351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)
SW . 352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)
SW . 353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)
SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).

SW 36/39 Politiska krav och politiska planeringar:
SW 36 ...om individernas kroppsliga förhållanden.
SW 37 ...om utbildning o d.
SW 38 ...om fysiska miljöer o ekonomiska verks.
SW 39 ...om sociala miljöer, nöjen, sport o d.

SW 31 Statistik och demografi.

Statistiska centralbyrån
Statistiska centralbyrån, SCB, ansvarar för officiell statistik och för annan statlig statistik. Utöver det som följer av förordningen om den officiella statistiken ska SCB utveckla, framställa och sprida statlig statistik. SCB ska även samordna det statliga statistiksystemet och samordna överlämnandet av statistiska uppgifter till internationella organisationer.

Göteborgs universitet
SOM-institutet

Stockholms universitet
Statistiska institutionen

Umeå universitet
Demografiska databasen

Uppsala universitet
Statistiska institutionen

Stockholms universitet
Sociologiska institutionen inklusive Demografi

Högskolan Dalarna
Akademin Industri och samhälle

Göteborgs universitet
Handelshögskolan
Institutionen för nationalekonomi med statistik

Handelshögskolan i Stockholm
Juridik, språk och ekonomisk statistik

SW 32 Statsvetenskap.

Valmyndigheten
Box 12191, 102 25 Stockholm
Telefon 08 - 635 69 00
Har till uppgift att planera och genomföra val och folkomröstningar.

Myndigheten för delaktighet
Myndigheten för delaktighet arbetar för att alla ska ha samma möjligheter att vara delaktiga i samhället och kunna ta del av mänskliga rättigheter.

Göteborgs universitet
Statsvetenskapliga institutionen

Karlstads universitet
Statsvetenskap

Linnéuniversitetet
Institutionen för statsvetenskap
Ämnen: Statsvetenskap

Lunds universitet
Statsvetenskapliga institutionen

Stockholms universitet
Statsvetenskapliga institutionen

Umeå universitet
Statsvetenskap

Uppsala universitet
Statsvetenskapliga institutionen

Örebro universitet
Statskunskap

Uppsala universitet

Uppsala Forum för Demokrati, Fred och Rättvisa

Uppsala Forum för Demokrati, Fred och Rättvisa är ett samarbetsforum för Uppsala universitets forskning kring demokrati, fred och rättvisa. Kärnan och det långsiktiga målet med verksamheten är att främja institutionsöverskridande och tvärvetenskaplig forskning och utbildning samt att öka internationaliseringen i miljön. I samarbetet ingår Institutionen för freds- och konfliktforskning, Juridiska institutionen, Statsvetenskapliga institutionen, Hugo Valentin-centrum, Centrum för Rysslandsstudier (UCRS) samt avdelningen Svenska institutet för nordamerikastudier (SINAS) vid Engelska institutionen.

Högskolan Dalarna

Akademin Utbildning, hälsa och samhälle

Högskolan i Halmstad

Magisterprogram i statsvetenskap 60 hp

Södertörns högskola

Samhällsvetenskaper

Institutionen för samhällsvetenskaper bedriver utbildning och forskning i ämnena företagsekonomi, journalistik, nationalekonomi, offentlig rätt, psykologi, socialt arbete, sociologi samt statsvetenskap.

SW 33 Nationalekonomi, internationell ekonomi.

Mittuniversitetet

Ekonomivetenskap och juridik (EVJ)

Stockholms universitet
Nationalekonomiska institutionen

Stockholms universitet
IIES - Institutet för internationell ekonomi

Uppsala universitet
Nationalekonomiska institutionen

Högskolan Dalarna
Akademin Industri och samhälle

Södertörns högskola
Samhällsvetenskaper

Institutionen för samhällsvetenskaper bedriver utbildning och forskning i ämnena företagsekonomi, journalistik, nationalekonomi, offentlig rätt, psykologi, socialt arbete, sociologi samt statsvetenskap.

Göteborgs universitet
Handelshögskolan
Institutionen för nationalekonomi med statistik **se även 33+31**

Handelshögskolan i Stockholm
Nationalekonomi

SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.

Domarnämnden

Box 2330, 103 18 Stockholm
Telefon 08 - 561 669 50
Lämnar förslag till regeringen i ärenden om utnämning av ordinarie domare eller hyresråd.

Justitiekanslern (JK)

Box 2308, 103 17 Stockholm
Telefon 08 - 405 10 00
Har tillsyn över dem som utövar offentlig verksamhet, bevakar statens rätt och tillhandagår regeringen med råd och utredningar i juridiska frågor.

Rättshjälpsmyndigheten

Box 853, 851 24 Sundsvall
Telefon 060 - 13 46 00
Handlägger vissa ärenden om rättshjälp enligt rätts-hjälpslagen.

Sveriges Domstolar

551 81 Jönköping
Telefon 036 - 15 53 00
Domstolsverket (DV) är central förvaltningsmyndighet för de allmänna domstolarna, de allmänna förvalt-ningsdomstolarna, arrendenämnderna, hyresnämnderna och Rättshjälpsmyndigheten.

Patent- och registreringsverket (PRV)

PRV arbetar med ärenden som rör patent, design, varumärken, personnamn, periodiska skrifter och uppdragsverksamhet.

Patent- och registreringsverket, PRV
Box 5055, 102 42 STOCKHOLM
Telefon 08-782 25 00
E-post: prv@prv.se

Patentombudsnämnden

Myndigheten hanterar auktorisation och tillsyn för patentombud. Bolagsverket är kanslifunktion till Patent-ombudsnämnden och ansvarar för löpande administra-tion och för att hålla registret över patentombuden.

Patentombudsnämnden
Box 46
851 02 Sundsvall
Telefon 060-18 40 00
E-post: bolagsverket@bolagsverket.se

Patentbesvärsrätten

Patentbesvärsrätten är en förvaltningsdomstol som efter överklagande överprövar Patent- och registeringsverkets beslut i ärenden om patent, varumärken och mönster samt namn och utgivningsbevis. Domstolen överprövar också Statens jordbruksverks beslut i ärenden om växt-sortsskydd.

Patentbesvärsrätten
Box 24160, 104 51 Stockholm
Telefon 08-783 38 50
E-post: pbr@pbr.se

Datainspektionen
Box 8114, 104 20 Stockholm
Telefon 08 - 657 61 00
Ska skapa förutsättningar för att behandlingen av personuppgifter inte medför otillbörligt intrång i enskildas personliga integritet.

Lunds universitet
Humanistiska och teologiska fakulteterna
Kontaktinformation Humanistiska och teologiska fakulteterna
Humanistiska och teologiska fakulteternas webbplats

Stockholms universitet
Juridiska fakulteten
Juridiska institutionen

Lunds universitet
Rättssociologiska institutionen

Mittuniversitetet
Ekonomivetenskap och juridik (EVJ)

Umeå universitet
Juridik

Umeå universitet
Juridiskt forum

Uppsala universitet
Juridiska fakulteten

Högskolan Dalarna
Akademin Industri och samhälle

Södertörns högskola

Samhällsvetenskaper

Institutionen för samhällsvetenskaper bedriver utbildning och forskning i ämnena företagsekonomi, journalistik, nationalekonomi, offentlig rätt, psykologi, socialt arbete, sociologi samt statsvetenskap.

Göteborgs universitet
Handelshögskolan
Juristprogrammet 270 hp

Handelshögskolan i Stockholm
Juridik, språk och ekonomisk statistik

Högskolan Kristianstad
Juridik

SW 35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.

SW . 351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)

SW . 352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)

SW . 353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)

Statsrådsberedningen
Till varje departements verksamhetsområde hör ett antal statliga myndigheter. Det är myndigheterna som svarar för den löpande verksamheten inom statsförvaltningen. Regeringen bestämmer mål, riktlinjer och fördelningen av resurserna för myndigheternas verksamhet. Men den bestämmer inte hur myndigheterna ska tillämpa en lag eller hur de ska besluta i olika ärenden.

En förteckning över statliga myndigheter, siftelser och bolag o d finns i den särskilda sammanställningen om den svenska regeringen.

I sammanställningen nu har myndigheterna fördelats på verksamhetsområdena. Myndigheterna kan ha verksamheter i flera områden, men här har de med några undantat placerats på bara ett område.

Arbetsmarknadsdepartementet
har många verksamheter i området 658
Finansdepartementet
har många verksamheter i området 657
Försvarsdepartementet
har många verksamheter i området 6525-6529
Justitiedepartementet
har många verksamheter i området 34 och 7952-7956
Kulturdepartementet
har många verksamheter i områdetna i ,2 och 7
Miljö- och energidepartementet
har många verksamheter i området 644 och 7
Näringsdepartementet
har många verksamheter i området 658 och 66-69
Socialdepartementet
har många verksamheter i området 61 och 7951
Utbildningsdepartementet
har många verksamheter i området 7957
Utrikesdepartementet.
Dess verksamheter finns bl a i områdena 354 och 653 handel

Förteckningen har kompletterats med universitetens och hög-skolornas professurer enligt sidorna 54-244 i
Sven Wimnell 1 oktober 2015:
Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ? Med ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter som hjälp vid planeringen av framtiden.
http://wimnell.com/omr40zj.pdf

SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).

Svenska institutet för europapolitiska studier (Sieps)
Fleminggatan 20
112 26 Stockholm
Tfn: 08-454 47 00
E-post: info@sieps.se

Arbetsområde: Svenska institutet för europapolitiska studier har till uppdrag är att på ett självständigt och allsidigt sätt belysa aktuella europapolitiska frågor. I detta syfte gör Sieps sina analyser, underlag och semi-narier tillgängliga för regeringen och övriga aktörer i den politiska beslutsprocessen i Sverige och i EU.

Folke Bernadotteakademin
Folke Bernadotteakademin verkar inom området inter-nationell konflikt- och krishantering och svenskt del-tagande i freds- och katastrofinsatser. Dess grunduppgift är att förbereda, utbilda och samträna personal som ska medverka i internationella katastrof-, krishanterings- och fredsinsatser.
872 64 Sandöverken
Tel: 0612-823 00
Fax: 0612-823 99

Nordiska Afrikainstitutet
Nordiska Afrikainstitutets uppgift är att främja och bedriva vetenskaplig forskning om Afrika samt främja samarbete och kontakter mellan nordiska och afrikanska forskare.
Box 1703
751 47 Uppsala
Tel: 018-56 22 00
Fax: 018-56 22 90

Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete, Sida
Sida är central förvaltningsmyndighet för Sveriges bilaterala utvecklingssamarbete med utvecklingsländer och för stödet till länder i Central- och Östeuropa för att främja säkerhet, demokrati och en hållbar utveckling.
105 25 Stockholm
Tel: 08-698 50 00
Fax: 08-20 88 64

SW 36/39 Politiska krav och politiska planeringar:

SW 36 ...om individernas kroppsliga förhållanden.
SW 37 ...om utbildning o d.
SW 38 ...om fysiska miljöer o ekonomiska verks.
SW 39 ...om sociala miljöer, nöjen, sport o d.

SW 4 Sambandsforskningsverksamheter.

SW 40 Systemvetenskap.Infostruktur.

SW 41-49 Samband o samordning mellan olika verksamheter.

SW 5 Naturforsknings- och matematikverksamheter.

Göteborgs universitet
Naturvetenskapliga fakulteten
Box 460, 405 30 Göteborg
Tel: 46 (0)31-786 00 00
Fax: 46 (0)31-786 48 39
E-post: info@science.gu.se
Webbsida: www.science.gu.se

Lunds universitet
Naturvetenskapliga fakulteten
Kontaktinformation Naturvetenskapliga fakulteten

Naturvetenskapliga fakultetens webbplats

Gemensamma institutioner för Lunds tekniska högskola och Naturvetenskapliga fakulteten

Stockholms universitet
Naturvetenskapliga området
Matematisk-fysiska sektionen

- Fysikum **se även 53**
- Institutionen för astronomi **se även 52**
- Institutionen för matematikämnets och naturvetenskapsämnenas didaktik (MND)
- Matematiska institutionen **se även 51**
- Meteorologiska institutionen (MISU) **se även 55**
- Institutionen för numerisk analys och datalogi (NADA) **äv 51**

Kemiska sektionen
Sektionens webbplats

- Institutionen för biokemi och biofysik (DBB)
- Institutionen för material- och miljökemi
- Institutionen för organisk kemi
- Institutionen för neurokemi **se även 54**

Biologiska sektionen

- Institutionen för biologisk grundutbildning (BIG)
- Institutionen för molekylär biovetenskap, Wenner-Grens institut
- Institutionen för ekologi, miljö och botanik
- Zoologiska institutionen **se även 57, 58, 59**

Sektionen för geo- och miljövetenskaper
Sektionens webbplats

- Institutionen för geologiska vetenskaper (IGV)
- Institutionen för naturgeografi
- Institutionen för miljövetenskap och analytisk kemi **se äv 54+55+57**

Centra/ institut

- Östersjöcentrum
- Bergianska botaniska trädgården (BBT)
- Stockholms Resilienscentrum

Fältstationer

- Askölaboratoriet (marin forskning)

- Tarfala (högfjäll, glaciologi)
- Tovetorp (etologi)
- Navarino Environmental Observatory (klimat och miljö)

Högskolan i Skövde
Institutionen för biovetenskap

Södertörns högskola
Naturvetenskap, miljö och teknik
På institutionen för naturvetenskap, miljö och teknik bedrivs utbildning och forskning inom ämnena miljövetenskap, medieteknik och informatik, turismvetenskap, biologi, matematisk didaktik, måltidskunskap och geografi. Detta utgör grunden till en mångvetenskaplig miljö med starkt fokus på tvärvetenskap.

Karlstads universitet
Institutionen för ingenjörs- och kemivetenskap
Byggteknik, miljö- och energisystem, kemi, kemiteknik **se även 54**

Karlstads universitet
Institutionen för ingenjörsvetenskap och fysik
Elektroteknik, fysik, maskinteknik, materialteknik **se även 53**

Lunds universitet
Kemicentrum
Matematikcentrum
Fysiska institutionen **se även 51+53+54**

Mittuniversitetet
Kvalitetsteknik, maskinteknik och matematik (KMM) **se även 51**

Mittuniversitetet
Naturvetenskap (NAT)

Mittuniversitetet
Ämnesdidaktik och matematik (DMA) **se även 51**

Umeå universitet
Teknisk-naturvetenskaplig fakultet
(t.ex. arkitektur, matematik, teknik, fysik, kemi)

Uppsala universitet
Teknisk-naturvetenskapliga vetenskapsområdet, centrumbildningar mm

Örebro universitet
Naturvetenskap och teknik

Högskolan Kristianstad
Miljöteknik

SW 50 Allmänt om naturforskning. Naturkunskap.

Karlstads universitet
Institutionen för miljö- och livsvetenskaper
Biologi, miljövetenskap, naturgeografi, riskhantering

Mälardalens högskola
Akademin för utbildning, kultur och kommunikation (UKK)
Akademin för utbildning, kultur och kommunikation samlar språk, litteraturvetenskap, kammarmusik, pedagogik, specialpedagogik, matematik och fysik som sammantaget leder till en verksamhet med både bredd och djup.
Akademin knyter även samman den didaktiska kompetens som finns på högskolan, och som baseras på högskolans väl fungerande lärarutbildning.
Till akademin UKK:s webbplats

SW 51 Matematik.

Karlstads universitet
Institutionen för matematik och datavetenskap
Datavetenskap, matematik

Högskolan Dalarna
Akademin Industri och samhälle

Stockholms universitet
Naturvetenskapliga området
Matematisk-fysiska sektionen
Institutionen för matematikämnets och naturvetenskapsämnenas didaktik (MND)
Matematiska institutionen
Institutionen för numerisk analys och datalogi (NADA)

Lunds universitet
Matematikcentrum

Mittuniversitetet
Kvalitetsteknik, maskinteknik och matematik (KMM)

Mittuniversitetet
Ämnesdidaktik och matematik (DMA)

Högskolan Kristianstad
Matematik

Högskolan Kristianstad Matematikämnets didaktik

SW 52 Astronomi, rymdforskning.

Södertörns högskola

Historia och samtidsstudier

Här bedrivs utbildning och forskning inom arkeologi, arkivvetenskap, etnologi, historia, idéhistoria och religionsvetenskap. Hos oss verkar centrumbildningarna MARIS och Samtidshistoriska institutet

Stockholms universitet
Naturvetenskapliga området
Matematisk-fysiska sektionen
Institutionen för astronomi

Högskolan Kristianstad
Astronomi
SW 53 Fysik o d.

SW 53 Fysik o d.

Karlstads universitet
Institutionen för ingenjörsvetenskap och fysik
Elektroteknik, fysik, maskinteknik, materialteknik

Stockholms universitet
Naturvetenskapliga området
Matematisk-fysiska sektionen
Fysikum

Karlstads universitet
Institutionen för ingenjörsvetenskap och fysik
Elektroteknik, fysik, maskinteknik, materialteknik

Lunds universitet
Fysiska institutionen

Högskolan Kristianstad
Fysik

SW 54 Kemi o d.

Högskolan Dalarna
Akademin Utbildning, hälsa och samhälle

Kemiska sektionen
Sektionens webbplats
Institutionen för biokemi och biofysik (DBB)
Institutionen för material- och miljökemi
Institutionen för organisk kemi
Institutionen för neurokemi

Stockholms universitet
Naturvetenskapliga området
Sektionen för geo- och miljövetenskaper
Sektionens webbplats
Institutionen för geologiska vetenskaper (IGV)
Institutionen för naturgeografi
Institutionen för miljövetenskap och analytisk kemi

Karlstads universitet
Institutionen för ingenjörs- och kemivetenskap
Byggteknik, miljö- och energisystem, kemi, kemiteknik

Lunds universitet
Kemicentrum

Högskolan Kristianstad
Kemi

SW 55 Geologi, meteorologi, hydrologi o d.

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, SMHI
Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, SMHI, tillhandahåller planerings- och beslutsunderlag för väder- och vattenberoende verksamheter. Myndigheten fungerar som samhällets expertorgan inom meteorologi, hydrologi och oceanografi samt är en resurs i miljöarbetet.

Statens geotekniska institut (SGI)
Statens geotekniska institut ansvarar för kunskapsuppbyggnad och förmedling av geoteknisk kunskap i Sverige. Institutet ger geotekniska råd till statliga myndigheter med ansvar för områden som har koppling till miljö, infrastruktur, fysisk planering och byggande. SGI har ett särskilt ansvar för ras- och skredfrågor.

Statens geotekniska institut
(Fr.o.m. 2015-01-01)
Statens geotekniska institut ansvarar för kunskapsupp-byggnad och förmedling av geoteknisk kunskap i Sverige. Institutet ger geotekniska råd till statliga myndigheter med ansvar för områden som har koppling till miljö, infrastruktur, fysisk planering och byggande. SGI har ett särskilt ansvar för ras- och skredfrågor.

Stiftelsen Institutet för vatten- och luftvårdsforskning, SIVL
Stiftelsen äger samtliga aktier i IVL Svenska Miljöinstitutet AB.

Sveriges geologiska undersökning (SGU), inkl.Bergsstaten
SGU undersöker, dokumenterar och informerar om berggrund, jordarter och grundvatten i Sverige. Som central myndighet för geologi och mineralfrågor i Sverige är en av SGUs viktigaste uppgifter att möta efterfrågan på geologisk information från samhället.

Sveriges geologiska undersökning, SGU, inkl.Bergsstaten
Box 670, 751 28 Uppsala
Telefon 018-17 90 00
E-post: sgu@sgu.se

Stockholms universitet
Naturvetenskapliga området
Matematisk-fysiska sektionen
Meteorologiska institutionen (MISU)

Stockholms universitet
Naturvetenskapliga området
Sektionen för geo- och miljövetenskaper
Sektionens webbplats
Institutionen för geologiska vetenskaper (IGV)
Institutionen för naturgeografi
Institutionen för miljövetenskap och analytisk kemi

Högskolan Kristianstad
Geovetenskap

Högskolan Kristianstad
Landskapsvetenskap

SW 56 Paleontologi, arkeologi o d.

Linnéuniversitetet
Institutionen för kulturvetenskaper **(KV)**
Ämnen: arkeologi, biblioteks- och informationsvetenskap, historia, filosofi, geografi, kulturgeografi, kultursociologi och religionsvetenskap.

Stockholms universitet
Institutionen för arkeologi och antikens kultur

Uppsala universitet
Institutionen för arkeologi och antik historia

SW 57 Biologi, ekologi. Naturgeogr. Utv.lära, ärftlighet

Högskolan Dalarna
Akademin Utbildning, hälsa och samhälle

Högskolan Kristianstad Biologprogrammet med inriktning cellbiologi (vt2016)

Högskolan i Skövde
Institutionen för biovetenskap

Stockholms universitet
Naturvetenskapliga området
Biologiska sektionen
Institutionen för biologisk grundutbildning (BIG)
Institutionen för molekylär biovetenskap, Wenner-Grens institut
Institutionen för ekologi, miljö och botanik
Zoologiska institutionen

Stockholms universitet
Naturvetenskapliga området
Sektionen för geo- och miljövetenskaper
Sektionens webbplats
Institutionen för geologiska vetenskaper (IGV)
Institutionen för naturgeografi
Institutionen för miljövetenskap och analytisk kemi

Högskolan Kristianstad
Landskapsvetenskap

Högskolan Kristianstad
Miljöteknik

Högskolan Kristianstad
Biologi

Högskolan Kristianstad
Ekologi

SW 58 Botanik.

Högskolan Dalarna
Akademin Utbildning, hälsa och samhälle

Högskolan Kristianstad Biologprogrammet med inriktning biologisk mångfald, kommunikation och samhälle (vt2016)

Södertörns högskola
Naturvetenskap, miljö och teknik
På institutionen för naturvetenskap, miljö och teknik bedrivs utbildning och forskning inom ämnena miljövetenskap, medieteknik och informatik, turismvetenskap, biologi, matematisk didaktik, måltidskunskap och geografi. Detta utgör grunden till en mångvetenskaplig miljö med starkt fokus på tvärvetenskap.

Stockholms universitet
Naturvetenskapliga området
Biologiska sektionen
Institutionen för biologisk grundutbildning (BIG)
Institutionen för molekylär biovetenskap, Wenner-Grens institut
Institutionen för ekologi, miljö och botanik

SW 59 Zoologi.

Stockholms universitet
Naturvetenskapliga området
Biologiska sektionen
Zoologiska institutionen

SW 6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.

Med teknologiska / ekonomiska verksamheter avses verksamheter som syftar till materiell nytta. Verksamheterna i avdelning 60 - 69 avser opolitiska verksamheter. Politiska verksamheter utanför de demokratiskt valdas verksamheter i 35 ingår i avdelningarna 36-39 för politiska krav och politiska planeringar.

60 Allmänt. 61 Hälso-o sjukvård, räddning. 62 Ingenjörsverksamheter. 63 Biologisk produktion. 64 Hushållsarbeten, energi- och hygienförsörjning . 651 Allmänna kontorsarbeten, datoranvändning. 652 Opolitiska offentliga verksamheter, militärväsen. 653 Handel. 654 Telekommunikationer. 655 Förlag o d. 656 Transporter. 657 Penningverksamheter. 659 Företagsekonomi, arbetsförmedling od. 659 Marknadsföring. 66/69 Tillverkning av varor och byggnader och anläggningar. 66 Kemivaror. 67 Bearbetningsvaror. 68 Komplexvaror. 69 Tillverkning av byggnader o anläggningar.

SW 60 Allmänt om teknologiska o ekonomiska verksamheter.

Stockholms universitet
Ekonomisk-historiska institutionen

Umeå universitet
Geografi och ekonomisk historia
Ny institution från och med den 1 januari 2012 (tidigare kulturgeografiska institutionen och institutionen för ekonomisk historia).

Uppsala universitet
Ekonomisk-historiska institutionen

Göteborgs universitet
Handelshögskolan
Avdelningen för ekonomisk historia

SW 61 Hälso- o sjukvårdsverks., räddning o d. Veterinärverks.

(61: SAB V. DC 61, 636. DK 61) 610 Allmänt.
611 Människans anatomi. 612 Fysiologi.

613 Medicinska råd om enskild hygien.

614 Offentliga hygienverksamheter, räddning, sjukvårdsorganisation o d.

615 Läkemedelsbehandlingar, sköterskevård, fysikalisk terapi o d. 615A Farmakologi, läkemedelsforkning. 615 B Allmänna sjukvårdverksamheter. 615 C Personal för mottagningar, laboratorier, och öppenvård, utom läkare. 615 D Vårdpersonal för allm. medicinska och kirurgiska vårdavd., barnavd., långvård o d 615 E Vård-personal för psykiatrisk vård och vård av utvecklingsstörda, utom läkare. 615 F Personal för röntgenterapi, röntgendiagnostik och fysiklisk terapi o d. 615 G Narkoman-o alkoholistvård, förgiftning.

616/618 Läkarverksamheter o d av läkare, operationsassistenter o d 616 Allmänläkare, laboratorieläkare o d, läkare för särskilda medicinska sjukdomar, nerv- och psykiatriska sjukdomar, infektionssjukdomar o d. 616 A Allmänläkare och läkare med allmänt laboratoriearbete o d. 616 B Läkare för särskilda medicinska sjukdomar. (6161 / 6167) . 6161 Hjärt- och kärlsjukdomar (Kardiovaskulära sjukd.). 6162 Andningsorganens sjukdomar. 6163 Matsmältningsorganen sjukdomar. 6164 Sjukdomar i blodbildande organ, endokrina körtlar, lymfatiska system o d. 6165 Hudsjukdomar. Dermatologi. 6166 Urogenitala systemets sjukdomar, urologi. 6167 Rörelseappararatens sjukdomar. Muskuloskeletala sjukdomar. 6168 Läkare för nerv- och psykiatriska sjukdomar. Neurologi. Psykiatri. 6169 Läkare för infektionssjukdomar o d, smittosamma sjukdomar. 617 Kirurgiläkare. Tandläkare o d. Läkare för ögon och öron-näsa-hals. Narkosläkare och operationsassistenter o d. 6171/6175 Kirurgiläkare. 6176 Tandläkare. 6177/6178 Läkare för ögon och öron-näsa-hals. Oftalmiatrik. Otorinolaryngologi. 6179 Narkosläkare och operationsassistenter o d .
618 Kvinno-, barn- och ålderssjukdomar. Mödravård och vård av nyfödda o d

619 Veterinärverksamheter o d

Kemikalieinspektionen, KemI

Kemikalieinspektionen (KemI) är central tillsynsmyn-dighet med ansvar för kemikaliekontrollen. KemI arbetar bland annat för att förebygga skador på människor och miljö från kemiska och biotekniska produkter.

Strålsäkerhetsmyndigheten

Strålsäkerhetsmyndigheten har tagit över ansvar och uppgifter från Statens kärnkraftinspektion, SKI, och Statens strålskyddsinstitut, SSI, vilka upphörde den 30 juni 2008. Strålsäkerhetsmyndigheten arbetar för att skydda människor och miljö från skadlig verkan av strålning, nu och i framtiden.

eHälsomyndigheten
eHälsomyndigheten arbetar med utvecklingen av natio-nell e-hälsa för att bidra till en bättre vård, omsorg och hälsa. Verksamheten är inriktad på att skapa delaktighet för invånare samt ge stöd till yrkesverksamma och beslutsfattare.

Folkhälsomyndigheten
Folkhälsomyndigheten har ett nationellt ansvar för folkhälsofrågor. Myndigheten verkar för en god folkhälsa genom att bygga upp och förmedla kunskap till hälso- och sjukvården och andra aktörer på smittskydds- och folkhälsoområdet.

Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd (HSAN)
Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd är en domstols-liknande myndighet som prövar så kallade behörighets-frågor avseende legitimerad hälso- och sjukvårdsperso-nal.

Inspektionen för vård och omsorg (IVO)
Inspektionen för vård och omsorg utövar tillsyn över hälso- och sjukvård, socialtjänst och verksamhet enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). IVO ansvarar också för tillståndsprövning inom dessa områden.

Läkemedelsverket (LV)
Läkemedelsverket ansvarar för godkännande och kontroll av läkemedel, naturläkemedel och utövar tillsyn över medicintekniska produkter. Myndigheten ska se till att den enskilde patienten, hälso- och sjukvården samt djursjukvården får tillgång till säkra och effektiva pro-dukter och att dessa används ändamålsenligt och kost-nadseffektivt.

Myndigheten för vårdanalys
Myndigheten för vårdanalys utvärderar och analyserar såväl offentligt som privat finansierad hälso- och sjuk-vård, inklusive tandvård, samt vissa delar av socialtjänsten utifrån patienters och medborgares perspektiv. Den redovisar verksamheternas kvalitet och effektivitet samt utvärderar effekter av reformer och satsningar som regeringen gör.

Socialstyrelsen
Socialstyrelsens uppdrag är att värna hälsa, välfärd och allas lika tillgång till god vård och omsorg. Verksamheten rör socialtjänst, hälso- och sjukvård samt smittskydd.

Statens beredning för medicinsk utvärdering (SBU)
Statens beredning för medicinsk utvärdering granskar de metoder som används inom sjukvården och gör objektiva utvärderingar av deras kostnader, risker och nytta.

Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket (TLV)
Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket har till uppgift att pröva om ett läkemedel, en förbrukningsartikel eller en tandvårdsbehandling ska subventioneras av samhället. Myndigheten bidrar också till god service och tillgänglighet på apotek.

Provinsialläkarstiftelsen
Provinsialläkarstiftelsens uppgift är att verka för provin-sialläkarnas, det vill säga distriktsläkarnas, förkovran i yrket. Detta sker genom att stiftelsen arrangerar kurser med varierande innehåll för medlemmar i Svenska Di-striktläkarföreningen.

Stiftelsen för vård och allergiforskning

Stiftelsen för vård- och allergiforskning (Vårdalstiftelsen) har till ändamål att främja forskning och forskarutbild-ning på vårdområdet samt forskning och forskarutbild-ning med inriktning på allergier och annan överkänslig-het.

Stiftelsen WHO Collaborating Centre for International Drug Monitoring

Stiftelsen WHO Collaborating Centre for International Drug Monitoring kallas också Uppsala Monitoring Centre (UMC). Organisationen är en oberoende stiftelse som arbetar internationellt för patientsäkerhet och en säker och effektiv användning av läkemedel. Stiftelsen till-handahåller diverse tjänster och är involverad i veten-skaplig forskning. Verksamheterna grundar sig på en överenskommelse mellan Världshälsoorganisationen och Sverige.

Rättsmedicinalverket (RMV)
111 20 Stockholm
Telefon 08 - 441 76 00
Central förvaltningsmyndighet för rättspsykiatrisk, rättskemisk, rättsmedicinsk och rättsgenetisk verksamhet.

Karolinska institutet

171 77 STOCKHOLM
Tfn: 08-524 800 00
E-post: info@ki.se
Webb: http://ki.se/

Karolinska Institutet har 22 institutioner samt Enheten för toxikologiska vetenskaper i Södertälje, Komparativ medicin, Universitetsbiblioteket och Universitetsförvaltningen.

Institutioner A-Ö

Institutionen för biovetenskaper och näringslära
Institutionen för cell- och molekylärbiologi
Institutionen för folkhälsovetenskap
Institutionen för fysiologi och farmakologi
Institutionen för klinisk forskning och utbildning, Södersjukhuset
Institutionen för klinisk neurovetenskap
Institutionen för kliniska vetenskaper, Danderyds sjukhus
Institutionen för klinisk vetenskap, intervention och teknik
Institutionen för kvinnors och barns hälsa
Institutionen för laboratoriemedicin
Institutionen för lärande, informatik, management och etik
Institutionen för medicin, Huddinge
Institutionen för medicin, Solna
Institutionen för medicinsk biokemi och biofysik
Institutionen för medicinsk epidemiologi och biostatistik
Institutionen för mikrobiologi, tumör- och cellbiologi
Institutet för miljömedicin
Institutionen för molekylär medicin och kirurgi
Institutionen för neurobiologi, vårdvetenskap och samhälle
Institutionen för neurovetenskap
Institutionen för odontologi
Institutionen för onkologi-patologi

KI Nord

- Karolinska Universitetssjukhuset Solna
- Danderyds sjukhus

Institutionen för folkhälsovetenskap
Institutionen för klinisk neurovetenskap
Institutionen för kliniska vetenskaper, Danderyds sjukhus
Institutionen för kvinnors och barns hälsa
Institutionen för medicin, Solna
Institutionen för molekylär medicin och kirurgi
Institutionen för onkologi-patologi

KI Campus Solna

Institutionen för cell- och molekylärbiologi
Institutionen för fysiologi och farmakologi
Institutionen för lärande, informatik, management och etik
Institutionen för medicinsk biokemi och biofysik
Institutionen för medicinsk epidemiologi och biostatistik
Institutet för miljömedicin
Institutionen för neurovetenskap
Institutionen för mikrobiologi, tumör- och cellbiologi

KI Syd

- KI Campus Huddinge
- Karolinska Universitetssjukhuset Huddinge/Novum
- Södersjukhuset

Institutionen för biovetenskaper och näringslära
Institutionen för klinisk forskning och utbildning, Södersjukhuset
Institutionen för klinisk vetenskap, intervention och teknik
Institutionen för laboratoriemedicin
Institutionen för medicin, Huddinge

Institutionen för neurobiologi, vårdvetenskap och samhälle
Institutionen för odontologi
Länkar

- Komparativ medicin
- Enheten för toxikologiska vetenskaper, Södertälje
- Universitetsförvaltningen
- Universitetsbiblioteket
- Dela

InstitutionOrganisation
20 Apr 2015 av Webbteamet.

Ericastiftelsen

Odengatan 9
114 24 Stockholm
Tfn: 08-402 17 60
E-post: mail@ericastiftelsen.se
Webb: http://www.ericastiftelsen.se/

Ericastiftelsen har en behandlingsverksamhet, högskoleutbildning och forskning i samma hus. Det är unikt.
Barn och ungdomar som kommer till oss har olika slags svårigheter.
De vill möta en människa att prata med. Någon som lyssnar.
Någon som försöker förstå.

I vårt arbete är mötet i fokus. Vi vill lyfta fram barnens, ungdomarnas och föräldrarnas perspektiv. Forskning och utvärdering hjälper oss att utvecklas.
Som student hos oss får du gedigen kunskap nära verkligheten.

Ericastiftelsens psykoterapeutprogram håller hög kvalitet
Ericastiftelsen är en av fem lärosäten i Sverige vars psykoterapeutprogram motsvarar de kvalitetskrav som ställs på högre utbildning. Universitetskanslersämbetets granskning omfattar sammantaget 12 lärosäten och resultaten presenterades 1 oktober 2014.
- Läs mer om granskningen här

Utbildning om barn, unga och trauma
I samarbete med Karolinska Institutet erbjuder Ericastiftelsen för andra gången utbildningen Barn, unga och trauma 7,5 hp – en kurs som ger kunskap om hur barn, unga och deras familjer påverkas av och bör stödjas efter potentiellt traumatiserande händelser. Vid det första kurstillfället blev kursen mycket snabbt fulltecknad och vi är därför glada att kunna hålla kursen på nytt. Kursen startar i mars 2016.
För mer information (PDF)

Utbildningsverksamhet
Utbildningar att söka nu
Om vår utbildningsverksamhet
Översikt av pågående och planerade utbildningar
Ericastiftelsens kursutbud
Uppsatser och examensarbeten med anknytning till Ericastiftelsen
En ny psykoterapeutexamen - förslag från Högskoleverket

ERICASTIFTELSEN

Ericastiftelsen har i uppdrag av staten och Stockholms läns landsting att bedriva högskoleutbildning och erbjuda psykoterapeutisk behandling för barn, ungdomar och deras familjer. Utbildningen och den kliniska verksamheten är integrerad med Ericastiftelsens forskning och metodutveckling.
Verksamheten baseras på psykodynamisk teori, utvecklingspsykologisk forskning, psykoterapiforskning samt klinisk erfarenhet. En gemensam värdegrund är betydelsen av att lyfta fram barnens, ungdomarnas och föräldrarnas perspektiv. Att ha ett brett nätverk, nationellt såväl som internationellt, ses som viktigt för verksamhetens utveckling.
Ericastiftelsen leds av en verksamhetschef som svarar inför en styrelse vars ordförande utses av regeringen. Personalgruppen består av läkare, psykologer, socionomer, specialpedagoger och administrativ personal. Totalt har vi 24 anställda, de flesta på deltid då de har egen privat verksamhet. Medarbetarna representerar en samlad specialistkompetens inom barn- och ungdomspsykiatri, pedagogik och forskning.

Historik

Ericastiftelsen grundades 1934 av Hanna Bratt, en pensionerad lärare och rektor som drevs av ett engagemang för att förändra tidens repressiva och auktoritära inställning till barn och barnuppfostran. Hon intresserade sig särskilt för barn som av olika skäl inte kunde tillgodogöra sig den vanliga undervisningen i skolan - barn som uppfattades som obegripliga för omvärlden. Hanna Bratt fascinerades av de nya tankar och idéer som spreds i västvärlden om att barn har ett inre psykiskt liv och att de påverkas i samspelet med sin omgivning.
Tillsammans med läkaren och psykoanalytikern Gunnar Nycander, samlade Hanna Bratt läkare, pedagoger och socialarbetare för att grunda ett institut som integrerade psykiatri, psykologi och utbildning. Ericastiftelsen kom snabbt att bli ett dynamiskt centrum för metodutveckling

och fortbildning. 1936 startade man även en rådgivningsbyrå i uppfostringsfrågor för föräldrar.
Till en början ställde Hanna Bratt ett rum i sin lägenhet till förfogande och efter hand hyrde man in sig i större lokaler. Vid några tillfällen blev man uppsagd eftersom de ”bråkiga barnen” störde grannarna. Först 1949 fick Ericastiftelsen möjlighet att köpa fastigheten på Odengatan i Stockholm. Grunden för behandlingen var att försöka förstå barnets inre liv. För Hanna Bratt var frågan ”varför?” av största intresse: Varför är ett barn trotsigt? Varför stör det i skolan? Hon besökte Margaret Lowenfields Institute of Child Psychology i London, en av de få klinikerna för barn på den tiden. Där använde man sandlådor för att barnen genom leken skulle gestalta sitt inre liv. Leken kunde, om den togs tillvara, få en läkande kraft. Under de kommande åren utvecklades användandet av sandlådor till en egen diagnostisk metod, den så kallade Ericametoden.

Ersta Sköndal högskola

Box 11189
100 61 STOCKHOLM
Tfn: 08-555 050 00
E-post: info@esh.se
Webb: http://www.esh.se/

KONTAKT

Ersta Sköndal högskola
www.esh.se
info@esh.se
Tel +46 8 555 050 00
Campus Bräcke
Diakonivägen 10A
Box 21062, SE-418 04 Göteborg
Fax: +46 31 53 15 51
Campus Ersta
Stigbergsgatan 30
Box 11189, SE-100 61 Stockholm
Fax: +46 8 555 050 60
Campus Sköndal
Herbert Widmans väg 12
Box 441, SE-128 06 Sköndal
Fax: +46 8 555 051 65

HITTA TILL OSS

Campus Bräcke
Campus Ersta
Campus Sköndal

LEDNING / GEMENSAMMA FUNKTIONER
Rektor
Bolagsstyrelse
Rektorskansliet
Ersta Sköndal högskolebibliotek
INSTITUTIONER / ENHETER
Institutionen för diakoni, kyrkomusik och teologi

Ersta Sköndal högskola
Institutionen för socialvetenskap **se även 7951**
Ersta Sköndal högskola
Institutionen för vårdvetenskap **se även 61**
S:t Lukas utbildningsinstitut
Uppdragsutbildningsenheten
Institutet för organisations- och arbetslivsetik
Palliativt forskningscentrum

GENVÄGAR
Forskarutbildning
VFU (praktik)
Lediga tjänster
Kontakta anställda
Presskontakt
Alumni
Internt
Studentinformation
Lärplattform - itslearning
Styrelsewebb

WEBBPLATSEN
Om webbplatsen
Webbplatskarta

Institutionen för diakoni, kyrkomusik och teologi

Vid institutionen för diakoni, kyrkomusik och teologi ges utbildningar inom kyrkomusik och teologi, närmare bestämt Kyrkomusikerutbildning med kantorsexamen och konstnärlig högskoleexamen, 120 hp och Konstnärlig kandidatexamen, 180 hp i kyrkomusik samt Kandidatprogram i teologi, 180 hp.

Till och med sommaren 2015 utbildade vi diakoner, innan utbildningen helt övergick i Svenska kyrkans utbildningsinstitut. I samarbete med Diakonhjemmets högskola i Oslo erbjuder vi en masterutbildning i diakoni.

Institutionen är engagerad i att utveckla diakoni som kunskapsområde, delvis i samarbete med andra forskare på högskolan. Institutionens forskare är vidare engagerade i områden som diakoners professionsidentitet, modern svensk kyrkohistoria, tro och tillhörighet, förlåtelse samt vårdetik och människosyn. Flera skrifter på detta tema har publicerats.

Varje termin anordnar institutionen seminarium kring aktuell forskning i diakoni. För information och anmälan kontakta Mats J Hansson.

Institutionen bedriver också uppdragsutbildning och fortbildning för präster, diakoner, kyrkomusiker och övriga församlingsanställda samt för personal inom vård, skola och socialtjänst.

UTBILDNINGAR SOM GES AV INSTITUTIONEN FÖR DIAKONI, KYRKOMUSIK OCH TEOLOGI

Diakoni (Fr.o.m. ht 2014 ges all ny diakonutbildning av Svenska kyrkans utbildningsinstitut)
Master i diakoni
Kyrkomusik
Kyrkomusikerutbildning
Teologi
Kandidatprogram i teologi och fristående kurser

Högskolan Evidens

Packhusplatsen 2
411 13 GÖTEBORG
Tfn: 031-10 98 30
E-post: info@evidens4u.se
Webb: http://www.evidens4u.se

Om oss

Vi ska tillsammans arbeta för att nedbringa suicidtalen. Noll – vision gäller för oss. Vi ska vara ledande i att utveckla och sprida kunskaper om psykisk hälsa/ohälsa och evidensbaserade behandlingar. Vår vision är att förbättra livskvalitén för personer med psykisk sjukdom och/eller psykisk funktionsnedsättning. Vi anser att brukaren skall kunna delta aktivt i t.ex. utveckling av vård – och omsorgsprogram via gemensamt beslutsfattande.

Evidens - nytänkande inom sjukvården - Evidens 4 U
Operationell struktur se Organisation
HEM
NYHETER
FORSKNING
UTBILDNINGAR/KURSER
BIBLIOTEK
PORTALEN
OM OSS
KONTAKT

Röda korsets högskola

Teknikringen 102
15 STOCKHOLM
Tfn: 08-690 01 00
E-post: info@rkh.se
Webb: http://www.rkh.se/

Vi som jobbar här
Avdelningen för Medicin & Folkhälsa

Röda korsets högskola
Avdelningen för Teknik & Välfärd **se även 7951**

Röda korsets högskola
Avdelningen för Vård & Omvårdnad **se även 61+7951+649**

Högskoleförvaltning
Högskolestyrelsen
Ledningsgrupp
Hitta hit
Lediga jobb
Se lediga jobb
Campus Huddinge
Följ bygget
Om oss
Broschens historia
Vår historia
Stiftelsen Rödakorshemmet
Kontakta oss
Stipendier & Bidrag Pressinformation
Om webbplatsen

Sophiahemmet högskola

Box 5605
114 86 STOCKHOLM
Tfn: 08-406 20 00
E-post: info@sophiahemmethogskola.se
Webb: http://www.sophiahemmethogskola.se/

Sjuksköterskeprogrammet
Specialistsjuksköterskeprogram
Barnmorskeprogrammet
Uppdragsutbildning

Sjuksköterskeprogrammet, 180 högskolepoäng
- Ansökan och antagning
- Behörighet och urval
- Antagningsstatistik
- Ansökan om studieortsbyte
- Ansökan om tillgodoräknande (blankett)
- Viktiga datum
- Verksamhetsförlagd utbildning
- Examen och framtidsutsikter
- Studievägledning
- Internationalisering

SHH UTBILDNINGSKATALOG PÅ WEBBEN - mer information om sjuksköterskeprogrammet...
Ladda ner informationsfolder...
Utbildningsplan för sjuksköterskeprogrammet, 180 hp

När du som student råkat ut för en arbetsskada/stickskada...

Sjuksköterskeprogrammet omfattar tre års heltidsstudier motsvarande 180 högskolepoäng (hp). Det leder fram till sjuksköterskexamen motsvarande kandidatexamen i omvårdnads-vetenskap. Det övergripande målet är att utbilda sjuksköterskor som är väl förberedda att medverka i, leda och utveckla framtidens hälso- och sjukvård, såväl i ett nationellt som ett internationellt perspektiv. Utbildningen är anpassad till de krav som ställs inom EU och ger behörighet att arbeta som sjuksköterska inom stora delar av hälso- och sjukvården. Programmet har ett stort antal sökande och bland de högsta antagningspoängen i landet.

Programmets huvudområde är omvårdnadsvetenskap. Vid Sophiahemmet Högskola utgår området ifrån en humanistisk värdegrund. Även andra områden, som medicinsk vetenskap, beteendevetenskap och pedagogik, är väsentliga för kunskapsutvecklingen inom omvårdnadsvetenskap. Människa, hälsa, omgivning/miljö och omvårdnad/omvårdnads-handlingar är centrala begrepp.

En stor och viktig del av programmet utgör den verksamhetsförlagda utbildningen. Här integrerar du som student teoretiska kunskaper med kliniska färdigheter samt ges möjlighet att utveckla yrkesroll och professionellt förhållningssätt. Till stöd för lärande finns kliniska handledare, kliniska adjunkter, klinisk lektor och adjungerade kliniska adjunkter.

Den verksamhetsförlagda utbildningen är förlagd till sjukhus och öppenvårdsmottagningar samt kommunal hälso- och sjukvård. Interprofessionellt teamarbete tränas i samverkan med studenter från andra utbildningsprogram. Härigenom ökar kunskapen om och förståelsen för andra yrkes-gruppers kunskaps- och ansvarsområden. Stor vikt läggs vid färdighetsträning och vid simulerings- och scenarieövningar i syfte att utveckla handlingsberedskap i såväl akuta som icke-akuta vårdsituationer.

Under termin 4, 5 och 6 ges du som student möjlighet till utbytesstudier i Europa och andra länder. Studierna möjliggörs genom Sophiahemmet Högskolas samverkan med utländska lärosäten och andra samarbetspartners. Syftet med utbytesstudierna är att öka kunskapen om sjukvård i andra länder och förbereda för professionell verksamhet i internationell miljö.

De pedagogiska metoderna i sjuksköterskeprogrammet utgår ifrån ett studentaktiverande synsätt. Det är du som student som är huvudperson och tar eget ansvar för ditt lärande samt söker kunskaper individuellt eller i grupp utifrån aktuella problemställningar och realistiska vårdsituationer.

I undervisningen blandas campusbaserade föreläsningar och seminarier av introduktions-, uppföljnings- och inspirationskaraktär med kunskapsinhämtning via virtuella medier. Därigenom skapas en frihet när det gäller tid och rum för studierna, samtidigt som ett större ansvar läggs på dig som student. Lärandet är målstyrt och målen preciserar vad du som student förväntas kunna. Innehåll, metoder och lärandeaktiviteter planeras utifrån målen.

För sjuksköterskeexamen ska högskoleförordningens mål och Sophiahemmet Högskolas lokala mål gällande kunskap och förståelse, färdighet och förmåga samt värderingsförmåga och förhållningssätt uppnås.

Barnmorskeprogrammet, 90 hp (campus, helfart)

REGULJÄR UTBILDNING

Utbildningen genomförs i samverkan med BB Sophia, Sophiahemmet.

Barnmorskans arbetsfält innefattar hälsofrämjande arbete, att självständigt stödja den gravida kvinnan och hennes partner vid graviditet, förlossning, nyföddhetsvård och eftervård. Barnmorskor arbetar även inom gynekologisk vård och abortverksamhet liksom vid mottagningar för infertilitetsproblematik och antikonception. Framtidens arbetsfält för barnmorskor innebär höga krav på kompetens att bedriva en säker och trygg vård, varför utbildningen även innehåller både teoretiska och kliniska avsnitt om medicinskt komplexa situationer och dess handläggning utifrån barnmorskans ansvarsområde.

Trots att tillgången på barnmorskor har ökat något under de senaste åren är barnmorskornas arbetsmarknad stor och arbetslösheten är mycket låg. Bristen på barnmorskor förväntas öka under den närmaste 10-årsperioden. Det ökade rekryteringsbehovet beror framför allt på mycket stora pensionsavgångar under de närmaste åren, men också på att antalet födslar förväntas öka, speciellt i storstadsregionerna.

Innehåll
Första terminen, 30 hp
Under första terminen inhämtar Du kunskaper i omvårdnadsvetenskap och medicinsk vetenskap med fokus på området reproduktiv, perinatal och sexuell hälsa samt fördjupade kunskaper om reproduktionsorganens anatomi och fysiologi, okomplicerad graviditet och förlossning, puerperium, amning och nyföddhetsvård. Vidare läser Du om gynekologiska sjukdomar, infertilitetsproblematik och andrologi samt om antikonception. Viktiga inslag under denna termin är klinikförberedande praktiska övningar och scenarieträning.

Andra terminen, 30 hp
Här ingår en stor andel verksamhetslagd utbildning inom förlossningsvård, gynekologisk vård, BB-vård och på fertilitetsmottagning liksom studiebesök vid neonatalvårdsavdelning. Under denna termin genomförs också huvuddelen av det självständiga arbetet.

Tredje terminen, 30 hp
Den sista terminen inleds med en teoretisk kurs som fokuserar på komplikationer vid graviditet och förlossning. Den resterande terminstiden ägnas huvudsakligen åt verksamhetsförlagd utbildning inom förlossningsvård och mödrahälsovård. Under den sista terminen avslutas också det självständiga arbetet.

Examen
Barnmorskeexamen, 90 hp
(Postgraduate Diploma in Midwifery, 90 higher education credits)
Magisterexamen i omvårdnadsvetenskap med inriktning mot reproduktiv, perinatal och sexuell hälsa
(Degree of Master (one year) of Science in Nursing - midwifery care)

Pedagogik och undervisningsformer
Barnmorskeprogrammet omfattar 90 hp fördelade på tre terminer, varav cirka hälften av studietiden utgörs av verksamhetsförlagd utbildning. Utbildningen bedrivs på heltid och innefattar examinationer för förskrivningsrätt av preventivmedel.

Utbildningen präglas av tydligt forskningsanknutna klinikförberedande och verksamhetsförlagda studier som varvas med kliniska och teoretiska examinationer. Särskild vikt läggs vid träning av situationer som kräver akut ingripande vid medicinska komplikationer.
Kombinationen av integrerad undervisning med föreläsningar, teoretiska problemlösningar, patientfall och kollaborativa studier på campus och via högskolans virtuella utbildningsmiljö lägger grunden för att kunskaperna ska kunna omsättas under de verksamhetsförlagda studierna. Det förväntas att studenten kommer väl förberedd till föreläsningar, seminarier och simuleringsövningar.

Svenska institutet för kognitiv psykoterapi

Sabbatsbergs Sjukhus
Box 6401
113 82 STOCKHOLM
Tfn: 08-690 52 60
E-post: info@cbti.se
Webb: http://www.cbti.se

STOCKHOLM
Vår bas ligger i centralt belägna lokaler på Sabbatsbergs sjukhus. Institutet, som bedrivs i privat regi har en stab på c:a 15 personer som ger undervisning, handledning och terapi.

Kontakt och vägbeskrivning!

UMEÅ
Verksamheten ligger i centralt belägna lokaler på Skolgatan 35 i Umeå. Den huvudsakliga verksamheten där består av handledning och terapi. Här arbetar tre legitimerade psykoterapeuter med inriktning på barn, ungdomar, vuxna och par.

Vi som arbetar här är:
Doc., leg. psykolog, leg. psykoterapeut, handledare Hjördis Perris, 08 690 5260
Leg. psykolog, leg. psykoterapeut, handledare Berit Printz, 070 597 25 89
Leg. läkare, spec. i barn- och ungdomspsykiatri, leg. psykoterapeut , handledare Anna-Rosa Perris, 070 286 96 32

Kontakt och vägbeskrivning!

LIKABEHANDLINGSPLAN
Institutets arbetsmiljö och patient policy innebär att alla studenter, anställda, föreläsare och patienter skall bemötas med respekt och tillit.

Som Utbildnings- och som vårdgivande instans är lagens ändamål att främja lika rättigheter för studenter personal och vårdsökanden och att motverka diskriminering på grund av könstillhörighet, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder.

Läs mer om Likabehandlingsplanen, klicka här!

FÖRETAGSHÄLSOVÅRD
I institutets verksamhet ingår även möjlighet för företag att teckna vårdavtal. För dessa terapier anlitas leg. psykoterapeuter som utbildats vid Institutet. Vid behov kan, för specifik problematik, terapeuter med speciell kompetens förutom sin KBT-kompetens anlitas.

HANDLEDARUTBILDNING
Institutet ger vid olika tillfällen handledareutbildning inriktning KBT. Handledareutbildningen sträcker sig över 3 terminer på halvfart. Nästkommande utbildning är under revision och kommer att annonseras inom kort.

VAD ÄR SCHEMATERAPI?
Brukar du fastna i destruktiva förhållanden, är du konstant svartsjuk, är du ständigt rädd för att bli avvisad och övergiven av vänner och partners, faller du ofta in i gamla negativa mönster som du inte lyckas bryta, har du svårt att kontrollera känslor och impulser, känner du dig tom och likgiltig, har du höga krav på dig själv att lyckas och duga inför andra, har du ett omättligt bekräftelsebehov, plågas du av återkommande skam och skuldkänslor, är du självanklagande, känner du dig som en dålig människa? I så fall kan schematerapi vara något för dig!

UTBILDNINGSPATIENTER
Studenter/elever som ej har tillgång till lämplig klient/patient via sin arbetsplats kan i vissa fall, med klientens samtycke, få tillgång till patient/klient via Institutets väntelista. Möjlighet finns att gå hos antingen en elev på steg 1 nivå eller hos student på s.k. steg 2 nivå.

Patient/klient blir då upplyst om vilka förhållanden som gäller, dvs att samtalen videoinspelas för att sedan användas vid studentens/elevens handledning som sker i grupp på 3-4 studenter/elever plus handledaren. Varje session spelas över vid nästa samtalstillfälle.

PATIENTVERKSAMHET
På Institutet finns resurser för att behandla olika slags psykiska besvär som är lämpliga för behandling i öppenvård. Samtliga terapeuter är leg. psykoterapeuter. Institutet är ej anslutet till försäkringskassan, varför man som patient själv får stå för kostnaden.

UTBILDNINGSVERKSAMHETEN
Institutet bedriver utbildningsverksamhet på olika nivåer samtliga utbildningar följer institutets profilering. Institutets utbildningar utgår från en ”kärnmodell”. Kärnmodellen är en teoretisk ram innefattande: Inlärningspsykologi för förståelsen av grundläggande principer för inlärning, vidmakthållande, förstärkning och förändring av beteenden, kognitiv teori och psykologi för att förstå medvetandets utveckling och funktioner, anknytningsteori för förståelsen av relationell utveckling och dess processer, neurobiologi för förståelsen av neurofysiologiska betingelser samt utöver detta ett evolutionsbiologiskt och existentiellt

metaperspektiv för att placera in människan i dess grundläggande existentiella villkor. Sammanfattat kan man säga att kärnmodellen försöker att ur flera vetenskapliga perspektiv belysa människans utveckling och mognad i hennes samspel med omgivningen. De olika specifika utbildningarna syftar därtill att på olika nivåer hjälpa eleven/studenten att i sin klinik kunna genomföra ändamålsenlig och evidensbaserad behandling med inriktning KBT.

ÖVERSIKT ÖVER KURSER

Introduktionsutbildning i Kognitiv-Beteendeinriktad terapi (KBT) och Schematerapi
Schematerapiutbildning Modul A
Schematerapiutbildning Modul B
Schematerapiutbildning Modul C

ÖVERSIKT ÖVER UTBILDNINGAR

Grundutbildning i Kognitiv-Beteendeterapi (KBT) (steg 1)
Introduktionskurs i MIM och Theraplay, nivå 1 av 3 + uppföljningsdag 25/11, 2015
Påbyggnadsutbildning i psykoterapi (KBT) (Steg 2)

FORSKNINGSVERKSAMHET

Institutet har lång tradition av att bedriva forskning inom flertalet områden. Professor Carlo Perris och Docent Hjördis Perris bedrev under många år forskning kring att utveckla KBT modellen för behandling av komplex personlighetsrelaterad problematik. Efter Carlos bortgång har Bengt Eriksson Fil dr., Leg. Psykolog, Leg Psykoterapeut och Handledare tillträtt som forskningsledare vid institutet. Sedan ett par år tillbaka har en forskningskommitté bildats innefattande delar av institutets personal samt internationellt erkända forskare däribland Professor Arnoud Arntz verksam vid Universitetet i Maastricht, Holland samt Jeffrey Young vid Colombia University, USA.

På det lokala planet, inom institutets ram, drivs forskning inom flera områden: Inom utbildningsverksamheten görs en kontinuerlig dokumentering av studenternas behandlingsinsatser (av bedömning och planering inför terapeutisk behandling, av terapeutiska interventioner och av de behandlingsresultat dessa leder fram till), liksom av den teoretiska förståelse och den praktiska kliniska kompetens som växer fram under utbildningens process. Inom ramen för denna verksamhet arbetar institutet med utveckling av skattningsskalor för förbättring av denna dokumentering. Ett annat arbetsområde som är under utformning är utvärdering av utbildningsmål och deras uppfyllande. Studenter inom den legitimationsgrundande utbildningen deltar i olika forskningsprojekt som institutet är involverat i.

På det internationella planet deltar institutet i flera internationella samarbetsprojekt för teori- och metodutveckling. Bl.a. är institutet engagerat i ett forskningssamarbete som innefattar en mycket omfattande randomiserad studie (RCT) för schematerapi i gruppformat för borderline personlighetsstörning. Inom ramen för detta projekt har samarbete utvecklats med Psykiatri Södra inom Stockholms läns landsting.

För kontakt med forskningsansvarig vid institutet, klicka här!

Stockholms akademi för psykoterapeututbildning

Brännkyrkagatan 76
118 23 STOCKHOLM
Tfn: 08-642 10 24
E-post: info@sapu.se
Webb: http://www.sapu.se/

Aktuellt
Utbildningar
Seminarier
SAPU
Relationell psykoterapi
Affektfokuserad psykoterapi
FOU
Styrelse & Personal
Klientmottagning
SFRP

SAPU

Stiftelsen SAPU grundades 1993 som ett alternativ till de traditionella psykodynamiska och psykoanalytiska utbildningarna. Utbildningens teoretiska
grund var den engelska objektrelationsteorin.
Numera bygger utbildningarna på relationella teorier, affektteori och psykoterapiforskning.
Läs mer om Relationell Psykoterapi, klicka här

Enligt §1 i SAPU:s stadgar "ska stiftelsen ha som ändamål att för psykoterapeuter och blivande psykoterapeuter anordna utbildning som utgår från att interpersonella relationer har en avgörande betydelse för barns och vuxnas personlighetsutveckling och psykiska hälsa."

Ursprungligen arrangerades endast en tre-årig Legitimationsgrundande utbildning
i Psykoterapi. Numera har SAPU utbildningar på samtliga nivåer, d.v.s. Basutbildning i psykoterapi, Legitimationsgrundande Utbildning i psykoterapi (psykoterapeutprogrammet),Handledar- och Lärarutbildning samt utbildning i Affektivt Fokuserad Korttidspsykoterapi i tre steg. Hösten 2013 startar vi den första sk CORE-training i affektfokuserad korttidspsykoterapi. Utbildningens tyngdpunkt ligger på handledning av eget kliniskt material occh leds av Kristin Osborn, Leigh McCulloughs närmaste medarbetare.

Under våren 2010 startade en första ettåriga utbildning i KBT för leg. psykologer/psykoterapeuter och denna utbildning har sedan dess startat varje år.

SAPU arrangerar uppdragsutbildningar och workshops.

Sedan starten har SAPU utbildat drygt 1000 psykoterapeuter på olika nivåer.
För närvarande finns ett hundratal elever inskrivna på SAPU.
SAPU har examinationsrätt, förnyad av Högskoleverket 5 november 2008. För närvaarnde pågår en förnyad inspektion av samtliga utbildningsanordnare med psykoterapeutprogram.
.

Göteborgs universtet
Sahlgrenska akademin (farmaci, medicin, odontologi och vårdvetenskap)
Box 400, 405 30 Göteborg
Tel: 46 (0)31-786 00 00
Fax: 46 (0)31-786 33 99
Besöksadress: Medicinaregatan 3
E-post: info@sahlgrenska.gu.se
Webbsida: www.sahlgrenska.gu.se

Karlstads universitet
Institutionen för hälsovetenskaper
Biomedicinska vetenskaper, folkhälsovetenskap, idrottsvetenskap, omvårdnad, oral hälsa

Linköpings universitet
Medicinska fakulteten

Linnéuniversitetet
Fakulteten för hälso- och livsvetenskap

Lunds universitet
Medicinska fakulteten
Kontaktinformation Medicinska fakulteten
Medicinska fakultetens webbplats

Umeå universitet
Medicinsk fakultet
(områdena medicin, biomedicin, vård och odontologi)

Uppsala universitet
Medicinska och farmaceutiska vetenskapsområdet
Medicinska fakulteten
Farmaceutiska fakulteten
Medicinska och farmaceutiska vetenskapsområdet, centrumbildningar mm

Örebro universitet
Hälsovetenskap och medicin

Linköpings universitet
Institutionen för medicin och hälsa (IMH)

Linköpings universitet
Institutet för handikappvetenskap (IHV)

Mittuniversitetet
Hälsovetenskap (HLV)

Stockholms universitet
CHESS - Centrum för forskning om ojämlikhet i hälsa

Stockholms universitet
Stressforskningsinstitutet

Umeå universitet
Centrum för handikappvetenskap

Stockholms universitet
SoRAD - Centrum för socialvetenskaplig alkohol- och drogforskning

Högskolan i Borås
Sektionen för akut- och prehospital vård samt medicinsk teknik

Högskolan i Borås
Sektionen för vårdvetenskap

Högskolan i Borås
Sektionen för vårdvetenskap samt sexuell och reproduktiv hälsa

Högskolan Dalarna
Akademin Utbildning, hälsa och samhälle

Högskolan i Gävle-
Akademin för hälsa och arbetsliv

Högskolan i Halmstad
Akademin för hälsa och välfärd Akademin för hälsa och välfärd bedriver utbildning, forskning och samverkan inom stora vetenskapliga fält såsom beteendevetenskap, samhällsvetenskap och vård.

Högskolan i Jönköping
Hälsohögskolan,

Högskolan Kristianstad
Folkhälsovetenskap

Högskolan Kristianstad
Hälsovetenskap
Högskolan Kristianstad
Omvårdnad
Högskolan Kristianstad
Oral hälsa

Högskolan Kristianstad Biomedicinska analytikerprogrammet (vt2016)

Högskolan Kristianstad
Sjuksköterskeprogrammet (vt2016)

Högskolan i Skövde
Institutionen för hälsa och lärande

Högskolan Väst
Institutionen för hälsovetenskap

Malmö högskola
Hälsa och samhälle

Malmö högskola
Odontologiska fakulteten

Mälardalens högskola
Akademin för hälsa, vård och välfärd (HVV)

På akademin för hälsa, vård och välfärd (HVV) bedrivs forskning och utbildning inriktad mot yrken inom hälsa, vård och välfärd.

Vid akademin utbildas sjuksköterskor, sjukgymnaster, folkhälsovetare och socionomer. Dessutom ger vi utbildningar på avancerad nivå till barnmorska, flera specialistutbildningar för sjuksköterskor, magisterutbildning i utvärdering samt ett internationellt, ettårigt masterprogram: Master's Programme in Health and Care.
Till akademin HVV:s webbplats **se 61+ 7951**

Blekinge tekniska högskola
HÄLSA OCH VÅRD

Luleå tekniska universitet
Hälsovetenskap
Institutionen för hälsovetenskap tillhör den filosofiska fakulteten och har följande program: arbetsterapeut, hälsovägledare, röntgensjuksköterska, sjuksköterska, sjukgymnast och specialistsjuksköter...

Ersta Sköndal högskola
Institutionen för vårdvetenskap

Röda korsets högskola
Avdelningen för Vård & Omvårdnad

Högskolan Kristianstad
Biomedicin

Högskolan Kristianstad
Oral hälsa

Högskolan Kristianstad
Omvårdnad

Högskolan Kristianstad
Folkhälsovetenskap

SW 62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)

620 Allmänt.
621 Ingenjörsverksamheter: maskinbyggnad, kärnteknik, elektroteknik, mekanisk teknologi. 6211 Kärnteknik, kärnenergi, atomkraft, allmänt om värmekraftmaskiner, ånga, ångkraft. 6212 Hydraulisk energi, vattenkraft. 6213El- och telekonstruktion o d, elektronik. 6214 Värmekraftmaskiner, förbränningsmotorer od. 6215 Pneumatisk energi, kylteknik, värmepumpar od. 6216 Maskiner o d för lagring o transport av gaser o vätskor. 6217 / 6219 Plastisk bearbetning, maskinelement, verktyg, verktygsmaskiner. 6217 Plastisk bearbetning, smidning, gjutteknik, valsning, dragning, värmebehandling, ytbehandling, sammanfogning, lödning, limning. 6218 Transmissioner, växlar, kuggar, lyftdon, hissar, transportdon, fästelement, smörjning. 6219 Verktyg, vektygsmaskiner, bearbetningsmetoder.

622 Gruvkonstruktioner o d. 623 Militärkonstruktioner . 624 Konstruktion av byggnader o d. 625 Konstruktion av trafikleder till lands. Järnvägar, gator, vägar o d.626 Vattenbyggnad i allmänhet, kanaler, anläggn. för jordbruk, fiske. 627 Anläggningar i hamnar, vattendrag och öppet hav, dammar. 628 Hygienkonstruktioner, vatten och avlopp, belysning o d. 629 Transportmedelskonstruktion o d.

(SAB P delar om konstruktion . DC, DK 62, delar om konstruktion. Delar om tillverkning till 66/69)

Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll, SWEDAC
Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll är central myndighet för teknisk kontroll och fungerar bland annat som ackrediteringsorgan för laboratorier, certifierings-organ och miljökontrollanter.
Box 878
501 15 Borås
Tel: 033-17 77 00
Fax: 033-10 13 92

Chalmers tekniska högskola (enskild)

412 96 GÖTEBORG
Tfn: 031-772 10 00
E-post: registrator@chalmers.se
Webb: http://www.chalmers.se/

Utbildning Program på grundnivå
KEMI- OCH BIOTEKNIK

Chalmers tekniska högskola
SJÖFART **se även 656**

MASKINTEKNIK, TEKNISK DESIGN, AUTOMATION OCH MEKATRONIK

ELEKTRO, DATA, IT

TEKNISK FYSIK OCH TEKNISK MATEMATIK

Chalmers tekniska högskola
ARKITEKTUR OCH SAMHÄLLSBYGGNADSTEKNIK **se även 71+72**

Chalmers tekniska högskola
INDUSTRIELL EKONOMI OCH EKONOMI & PRODUKTIONSTEKNIK **se även 66/68+69**

Läs mer
Att studera på Chalmers
Så söker du till Chalmers
Möt Chalmers
Efter studierna, intervjuer
Utbildning för yrkesverksamma
Utbildning för en hållbar framtid
Filmer

Forskning
Mer läsning
Möt våra forskare
Forskning pågår
Forskare med ERC-anslag
Forskarutbildning
Kommande licentiatseminarier
Kommande disputationer
Filmer om forskning
Hitta rätt
Starka forskningsområden
Chalmers grafencentrum
Centrumbildningar
Forskningsinfrastrukturer
Institutioner
Innovationer och entreprenörskap
Teknikparker
Vetenskapsfestivalen

Chalmers styrkeområden
Chalmers styrkeområden skall möta utmaningar, som är avgörande för omställningen till ett hållbart samhälle. Områden har valts där

Chalmers kan ta ansvar genom gränsöverskridande forskning, utbildning och innovationskraft.
Våra styrkeområden är:
Energi
Informations- och kommunikationsteknik
Livsvetenskaper och teknik
Materialvetenskap *(engelsk webbplats)*
Nanovetenskap och nanoteknik *(engelsk webbplats)*
Produktion
Samhällsbyggnad **Transport**
Institutioner

- **Arkitektur**
- **Biologi och bioteknik**
- **Bygg- och miljöteknik**
- **Data- och informationsteknik**
- **Energi och miljö**
- **Fundamental fysik**
- **Kemi och kemiteknik**
- **Matematiska vetenskaper**
- **Material- och tillverkningsteknik**
- **Mikroteknologi och nanovetenskap**
- **Produkt- och produktionsutveckling**
- **Rymd- och geovetenskap**
- **Signaler och system**
- **Sjöfart och marin teknik**
- **Teknikens ekonomi och organisation**
- **Teknisk fysik**
- **Tillämpad IT**
- **Tillämpad mekanik**

Kontakta sidansvarig
Publicerad: fr 17 jun 2011 Ändrad: fr 16 jan 2015

Kungl. Tekniska högskolan

100 44 STOCKHOLM
Tfn: 08-790 60 00
E-post: registrator@kth.se
Webb: http://www.kth.se/

Utbildningar i världsklass
Här på Sveriges främsta tekniska universitet kan du utbilda dig till civilingenjör, arkitekt, lärare och högskoleingenjör och samtidigt vara en del av ett rikt och varierat studentliv. En utbildning på KTH ger dig möjligheter att utvecklas och göra karriär i teknikens framkant, både i Sverige och utomlands. Vi har nio olika ämnesområden med tillhörande utbildningar.

KTH:s ämnesområden
Arkitektur, samhällsbyggnad och byggteknik **se 71+72**
Energi och miljö
Lärarutbildning
Kemi- och bioteknik
IT och Datateknik
Elektroteknik, teknisk fysik och tillämpad matematik
Maskinteknik, industriell teknik och ekonomi
Medicinsk teknik
Öppen ingång och behörighetsgivande utbildningar

Ledning och organisation

Skolorganisationen

KTH:s verksamhet är organiserad i skolor. Under dessa sorterar KTH:s institutioner, centrumbildningar och grundutbildningsprogram. Utbildning och forskning bedrivs inom ramen för KTH:s skolor. Vid KTH:s centrumbildningar bedrivs verksamhet framför allt inom nya forskningsområden, ofta i samarbete med samhälle och näringsliv. KTH:s centra har alltid en organisatorisk samhörighet med en skola vid KTH.

Skolornas webbplatser

Kungl. Tekniska högskolan

Skolan för arkitektur och samhällsbyggnad **se 71+72**
Skolan för bioteknologi
Skolan för kemivetenskap
Skolan för datavetenskap och kommunikation
Skolan för elektro- och systemteknik
Skolan för informations- och kommunikationsteknik
Skolan för industriell teknik och management
Skolan för teknikvetenskap
Skolan för teknik och hälsa
Skolan för teknikvetenskaplig kommunikation och lärande

Luleå tekniska universitet

971 87 LULEÅ
Tfn: 0920-49 10 00
E-post: universitetet@ltu.se
Webb: http://www.ltu.se/

Sök
Kontakta LTU
Nyheter och media
Lediga jobb

För näringslivet
För dig inom skola/förskola
För alumn

Vetenskapens hus i Luleå
Kalendarium
Organisation och fakta
Institutioner
Byggnader och miljöer
Bibliotek / LRC
Strategi och vision 2020

Organisation och fakta

Luleå tekniska universitet är Skandinaviens nordligaste tekniska universitet med forskning och utbildning i världsklass. Vår forskning bedrivs i nära samarbete med företag som Bosch, Ericsson, Scania, LKAB, SKF och ledande internationella universitet. Luleå tekniska universitet omsätter totalt 1,6

miljarder kronor per år. Vi är idag 1700 anställda och 16 000 studenter.

Vår vision 2020

Luleå tekniska universitet utvecklar det attraktiva hållbara samhället genom forskningsresultat som förändrar, utbildningar som utmanar och individer som samverkar.

LTU:s institutioner

Luleå tekniska universitet

Ekonomi, teknik och samhälle

Institutionen för ekonomi, teknik och samhälle (ETS) har cirka 200 anställda som bedriver forskning och utbildning inom både teknisk och samhällsvetenskaplig sektor.**se även 658**

Luleå tekniska universitet

Konst, kommunikation och lärande

Institutionen för konst, kommunikation och lärande (KKL) är en akademisk mötesplats där konstnärliga och vetenskapliga perspektiv på kunskap och lärande sammanflätas.**se även 70**

Luleå tekniska universitet

Hälsovetenskap

Institutionen för hälsovetenskap tillhör den filosofiska fakulteten och har följande program: arbetsterapeut, hälsovägledare, röntgensjuksköterska, sjuksköterska, sjukgymnast och specialistsjuksköter...**se även 61**

Luleå tekniska universitet

Samhällsbyggnad och naturresurser

Mänskligheten står inför gigantiska utmaningar inom områdena energi, råvaror, miljö, vatten och säkerhet. Genom forskning och utbildning inom gruv-, bygg- och miljöområdet tar vi ansvar för utveckling...**se även 71**

Luleå tekniska universitet

System- och rymdteknik

Världsledande forskning och utbildning med stark experimentell och tillämpad profil inom teknisk fysik, elektroteknik, datateknik, rymdteknik och systemvetenskap.

Luleå tekniska universitet

Teknikvetenskap och matematik

Institutionen för teknikvetenskap och matematik har framgångsrika forskargrupper, erkända utbildningsprogram och uppskattade lärare. Våra forskningsresultat brukar ofta presenteras på internationella ...

Luleå tekniska universitet

Luleå tekniska universitet är i stark tillväxt med världsledande kompetens inom flera forskningsområden. Vår forskning bedrivs i nära samarbete med företag som Bosch, Ericsson, Scania, LKAB, SKF och ledande internationella universitet. Luleå tekniska universitet omsätter totalt 1,6 miljarder kronor per år. Vi är idag 1 700 anställda och 16 000 studenter.

Forskning och forskarutbildning

Forskningen vid Luleå tekniska universitet är till övervägande del tillämpad och sker i nära samarbete med internationella och nationella

företag och samarbetspartners.
Forskningen omsätter mer än 900 miljoner kronor och är indelad i 72 forskningsämnen.
Läs mer »

Omsättning
Luleå tekniska universitet omsätter 1,6 miljarder kronor per år. Vi är idag 1 700 anställda och 16 000 studenter.
Läs mer »

Fakta på fickan 2015
En snabb överblick av universitetets organisation och fakta.
Läs mer »

Utbildning på grund- och avancerad nivå
Siffror kring studenter och utbildningar vid Luleå tekniska universitet. Samtliga siffror är hämtade från årsredovisningen 2014.
Läs mer »

Personal
Totalt antal anställda vid universitetet är 1 700 personer
Läs mer »

Organisationsschema
Läs mer »

Historik från 1971 och framåt

Strategi, vision och mål 2020

Luleå tekniska universitet – ett ledande tekniskt universitet för attraktiv och hållbar utveckling.
Vi är ett ledande tekniskt universitet som tillsammans med omvärlden bygger det attraktiva hållbara samhället. Genom vår forskning och utbildning som präglas av kreativitet, nytänkande, initiativförmåga och ansvar formar vi den värld vi lever i – med kommande generationer i åtanke.

Institutionen för ekonomi, teknik och samhälle

Hos oss möts forskare av hög nationell och internationell klass i en kreativ, nyskapande och produktiv miljö. Ett flertal av våra ämnen och avdelningar rankas som bäst i Sverige.

Institutionen har ledande verksamhet inom ekonomi, arbetsvetenskap, innovationer, naturresurser, miljö och energi. Drygt 60 procent av forskningen är externfinansierad och sker i nära samarbete med samhället, offentliga aktörer och näringslivet. Stora finansiärer är Vinnova, EU och svenska företag.

Vi bedriver tekniska och samhällsvetenskapliga utbildningar och ansvarar för ett stort antal utbildningsprogram. Exempelvis civilekonomprogrammet och civilingenjörsutbildningar som Industriell ekonomi och Teknisk design.

Ekonomi, teknik och samhälle har cirka 200 anställda och bedriver forskning inom 13 forskningsämnen, 4 forskarutbildningsämnen och 2 centrumbildningar varav ett Excellence Centre. Institutionen utbildar varje år drygt 4000 studenter fördelat på 16 utbildningsprogram och ett stort antal fristående kurser. Du hittar oss i A- och F-huset på LTU i Luleå.

Nyheter och aktuellt
Kalendarium
Verksamhet
- Starka forsknings- och innovationsområden
- Forskning
- Utbildning på forskarnivå
- Grundutbildning och avancerad utbildning
- Uppdragsutbildning

Avdelningar
- Arbetsvetenskap
- Industriell ekonomi
- Innovation och design
- Samhällsvetenskap

Centrumbildningar
Kontakta oss
- Ledningsgrupp
- Administration
- Grund- och forskarutbildning

Institutionen för konst, kommunikation och lärande

Institutionen för konst, kommunikation och lärande är en akademisk mötesplats som innefattar både Musikhögskolan och Teaterhögskolan. Här sammanflätas konstnärliga och vetenskapliga perspektiv på kunskap och lärande.

Vi har utbildningar inom medier, upplevelseproduktion, lärarutbildningar, musik, teater och dans. Forskning och konstnärligt utvecklingsarbete är en viktig del av vår verksamhet och vid institutionen finns ett stort antal professorer och lektorer som arbetar med forskning och undervisning.

Institutionen har ca 250 anställda, omfattar sju forskningsämnen och består av tre avdelningar med verksamhet på tre campusorter.

Nyheter och aktuellt
Verksamhet
- Om oss
- Starka forsknings- och innovationsområden
- Forskning
- Utbildning på forskarnivå
- Studior och utrustning
- Grundutbildning och avancerad utbildning
- Uppdragsutbildning

Avdelningar
- Medier, ljudteknik, upplevelseproduktion och teater
- Musik och dans
- Pedagogik, språk och ämnesdidaktik

Kontakta oss

Institutionen för hälsovetenskap

Institutionen för hälsovetenskap tillhör den filosofiska fakulteten och har följande program, arbetsterapeutprogrammet, hälsovägledarprogrammet, röntgensjuksköterskeprogrammet, sjuksköterskeprogrammet, fysioterapeutprogrammet och specialistsjuksköterskeprogrammen (med ett flertal inriktningar).

Institutionens verksamhet genomförs vid campus Luleå. Flera av utbildningarna och de flesta fristående kurser genomförs i distansform. Vid institutionen finns forskningsämnena arbetsterapi, omvårdnad och fysioterapi. Dessutom sker forskarutbildning inom ämnesområdet Hälsovetenskap.

Vi är cirka 107 anställda, varav 23 doktorander, sju professorer och åtta biträdande professorer.

- Nyheter och aktuellt
- Kalendarium
- Verksamhet
  - Om oss
  - Starka forsknings- och innovationsområden
  - Forskning
  - Utbildning på forskarnivå
  - Forskarskola
  - Grundutbildning och avancerad utbildning
  - Uppdragsutbildning
- Avdelningar
  - Hälsa och rehabilitering
  - Medicinsk vetenskap
  - Omvårdnad
- Centrumbildning
- Kontakt

Institutionen för samhällsbyggnad och naturresurser

Mänskligheten står inför gigantiska utmaningar inom områdena energi, råvaror, miljö, vatten och säkerhet. Genom forskning och utbildning inom gruv-, bygg- och miljöområdet tar vi ansvar för utvecklingen av ett långsiktigt hållbart samhälle.

Vår forskning och utbildning har en stark experimentell och tillämpad profil med flera stora och välutrustade laboratorier. Verksamheten kvalitetssäkras av våra engagerade professorer och lektorer i ett exklusivt och framgångsrikt samarbete med näringslivet och den offentliga sektorn. 70 % av vår forskning är externfinansierad och vi har ett väl utvecklat internationellt samarbete med universitet i alla världsdelar.

Vi är ca 350 personer med ett 50-tal nationaliteter, varav 200 doktorander och drygt 50 professorer. Du hittar oss i F-huset och C-huset på campusområdet i Luleå.

- Nyheter och aktuellt
- Kalendarium
- Verksamhet
  - Om oss
  - Starka forsknings- och innovationsområden
  - Forskning
  - Utbildning på forskarnivå
  - Laboratorium och utrustning
  - Grundutbildning och avancerad utbildning
  - Uppdragsutbildning
- Avdelningar
  - Arkitektur och vatten

Byggkonstruktion och -produktion
Drift, underhåll och akustik
Geoteknologi
Geovetenskap och miljöteknik
Kemiteknik
Mineral och metallurgi
Centrumbildningar
Kontakta oss

Institutionen för system- och rymdteknik

Världsledande forskning och utbildning med stark experimentell och tillämpad profil.

Hos oss kan du utbilda dig till civilingenjör inom teknisk fysik och elektroteknik, datateknik eller rymdteknik eller till systemvetare. Vi driver även flera internationella Mastersutbildningar inom Erasmus Mundussamarbetet.

På Institutionen för system- och rymdteknik arbetar 160 personer varav 60 är doktorander och 55 lärare och forskare. Du hittar oss i A-huset på campusområdet i Luleå, på Rymdcampus i Kiruna och på LTU i Skellefteå.

Nyheter och aktuellt
Kalendarium
Verksamhet
Starka forsknings- och innovationsområden
Forskning
Utbildning på forskarnivå
Laboratorium och utrustning
Grundutbildning och avancerad utbildning
Avdelningar
Datavetenskap
EISLAB
Rymdteknik
Signaler och system
Centrumbildningar
Kontakta oss

Institutionen för teknikvetenskap och matematik

Institutionen för teknikvetenskap och matematik har framgångsrika forskargrupper, erkända utbildningsprogram och uppskattade lärare. Våra forskningsresultat brukar ofta presenteras på internationella konferenser.

Vår forskning innefattar bland annat materialvetenskap om trä, kompositer och metaller. Det kan gälla frågor som processer vid förgasning och förbränning och hur man kan optimera konstruktioner med avseende på funktion och produktion.

Bland våra civilingenjörsprogram finns Hållbar energiteknik och Maskinteknik. Vi har ett internationellt program inom Materialteknik och bland de senast tillkomna programmen finns högskoleingenjör i Elkraftteknik. Det goda samarbetet med industrin ger studenterna möjlighet att arbeta med skarpa projektuppgifter i sin utbildning.

Institutionen har ca 300 anställda och bedriver forskning inom 20 forskningsämnen och 7 centrumbildningar. Du hittar oss i E-huset på campusområdet i Luleå och på LTU i Skellefteå. Vi ansvarar också för forskningen vid LTU Green Fuels i Piteå.

- Nyheter och aktuellt
- Verksamhet
  - Om oss
  - Starka forsknings- och innovationsområden
  - Forskning
  - Utbildning på forskarnivå
  - Nationella forskarskolan i tribologi
  - Laboratorium och utrustning
  - Grundutbildning och avancerad utbildning
- Avdelningar
  - Träteknik
  - Matematiska vetenskaper
  - Energivetenskap
  - Material- och solidmekanik
  - Maskinelement
  - Materialvetenskap
  - Strömningslära och experimentell mekanik
  - Produkt- och produktionsutveckling
  - LTU Green Fuels
- Centrumbildningar
- Kontakta oss

Blekinge tekniska högskola

371 79 KARLSKRONA
Tfn: 0455-38 50 00
E-post: registrator@bth.se
Webb: http://www.bth.se/

Hem

Utbildning
UTBILDNINGAR HT2015
INGENJÖRSUTBILDNINGAR

Blekinge tekniska högskola
HÄLSA OCH VÅRD se även 61

Blekinge tekniska högskola
FYSISK PLANERING se även 71+72

DATAVETENSKAP OCH PROGRAMVARUTEKNIK
DIGITALA MEDIER OCH SPELTEKNIK
UTBILDNINGAR PÅ DISTANS
INTERNATIONELLA PÅBYGGNADSUTBILDNINGAR
FÖRBEREDANDE UTBILDNINGAR
PROGRAM OCH KURSER HT2015
BLÄDDRA I UTBILDNINGSKATALOGEN
MÖT EN BTH:ARE
STUDENTLIV PÅ BTH
STUDIEVÄGLEDNING

BTH-student

STUDENTPORTALEN - GENVÄGAR
STUDENTPORTALEN
REGISTRERING
ANMÄLAN TILL TENTAMEN
LADOK INTYG
MINA KONTAKTUPPGIFTER
STUDENTCENTRUM
SCHEMA FÖR KURSER
BIBLIOTEK
WEBBMAIL
IT'S LEARNING - LÄRPLATTFORM

Forskning
FORSKNING
UTBILDNING PÅ FORSKARNIVÅ
TOPPRANKINGAR
KONTAKTER
FORSKNINGSOMRÅDEN

Samverkan
SAMVERKAN
SAMVERKAN MED FORSKARE
SAMVERKAN MED STUDENTER
SAMVERKAN MED SKOLOR
UPPDRAGSUTBILDNING
VÅRA ERBJUDANDEN
INNOVATION OCH UTVECKLING
KOMPETENSUTVECKLING
KUNSKAPSUTVECKLING
MARKNADSFÖRING
PERSONALFÖRSÖRJNING

Ingenjörsutbildningar - leder till framtidens yrken

Vill du vara med och utveckla framtidens teknik? Då ska du plugga till ingenjör. Vi erbjuder utbildningar som ger både civilingenjörsexamen och högskoleingenjörsexamen.

Civilingenjör i datorsäkerhet 300 hp
Civilingenjör i industriell ekonomi 300 hp
Civilingenjör i maskinteknik 300 hp
Civilingenjör i spel- och programvaruteknik 300 hp
Högskoleingenjör i maskinteknik 180 hp

Hälsa och vård - morgondagens vårdare - framtidens specialister

Utbildningar inom hälsa och vård passar dig som på olika sätt vill arbeta med människors hälsa och ohälsa. Efter examen är du attraktiv

Sjuksköterskeprogrammet 180 hp
Specialistsjuksköterskeprogram med inriktning mot vård av äldre 60 hp

Fysisk planering - planering och gestaltning av vår livsmiljö

På BTH har vi en unik utbildning till planeringsarkitekt som arbetsmarknaden efterfrågar. Du utbildas i att undersöka och förstå hur vår byggda miljö fungerar samt i att utarbeta förslag till omvandling av städer och landskap. Du lär dig även att presentera förslagen på ett attraktivt sätt, i ord och bild, med analog och digital teknik.

Fysisk planering 180 hp
Magisterprogram i hållbar stadsplanering 60 hp
Gemensamt masterprogram i europeisk planering, miljöpolicyoch regional utveckling 120 hp
Masterprogram i strategisk fysisk planering 120 hp
Masterprogram i stadsplanering 120 hp

Datavetenskap och programvaruteknik- utveckla framtidens programvara in real life

Datavetenskap och programvaruteknik passar dig som vill utveckla programvara i nya produkter och tjänster. Genom BTH:s samarbete med industrin får du tidigt kontakt med näringslivet och ditt framtida yrke.

Civilingenjör i datorsäkerhet 300 hp
Civilingenjör i spel- och programvaruteknik 300 hp
IT-säkerhet 180 hp
International Software Engineering 180 hp
Software Engineering 180 hp
Webbprogrammering 180 hp
Masterprogram i Software Engineering 120 hp
Masterprogram i datavetenskap 120 hp

Digitala medier och spelteknik - det handlar om berättelser

Du ägnar dig åt berättande och de uttrycksmedel som behövs för att fånga, övertyga, glädja och underhålla. Inom digitala medier krävs en mängd olika kompetenser för framtidens digitala upplevelser. Medieutvecklingen går i en rasande fart, men i grunden ligger alltid berättelsen och den form du väljer att ge den.

Civilingenjör i spel- och programvaruteknik 300 hp
Spelprogrammering 180 hp
Digital ljudproduktion 180 hp
Digital bildproduktion 180 hp
Digitala spel 180 hp

Technical artist i spel 180 hp
Webbutveckling 180 hp

Utbildningar på distans - ger dig möjlighet att vara flexibel

Det finns många som vill studera på universitet eller högskola, men som gärna vill göra det hemifrån. Distansstudier ger dig stora möjligheter att själv planera dina studier. På BTH erbjuder vi två distansutbildningen Produktutveckling 120 hp och MBA-programmet 60hp.

Produktutveckling 120 hp Halvfart
Produktutveckling 120 hp Helfart
MBA-programmet 60 hp Halvfart

Internationella påbyggnadsutbildningar - vill du läsa vidare efter din akademiska grundutbildning?

Genom ett master- och magisterprogram får du möjlighet att fördjupa dig inom ditt område, antingen för att öka din kompetens för ytterligare utmaningar inom yrkeslivet eller som en grund för framtida forskarstudier. Du läser i en internationell miljö och alla master- och magisterprogram ges på engelska.

Gemensamt masterprogram i europeisk planering, miljöpolicy och regional utveckling 120 hp
Masterprogram i datavetenskap 120 hp
Masterprogram i maskinteknik med inriktning mot strukturmekanik 120 hp
Masterprogram i Elektroteknik med inriktning mot signalbehandling 120 hp
Masterprogram i Elektroteknik med inriktning mot telekommunikationssystem 120 hp
Masterprogram i Hållbar produkt- och tjänsteinnovation 120 hp
Masterprogram i Software Engineering 120 hp
Magisterprogram i hållbar stadsplanering 60 hp
Magisterprogram i strategiskt ledarskap för hållbarhet 60 hp
MBA-programmet 60 hp Halvfart

Forskningsområden vid BTH

Nedan presenteras BTH:s olika forskningsområden:

Datavetenskap
Folkhälsovetenskap
Fysisk planering
Hållbar utveckling
Innovation
Interaktionsdesign
Maskinteknik
Matematik
Programvaruteknik
Radiokommunikation
Teknovetenskapliga studier
Telekommunikationssystem
Tillämpad hälsoteknik
Tillämpad signalbehandling
Utveckling av digitala spel
Vårdvetenskap

Göteborgs universitet
IT-fakulteten
412 96 Göteborg
Tel: 46 (0)31-786 00 00
Fax: 46 (0)31-772 48 99
Besöksadress: Kuggen, Lindholmsplatsen 1, Lindholmen
E-post: ITN-kansliet@gu.se
Webbsida: www.itufak.gu.se

IT-fakulteten

IT-fakulteten består av universitetsverksamheten vid de två institutionerna data- och informationsteknik och tillämpad informationsteknologi.

Vi bedriver IT-relaterad forskning och utbildning inom allt från abstrakt matematik och högteknologiska tillämpningar till samhällsvetenskapliga undersökningar av IT-användningens konsekvenser.

Båda institutionerna är integrerade mellan Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola, vilket resulterar i stor kompetens och bredd.

IT-fakulteten är också en påtagligt internationell fakultet med forskare, doktorander och studenter från ett 30-tal olika länder.

- Institutionen för data- och informationsteknik
- Institutionen för tillämpad informationsteknologi

Karlstads universitet
Institutionen för ingenjörs- och kemivetenskap
Byggteknik, miljö- och energisystem, kemi, kemiteknik **se även 5**

Karlstads universitet
Institutionen för ingenjörsvetenskap och fysik
Elektroteknik, fysik, maskinteknik, materialteknik **se även 5**

Linköpings universitet
Tekniska fakulteten

Linnéuniversitetet
Fakulteten för teknik

Lunds universitet
Lunds tekniska högskola – LTH
Kontaktinformation Lunds tekniska högskola
Lunds tekniska högskolas webbplats

Gemensamma institutioner för Lunds tekniska högskola och Naturvetenskapliga fakulteten

Lunds universitet
Kemicentrum
Matematikcentrum
Fysiska institutionen **se även 5**

Mittuniversitetet
Följande avdelningar ingår i
FAKULTETEN FÖR NATURVETENSKAP, TEKNIK OCH MEDIER (NMT)
Avdelningen för:
Arkiv- och datavetenskap (ADV)

Data- och systemvetenskap (DSV)
Ekoteknik- och hållbart byggande (EHB)
Elektronikkonstruktion (EKS)

Mittuniversitetet
Industridesign (IND) **se även 66/68+ 69**

Informations- och kommunikationssystem (IKS)
Kemiteknik (CHE)
Kvalitetsteknik, maskinteknik och matematik (KMM) **se även 5**
Medie- och kommunikationsvetenskap (MKV)
Naturvetenskap (NAT) **se även 5**
Ämnesdidaktik och matematik (DMA) **se även 5**

Umeå universitet
Teknisk-naturvetenskaplig fakultet
(t.ex. arkitektur, matematik, teknik, fysik, kemi) **se även 72+ 5**

Uppsala universitet
Teknisk-naturvetenskapliga vetenskapsområdet
Matematisk-datavetenskapliga sektionen
Fysiska sektionen
Tekniska sektionen
Kemiska sektionen
Biologiska sektionen
Geovetenskapliga sektionen
Teknisk-naturvetenskapliga vetenskapsområdet, centrumbildningar mm **se även 5**

Örebro universitet
Naturvetenskap och teknik **se även 5**

Linköpings universitet

Institutionen för datavetenskap (IDA)

Stockholms universitet
Institutionen för data- och systemvetenskap

Högskolan i Borås
Sektionen för ingenjörsvetenskap

Högskolan i Borås
Sektionen för textilteknologi

Högskolan i Borås
Sektionen för informationsteknologi

Högskolan Dalarna
Akademin Industri och samhälle **se även 66/68+69**

Högskolan i Gävle-
Akademin för teknik och miljö

Högskolan i Halmstad
Akademin för ekonomi, teknik och naturvetenskap
På Akademin för ekonomi, teknik och naturvetenskap finns dessa ämnesområden representerade. Samtidigt som dessa utvecklas inom respektive ämne, pågår samarbeten över ämnesgränserna i såväl utbildning och forskning som genom samverkan med omgivande samhälle.

Högskolan i Jönköping
Tekniska Högskolan.

Högskolan Kristianstad
Datavetenskap

Högskolan i Skövde
Institutionen för informationsteknologi

Högskolan i Skövde
Institutionen för ingenjörsvetenskap

Högskolan Väst
Institutionen för ekonomi och IT

Högskolan Väst
Institutionen för ingenjörsvetenskap

Malmö högskola
Teknik och samhälle

Mälardalens högskola
Akademin för ekonomi, samhälle och teknik (EST)
Akademin samlar utbildning och forskning inom ett brett område – från företagsekonomi, nationalekonomi och statsvetenskap, till energi-, miljö- och byggnadsteknik.
Till akademin EST:s webbplats

Mälardalens högskola Akademin för innovation, design och teknik (IDT)
Akademin för innovation, design och teknik, med verksamhet både i Eskilstuna och Västerås, utbildar studenter till bland annat innovatörer, entreprenörer, illustratörer, textdesigners, informatörer, nätverkstekniker och ingenjörer inom produktdesign, produktion och logistik, robotik, datavetenskap eller flygteknik.

Vid akademin forskar mer än 100 medarbetare inom bland annat inbyggda system, intelligenta sensorsystem eller innovation och produktrealisering.
Till akademin IDT:s webbplats

Södertörns högskola
Naturvetenskap, miljö och teknik
På institutionen för naturvetenskap, miljö och teknik bedrivs utbildning och forskning inom ämnena miljövetenskap, medieteknik och informatik, turismvetenskap, biologi, matematisk didaktik, måltidskunskap och geografi. Detta utgör grunden till en mångvetenskaplig miljö med starkt fokus på tvärvetenskap.

Högskolan Kristianstad
Datalogi

Högskolan Kristianstad
Elektronik

SW 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.

630 Allmänt. 631 Allmänna lantbruksverksamheter, allmän lantbruksekonomi. 632 Växtsjukdomar, växtförädling o d. 633Växtodling (åkerbruk) o d. 634 Skogsbruk o d , frukt- o bärodling. 635 Träd-gårdsodling o d. 636 Djurhållning. 637 Djurprodukter. 638 Biodling, silkesodling o d. 639 Jakt, viltvård, fiske, fiskevård, sjövård, o d.
(SAB Qd, Qe, Qf, Qg. DC, DK 63, industrier dock till 66/69)

Jordbruksverket
Jordbruksverket (SJV) är förvaltningsmyndighet på det jordbrukspolitiska området och har ansvar för frågor som gäller jordbruk, djurhållning, trädgård, rennäring och landsbygdsutveckling. SJV är även chefsmyndighet för landets distriktsveterinärer.

Ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård
Ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård prövar bland annat frågor om disciplinansvar för djurhälsoper-sonal samt återkallelse av legitimation.

Statens veterinärmedicinska anstalt
Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) arbetar för en god djurhälsa genom att förebygga, diagnostisera och bekämpa smittsamma sjukdomar hos djur.

Centrala djurförsöksetiska nämnden
Centrala djurförsöksetiska nämnden prövar överklagan-den av beslut som fattats av en regional djurförsöksetisk nämnd och utför utvärderingar i efterhand av djurförsök.

Livsmedelsverket
Livsmedelsverket (SLV) är förvaltningsmyndighet för frågor som gäller livsmedel inklusive dricksvatten och har till uppgift att i konsumenternas intresse verka för säkra livsmedel av god kvalitet, redlighet i livsmedelshante-ringen och goda matvanor.

Sametinget
Sametinget är ett samiskt folkvalt organ som ska till-varata samiska intressen och är samtidigt en statlig förvaltningsmyndighet. Den grundläggande uppgiften är att verka för en levande samisk kultur.

Styrelsen för samefonden
Fondens medel används för att främja rennäring, samisk kultur och samiska organisationer. Webbplats saknas, för att komma i kontakt hänvisas till Landsbygdsdeparte-mentet.

Sveriges lantbruksuniversitet
Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) ansvarar för kun-skapsuppbyggnad och kompetensförsörjning inom bio-logiska naturresurser och biologisk produktion.

Skogsstyrelsen
Skogsstyrelsen är förvaltningsmyndighet för frågor som rör skogsbruket och har till uppgift att verka för att landets skogar ska vårdas och brukas så att skogen ger en uthålligt god avkastning samtidigt som biologisk mång-fald bevaras. Myndigheten arbetar också med att lyfta fram skogens värden för rekreation och friluftsliv.

Harpsundsnämnden
Besöksadress: Harpsund
Postadress: 640 31 Mellösa
Tfn: 0157-600 03
Fax 0157-607 85
E-post: per.rudengren@telia.com

Arbetsområde: Harpsundsnämnden har hand om driften av jord- och skogsbruket vid statsministerns representa-tionsbostad Harpsund

Genteknikнämnden
Box 1380, 171 27 Stockholm
Telefon 08 - 508 846 30
Ska genom rådgivande verksamhet främja en etiskt försvarbar och säker användning av gentekniken.

Sveriges lantbruksuniversitet

Box 7070
750 07 UPPSALA
Tfn: 018-67 10 00
E-post: registrator@slu.se
Webb: http://www.slu.se/

Hem (Om SLU)
Verksamhetsidé, vision, mål och strategi
Mer om SLU - fakta, historik och högtider
Orter och enheter vid SLU
Organisation, styrelse och ledning
Inköp vid SLU
Pressrum
Lediga anställningar
Kontakta SLU

Om SLU
De största campusområdena finns i Alnarp, Skara, Umeå och Uppsala. På ett trettiotal orter därutöver finns utbildningar, forskning och försöksverksamhet.

Miljö, naturbruk och livsvetenskaper

SLU är ett universitet med samlad kunskap om ett hållbart nyttjande av de biologiska naturresurserna, inom miljö och inom livsvetenskaperna.

Verksamheten spänner från gener och molekyler till biologisk mångfald, djurhälsa, bioenergi och livsmedelsförsörjning. Samhällsplanering, hållbar utveckling av stad och land, samt globala frågor, som ett förändrat klimat, finns också på agendan.

I stora drag handlar det om hur man med bibehållen välfärd för människor och djur kan bruka biologiska naturresurser i skog, mark och vatten utan att förbruka dem. Denna grundtanke genomsyrar universitetets utbildning, forskning och miljöanalys.

SLU:s kunskap är efterfrågad såväl hos beslutsfattare som inom den gröna sektorn (jordbruk, skogsbruk, fiske, industri etc.).

Verksamhetsidé, vision, mål och strategi

Här presenteras SLU:s verksamhetsidé, vision, värdegrund och strategiska mål för verksamheten. Strategier och utvärderingar når du via knappen.

Verksamhetsidé
SLU utvecklar kunskapen om de biologiska naturresurserna och människans förvaltning och hållbara nyttjande av dessa.
Detta sker genom utbildning, forskning och miljöanalys i samverkan med det omgivande samhället.

Vision
SLU är ett universitet i världsklass inom livs- och miljövetenskaper.

Värdegrund
SLU:s värdegrund uttrycker organisationens gemensamma grundläggande värderingar. Dessa ger vägledning i vardagen genom att beskriva vad som är själva utgångspunkten för verksamheten, för

kontakten med omvärlden och för hur vi beter oss mot varandra och andra. Samtliga SLU-anställda omfattas av värdegrunden.
Grundläggande värderingar är:

- vetenskaplighet
- kreativitet
- öppenhet
- ansvarstagande

Dessutom finns följande sex grundläggande principer:

- demokrati
- legalitet
- objektivitet, saklighet och likabehandling
- fri åsiktsbildning
- respekt
- effektivitet och service

Strategiska mål

SLU:s gemensamma mål är att

- verksamheten är av högsta internationella klass och kännetecknas av en stark koppling mellan utbildning och forskning,
- forskning, utbildning och fortlöpande miljöanalys bedrivs i samverkan med utvalda lärosäten, sektorerna och samhället i övrigt,
- forskningens resultat är kända och nyttjas i samhället,
- ha en stark internationell dimension, bl.a. genom strategisk samverkan med utländska universitet och forskningsinstitut,
- vi stärker Sveriges ställning som kunskapsnation och bidrar till utveckling av global förvaltning och hållbart nyttjande av naturresurser,
- studenter och personal har en arbetsmiljö och arbetsförutsättningar som tillhör de mest attraktiva,
- organisationen är väl fungerande med ett tydligt ledarskap och en effektiv resursanvändning,
- jämställdhets- och mångfaldsperspektivet har en stark ställning i hela verksamheten,
- personal och studenter är våra bästa ambassadörer.

Mål för forskningen

SLU:s mål för forskningen är att

- fokusera på områden av strategisk betydelse för SLU:s verksamhetsidé och utbildningsuppdrag,
- den är av högsta kvalitet och internationellt ledande inom sådana strategiska områden,
- erbjuda miljöer som främjar och stimulerar nydanande excellent forskning.

Mål för utbildningen

SLU:s mål för utbildning på grund- och avancerad nivå är att

- utbildningen uppfyller såväl högt ställda vetenskapliga och pedagogiska kvalitetskrav som samhällets behov av kompetens inom SLU:s utbildningsområden,
- den är attraktiv och konkurrenskraftig både i ett nationellt och internationellt perspektiv,
- utbildningsvolymen är större än år 2009 med en stor andel studenter på avancerad nivå.

Mål för utbildning på forskarnivå vid SLU är att

- doktorer utbildade vid SLU är eftertraktade för sin höga kompetens, nationellt såväl som internationellt,

- omfattningen av utbildningen är dimensionerad så att såväl forskning som övrig arbetsmarknad kan förses med forskarutbildad arbetskraft,
- rekrytera de bästa forskarstudenterna och att en ökad andel har anställning under studietiden,
- utbildningen i hög grad bedrivs inom ramen för forskarskolor i samverkan med näringsliv, offentlig sektor och internationella partners.

SLU:s mål för fort-, vidare- och uppdragsutbildning är att
- erbjuda attraktiva utbildningar inom det livslånga lärandet genom högskolemässig utbildning inom SLU:s sektorer.

Mål för fortlöpande miljöanalys
SLU:s mål för fortlöpande miljöanalys är att
- det finns en stark koppling mellan fortlöpande miljöanalys och övriga verksamhetsgrenar inom SLU
- verksamheten är ledande i Europa och bidrar aktivt till internationell utveckling av vetenskapligt grundad miljöanalys,
- leverera beslutsunderlag som medger att resursutnyttjande och miljökonsekvenser kan vägas samman.

Mål för stöd till kärnverksamheterna
SLU:s mål för stöd till kärnverksamheterna är att
- kärnverksamheterna erbjuds goda servicenivåer,
- minimera kostnaderna för stödverksamheten inom överenskommen service-nivå,
- ha en kvalitetssäkrad och effektiv myndighetsutövning.

Orter och enheter vid SLU

Här ser du var i landet SLU har verksamhet och hur universitetet är organiserat.

SLU-orter

Klickbar karta över Sverige med SLU:s verksamhetsorter utsatta. Läs om platserna med utbildning, forskning, försök och miljöanalys!

Enheter vid SLU

SLU har 36 institutioner vid 4 fakulteter, ett stort antal centrumbildningar och samarbetsprojekt samt en universitetsadministration.

Orter - karta över platser där SLU har verksamhet

SLU har verksamheten huvudsakligen förlagd till huvudorterna Alnarp, Skara, Uppsala och Umeå. Utbildning, forskning, försöksverksamhet och miljöanalys bedrivs dock på fler orter i landet.

- I listan hittar du SLU-orternas länkar till kartan.
- Använd google-kartan eller listan för att läsa mer om orten och hitta vägbeskrivningar.
- Karta över SLU:s fastighetsinnehav (sida på medarbetarwebben)
- **Enkel karta med alla SLU:s utbildningsorter utsatta.**

Platser där SLU, Sveriges lantbruksuniversitet har verksamhet. Klicka för att visa på större karta

SLU-orterna efter verksamhet - länkar till googlekartan

Huvudorter med utbildning och forskning

- Alnarp
- Skara
- Uppsala
- Umeå

Orter med utbildning

- Flyinge
- Skinnskatteberg
- Strömsholm
- Wången

Orter med forskning, försök och miljöanalys

Sjö och hav

- Drottningholm sötvattenslaboratoriet
- Karlskrona havsfiskelaboratoriet
- Lysekil havsfiskelaboratoriet
- Norrbyns marina forskningscentrum, Umeå
- Simpevarp kustlaboratoriets lokalkontor
- Väröbacka kustlaboratoriets lokalkontor
- Älvkarleby fiskeriförsöksstationen
- Örebro sötvattenslaboratoriet
- Öregrund kustlaboratoriet

Vilt- och landskapsekologi

- Grimsö forskningsstation

Jordbruk, trädgård och djurhållning

- Balsgård
- Götala nöt- och lammköttscentrum
- Hallfreda egendom
- Lanna försöksstation
- Lönnstorps fältförsöksanläggning
- Röbäcksdalen, forskningsstation
- Öjebyns försöksstation

Skogsbruk

- Asa försökspark
- Asa skogliga fältforskningsstation
- Jädraås försökspark
- Kulbäckslidens försökspark
- Siljansfors fältstation
- Siljansfors försökspark
- Skarhults försökspark
- Svartbergets fältforskningsstation
- Svartbergets försökspark
- Tönnersjöhedens försökspark
- Tönnersjöhedens fältstation

Enheter

SLU har 36 institutioner vid 4 fakulteter, ett stort antal centrumbildningar och samarbetsprojekt samt en universitetsadministration och ett bibliotek.

Institutioner och fakulteter

Rubrikens länk ovan leder till en sida med alla SLU:s institutioner och de fyra fakulteterna. Fakulteterna presenteras kort nedan.

- Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap (LTV-fak) har sin huvudsakliga verksamhet i Alnarp.
- Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap (NJ-fak) finns huvudsakligen i Uppsala.
- Fakulteten för skogsvetenskap (S-fak) har sin bas i Umeå med viss verksamhet i Uppsala och Alnarp.
- Fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap (VH-fak) finns huvudsakligen i Uppsala, men med viss verksamhet i Skara och Alnarp.

Centrumbildningar och samarbetsprojekt

En del är formella centrumbildningar medan andra främst är webbaserade samarbeten. Det rör sig om tvärvetenskapliga samarbeten med andra institutioner, fakulteter och/eller om samverkan med extern part.

Universitetsadministration

Ett strategiskt och administrativt stöd för universitetets och fakulteternas ledningar samt verksamheten i övrigt. Huvuddelen av administrationen vid SLU är belägen i Uppsala, men det finns även administrativa resurser på övriga huvudorter.

SLU-biblioteket

Institutioner och fakulteter

SLU har 36 institutioner och enheter, vilka här listas alfabetiskt. De är fördelade på fyra fakulteter, vilka presenteras i högerspalten.
Sju av institutionerna är fakultetsgemensamma, vilket markeras med siffror i listan och med förklaringar längst ner.

Dessutom finns det många **centrumbildningar och samarbetsprojekt** i vilka institutioner, fakulteter och externa parter samverkar.

Alla institutioner A-Ö

- **Akvatiska resurser**
- **Anatomi, fysiologi och biokemi**
- **Arbetsvetenskap, ekonomi och miljöpsykologi**
- **Biomedicin och veterinär folkhälsovetenskap**
- **Biosystem och teknologi** (2)
- **Ekologi** (1)
- **Ekonomi**
- **Energi och teknik**
- **Hippologutbildning**
- **Husdjurens miljö och hälsa**
- **Husdjurens utfodring och vård**
- **Husdjursgenetik**
- **Kemi och bioteknologi** (ersätter Kemi respektive Molekylärbiologi fr.o.m. 2014-01-01)
- **Kliniska vetenskaper**
- **Landskapsarkitektur, planering och förvaltning** (tidigare Landskapsarkitektur resp. Landskapsutveckling)
- **Livsmedelsvetenskap**

- **Mark och miljö** (1)
- **Mikrobiologi**
- **Norrländsk jordbruksvetenskap** (3)
- **Skogens biomaterial och teknologi**
- **Skogens ekologi och skötsel**
- **Skogens produkter**
- **Skoglig fältforskning**
- **Skoglig genetik och växtfysiologi**
- **Skoglig mykologi och växtpatologi** (1)
- **Skoglig resurshushållning** (1)
- **Skogsekonomi**
- **Skogsmästarskolan**
- **Stad och land** (4)
- **Sydsvensk skogsvetenskap**
- **Vatten och miljö**
- **Vilt, fisk och miljö**
- **Växtbiologi**
- **Växtförädling** **(tidigare Växtförädling och bioteknik)**
- **Växtproduktionsekologi**
- **Växtskyddsbiologi**

Sju av ovanstående institutioner är fakultetsgemensamma, markerat med siffror, som förklaras nedan:

1. Skoglig resurshushållning, Skoglig mykologi och växtpatologi, Ekologi samt Mark och miljö är gemensamma för NJ- och S-fakulteterna.
2. Biosystem och teknologi är gemensam för VH- och LTV-fakulteterna.
3. Norrländsk jordbruksvetenskap är gemensam för NJ- och VH-fakulteterna.
4. Stad och land är gemensam för NJ- och LTV-fakulteterna.

Gammelkroppa skogsskola

Box 64
682 22 FILIPSTAD
Tfn: 0590-910 10 el. 910 11
E-post: skogsskolan@gammelkroppa.pp.se
Webb: http://www.gammelkroppa.pp.se/

Välkommen till Gammelkroppa!
Mitt i den Värmländska skogen vid vildmarkssjön Yngens utlopp ligger Gammelkroppa, Sveriges minsta högskola som examinerar 25 skogstekniker vartannat år. Skogen är vår finaste resurs och vårt mål är att förmedla kompetens och väcka nyfikenhet kring den. Vi bedriver också flertalet skogliga utbildningar, jakter, restaurang och konferensverksamhet. Gammelkroppa ligger som en oas mellan vattnet och skogen och vår miljö lockar många besökare.
”Det är en ära att få förvalta en anläggning och skola som Gammelkroppa och vi vill ge alla som besöker oss en möjlighet att se och uppleva områdets genuina miljö och atmosfär.” Ronny Sjöqvist, Rektor och affärsledare, vid Gammelkroppa Skogsskola och Konferens

Julbordsdatum
23 SEPTEMBER, 2015 Det ringer för fullt på våra julbord! Kul! Vi plockar med oss godbitarna från förra året …
Läs mer »

Markberedning!
2 SEPTEMBER, 2015 Nu anordnar Gammelkroppa Förnyelsekurs för markberedningsförare i Natur och kulturmiljö den 2 …
Läs mer »

Nu öppnar vi bokningarna till årets julbord!
28 AUGUSTI, 2015 Vi hade tänkt vänta lite till, men eftersom det redan börjat ringa …
Läs mer »

Jägarexamen 7-8 oktober (+2 dagar)
26 AUGUSTI, 2015Nästa kurstillfälle blir ons-tors 7-8 oktober Mer information finns …
Läs mer »

Utbildning
Med en hög kompetens står Du dig stark inför framtiden. Hos oss på Gammelkroppa finns de kurser du behöver. Kursprogram …
Läs mer »

Konferenserbjudande!
2 dagars konferens med övernattning och 2-rätters middag! Från 1560kr per person (ex moms) ! För mer information klicka …
Läs mer »

Skogsteknikerprogrammet, 2 år, 120 hp
Gammelkroppa skogsskola ligger 1 mil ost om Filipstad i östra Värmland. Vi är en modern högskola som utbildar 25 skogstekniker vart annat år. Vi …
Läs mer »

Skogstekniker »
Fortbildning »
Planeraren »
Jägarexamen
Konferenserbjudande! »
Restaurang »
Boende »
Kontakt & styrelse »

Umeå universitet Centrum för samisk forskning .
Vaartoe/CeSam samordnar och initierar forskning i och om Sápmi, med fokus på samiska och andra urfolks kulturer, samhällen, historia och språk. Vaartoe/CeSam är ett nav för doktorander och forskare från olika discipliner inom universitetet. I samverkan med samiska aktörer, organisationer och samhälle skapar vi en positiv forskningsmiljö där kreativa möten och tankeutbyten berikar forskningen

Högskolan Dalarna
Akademin Industri och samhälle

SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.

‹640 Allmänt. 641 Livsmedel, matlagning. 642 Måltider, matservering, restauranger. 643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell. 644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d. 645 Användning av inventarier o d. 646 Personlig hygien och skönhetsvård, klädvård o d (utom tvätt o d). 647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster och utgifter mm. 648 Städnings-, rengörings- och tvät-tverksamheter o d. 649 Personvård, barnavård, hemsjukvård o d, allmänt hushållsarbete. Verksamheterna i avdelning 64 avser opolitiska verksamheter gällande användning avbl a enskilda o gemensamma bostäder mm och enskilda o gemensamma energi- och hygien- försörjningsanläggningar od. Politiska verksamheter utanför de demokratiskt valdas verksamheter i 35 ingår i 36-39.
(SAB Qc, Qm, Ohc, delar P, Qpdb, V. DC, DK 64, delar 62. DK 687.5)

640 Hushållsarbeten, energi- och hygienförsörjning o d : övergripande verksamheter.

640 Allmänt 6401 Registrering kunskaper od. 6402 Visioner, mål od. 6403 Värderingar od. 6404 Samband andra sektorer. 6405 Forskning, tidskrifter. 6406 Ekonomi, organisation. 6407 Utbildning o d. 6408 ”Hushållskunskap”. 6409 Hushållsverksamheterna historia
640 (DC, DK) 640 Hushållsverksamheter allmänt (DC 620, DK 62).
640 (SAB) Qc Hem och hushåll, allmänt. (Qcg Umgängeskonst till 79)

SW . 641 Matlagning. 642 Måltider, matservering.

Livsmedelsverket
Livsmedelsverket (SLV) är förvaltningsmyndighet för frågor som gäller livsmedel inklusive dricksvatten och har till uppgift att i konsumenternas intresse verka för säkra livsmedel av god kvalitet, redlighet i livsmedelshante-ringen och goda matvanor.

Örebro universitet
Restaurang- och hotellhögskolan

Umeå universitet
Kostvetenskap

Umeå universitet
Restauranghögskolan

Uppsala universitet
Institutionen för kostvetenskap

Södertörns högskola
Naturvetenskap, miljö och teknik
På institutionen för naturvetenskap, miljö och teknik bedrivs utbildning och forskning inom ämnena miljövetenskap, medieteknik och informatik, turismvetenskap, biologi, matematisk didaktik, måltidskunskap och geografi. Detta utgör grunden till en mångvetenskaplig miljö med starkt fokus på tvärvetenskap.

Högskolan Kristianstad
Mat- och måltidskunskap

SW . 643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.

Boverket
Boverket är den nationella myndigheten för samhällspla-nering, stadsutveckling, byggande och boende. Verket är central myndighet för frågor om byggd miljö och hus-hållning med mark- och vattenområden, för fysisk plane-ring, byggande och förvaltning av bebyggelsen och för boende- och bostadsfinansieringsfrågor.

Karlstads universitet
Institutionen för geografi, medier och kommunikation
Kulturgeografi, medie- och kommunikationsvetenskap, geografi, filmvetenskap, turismvetenskap

Örebro universitet
Restaurang- och hotellhögskolan

Mittuniversitetet
Turismvetenskap och geografi (TUG)

Uppsala universitet
Institutet för bostads- och urbanforskning (IBF)

Högskolan Dalarna
Akademin Industri och samhälle

Högskolan i Halmstad
Hållbar turismutveckling 120 hp

Södertörns högskola
Naturvetenskap, miljö och teknik
På institutionen för naturvetenskap, miljö och teknik bedrivs utbildning och forskning inom ämnena miljövetenskap, medieteknik och informatik, turismvetenskap, biologi, matematisk didaktik, måltidskunskap och geografi. Detta utgör grunden till en mångvetenskaplig miljö med starkt fokus på tvärvetenskap.

SW . 644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.

Elsäkerhetsverket
Elsäkerhetsverket arbetar för att förebygga att människor och egendom skadas av el. De arbetar också för att elek-triska apparater och elinstallationer är konstruerade och utförda på ett sådant sätt att de inte stör utrustning för radio och telekommunikation och andra apparater.

Elsäkerhetsverket
Box 4, 681 21 Kristinehamn
Telefon 0550-851 00
E-post: registrator@elsakerhetsverket.se

Elsäkerhetsverket
(Fr.o.m. 2015-01-01)
Elsäkerhetsverket arbetar för att förebygga att människor och egendom skadas av el. De arbetar också för att elektriska apparater och elinstallationer är konstruerade och utförda på ett sådant sätt att de inte stör utrustning för radio och telekommunikation och andra apparater.

Energimarknadsinspektionen
(Fr.o.m. 2015-01-01)
Utövar tillsyn över nätföretagen enligt ellagen samt utövar tillsyn över naturgasmarknaden m.m.

Energimyndigheten
(Fr.o.m. 2015-01-01)Energimyndigheten verkar inom olika samhällssektorer för att skapa villkoren för en effektiv och hållbar energianvändning och en kostnadseffektiv svensk energiförsörjning.

Kärnavfallsfonden
Kärnavfallsfondens styrelse förvaltar medel som avsatts i en fond för att finansiera framtida utgifter för använt kärnbränsle och annat radioaktivt avfall.

Oljekrisnämnden
(Fr.o.m. 2015-01-01) Oljekrisnämnden är en domstolsliknande myndighet som handlägger vissa ersättningsfrågor enligt oljekrislagen (1975:197).

Statens va-nämnd
(Fr.o.m. 2015-01-01)
Statens va-nämnd handlägger handlägger tvister om vatten och avlopp enligt lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster. Nämnden är första instans för mål från hela landet.

Svenska Kraftnät
(Fr.o.m. 2015-01-01)
Svenska Kraftnät sköter stamnätet för elkraft samt har systemansvaret för den svenska elförsörjningen. Detta ansvar innebär att se till att elsystemet kortsiktigt är i balans och att dess anläggningar samverkar driftsäkert. Svenska kraftnät är också systemansvarig för naturgas-marknaden.

Råd inom Miljödepartementets ansvarsområden
Följande råd ingår också i Miljödepartementets ansvarsområden:
- Naturvårdsverkets insynsråd
- Naturvårdsverkets tillsyns- och föreskriftsråd
- Naturvårdsverkets vetenskapliga råd för biologisk mångfald och ekosystemtjänster

Energimarknadsinspektionen
Utövar tillsyn över nätföretagen enligt ellagen samt utövar tillsyn över naturgasmarknaden m.m.

Energimarknadsinspektionen
Box 155, 631 03 Eskilstuna
Telefon 016-16 27 00
E-post: registrator@ei.se

Oljekrisnämnden
Oljekrisnämnden är en domstolsliknande myndighet som handlägger vissa ersättningsfrågor enligt oljekrislagen (1975:197).

Oljekrisnämnden nås genom:
Näringsdepartementet
103 33 Stockholm
Telefon 08-405 10 00
E-post: n.registrator@regeringskansliet.se

Statens va-nämnd
Statens va-nämnd handlägger handlägger tvister om vatten och avlopp enligt lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster. Nämnden är första instans för mål från hela landet.

Statens energimyndighet
Energimyndigheten arbetar inom flera större arbetsområden för att skapa villkoren för en effektiv och hållbar energianvändning och en kostnadseffektiv svensk energiförsörjning. Myndigheten bedriver forsknings-finansiering för att effektivisera användningen av energi samt för att främja ny energiteknik och ny energiproduk-tion. Energimyndigheten ansvarar även för betydande delar av elcertifikatsystemet.

Statens energimyndighet
Box 310, 631 04 Eskilstuna
Telefon 016-544 20 00
E-post: registrator@energimyndigheten.se

Svenska Kraftnät
Svenska Kraftnät sköter stamnätet för elkraft samt har systemansvaret för den svenska elförsörjningen. Detta ansvar innebär att se till att elsystemet kortsiktigt är i balans och att dess anläggningar samverkar driftsäkert. Svenska kraftnät är också systemansvarig för naturgas-marknaden.

Svenska Kraftnät
Box 1200, 172 24 Sundbyberg
Telefon 08-475 80 00
E-post: **registrator@svk.se**

Kärnavfallsfonden
Kärnavfallsfondens styrelse förvaltar medel som avsatts i en fond för att finansiera framtida utgifter för använt kärnbränsle och annat radioaktivt avfall.

Karlstads universitet
Institutionen för ingenjörs- och kemivetenskap
Byggteknik, miljö- och energisystem, kemi, kemiteknik

SW . 645 Användning av inventarier o d.

Allmänna reklamationsnämnden (ARN)
Box 174, 101 23 Stockholm

SW . 646 Personlig hygien o d, klädvård (utom tvätt o d)

SW . 647 Allmän hushållsekonomi.

Inkomster o utgifter mm.

Fastighetsmäklarinspektionen
Box 22034, 104 22 Stockholm
Telefon 08 - 580 069 00
Registrerar fastighetsmäklare och utövar tillsyn över dessa samt informerar om god fastighetsmäklarsed.

Statens Bostadsomvandling AB (Sbo)
Statens Bostadsomvandling AB ska medverka till att bostadshyresmarknaden kommer i balans på orter med minskande befolkning. Det sker genom att förvärva, äga, förvalta, utveckla eller avveckla fastigheter som övertas från kommunala bostadsföretag eller kommuner.

SW . 648 Städnings-, rengörings- och tvättverksamheter o d.

SW . 649 Personvård: barn, hemsjukvård.

Mittuniversitetet
Omvårdnad (OMV)

Högskolan Dalarna
Akademin Utbildning, hälsa och samhälle

Högskolan Kristianstad
Omvårdnad

Röda korsets högskola
Avdelningen för Vård & Omvårdnad

Högskolan Kristianstad
Omvårdnad

SW 65 Adm, distribution, kommunikation, organisation o d.

651 Kontorsarbete, skriv-och registreringsarbete o d, datoranvändning. 652 Offentlig opolitisk civil förvaltning, militära verksamheter. 6521 / 6524 Offentlig opolitisk civil förvaltning. 6525 / 6529 Militära verksamheter. 653 Handelsverksamheter. 654 Telekommunikationsverksamheter. 655 Förlagsverksamheter o d. 656 Transportverksamheter, resebyrå och lagring o d. 667 Penningverksamheter. 658 Allmänna företagsekonomiska verksamheter, arbetsförmedling o d. 659 Marknadsförings- och reklamverksamheter o d

SW . 651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning.

Lunds universitet
Institutionen för service management och tjänstevetenskap

E-legitimationsnämnden

E-legitimationsnämnden har till uppgift att stödja och samordna elektronisk identifiering och signering (e-legitimationer) i den offentliga förvaltningens e-tjänster. Nämnden bildades den 1 januari 2011.

SW . 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.

I 652 ingår förvaltning på opolitisk nivå, tjänstemannanivå.
Verksamheterna i den politiska förvaltningen ingår i 35.
6520 Allmänt. 6521 Riksdagens opolitiska verksamheter, JO. 6522 Kommunnernas opolitiska förvaltningar, kommunförbund landstingsförbund. 6523 Regeringskansliets opolitiska veksamheter. Statliga myndigheter under departementen, länsstyrelserna. 6524 Opolitiska verksamheter i mellanfolkliga organ (FN, EU o d).
(6525-6529 militära verksamheter)
Verksamheter i speciella fack se specialfacken.
(SAB opolitiska delar av Od. DC, DK opolitiska delar av 35)

Länsstyrelserna
Sverige är indelat i 21 län som alla har en länsstyrelse och en landshövding. Länsstyrelsen är en statlig samord-nande myndighet, en servicemyndighet, en överklagan-deinstans och med tillsynsansvar. Länsstyrelsen står som garant för att de av regeringen beslutade nationella må-len genomförs.

Offentliga sektorns särskilda nämnd
Offentliga sektorns särskilda nämnd ska, på begäran av förhandlingspart, i sitt utlåtande ange huruvida den an-ser att ett kollektivavtal i något visst ämne skulle kränka den politiska demokratin.

Statens ansvarsnämnd
Nämnden prövar frågor om disciplinansvar, åtalsan-mälan, avskedande, avstängning och läkarundersökning med tvång beträffande statligt anställda i högre befatt-ningar.

Statens servicecenter
Statens servicecenter samordnar myndigheternas admi-nistration genom att erbjuda administrativa stödtjänster åt andra statliga myndigheter. Myndigheten erbjuder bastjänster inom områdena löneadministration, eko-nomiadministration och e-handel.

Statens överklagandenämnd
Statens överklagandenämnd är en myndighet som prövar överklaganden av statliga myndigheters anställnings-beslut. Nämnden prövar också vissa beslut om militär utbildning inom Försvarsmakten och utbildning i skydd mot olyckor.

Statskontoret
Statskontorets uppgift är att se till att regeringen och departementen får beslutsunderlag som är relevanta, konkreta och användbara så att de kan användas för omprövning och effektivisering av den statliga verksam-heten. Statskontoret arbetar också med mer generella frågor om statsförvaltningens organisering, styrning och kompetensförsörjning

Göteborgs universitet
Förvaltningshögskolan

Linköpings universitet

Centrum för kommunstrategiska studier (CKS)

Stockholms universitet

SCORE - Stockholms centrum för forskning om offentlig sektor

SW . 6525-6529 Militära verksamheter.

I 652 ingår förvaltning på opolitisk nivå, tjänstemannanivå. Verksamheterna i den politiska förvaltningen ingår i 35. (6520-6524 civila verksamheter)
6525 Militära verksamheter i allmänhet. 6526 Infanteri, generalstab, förvaltningstjänst. 6527 Lätta trupper, motoriserade förband, kavalleri, trängförband. 6528 Artilleri, ingenjörsförband, specialförband, tygförband, flygvapnet. 6529 Flottan.
(SAB opolitiska delar av S. DC, DK opolitiska delar av 355-359)

Försvarets materielverk (FMV)

Försvarets materielverk har till uppgift är att styra utformningen och upphandlingen av ny materiel, där produkterna ska anpassas till insatsförsvaret.

Besöksadress: Banérgatan 62
Postadress: 115 88 Stockholm
Telefon 08-782 40 00, Fax 08-677 57 99
Generaldirektör Lena Erixon
Överdirektör Dan Ohlsson

Försvarets radioanstalt (FRA)

FRA bedriver signalspaning mot utrikes företeelser på uppdrag av regeringen, Regeringskansliet och Försvars-makten. FRA:s underrättelser är ett stöd för regeringen i dess utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska arbete.

FRA har även i uppdrag att stödja statliga myndigheter och statligt ägda bolag med teknisk informationssäkerhet.
Besöksadress: Rörbyvägen (Lovön), 178 93 Drottningholm
Postadress: Box 301, 161 26 Bromma
Telefon 08-471 46 00, Fax 08-471 48 53
Generaldirektör:Dag Hartelius
Överdirektör:Christina Malm

Försvarsexportmyndigheten (FXM)

Försvarsexportmyndigheten främjar export av såväl stora och komplexa materielsystem som mindre system och delkomponenter där det är av försvars- och säkerhets-politiskt intresse. Det innebär ett stöd till både större försvarsindustriföretag och små- och medelstora företag, utifrån ett regionalt perspektiv.

Myndigheten ska också främja export av militär teknologi för civila tillämpningar, säkerhetsteknologier, samt företräda svenska staten vid förhandlingar och avtal mellan länder. Verksamheten bedrivs inom ramen för den statliga exportkontrollen.
Besöksadress: Östermalmsgatan 87
Box 56081, 102 17 Stockholm
Telefon vxl: 08-587 13 300
Generaldirektör: Ulf Hammarström

Försvarsmakten (FM)

Försvarsmaktens uppgift är att:
- försvara Sverige och främja vår säkerhet genom insatser på vårt eget territorium, i närområdet och utanför närområdet,

- upptäcka och avvisa kränkningar av det svenska territoriet och i enlighet med internationell rätt värna suveräna rättigheter och nationella intressen i områden utanför detta och
- med befintlig förmåga och resurser bistå det övriga samhället och andra myndigheter vid behov.

Besöksadress: Lidingövägen 24
Postadress: 107 85 Stockholm
Telefon 08-788 75 00, Fax 08-788 71 78
Överbefälhavare: Sverker Göranson
Generaldirektör: Peter Sandwall

Försvarsunderrättelsedomstolen

Försvarsunderrättelsedomstolen har ersatt Signal-spaningsnämnden. Domstolen ska pröva frågor om till-stånd till signalspaning enligt lagen om signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet och i övrigt verka enligt lagen om försvarsunderrättelsedomstol.

Försvarsunderrättelsedomstolen
Box 1097
164 25 KISTA
Tel:08-55504500
Ordförande: Hases Per Sjöblom

Kustbevakningen (KBV)

Kustbevakningen utövar övervakning, tillsyn och kontroll vad gäller säkerhet, fiske och miljö runt hela Sveriges kust. Kustbevakningen har ett väl utvecklat samarbete såväl nationellt som internationellt.

Besöksadress:Stumholmen.
Postadress: Box 536, 371 23 Karlskrona
Telefon 0455-35 34 00, Fax 0455-105 21
Generaldirektör: Lena Jönsson

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB

MSB ansvarar för frågor om samhällets säkerhet när det gäller skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar. Ansvaret avser åtgärder före, under och efter en olycka eller en kris. Uppdraget spänner över hela hot- och riskskalan, från vardagens olyckor till stora katastrofer.

Myndigheten har en viktig samordnande roll över sektorsgränser och ansvarsområden.
Samordningsrollen utgår från ansvarsprincipen - MSB tar inte över andra aktörers ansvar.
MSB bedriver verksamhet både i Stockholm, Karlstad och Kristinehamn samt på två skolor, belägna i Sandö och Revinge.
Myndighetens ledning är placerad i Stockholm.
Telefon växel: 0771-240 240
Faxnummer: 010-240 56 00
E-post: registrator@msbmyndigheten.se
Postadress
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
651 81 KARLSTAD
Generaldirektör: Helena Lindberg
Överdirektör:Nils Schwarz

Rekryteringsmyndigheten

Rekryteringsmyndigheten (tidigare Totalförsvarets pliktverk) genomför på uppdrag av Försvarsmakten urvalstester av dem som sökt till Försvarsmaktens utbildningar. Vi kan också utföra andra uppdrag för Försvarsmaktens räkning.

Inom vårt sakområde kan vi också göra urvalstester åt andra myndigheter, kommuner, landsting och enskilda. Vi testar bland annat polisaspiranter, personal till Krimi-nalvården, tullen och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
Besöksadress: Karolinen, Våxnäsgatan 10
Postadress: 651 80 Karlstad
Telefon 054-14 65 00, Fax 054-14 65 09
Generaldirektör Birgitta Ågren

Statens haverikommission (SHK)

Statens haverikommission har till uppgift att undersöka olyckor i syfte att säkerheten ska förbättras. Haveri-kommissionen utreder dels flygolyckor, sjöolyckor och olyckor med spårbunden trafik, dels andra allvarliga olyckor. Även olyckor i militär verksamhet undersöks.

Besöksadress: Teknologgatan 8 C
Postadress: Box 12538, 102 29 Stockholm
Telefon 08-508 862 00,
Generaldirektör: Hans Ytterberg

Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten (SIUN)

SIUN kommer likt FUN att vara kontrollmyndighet och ska kontrollera de myndigheter som bedriver försvars-underrättelseverksamhet. Nytt är att SIUN ska se till att försvarsunderrättelsedomstolens beslut verkställs samt att SIUN på begäran av enskilda ska utreda om något otillbörligt skett i samband med signalspaning.

BOX 1140, 164 22 Kista
Besöksadress: Gullfossgatan 12 Kista
Telefon vxl: 08-555 04 550
Ordförande: Rolf Holmgren

Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI)

Totalförsvarets forskningsinstitut arbetar med forskning, metod- och teknikutveckling samt utredningar för totalförsvaret.

Besöksadress: Gullfossgatan 6, Kista
Postadress: 164 90 Stockholm
Telefon 08-555 030 00, Fax 08-555 031 00
Generaldirektör Jan-Olof Lind
Överdirektör Anna-Lena Österborg

Delegationen för folkrättslig granskning av vapenprojekt

Delegationen har till uppgift att granska olika typer av vapen-projekt ur en folkrättslig synvinkel. Delegationen, som leds av Försvarsdepartementet, består av högst åtta ledamöter från Utrikesdepartementet, Försvarsmakten, Totalförsvarets forsk-ningsinstitut och Försvarets materielverk.

Försvarsdepartementet. Postadress: 103 33 Stockholm
Tfn: 08-405 10 00

Granskningsnämnden för försvarsuppfinningar

Granskar förslag till försvarsuppfinningar.
c/o Patent- och registreringsverket. Postadress: Box 5055
104 42 Stockholm
Tfn: 08-782 25 00

Rikshemvärnsrådet (RiksHvr)

Rådet verkar för att medel anskaffas för utgifter som inte kan bekostas av statsmedel och yttrar sig i frågor som hänskjuter till rikshemvärnstinget eller till nämnden.

Lidingövägen 28. Postadress: 107 85 Stockholm
Tfn: 08-788 75 00

Riksvärderingsnämnden

Bestämmelser om Riksvärderingsnämndens uppgifter finns i förfogandelagen (1978:262), ransoneringslagen (1978:268) och förfogandeförordningen (1978:558).

Försvarsdepartementet. Postadress: 103 33 Stockholm
Tfn: 08-405 10 00

Totalförsvarets folkrättsråd

Rådet ska följa utvecklingen inom den internationella humani-tära rätten.

Försvarsdepartementet. Postadress: 103 33 Stockholm
Tfn: 08-405 10 00

Försvarsunderrättelsedomstolen

Försvarsunderrättelsedomstolen har ersatt Signalspaningsnämnden. Domstolen ska pröva frågor om tillstånd till signalspaning enligt lagen om signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet och i övrigt verka enligt lagen om försvarsunderrättelsedomstol. Regeringen har idag också fattat beslut om regleringsbrev för 2009 avseende domstolen.

Fortifikationsverket

Fortifikationsverket äger och förvaltar Sveriges försvars-fastigheter. Fortifikationsverkets uppdrag är att se till att Försvarsmakten har väl fungerande anläggningar, mark och lokaler för sin verksamhet.

Försvarshögskolan

Drottning Kristinas väg 37
115 93 STOCKHOLM
Tfn: 08-553 425 00
E-post: exp@fhs.se
Webb: http://www.fhs.se/sv/

Om högskolan

Försvarshögskolan har funnits i sin nuvarande form sedan 1997. Försvarshögskolans rötter går dock att spåra ända till Artilleriläroverket Marieberg i Stockholm som fanns redan på 1800-talet. Dagens Försvarshögskola utgör det senaste utvecklingssteget på en lång militär utbildningstradition.

Försvarshögskolans uppgift är att bidra till nationell och internationell säkerhet genom forskning och utbildning. Forskningen bedrivs inom delvis unika kunskapsområden och sprids därefter vidare till övriga samhället och även utanför Sveriges gränser.

Försvarshögskolan utbildar militära och civila ledare, nationellt och internationellt, vilket bidrar till att hantera dagens och morgondagens krissituationer och säkerhetsproblem.

Utbildningarna på Försvarshögskolan ges inte av någon annan högskola i Sverige, av det enkla skälet att kunskapen inte finns någon annanstans. Det är ingen slump att lärare och professorer från Försvarshögskolan ofta syns i media som experter i samhällsdebatten.

Den 1 januari 2008 inrättades Försvarshögskolan som statlig högskola. Det innebar att högskolan öppnar upp för fler – militära såväl som civila – att ta del av utbildningarna.

Studera på Försvarshögskolan

Program

- Officersprogrammet
- Kandidatprogrammet
- Master's programme

Fristående kurser

- Statsvetenskap
- Ledarskap
- Militärhistoria
- Militärteknik
- Ledningsvetenskap
- Folkrätt
- Krigsvetenskap

Uppdragsutbildning

- Militära uppdragsutbildningar
- Krishantering
- Ledarskap
- Informationssäkerhet
- Geografiska informationssystem

Forskning vid Försvarshögskolan

Försvarshögskolan bedriver forskning och studier inom följande områden:

- Folkrätt
- Krigsvetenskap
- Ledarskap under påfrestande förhållanden
- Ledningsvetenskap
- Militärhistoria
- Militärteknik
- Statsvetenskap

Linnéuniversitetet
Institutionen för samhällsstudier
Ämnen: Sociologi, genusvetenskap och freds- och utvecklingsstudier

Uppsala universitet
Uppsala Forum för Demokrati, Fred och Rättvisa **se 32+ 6525**
Uppsala Forum för Demokrati, Fred och Rättvisa är ett samarbetsforum för Uppsala universitets forskning kring demokrati, fred och rättvisa. Kärnan och det långsiktiga målet med verksamheten är att främja institutionsöverskridande och tvärvetenskaplig forskning och utbildning samt att öka internationaliseringen i miljön. I samarbetet ingår Institutionen för freds- och konfliktforskning, Juridiska institutionen, Statsvetenskapliga institutionen, Hugo Valentin-centrum, Centrum för Rysslandsstudier (UCRS) samt avdelningen Svenska institutet för nordamerikastudier (SINAS) vid Engelska institutionen.

Uppsala universitet
Hugo Valentin-centrum **se 6525**
Välkommen till Hugo Valentin-centrum
Hugo Valentin-centrum är ett tvärvetenskapligt forum vid Uppsala universitet med huvudsaklig inriktning på forskning. Forskning bedrivs på två prioriterade områden: dels förhål-landen och processer relaterade till den etniska dimensionen i mänskligt liv, dels folkmord och andra grova brott mot de mänskliga rättigheterna.
Läs mer

Uppsala universitet
Institutionen för freds- och konfliktforskning

SW . 653 Handelsverksamheter.

6530 Allmänt.
6531 Allmänna handelsfrågor. O Mått och vikt. 6533 Inrikeshandel. O Partihandel och varuförmedling, maskinuthyrning.Partihandel med råvaror, halvfabrikat, driftsförnödenheter för industrier o d, bränslen od.Konsumtionsvaruinriktad patihandel: livsmedel, drycker, textil, beklädnad, hemutrustning, cyklar, leksaker, fritidsartiklar, radio, TV, transportmedel etc. 6535 Utrikeshandel. 6537 Handelsbalans. 6538 Detaljhandel. 6539 Handeln i världsekonomin.
(SAB Qi. DC 381/382. DK 339)

6538 Detaljhandel.
O Allmänt. O Varuhushandel. O Livsmedel. O Färg och parfym. O Blommor. O Tobak, tidningar. O Bok, papper. O Bilar. O Drivmedel. O Apotek. O Systemvaror. O Konfektion, ekipering, beklädnad. O Skor. O Ur, guldsmed, fritidsvaror. O Möbler. Järnhandel. O Radio.TV. O Hushållsapparater, belysning. O Övrig hemutrustning. O Övriga sällanköpsvaror .(Enligt SNI)

Inspektionen för strategiska produkter, ISP
Inspektionen för strategiska produkter kontrollerar Sveriges export av vapen och produkter som kan använ-das såväl i civil verksamhet som för försvarsändamål. ISP övervakar också bestämmelserna i FN:s konvention om förbud mot kemiska vapen.
Box 70252
107 22 Stockholm
Tel: 08-406 31 00
Fax: 08-20 31 00

Kommerskollegium
Kommerskollegium är central förvaltningsmyndighet för utrikeshandel och handelspolitik och arbetar för en öppen handel, både inom och utanför EU.
Box 6803
113 86 Stockholm
Tel: 08-690 48 00
Fax: 08-30 67 59

Allmänna reklamationsnämnden (ARN)
Box 174, 101 23 Stockholm
Telefon 08 - 508 860 00
Prövar opartiskt - och utan avgift för parterna - konsumenttvister.
Anmälan kan göras av en enskild konsument som har en tvist med en näringsidkare om köp av en vara, tjänst eller annan nyttighet.

Konsumentverket
Box 48, 651 02 Karlstad
Telefon 0771 - 42 33 00
Tar tillvara konsumenternas intressen i Sverige och inom EU. På Konsumentverkets webbplats finns råd och information till konsumenter men myndigheten har inte möjlighet att ge personlig rådgivning.

Alkoholsortimentsnämnden
Alkoholsortimentsnämnden prövar vissa beslut som fattas av Systembolaget. Nämnden ska garantera att Systembolagets detaljhandelsmonopol tillämpas i enlig-het med vad som gäller om icke-diskriminerande be-handling i EU-rätten.

Konkurrensverket (KKV)

Konkurrensverkets uppgift är att arbeta för en effektiv konkurrens i privat och offentlig verksamhet till nytta för konsumenterna samt en effektiv offentlig upphandling till nytta för det allmänna och marknadens aktörer. Kon-kurrensverket arbetar med lagtillämpning och tillsyn, förbättringsåtgärder, kunskap, forskning, internationellt arbete och samverkan inom sina områden.

Konkurrensverket, KKV
103 85 Stockholm
Telefon 08-700 16 00
E-post: konkurrensverket@kkv.se

Apotekens Service Aktiebolag i likvidation

Apotekens Service Aktiebolags uppgifter har förts över till E-hälsomyndigheten. Bolaget befinner sig i likvidation.

Apotek Produktion & Laboratorier AB (APL)

Apotek Produktion & Laboratorier AB (APL) har till hu-vudsaklig uppgift att tillverka och tillhandahålla extem-poreläkemedel och lagerberedningar, det vill säga läke-medel som är anpassade till en enskild patient, klinik, djur eller djurbesättning eller tillverkas i små serier.

Systembolaget Aktiebolag

Systembolaget Aktiebolag har ensamrätt i Sverige på att sälja alkoholhaltiga drycker i detaljhandelsledet.
Syftet är att minska de alkoholrelaterade problemen genom att alkohol säljs utan att styras av vinstintresse.

Exportkreditnämnden, EKN

Exportkreditnämnden har som uppgift att främja export av svenska varor och tjänster genom att utfärda garan-tier.
Box 3064
103 61 Stockholm
Tel: 08-788 00 00
Fax: 08-411 81 49

Miljömärkning Sverige AB

118 80 Stockholm
Telefon 08 - 55 55 24 00
Sköter det praktiska arbetet med att ta fram kriterier samt kontrollera och utfärda licenser för Svanen och EU Ecolabel - Nordens respektive EU:s officiella miljömärk-ning.
Miljömärkning Sverige AB ägs av Sveriges Standardiseringsråd och staten.

Handelshögskolan i Stockholm (enskild)

Box 6501
113 83 STOCKHOLM
Tfn: 08-736 90 00
E-post: info@hhs.se
http://www.hhs.se/

En unik handelshögskola
Vi är en handelshögskola med primärt privat finansiering, som förädlar talang för ledande befattningar inom privat och offentlig sektor. Ca 2000 studenter är inskrivna vid våra utbildningsprogram på kandidat- och masternivå.

Det finns sex institutioner (Beskrivningar på engelska)

Handelshögskolan i Stockholm
Redovisning och finansiering **se även 657**

Handelshögskolan i Stockholm
Företagande och ledning **se även 658**

Handelshögskolan i Stockholm
Marknadsföring och strategi **se även 659**

Handelshögskolan i Stockholm
Nationalekonomi **se även 33**

Handelshögskolan i Stockholm
Finansiell ekonomi **se även 657**

Handelshögskolan i Stockholm
Juridik, språk och ekonomisk statistik **se även 34+80+31**

Handelshögskolan i Stockholm
Civilekonomprogrammet Studieordning 2000 **se även 657+658**
(på svenska)

Våra kandidatprogram
Som en av de mest ansedda handelshögskolorna i Europa ger en kandidatutbildning hos oss många möjligheter. Antingen till fördjupning på något av våra masterprogram eller som bas för ett spännande jobb.

Har du blivit antagen till något av våra kandidatprogram? Läs om förberedelser i matematik, boende och andra tips här: Ny student 2015

Handelshögskolan i Stockholm
Ekonomie Kandidatprogrammet, Business and Economics
se även657+658

Kandidatprogrammet i Business and Economics (180 högskolepoäng) ger dig en stabil bas och bred förståelse för företagande, samhälle och näringsliv.

LÄS MER

Handelshögskolan i Stockholm

Ekonomie Kandidatprogrammet, Retail Management

se även 657+658

Kandidatprogrammet, Retail Management (180 högskolepoäng) är en spetsutbildning med inriktning mot detaljhandel och marknadsföring. Programmet ges i Stockholm från 2015.

LÄS MER

Studentambassadörer

Våra studentambassadörer är studenter på kandidatprogrammen som gärna guidar och hjälper prospektiva studenter till sitt val av högre utbildning.

LÄS MER

Studera vid Handelshögskolan i Stockholm

LÄS MER

Meet us

Welcome to our events, nationally and worldwide, to meet our staff, learn more about our programs and admission process & also to get valuable insights of studying at SSE and in vibrant Stockholm!

LÄS MER

Economics and Business, Riga

I Riga erbjuder the Stockholm School of Economics in Riga varje år Bachelor of Science in Business and Economics utbildning till 115 studenter.

LÄS MER

Forskning

Handelshögskolan i Stockholm bedriver internationellt framstående forskning inom nationalekonomi, finansiell ekonomi, företagsekonomi och angränsande forskningsområdet. Många av våra forskare är bland de främsta i världen inom sina respektive fält.

Våra institutioner

Handelshögskolan bedriver forskning och utbildning inom nationalekonomi, företagsekonomi och relaterade discipliner. Det finns sex institutioner vid Handelshögskolan.

Ekonomie Kandidatprogrammet, Business and Economics

Kandidatprogrammet i Business and Economics (180 högskolepoäng) ger dig en stabil bas och bred förståelse för företagande, samhälle och näringsliv.

Under dina två första år lär du dig grunderna i företags- och nationalekonomi, juridik, statistik och finansiell ekonomi. Inom företagsekonomin ligger fokus på företaget i sig och dess roll i samhället. Bland annat lär du dig redovisning, finansiering,

marknadsföring och organisations- och ledarskapsteori. Inom nationalekonomi studerar du samspelet mellan individ, företag och offentliga organ samt hur olika länders ekonomier förhåller sig till varandra.

Under det sista året, som ges på engelska, får du möjlighet att specialisera dig inom ditt specialintresse genom att du väljer två specialiseringar varav du skriver uppsats inom den ena (nationalekonomi, finans, skatterätt, ledarskap, marknadsföring eller redovisning).

Stor vikt under programmet gång läggs vid att utveckla din förmåga till problemlösning, kreativt tänkande och kritiskt resonemang.

Studentutbyte
Vi kan genom samarbeten med internationellt erkända toppuniveristet världen över erbjuda studieplatser för studenter som läser tredje året på våra kandidatprogram. Läs mer

Efter examen
Efter kandidatutbildningen har du kvalificerade kunskaper inom det ekonomiska området och en bra bas för antingen fortsatta studier på masternivå eller början på en karriär inom svenskt och internationellt näringsliv och förvaltning.

Studenter med en kandidatexamen från Handelshögskolan i Stockholm är eftertraktade på arbetsmarknaden. Bredden av branscher är stor där en karriär påbörjas inom inom t.ex. bank och finans, Management Consulting, Reklam, PR och kommunikation, Investment Banking, Retail, som finansanalytiker, eller inom Redovisning. Andra väljer yrken som handläggare på departement och organisationer eller inom journalism medan vissa blir företagsledare, forskare eller startar egna företag.

Vi är stolta över att mer än 90 procent av studenterna som inte väljer att studera vidare har jobb redan tre månader efter examen. Nästan en tredjedel av dessa väljer dessutom ett jobb utomlands, vilket visar att en examen från Handelshögskolan är internationellt gångbar. Alla dörrar står öppna och du får möjlighet att själv forma din framtid.

(Hemsidan är på blandad svenska och engelska. Svårt att göra en svensk beskrivning)

Göteborgs universitet

Handelshögskolan

Box 600, 405 30 Göteborg
Tel: 46 (0)31-786 00 00
Fax: 46 (0)31-786 49 70
Besöksadress: Vasagatan 1
E-post: info@handels.gu.se
Webbsida: www.handels.gu.se

Utbildning
Forskning
Bibliotek
Organisation
Om Handelshögskolan
Kontakt

Om Handelshögskolan

Välkommen till Handelshögskolan!

Sverige och svenskt näringsliv har haft stora internationella framgångar de senaste 100 åren. Ett par viktiga faktorer bakom framgången är förståelse och respekt för andra kulturer och människors kontext och därigenom en insikt om att det inte finns generella lösningar på lokala problem. Ur detta har det utvecklats ett särskilt ledarskap och en syn på både företagande och ansvarstagande som i dag respekteras internationellt. Handelshögskolans forskning bidrar med att tydliggöra vad detta ledarskap och ansvarstagande består av och gör det möjligt att föra det vidare till dagens studenter, morgondagens ledare.

Våra rötter finns i det lokala näringslivet, ett näringsliv med en internationell inriktning som nu liksom vid tiden för skolans grundande ser vikten av forskning och utbildning på hög nivå. Det skapar unika samarbeten och lägger grunden för Sveriges framtida konkurrenskraft. Vårt näringslivssamarbete återspeglas också i skolans internationella arbete, som utvecklas i nära dialog med våra partner. När vi nu bygger långsiktiga strategiska partnerskap med ledande universitet i Kina och Indien gör vi det på platser där våra partnerföretag ökar sin närvaro.

Handelshögskolan har högt uppsatta mål. Vi vill utbilda internationellt eftertraktade studenter med ett ansvarsfullt förhållningssätt till samhällsutvecklingen, och bedriva högkvalitativ forskning som medverkar till att finna lösningar på komplexa globala problem. Förutsättningarna finns, bland annat i form av disciplinär bredd, motiverade och engagerade forskare, nära samverkan och ständig dialog med näringsliv och offentlig sektor, ambitiösa och kreativa studenter och ett internationellt fokus sedan 85 år tillbaka.

Utbildning

Är du en "eldsjäl"?

Genom att studera ekonomi eller juridik vid Handelshögskolan i Göteborg får du möjligheten att göra skillnad. Att samverka. Att utvecklas. Att påverka din framtid. Att påverka vår framtid. Världens framtid.

Det finns inget specifikt eldsjälsprogram, men det finns möjligheter för dig som är just det, att läsa program eller kurser utefter ditt intresse.

Hos oss får du förutsättningar för att bli morgondagens ledare. För att du bryr dig och vill göra skillnad! Läs mer.

Välkommen till Handelshögskolan!

Program på grundnivå

Göteborgs universitet
Handelshögskolan
Handelshögskolans ekonomprogram 300 (180 120) hp **se även 657**

Göteborgs universitet
Handelshögskolan
Juristprogrammet 270 hp **se även 34**

Göteborgs universitet
Handelshögskolan
Handelshögskolans logistikprogram 300 (180 120) hp **se även 658**

Göteborgs universitet
Handelshögskolan
Samhällsvetenskapligt miljövetarprogram 180 hp **se även 71**

Program på masternivå
Våra masterprogram: Accounting, Economics, Finance, Innovation and Industrial Management, International Business and Trade, Knowledge-based Entrepreneurship, Logistics and Transport Management, Management, Marketing and Consumption

- Till masterprogrammen

Fristående kurser på grundnivå

Fristående kurser ges inom ekonomisk geografi, ekonomisk historia, företagsekonomi, juridik, kulturgeografi, nationalekonomi och statistik.

- Läs mer

Fristående kurs på avancerad nivå

- MATIX (Management av tillväxtföretag), 1-årig kurs som ges av företagsekonomiska institutionen.

Executive MBA

- Ett MBA-program för erfarna chefer som ges på deltid under 21 månader. Antagning sker löpande.

Ansökan & antagning

- Antagningspoäng HT14, urval 1 och 2
- Antagningspoäng HT13, urval 1 och 2

Läs mer om hur du ansöker här!

Forskning

Tillämpad forskning med hög vetenskaplig kvalitet

Med sina huvudämnen (ekonomi och juridik), fyra institutioner och många forskningscentra har Handelshögskolan en unik bredd. Forskningen präglas av samverkan över geografiska, institutionella och disciplinära gränser. Här finns också internationellt erkänd forskning inom management och organisationsutveckling, redovisning, miljö- och utvecklingsekonomi, innovation och intellectual property.

Ytterligare ett forskningsområde som skolan satsar stort på är logistik och transport.

Handelshögskolan har sedan decennier forskat inom det som i dag kallas CSR och hållbar utveckling, och har med sin internationella och breda forskningstradition också fördelar när det gäller att förstå de komplexa och globala kopplingarna mellan miljö, näringsliv, politik och fattigdom respektive välstånd.

Forskningen gynnas av skolans tillhörighet till Göteborgs universitet, liksom av närheten till Chalmers tekniska högskola. Samverkan med kollegor från till exempel naturvetenskap, medicin, teknik och samhällsvetenskap ökar möjligheterna för skolans forskare att bidra till att lösa aktuella komplexa problem.

Sedan starten 1923 har skolans forskning i hög grad varit inriktad just mot tillämpbarhet, relevans och problemlösning. Det hör ihop med Handelshögskolans tradition av nära samverkan med näringsliv och samhälle. Skolans forskare har, i ett internationellt perspektiv, unik tillgång till företags och organisationers verksamhet och arkiv. Relevans och tillämpbarhet står dock inte i motsats till teori och vetenskaplig kvalitet. Handelshögskolans forskare publicerar sig också i högt rankade internationella vetenskapliga tidskrifter.

Institutioner
Med sina huvudämnen - ekonomi och juridik - och fyra institutioner har Handelshögskolan en unik bredd. Forskningen präglas av samverkan över geografiska, institutionella och disciplinära gränser. Här finns också internationellt erkänd forskning inom management och organisationsutveckling, redovisning, miljö och utvecklingsekonomi, innovation och intellectual property. Ytterligare

ett forskningsområde som skolan satsar stort på är logistik och transport.

Institutionerna anvarar även för kurserna inom sina respektive områden.

Institutioner

Göteborgs universitet
Handelshögskolan
Institutionen för ekonomi och samhälle **se även 657**

Göteborgs universitet
Handelshögskolan
Avdelningen för ekonomisk historia **se även 60**

Göteborgs universitet
Handelshögskolan
Institutet för innovation och entreprenörskap **se även 658**

Göteborgs universitet
Handelshögskolan
Avdelningen för Kulturgeografi **se även 91**

Göteborgs universitet
Handelshögskolan
Företagsekonomiska institutionen, inklusive ekonomisk geografi **se även 658**

Göteborgs universitet
Handelshögskolan
Juridiska institutionen se även 34

Göteborgs universitet
Handelshögskolan
Institutionen för nationalekonomi med statistik **se även 33+31**

Enhet
Gothenburg Research Institute

Se även Handelshögskolans alla forskningscentra

Högskolan i Skövde
Institutionen för handel och företagande

Karlstads universitet
Handelshögskolan
Arbetsvetenskap, företagsekonomi, informatik, juridik, nationalekonomi, projektledning, statistik

Örebro universitet
Handelshögskolan

Umeå universitet
Handelshögskolan
Ny institution från och med den 1 januari 2012 (tidigare Handelshögskolan, institutionen för nationalekonomi och statistiska institutionen).

SW . 654

Telekommunikationsverksamheter.

6540 Allmänt. O Telefoni, telegrafi. O Rundradio-TV. O Privatradio. O Navigering. O Satelliter. O Privata telenät . O Fax. O Internet od. (SAB Qjg, DC 384, del 621. DK 654 del 621). Datoranvändning i allmänhet ingår i 651.

Post- och telestyrelsen (PTS)
PTS verkar inom tele-, IT-, radio- och postområdena och har som mål att alla i Sverige ska ha tillgång till effektiva, prisvärda och säkra kommunikationstjänster.
Post- och telestyrelsen, PTS
Box 5398, 102 49 STOCKHOLM
Telefon 08-678 55 00
E-post: pts@pts.se

SW . 655 Förlagsverksamheter o d.

Kunskapsförmedling, kulturspridning, förlagsverksamhet o d . 6550
Allmänt. 6555 Bokförlag, speciella frågor om bokhandel. O
Telegrambyråer. O Tidnings- o tidskriftsförlag, tidningdistribution. O
Musik o teaterförlag. O Bildförlag, filmförlag. O Radio-TV-bolag. O
Övriga förlagsverksamheter o d.
(SAB delar A, Ad. DC delar 07, 686. DK del 655)

SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.

6560 Allmänt. 6561 Gatu-och vägtransporter, 6562 Järnvägstransporter.6563 Specialbanor. 6564 Lokala kollektivtransporter o d. 6565 Övriga landtransporter, interna transporter o d. 6566 Sjötransportter. 6567 Lufttransporter. 6568 Posten. 6569 Resebyrå, speditions- och lagringsverksamheter . (Delar om användning av transportmedel: SAB Pr, Qjf, Qm. DC 383, 385-387, delar 62. DK656, delar 62)

Resegarantinämnden

Box 2218, 103 15 Stockholm
Telefon 08 - 700 08 00
Beslutar om hur stor ersättning resenärerna är berättigade till när en paketresa har blivit inställd eller avbruten på grund av researrangörers konkurs. Rese-garantinämnden finns hos Kammarkollegiet.

Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI)

VTI är ett nationellt forskningsinstitut som har till huvuduppgift att bedriva forskning och utveckling inom samtliga transportslag, det vill säga väg, järnväg, luftfart och sjöfart.

Statens väg- och transportforskningsinstitut, VTI
583 30 Linköping
Telefon 013-20 40 00
E-post: vti@vti.se

Trafikanalys

Trafikanalys är regeringens utvärderings- och analys-organ för frågor inom hela transportområdet. Myndig-heten ansvarar för att utvärdera åtgärder och redovisa olika åtgärders effekter inom transportområdet. Trafik-analys ansvarar också för resvane- och transportunder-sökningar samt för den officiella statistiken inom om-rådet transporter och kommunikation. Myndigheten har också till uppgift att sprida kunskap, erfarenheter och resultat från verksamheten till andra myndigheter och intressenter.

Trafikanalys
Torsgatan 30, 113 21 Stockholm
Telefon 010-414 42 00
E-post: trafikanalys@trafa.se

Trafikverket

Trafikverket ansvarar bland annat för den samlade trafikslagsövergripande långsiktiga infrastrukturpla-neringen för väg, järnväg, sjö och luft samt för planering, byggande, drift och underhåll av de statliga vägarna och järnvägarna. Trafikverket ska med utgångspunkt i ett samhällsbyggnadsperspektiv skapa förutsättningar för ett samhällsekonomiskt effektivt, internationellt konkurrenskraftigt och långsiktigt hållbart transportsystem.

Trafikverket
781 89 Borlänge
Telefon 0771-921 921
E-post: trafikverket@trafikverket.se

Transportstyrelsen

Transportstyrelsen ansvarar för merparten av regel-givning, tillsyn, tillståndsprövning och registerhållning inom transportområdet. Myndigheten har det samlade ansvaret för att ta fram regler och se till att de följs. Verksamheten omfattar alla trafikslag, dvs. väg, järnväg, luftfart och sjöfart. Dessutom administrerar Transport-styrelsen bland annat fordons- och trängselskatten och supermiljöbilspremien.

Transportstyrelsen
601 73 Norrköping
Telefon 0771-503 503
E-post: kontakt@transportstyrelsen.se

Näringsdepartementets affärsverk

Till Näringsdepartementets myndigheter hör tre affärsverk. Affärsverk är en organisationsform som juridiskt är en del av staten. Regeringen har direktivrätt gentemot affärsverken och verken har lydnadsplikt i förhållande till regeringen på samma sätt som en myndighet. Ett affärsverk finansierar sin verksam-het med intäkter från de tjänster och produkter det tillhanda-håller.

Luftfartsverket, LFV

Luftfartsverkets huvuduppgift är att tillhandahålla en säker, effektiv och miljöanpassad flygtrafiktjänst för civil och militär luftfart. Inom affärsverkets uppgifter ingår också forskning och innovation inom myndighetens verksamhetsområde.

LFV, Luftfartsverket
602 29 Norrköping
Telefon 011-19 20 00
E-post: lfv@lfv.se

Sjöfartsverket

Sjöfartsverket svarar för sjöfartens framkomlighet genom att se till att sjöfart kan bedrivas året runt i svenska far-vatten och i samtliga svenska hamnar under säkra och effektiva former.

Sjöfartsverket
601 78 Norrköping
Telefon 0771-63 00 00
E-post: hk@sjofartsverket.se

Post- och telestyrelsen (PTS)

PTS verkar inom tele-, IT-, radio- och postområdena och har som mål att alla i Sverige ska ha tillgång till effektiva, prisvärda och säkra kommunikationstjänster.

Post- och telestyrelsen, PTS
Box 5398, 102 49 STOCKHOLM
Telefon 08-678 55 00
E-post: pts@pts.se

Umeå universitet
Transportforskningsenheten (TRUM)

Chalmers tekniska högskola
SJÖFART **se även 656**
Du som väljer att satsa på sjöfart kommer att arbeta i en internationell miljö med många möjligheter till utveckling och karriär. Behovet av välutbildad personal är stort, och det gäller både operativ drift ombord och management i land. Chalmers erbjuder en unik bredd på sjöfartsutbildningar. Samtliga utbildningar håller hög kvalitet och har ett mycket gott anseende på den internationella marknaden.

FARTYGSBEFÄL 40 HP
40 hp (fartygsbefäl klass vii)

MASKINBEFÄL 40 HP
40 hp (maskinbefäl klass vii)

SJÖFART OCH LOGISTIK 180 HP
180 hp (kandidatexamen i sjöfartsteknik)

SJÖINGENJÖR 180 HP
180 hp (sjöingenjörsexamen)

SJÖKAPTEN 180 HP
180 hp (sjökaptensexamen)

SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.

6570 Allmänt. 6571 Bokföring, redovisning. 6572 Kontobokföring 6573 Finansplaner, budget, balanser. 6574 Konton, kostnadsberäking. 6576 Revision. 6577 Banker, pengar, börsaffärer. 65771 Banker. 65772 Sparande. 65773 Övriga låneinstitut. 65774 Pengar, valuta. 65776 Börsväsen, kapitalmarknad, värdepappershandel, fonder. 65777 Kreditväsen. 65778 Ränta.
(657: SAB Qae, Qaf, Qbc, Ok . DC, DK 657, 368, delar 336)

6578 Försäkringar. 65780 Allmänt. 65781 Sakförsäkring i allmänhet, hemförsäkring. 65782 Transportförsäkringar, trafikförsäkringar. 65783 Livförsäkringar. 65784 Socialförsäkringar. 65785 Jordbruks-o kreatursförsäkringar. 65788 Försäkring av enskilda tillgångar.

6579 Skatter od. 65791 Allmänt. 65791 Stats-o kommunbudgetar. 65792 Skatter, acciser, fiskala avgifter. O Direkta skatter, inkomstskatter, förmögenhetsskatter. O Indirekta skatter, konsumtionsskatter. 65793 Statslån, kommunlån. 65794 Övriga offentliga inkomster. 65795/65796 Offentliga utgifter. O Folkbokföring.

Myndigheter m.m.

Till varje departements verksamhetsområde hör ett antal statliga myndigheter. Det är myndigheterna som svarar för den löpande verksamheten inom statsförvaltningen. Utöver myndig-heternas befogenheter och skyldigheter samt styrning som sker i samband med budgetprocessen, beslutar regeringen om för-utsättningarna för de enskilda myndigheternas verksamhet.

Det grundläggande styrdokumentet för varje myndighet är en instruktion, i form av förordning som beslutas om regeringen. Regeringen kan även besluta om andra förordningar, eller fatta särskilda beslut, för att styra myndigheterna. Årliga regleringsbrev anger myndighe-ternas ekonomiska ramar samt i förekommande fall verksamhetens mål och krav på återrapportering. Dessutom utnämner regeringen chefer för myndigheter. Regeringen bestämmer inte hur myndigheterna ska tillämpa en lag eller hur de ska besluta i olika ärenden. Finansdepartementet har 12 myndigheter, 6 myndigheter i form av allmänna pensionsfonder (AP-fonder) och några nämnder m.m. samt en stiftelse.

Första AP-fonden
Var och en av Första, Andra, Tredje och Fjärde AP-fonderna förvaltar, tillsammans med Sjätte AP-fonden, det fonderade kapitalet inom inkomstpensionssystemet. Fondkapitalet ska förvaltas till största möjliga nytta för inkomstpensionssystemet. Första-Fjärde AP-fondernas uppdrag är att uppnå långsiktigt hög avkastning till låg risk i placeringarna.

Andra AP-fonden
Se Första AP-fonden.

Tredje AP-fonden
Se Första AP-fonden.

Fjärde AP-fonden
Se Första AP-fonden.

Sjätte AP-fonden
Sjätte AP-fonden förvaltar en del av det fonderade kapitalet inom inkomstpensionssystemet. Fondkapitalet ska förvaltas till nytta för inkomstpensionssystemet genom placeringar på riskkapitalmarknaden. Sjätte AP-fondens uppdrag är att skapa långsiktigt hög avkastning och hålla en tillfredsställande riskspridning.

Sjunde AP-fonden
Sjunde AP-fondens förvaltar fonder inom premiepen-sionssystemet, bl.a. förvalsalternativet för de premiepen-sionssparare som inte har gjort ett aktivt val.

Bokföringsnämnden
Bokföringsnämnden, BFN, har till uppgift att utveckla god redovisningssed. Nämnden ger ut allmänna råd och informationsmaterial om tillämpningen av framför allt bokföringslagen och årsredovisningslagen.

Ekonomistyrningsverket
Ekonomistyrningsverket, ESV, ska utveckla och förvalta den ekonomiska styrningen av statlig verksamhet samt utföra revision av Sveriges hantering av EU-medel och främja en effektiv och korrekt hantering av dessa medel.

Finansinspektionen
Finansinspektionen ansvarar för tillsynen, regelgivningen och tillståndsprövningen som rör finansiella marknader och finansiella företag. Finansinspektionen ska särskilt svara för att följa och analysera utvecklingen inom verk-samhetsområdet. Myndighetens verksamhet ska bidra till ett stabilt och väl fungerande finansiellt system och verka för ett gott konsumentskydd inom sitt ansvarsområde.

Finanspolitiska rådet
Finanspolitiska rådets centrala uppgift är att stödja långsiktigt hållbara offentliga finanser. Som en del av rådet väktarfunktion ska rådet analysera hur väl rege-ringen uppfyller de budgetpolitiska målen och om de offentliga finanserna är långsiktigt hållbara. Rådets analyser presenteras i en rapport i maj varje år.

Forskarskattenämnden
Forskarskattenämnden beslutar i det enskilda fallet om skattelättnader för utländska experter, forskare eller andra nyckelpersoner som arbetar tillfälligt i Sverige.

Kammarkollegiet
Kammarkollegiet har till uppgift att tillhandahålla service inom det statliga området, främst avseende ekonomi, juridik, kapitalförvaltning, riskhantering och administra-tion. Kammarkollegiet har dessutom uppgifter kring bland annat miljörätt, stiftelserätt, Sveriges indelning, registrering av trossamfund, fastställande av avgiftssatser inom begravningsområdet, fastställande av resegarantier, auktorisation av tolkar och översättare, statlig inköps-samordning och upphandlingsstöd. Kammarkollegiet bevakar Allmänna arvsfondens rätt till arv och förvaltar fondens kapital.

Konjunkturinstitutet
Konjunkturinstitutet, KI, tar fram prognoser som an-vänds som beslutsunderlag för den ekonomiska politiken i Sverige. KI analyserar den ekonomiska utvecklingen i Sverige och internationellt och forskar inom områdena svensk ekonomi och miljöekonomi.

Krigsförsäkringsnämnden
Krigsförsäkringsnämnden har till uppgift att handlägga frågor om försäkring mot krigsrisker m.m. enligt 4 kap. lagen (1999:890) om försäkringsverksamhet under krig eller krigsfara m.m.

Kronofogdemyndigheten
Kronofogdemyndigheten ansvarar bland annat för frågor om verkställighet, indrivning, betalningsföreläggande och handräckning, skuldsanering och tillsyn i konkurs.

Lotteriinspektionen
Lotteriinspektionen ska säkerställa att lotterier, kasino-spel och annan spelverksamhet i Sverige utövas lagligt, säkert och tillförlitligt. De bevakar konsumenternas intressen och ska även medverka till att minska riskerna för de sociala skadeverkningar som spelande kan medföra.

rövningsnämnden för stöd till kreditinstitut
Pröv-ningsnämnden har till uppgift att pröva tvister enligt 3 och 4 kap. lagen (2008:814) om statligt stöd till kreditinstitut. Prövning kan då ske i prövningsnämnden avseende villkor för statligt stöd i vissa fall och avseende inlösen av aktier. Kammarkollegiet utför vissa administrativa uppgifter åt nämnden.

Riksgälden
Riksgälden (i lagtext kallad Riksgäldskontoret) är statens finansförvaltning. Detta innebär att myndigheten är statens internbank med ansvar för det statliga betalnings-systemet. I rollen som statens finansförvaltning tar Riks-gälden upp lån och förvaltar statsskulden, enligt riktlinjer regeringen beslutat om. Riksgälden ger också statliga garantier och lån, efter beslut av riksdag och regering. Riksgälden ansvarar även för insättningsgarantin och investerarskyddet samt hanteringen av statligt stöd till banker.

Skatterättsnämnden
Skatterättsnämnden meddelar bindande förhandsbesked i skattefrågor. Möjligheten att få förhandsbesked är tänkt för frågor där svaret inte omedelbart framgår av lagtext eller praxis.

Skatteverket
Skatteverket ansvarar bland annat för frågor om skatter, socialavgifter, folkbokföring och vissa borgenärsuppgifter.

Statens Personadressregisternämnd
Statens personadressregisternämnd (SPAR-nämnden) är en av regeringen utsedd nämnd inom Skatteverket. Nämnden beslutar i vissa frågor kring Statens person-adressregister (SPAR) och ska särskilt vaka över frågor som har att göra med den personliga integriteten och användandet av SPAR. Skatteverket är huvudman och personuppgiftsansvarigt för SPAR.

Statens skaderegleringsnämnd
Statens skaderegleringsnämnd, SSRN, avger yttranden i ärenden som rör ersättning för personskada eller annan skada på begäran av statliga myndigheter.

Statistiska centralbyrån
Statistiska centralbyrån, SCB, ansvarar för officiell statistik och för annan statlig statistik. Utöver det som följer av förordningen om den officiella statistiken ska SCB utveckla, framställa och sprida statlig statistik. SCB ska även samordna det statliga statistiksystemet och samordna överlämnandet av statistiska uppgifter till internationella organisationer.

Sparbankernas säkerhetskassa
För sparbankerna i riket ska det finnas en gemensam fond (sparbankernas säkerhetskassa) med uppgift att enligt lag (1934:300) om sparbankernas säkerhetskassa trygga sparbankernas verksamhet och insättarnas rätt.

Tullverket
Tullverket ansvarar för tullfrågor. Det innebär att Tull-verket fastställer och tar ut tullar, mervärdeskatt och andra skatter samt avgifter så att en riktig uppbörd kan säkerställas. Tullverket övervakar och kontrollerar trafiken till och från utlandet så att bestämmelser om in- och utförsel av varor följs.

Stipendiestiftelsen för studier av japanskt näringsliv
Stipendiestiftelsen för studier av japanskt samhällsliv erbjuder svenska medborgare ett antal stipendier för studiebesök i Japan. Stipendierna utgår för studier och forskning i japanologi eller japanskt samhällsliv.

Revisorsnämnden
Box 24014, 104 50 Stockholm
Telefon 08 - 783 18 70
Beslutar om godkännande och auktorisation av revisorer samt registrering av revisionsbolag och utövar tillsyn över dessa revisorer och revisionsbolag.

Ersättningsnämnden
Ersättningsnämnden tar emot ansökningar om ersättning från personer som under sin barndom (under perioden 1920-1980) utsatts för allvarliga övergrepp eller försummelser i samhällsvården. Nämnden prövar, gör bedömningar och beslutar om vilka som ska beviljas ersättning.

Försäkringskassan
Försäkringskassan administrerar de delar av socialför-säkringen som ger ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp eller för barnfamiljer.

Inspektionen för socialförsäkringen (ISF)
Myndigheten ska genom systemtillsyn och effektivitets-granskning stärka rättsäkerheten och effektiviteten inom socialförsäkringsområdet och skapa ökad tilltro hos med-borgarna.

Pensionsmyndigheten
Pensionsmyndighetens uppdrag är att administrera och betala ut den allmänna pensionen, men också att ge såväl generell som individuell information om pensionen.

Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor
Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor är en myndighet som prövar överklaganden av beslut om ersättning för arbetsskada.

Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd
Statens tjänstepensions- och grupplivnämnds uppgift är att pröva frågor om undantag från reglerna om grupp-livförsäkring enligt avtal om statlig tjänstegrupplivför-säkring (TGL-S) och utöva arbetsgivarens befogenheter enligt vissa statliga pensionsbestämmelser. Nämndens kansli har sitt säte hos Statens tjänstepensionsverk.

Statens tjänstepensionsverk (SPV)
Statens tjänstepensionsverk ansvarar för att administrera den statliga tjänstepensionen för anställda, pensionärer och arbetsgivare. I uppdraget ingår att räkna ut pensions-premier samt att leverera prognoser och statistik till regeringen.

Arvsfondsdelegationen
Allmänna arvsfonden ärver de personer som inte efter-lämnar make eller närmare släktingar än kusiner, såvida inte de avlidna har skrivit ett testamente som utesluter arvsfonden från arv. Arvsfonden stödjer ideella föreningar och andra icke-vinstdrivande organisationer, som vill pröva nya idéer för att utveckla verksamheter för barn, ungdomar och personer med funktionsnedsättning på deras egna villkor.

Se även handelsskolorna på 653

Göteborgs universitet
Handelshögskolan
Handelshögskolans ekonomprogram 300 (180 120) hp

Göteborgs universitet
Handelshögskolan
Institutionen för ekonomi och samhälle

Handelshögskolan i Stockholm
Redovisning och finansiering

Handelshögskolan i Stockholm
Finansiell ekonomi

Handelshögskolan i Stockholm
Civilekonomprogrammet Studieordning 2000

Handelshögskolan i Stockholm
Ekonomie Kandidatprogrammet, Business and Economics

Handelshögskolan i Stockholm
Ekonomie Kandidatprogrammet, Retail Management

Högskolan Kristianstad
Ekonomi

SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling och arbetsmarknad.

Se även handelsskolorna på 653

Linnéuniversitetet
Ekonomihögskolan

Lunds universitet
Ekonomihögskolan
Kontaktinformation Ekonomihögskolan
Ekonomihögskolans webbplats

Göteborgs universitet
Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap

Linköpings universitet

Institutionen för ekonomisk och industriell utveckling (IEI)

Mittuniversitetet
Ekonomivetenskap och juridik (EVJ)

Stockholms universitet
Företagsekonomiska institutionen

Stockholms universitet
SOFI - Institutet för social forskning med AKPA - Arbetsmarknadskunskap med management

Uppsala universitet
Företagsekonomiska institutionen

Högskolan i Borås
Sektionen för företagsekonomi och textilt management

Högskolan i Borås
Sektionen för arbetsliv och välfärd

Högskolan Dalarna
Akademin Industri och samhälle

Högskolan i Gävle-
Akademin för hälsa och arbetsliv

Högskolan i Gävle--
Akademin för utbildning och ekonomi

Högskolan i Halmstad

Akademin för ekonomi, teknik och naturvetenskap
På Akademin för ekonomi, teknik och naturvetenskap finns dessa ämnesområden representerade. Samtidigt som dessa utvecklas inom respektive ämne, pågår samarbeten över ämnesgränserna i såväl utbildning och forskning som genom samverkan med omgivande samhälle.

Högskolan i Jönköping
Jönköping International Business School

Högskolan Kristianstad
Sektionen för lärande och miljö (LM) Arbetsliv: Organisation, personal och ledarskap
Högskolan Kristianstad
Ekonomi

Högskolan i Skövde
Institutionen för handel och företagande

Högskolan Väst
Institutionen för ekonomi och IT

Akademin för ekonomi, samhälle och teknik (EST)

Akademin samlar utbildning och forskning inom ett brett område – från företagsekonomi, nationalekonomi och statsvetenskap, till energi-, miljö- och byggnadsteknik.
Till akademin EST:s webbplats

Mälardalens högskola
Akademin för innovation, design och teknik (IDT)
Akademin för innovation, design och teknik, med verksamhet både i Eskilstuna och Västerås, utbildar studenter till bland annat innovatörer, entreprenörer, illustratörer, textdesigners, informatörer, nätverkstekniker och ingenjörer inom produktdesign, produktion och logistik, robotik, datavetenskap eller flygteknik.

Vid akademin forskar mer än 100 medarbetare inom bland annat inbyggda system, intelligenta sensorsystem eller innovation och produktrealisering.
Till akademin IDT:s webbplats

Södertörns högskola
Samhällsvetenskaper

Institutionen för samhällsvetenskaper bedriver utbildning och forskning i ämnena företagsekonomi, journalistik, nationalekonomi, offentlig rätt, psykologi, socialt arbete, sociologi samt statsvetenskap.

Luleå tekniska universitet
Ekonomi, teknik och samhälle
Institutionen för ekonomi, teknik och samhälle (ETS) har cirka 200 anställda som bedriver forskning och utbildning inom både teknisk och samhällsvetenskaplig sektor.

Göteborgs universitet
Handelshögskolan
Handelshögskolans ekonomprogram 300 (180 120) hp

Göteborgs universitet
Handelshögskolan
Handelshögskolans logistikprogram 300 (180 120) hp

Göteborgs universitet
Handelshögskolan
Institutionen för ekonomi och samhälle

Göteborgs universitet
Handelshögskolan
Institutet för innovation och entreprenörskap

Göteborgs universitet
Handelshögskolan
Företagsekonomiska institutionen, inklusive ekonomisk geografi

Handelshögskolan i Stockholm
Företagande och ledning

Handelshögskolan i Stockholm
Civilekonomprogrammet Studieordning 2000

Handelshögskolan i Stockholm
Ekonomie Kandidatprogrammet, Business and Economics

Handelshögskolan i Stockholm
Ekonomie Kandidatprogrammet, Retail Management

Högskolan Kristianstad
Ekonomi

Högskolan Kristianstad
Personal- och arbetslivsvetenskap

SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.

6580 Allmänt. 6581 Företagsformer, finansiering, företagsledning. 6582 Anläggningar,byggnader, produktionsmedel. 6583 Personal, mänskliga faktorer o relationer. O Intresseorganisationer. O Arbetarskydd. O Arbetsförmedling. 6585 Tillverkningsorganisation. 6586 Produktion av tjänster. 6587 Inköp, anskaffning, lager. 6588 Försäljning, distribution. 6589 Annan affärsverksamhet.
(SAB Qb, Qz, delar Oha. DC, DK 658, delar 331)

Arbetsdomstolen

Arbetsdomstolen är en specialdomstol med uppgift att pröva arbetsrättsliga tvister. Som arbetstvist räknas varje tvist som rör förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare.
Box 2018, 103 11 Stockholm
Telefon 08-617 66 00

Arbetsmiljöverket, AV

AV är en tillsynsmyndighet som ska minska riskerna för ohälsa och olycksfall i arbetslivet och medverka till att förbättra arbetsmiljön så att alla får en bra och utveck-lande arbetsplats. AV skriver regler/ föreskrifter för arbetsmiljön och ansvarar för officiell statistik om arbetsmiljö och arbetsskador i Sverige (ISA-statistiken). Till verket hör tio Arbetsmiljöinspektioner som kon-trollerar att arbetsmiljö- och arbetstidslagstiftningen följs på landets arbetsplatser.
112 79 Stockholm
Telefon 08-730 90 00

Arbetsförmedlingen

Den 1 januari 2008 bildades den nya myndigheten Arbetsförmedlingen. Myndigheten är en sammanslagning av före detta Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) och landets 20 länsarbetsnämnder.
113 99 Stockholm
Telefon 08-508 801 00

Diskrimineringsombudsmannen

Diskrimineringsombudsmannen (DO) arbetar mot diskriminering på grund av kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning och ålder. DO utreder anmälningar om diskriminering och trakasserier samt granskar hur arbetsgivare, hög-skolor och skolor arbetar för att förebygga diskrimine-ring.
Box 3686, 103 59 Stockholm
Telefon 08-120 20 700

Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, IAF

IAF utövar tillsyn över arbetslöshetskassorna, granskar Arbetsförmedlingen i dess uppgifter inom arbetslöshets-försäkringen, företräder staten i juridiska frågor som gäller arbetslöshetsförsäkringen samt handlägger ärenden om arbetslöshetsersättning för personer som söker jobb inom EU/EES.
Box 210, 641 22 Katrineholm
Telefon 0150-48 70 00

Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, IFAU
IFAU är ett forskningsinstitut som ska främja, stödja och genomföra: utvärdering av arbetsmarknadspolitiskt motiverade åtgärder, studier av arbetsmarknadens funktionssätt och utvärdering av effekterna på arbets-marknaden av åtgärder inom utbildningsväsendet.
Box 513, 751 20 Uppsala
Telefon 018-471 70 70

Medlingsinstitutet
Medlingsinstitutet ansvarar för medling i arbetstvister och har i uppdrag att verka för en väl fungerande löne-bildning. Myndigheten är också statistikansvarig för den officiella svenska lönestatistiken.
Box 1236, 111 82 Stockholm
Telefon 08-545 292 40

Nämnden för styrelserepresentationsfrågor
Nämnden för styrelserepresentationsfrågor prövar frågor om tillstånd enligt lagen om styrelserepresentation för de privatanställda (1987:1245) och om undantag enligt samma lag.
Nämnden nås genom:
Enheten för arbetsrätt och arbetsmiljö
Arbetsmarknadsdepartementet, 103 33 Stockholm
Telefon 08-405 10 00

Nämnden mot diskriminering
Nämnden mot diskriminering har till uppgift att pröva frågor om vitesföreläggande enligt diskrimineringslagen. Det är bara Diskrimineringsombudsmannen och centrala arbetstagaror-ganisationer som kan initiera ett ärende hos nämnden. Box2066, 103 12 StockholmTelefon 08-561 666 68

Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige, Svenska ESF-rådet
Svenska ESF-rådet har i uppdrag att förvalta Europeiska socialfondens program i Sverige. Europeiska socialfon-den är EU:s viktigaste redskap för att främja sysselsätt-ning och fler och bättre arbeten. Svenska ESF-rådet an-svarar även för Europeiska integrationsfondens program.
Box 471 41, 100 74 STOCKHOLM
Telefon 020-33 33 90

Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar
Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar har till uppgift att avge utlåtande enligt lagen om rätten till arbetstagares uppfinningar (1949:345).
Nämnden nås genom:
Enheten för arbetsrätt och arbetsmiljö
Arbetsmarknadsdepartementet, 103 33 Stockholm
Telefon 08-405 10 00

Svenska ILO-kommittén
Internationella arbetsorganisationen (ILO) är FN:s fackorgan för sysselsättnings- och arbetslivsfrågor. Den svenska ILO-kommittén är regeringens beredningsorgan i ILO-frågor, bland annat vid utarbetandet och god-kännandet av nya konventioner samt tillämpningen av de ILO-konventioner som Sverige ratificerat.
Svenska ILO-kommittén nås genom:
Enheten för arbetsrätt och arbetsmiljö
Arbetsmarknadsdepartementet, 103 33 Stockholm
Telefon 08-405 10 00

Stiftelsen för Internationella institutet för industriell miljöekonomi vid Lunds universitet

Stiftelsen förvaltar sitt kapital och beslutar om stöd till institutet för industriell miljöekonomi vid Lunds univer-sitet.

Bolagsverket

Bolagsverket hanterar huvudsakligen registreringen av nya företag och registerändringar för befintliga företag, tar emot årsredovisningar, registrerar företagsinteck-ningar och fattar även beslut i likvidationer. Bolagsverket bildades den 1 juli 2004 och ingick tidigare i Patent- och registreringsverket, PRV.

Bolagsverket
851 81 Sundsvall
Telefon: 0771-670 670
E-post: bolagsverket@bolagsverket.se

Tillväxtanalys - myndigheten för tillväxtpolitiska analyser och utvärderingar

Tillväxtanalys har regeringens uppdrag att belysa de om-råden som har störst betydelse för tillväxt. Det övergrip-ande målet är att stärka den svenska konkurrenskraften och att skapa förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag i alla delar av landet. Myndigheten arbetar med utvärderingar, analyser och statistik i ett brett svenskt och internationellt perspektiv.

Tillväxtanalys
Studentplan 3, 831 40 Östersund
Telefon 010-447 44 00
E-post: info@tillvaxtanalys.se

Tillväxtverket

Tillväxtverket arbetar för fler och växande företag samt ett hållbart och konkurrenskraftigt näringsliv i alla delar av landet. I Tillväxtverket ingår verksamhet som tidigare har funnits inom Nutek och Glesbygdsverket samt Konsumentverkets uppdrag kring kommersiell och offentlig service.

Tillväxtverket
Box 4044, 102 61 Stockholm
Telefon 08-681 91 00
E-post: tillvaxtverket@tillvaxtverket.se

Verket för innovationssystem (Vinnova)

Vinnovas uppgift är att främja hållbar tillväxt genom utveckling av effektiva svenska innovationssystem inom verksamhetsområdena teknik, transport, kommunikation och arbetsliv samt genom finansiering av behovsmotive-rad forskning.

Verket för innovationssystem, Vinnova
101 58 Stockholm Telefon 08-473 30 00
E-post: VINNOVA@VINNOVA.se

Arbetsgivarverket

Arbetsgivarverket är en arbetsgivarorganisation för statliga myndigheter och affärsverk. I organisationen ingår också andra arbetsgivare med anknytning till det statliga området.

Trygghetsstiftelsen

Trygghetsstiftelsen hanterar det statliga trygghetsavtalet. Stiftelsens ändamål är att stödja och hjälpa arbetstagare inom den statliga sektorn som på grund av arbetsbrist är uppsägningshotade, uppsagda eller arbetslösa. Stiftelsen ger också stöd och hjälp till arbetstagare som vid om-lokalisering inte väljer att följa med till ny ort.

Se även handelsskolorna på 653

Linnéuniversitetet
Ekonomihögskolan

Lunds universitet
Ekonomihögskolan
Kontaktinformation Ekonomihögskolan
Ekonomihögskolans webbplats

Göteborgs universitet
Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap

Linköpings universitet

Institutionen för ekonomisk och industriell utveckling (IEI)

Mittuniversitetet
Ekonomivetenskap och juridik (EVJ)

Stockholms universitet
Företagsekonomiska institutionen

Stockholms universitet
SOFI - Institutet för social forskning med AKPA - Arbetsmarknadskunskap med management

Uppsala universitet
Företagsekonomiska institutionen

Högskolan i Borås
Sektionen för företagsekonomi och textilt management

Högskolan i Borås
Sektionen för arbetsliv och välfärd

Högskolan Dalarna
Akademin Industri och samhälle

Högskolan i Gävle-
Akademin för hälsa och arbetsliv

Högskolan i Gävle--
Akademin för utbildning och ekonomi

Högskolan i Halmstad

Akademin för ekonomi, teknik och naturvetenskap
På Akademin för ekonomi, teknik och naturvetenskap finns dessa ämnesområden representerade. Samtidigt som dessa utvecklas inom respektive ämne, pågår samarbeten över ämnesgränserna i såväl utbildning och forskning som genom samverkan med omgivande samhälle.

Högskolan i Jönköping
Jönköping International Business School

Högskolan Kristianstad
Sektionen för lärande och miljö (LM) Arbetsliv: Organisation, personal och ledarskap
Högskolan Kristianstad
Ekonomi

Högskolan i Skövde
Institutionen för handel och företagande

Högskolan Väst
Institutionen för ekonomi och IT

Akademin för ekonomi, samhälle och teknik (EST)

Akademin samlar utbildning och forskning inom ett brett område – från företagsekonomi, nationalekonomi och statsvetenskap, till energi-, miljö- och byggnadsteknik.
Till akademin EST:s webbplats

Mälardalens högskola
Akademin för innovation, design och teknik (IDT)
Akademin för innovation, design och teknik, med verksamhet både i Eskilstuna och Västerås, utbildar studenter till bland annat innovatörer, entreprenörer, illustratörer, textdesigners, informatörer, nätverkstekniker och ingenjörer inom produktdesign, produktion och logistik, robotik, datavetenskap eller flygteknik.

Vid akademin forskar mer än 100 medarbetare inom bland annat inbyggda system, intelligenta sensorsystem eller innovation och produktrealisering.
Till akademin IDT:s webbplats

Södertörns högskola
Samhällsvetenskaper

Institutionen för samhällsvetenskaper bedriver utbildning och forskning i ämnena företagsekonomi, journalistik, nationalekonomi, offentlig rätt, psykologi, socialt arbete, sociologi samt statsvetenskap

Luleå tekniska universitet
Ekonomi, teknik och samhälle
Institutionen för ekonomi, teknik och samhälle (ETS) har cirka 200 anställda som bedriver forskning och utbildning inom både teknisk och samhällsvetenskaplig sektor.

Göteborgs universitet
Handelshögskolan
Handelshögskolans ekonomprogram 300 (180 120) hp

Göteborgs universitet
Handelshögskolan
Handelshögskolans logistikprogram 300 (180 120) hp

Göteborgs universitet
Handelshögskolan
Institutionen för ekonomi och samhälle

Göteborgs universitet
Handelshögskolan
Institutet för innovation och entreprenörskap

Göteborgs universitet
Handelshögskolan
Företagsekonomiska institutionen, inklusive ekonomisk geografi

Handelshögskolan i Stockholm
Företagande och ledning

Handelshögskolan i Stockholm
Civilekonomprogrammet Studieordning 2000

Handelshögskolan i Stockholm
Ekonomie Kandidatprogrammet, Business and Economics

Handelshögskolan i Stockholm

Ekonomie Kandidatprogrammet, Retail Management

Högskolan Kristianstad
Ekonomi

Högskolan Kristianstad
Personal- och arbetslivsvetenskap

SW . 659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od.

6590 Allmänt. 6591 Reklam. 65911 Reklamgenomförande. 65912 Reklamidé,utformning. 65913 Optiska reklammedel. 65914 Akustisk reklam. 65915 Demonstration, utställning. 65916 Presentreklam, rabatter. 65918 Kollektiv o enskild reklam, annonsbyråer, reklamfirmor 6592 Information, propaganda. 6593 Masskomunikation, konsumentupplysning. 6594 Opinionsundersökning, PR.
Grafiska utformningsverksamheter o d ingår i 76. Industridesign ingår i 74.
(SAB Qbm. DC, DK 659)

Marknadsdomstolen
Box 2217, 103 15 Stockholm
Telefon 08 - 412 10 30
Avgör mål och ärenden enligt bland annat marknadsföringslagen och konkurrenslagen.

Lunds universitet
Institutionen för strategisk kommunikation

Umeå universitet
Informatik

Uppsala universitet
Institutionen för informatik och media

Mälardalens högskola Akademin för innovation, design och teknik (IDT)
Akademin för innovation, design och teknik, med verksamhet både i Eskilstuna och Västerås, utbildar studenter till bland annat innovatörer, entreprenörer, illustratörer, textdesigners, informatörer, nätverkstekniker och ingenjörer inom produktdesign, produktion och logistik, robotik, datavetenskap eller flygteknik.

Vid akademin forskar mer än 100 medarbetare inom bland annat inbyggda system, intelligenta sensorsystem eller innovation och produktrealisering.
Till akademin IDT:s webbplats

Handelshögskolan i Stockholm
Marknadsföring och strategi

Högskolan Kristianstad Informatik

SW 66/68 Tillverkning av varor.

SW 66 Tillverkning av kemivaror od.
SW 67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d
SW 68 Tillverkning av komplexvaror.

(SAB P delar som gäller varutillverkning. DC, DK 66-68 och delar av 62 som gäller varutillverkning)

66 Tillverkning av kemivaror o d.
660 Allmänt. 661 Kemikalier. 662 Explosivämnen, tändmedel, bränslen. 663 Drycker, njutningsmedel. 664 Livsmedel. 665 Oljor, olje- o asfaltprodukter, fett, vax. 666 Glas och porslin, lergods, cement, betong. 667 Färger. 668 Hygienartiklar, läkemedel, kemisk-tekniska artiklar. 669 Metaller od

67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d.
670 Allmänt. 671 Ädelmetallvaror, ädelstensvaror. 672 Enkla metallvaror av järn o stål. 673 Enkla föremål av metaller, ej ädelmetall, ej järn. 674 Trävaror . 675 Läder och skinn . 676 Pappersmassa, papper och pappersvaror . 677 Garn, tråd, textilier. 678 Plast- och gummivaror. 679 Gruvbrytning, oljeutvinning o d, tillverkning av stenvaror

68 Tillverkning av komplexvaror.
680 Allmänt. 681 Finmekaniska produkter, instrument, optik, elektronik. 682 Maskiner. 683 Maskiner och apparater för värme, ventilation, sanitet och för el o d. 684 Möbler o d. 685 Skor,lädervaror, hjälpmedel för gång o d, sportartiklar. 686 Grafiska produkter, bokbindning o d. 687 Beklädnadsartiklar. 688 Dekorationsartiklar, leksaker o d. 689 Transportmedel.

Högskolan i Borås
Sektionen för resursåtervinning och samhällsbyggnad

Högskolan i Borås
Sektionen för textilteknologi

Högskolan Dalarna
Akademin Industri och samhälle

Chalmers tekniska högskola
INDUSTRIELL EKONOMI OCH EKONOMI & PRODUKTIONSTEKNIK

Självklart är du är intresserad av naturvetenskap och teknik, men du längtar inte efter att dyka ner i detaljerna. Faktum är att du har lättare att se dig själv som marknadsförare eller projektledare än som forskare eller utvecklingsingenjör. I princip skulle du kunna läsa på Handels, men du gillar tanken på att ge dig själv en rejäl utmaning och läsa både ekonomi och teknik på samma gång.

EKONOMI OCH PRODUKTIONSTEKNIK 180 HP
180 hp (högskoleingenjör)

INDUSTRIELL EKONOMI 300 HP
300 hp (civilingenjör)

Ekonomi och produktionsteknik
180 hp (högskoleingenjör)

Med koll på både pengar och teknik
Ekonomi och produktionsteknik förbereder dig för näringslivets krav på ökat kunnande om människans interaktion med tekniken i olika produktionssystem. Effektiviteten i modern produktion beror inte enbart på de tekniska systemen. Andra viktiga faktorer är verksamhetens organisation, människors förmåga till samarbete, styrning av material- och informationsflöden samt ekonomi. Högskoleutbildningen i ekonomi och produktionsteknik är därför tvärvetenskaplig och utgår från en bred kunskapsbas inom teknik, ekonomi, organisation och hållbar utveckling.

Arbetsområden
Ekonomi och produktionsteknik är en yrkesutbildning, som med sin kombination av teknik- och ekonomikunskaper och sin tillämpade karaktär är efterfrågad i näringslivet. Efter examen är du väl insatt i modern produktion och kan ta viktiga roller för att utveckla och styra denna, exempelvis inom produktionsplanering, projektledning, logistik och resurskoordinering. Ekonomikunskaperna ger dig god förmåga att kommunicera och samarbeta med företagets affärsdrivande delar. Du är attraktiv på arbetsmarknaden genom dina kunskaper om effektiv produktion i dess breda omfattning. Utbildningen ger också god grund för att starta och driva egen verksamhet. Efter examen är valmöjligheterna många. Du kan välja att börja arbeta direkt eller att studera vidare på masternivå i Sverige eller utomlands.

Utbildningens innehåll
Utbildningen kombinerar kurser i ekonomi, logistik, arbetsorganisation och kvalitet med traditionella teknik- och naturvetenskapliga ämnen som tillverkningsteknik, mekanik och matematik. Du möter även en del humanistorienterade ämnesmoment för att bättre kunna förstå hur kunder, konkurrenter och kollegor agerar i olika situationer. Du gör projektarbeten där flera ämnen integreras. I årskurs tre, efter genomgångna grundstudier, kan du utnyttja utbildningens valfrihet och skapa dig din egen profil genom att fördjupa dig efter ditt intresse genom valbara kurser. Utbildningen avslutas med ett examensarbete vilket utförs i samarbete med industrin. Det ger dig möjlighet att öva din förmåga att analysera och lösa problem och att ta individuellt ansvar. Dessutom kan det ge värdefulla kontakter för framtiden.

Industriell ekonomi
300 hp (civilingenjör)
Teknik och ekonomi en helhet
Industriell ekonomi är en civilingenjörsutbildning som kombinerar teknik och naturvetenskap med ekonomi och management. Utbildningen ger dig en gedigen kunskap om teknik och teknikbaseradaffärsverksamhet. Det finns många möjligheter till individuell specialisering och många projektarbeten under utbildningens gång förbereder dig för ett spännande arbetsliv.

Arbetsområden
Som civilingenjör i Industriell ekonomi ser du teknik och ekonomi som en helhet och kan kommunicera med specialister från olika områden. Du kommer att fungera som en brobyggare mellan olika funktioner i företaget, till exempel i rollen som projektledare. Din framtida arbetsmarknad är stor och du kommer att vara attraktiv i många branscher och yrkesroller, till exempel inom affärsutveckling, produktutveckling, industriell marknadsföring, projektledning, produktionsutveckling, logistik och som managementkonsult.

Utbildningens innehåll
Utmärkande för programmet Industriell ekonomi är just integrationen mellan teknik och ekonomi. Du får en bred teknisk bas och förståelse för organisations- och ekonomifrågor genom de många praktikfall och projekt som används i undervisningen. De första tre åren utgörs av grundstudier. I våra fina lokaler läser du då klassiska ingenjörsämnen, som matematik och fysik, samt ekonomi och management. Dessutom väljer du under det första året en av flera teknikinriktningar, såsom IT, mekanisk produktion, kemi- och bioteknik eller finansiell matematik. Redan under de första åren börjar du alltså utforma den profil som du kommer att ha som färdig civilingenjör. Stor vikt läggs också vid kurserna i huvudämnet industriell ekonomi; bland annat ekonomisk analys, industriell marknadsföring , verksamhetsutveckling och logistik. I slutet av tredje året skriver du ett kandidatarbete inom huvudämnet. Du får därmed de grundläggande verktyg du kommer att arbeta med dagligen i ditt yrkesliv. De avslutande två åren läser du ett masterprogram som ger fördjupning inom ett ämnesområde. Du har även möjlighet att förlägga en del av utbildningen utomlands. Utbildningen avslutas med ett examensarbete på 30 högskolepoäng.

Valbara masterprogram (årskurs 4 och 5)

- **Design and Construction Project Management**
- **Entrepreneurship and Business Design**
- **Management and Economics of Innovation**
- **Product Development**
- **Production Engineering**
- **Quality and Operations Management**
- **Software Engineering**
- **Supply Chain Managemen t**

Mittuniversitetet
Industridesign (IND)

Högskolan Dalarna
Akademin Industri och samhälle

SW 69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar.

690 Allmänt. 691.Byggnadsmaterial (tillverkas vanligen i 66-68). 692 Byggnadsdelar. 693 Murning, betonggjutning o d. 694 Byggnadsträarbeten. 695 Olika slags byggnader och anläggningar. 696 Inbyggnad o reparation av el- och sanitetsutrustning o d. 697 Inbyggnad o reparation av värme- o ventilationsutrustning o d. 698 Måleri-, glasmästeri- och inredningsarbeten o d. 699 Isolerande och skyddande byggnadskonstruktioner. Isoleringsarbeten.
(SAB P delar som gäller byggande. DC, DK 69 och delar av 62 som gäller byggande.)

Karlstads universitet
Institutionen för ingenjörs- och kemivetenskap
Byggteknik, miljö- och energisystem, kemi, kemiteknik

Högskolan Dalarna
Akademin Industri och samhälle

Chalmers tekniska högskola
INDUSTRIELL EKONOMI OCH EKONOMI & PRODUKTIONSTEKNIK

Mittuniversitetet
Industridesign (IND)

Högskolan Dalarna
Akademin Industri och samhälle

SW 7 Formgivning av fysiska och sociala miljöer.

70/78 Formgivning av fysiska miljöer, form- o bildkonst, musik.
70 Allmänt om konst och kultur, formgivning av fysiska och sociala miljöer. 71 Övergripande planering av fysiska miljöer . 72 Formgivning av byggnader, anläggningar. 73 Skulptur, museer, utställningar. 74 Formgivning av bruksföremål o d. 75 Konstmåleri . 76 Grafisk konst, teckenkonst. 77 Fotografi. 78 Musik.

79 Formgivning av sociala miljöer. Seder och bruk, nöjen, spel, sociala miljöer och verksamheter, sport.
791 Seder och bruk, film,TV,radio, offentliga fester mm. 792 Teater. 793 Sällskapsnöjen. lek. 794 Spel. 795 Sociala miljöer, sociala relationer o d, sociologi, socialvård, kriminalitet, polisväsen, kriminalvård, undervisning, föreningsliv. 796 / 799 Sport, idrott o d.

Verksamheterna inom områdena 1-6 ingår som förutsättningar i de kuturella verksamheterna i områdena 7-9

Område 70 gäller allmänt om kultur och är också förutsättningar för områdena 8 och 9,

Områdena 71-78 gäller fysiska miljöer och fysiska verksamheter förknippade med det.

Område 79 gäller sociala miljöer, sociala beteenden o d.

Områdena 8 och 9 gäller speciella kulturella verksamheter med språk och litteratur.

SW 70 Allmänt om konst o kultur.

700 Allmänt. 701 Konstvetenskap. Konstteori. Estetik. Konstfilosofi. 702 Konstens tekniker. Konsthantverk. 703 Stilarter. 704 Konstnärliga motiv. 705 Konstens ändamål och användning.706 Speciella problem beträffande konst. 707 Aktiviteter i samband med konstutövning. 708 Karakteristiska former för vissa arter av konstverk.
709 Övrigt. Andra kulturfrågor. Kombinationer av planeringar för fysiska och sociala miljöer
(SAB I, Ia, Ib, del Kt. DC, DK 70. DK 7.01-7.09)

Område 7, dvs 70-79, gäller:
70 Allmänt om konst och kultur, formgivning av fysiska och sociala miljöer. Kombinationer av planeringar för fysiska och sociala miljöer.

71/78 Formgivning av fysiska miljöer, form- o bildkonst, musik.
71 Övergripande planering av fysiska miljöer.
72 Formgivning av byggnader, anläggningar.
73-77 Föremål och bilder o d.
73 Skulptur, museer, utställningar. 74 Formgivning av bruksföremål o d. 75 Konstmåleri . 76 Grafisk konst, teckenkonst. 77 Fotografi.
78 Musik/ljud.

79 Formgivning av sociala miljöer. Seder och bruk, nöjen, spel, sociala miljöer och verksamheter, sport.
790 Allmänt. 7911 Seder och bruk.
7912 Planering av sociala miljöer och sociala beteenden. Världsnivå och stora regioner.
7913 Planering av sociala miljöer och sociala beteenden. Nationella och lägre nivåer.
7914-7919 Film, TV, radio, offentliga fester mm. 792 Teater. 793 Sällskapsnöjen. lek. 794 Spel.
795 Sociala miljöer, sociala relationer o d, socialvård, kriminalitet, bedrägerier, diskriminering, polisväsen o d, kriminalvård o d, undervisning, mobbning, migration, integration, föreningsliv m m.
796 / 799 Sport, idrott o d.

Till Kulturdepartementets verksamhetsområde hör en mängd myndigheter, bolag och stiftelser.

Myndigheter

Till varje departements ansvarsområde hör ett antal statliga myndigheter. Det är myndigheterna som ska tillämpa de lagar och utföra den verksamhet som riksdag och regering har beslu-tat om.

Regeringen fastställer mål, riktlinjer och resursfördelning för myndigheternas verksamhet, men bestämmer inte hur myndig-heterna ska tillämpa en lag eller hur de ska besluta i olika ärenden. Det grundläggande dokumentet för regeringens styrning av myndigheter utgörs av myndighetens instruktion. Regleringsbrevet, som beslutas årligen, utgör ett komplement till instruktionen.

Bolag

Staten äger och förvaltar bolag inom en rad olika verksamhets-områden. Regeringens övergripande mål för förvaltningen är att skapa värde och att uttryckta samhällsintressen infrias. Som statligt bolag brukar räknas bolag där aktiemajoriteten innehas av staten. Regeringen utfärdar årligen regeringsbeslut i form av riktlinjebeslut eller bidrags-/anslagsvillkor för bolagen som hör till Kulturdepartementet.

Stiftelse

En stiftelse uppkommer genom att en eller flera stiftare avskiljer viss egendom att självständigt förvaltas för något visst ändamål. Med statlig stiftelse avses en sådan stiftelse som har bildats av staten. Regeringen har även i uppdrag att utse styrelseledamöter i ett antal stiftelser. Regeringen utfärdar årligen regeringsbeslut i form av riktlinjebeslut eller bidrags-/anslagsvillkor för stiftelserna som hör till Kulturdepartementet.

Bolag inom Kulturdepartementets områden

Bolag inom kulturområdet

Mottagare av statliga medel inom Kulturdepartementets område.

Kungliga Dramatiska teatern AB
Kungliga Operan AB
Voksenåsen AS

Bolag inom medieområdet

Finansieras med radio- och TV-avgift som beslutas av riksdagen.

Sveriges Radio AB
Sveriges Television AB
Sveriges Utbildningsradio AB

Stiftelser med flera inom Kulturdepartementets områden

Mottagare av statliga medel inom Kulturdepartementets område.

Ájtte, Svenskt fjäll- och samemuseum
Bildkonst Upphovsrätt i Sveriges (BUS)
Bildmuseet
Föreningen Svensk Form
Judiska Museet i Stockholm
Nobelmuseet
Nordicom
Riksförbundet Sveriges museer
Riksteatern
Röhsska museet
Stiftelsen Arbetets museum
Stiftelsen Carl och Olga Milles Lidingöhem
Stiftelsen Dansens Hus
Stiftelsen Dansmuseifonden
Stiftelsen Drottningholms teatermuseum
Stiftelsen Föremålsvård i Kiruna
Stiftelsen för lättläst nyhetsinformation och litteratur, Centrum för lättläst
Stiftelsen Nordiska museet
Stiftelsen Skansen
Stiftelsen Strindbergsmuseet
Stiftelsen Svenska Filminstitutet
Stiftelsen Tekniska museet
Stiftelsen Thielska galleriet
Svenska Artisters och Musikers Intresseförening (SAMI)
Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå (STIM)
Sverigefinska Riksförbundet
Sveriges Riksidrottsförbund
Zornsamlingarna

Statens kulturråds webbplats
Statens kulturråd (Kulturrådet) är en central förvalt-ningsmyndighet inom kulturområdet. Kulturrådet har hand om frågor som rör teater, dans, musik, litteratur, kulturtidskrifter, folkbibliotek, konst, museer, utställ-ningsverksamhet, kulturforskning med mera. Kulturrådet fördelar statligt stöd inom kulturområdet, ger regeringen underlag för kulturpolitiska beslut och informerar om kultur och kulturpolitik.

Myndigheten för kulturanalys webbplats
Myndigheten för kulturanalys har till uppgift att, med utgångspunkt i de nationella kulturpolitiska målen, utvärdera, analysera och redovisa effekter av förslag och genomförda åtgärder inom kulturområdet. I uppgiften ingår att analysera utvecklingen både inom detta område och inom andra samhällsområden som har betydelse för kulturlivet.

Konstnärsnämndens webbplats
Konstnärsnämnden stödjer professionella konstnärers arbete, utveckling och internationella kontakter. Konstnärsnämnden fördelar statliga stipendier och bidrag till enskilda konstnärer inom bild-, form-, musik-, dans-, teater- och filmområdena. Nämnden ska hålla sig underrättad om konstnärernas ekonomiska och sociala villkor.

Svenska institutet, SI
Svenska institutet ska sprida kunskap om Sverige i utlandet och svara för utbyte med andra länder inom kultur, utbildning, forskning och samhällsliv i övrigt.
Box 7434
103 91 Stockholm
Tel: 08-453 78 00
Fax: 08-20 72 48

Göteborgs universitet
Institutionen för kulturvetenskaper

Karlstads universitet
Kulturstudier

Linköpings universitet
Institutionen för kultur och kommunikation (IKK)

Linköpings universitet
Institutionen för studier av samhällsutveckling och kultur (ISAK)

Linköpings universitet
Advanced Cultural Studies Institute of Sweden (ACSIS)

Linnéuniversitetet
Institutionen för kulturvetenskaper (KV)
Ämnen: arkeologi, biblioteks- och informationsvetenskap, historia, filosofi, geografi, kulturgeografi, kultursociologi och religionsvetenskap.

Lunds universitet
Institutionen för kulturvetenskaper

Stockholms universitet
Institutionen för kultur och estetik

Umeå universitet
Kultur- och medievetenskaper

Högskolan Dalarna
Akademin Humaniora och medier

Högskolan Dalarna
Akademin Industri och samhälle

Malmö högskola
Kultur och samhälle

Mälardalens högskola
Akademin för utbildning, kultur och kommunikation (UKK)
Akademin för utbildning, kultur och kommunikation samlar språk, litteraturvetenskap, kammarmusik, pedagogik, specialpedagogik, matematik och fysik som sammantaget leder till en verksamhet med både bredd och djup.
Akademin knyter även samman den didaktiska kompetens som finns på högskolan, och som baseras på högskolans väl fungerande lärarutbildning.
Till akademin UKK:s webbplats

Södertörns högskola
Kultur och lärande

Institutionen för kultur och lärande består av ämnena engelska, estetik, estetiska lärprocesser, filosofi, genusvetenskap, konstvetenskap, litteraturvetenskap, medie- och kommunikationsvetenskap, pedagogik,

retorik och svenska, samt lärarutbildningen och Centrum för praktisk kunskap.

Luleå tekniska universitet
Konst, kommunikation och lärande
Institutionen för konst, kommunikation och lärande (KKL) är en akademisk mötesplats där konstnärliga och vetenskapliga perspektiv på kunskap och lärande sammanflätas.

SW 71 Övergripande formgivning/ planering av fysiska miljöer.

SW 72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur.

710. Allmänt.
711 Översiktlig samhällsplanering. Regionplanering. Generalplanering. Stadsplanering o d. 7111 Allmänna utgångspunkter och principer. 7112 Regionplanering. Generalplanering. Områdesplanering. 7113 Landsbygdsplanering. 7114 Stads- och tätortsplanering. Tätorter. Bostadsområden. 7115 Zonindelning för bebyggelse inom städer och tätorter. Stadsdelar. Byggnadskvarter. 7116 Byggnads- och stadsplanebestämmelser. 7117 Planering för trafikleder. 7118 Lednings- och kabelnät för offentligt bruk. Tekniska försörjningsnät. 7119 Övrigt.

712 Landskapsplanering. Naturvård. Trädgårdsarkitektur. Parkanläggningar. 71212 Naturen. Naturstudier. Naturskydd. Miljövård. 71214 Miljövetenskap. 7122 Allmänt om landskap. Naturreservat. Fritidsområden. Privata parker och trädgårdar. 7123 / 7129 Trädgårdsanläggningar.
713 Vägar od i landskapet.
714/716 Vatten, fiskar, vattenvård. Luft, skog, fåglar, luftvård. Mark, örter, markdjur, markvård. 714 Vatten, fiskar, vattenvård. 715 Luft, skog, fåglar, luftvård. 716 Mark, örter, markdjur, markvård.
717 Anläggningar i landskapet. 718 Kyrkogårdar. Gravplatser. Krematorier.
719 Kulturvård. Hembygdsvård.

(SAB Odg, Mua, Uh, Bgk, delar av P som gäller formgivning o d . DC, DK 71. DK 502, 504)

720 Allmänt.
721 Arkitektur och arkitektarbete i allmänhet.
722 Forntidsmiljöer. Forntidsarkitektur.
723 Medeltidsmiljöer (ca 300-1400). Medeltidsarkitektur.
724 Nya tidens miljöer och arkitektur.
725 Offentliga byggnader. Affärs- och industribyggnader. 7251 Offentliga byggnader. Förvaltningsbyggnader. 7252 Merkantila byggnader. Affärshus. Kontorshus. 7253 Byggnader för transport- och kommunikationsväsen. 7254 Industribyggnader. Fabriker. Verkstäder. Lantbruksbyggnader. 7255 Sjukhus. Vårdhem od. 7256 Fångvårdsanstalter od. 7257 Restauranger. Serveringsställen. Badinrättningar. Parkbyggnader. 7258 Byggnader och lokaler för underhållning och sport. 7259 Diverse offentliga byggnadsverk.
726 Kyrkliga byggnader. Kultbyggnader. Begravningsanläggningar.
727 Undervisnings- och forskningsanstalter. Museer. Bibliotek.
728 Bostadshus.
729 Klimatreglering inklusive ljus, färg o ljud. Detaljer i arkitektarbeten.
(SAB Ic, Mu, delar av P som gäller formgivning o d. DC, DK 72)

725- 729 mer detaljerat:

725 Offentliga byggnader. Affärs- och industribyggnader.

7251 Offentliga byggnader. Förvaltningsbyggnader.
72511 Riksdagslhus. Parlamentsbyggnader. 72512 Ministerier.

Kanslihus. Byggnader för utländska beskickningar. 72513 Kommunala byggnader. Stadshus. Kommunalhus. Landstingshus. 72414 Byggnader för tull, skattemyndigheter och ämbetsverk med finansiella uppgifter. 72515 Domstolsbyggnader. Rådhus. Tingshus. Arkivbyggnader. 72516 Posthus. Telebyggnader. 72517 Residensbyggnader. Länsresidens. Landsstatshus. Tjänstebostäder. 72518 Militära byggnader. Kaserner. 725188 Polishus. 72519 Övriga offentliga byggnader. 725191 Brandstationer. 725192 Bårhus. 725193 Byggnader för vattenverk, avloppsverk och vattenreningsverk. 725194 Toaletter för allmänheten. Sanitära anläggningar. 725198 Elektricitetsverk.

7252 Merkantila byggnader. Affärshus. Kontorshus.
72521 Butiksbyggnader. Varuhus. Stormarknader. 72522 Byggnader med bostäder samt butiker, kontor o.dyl.72523 Kontorshus. 72524 Bankbyggnader. 72525 Börshus. Byggnader för handels- o hantverksorganisationer. 72526 Saluhallar. 72527 Salutorg. 72529 Övriga merkantila byggnader.

7253 Byggnader för transport- och kommunikationsväsen.
72531 Järnvägsstationer. Tunnelbanestationer. Godsmagasin. Övriga byggnader för spårbunden trafik.Verkstäder. Stallar. 72534 Byggnader för hamnändamål. Färjelägen.Varv. Dockor. Fyrtorn. 72535 Lagerhus. Kylhus. 72536 Silobyggnader. 72538 Byggnader för vägtrafik. 725381 Garage och parkeringshus. 725382 Verkstäder. 725383 Tvättanläggningar. 725384 Bensinstationer. 725388 Busstationer. 72439. Flygplatsbyggnader. Hangarer.

7254 Industribyggnader. Fabriker. Verkstäder. Lantbruksbyggnader.
O Byggnader för lantbruk, sädesmagasin, stallar, ladugårdar o dyl till verksamheterna 63. O Byggnader för energiförsörjning, kraftverk o d till verksamheter i 644 . O Byggnader för tillverkningsverksamheter i 66/69.

7255 Sjukhus. Vårdhem. Sociala inrättningar.
72551 Sjukhus. Lasarett. Kliniker. Barnbördshus.Vilohem. Sanatorier. 72552 Mentalsjukhus. 72553 Anstalter för psykiskt utvecklingsstörda. 72554 Blindinstitut. Dövstumsinstitut.72555 Vård-hem för rehabilitering. 72556 Alderdomshem. Pensionärshem. Gästhem. 72557 Barnstugor. Barnhem. 72559 Djursjukhus.

7256 Fångvårdsanstalter od.
72561 Fängelser. 72563 Korrektionsanstalter för vuxna. 72564 Uppfostringsanstalter för minderåriga. Skyddshem. 72565 Alkoholistanstalter.

7257 Restauranger. Serveringsställen. Badinrättningar. Parkbyggnader.
72571 Restauranger. Barer. Konditorier. Kiosker o.dyl. 72573 Badanläggningar. Saunas. 72574 Simhallar. Friluftsbad. 72575 Badortsbyggnader. Kasinon o.dyl. 72576 Byggnader i parker. Paviljonger o.dyl.

7258 Byggnader och lokaler för underhållning och sport.
72581 Konserthus. Konsertsalar. 72582 Teaterbyggnader mm. 725821 Operahus. 725822 Övriga teatrar.Friluftsteatrar. 725823 Musikkafeer. Varieteer. Danssalonger o.dyl. 725824 Biografer. 725826 Byggnader för sport. Cirkusbyggnader. Stadions. 72583 Samlingslokaler. Föreläsningslokaler. Konferenslokaler.72584 Biljarder. Kägelbano. Bowlingbanor. 72585 Gymnastikbyggnader. Inomhusarenor. 72586 Byggnader och anläggningar för vinter- och issport, cykel- och motorsport. 72587 Byggnader och anläggningar för vattensport.

Båthus. 72586 Ridhus. Trav- och galoppbanor. 72589 Övriga idrottsanläggningar och detaljer till sådana t.ex. läktare.

7259 Diverse offentliga byggnadsverk.
72591 Utställningsbyggnader. 72592. Provisoriska och flyttbara utställningsbyggnader. 72594 Monument. Obelisker. Fontäner o.dyl. 72595 Brobyggnadsverk ur gestaltningssynpunkt. 72596 Stadsportar. Stadsmurar. Vallar. Inhägnader.

726 Kyrkliga byggnader. Kultbyggnader. Begravningsanläggningar.
7261 Hednatempel. Helgedomar. 7262 Moskeer. Minareter. 7263 Synagogor. 7264 Kapell. 7265 Kyrkor. 7266 Katedraler. Domkyrkor. 7267 Kloster. Icke-kristna kloster. Lamakloster o.dyl. 7268 Begravningskapell. Krematorier. Kolumbarier. Mausoleer. Gravvårdar. 7269 Övriga kyrkliga byggnader. Biskopssäten. Prästgårdar.Byggnader vid vallfartsorter

727 Undervisnings- och forskningsanstalter. Museer. Bibliotek.
7271 Skolbyggnader. 72712 Folkhögskolor. Internatskolor. 7273 Universitet. Högskolor. 7274 Fackskolor. Yrkesskolor. Hantverksinstitut. 7275 Forskningsanstalter. Vetenskapliga institut. Laboratorier. 7276 Vetenskapliga museer. Zoologiska och botaniska trädgårdar. 7277 Konstmuseer. Konstgallerier. Utställningsateljeer. 7278 Biblioteksbyggnader. Arkivbyggnader. Biblioteks- och arkivbyggnader för speciella användare. 72791 Observatorier. Planetarier. 72794 Radio- och televisionsstationer. Radarstationer. 72794 Ritningsbyråer. Konstnärsateljeer. Fotoateljeer.72798 Filmstudieateljeer. Byggnader för filmhögskolor.

728 Bostadshus.
7281 Bostadhus och bostäder allmänt. Bostäder i tätorter. Bostäder på den egentliga landsbygden. 72818 Provisoriska bostäder. Nödbostäder Baracker. 7282 Flerfamiljshus i flera våningar och trapphusenheter. 728222 Flerfamiljshus med stort antal trapphus och lägenheter. 728224 Flerfamiljshus med mindre än 12 lägenheter. 728226 Kollektivhus. 7283 En och två-familjshus. Villor. Radhus. Vinkelhus. 72831 Radhus. 72834 Tvåfamiljshus. Kopplade hus. 72837 Enfamiljshus. Friliggande hus. Villor. Egnahem. 72838 Marknära hus. Vinkelhus. Atriumhus. 7284 Klubbhus. Föreningshus. 7285 Hotell. Gästgivargårdar. Motell. 72851 Hotell i städer och tätorter. 72852 Hotell vid badorter o.dyl. 72853 Gästgivargårdar. Motell. 728 54 Ungdomshärbärgen. 7286 Lantgårdar. Bondgårdar. 7287 Fritidshus. Sommarvillor. Sportstugor. 72871 Weekendvåningar o.dyl.72876 Husvagnar. Trailers. 72877 Husbåtar. 7288 Borgar. Slott. Herrgårdar. 72881 Borgar (befästa). 72882 Slott. 72883 Herrgårdar. 7289 Ekonomibyggnader o d se även 7254.

729 Klimatreglering inkl. ljus,färg o ljud. Detaljer i arkitektarbeten.

Om arkitekter och arkitektarbete se även område 71

Boverket
Boverket är den nationella myndigheten för samhällspla-nering, stadsutveckling, byggande och boende. Verket är central myndighet för frågor om byggd miljö och hushållning med mark- och vattenområden, för fysisk planering, byggande och förvaltning av bebyggelsen och för boende- och bostadsfinansieringsfrågor.

Lantmäteriet
Lantmäteriet kartlägger landet, sätter gränserna och säkrar ägandet av fastigheter. Myndigheten ger informa-tion om Sveriges geografi och fastigheter.

Statens fastighetsverk (SFV)
Statens fastighetsverk har till uppdrag att bevara och ut-veckla statligt ägda kulturhistoriska fastigheter som till exempel utrikesfastigheter, de kungliga slotten, rege-ringsbyggnaderna, gamla fästen, monument samt vissa älvsträckor och markområden.

Swedesurvey Aktiebolag
Swedesurvey Aktiebolag exporterar svenskt kunnande inom lantmäteriområdet, med fokus på fastighetssystem, geografisk information och fastighetsinformation samt geografisk informationsteknik.

Naturvårdsverket
Naturvårdsverket är samordnare i miljöarbetet - natio-nellt, inom EU och internationellt. Myndigheten tar fram och förmedlar kunskaper på miljöområdet, utarbetar förslag till mål, åtgärdsstrategier och styrmedel i miljö-politiken samt genomför miljöpolitiska beslut. Natur-vårdsverket ska även följa upp och utvärdera miljösitua-tionen och miljöarbetet som underlag för en fortsatt utveckling av miljöpolitiken.

Aktiebolaget Svenska Miljöstyrningsrådet
Miljöstyrningsrådet är behörigt registreringsorgan för det europeiska miljöledningssystemet Emas. Miljöstyrnings-rådet samägs med Sveriges kommuner och landsting, SKL, och Svenskt Näringsliv.

IVL Svenska Miljöinstitutet AB
IVL bedriver både forsknings- och uppdragsverksamhet. Forskningen finansieras av staten, forskningsstiftelser, EU och näringslivet. Uppdragsverksamheten omfattar konsultinsatser samt nationella och internationella forsk-nings- och utvecklingsuppdrag.

Stockholms internationella miljöinstitut, SEI
SEI är ett internationellt forskningscentrum för miljö och hållbar utveckling. Institutets huvudsakliga uppgifter är att stödja beslutsfattare, arbeta med institutions- och kapacitetsbyggande samt bidra med lösningar inom dessa område**n.**

Havs- och vattenmyndigheten, HaV
Havs- och vattenmyndigheten har regeringens uppdrag att genomföra en sammanhållen svensk politik för våra hav och vatten. Målet för havspolitik är att havet och dess naturresurser ska utnyttjas på ett hållbart sätt så att livet i vattnen bevaras.

Riksantikvarieämbetets webbplats
Riksantikvarieämbetet är en förvaltningsmyndighet för frågor om kulturarvet och kulturmiljön. Myndigheten har det övergripande ansvaret att i samverkan med länsstyrelser, länsmuseer, kommuner och allmänhet verka för att kulturmiljön bevaras, används och utvecklas. I myndighetens uppdrag ingår bl.a. att verka för att kulturvärdena i bebyggelsen och i landskapet tas till vara samt bevaka kulturmiljöintresset vid samhällsplanering och byggande.

SW 71 Övergripande formgivning/ planering av fysiska miljöer.

Linköpings universitet Linköpings universitet Centrum för klimatpolitisk forskning

Linköpings universitet
Centrum för miljö och utomhuspedagogik

Umeå universitet
Centrum för miljö- och naturresursekonomi (CERE)

Umeå universitet
Centrum för regionalvetenskap (CERUM)

Uppsala universitet
Institutet för bostads- och urbanforskning (IBF)

Högskolan i Gävle-
Akademin för teknik och miljö

Högskolan Kristianstad
Landskapsvetarprogrammet (vt2016)

Södertörns högskola
Naturvetenskap, miljö och teknik
På institutionen för naturvetenskap, miljö och teknik bedrivs utbildning och forskning inom ämnena miljövetenskap, medieteknik och informatik, turismvetenskap, biologi, matematisk didaktik, måltidskunskap och geografi. Detta utgör grunden till en mångvetenskaplig miljö med starkt fokus på tvärvetenskap.

Chalmers tekniska högskola
ARKITEKTUR OCH SAMHÄLLSBYGGNADSTEKNIK

Kungl. Tekniska högskolan
Skolan för arkitektur och samhällsbyggnad

Kungl. Tekniska högskolan
Arkitektur, samhällsbyggnad och byggteknik

Skapa framtidens miljöer, byggnader, städer och regioner
Inom arkitektur, samhällsbyggnad och byggteknik skaffar du dig kunskaper om samhällsutveckling och byggande. Det handlar inte bara om utformning av byggnader och tekniska konstruktioner. Sociala, ekonomiska, miljömässiga, estetiska och juridiska perspektiv tar också stor plats.

Några av våra största utmaningar är snabb urbanisering, åldrande befolkning, begränsade energiresurser och globala klimatförändringar. Dessa problem möter vi genom att skapa hållbara lösningar; exempelvis utvecklar vi nya material, metoder och sätt att utforma den byggda miljön.

Ett varierat yrkesliv väntar inom detta mycket breda ämnesområde. Du arbetar med hur miljöer, byggnader, infrastruktur, städer och regioner ska utformas och förnyas i takt med samhällsförändringar. Arkitekt, fastighetsekonom, stadsplanerare, byggprojektledare, lantmätare, miljöforskare och konsult med olika inriktningar är exempel på yrkesroller som utbildningarna leder till. Många är anställda i kommuner, av myndigheter, konsultföretag, fastighetsmäklare, byggföretag eller starta eget.

Utbildningar inom ämnesområdet
Arkitektutbildning 300 hp
Byggproduktion 120 hp
Byggteknik och design 180 hp
Fastighet och finans 180 hp
Fastighetsutveckling med fastighetsförmedling 180 hp
Samhällsbyggnad 300 hp

Luleå tekniska universitet
Samhällsbyggnad och naturresurser
Mänskligheten står inför gigantiska utmaningar inom områdena energi, råvaror, miljö, vatten och säkerhet. Genom forskning och utbildning inom gruv-, bygg- och miljöområdet tar vi ansvar för utveckling...

Luleå tekniska universitet
Samhällsbyggnad och naturresurser
Mänskligheten står inför gigantiska utmaningar inom områdena energi, råvaror, miljö, vatten och säkerhet. Genom forskning och utbildning inom gruv-, bygg- och miljöområdet tar vi ansvar för utveckling...

Umeå universitet
Teknisk-naturvetenskaplig fakultet
(t.ex. arkitektur, matematik, teknik, fysik, kemi)

Göteborgs universitet
Handelshögskolan
Samhällsvetenskapligt miljövetarprogram 180 hp

Högskolan Kristianstad
Landskapsvetenskap

Högskolan Kristianstad
Miljöteknik

SW 72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur.

Uppsala universitet
Institutet för bostads- och urbanforskning (IBF)

Chalmers tekniska högskola
ARKITEKTUR OCH SAMHÄLLSBYGGNADSTEKNIK

Arkitekter och ingenjörer jobbar alla mot ett gemensamt mål – att skapa bra miljöer för människor att leva och verka i. Gemensamt för oss alla är att vi tänker långsiktigt. Det vi bygger kommer att överleva oss själva. Därför måste vi fundera över hur nästa generation vill leva och hur nya klimatförutsättningar kommer att påverka deras vardag.

AFFÄRSUTVECKLING OCH ENTREPRENÖRSKAP 180 HP
180 hp (teknologie kandidatexamen)

ARKITEKTUR 300 HP
300 hp (arkitekt)

ARKITEKTUR OCH TEKNIK 300 HP
300 hp (civilingenjör/arkitekt)

SAMHÄLLSBYGGNADSTEKNIK 180 HP
180 hp (högskoleingenjör)

SAMHÄLLSBYGGNADSTEKNIK 300 HP
300 hp (civilingenjör)

Arkitektur 300 hp (arkitekt)
Arkitektur på Chalmers

På arkitektur kommer du att ägna en stor del av den schemalagda tiden tiden åt projektarbeten då du arbetar i ritsalen, i vår modellverkstad eller i ateljéerna. Du får träning i att arbeta med penna, modeller och datorprogram och att gestalta allt ifrån interiörer till stadsplaner. Du går kurser där du lär dig planering av byggnader, städer och arbetsmiljöer, du studerar arkitekturhistoria, materiallära, konstruktion och hållbar utveckling samt teckning, målning och skulptur. Yrkesverksamma arkitekter medverkar som lärare i många av kurserna och delar med sig av sina erfarenheter om byggande, planering och brukandets realiteter, frågor som vi tar på största allvar på Arkitektur. Du får lära dig att ge och ta emot kritik på dina projekt, både under arbetet och vid redovisningar. Däremot har vi få regelrätta tentor. Projekten samlar du i en portfölj, dels för lärarnas bedömning, dels för att visa upp när du söker arbete. En viktig del av din utveckling är att lära dig se med ”arkitektögon” och uppmärksamma det som har betydelse för både uttryck och funktion i den byggda miljön. Du får följa den internationella utvecklingen av arkitekturen, särskilt på studieresor.

Arkitekter måste kunna realisera sina idéer. Du kommer att få läsa en hel del byggteknik. Det handlar om detaljernas betydelse för helheten, om att förstå bärande strukturer, inomhusklimat och energihushållning. I yrkeslivet arbetar arkitekter i team med tekniker. Ingenjören gör beräkningarna, men arkitekten måste förstå vad de betyder för gestaltningen.
Den gestaltande arkitekten
Arbetsfältet för arkitekter är brett: Utformning av städer, stadsdelar, byggnader, ombyggnader eller interiörer. De flesta arkitekter arbetar

med dessa uppgifter på arkitektkontor eller på kommuner, men arkitektkompetensen är också användbar inom till exempel förvaltning av bebyggelsen eller forskning och utveckling inom byggområdet.

Hur kommer du in?
En del av våra studenter tas in på betyg och en del via arkitektprovet. Arkitektprovet är gemensamt för Sveriges arkitektskolor. Först måste du lösa en hemuppgift, som du sänder till den arkitektskola där du vill genomföra provet. Lyckas du bra kallas du till arkitektprovet. Provet görs vid ett tillfälle då du får lösa ett antal uppgifter. En jury bedömer uppgifterna utifrån rumslig förståelse, fantasi, idérikedom, konstruktionsförmåga och social inlevelse.

Arkitektprovet

Valbara masterprogram (årskurs 4 och 5)
Architecture and Urban Design
Design and Construction Project Management
Design for Sustainable Development

Arkitektur och teknik
300 hp (civilingenjör/arkitekt)
Arkitekt, ingenjör eller både och

I byggprocessen samverkar arkitekter och ingenjörer. Var och en representerar starka yrkesidentiteter som möts med väl avgränsade uppdrag. I normalfallet innebär denna specialisering en effektiv process. Men när uppgiften kräver stora spännvidder, klimatkloka lösningar, krav på hög akustisk precision eller att material utvecklas och prövas för nya funktioner, behövs ett tätare samarbete mellan arkitekter och ingenjörer. Arkitektur och teknik-programmet förenar gestaltning med naturvetenskap och teknik. Du tränar din förmåga att iaktta och att leva dig in i människors, verksamheters och samhällens behov, och du utvecklar din förmåga att utforma och kommunicera förslag till byggnader och rum. Programmet vänder sig till dig som är intresserad av såväl matematik och teknik som rumsgestaltning och byggnadskonst. Det finns bara ett fåtal liknande utbildningar i Europa. Erfarenheterna visar att de examinerade studenterna utvecklas till antingen professionella arkitekter eller ingenjörer, och att de samtidigt har kommit att verka som brobyggare mellan arkitekt- och ingenjörskulturerna.

Ämneskurser samspelar med projekt
Arkitektur och teknik behandlar både ingenjörskonstens och arkitekturens teorier, metoder och verktyg. Ingenjörsutbildningarnas kultur med ämnesvisa kurser vävs kontinuerligt samman med arkitektutbildningarnas tradition med gestaltande projekt. Projektens syfte är att utifrån både en teknisk/naturvetenskaplig och en estetisk/humanistisk grund träna ett undersökande, skapande och reflekterande förhållningssätt. De tre första åren ger en teknisk/naturvetenskaplig bas med matematik, mekanik, byggnadsfysik och materiallära. Här finns också grundläggande arkitekturkurser som behandlar form, färg, skissteknik och arkitekturhistoria. Parallellt med kurserna löper en serie arkitekturprojekt. Genom skisser, modeller och fysiska experiment växer förslag till utformningar fram. Under handledning och genom kritik prövas dessa så att funktion, hållbarhet och uttryck utvecklas till en helhet.

Matematik- och fysikprovet
Upp till en fjärdedel av platserna tillsätts på grundval av ett särskilt antagningsprov. Alla sökande till Arkitektur och teknik är välkomna att göra provet, se länk nedan för mer information.

Matematik- och fysikprovet

Valbara masterprogram (årskurs 4 och 5)

För arkitektexamen:
Architecture and Urban Design
Design for Sustainable Development

För civilingenjörsexamen:
Design and Construction Project Management
Industrial Ecology
Lärande och ledarskap
Structural Engineering and Building Technology
Sound and Vibration

Samhällsbyggnadsteknik
180 hp (högskoleingenjör)

Du är med i hela kedjan
Som högskoleingenjör inom samhällsbyggnadsteknik är du verksam inom många områden i byggbranschen såsom projektering och konstruktion, planering och organisation, genomförande och uppföljning eller förvaltning och underhåll. Ämnesområden såsom husbyggnadsteknik, byggnadsmaterial, hållfasthetslära, bärande konstruktioner, installationsteknik och klimatanläggningar samt fastighets- och entreprenadjuridik finns representerade i programmet.

Arbetsområden
Efter 3 års utbildning har du en yrkesutbildning som högskoleingenjör med fördjupade kunskaper inom din valda profil. Nedan redovisas exempel på vanliga yrken efter utbildningen:

• Arbetsledare/Platschef på en byggarbetsplats inom husbyggnad / anläggning
• Planering och projektering på arkitekt- /konstruktionskontor
• CAD-ritare/konstruktör
• Fastighetsförvaltare
• Energi- VVS-ingenjör
• Miljöansvarig på företag eller kommun
• Trafikplanerare
• Bygglovhandläggare/Planeringshandläggare inom offentlig sektor

Utbildningens innehåll
Under de första två åren samläser alla högskoleingenjörsstudenter, hing, de flesta kurser med civilingenjörsstudenterna, cing. Den största skillnaden är att cing läser mer obligatoriska kurser i matematik, fysik och kemi. Istället läser hing mer CAD samt fastighets- och entreprenadjuridik. Inför åk 3 görs ett profilval. Du fördjupar dig inom ämnesområden i profilen, fortsätter att utveckla generella färdigheter samt gör ett examensarbete med inriktning på profilen. De profiler du kan välja mellan är:

• **Infrastruktur och anläggning**
Markresurser och byggande i mark, Vattenresurser och vattenteknik, Samhällsplanering och infrastruktur, Ljud och vibrationer

• **Byggnader och anläggningskonstruktioner**
Byggnadsmaterial och byggnadsteknologi, Bärande konstruktioner för hus och anläggningar, Ljud och vibrationer

• **Projekt- och produktionsledning**
Organisation och ledning av projekt inom byggsektorn och informationshantering

Efter 3 års utbildning har du en yrkesutbildning som högskoleingenjör med fördjupade kunskaper inom din valda profil.

Samhällsbyggnadsteknik
300 hp (civilingenjör)

Du bygger samhället
Vill du påverka hur samhället ser ut och fungerar? Är du intresserad av dagens och morgondagens byggtekniska utmaningar för samhälle, människa och miljö? Då är Civilingenjör i Samhällbyggnadsteknik en spännande utbildning för dig. Utexaminerade civilingenjörer i Samhällsbyggnadsteknik har en bra arbetsmarknad framför sig och signaler från samhället och branschen tyder på en ökad efterfrågan.

Arbetsområden
Som Civilingenjör i Samhällsbyggnadsteknik kan du jobba med hela processen från planering till färdigställande av ett byggprojekt. Dina arbetsuppgifter beror av var i processen du arbetar; om du är konsult, entreprenör, utförare eller beställare. Denna mångsidighet gör det till en spännande bransch att arbeta inom. Det finns många valmöjligheter och stor potential för personlig utveckling. Vår nuvarande och framtida samhällsmiljö blir ditt arbetsområde. Du kan som exempel arbeta inom områdena akustik, geoteknik, inomhusklimat, konstruktion, miljöteknik, projektledning och trafikplanering. Då både utbildningen och arbetsmarknaden är internationell finns det möjligheter att arbeta utomlands.

Utbildningens innehåll
Utbildningen präglas av en helhetssyn där samtliga aspekter på att bygga ett uthålligt samhälle ingår, t.ex. tekniska, miljömässiga, ekonomiska och till viss del sociala perspektiv. Samtidigt som utbildningen är skräddarsydd för en civilingenjörsexamen i samhällsbyggnadsteknik så sker i flera kurser samarbeten och/eller samläsning med studenter från övriga program inom området. Detta bidrar till att du vid sidan av din specialisering får en ökad förståelse för de olika roller, kompetenser och kunskaper som måste samverka inom samhällsbyggnadsområdet.
Under de tre första åren följer programmet en struktur som är gemensam för alla program inom Samhällsbyggnadsteknik för att därefter gå vidare med alltmer profilerade och specialiserade kunskaper. De samhällsbyggnadstekniska ämnena grupperas i följande ämnesstråk: markresurser och byggande i mark, vattenresurser och vattenteknik, samhällsplanering och infrastruktur, byggnadsmaterial och byggnadsteknologi, bärande konstruktioner för hus och anläggningar, ljud och vibrationer samt organisering och ledning inom byggsektorn. Kopplat till ämnesstråken inom finns stråk som ger mer generella grunder inom naturvetenskap och matematik samt utvecklar generella förmågor, färdigheter och förhållningssätt.

Inför åk 3 görs ett profilval där du fördjupar dig inom en profil:
• Byggnader och anläggningskonstruktioner
• Infrastruktur och anläggning
• Projekt- och produktionsledning
• Förberedelse för generellt mastersprogram med samhällsbyggnadsteknisk bas

Efter dina tre grundläggande år väljer du att fördjupa dina kunskaper på något av Chalmers internationella mastersprogram som är kopplade till programmet. Du kan även välja att förlägga en del av din studietid utomlands.

Valbara masterprogram (årskurs 4 och 5)

Design and Construction Project Management
Engineering Mathematics and Computational Science
Industrial Ecology
Infrastructure and Environmental Engineering
Lärande och ledarskap
Naval Architecture and Ocean Engineering
Sound and Vibration
Structural Engineering and Building Technology

Kungl. Tekniska högskolan
Skolan för arkitektur och samhällsbyggnad

Kungl. Tekniska högskolan
Arkitektur, samhällsbyggnad och byggteknik

Skapa framtidens miljöer, byggnader, städer och regioner
Inom arkitektur, samhällsbyggnad och byggteknik skaffar du dig kunskaper om samhällsutveckling och byggande. Det handlar inte bara om utformning av byggnader och tekniska konstruktioner. Sociala, ekonomiska, miljömässiga, estetiska och juridiska perspektiv tar också stor plats.

Några av våra största utmaningar är snabb urbanisering, åldrande befolkning, begränsade energiresurser och globala klimatförändringar. Dessa problem möter vi genom att skapa hållbara lösningar; exempelvis utvecklar vi nya material, metoder och sätt att utforma den byggda miljön.

Ett varierat yrkesliv väntar inom detta mycket breda ämnesområde. Du arbetar med hur miljöer, byggnader, infrastruktur, städer och regioner ska utformas och förnyas i takt med samhällsförändringar. Arkitekt, fastighetsekonom, stadsplanerare, byggprojektledare, lantmätare, miljöforskare och konsult med olika inriktningar är exempel på yrkesroller som utbildningarna leder till. Många är anställda i kommuner, av myndigheter, konsultföretag, fastighetsmäklare, byggföretag eller starta eget.

Utbildningar inom ämnesområdet
Arkitektutbildning 300 hp
Byggproduktion 120 hp
Byggteknik och design 180 hp
Fastighet och finans 180 hp
Fastighetsutveckling med fastighetsförmedling 180 hp
Samhällsbyggnad 300 hp

Luleå tekniska universitet
Samhällsbyggnad och naturresurser
Mänskligheten står inför gigantiska utmaningar inom områdena energi, råvaror, miljö, vatten och säkerhet. Genom forskning och utbildning inom gruv-, bygg- och miljöområdet tar vi ansvar för utveckling...

Umeå universitet
Teknisk-naturvetenskaplig fakultet
(t.ex. arkitektur, matematik, teknik, fysik, kemi)

SW 73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning.

730 Allmänt.
731/738 Skulpturarbete.731 Skulpturarbete. Material för konstnärlig bearbetning. 732 Primitiv, forntida , orientalisk skulptur. 733 Grekisk, romersk. skulptur. 734 Medeltida skulptur. 735 Nya tidens skulptur. 736 Sigill, medaljer, kaméer od. Heraldik, ordnar, hederstecken, flaggor, fanor, standard. 737 Numismatik (Myntlära). 738 Konstnärlig bearbetning. 7381/7388 Keramik. 7389 Metall o övriga material. 73898 Trä. 73899 Övriga.

739 Museiverksamheter, museer, utställning av konst od. 7390 Allmänt, olika slags museer. 7391 Ändamål, nytta, visningar. 7392 Byggnader, tekniska anordningar. 7393 Inventarier. 7394 Iordningställande o konservering av museiföremålen, modeller. 7395 Samlingar, utställningsföremål. 73953 Utställningsteknik, kataloger. 7396 Administration. 7397 Publikationer. 7398 Forskning. (SAB Id, Bg, Bh, Ky. DC, DK 73, 069)

Livrustkammaren och Skoklosters slott med Stiftelsen Hallwylska museets webbplats
Myndigheten Livrustkammaren och Skoklosters slott med Stiftelsen Hallwylska museets mål är att förvalta och tillgängliggöra kulturarvet. Utifrån museernas samlingar ska myndigheten bevara och förmedla kulturarvet och ge perspektiv på samhällsutvecklingen och samtiden.

Moderna museets webbplats
Moderna museet ska visa, spegla, samla och bevara modern och nutida konst i alla dess former. Museet ska verka för konstnärlig och kulturell förnyelse, göra sam-lingarna tillgänglig för en så stor publik som möjligt, ordna utställningar och driva pedagogisk verksamhet.

Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsuddes webbplats
Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde ska främja konsten, konstintresset och konstvetenskapen. Myndigheten ska särskilt levandegöra de äldre konst-formerna och deras samband med den nutida konsten och samhällets utveckling samt verka för konstnärlig och kulturell förnyelse.

Naturhistoriska riksmuseets webbplats
Naturhistoriska riksmuseet ska främja intresset för och kunskapen och forskningen om universums, jordens och livets uppbyggnad och utveckling, biologisk mångfald, människans biologi samt miljö och landskap. Museet ska bl.a. vårda, förteckna och tillgängliggöra de samlingar som anförtrotts myndigheten.

Riksutställningars webbplats
Riksutställningar har till uppgift att främja utveckling och samarbete på utställningsområdet. Myndigheten samlar in och förmedlar kunskaper och erfarenheter samt erbjuder teknik- och metodstöd till sådana arrangörer och producenter av utställningar och utställare som antingen har ett offentligt uppdrag eller arbetar på ideell basis. Riksutställningar ska också stödja produktion och förmedling av turnerande utställningar i syfte att ge perspektiv på samtiden och samhällsutvecklingen. Myndigheten får dessutom, i begränsad omfattning, producera turnerande utställningar i motsvarande syfte.

Statens centrum för arkitektur och designs webbplats

Statens centrum för arkitektur och design (f.d. Arkitekturmuseet) har till uppgift att stärka kunskapen om och främja intresset för arkitekturens, formens och designens värden och betydelse för individen och för samhällsutvecklingen. Myndigheten ska vara en nationell mötesplats för aktörer inom sitt område samt driva och stödja forskning, utställningsverksamhet och annan pedagogisk och debatterande verksamhet för att stärka arkitekturens, formens och designens ställning i sam-hället.

Statens historiska museers webbplats

Statens historiska museer har till uppgift att bevara och förmedla kulturarvet samt ge perspektiv på samhällsut-vecklingen och samtiden. I myndigheten ingår Historiska museet och Kungliga myntkabinettet - Sveriges ekono-miska museum. Historiska museets samlingar består av arkeologiska föremål från Sverige och svensk kyrkokonst. Myndigheten bedriver även museiverksamheten vid Tumba bruksmuseum.

Statens försvarshistoriska museers webbplats

Statens försvarshistoriska museers uppdrag är att främja kunskapen om det svenska försvaret genom tiderna och om försvarets roll i samhällsutvecklingen. De två museer som hör till myndigheten är Armémuseum i Stockholm och Flygvapenmuseum i Linköping. I myndigheten ingår även Försvarets traditionsnämnd.

Statens konstråds webbplats

Statens konstråd (SK) har som uppgift att förse de byggnader som innehåller statlig verksamhet med god samtidskonst. SK gör även insatser i gemensamma miljöer som inte är statliga samt informerar om den offentliga konsten i samhället.

Statens maritima museers webbplats

Statens maritima museer är central myndighet för sta-tens museer med sjöhistorisk inriktning. Myndigheten har till uppgift att bevara och främja brukandet av samt bygga upp kunskaperna om det maritima kulturarvet. I myndigheten ingår de tre museerna Vasamuseet, Sjöhistoriska museet i Stockholm och Marinmuseum i Karlskrona.

Statens museer för världskulturs webbplats

Statens museer för världskultur har till uppgift att visa och levandegöra världens kulturer. Myndigheten ska dokumentera och belysa olika kulturers yttringar och villkor samt kulturmöten och kulturell variation, histo-riskt och i dagens samhälle, nationellt och internationellt. Vidare ska myndigheten främja tvärvetenskaplig kunskapsbildning och publik verksamhet i olika former. Statens museer för världskultur består av fem delar, fyra museer samt myndighetens ledning och administration. De fyra museerna är Etnografiska museet, Medelhavs-museet och Östasiatiska museet i Stockholm samt Världskulturmuseet i Göteborg.

Kungl. Konsthögskolan 5
Box 16315
103 26 STOCKHOLM
Tfn: 08-614 40 00
E-post: info@kkh.se
Webb: http://www.kkh.se/

Uppsala universitet
Institutionen för ABM

SW 74 Konsthantverk, formgivning av bruksföremål. Inredning.

740 Allmänt.
741 /744 Teckningens grunder, ritningsarbeten. 741 Allmänt om teckning, barnteckningar, skämtteckningar. 742 Perspektivteckning. 743 Anatomiteckning 744 Linearritning, konstruktionsritning.

745/749 Konsthantverk, industridesign. 745 Indelning efter material. 746 Sömnad, kläder, textil. 747 Inredningskonst. 748 Glas- och kristallarbeten. 749 Möbler od, övrigt, industridesign.

(SAB Ig, Ih, Mv. DC, DK 74)

Nämnden för hemslöjdsfrågors webbplats
Nämnden för hemslöjdsfrågor stärker hemslöjden i hela Sverige genom att planera, driva och följa upp aktiviteter med såväl kulturella som ekonomiska perspektiv samt genom statligt stöd. En viktig del av arbetet är informa-tion, utbildning och samordning för hemslöjdskonsulen-tersverksamheten. Nämnden har sitt kansli i lokaler hos Tillväxtverket i centrala Stockholm.

Beckmans designhögskola (enskild)

Brahegatan 10
114 37 STOCKHOLM
Tfn: 08-660 20 20
E-post: info@beckmans.se
Webb: http://www.beckmans.se/

Studera

Form 180 hp
Vill du formge morgondagens design? Beckmans formprogram betonar bredden inom designområdet med fokus på produktformgivning.
Läs mer

Mode 180 hp
På Beckmans modeprogram skapar du mode och kollektioner genom olika konstnärliga processer och designmetodiker, samtidigt som du får ett brett nätverk i branschen.
Läs mer

Visuell kommunikation 180 hp
Vill du arbeta som kommunikatör, art director, creative director eller grafisk designer i Sverige eller internationellt? Då är Visuell kommunikation rätt utbildning för dig.
Läs mer

Kvällsskola: Form
Design påverkar oss i vår vardag. Kvällsskolan Form ger dig en grundläggande orientering i formgivning av produkter, objekt och rum.
Läs mer

Kvällsskola: Mode
Är modedesigner ett drömyrke för dig? Då kan Mode på Beckmans kvällsskola vara ett steg på vägen.
Läs mer

Kvällsskola: Visuell kommunikation
Är du intresserad av reklam eller grafisk design? Kvällsskolans Visuell kommunikation ger dig en god grund att stå på.
Läs mer

Kreativitet och innovation
Design och kommunikation med relevans i samtid och framtid Läs mer

Studiemiljö
På Brahegatan 10 sjuder kreativiteten Läs mer

Lärare
Våra kompetenta lärare bidrar med erfarenheter och nätverk Läs mer

Historia
Mer än 75 års erfarenhet av att utbilda kreatörer Läs mer

Anders Beckman
Skolans grundare — en genuin kreatör Läs mer

Göta Trägårdh
Svensk pionjär inom modedesign och modeillustratör Läs mer

Konstfack

Box 3601
126 27 STOCKHOLM
Tfn: 08-450 41 00
E-post: registrator@konstfack.se
Webb: http://www.konstfack.se/

Om Konstfack

Konstfack är Sveriges största konstnärliga högskola. Under ett år deltar nära 1000 studenter i kandidat- och masterprogram, lärarutbildning och fristående kurser.

Internationell högskola
Konstfack är en högskola med stark internationell prägel. Våra professorer och lärare rekryteras internationellt och studenterna på vårt masterprogram representerar flera världsdelar. Internationaliseringsarbetet bidrar till kunskapsutbyte och ökar förståelsen mellan länder, kulturer och religioner. Dessutom förbereder det dig som student för världen som arena och arbetsplats.

Konstfack har utbytesavtal och gemensamma projekt med cirka 70 universitet och högskolor i mer än 30 länder. Varje år tar Konstfack

emot cirka 65 internationella studenter. Runt 30 av dessa påbörjar någon av de engelskspråkiga inriktningar som ges inom vårt masterprogram. Utbytesstudenterna tas emot genom något av de utbytesprogram som vi deltar i, till exempel Nordiska Ministerrådets Nordplus, EU:s Erasmus + och det SIDA-finansierade programmet Linnaeus-Palme.

Vi har även bilaterala utbytesavtal med skolor i bland annat Australien, Indien, Kina, Japan, Israel, Sydafrika, Colombia, Chile och USA. SIDA:s stipendier för Minor Field Studies (MFS) ger dig möjlighet, att inför ditt examensarbete, göra en fältstudie i ett utvecklingsland. En sådan studie ger dig kunskap om olika utvecklingsfrågor och du bidrar med din kompetens.

Våra utbildningar
Inom konst, design och konsthantverk erbjuder Konstfack treårig utbildning på grundnivå som leder till konstnärlig kandidatexamen. På avancerad nivå har vi fyra tvååriga masterprogram som leder till konstnärlig masterexamen. Våra ämneslärarprogram omfattar 4,5–5 år och leder till lärarexamen.

Mycket välutrustade verkstäder
Ingen annan konstnärlig högskola i Europa har sannolikt så välutrustade verkstäder som Konstfack. Här finns datasalar, trä- och metallverkstäder, screentryck, vävsal, textiltryck, färgverkstad, grafisk verkstad, foto- och tv-studio, glashytta, keramikverkstad och ateljéer för skulptur och måleri. Verkstäderna möjliggör hantverk i många olika material där du med experimentella, och ibland högteknologiska tekniker, kan tänja på gränsen för vad som är möjligt att göra.

Konstfacks bibliotek
Konstfack har ett av Sveriges största konst- och designbibliotek, vars främsta uppgift är att vara en strategisk informations- och inspirationsresurs för Konstfacks studenter och personal. Förutom böcker, databaser, elektroniska och tryckta tidskrifter har biblioteket också ett materialbibliotek med materialprover och ett videotek med konstvideo att se på plats. Bibliotekspersonalen undervisar i informationssökning enskilt och i grupp.

Konstfacks byggnad - en del av svensk industriell historia
Konstfack ligger vid Telefonplan, strax söder om Stockholms innerstad. LM Erikssons gamla kulturmärkta funkislokaler har omvandlats från industrilokaler till 20 300 kvadratmeter konstnärlig högskola. I entrén möts du av Vita havet som ständigt ändrar utseende efter utställningar och projekt. Dessutom finns ett galleri för studenternas egna utställningar.

Utbildning

Konstfack är Sveriges största konstnärliga högskola. Under ett år deltar omkring 1000 studenter i kandidat- och masterprogram, doktorandprogram, lärarutbildningar och fristående kurser.

Våra utbildningar:

Kandidatprogram, 180 hp

Konstfacks treåriga utbildning på grundnivå leder till konstnärlig kandidatexamen. Du kan välja mellan sju olika kandidatprogram.

Kandidatprogram

Konstfacks treåriga utbildning på grundnivå leder till konstnärlig kandidatexamen.

Du kan välja mellan sju olika kandidatprogram om vardera 180 hp:
Grafisk design & Illustration
Industridesign
Inredningsarkitektur & Möbeldesign
Keramik & Glas
Konst
Textil
Ädellab

Lärarutbildning, 270-300 hp

Som ämneslärare blir du lärare i två ämnen i grundskolans årskurs 7-9, eller i två ämnen på gymnasieskolan.

Masterprogram, 120 hp

Konstfacks masterprogram utmanar! Våra tvååriga masterprogram är yrkes- och forskarutbildningsförberedande och leder till en konstnärlig masterexamen på 120 högskolepoäng (hp). Programmen leds av högskolans professorer och har både fasta inriktningar och valbara kurser vilket ger dig möjlighet att genom specialisering skapa en utbildning som speglar dina unika intressen.

Doktorandprogram, 240 hp

Doktorandprogrammet i konst, teknik och design är ett samarbete mellan KTH och Konstfack i syfte att stärka utbytet mellan konstnärliga och vetenskapliga kunskapsformer.

Fristående kurser

Konstfack erbjuder fristående kurser för dig som är yrkesverksam inom bild-, design- och konstområdet. Kurserna syftar till att utveckla och ge det egna skapandet nya möjligheter och öppnar mot forskningsprojekt inom konst, design och konsthantverk.

Forskning på Konstfack

Forskning och utvecklingsarbete på Konstfack syftar till att bredda och fördjupa skolans befintliga kunskapsmassa inom huvudområdena konst, design, konsthantverk, bildpedagogik och visuell kommunikation i en kritisk, analytisk och kreativ miljö.

Konstfack har dels egna doktorander, dels bedrivs här flera externfinansierade forskningsprojekt med ett stort antal samarbetspartners. Dessutom pågår ett flertal konstnärliga utvecklingsprojekt (KU-projekt) som syftar till att utveckla nytt innehåll och nya uttryck i den konstnärliga verksamheten – en viktig katalysator för fortsatta projekt och en vital del av utbildningen.

Det finns många framgångsrikt pågående och avslutade forskningsprojekt vid Konstfack som finansieras av nationella forskningsråd, offentliga konst- och kulturbidrag, industriprovisioner samt internt finansierade som konstnärlig utveckling (KU).

Rethinking Research Practices – the first doctoral candidates in the ATD programme will engage invited guests in dialogs around a series of topics related to their research.

Forskarutbildning i samarbete med KTH svarar mot samhällets framtida behov.

Lär känna doktoranderna på Konstfack – Petra Bauer, Frida Hållander, Nina Hällgren och Katji Lindberg.

Nationella konstnärliga forskarskolan, med bland andra Petra Bauer och Frida Hållander, placerar svensk konstnärlig forskning i en internationell frontlinje.

Designfakulteten är ett nationellt centrum för designforskning förlagt till KTH men som under 2013–2015 huserar på Konstfack.

Konstfacks forskningsstrategi talar bland annat om skolan som en stark nod för konstnärlig utveckling med en etablerad tradition av samhällsengagemang.

Göteborgs universitet
HDK - Högskolan för Design och Konsthantverk

Linnéuniversitetet
Institutionen för design (DE)

Stockholms universitet
Centrum för modevetenskap

Högskolan i Borås
Sektionen för design

Mälardalens högskola Akademin för innovation, design och teknik (IDT)
Akademin för innovation, design och teknik, med verksamhet både i Eskilstuna och Västerås, utbildar studenter till bland annat innovatörer, entreprenörer, illustratörer, textdesigners, informatörer, nätverkstekniker och ingenjörer inom produktdesign, produktion och logistik, robotik, datavetenskap eller flygteknik.

Vid akademin forskar mer än 100 medarbetare inom bland annat inbyggda system, intelligenta sensorsystem eller innovation och produktrealisering.
Till akademin IDT:s webbplats

SW 75 Konstmåleri. 76 Grafisk konst, teckenkonst. 77 Fotografi.

75 Konstmåleri o d.
750 Allmänt. O Teknik. O Material. O Motiv.
(SAB Ie. DC, DK 75)

76 Formgivning av grafisk konst, trycksaker o d. Teckenkonst.
760 Allmänt. 761 Högtryck. Boktryck. Träsnitt. Metallsnitt. 762 Djuptryck. Etsning. Gravyr. 763 Plantryck. Litografi. Rotogravyr. 764 Teckenkonst.Skrift.Tecken.Symboler. 7642 Olika skriftarter. 7643 Olika skriftsystem.7645 Skrivdon. 7646 Symboler, monogram o d. 766 Nyttografik (Reklam mm, hemsidor på Internet ?). 769 Grafiksamlingar. 7699 Handskrifter. Bokrariteter. Bokkonst.
(SAB If, Ae, Af, Ihq, Kya, F.08 . DC, DK 76 , 09)

77 Fotografiskt arbete o d.
770 Allmänt. 771 Fotografisk utrustning. Lokaler. Apparatur. Material. 7711 Lokaler för fotoarbete. 7712 Inredningar, belysning mm. 7713 Kameror, förstoringsapparater. 7714 Övrig utrustning. 7715 Negativ- o positivmaterial. 7717 Kemikalier. 772 Fotometoder med oorganiska ämnen. 773 Fotometoder med organiska ämnen. 774 Elektroniska o övriga metoder. 776 Fotolitografi. 777 Plåtar för boktryck, djuptryck. Fotogravyr. 778 Fotografins användningsområden. 7781 Kopiering. 7782 Projektion. 7783 Vetenskapligt foto. 7784 Stereo. 7785 Filmning, filmklippning. 7786 Färgfoto. 7788 Trickfoto. 7789 Dokumentärfoto, konstfoto, motiv, fotosituation, format. 779 Fotosamlingar.
(SAB Pn. DC, DK 77) (Fotoverksamheter i industriell skala ingår i 686).

Kungl. Konsthögskolan

Box 16315
103 26 STOCKHOLM
Tfn: 08-614 40 00
E-post: info@kkh.se
Webb: http://www.kkh.se/

OM KUNGL. KONSTHÖGSKOLAN

Kungl. Konsthögskolan är en högskola med lång konstnärlig tradition som går tillbaka till 1700-talets början. Kung. Konsthögskolan har en bredd i sin utbildning, med undervisning i gamla tekniker såväl som innovativt skapande i de allra senaste teknikerna. Sammanlagt har högskolan cirka 230 studerande och tongivande svenska och utländska konstnärer, teoretiker och arkitekter verkar på skolan som professorer och lärare. Vid Kungl. Konsthögskolan finns ett treårigt kandidatprogram i fri konst, ett tvåårigt masterprogram i fri konst, en termins eller ett läsårs projektutbildning för yrkesverksamma konstnärer, ettåriga påbyggnadsutbildningar i Arkitektur och Restaureringskonst, samt kursen Konst & Arkitektur.

TEORIUNDERVISNING

Teoriundervisningen syftar till en ökad teoretisk med-vetenhet och reflektion kring det egna arbetet och kring konstens vidare betydelse i samhället.

Undervisning ges fortlöpande under läsåret och utgörs av föreläsningar, seminarier, handledning och exkursioner och ges i såväl konstens teori- och idéhistoria som konsthistoria. En obligatorisk kurs i konstvetenskap på grundnivå och en obligatorisk kurs i konstteori på avancerad nivå ingår i det 5-åriga programmet i fri konst.

Kursplan: Baskurs i Konstvetenskap
Kursplan: Konstteori

Konstnärlig forskning och utvecklingsarbete - KU

Vid Kungl. Konsthögskolan bedrivs konstnärliga utvecklings- och forskningsarbeten. Dessa omfattar två-åriga konstnärliga utvecklingsprojekt, doktorandstudier över fyra år, Mejan Residents under ett läsår samt externfinansierade projekt.

Projekten omfattar t.ex. interaktiva och platsrelaterade installationer, materialundersökningar och konceptuellt orienterade verk. Presentationer sker genom offentliga utställningar, performance, publikationer och filmvisningar.

Den praktikbaserade och reflektiva konstnärliga forskningen, där kunskap formuleras genom dialoger med idéer och material, platser och publik, kan på skiftande och oväntade sätt belysa mänskliga erfarenheter och frågeställningar.

Kungl. Konsthögskolan ökar sedan några år sina aktiviteter runt konstnärlig forskning och KU-projekten samt deras synlighet och integration i grundutbildningen och i samhället i stort.

Se vänster meny för information om aktuella konstnärliga utvecklings- och forskningsprojekt.

Göteborgs universitet
Akademin Valand

Karlstads universitet
Konst- och bildgestaltning

Linnéuniversitetet
Institutionen för musik och bild (MB)
Ämnen: bild, drama, konst- och bildvetenskap, musik och musikvetenskap

Lunds universitet
Konsthögskolan

Umeå universitet
Bildmuseet

Umeå universitet
Konsthögskolan

Uppsala universitet
Konstvetenskapliga institutionen

Högskolan Dalarna
Akademin Humaniora och medier

Högskolan Dalarna
Akademin Industri och samhälle

Högskolan Kristianstad
Informatik och webbdesign

Mälardalens högskola Akademin för innovation, design och teknik (IDT)
Akademin för innovation, design och teknik, med verksamhet både i Eskilstuna och Västerås, utbildar studenter till bland annat innovatörer, entreprenörer, illustratörer, textdesigners, informatörer, nätverkstekniker och ingenjörer inom produktdesign, produktion och logistik, robotik, datavetenskap eller flygteknik.

Vid akademin forskar mer än 100 medarbetare inom bland annat inbyggda system, intelligenta sensorsystem eller innovation och produktrealisering.
Till akademin IDT:s webbplats

Södertörns högskola
Kultur och lärande

Institutionen för kultur och lärande består av ämnena engelska, estetik, estetiska lärprocesser, filosofi, genusvetenskap, konstvetenskap, litteraturvetenskap, medie- och kommunikationsvetenskap, pedagogik, retorik och svenska, samt lärarutbildningen och Centrum för praktisk kunskap.

SW 78 Musik (konserter o d 792)

780 Allmänt. 781 Musikens teori, akustik, harmoni, form, komposition, verk, utövare. 782 Dramatisk musik. 783 Kyrkomusik o -sång. Sakral musik. 784 Vokal musik. Profan sång. 785 Instrumentalmusik, orkestrar, duo, trio etc 786 Musik för tangentinstrument:, piano, orgel, dragspel . 787 Musik: stränginstrument. 788 Musik: blåsinstrument. 789 Musik: slagverk och mekaniska instrument.
Konsertverksamheter ingår i 792.
(SAB Ij, X, Y. DC, DK 78)

Statens musikverks webbplats
Statens musikverk ska främja ett varierat musikaliskt utbud i hela landet som är präglat av konstnärlig för-nyelse och hög kvalitet. Myndigheten ska också främja utvecklingen av ett professionellt musikliv. Det innebär att myndigheten ska vara en resurs för musiklivet genom att ta till vara initiativ från musiklivet, koordinera och stödja samverkansprojekt av nationellt intresse samt vara en nationell part vid internationellt samarbete. Statens musikverk ska även dokumentera, främja, bygga upp kunskap om och tillgängliggöra teaterns, dansens och musikens kulturarv.

Kungl. Musikhögskolan i Stockholm 5

Box 27711
115 91 STOCKHOLM
Tfn: 08-16 18 00
E-post: info@kmh.se
Webb: http://www.kmh.se/

Om KMH
Utbildning
Forskning
Samverkan
Institutioner
Konserter
Seminarier
Stöd KMH

Välkommen till KMH

På Kungliga Musikhögskolan får du möjlighet att specialisera dig inom de genrer eller ämnesområden, som representeras av KMH:s starka sidor: klassisk musik, folkmusik, musik från andra kulturer, jazz, komposition, dirigering, musik, medieteknik och musikpedagogik i olika former.

Vi förbereder dig samtidigt för en yrkesmässig flexibilitet. Det är redan idag en nödvändighet för musiker och pedagoger, och kommer i framtiden att ge nya spännande möjligheter.

Bland tidigare KMH-studenter finns framstående musiker – men också andra framgångsrika kreativa specialister inom vitt skilda områden. Alla har de haft en utbildning på KMH som bas.

Den viktigaste ingrediensen i vårt framgångsrecept är förstås alla våra hängivna lärarpersonligheter. Men vi värnar också om det fantastiska givande och tagande som ensemblespel och ensembleledning på hög nivå innebär.

Vi är nyfikna på att ta vara på just din begåvning och musikaliska personlighet – välkommen med din ansökan!

Våra utbildningar

KMH erbjuder utbildningar i bl.a. klassisk musik, jazz, folkmusik, musik från andra kulturer, musik- och medieproduktion, komposition, dirigering och musikpedagogik, samt olika ämneslärarutbildningar med inriktning musik.

Utbildning vid KMH sker huvudsakligen i form av sammanhängande utbildningsprogram med olika profiler och inriktningar:

Grundnivå (leder i allmänhet till kandidatexamen)
Avancerad nivå (leder i allmänhet till master- eller magisterexamen)
Forskarnivå (leder till doktorsexamen)
Lärarutbildningar (leder till ämneslärarexamen)

Utbildningar efter ämne/genre
folkmusik
musik från andra kulturer
jazz
klassisk musik
tidig musik
musik- och medieproduktion
kyrkomusik
dirigering
komposition
västerländsk konstmusik
elektroakustisk musik
filmmusik
pianostämning
lärarutbildningar
musikpedagogik
musikterapi

Forskning vid KMH

Ur KMH:s strategi 2015-2017:

KMH ska ha en forskningsmiljö där forskning inom musik och musikpedagogik, även på interdisciplinär bas, utvecklas och leds genom nationell och internationell samverkan.

KMH ska ha varaktiga samarbeten kring forskarutbildning med lärosäten som har ett intresse för att utveckla sin egen verksamhet genom musik.

Vid KMH bedrivs forskning i musik på såväl konstnärlig som vetenskaplig grund samt, i samarbete med andra lärosäten, utbildning på forskarnivå.

Frågeställningar om konstnärliga processer undersöks på vetenskaplig och konstnärlig grund och ger KMH en övergripande inriktning mot musikalisk kunskapsbildning. Detta är ett sätt att skapa synergier mellan expertis på konstnärlig och vetenskaplig grund, som också kommer utbildningen till godo. Forskningsanknytningen i utbildningen ger djup och höjd åt nästa generations musiker.

Musik är ett stort forskningsområde, som har bäring på en rad andra ämnen såsom hälsa, teknik, ekonomi osv. KMH verkar dels som ett enskilt, specialiserat lärosäte, dels i samarbeten med andra lärosäten och organisationer, som företrädare för det stora ämnesområdet musik.

KMH:s högre seminarium för forskning
Välkommen till andra säsongen av KMH:s högre seminarium för forskning - en arena för diskussion, reflektion och redovisning av forskning och konstnärligt arbete, främst riktat till seniora lärare (lektorer och professorer) samt doktorander och postdoc.

Institutioner

Institutionen för folkmusik (FM)
Institutionen för jazz (JZ)
Institutionen för klassisk musik (KK)
Institutionen för komposition, dirigering och musikteori (KDM)
Institutionen för musik- och medieproduktion (MoM)
Institutionen för musik, pedagogik och samhälle (MPS)

Stockholms Musikpedagogiska Institut

Box 26164
100 41 STOCKHOLM
Tfn: 08-611 05 02
E-post: info@smi.se
Webb: http://www.smi.se

HEM
PROGRAMUTBILDNING
FRISTÅENDE KURSER
FORTBILDNING
MUSIKAL
LÄRARLYFTET II

Vill du bli instrumentalpedagog, sångpedagog eller logonom?

Vi på SMI är stolta över att kunna erbjuda en unik utbildning som ger dig en gedigen och formell pedagogisk kompetens, med beredskap för undervisning i olika sammanhang, skolformer och uppdrag.

Som student vid SMI får du en pedagogisk, konstnärlig professionsutbildning av kompetenta och erfarna lärare. Du får undervisning som fördjupar och breddar din konstnärliga förmåga, både individuellt och i samspel med andra. Du får handledning i didaktik- och metodikkurser, i egen pedagogisk tjänstgöring samt genom anordnad verksamhetsförlagd utbildning (VFU).

Du lär dig att skriva och arrangera musik och att tillsammans med andra studenter planera och genomföra pedagogiska konstnärliga projekt. Du utbildas i ny teknik och får kännedom om aktuell

forskning och nya pedagogiska rön som ger dig god beredskap inför din yrkesutövning. Efter examen har du färdigheter och förmågor att undervisa såväl individuellt som i grupp och ensemble, på olika stadier, för olika åldrar och i olika sammanhang. Du kan efter examen vid SMI komplettera den vid annat lärosäte och erhålla formell lärarbehörighet för ämnet musik i grundskola och gymnasium.

Välkommen till din utbildning vid SMI!

Vill du bli musikalartist?

Hösten 2013 startade SMI en ettårig musikalutbildning. Utbildningens syfte är att utveckla dig till en självständig scenkonstnär genom undervisning i kärnämnena sång, musikteaterframställning och skådespeleri.

Vi erbjuder dig en utbildning med praktisk träning samt funktionella och personliga verktyg för musikalisk och scenisk gestaltning. Vi utvecklar din sceniska säkerhet och förmåga att arbeta individuellt och i en kollektiv process, med kompetens att fatta medvetna konstnärliga beslut. Under utbildningsåret sammanställer vi en personlig portfolio som representerar dig som artist när du söker arbete eller högre utbildning.

Din utbildning på SMI håller hög kvalitet

SMI:s kandidatexamen i musikpedagogik har under 2014 genomgått en kvalitetsgranskning av Universitetskanslersämbetet och ansetts hålla hög kvalitet, med bedömningen mycket hög måluppfyllelse gällande ”kunskap och förståelse inom huvudområdet för utbildningen, inbegripet kunskap om områdets vetenskapliga grund, kunskap om tillämpliga metoder inom området, fördjupning inom Din utbildning på SMI håller hög kvalitet någon del av området samt orientering om aktuella forskningsfrågor.”

Vi ägnar samma omsorg åt våra övriga utbildningar och kurser. Därmed kan du vara säker på att din utbildning håller en god kvalitet, vilket också bekräftas i utvärderingar från våra studenter och avnämare.

MUSIKPEDAGOGPROGRAM

På SMI:s musikpedagogprogram studerar du till musikpedagog för undervisning i musik- och kulturskolan, folkhögskola, studieförbund och andra icke statligt reglerade utbildningar inom musikområdet. För att kunna undervisa även inom grund- eller gymnasieskola kan du efter examen söka Kompletterande pedagogiska utbildningen 90 hp (KPU) vid annat lärosäte och på så sätt erhålla lärarlegitimation.

Kandidatexamen i musikpedagogik 180 hp

Instrumental-/sångpedagog

En grundutbildning (tre års heltidsstudier) för dig som går din första högre utbildning inom musikområdet.

Högskoleexamen, musikpedagogisk utbildning 120 hp

Instrumental-/sångpedagog

Två års heltidsstudier för dig med tidigare musiker- eller musikpedagogexamen om minst 180 hp (120 p) eller motsvarande förkunskaper i form av relevanta studier och yrkeslivserfarenhet.

LOGONOMPROGRAM

Utbildningen, som är unik i Sverige, ger kunskaper och färdigheter att arbeta som röst- och talpedagog med estetisk inriktning.

Högskoleexamen i logonomi 120 hp

Två års heltidsstudier för dig med examen på grundnivå om 120–180 hp (80–120 p) inom pedagogiskt och/eller konstnärligt område såsom sång-, teater-, logoped-, lärarutbildning eller för dig med motsvarande förkunskaper i form av relevanta studier och yrkeslivserfarenhet. Du bör ha viss erfarenhet av arbete som pedagog inom röstområdet.

FRISTÅENDE KURSER 2015/16

SMI:s fristående kurser har både konstnärligt och didaktiskt fokus. Du hittar kurser för ämnesfördjupning och breddning inom musik men också kurser inriktade på andra estetiska och konstnärliga uttrycksformer. Fler kurser kommer att läggas till under läsåret, till exempel kurser med fokus på gruppmetodik och musikalmetodik samt kurser inom röstområdet.

BEHÖRIGHETSKRAV

För alla kurser gäller att deltagarna ska ha grundläggande högskolebehörighet. För några av kurserna gäller dessutom särskilda behörighetskriterier.

KURSER INOM PROGRAMUTBILDNINGARNA

Förutom kurserna i högerspalten kan SMI i till viss utsträckning erbjuda plats i kurser inom den musikpedagogiska grundutbildningen, i mån av plats och efter särskild behörighetsbedömning. Kontakta SMI:s expedition om du söker efter en kurs med specifikt ämnesinnehåll-

Lärarprogrammet

För dig som studerar i ett lärarprogram kan SMI:s fristående kurser eventuellt ingå i din lärarexamen. Ansök om detta på den högskola där du studerar.

Örebro universitet
Musikhögskolan

Göteborgs universitet
Högskolan för scen och musik

Karlstads universitet

Musik- och ljudproduktion

Karlstads universitet

Musikhögskolan Ingesund (musiklärare/musik)

Linnéuniversitetet
Institutionen för musik och bild **(MB)**
Ämnen: bild, drama, konst- och bildvetenskap, musik och musikvetenskap

Lunds universitet
Musikhögskolan

Uppsala universitet
Institutionen för musikvetenskap

Högskolan Dalarna
Akademin Humaniora och medier

Mälardalens högskola

Akademin för utbildning, kultur och kommunikation (UKK)

Akademin för utbildning, kultur och kommunikation samlar språk, litteraturvetenskap, kammarmusik, pedagogik, specialpedagogik, matematik och fysik som sammantaget leder till en verksamhet med både bredd och djup.

Akademin knyter även samman den didaktiska kompetens som finns på högskolan, och som baseras på högskolans väl fungerande lärarutbildning.

Till akademin UKK:s webbplats

SW 79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer o verks. Sport.

790 Allmänt. 7911 Seder och bruk.
7912 Planering av sociala miljöer och sociala beteenden. Världsnivå och stora regioner.
7913 Planering av sociala miljöer och sociala beteenden. Nationella och lägre nivåer.
7914-7919 Film, TV, radio, offentliga fester mm. 792 Teater. 793 Sällskapsnöjen. lek. 794 Spel.
795 Sociala miljöer, sociala relationer o d, socialvård, kriminalitet, bedrägerier, diskriminering, polisväsen o d, kriminalvård o d, undervisning, mobbning, migration, integration, föreningsliv m m.
796 / 799 Sport, idrott o d.

Område 79 avser sociala miljöer, sociala beteenden od.

Karlstads universitet
Institutionen för sociala och psykologiska studier
Genusvetenskap, psykologi, socialt arbete, sociologi

Göteborgs universitet
Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap

Linköpings universitet

Centrum för miljö och utomhuspedagogik

Linnéuniversitetet
Institutionen för samhällsstudier
Ämnen: Sociologi, genusvetenskap och freds- och utvecklingsstudier

Lunds universitet
Genusvetenskapliga institutionen

Lunds universitet
Sociologiska institutionen

Umeå universitet
Sociologi

Uppsala universitet
Sociologiska institutionen

Örebro universitet
Sociologi

Högskolan Kristianstad
Sociologi och kriminologi

Högskolan Väst
Institutionen för individ och samhälle

Södertörns högskola
Samhällsvetenskaper

Institutionen för samhällsvetenskaper bedriver utbildning och forskning i ämnena företagsekonomi, journalistik, nationalekonomi, offentlig rätt, psykologi, socialt arbete, sociologi samt statsvetenskap.

Högskolan Kristianstad
Sociologi

SW . 7911-7913 Seder och bruk.

(SAB My, Mz, Mt, Bl, Bu. DC, DK 39).

7911 Seder o bruk.
79110 Allmänt.
79111 Kläder. Dräkter. Mode. Smycken.

79112 Seder och bruk i den enskildes liv.
791121 Födelse. Dop. Omskärelse. Barndom. Manbarhetsritualer. Myndighetsförklaring 791122 Dödande av människor, t. ex. av barn, gamla och fångar. Rituella mord. Huvudjägare. Självmord, harakiri. 791123 Familjeliv. Familjens organisation. Släktskap. Patriarkat. Matriarkat.Konstlade familjerelationer. Fostbrödralag. 791124 Frieri. Äktenskapslöfte. Förlovning. 791125 Giftermål. Bröllop. Bröllopssedvänjor. Äktenskapsformer. Gruppäktenskap. Polygami. Monogami. 791126 Förhållanden mellan könen. Kärlek. Kärlekskonst. Konkubinat. Morganistiska äktenskap.Celibat: religiösa äktenskapsförbud. Prostitution. 791127 Vänskap. Gästfrihet. Fiendskap. 791128 Måltider. Mat- och dryckesvanor. 791129 Namn. Efternamn. Förnamn. Öknamn. (79113 Död, begravning , se 7956. 79114 Folkligt liv. Officiellt liv, se 7916.)

79115 Takt och ton. Etikett. Umgängesregler. Ceremoniel.
79116 Kvinnorörelsen. Kvinnans ställning i samhället.
79117 Speciella folkgrupper med hänsyn till deras seder och vanor
79118 Folktro, legender, övernaturligt, spöken, drömtydning, ordspråk, seder
79119 Krigsseder, krigsbeteenden o d.

(Det är ett gammalt schema från DC-DK mest för “naturfolkens liv”, som i princip kan användas även för “civilserade”.)

7912 Planering av sociala miljöer och sociala beteenden. Världsnivå och stora regioner.
7913 Planering av sociala miljöer och sociala beteenden. Nationella och lägre nivåer.

Karlstads universitet
Institutionen för sociala och psykologiska studier
Genusvetenskap, psykologi, socialt arbete, sociologi

Linköpings universitet

Institutionen för studier av samhällsutveckling och kultur (ISAK)

Linköpings universitet Forum för genusvetenskap och jämställdhet

Linnéuniversitetet
Institutionen för samhällsstudier
Ämnen: Sociologi, genusvetenskap och freds- och utvecklingsstudier

Stockholms universitet
Institutionen för etnologi, religionshistoria och genusvetenskap

Stockholms universitet
Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen
med Centrum för barnkulturforskning

Stockholms universitet
Socialantropologiska institutionen

Umeå universitet
Humlab

Stockholms universitet
ARC - Forskning om äldre och åldrande

Stockholms universitet
Sociologiska institutionen inklusive Demografi

Umeå universitet Centrum för samisk forskning **.se 63 + 7911**
Vaartoe/CeSam samordnar och initierar forskning i och om Sápmi, med fokus på samiska och andra urfolks kulturer, samhällen, historia och språk. Vaartoe/CeSam är ett nav för doktorander och forskare från olika discipliner inom universitetet. I samverkan med samiska aktörer, organisationer och samhälle skapar vi en positiv forskningsmiljö där kreativa möten och tankeutbyten berikar forskningen

Umeå universitet
Umeå centrum för genusstudier (UCGS)

Uppsala universitet
Institutionen för kulturantropologi och etnologi

Uppsala universitet
Centrum för genusvetenskap

Örebro universitet
Genusvetenskap

Högskolan Dalarna
Akademin Humaniora och medier

Högskolan Dalarna
Akademin Industri och samhälle

Mälardalens högskola

Akademin för innovation, design och teknik (IDT)

Akademin för innovation, design och teknik, med verksamhet både i Eskilstuna och Västerås, utbildar studenter till bland annat innovatörer, entreprenörer, illustratörer, textdesigners, informatörer, nätverkstekniker och ingenjörer inom produktdesign, produktion och logistik, robotik, datavetenskap eller flygteknik.

Vid akademin forskar mer än 100 medarbetare inom bland annat inbyggda system, intelligenta sensorsystem eller innovation och produktrealisering.
Till akademin IDT:s webbplats

Södertörns högskola

Historia och samtidsstudier

Här bedrivs utbildning och forskning inom arkeologi, arkivvetenskap, etnologi, historia, idéhistoria och religionsvetenskap. Hos oss verkar centrumbildningarna MARIS och Samtidshistoriska institutet

Södertörns högskola

Kultur och lärande

Institutionen för kultur och lärande består av ämnena engelska, estetik, estetiska lärprocesser, filosofi, genusvetenskap, konstvetenskap, litteraturvetenskap, medie- och kommunikationsvetenskap, pedagogik, retorik och svenska, samt lärarutbildningen och Centrum för praktisk kunskap.

SW . 7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.

(SAB Im, Ikö . DC, DK 791).
7914 Filmkonst, filmer, filmproduktion, filmförevisningar,TV,video, radio od

7915 Vaxkabinett. Marionetteater. Skuggspel o d.
7916 Offentliga fester.
Marknader.Parader.Fyrverkerier.Karnevaler.Maskerader.
79161 Festmaltider. Banketter. Offentlig utspisning. 79162 Nationalfester. Folkfester. Folknöjen. Karnevaler. Maskerader. Speciella dagar t. ex. Mors dag, 79163 Lekar. Spel. Danser. 79164 Officiella högtidligheter. Kröningar. Statsbesök. Triumftåg. Jubileer. Invigningar. 79165 Processioner. Defileringar. Demonstrationer. 79166 Marknader. 79167 Ryttarfester. Torneringar. Tvekamper. Dueller. 79169 Offentlig gästfrihet. Internationella sällskapliga relationer.
7917 Nöjesfält. Tivoli o d
7918 Menagerier. Cirkusar.
7919 -

Myndigheten för radio och tv:s webbplats
Myndigheten för radio och tv beslutar om tillstånd, avgifter och registrering, utövar tillsyn över tv-sändningar, beställ-tv, sökbar text-tv och ljudradiosändningar samt beslutar i frågor om utgivningsbevis. Granskningsnämn-den för radio och tv är ett särskilt beslutsorgan inom myndigheten som prövar om innehållet i radio- och tv-program följer de regler som finns för sändningarna.

Statens medieråds webbplats
Statens medieråds uppdrag är att skydda barn och unga från skadlig mediepåverkan och stärka dem som med-vetna medieanvändare. Statens medieråd ska också besluta om åldersgränser för film som är avsedd att visas offentligt för barn under 15 år.

Linköpings universitet

Institutionen för studier av samhällsutveckling och kultur (ISAK)

Karlstads universitet
Institutionen för geografi, medier och kommunikation
Kulturgeografi, medie- och kommunikationsvetenskap, geografi, filmvetenskap, turismvetenskap

Linnéuniversitetet
Institutionen för film och litteratur (IFL)
Ämnen: filmvetenskap, littraturvetenskap och kreativt skrivande

Linnéuniversitetet
Institutionen för medier och journalistik (MJ)
Ämnen: medie- och kommunikationsvetenskap, medieproduktion och journalistik

Lunds universitet

Institutionen för kommunikation och medier (KoM)

Lunds universitet
Institutionen för kommunikation och medier

Stockholms universitet
Institutionen för mediestudier

Umeå universitet
Kultur- och medievetenskaper

Umeå universitet
Informatik

Uppsala universitet
Institutionen för informatik och media

Högskolan Dalarna
Akademin Humaniora och medier

Högskolan Dalarna
Audiovisuella studier

Högskolan i Jönköping
Högskolan för lärande och kommunikation

SW . 792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.

7920 Allmänt. 7922 Talpjäser. Skådespel. 7925 Operor. Operetter. Sångspel. Konserter. 7927 Varitéer. Kabareter. Revyer. Soareer. 7928 Baletter. Dansuppvisningar.
(SAB Ik . DC, DK 792)

Stockholms konstnärliga högskola

(den 1 januari 2014 gick Dans- och cirkushögskolan, Operahögskolan i Stockholm och Stockholms dramatiska högskola samman till Stockholms konstnärliga högskola)
Box 24045
104 50 Stockholm
Tfn: 08-494 000 00
E-post: info@uniarts.se
Webb: http://www.uniarts.se/

Hem
Forskning
Utbildningar
Jobba på SKH
Om SKH
Bibliotek

Stockholms konstnärliga högskola
Stockholms konstnärliga högskola (SKH) är en ledande arena för nytänkande och utforskande utbildning och konstnärlig forskning. Högskolan erbjuder utbildningar på grundnivå och avancerad nivå inom cirkus, dans, film, media, opera och scenkonst samt doktorandutbildning. Konstnärlig forskning utgör en central del i SKH:s fokus att utvidga kunskapsgränserna inom konstområdena och vara en dynamisk drivkraft för konstens framsteg och dess betydelse för samhällsutvecklingen.

Stockholms konstnärliga högskola startade 1 januari 2014 då DOCH Dans och Cirkushögskolan, Operahögskolan och Stockholms dramatiska högskola gick samman. Vi satsar på att bli Sveriges första

konstnärliga universitet. Högskolan har cirka femhundra studenter och tvåhundrafemtio medarbetare.

Utbildningar

DOCH Dans och Cirkushögskolan, Operahögskolan och Stockholms dramatiska högskola är de tre ingående lokala högskolorna i Stockholms konstnärliga högskola. På de lokala högskolorna ges alla utbildningar och fristående kurser som är på grundnivå och avancerad nivå (kandidat, magister, master).

DOCH Dans och Cirkushögskolan spetsutbildar cirkusartister, dansare, danspedagoger, danslärare och koreografer samt ger den som redan har en profession i dans eller cirkus möjlighet till fortbildning.

Här kan du läsa mer om DOCHs utbildningar och kurser.

Operahögskolan erbjuder sångar-, regissörs- och repetitörsutbildningar på kandidat- och masternivå.

Här kan du läsa om Operahögskolans utbildningar och kurser.

Stockholms dramatiska högskola (StDH) utbildar till ett stort antal yrken knutna till scenkonst, radio, film, tv och andra medier.

Här kan du läsa om StDH:s utbildningar och kurser.

Forskning

En gemensam miljö för att främja och utveckla konstnärlig forskning inom alla konstarter har under många år varit en strävan för de konstnärliga lärosätena i Stockholm.

Kritisk konstnärlig forskning och bildning är en förutsättning för att vässa de konstnärliga utbildningarna och de verktyg som konsten tillhandahåller för att analysera och utmana de tillstånd och processer som formar samhället, nu och i framtiden.

Samgåendet mellan Dans och Cirkushögskolan (DOCH), Operahögskolan (OHS) och Stockholms dramatiska högskola (StDH) skapar förutsättningar för förverkligandet av en miljö med god kritisk massa och kraftigt ökade resurser, vilket är en förutsättning för examenstillstånd för konstnärlig utbildning på forskarnivå och utvecklingen av en ledande internationell forskningsverksamhet. Forskningen från de tre olika högskolorna samlas nu under ett gemensamt tak - Stockholms konstnärliga högskola.

Fyra profilområden

För att skapa en dynamisk, aktiv och kritisk forskningsmiljö har fyra profilområden inrättats:

Koncept och komposition
Kroppsliga och vokala praktiker
Plats, händelse, möte
Konst, teknik, materialitet
Profilområdena, som utarbetats i en kollegial process, utgör strategiska satsningar för att utveckla forskningen inom tematiskt organiserade fält. De är inte nödvändigtvis bundna till forskningsämnen eller konstnärliga områden och discipliner, utan präglas främst av en tvär- eller transdisciplinär ansats.

Den fullständiga forskningsstrategin hittar du i högerspalten som pdf-fil.

Göteborgs universitet
Högskolan för scen och musik

Karlstads universitet

Dans

Lunds universitet
Teaterhögskolan

SW . 793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.

7930 Allmänt. 7932 Julfester. Födelsedags- och bröllopsfester. Firmafester. 7933 Dans. 7934 Motionslekar. Blindbock. Kurragömma. 7935 Pantlekar. 7937 Andra sällskapsspel. Intelligenslekar. Minneslekar. Frågesport. 7938 Trolleri. Tricks. Illusionistkonst. (SAB Rc, Rd del. DC, DK 793)

SW . 794 Spel. Skicklighets-och turspel. Lotteri. Lotto. Tips etc.

7940 Allmänt. 7941 Schack. 7942 Dam, kvarnspel, halma osv. 7943 Bordsspel med turinslag.Tärningsspel. Domino. Mahjong. 7944 Kortspel. 7945 Läggspel. Tålamods- och skicklighetsspel. 7948 Små målspel. Miniatyrspel för barn, t.ex.ishockeyspel. Elektroniska datorspel o d. 7949 Hasardspel, roulett, lotto, tips, toto, lotterier. (SAB Rd del, Re. DC 794-795, DK 794)

Uppsala universitet
Institutionen för speldesign

SW 795 Sociala miljöer och sociala verksamheter.

Sociala miljöer, sociala relationer, sociala verksamheter, socialvård, kriminalitet, polisväsen, kriminalvård, undervisning, föreningsliv od.
Verksamhetena i 795 gäller sociala miljöer och vissa sociala verksamheter i dem. Indelningen 7915-7959 följer indelningen i 72 om formgivning av byggnader i de fysiska miljöerna. 721 gäller allmänt om formgivning av byggnader och 7951 gäller allmänt om formgivning av sociala miljöer. 722-724 gäller byggnader i olika tidsepoker och 7952-7924 sociala miljöer i olika tidsepoker , men även dagens sociala miljöer i byggnader från olika epoker. 7955-7958 gäller sociala miljöer med anknytning till byggnader i 725-728 och 7959 gäller sociala miljöer o d utan anknytning till några särskilda byggnader .

7950 Allmänt. 7951 Sociologi, socialvårdsmiljöer, socialvård, kriminologi. 7952/7958 Sociala miljöer och verksamheter med anknytning till fysiska miljöer av olika slag. 7952/7954 Sociala miljöer i olika tidsepoker. 7955/7958 Sociala miljöer och verksamheter med anknytning till olika slags byggnader. 79551 - offentliga byggnader, verksamheter bl a polisväsendet. 79552 - merkantila byggnader. 79553 -transporter o kommunikation. 79554 - industri, lantbruk. 79555 - sjukhus,vårdhem. 79556 - fängelser od, verksamheter bl a kriminalvård o d.79557 - restauranger od. 79558 - fritid, underhållning, sport. 79559 - övriga byggnader. 7956 - med anknytning till död, begravning, religion. 7957 -undervisnings-, forskningsanstalter, museer, bibliotek , verksamheter bl a undervisning.7958 Sociala miljöer i boendet. 7959 Sociala miljöer och verksamheter i grupper, folkrörelser, föreningar.

SW . 7951 Sociologi. Socialvård..

79510 Allmänt. 79511 Sociologi. 79513 Social frågor, socialt läge. 79514 Samhällets vårdproblem, socialvård. 795140 Sociallhjälpens organisation. 795141 Samhällsförhållanden som påverkar levnadsnivå: näringsstruktur, nya familjetyper. 795142 Individuella förhållanden som kan föranleda vårdinsatser: dålig ekonomi, arbetslöshet, bristande utbildning osv. 795144 Samhälleliga hjälpformer, socialvård. 7951440 Heminstitutioner, daghem, ålderdomshem, blinda etc 7951442 Materiell hjälp: understöd, barnbidrag,föräldrapenning, naturabidrag skolmåltider. 7951444 Immateriell hjälp: rådgivning, rådgivning, samtalsterapi, gruppterapi, familjeplanering mm. 7951446 Aktivering till självhjälp.7951448 Social infrastruktur, socialvårdsmiljöer. 795146 Personer i socialvård. 7951462 Socialarbetare. 7951465 Hjälpbehövande. Barn. Sjuka barn. Spädbarn. Barnavårdscentraler. Ungdomar. Fritidsgårdar. Åldringar. Utlänningar. Invandrare. Flyktingar. Sjuka.Handikappade. Blinda. Synsvaga. Dövstumma. Invalider. Rörelsehindrade. Mentalsjuka. Utvecklingsstörda. Arbetslösa. Militärer. Soldathem. Sjömanshem. Låginkomsttagare.Krigsskadade.Föräldralösa barn. Fosterbarn. Fosterhem. 79516 Kriminologi.
(SAB Oa, Oh, Oepa . DC 301, 309, 36, DK 316, 304, 308, 36, 343.9)

Barnombudsmannen (BO)
Barnombudsmannen företräder barns och ungas rättig-heter och intressen utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter, barnkonventionen.

Myndigheten för internationella adoptionsfrågor (MIA)
Myndigheten för internationella adoptionsfrågor har i uppdrag att skapa en hög kvalitet i den internationella adoptionsverksamheten i Sverige. Myndigheten arbetar för att adoptioner sker i enlighet med lag och principen om barnets bästa.

Statens institutionsstyrelse (SiS)
Statens institutionsstyrelse bedriver individuellt anpassad tvångsvård och behandling av ungdomar med allvarliga psykosociala problem och vuxna med miss-bruksproblem. Uppdraget är att ge dem som vårdas bättre förutsättningar för ett socialt fungerande liv utan missbruk och kriminalitet.

Karlstads universitet
Institutionen för sociala och psykologiska studier
Genusvetenskap, psykologi, socialt arbete, sociologi

Karlstads universitet
Institutionen för hälsovetenskaper
Biomedicinska vetenskaper, folkhälsovetenskap, idrottsvetenskap, omvårdnad, oral hälsa

Göteborgs universitet
Institutionen för socialt arbete

Linköpings universitet

Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier (ISV)

Linköpings universitet

Institutionen för tema (Tema)

Linnéuniversitetet
Institutionen för socialt arbete
Ämnen: Socialt arbete och socialpsykologi

Lunds universitet
Socialhögskolan

Mittuniversitetet
Socialt arbete (SOA)

Stockholms universitet
Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen
med Centrum för barnkulturforskning

Stockholms universitet
Institutionen för socialt arbete - Socialhögskolan

Stockholms universitet
ARC - Forskning om äldre och åldrande

Umeå universitet
Socialt arbete

Högskolan i Borås
Sektionen för vårdvetenskap

Högskolan Dalarna
Akademin Utbildning, hälsa och samhälle

Högskolan i Halmstad
Akademin för hälsa och välfärd
Akademin för hälsa och välfärd bedriver utbildning, forskning och samverkan inom stora vetenskapliga fält såsom beteendevetenskap, samhällsvetenskap och vård.

Högskolan Kristianstad
Folkhälsovetenskap

Högskolan Kristianstad
Omvårdnad

Akademin för hälsa, vård och välfärd (HVV)

På akademin för hälsa, vård och välfärd (HVV) bedrivs forskning och utbildning inriktad mot yrken inom hälsa, vård och välfärd.

Vid akademin utbildas sjuksköterskor, sjukgymnaster, folkhälsovetare och socionomer. Dessutom ger vi utbildningar på avancerad nivå till barnmorska, flera specialistutbildningar för sjuksköterskor, magisterutbildning i utvärdering samt ett internationellt, ettårigt masterprogram: Master's Programme in Health and Care.

Till akademin HVV:s webbplats

Södertörns högskola
Samhällsvetenskaper

Institutionen för samhällsvetenskaper bedriver utbildning och forskning i ämnena företagsekonomi, journalistik, nationalekonomi, offentlig rätt, psykologi, socialt arbete, sociologi samt statsvetenskap.

Ersta Sköndal högskola
Institutionen för socialvetenskap

Röda korsets högskola
Avdelningen för Teknik & Välfärd

Röda korsets högskola
Avdelningen för Vård & Omvårdnad

Högskolan Kristianstad
Folkhälsovetenskap

SW . 7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.

7952 Olika sociala miljöer med anknytning till fysiska forntidsmiljöer
Motsvarande byggda miljöer se 722

7953 Olika sociala miljöer med anknytning till fysiska medeltidsmiljöer.(ca 300-1400).
Motsvarande byggda miljöer se 723

7954 Olika sociala miljöer med anknytning till Nya tidens fysiska miljöer.
Motsvarande byggda miljöer se 724

7955 Olika sociala miljöer och verksamheter med anknytning till offentliga byggnader och affärs-och industribyggnader o d.
Bl a polis och kriminalvård. Motsvarande byggda miljöer se 725.
De ekonomiska verksamheterna ingår vanligen i 61/69

79551 Sociala miljöer och verksamheter med anknytning till Offentliga byggnader. Förvaltningsbyggnader.
Byggnader:
72511 Riksdagshus. Parlamentsbyggnader. 72512 Ministerier. Kanslihus. Byggnader för utländska beskickningar. 72513 Kommunala byggnader. Stadshus. Kommunalhus. Landstingshus. 72414 Byggnader för tull, skattemyndigheter och ämbetsverk med finansiella uppgifter. 72515 Domstolsbyggnader. Rådhus. Tingshus. Arkivbyggnader. 72516 Posthus. Telebyggnader. 72517 Residensbyggnader. Länsresidens. Landsstatshus. Tjänstebostäder. 72518 Militära byggnader. Kaserner. 725188 Polishus. 72519 Övriga offentliga byggnader. 725191 Brandstationer. 725192 Bårhus. 725193 Byggnader för vattenverk, avloppsverk och vattenreningsverk. 725194 Toaletter för allmänheten. Sanitära anläggningar. 725198 Elektricitetsverk.

Verksamheter:
bl a polisväsendet: O Polisverksamheter, organisation , personal o d. O Polisens övervakning av allmän ordning och säkerhet. O Övervakning av moralen, fylleri, narkotikahantering, spelklubbar porrklubbar etc. O Allmän säkerhet. O Trafikpolis.
(SAB Oepb . DK 351.7, 351.8)

79552 Sociala miljöer och verksamheter med anknytning till merkantila byggnader, affärshus, kontorshus.
Byggnader:
72521 Butiksbyggnader. Varuhus. Stormarknader. 72522 Byggnader med bostäder samt butiker, kontor o.dyl.72523 Kontorshus. 72524 Bankbyggnader. 72525 Börshus. Byggnader för handels- o hantverksorganisationer. 72526 Saluhallar. 72527 Salutorg. 72529 Övriga merkantila byggnader

79553 Sociala miljöer och verksamheter med anknytning till transport-och kommunikationsväsen.
Byggnader:
72531 Järnvägsstationer. Tunnelbanestationer. Godsmagasin. Övriga byggnader för spårbunden trafik.Verkstäder. Stallar. 72534 Byggnader för hamnändamål. Färjelägen.Varv. Dockor. Fyrtorn. 72535 Lagerhus. Kylhus. 72536 Silobyggnader. 72538 Byggnader för vägtrafik. 725381 Garage och parkeringshus. 725382 Verkstäder. 725383

Tvättanläggningar. 725384 Bensinstationer. 725388 Busstationer. 72439. Flygplatsbyggnader. Hangarer.

79554 Sociala miljöer och verksamheter med anknytning till industribyggnader, fabriker, verkstäder, lantbruksbyggnader.
Byggnader:
O Byggnader för lantbruk, sädesmagasin, stallar, ladugårdar o dyl till verksamheterna 63. O Byggnader för energiförsörjning, kraftverk o d till verksamheter i 644 . O Byggnader för tillverkningsverksamheter i 66/69.

79555 Sociala miljöer och verksamheter med anknytning till sjukhus, vårdhem, ålderdomshem, barnhem o d.
Byggnader:
72551 Sjukhus. Lasarett. Kliniker. Barnbördshus.Vilohem. Sanatorier. 72552 Mentalsjukhus. 72553 Anstalter för psykiskt utvecklingsstörda. 72554 Blindinstitut. Dövstumsinstitut.72555 Vårdhem för rehabilitering. 72556 Alderdomshem. Pensionärshem. Gästhem. 72557 Barnstugor. Barnhem. 72559 Djursjukhus.

79556 Sociala miljöer och verksamheter med anknytning till fängelser od. Byggnader:
72561 Fängelser. 72563 Korrektionsanstalter för vuxna. 72564 Uppfostringsanstalter för minderåriga. Skyddshem. 72565 Alkoholistanstalter.
Verksamheter
bl a krininalvårdsverksamheter o d: O Kriminalvårdens organisation o d. O Fångvårdsanstalter. O Fängelsesystem. Ordningsregler. Fängelsevård. O Fängelsepersonal. O Straffverkställighetens olika grader. Enskild cell. Straffmildring. O Brottsförebyggande verksamhet.
(SAB Oeq. DK 343.8)

79557 Sociala miljöer och verksamheter med anknytning till restauranger, serveringsställen, badinrättningar, parkbyggnader.
Byggnader:
72571 Restauranger. Barer. Konditorier. Kiosker o.dyl. 72573 Badanläggningar. Saunas. 72574 Simhallar. Friluftsbad. 72575 Badortsbyggnader. Kasinon o.dyl. 72576 Byggnader i parker. Paviljonger o.dyl.

79558 Sociala miljöer och verksamheter med anknytning till fritid, underhållning och sport.
Byggnader:
72581 Konserthus. Konsertsalar. 72582 Teaterbyggnader mm. 725821 Operahus. 725822 Övriga teatrar.Friluftsteatrar. 725823 Musikkafeer. Varieteer. Danssalonger o.dyl. 725824 Biografer. 725826 Byggnader för sport. Cirkusbyggnader. Stadions. 72583 Samlingslokaler. Föreläsningslokaler. Konferenslokaler.72584 Biljarder. Kägelbano. Bowlingbanor. 72585 Gymnastikbyggnader. Inomhusarenor. 72586 Byggnader och anläggningar för vinter- och issport, cykel- och motorsport. 72587 Byggnader och anläggningar för vattensport. Båthus. 72586 Ridhus. Trav- och galoppbanor. 72589 Övriga idrottsanläggningar och detaljer till sådana t.ex. läktare.

79559 Sociala miljöer och verksamheter med anknytning till diverse offentliga byggnader.
Byggnader:
72591 Utställningsbyggnader. 72592. Provisoriska och flyttbara utställningsbyggnader. 72594 Monument. Obelisker. Fontäner o.dyl. 72595 Brobyggnadsverk ur gestaltningssynpunkt. 72596 Stadsportar. Stadsmurar. Vallar. Inhägnader

7956 Sociala miljöer och verksamheter med anknytning till död, begravning och religion. Se även 20/29.

Byggnader :
7261 Hednatempel. Helgedomar. 7262 Moskeer. Minareter. 7263 Synagogor. 7264 Kapell. 7265 Kyrkor. 7266 Katedraler. Domkyrkor. 7267 Kloster. Icke-kristna kloster. Lamakloster o.dyl. 7268 Begravningskapell. Krematorier. Kolumbarier. Mausoleer. Gravvårdar. 7269 Övriga kyrkliga byggnader. Biskopssäten. Prästgårdar.Byggnader vid vallfartsorter.
Verksamheter bl a:
O Begravning. O Kremering. Eldbegängelse. Likbränning. O Balsamering. Mumier. Dödsmasker. O Likvaka. O Sorg. O Begravningsseder. Sorgetåg. Dödsdanser. Dödsklagan. Offer. Gravöl. (Praktiska verksamheter ingår i 614). Religiösa verksamheter ingår huvudsakligen i 20/29.
(SAB del Mz, se även 2. DC, DK 393)

Brottsförebyggande rådet (BRÅ)
Box 1386, 111 93 Stockholm
Telefon 08 - 401 87 00
Främjar brottsförebyggande arbete och ansvarar för officiell statistik för rättsväsendet.

Brottsoffermyndigheten (BrOM)
Box 470, 901 09 Umeå
Telefon 090 - 70 82 00
Prövar ärenden om brottsskadeersättning och fördelar medel ur brottsofferfonden.

Ekobrottsmyndigheten (EBM)
Box 22098, 104 22 Stockholm
Telefon 010 - 562 90 00
Åklagarmyndighet med uppgift att bekämpa ekonomisk brottslighet.

Kriminalvården
601 80 Norrköping
Telefon 077 - 228 08 00
Verkställer straff och ansvarar för personer misstänkta för brott i tre verksamhetsgrenar - fängelse, frivård och häkte.

Rikspolisstyrelsen (RPS)
Box 12256, 102 26 Stockholm
Telefon 114 14
Central förvaltningsmyndighet för polisväsendet samt chefsmyndighet för Statens kriminaltekniska labora-torium. Till Rikspolisstyrelsen hör Säkerhetspolisen och en enhet för ledning av polisverksamhet - Rikskriminal-polisen.

Statens kriminaltekniska laboratorium (SKL)
581 94 Linköping
Telefon 010 - 562 80 00
SKL:s huvuduppgift är att som opartiskt expertorgan utföra undersökningar i brottmål åt rättsväsendets myndigheter.

Säkerhetspolisen
Box 12312, 102 28 Stockholm
Telefon 010 - 568 70 00
Arbetar med att förebygga och avslöja brott mot rikets säkerhet, bekämpa terrorism och skydda den centrala statsledningen.

Åklagarmyndigheten
Box 5553, 114 85 Stockholm
Telefon 010 - 562 50 00
Leder förundersökningen av ett brott, beslutar om åtal ska väckas och för talan i domstolen.

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden
Box 22523, 104 22 Stockholm
Telefon 08 - 617 98 00
Utövar tillsyn över brottsbekämpande myndigheters användning av hemliga tvångsmedel och kvalificerade skyddsidentiteter samt över Säkerhetspolisens behand-ling av personuppgifter.

Stockholms universitet
Kriminologiska institutionen

Umeå universitet
Polisutbildningen

Högskolan Kristianstad
Sociologi och kriminologi

Högskolan Kristianstad
Kriminologi

SW . 7957 Undervisning o d.
Utbildningsdepartementet

Byggnader:
7271 Skolbyggnader. 72712 Folkhögskolor. Internatskolor. 7273 Universitet. Högskolor. 7274 Fackskolor. Yrkesskolor. Hantverksinstitut. 7275 Forskningsanstalter. Vetenskapliga institut. Laboratorier. 7276 Vetenskapliga museer. Zoologiska och botaniska trädgårdar. 7277 Konstmuseer. Konstgallerier. Utställningsateljeer. 7278 Biblioteksbyggnader. Arkivbyggnader. Biblioteks- och arkivbyggnader för speciella användare. 72791 Observatorier. Planetarier. 72794 Radio- och televisionsstationer. Radarstationer. 72794 Ritningsbyråer. Konstnärsateljeer. Fotoateljeer.72798 Filmstudieateljeer. Byggnader för filmhögskolor.

Verksamheter
bl a undervisning 79571 / 79578: 79571 Undervisningens organisation, skoladministration. 795710 Undervisning, allmänt. 795711 Skolledning, lärare, övrig personal . 795712 Skolorganisation. 795713 Pedagogisk metodik. Former för undervisning och utbildning. 795714 Pedagogiska system. 7895715 Skolordning, disciplinfrågor. 795716 Skolgårdar, skolbyggnader, skolinventarier, undervisningsmateriel, läromedel. 795717 Skolsociala åtgärder, skolhygien, skolhälsovård. 795718 Livet i skolan, föreningar, traditioner. 79572 Undervisningsämnen för alla stadier och skolformer. 79573 Skolundervisning, allmän grundutbildning, allmänbildande skolformer. 79574 Folkbildning, utbildning utanför skolans ram. 79576 Specialundervisning, särskolor. 79577 Fackskolor, yrkesskolor, yrkersutbildning. 79578 Universitet och högskolor.
79579 Sociala miljöer med anknytning till undervisningsanstalter, museer, bibliotek.
(SAB E, DC, DK 37)

79571 Undervisningens organisation. Skoladministration o d

79572 Undervisningsämnen för alla stadier och skolformer.

79573 Skolundervisning. Allmän grundutbildning. Allmänbildande skolformer.
Grundskola och gymnasium.

79574 Folkbildning. Utbildning utanför skolans ram.

79576 Specialundervisning. Särskolor.

79577 Fackskolor. Yrkesskolor. Yrkesutbildning.

79578 Högskolor.(Och forskningsverksamheter som inte kan placeras i särkilda fack). 795787 Forskning.

79579 Sociala miljöer med anknytning till undervisningsanstalter , museer, bibliotek mm. Bl a mobbning o d.

Myndigheter inom forskningsområdet

Etikprövningsnämndernas webbplats
Organisationen för etikprövning av forskning som avser människor består av totalt sju nämnder. Etikprövningen sker vid sex regionala etikprövningsnämnder med place-ring i Göteborg, Linköping, Lund, Stockholm, Umeå och Uppsala. Beslut från en regional etikprövningsnämnd kan överklagas till Centrala etikprövningsnämnden som även avgör överlämnade ärenden vid oenighet inom en regional etikprövningsnämnd. Centrala etikprövnings-nämnden har tillsynsansvar över etikprövningslagens efterlevnad.

Institutet för rymdfysiks webbplats
Institutet för rymdfysik (IRF) är ett statligt forsknings-institut som bedriver grundforskning och forskarut-bildning i rymdfysik och atmosfärfysik samt rymdteknik. Institutet ska medverka i utbildning som anordnas vid högskolor. Institutet är förlagt till Kiruna men bedriver även verksamhet i Umeå, Uppsala och Lund.

Polarforskningssekretariatets webbplats
Polarforskningssekretariatets uppgift är att främja och samordna svensk polarforskning. Det innebär bland annat att följa och planera forskning och utvecklingsarbe-te samt organisera och genomföra expeditioner i Arktis och Antarktis.

Rymdstyrelsen
Rymdstyrelsen ansvarar för all statligt finansierad natio-nell och internationell rymdverksamhet i Sverige vad gäller forskning och utveckling. Rymdstyrelsen är kon-taktorgan för internationellt rymdsamarbete. Det svenska rymdprogrammet genomförs till största delen i inter-nationellt samarbete, främst inom ramen för europeiska rymdorganet ESA, samt genom bilateralt samarbete.

Universitetskanslerämbetets webbplats (universitet och högskolor)
Det finns 34 statliga universitet och högskolor i Sverige. Därutöver finns det ett antal enskilda utbildningsanord-nare som har utbildningar som leder till en akademisk examen eller ger högskolepoäng. En lista med länkar till dessa finns på Universitetskanslerämbetets webbplats.

Vetenskapsrådets webbplats
Vetenskapsrådet stödjer grundläggande forskning av högsta vetenskapliga kvalitet inom alla vetenskapsom-råden, och den huvudsakliga uppgiften är att fördela medel till forskning i konkurrens. Vetenskapsrådet ansvarar också för forskningsstrategiska frågor, analys, forskningsinformation och forskningskommunikation.

Myndighet inom ungdomspolitiska området

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (tidigare Ungdomsstyrelsen)

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor har ett övergripande ansvar för att de nationella ungdoms-politiska målen får genomslag inom olika samhällssek-torer. Detta genomförs bland annat genom att myndig-heten tar fram och förmedlar kunskap om ungas lev-nadsvillkor. Myndigheten ansvarar också för att göra uppföljningar av statliga insatser för ungdomar och att utveckla ungdomsperspektivet i statliga myndigheter. Kommuner är en viktig målgrupp då myndigheten ska verka för att kommunerna utvecklar en ungdomspolitik och stödja utvecklingen av denna.

Sedan 2012 har myndigheten även fått i uppdrag att stödja regeringen i arbetet med frågor som rör det civila samhället. Uppdraget innebär att Ungdomsstyrelsen ska ta fram och förmedla kunskap om det civila samhällets villkor, sammansättning och utveckling. Ungdoms-styrelsen fungerar även som ett stöd i dialogen mellan regeringen och det civila samhällets organisationer inom politiken för det civila samhället.

För övrigt fördelar Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor bidrag till bland annat ungdoms-organisationer, organisationer bildade på etnisk grund, kvinnoorganisationer och organisationer som samlar hbt-personer. Myndigheten fördelar också bidrag för inter-nationellt ungdomssamarbete och till projekt som hand-lar om bland annat arbete och utbildning, demokrati och inflytandefrågor, diskriminering och jämställdhet samt rasism och extremism.

Myndigheter inom utbildningsområdet

Den 1 januari 2013 blev de tre myndigheterna Högskoleverket, Verket för högskoleservice och Internationella programkontoret för utbildningsområdet två, Universitetskanslersämbetet och Universitets- och högskolerådet.

Centrala studiestödsnämndens webbplats

Centrala studiestödsnämnden (CSN) beviljar och betalar ut studiestöd till studerande på olika utbildningsnivåer och hanterar återbetalningen av studielån. CSN admi-nistrerar även hemutrustningslånet till utländska med-borgare.

Högskolans avskiljandenämnds webbplats

Högskolans avskiljandenämnd (HAN) prövar ärenden om att avskilja studenter från högskoleutbildning efter anmälan från rektor vid ett universitet eller en högskola. Avskiljandenämndens beslut kan överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Kungl. bibliotekets webbplats

Kungl. biblioteket (KB) är Sveriges nationalbibliotek. Huvuduppgiften är att samla in, beskriva, bevara och tillhandahålla svenskt tryckt och audiovisuellt material. KB samordnar de svenska forskningsbibliotekens arbete. KB är också ett forskningsbibliotek, främst inom huma-niora och samhällsvetenskap.

Myndigheten för yrkeshögskolans webbplats

Myndigheten för yrkeshögskolan beslutar vilka utbildningar som ska ingå i yrkeshögskolan och beviljar utbildningsanordnarna statsbidrag. Vid myndigheten finns en tillsynsenhet som granskar och kontrollerar utbildningars kvalitet. Myndigheten ansvarar också för att analysera arbetsmarknadens behov av yrkeshögskole-utbildningar och redovisa de studerandes prestationer och sysselsättning efter slutförda studier. Vidare har myndigheten till uppgift att besluta om statligt stöd enligt förordningen (2000:521) om statligt stöd till komplette-rande utbildningar och förordningen (2012:140) om statsbidrag för viss utbildning som rör tolkning och teckenspråk. Slutligen samordnar och stödjer myndig-heten en nationell struktur för validering och är den nationella samordningspunkten för EQF - den europeiska referensramen för kvalifikationer för livslångt lärande.

Sameskolstyrelsens webbplats

Sameskolstyrelsens uppgift är att ge samiska barn en utbildning med samisk inriktning och att bidra till att bevara och utveckla det samiska språket och den samiska kulturen. Utbildningen bedrivs vid sameskolor samt i form av integrerad samisk undervisning i kommunal grundskola. Sameskolstyrelsen är styrelse för samesko-lorna och därtill hörande verksamhet. Sameskolstyrelsen ska även främja och utveckla läromedel för samisk under-visning och bistå vid uppsökande verksamhet bland samer samt informera om sameskolan och samisk undervisning i det offentliga skolväsendet.

Skolinspektionens webbplats

Statens skolinspektion ansvarar för tillsyn och kvalitetsgranskning när det gäller bland annat skol-väsendet, särskilda utbildningsformer och annan pedago-gisk verksamhet. Skolinspektionen ansvarar vidare för så kallad tillståndsprövning när det gäller fristående skolor. Det innebär att myndigheten beslutar om godkännande av och rätt till bidrag för fristående skolor, samt om återkallande av sådant godkännande och sådan rätt till bidrag. Dessutom är Skolinspektionen värdmyndighet för Skolväsendets överklagandenämnd och vid Skolinspek-tionen finns också Barn- och elevombudet.

Statens skolverks webbplats

Statens skolverk är förvaltningsmyndighet för det offent-liga skolväsendet och för den av det allmänna anordnan-de förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen. Sta-tens skolverk är förvaltningsmyndighet för skolväsendet samt för vissa särskilda utbildningsformer och annan pedagogisk verksamhet. Myndighetens verksamhet ska främja att alla barn, elever och vuxenstuderande får tillgång till en likvärdig utbildning av god kvalitet, samt bidra till goda förutsättningar för barns utveckling och lärande samt förbättrade kunskapsresultat för elever och vuxenstuderande. Skolverket ska följa upp och utvärdera skolväsendet, särskilda utbildningsformer och annan pedagogisk verksamhet samt svara för vissa styrdoku-ment.

Skolväsendets överklagandenämnds webbplats

Skolväsendets överklagandenämnd har till uppgift att överpröva vissa beslut av skolhuvudmännen som bedöms vara särskilt viktiga för enskilda elever. Vilka beslut som får överklagas hos nämnden anges i skollagen (2010:800). Genom sin sammansättning av ledamöter har nämnden en särskild sakkunskap på skolområdet. Nämndens beslut med anledning av ett överklagande dit går inte att överklaga.

Specialpedagogiska skolmyndighetens webbplats

Specialpedagogiska skolmyndigheten ansvarar för statens samlade stöd i specialpedagogiska frågor. Myndigheten har i uppgift att ge specialpedagogiskt stöd till huvudmän inom skolväsendet, främja tillgången till anpassade läro-medel och fördela statsbidrag till vissa utbildningsan-ordnare. Dessutom är myndigheten huvudman för den statliga specialskolan för elever med vissa funktionsned-sättningar.

Universitetskanslersämbetet

Universitetskanslersämbetet (UK-ämbetet) har tre huvuduppgifter: att bedriva kvalitetssäkring och juridisk tillsyn samt att ansvara för statistik och uppföljning på högskoleområdet.

Den kvalitetsutvärdering av universitets- och högskoleut-bildningar som bedrivits inom Högskoleverket fortsätter inom UK-ämbetet. Det gäller även arbetet med examens-tillståndsprövningar och utvärdering av kurser som inte kan ingå i en examen samt internationell samverkan.

Ett annat av UK-ämbetets huvuduppdrag är att utöva tillsyn över universitet och högskolor i Sverige. Uppdra-get har tidigare skötts av Högskoleverket. Myndigheten tillhandahåller även kanslistöd för Överklagandenämn-den för högskolan (ÖNH) och Högskolans avskiljande-nämnd (HAN).

UK-ämbetet ska svara för den officiella statistiken för högskoleväsendet, uppföljning och insamling av data inom högskoleområdet samt omvärldsanalys - tre upp-drag som fram till nu skötts av Högskoleverket. Ett av de huvudsakliga uppdragen inom ramen för UK-ämbetets uppföljningsansvar blir att följa upp effektiviteten i hög-skolans resursutnyttjande.

Universitets- och högskolerådet

Universitets- och högskolerådet (UHR) ansvarar för upp-gifter i fråga om service, samordning, främjande och utvecklande verksamhet samt internationellt samarbete och mobilitet inom utbildningsområdet.

Myndighetens uppgifter omfattar ansvar för antagnings-regler och antagning till högskolan, högskoleprovet och information om högskolestudier samt bedömning av utländsk utbildning på gymnasial och eftergymnasial nivå. Myndigheten är det svenska programkontoret för de EU-program och internationella program inom utbild-ningsområdet som regeringen beslutat om och ansvarar för information om och stöd för internationellt samarbete och utbyten inom hela utbildningsområdet. Myndigheten ansvarar även för nordisk och europeisk utbytestjänst-göring för statstjänstemän samt utbildning inför EU:s uttagningsprov. Dessutom ansvarar myndigheten för statistik, uppföljning och analys inom sitt område.

Universitets- och högskolerådet arbetar vidare med att motverka diskriminering, främja lika rättigheter och möjligheter samt främja breddad rekrytering till högskolan.

Universitet och högskolor på Universitetskanslersämbetets webbplats

Det finns 34 statliga universitet och högskolor i Sverige. Därutöver finns det ett antal enskilda utbildningsan-ordnare som har utbildningar som leder till en akademisk examen eller ger högskolepoäng. En lista med länkar till dessa finns på Universitetskanslersämbetets webbplats.

Överklagandenämnden för högskolans webbplats

Överklagandenämnden för högskolan (ÖNH) är en myn-dighet som har till uppgift att pröva överklaganden av vissa beslut fattade inom högskolesektorn och yrkes-högskolan. Överklagandenämnden är sista instans i dessa ärenden, vilket innebär att det inte går att överklaga ÖNH:s beslut.

Överklagandenämnden för studiestöds webbplats
Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS) har till uppgift att pröva överklaganden av Centrala studiestöds-nämndens beslut om studiestöd.

Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande, Formas
Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande, Formas, stödjer och informerar om forskning inom sina områden. Rådet främjar ekologiskt hållbar tillväxt och utveckling.

Stiftelsen för miljöstrategisk forskning, Mistra
Mistra är en del av det svenska innovationssystemet för hållbar utveckling. Mistra investerar årligen hundratals miljoner i forskning, varav huvuddelen i stora forsknings-program. Enmindre del går till projektgrupper genom idéstöd.

Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (FORTE)
Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd finansierar forskning för människors hälsa, arbetsliv och välfärd. Myndigheten finansierar både grundforskning och behovsstyrd forskning.

Universitet och högskolor.

Från http://uka.se 24 sept 2015

Statliga och enskilda utbildningsanordnare
I Sverige får 44 universitet och högskolor utfärda svenska examina. 31 av dessa är statliga. 29 lärosäten har tillstånd att utfärda examina på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå, övriga har bara tillstånd att utfärda examina på grundnivå och avancerad nivå. Dessutom finns det fyra enskilda utbildare som bara har examenstillstånd inom psykoterapi.

Några lärosäten är så kallade enskilda utbildningsanordnare, det vill säga högskolor som drivs av andra aktörer än staten, till exempel av stiftelser eller föreningar. Regeringen har gett dessa rätt att utfärda högskoleexamina enligt den svenska examensordningen. Några exempel är Chalmers tekniska högskola, Handelshögskolan i Stockholm och Högskolan i Jönköping, som alla har ett brett utbud av utbildningar och också har rätt att utfärda examina på forskarnivå.

Andra enskilda utbildningsanordnare kan bara ge examina inom ett särskilt område, som till exempel Beckmans designhögskola och Örebro teologiska högskola.

Karta över universitet och högskolor
Klicka på bilden för att förstora.
Siffrorna anger var på kartan lärosätet finns.

Universitet
Chalmers tekniska högskola (enskild) **4**
Göteborgs universitet **4**
Handelshögskolan i Stockholm (enskild) **5**
Karlstads universitet **9**
Karolinska institutet **5**
Kungl. Tekniska högskolan **5**
Linköpings universitet **7**
Linnéuniversitetet **10, 11**
Luleå tekniska universitet **8**
Lunds universitet **3**
Mittuniversitetet **13, 14, 15**
Stockholms universitet **5**
Sveriges lantbruksuniversitet **1**
Umeå universitet **6**
Uppsala universitet **1, 2**
Örebro universitet **12**

Högskolor
Blekinge tekniska högskola **16**
Försvarshögskolan **5**
Gymnastik- och idrottshögskolan **5**
Högskolan i Borås **17**
Högskolan Dalarna **18, 19**
Högskolan i Gävle **20**
Högskolan i Halmstad **21**
Högskolan i Jönköping (enskild) **22**
Högskolan Kristianstad **23**
Högskolan i Skövde **24**
Högskolan Väst **25**
Malmö högskola **26**
Mälardalens högskola **27, 28**
Södertörns högskola **5**

Konstnärliga högskolor
Beckmans designhögskola (enskild) **5**
Konstfack **5**
Kungl. Konsthögskolan **5**
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm **5**
Stockholms konstnärliga högskola **5**

Övriga enskilda utbildningsanordnare
Ericastiftelsen **5**
Ersta Sköndal högskola **5**
Högskolan Evidens **4**
Gammelkroppa skogsskola **29**
Johannelunds teologiska högskola **1**
Newmaninstitutet **1**
Röda korsets högskola **5**
Sophiahemmet högskola **5**
Stockholms Musikpedagogiska Institut **5**
Svenska institutet för kognitiv psykoterapi **5**
Stockholms akademi för psykoterapeututbildning **5**
Teologiska Högskolan, Stockholm **5**
Örebro teologiska högskola **12**

Se även karta med några av universitetens och högskolornas nyckeltal (antal anställda, registrerade studenter och avlagda examina) »

Universitet

Chalmers tekniska högskola (enskild) 4
412 96 GÖTEBORG
Tfn: 031-772 10 00
E-post: registrator@chalmers.se
Webb: http://www.chalmers.se/

Göteborgs universitet 4
Box 100
405 30 GÖTEBORG
Tfn: 031-786 00 00
E-post: registrator@gu.se
Webb: http://www.gu.se/

Handelshögskolan i Stockholm (enskild) 5
Box 6501
113 83 STOCKHOLM
Tfn: 08-736 90 00
E-post: info@hhs.se
http://www.hhs.se/

Karlstads universitet 9
651 88 KARLSTAD
Tfn: 054-700 10 00
E-post: info@kau.se
Webb: http://www.kau.se/

Karolinska institutet 5
171 77 STOCKHOLM
Tfn: 08-524 800 00
E-post: info@ki.se
Webb: http://ki.se/

Kungl. Tekniska högskolan 5
100 44 STOCKHOLM
Tfn: 08-790 60 00
E-post: registrator@kth.se
Webb: http://www.kth.se/

Linköpings universitet 7
581 83 LINKÖPING
Tfn: 013-28 10 00
E-post: liu@liu.se
Webb: http://www.liu.se/

Linnéuniversitetet 10, 11
351 95 VÄXJÖ
Tfn: 0772-28 80 00
E-post: info@lnu.se
Webb: http://lnu.se/

Luleå tekniska universitet 8
971 87 LULEÅ
Tfn: 0920-49 10 00
E-post: universitetet@ltu.se
Webb: http://www.ltu.se/

Lunds universitet 3
Box 117 221 00 LUND
Tfn: 046-222 00 00
E-post: registrator@lu.se
Webb: http://www.lu.se/

Mittuniversitetet 13, 14, 15
851 70 SUNDSVALL
Tfn: 0771-97 50 00
E-post: info@miun.se
Webb: http://www.miun.se/

Stockholms universitet 5
106 91 STOCKHOLM
Tfn: 08-16 20 00
E-post: registrator@su.se
Webb: http://www.su.se/

Sveriges lantbruksuniversitet 1
Box 7070
750 07 UPPSALA
Tfn: 018-67 10 00
E-post: registrator@slu.se
Webb: http://www.slu.se/

Umeå universitet 6
901 87 UMEÅ
Tfn: 090-786 50 00
E-post: umea.universitet@umu.se
Webb: http://www.umu.se/

Uppsala universitet 1, 2
Box 256
751 05 UPPSALA
Tfn: 018-471 00 00
E-post: registrator@uu.se
Webb: http://www.uu.se/

Örebro universitet 12
701 82 ÖREBRO
Tfn: 019-30 30 00
E-post: registrator@oru.se
Webb: http://www.oru.se/

Högskolor

Blekinge tekniska högskola 16
371 79 KARLSKRONA
Tfn: 0455-38 50 00
E-post: registrator@bth.se
Webb: http://www.bth.se/

Försvarshögskolan 5
Drottning Kristinas väg 37
115 93 STOCKHOLM
Tfn: 08-553 425 00
E-post: exp@fhs.se
Webb: http://www.fhs.se/sv/

Gymnastik- och idrottshögskolan 5
Box 5626
114 86 STOCKHOLM
Tfn: 08-402 22 00
E-post: registrator@gih.se
Webb: http://www.gih.se

Högskolan i Borås 17
501 90 BORÅS
Tfn: 033-435 40 00
E-post: registrator@hb.se
Webb: http://www.hb.se/

Högskolan Dalarna 18, 19
791 88 FALUN
Tfn: 023-77 80 00
E-post: registrator@du.se
Webb: http://www.du.se/

Högskolan i Gävle 20
801 76 GÄVLE
Tfn: 026-64 85 00
E-post: registrator@hig.se
Webb: http://www.hig.se/

Högskolan i Halmstad 21
Box 823
301 18 HALMSTAD
Tfn: 035-16 71 00
E-post: registrator@hh.se
Webb: http://www.hh.se/

Högskolan i Jönköping (enskild) 22
Box 1026
551 11 JÖNKÖPING
Tfn: 036-10 10 00
E-post: info@ju.se
Webb: http://www.ju.se/

Högskolan Kristianstad 23
291 88 KRISTIANSTAD
Tfn: 044-20 30 00
E-post: info@hkr.se
Webb: http://www.hkr.se/

Högskolan i Skövde 24
Box 408
541 28 SKÖVDE
Tfn: 0500-44 80 00
E-post: registrator@his.se
Webb: http://www.his.se/

Högskolan Väst 25
461 86 TROLLHÄTTAN
Tfn: 0520-22 30 00
E-post: registrator@hv.se
Webb: http://www.hv.se/

Malmö högskola 26
205 06 MALMÖ
Tfn: 040-665 70 00
E-post: info@mah.se
Webb: http://www.mah.se/

Mälardalens högskola 27, 28
Box 883
721 23 VÄSTERÅS
Tfn: 021-10 13 00
E-post: info@mdh.se
Webb: http://www.mdh.se/

Södertörns högskola 5
Alfred Nobels allé 7
141 89 HUDDINGE
Tfn: 08-608 40 00
E-post: info@sh.se
Webb: http://www.sh.se

Konstnärliga högskolor

Beckmans designhögskola (enskild) 5
Brahegatan 10
114 37 STOCKHOLM
Tfn: 08-660 20 20
E-post: info@beckmans.se
Webb: http://www.beckmans.se/

Konstfack 5
Box 3601
126 27 STOCKHOLM
Tfn: 08-450 41 00
E-post: registrator@konstfack.se
Webb: http://www.konstfack.se/

Kungl. Konsthögskolan 5
Box 16315
103 26 STOCKHOLM
Tfn: 08-614 40 00
E-post: info@kkh.se
Webb: http://www.kkh.se/

Kungl. Musikhögskolan i Stockholm 5
Box 27711
115 91 STOCKHOLM
Tfn: 08-16 18 00
E-post: info@kmh.se
Webb: http://www.kmh.se/

Stockholms konstnärliga högskola 5
(den 1 januari 2014 gick Dans- och cirkushögskolan, Operahögskolan i Stockholm och Stockholms dramatiska högskola samman till Stockholms konstnärliga högskola)
Box 24045
104 50 Stockholm
Tfn: 08-494 000 00
E-post: info@uniarts.se
Webb: http://www.uniarts.se/

Övriga enskilda utbildningsanordnare

Ericastiftelsen 5
Odengatan 9
114 24 Stockholm
Tfn: 08-402 17 60
E-post: mail@ericastiftelsen.se
Webb: http://www.ericastiftelsen.se/

Ersta Sköndal högskola 5
Box 11189
100 61 STOCKHOLM
Tfn: 08-555 050 00
E-post: info@esh.se
Webb: http://www.esh.se/

Högskolan Evidens 4
Packhusplatsen 2
411 13 GÖTEBORG
Tfn: 031-10 98 30
E-post: info@evidens4u.se
Webb: http://www.evidens4u.se

Gammelkroppa skogsskola 29
Box 64
682 22 FILIPSTAD
Tfn: 0590-910 10 el. 910 11
E-post: skogsskolan@gammelkroppa.pp.se
Webb: http://www.gammelkroppa.pp.se/

Johannelunds teologiska högskola 1
Heidenstamsgatan 75
754 27 UPPSALA
Tfn: 018-16 99 00
E-post: johannelund@efs.svenskakyrkan.se
Webb: http://www.johannelund.nu/

Newmaninstitutet 1
Slottsgränd 6
753 09 UPPSALA
Tfn: 018-580 07 00
E-post: adm@newman.se
Webb: http://www.newman.se/

Röda korsets högskola 5
Teknikringen 102
15 STOCKHOLM
Tfn: 08-690 01 00
E-post: info@rkh.se
Webb: http://www.rkh.se/

Sophiahemmet högskola 5
Box 5605
114 86 STOCKHOLM
Tfn: 08-406 20 00
E-post: info@sophiahemmethogskola.se
Webb: http://www.sophiahemmethogskola.se/

Stockholms Musikpedagogiska Institut 5
Box 26164
100 41 STOCKHOLM
Tfn: 08-611 05 02
E-post: info@smi.se
Webb: http://www.smi.se

Svenska institutet för kognitiv psykoterapi 5
Sabbatsbergs Sjukhus
Box 6401
113 82 STOCKHOLM
Tfn: 08-690 52 60
E-post: info@cbti.se
Webb: http://www.cbti.se

Stockholms akademi för psykoterapeututbildning 5
Brännkyrkagatan 76
118 23 STOCKHOLM
Tfn: 08-642 10 24
E-post: info@sapu.se
Webb: http://www.sapu.se/

Teologiska Högskolan, Stockholm 5
Åkeshovsvägen 29
168 39 BROMMA
Tfn: 08-564 357 00
E-post: ths@ths.se
Webb: http://www.ths.se/

Örebro teologiska högskola 12
Box 1623
701 16 ÖREBRO
Tfn: 019-30 77 50
E-post: missionsskolan@evangeliskafrikyrkan.se
Webb: http://www.orebromissionsskola.se/

Delämnen

Göteborgs universitet
Utbildningsvetenskapliga fakulteten
Box 300, 405 30 Göteborg
Tel: 46 (0)31-786 00 00
Besöksadress: Västra Hamngatan 25, Göteborg
E-post: kansli.ufn@ped.gu.se
Webbsida: www.ufn.gu.se

Karlstads universitet
Lärarutbildningen

Karlstads universitet
Institutionen för pedagogiska studier
Drama, pedagogik, pedagogiskt arbete, specialpedagogik

Linköpings universitet
Utbildningsvetenskap

Linnéuniversitetet
Nämnden för lärarutbildning

Lärarutbildningarna vid Stockholms universitet
Stockholms universitet erbjuder ett stort utbud av program och kurser som leder till lärarexamen, och som ger kompetens att arbeta som lärare i olika ämnen, inom olika verksamheter och för olika åldrar.

Verksamhetsförlagd utbildning (VFU) är en viktig del av lärarutbildningen, där praktik och teori knyts samman.

Lärarutbildningarna har nära koppling till aktuell forskning inom såväl ämnesteoretiska som utbildningsvetenskapliga områden. Lärarutbildningen för samtliga kategorier av lärare är påbyggbar så att alla har möjlighet att avlägga en magister- eller masterexamen. Därmed öppnas också vägen till fortsatta studier på forskarnivå. Ansvaret för lärarprogrammen ligger hos hemvister.

Lärarprogrammen vid Stockholms universitet är: Förskollärarprogrammet, Förskollärarprogrammet för barnskötare, Grundlärarprogrammet, Ämneslärarprogrammet och Yrkeslärarprogrammet. Dessutom finns Kompletterande pedagogisk utbildning (KPU), Civilingenjör och lärare, Speciallärarprogrammet och Specialpedagogprogrammet.

Stockholms universitet erbjuder vidareutbildning av lärare utan examen, VAL, och utländska lärares vidareutbildning, ULV, och det som krävs för lärarlegitmation.

Välkommen till lärarutbildningarna vid Stockholms universitet!

Umeå universitet
Lärarhögskolan vid Umeå universitet).

Örebro universitet
Institutionen för läkarutbildning

Linköpings universitet
Institutionen för beteendevetenskap och lärande (IBL)

Linnéuniversitetet
Institutionen för pedagogik
Ämnen: Pedagogik, Behandlingspedagogik och Specialpedagogik

Linnéuniversitetet
Institutionen för utbildningsvetenskap
Ämnen: Pedagogik och utbildningsvetenskap

Lunds universitet
Institutionen för utbildningsvetenskap

Mittuniversitetet
Utbildningsvetenskap (UTV)

Stockholms universitet
CeHum - Centrum för de humanistiska ämnenas didaktik

Stockholms universitet
Institutionen för pedagogik och didaktik

Stockholms universitet
Specialpedagogiska institutionen

Stockholms universitet
CESAM - Centrum för de samhällsvetenskapliga ämnenas didaktik

Umeå universitet
Estetiska ämnen

Umeå universitet
Pedagogik

Umeå universitet
Tillämpad utbildningsvetenskap

Umeå universitet
Centrum för skolledarutveckling

Uppsala universitet
SALT
(Forum for advanced studies in arts, languages and theology) arbetar för att utveckla forskningens och utbildningens internationella och tvärvetenskapliga karaktär på uppdrag av fakulteterna vid Engelska Parken och Blåsenhus. Målet för SALT är att skapa en plattform där forskare, lärare och doktorander inom campus möts kring gemensamma arrangemang.

Örebro universitet
Pedagogik

Uppsala universitet
Fakulteten för utbildningsvetenskaper

Högskolan i Borås
Sektionen för förskollärarutbildning

Högskolan i Borås
Sektionen för lärarutbildningen

Högskolan i Borås
Sektionen för pedagogisk utveckling och forskning

Högskolan Dalarna
Akademin Utbildning, hälsa och samhälle

Högskolan i Gävle--
Akademin för utbildning och ekonomi

Högskolan i Halmstad
Akademin för lärande, humaniora och samhälle
Akademin för lärande, humaniora och samhälle bedriver grundutbildning, fortbildning, forskning, och regional och internationell samverkan inom lärarutbildning, humaniora och samhällsvetenskap.

Högskolan i Halmstad
LÄRANDE

Högskolan i Jönköping
Högskolan för lärande och kommunikation

Högskolan Kristianstad
Sektionen för lärande och miljö (LM)

Högskolan Kristianstad Grundlärarutbildning med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 4-6 (vt2016)

Högskolan Kristianstad
Forskning
Forskning ämnesvis

Vid Högskolan Kristianstad bedrivs forskning inom många olika ämnen. Nedan listas ämnena i bokstavsordning.

A
Astronomi
B
Barn- och ungdomslitteratur
Biologi
Biomedicin
D
Datalogi
Didaktik
E
Ekologi
Ekonomi
Elektronik
Engelska
F
Folkhälsovetenskap
Fysik
G
Geografi
Geovetenskap
H
Historia
I
Informatik
J
Juridik
K
Kemi
Kriminologi
L
Landskapsvetenskap

Litteraturvetenskap
M
Mat- och måltidskunskap
Matematik
Matematikämnets didaktik
Miljöteknik
N
Naturvetenskapliga ämnenas didaktik
O
Omvårdnad
Oral hälsa
P
Pedagogik
Personal- och arbetslivsvetenskap
Psykologi
S
Sociologi
Svenska

Högskolan i Skövde
Institutionen för hälsa och lärande

Högskolan Väst
Institutionen för individ och samhälle

Malmö högskola
Lärande och samhälle

Södertörns högskola
Kultur och lärande

Institutionen för kultur och lärande består av ämnena engelska, estetik, estetiska lärprocesser, filosofi, genusvetenskap, konstvetenskap, litteraturvetenskap, medie- och kommunikationsvetenskap, pedagogik, retorik och svenska, samt lärarutbildningen och Centrum för praktisk kunskap.

Södertörns högskola
Naturvetenskap, miljö och teknik
På institutionen för naturvetenskap, miljö och teknik bedrivs utbildning och forskning inom ämnena miljövetenskap, medieteknik och informatik, turismvetenskap, biologi, matematisk didaktik, måltidskunskap och geografi. Detta utgör grunden till en mångvetenskaplig miljö med starkt fokus på tvärvetenskap.

Högskolan Kristianstad
Matematikämnets didaktik

Högskolan Kristianstad
Didaktik

Högskolan Kristianstad
Naturvetenskapliga ämnenas didaktik

Högskolan Kristianstad
Pedagogik

Folkbildningsnätet 14/2 2017

Startsidan

Folkbildning
- Allmänt
- Arkiv
- Bibliotek
- Demokratiutveckling
- Distansutbildning & flexibelt lärande
- Folkbildningshistoria
- Folkhögskolor
- Forskning
- Framsyn
- Lärcentra
- Nordisk kontakt
- Nätverk
- Pedagogik
- Pedagogiskt utvecklingsarbete
- Redaktionen
- Seminarier, föreläsningar och konferenser
- Studieförbund
- Utbildning
- Utvärdering

Funktionsnedsättning
- Allmänt
- Arkiv - äldre IT-projekt
- Distansutbildning - funktionsnedsättning
- Hjälpmedel
- Hörselskadade
- Idrott för funktionsnedsatta
- Kognitiv funktionsnedsättning
- Läs- och skrivsvårigheter
- Neurologiska funktionsnedsättningar
- Neuropsykiatriska funktionshinder
- Olika funktionsnedsättningar
- Samhälle och arbetsmarknad
- Sex och samlevnad
- Synskadade
- Teckenspråk
- Tillgänglighet
- Utbildning

Historia
- Allmänt
- Andra världskriget
- Antiken
- Arkiv & Museum
- Folkmord, rasism, mänskliga rättigheter
- Forntiden
- Första världskriget
- Genushistoria
- Historiesyn och forskning
- Historiska kartor
- Industri- och ekonomisk historia
- Kalla kriget
- Kända personer
- Länder och regioners historia
- Medeltiden
- Medicinsk historia

- Medier - tidningar, tv, webb om historia
- Mellankrigstiden
- Nya tiden: 1500--
- Pedagogik - Historia
- Släktforskning
- Sveriges historia

Hälsa
- Allergi och överkänslighet
- Allmänt
- Alternativmedicin
- Anatomi
- Barn - hälsa & sjukdomar
- Ergonomi
- Folkhälsoarbete
- Frisk- & hälsovård
- Hälsa i organisationer och arbetsliv
- Mat och dryck
- Patientinformation
- Psykologi och psykiatri
- Sex och samlevnad
- Sjukdomar
- Stress och utbrändhet
- Åldrande

Idrott & fritid
- Allmänt
- Cykling
- Dans
- Dopning
- Friluftsliv
- Fritidsledare
- Föreningsutveckling
- Idrott för funktionshindrade
- Idrottsforskning
- Idrottsgrenar
- Idrottshistoria
- Idrottspsykologi
- Idrottsutbildning
- Ledarskap
- Lek & spel
- Motionsidrott
- Olympiska spelen
- Politik och idrott
- Träningslära

Internationellt
- Allmänt
- Barn
- Befolkning
- Bidrag och stipendier
- Bistånd och solidaritet
- Flyktingar
- Fredsfrågan
- Genus
- Globala miljöfrågor
- Globalt folkbildningsarbete
- Internationell ekonomi & handel
- Internationell kultur
- Kalendarium
- Länder & regioner
- Mänskliga rättigheter

- Nyhetsrapportering
- Omvärldsbevakning
- Organisationer och rörelser
- Resor

Kultur
- Allmänt
- Arbeta med kultur
- Arkitektur
- Barn och unga
- Berättande
- Bild & Konst
- Drama - Teater
- Film
- Form & Design
- Foto
- Hantverk
- IKT-projekt i Folkbildningen - 2001-2006
- Inredning
- Kulturnät
- Kulturtidskrifter
- Litteratur & Författare
- Litteratur, läsning & författare
- Mode
- Museer
- Musik
- Om böcker, bokhistoria och förlag
- Poesi
- Skriva själv

Livsåskådning & filosofi
- Allmänt
- Arkiv - Äldre IT-projekt
- Etik
- Filosofi & Idéhistoria
- Livsåskådning - pedagogik
- Livsåskådningar
- Livsåskådningar & livsfrågor
- Medier - tv, radio
- Personligheter
- Religioner

Media & IT
- Allmänt
- Bilder & bildbehandling
- Hårdvara
- Informationssamhället
- Informationssökning
- Internet
- IT-termer
- Journalistik
- Källkritik
- Ljud
- Massmedier
- Mediegranskning
- Mobilt
- Pedagogik - IT
- Pedagogik - media
- Programvara
- Webbpublicering
- Video

Natur, teknik & miljö
- Allmänt
- Bioteknik
- Djur
- Energi
- Fysik
- Geologi
- Kemi
- Matematik
- Meteorologi & hydrologi
- Miljö
- Naturkunskap
- Rymden
- Teknik

Samhälle
- Alkohol- och droger
- Alkohol- och drogpolitik
- Allmänt
- Arbete och arbetsmarknad
- Arkiv - Äldre IT-projekt
- Barn och unga
- Boende
- Civilsamhället
- Demokrati
- Diskriminering
- Ekonomi
- Europeiska Unionen
- Familj
- Folkrörelser
- Forskning
- Föreningskunskap
- Föreningsliv & föreningskunskap
- Genus
- Hållbar utveckling
- Kommunikationer
- Konsument
- Lag och rätt
- Landsbygd
- Mångkulturellt samhälle
- Offentliga sektorn - myndigheter och förvaltning
- Politik
- Politiska ideologier
- Politiska rörelser
- Seniorer
- Socialt arbete
- Sociologi
- Statistik
- Studier och studievägledning

Språk
- Alla språk - blandade
- Allmänt
- Antika och äldre språk
- Arkiv - Äldre IT-projekt
- Kommunikation
- Kommunikation & Retorik
- Kul med språkÖvrigt
- ÖvrigtÖvrigt
- Övrigt Lingvistik / Språkvård
- Olika språk A - U
- Ordböcker & lexikon

- SFI/SAS
- Skriva
- Svenska

Söktjänster & Ämnessamlingar
- Allmänt
- Bibliotekskataloger
- Blogg & Twitter
- Nyhetssök - söktjänster för senaste nytt
- Söktjänster - olika slags
- Uppsatser och artiklar
- Uppslagsverk
- Ämnesresurser - för skolan
- Ämnesresurser - ordnade ämnesvis
- Ämnesresurser på engelska

Övrigt
- Övrigt

SW . 7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet.

Byggnader:
7281 Bostadhus och bostäder allmänt. Bostäder i tätorter. Bostäder på den egentliga landsbygden. 72818 Provisoriska bostäder. Nödbostäder Baracker. 7282 Flerfamiljshus i flera våningar och trapphusenheter. 728222 Flerfamiljshus med stort antal trapphus och lägenheter. 728224 Flerfamiljshus med mindre än 12 lägenheter. 728226 Kollektivhus. 7283 En och två-familjshus. Villor. Radhus. Vinkelhus. 72831 Radhus. 72834 Tvåfamiljshus. Kopplade hus. 72837 Enfamiljshus. Friliggande hus. Villor. Egnahem. 72838 Marknära hus. Vinkelhus. Atriumhus. 7284 Klubbhus. Föreningshus. 7285 Hotell. Gästgivargårdar. Motell. 72851 Hotell i städer och tätorter. 72852 Hotell vid badorter o.dyl. 72853 Gästgivargårdar. Motell. 728 54 Ungdomshärbärgen. 7286 Lantgårdar. Bondgårdar. 7287 Fritidshus. Sommarvillor. Sportstugor. 72871 Weekendvåningar o.dyl.72876 Husvagnar. Trailers. 72877 Husbåtar. 7288 Borgar. Slott. Herrgårdar. 72881 Borgar (befästa). 72882 Slott. 72883 Herrgårdar. 7289 Ekonomibyggnader o d se även 7254.

Migrationsverket
601 70 Norrköping
Telefon 0771 - 235 235
Ansvarar för tillstånd eller visum för besök, tillstånd för bosättning i Sverige, asylprocessen (från ansökan till uppehållstillstånd eller självmant återvändande), medborgarskap och stöd för frivillig återvandring.

SW . 7959 Sociala miljöer o verks.i allmänna grupper o d.

Organisationernas verksamheter enligt deras syften ingår i de särskilda fackområden där de är verksamma. Sociala miljöer för de här angivna typerna av sammanslutningar kan också ingå i 7951-7958.
7959 Allmänt. 79591 Olika slag av sammanslutningar. 795910 Allmänt om verksamheter i sammanslutningar. 7959101 Allmän karaktär. Grundande. Upplösning. Stadgar. 7959102 Medlemmar. Rättigheter. Skyldigheter. 7959103 Fonder. Tillgångar. 7959104 Förvaltningsorgan.Generalförsamlimng. Utskott. Styrelse. Expedition. 7959105 Verksamhet. Sammanträden. Protokoll. Publikationer över utförda arbeten. Årsberättelser. Verksamhetsberättelser. 7959106 Tävlingar. Utställningar. Prov. Diplom. Betyg. Pris. 7959107 Tillkännagivanden. Manifestationer. Kungörelser. 7959108 Personal.

795911 Officiella sammanslutningar. Akademier. 795912 Icke-officiclla, halvofficiella sammanslutningar. Allmännyttiga sällskap och föreningar. 795121 Organisationer, sällskap, rörelser med allmän inriktning. Ungdomsrörelser, t ex. scoutlörelser. 7959122 Organisationer för främjande av vetenskap och kultur. 795123 Organisationer, rörelser med speciellt syfte eller verksamhetsfält. 7951234 Organisationer, rörelser med ideologisk eller religiös inriktning. 7951235 Humanitära organisationer, rörelser med filantropiska och rehabiliterande syften. 7951236 Esoteriska, mer eller mindre hemliga . Kriminella, helt eller delvis hemliga rörelser. Ordenssällskap. Frimurare.Odd fellows, Lions m fl. 7951237 Klubbar. Sällskapsföreningar. Cirklar. Sociala klubbar. Rotary. 79513 Möten, kongresser, konferenser. 79514 Icke-permanenta utställningar. Salonger. Mässor. Världsutställningar. Allmänna internationella utställningar. Fackutställningar. Mässor. Vandringsutställningar. 79515 Affärs- och industriföretag. Firmor.79516 Vetenskapliga och tekniska insitutioner och tjänster. 79517 Festligheter. Jubileer. Mottagningar. (SAB Kt , Bk . DC, DK 06 utom 069)

SW 796/799 Sport, idrott o d.

796 Sport. Idrott. Kroppsövningar. Gymnastik.7960 Allmänt. 7961 Lek o vederkvickelse i det fria. 7962 Motions- och skicklighetstävlingar med redskap, t.ex. krocket, bowling. 7963 Bollspel. 7964 Gymnastik. Fri-idrott. Allmän idrott. 7965 Fotvandring. Bergsbestigning. Orientering. 7966 Cykel. 7967 Motorsport. 7968 Kamp- och försvarssporter. 7969 Vintersport. 797 Vattensport. Simsport. Flygsport. 798 Ridsport. Hästsport. Sport med andra djur. 799 Sportfiske. Jaktsport. Sportskytte.
(SAB R utom Rc o Re, Qgah, Qgbh. DC, DK 796-799)

Gymnastik- och idrottshögskolan

Box 5626
114 86 STOCKHOLM
Tfn: 08-402 22 00
E-post: registrator@gih.se
Webb: http://www.gih.se

GIH startade 1813 - världens äldsta idrottshögskola

Gymnastik- och idrottshögskolan vid Stockholms Stadion är Sveriges främsta kunskapscentrum för idrott, fysisk aktivitet och hälsa.

Här utbildas lärare i idrott och hälsa, tränare, sport managers, idrottsvetare och hälsopedagoger.

Läs mer om GIH:s utbildningsprogram
Inom GIH bedrivs också avancerad forskning inom idrottsområdet; ofta i nära samverkan med idrottsrörelsen, skolan, samhället samt med svenska och internationella universitet och högskolor.

Se en kort presentationsfilm om GIH:

Läs mer i vår broschyr om GIH(icon) (icon)
Broschyren har en sida med svensk text och en med engelsk text.
(version 140430)

Boken GIH 200 år - svensk kunskap, hälsa och kraft
Ett häfte på 52 sidor som pdf. Läs mer om böcker utgivna om GIH.

Välkomna till GIH!

GIH:s lokaler står öde och tomma och längtar efter liv och rörelse. Välkomna alla nya och gamla studenter till en ny termin. Klicka på bilden nedan så startar filmen.

Korta fakta

Sveriges enda självständiga fackhögskola inom idrott, fysisk aktivitet och hälsa
Fyra grundutbildningsprogram – för idrottslärare, tränare, hälsopedagoger och sport managers
Ett magisterprogram
Ett masterprogram
Kurser på grund-, avancerad- och forskarnivå
Forskarutbildning i idrottsvetenskap
Forskarskola i idrott och hälsas didaktik
Integrering av teori och praktik
1000 studenter
25 forskarstuderande
140 anställda
52% disputerade lärare
7 professorer
Total omsättning cirka 130 mkr
Forskningsbudget 33 mkr
Världens äldsta ännu verksamma idrottshögskola
Läs mer om GIH:s verksamhet i årsredovisningen
Adress till denna sida: www.gih.se/omgih

Utbildning på vår högskola

Gymnastik- och idrottshögskolan är en specialiserad högskola med inriktning mot fysisk aktivitet, idrott och hälsa.

Välkommen att söka till något av våra program eller fristående kurser på grund- och avancerad nivå eller forskarnivå:

Ämneslärarprogrammet
Idrott och hälsa, 120 hp
Kompletterande pedagogisk utbildning
Hälsopedagogprogrammet
Tränarprogrammet

Sport Managementprogrammet
Masterprogrammet
Fristående kurser

Utbildning på forskarnivå
Kurser på forskarnivå
Lärarlyftet II

Forskning

Idrott, fysisk aktivitet och hälsa

GIH bedriver utbildning och forskning inom idrott, fysisk aktivitet och hälsa. Sedan 2010 har GIH egna forskarexamensrättigheter och 2013 utsågs fotbollstränare Pia Sundhage till hedersdoktor.

Vid GIH finns flera vetenskapliga discipliner representerade. I relation till området idrott, fysisk aktivitet och hälsa är forskningen organiserad i de tre inriktningarna:

- Fysisk aktivitet och hälsa
- Kultur och lärande
- Prestation och träning

Exempel på forskning är LIV-projekten som mäter svenska folkets kondition och levnadsvanor. Det är tredje gången denna undersökning sker vilket bidrar till att resultat under de 23 år som testerna genomförts kan jämföras. I Scapis-studien följs ett stort antal medelålders män och kvinnor under många år för att försöka förstå uppkomsten av olika främst hjärt- och kärlrelaterad patologi, men även för andra sjukdomar, såsom depressioner, lungsjukdomar med mera. Även stillasittandets hälsofara har det forskats kring på GIH.

Pågående forskningsprojekt

- LIV-projektet
- Hälsoprojektet 2014
- Fysiskt aktiv arbetspendling

Utbildning på forskarnivå

Utbildning på forskarnivå - för dig som vill fördjupa dig och bidra med ny kunskap inom idrottsvetenskap.

Utbildning på forskarnivå

Karlstads universitet
Institutionen för hälsovetenskaper
Biomedicinska vetenskaper, folkhälsovetenskap, idrottsvetenskap, omvårdnad, oral hälsa

Linnéuniversitetet
Institutionen för idrottsvetenskap
Ämnen: Idrottsvetenskap

Umeå universitet
Idrottshögskolan

Högskolan Dalarna
Akademin Utbildning, hälsa och samhälle

SW 8 Språkvetenskap.

Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.

80 Språk. 81 Litteraturvetenskap. 82/89 Skönliteratur. 82 Engelsk skönlitteratur o d. 83 Tysk, nederländsk, nordisk skönlitt. 84 Fransk skönlitteratur o d. 85 Italiensk skönlitteratur o d. 86 Spansk och portuguisisk skönlitteratur o d. 87 Grekisk och latinsk skönlitteratur o d. 88 Slavisk och baltisk skönlitteratur o d. 89 Skönlitt på orientaliska och övriga språk o d

SW 80 Språkliga verksamheter. 802/809 motsvarar 82/89.

(SAB F. DC 4. DK 80)
800: Allmänt.
801: Allmän språkvetenskap. 8010 Allmänt. 80101Språkfilosofi. Teorier om språkets ursprung, uppkomst och utveckling. 80106 Språkriktighet. 80107 Praktisk språkkännedom. Språkundervisning. 80108 Indelning av språken. Språkklasser. Språkkategorier. 801092 Programmeringsspråk. 801095 Mimiska språk. Teckenspråk. 80111 Rättskrivning. 80112 Ordklasser. 80113 Lexikon. Namnforskning. Ordforskning. 80114 Fonetik. Ljudlära. 80115 Grammatik. 80116 Metrik. Verslära. 80117 Hjälpvetenskaper. 80118 Språkvetcnskapens källor.
802: Västerländska språk och engelska. 802 Västerländska språk. 8020 Engelska.
803: Germanska språk. 8030 Tyska. Högtyska, allmänt. Jiddisch. 8031 Lågtyska. 80392 Frisiska. 803931 Holländska. 803932 Flamländska. 803936 Afrikaans. Sydafrikanska. 80395 Nordiska språk, allmänt. 80399 Isländska. 80396 Norska. 80397 Svenska. 80398 Danska. 80399 Gotiska. Östgermanska.
804: Romanska och nylatinska språk, allmänt , och franska o d. 804 Romanska och nylatinska språk, allmänt. 8040 Franska. 80490 Provensalska. Sydfranska dialekter. 80499 Katalanska.
805: Italienska o d. 8050 Italienska. 80590 Rumänska. 80599 Rätoromanska. Ladin.
806: Spanska, portugisiska, iberiska språk. 8060 Spanska. 80690 Portugisiska. 80699 Galiciska.
807: Klassiska språk. 8071 Latin. 80731 Gammallatin. 80734 Nylatin. 8075 Grekiska. 80773 Gammalgrekiska. 80774 Nygrekiska.
808: Slaviska och baltiska språk. 8081 Slaviska språk, allmänt. 8082 Ryska.Storryska. 80826 Vit-ryska. 8083 Ukrainska. Rutenska. 8084 Polska. 80850 Tjeckiska. 80854 Slovakiska. 80861Serbis-ka. 80862 Kroatiska. 80863 Slovenska. 80866 Macedoniska. 80867 Bulgariska. 80883 Lettiska.
809: Orientaliska och övriga språk, bl a lapska, finska och estniska. 809 Orientaliska språk, allmänt.
8091: Indoeuropeiska (indogermanska, ariska) språk. (Med undantag av under 803 / 808 klassificerade språk). 80911 Indiska språk. 80912 Fornindiska. Sanskrit. Vedaspråket. 80914 Nyindiska. Hindi. Bengali. Pandjabi. Marathi. Singalesiska. 80915Iranska.Persiska. 809151 Fornpersiska. Västiranska. 809155 Nypersiska. 80916 Keltiska. 809162 Iriska irländska. 809163 Gaeliska, skotska. 8091981 Armeniska. 8091983 Albanska.
8092: Semitiska språk. 809211 Babylonska. Akkadiska. Sumeriska. 809212 Assyriska. 809221 Arameiska. 809222 Palestinska. Jiddisch-palestinska. 80923 Syriska. Östarameiska. 80924 Hebreiska. 80927 Arabiska
8093: Hamitiska språk. 80931 Egyptiska. 809 32 Koptiska.
8094: Ural-altaiska språk mm. 80941/80945 Ural-altaiska språk 80941 Mandschuspråk. 80942 Mongoliska språk. 80943 Turkiska språk. Tatarspråk. 809434 Kirgiska och västliga gruppen av turkspråk. 809435 Turkiska. Osmanska. 80944 Samojediska språk. 80945 Finsk-ugriska språk. Uraliska språk. 8094511Ungerska. Magyariska. 809454 Västfinska. 8094541 Finska. 8094542 Karelska. 8094545 Estniska. 809455 Lapska. 80946 Kaukasiska språk. 80947 Hyperboreiska språk. Paleoasiatiska språk. 809475 Eskimåsprak. Grönländska. 80948 Dravidiska språk.

8095: Asiatiska språk (med undantag av förut nämnda). 80951 Kinesiska. 809524 Siamesiska. 80954 Tibetanska. 80956 Japanska. 80957 Koreanska. 80958 Arakan-Burma-språk. 80959 Austroasiatiska språk.
8096: Afrikanska språk. O Negerspråk i USA. 80961 Hottentottspråk. Nama. 80962 Buschmännens språk. San. 80963 Bantuspråk. Kafferspråk. 80966 Sudanspråk.
8097: Nord-mellanamerikanskaspråk. (Utom engelska, spanska, franska).
8098: Sydamerikanska språk. (Utom spanska och portugisiska).
8099: Austronesiska (malajo-polynesiska) språk. 80992 Indonesiska språk.Malajiska. 809923 Oceaniska språk. Melanesiska språk. 80995 Australiska språk. Papuaspråk. Tasmaniska språk.

Institutet för språk och folkminnens webbplats
Institutet för språk och folkminnen har till uppgift att bedriva språkvård och på vetenskaplig grund öka, levandegöra och sprida kunskaper om språk, dialekter, folkminnen, namn och immateriella kulturarv i Sverige. Myndigheten ska bedriva forskning inom sitt verksam-hetsområde och verka för ökad kunskap i samverkan med andra.

Karlstads universitet
Institutionen för språk, litteratur och interkultur
Engelska, interkultur, litteraturvetenskap, spanska, svenska som andraspråk, svenska språket, collegeåret

Göteborgs universitet
Institutionen för filosofi, lingvistik och vetenskapsteori

Göteborgs universitet
Institutionen för språk och litteraturer

Göteborgs universitet
Institutionen för svenska språket

Linnéuniversitetet
Institutionen för språk (SPR)
Ämnen: engelska, franska, japanska, kinesiska, latin, spanska och tyska

Linnéuniversitetet
Institutionen för svenska språket (SV)
Ämnen: svenska språket och svenska som andraspråk

Lunds universitet
Språk- och litteraturcentrum (SOL)

Mittuniversitetet
Engelska
Spanska
Svenska språket

Stockholms universitet
Institutionen för lingvistik

Stockholms universitet
Institutionen för språkdidaktik

Stockholms universitet
Institutionen för slaviska och baltiska språk, finska, nederländska och tyska

Stockholms universitet
Institutionen för svenska och flerspråkighet

Stockholms universitet
Centrum för tvåspråkighetsforskning

Stockholms universitet
Tolk- och översättarinstitutet

Umeå universitet
Språkstudier

Uppsala universitet
Språkvetenskapliga fakulteten

Örebro universitet
Engelska

Örebro universitet
Retorik

Örebro universitet
Svenska som andraspråk
Svenska språket

Högskolan Dalarna
Akademin Humaniora och medier

Högskolan Väst
Institutionen för individ och samhälle

Mälardalens högskola
Akademin för utbildning, kultur och kommunikation (UKK)
Akademin för utbildning, kultur och kommunikation samlar språk, litteraturvetenskap, kammarmusik, pedagogik, specialpedagogik, matematik och fysik som sammantaget leder till en verksamhet med både bredd och djup.
Akademin knyter även samman den didaktiska kompetens som finns på högskolan, och som baseras på högskolans väl fungerande lärarutbildning.
Till akademin UKK:s webbplats

Södertörns högskola
Kultur och lärande

Institutionen för kultur och lärande består av ämnena engelska, estetik, estetiska lärprocesser, filosofi, genusvetenskap, konstvetenskap, litteraturvetenskap, medie- och kommunikationsvetenskap, pedagogik, retorik och svenska, samt lärarutbildningen och Centrum för praktisk kunskap.

Handelshögskolan i Stockholm
Juridik, språk och ekonomisk statistik

Högskolan Kristianstad
Engelska

Högskolan Kristianstad
Svenska

SW 81 Litteraturvetenskap. Litteraturhistoria.

810: Allmänt.
811: Litteraturvetenskap / litteraturhistoria. 8110 Litterär teori, vetenskap och teknik. 81101. Litterär estetik. 81103 Tolkningar. Översättningar. 81108 Litterär verksamhet och teknik. Författande. 811085 Modern retorik.81109 Litterär kritik. 811091 Jämförande litteraturvetenskap.
8111/8119: Litteraturarter. 8111 Poesi. 8112 Dramatik. 8113 Romaner. Noveller. Berättelser. 8114 Essäer. Uppsatser. 8115 Tal. Föredrag. 8116 Brev. Verk i brevform. 8117 Satirer. Hlumoresker. Epigram. Parodier. 81182 Polygrafier. Diverse skrifter. Utdrag. Antologier. 8119 Övriga litteraturarter.
812/819: Litteraturvetenskap för olika språk. 812 Engelsk litteratur. 813 Tysk, nederländsk, nordisk litteratur o d. 81397 Svensk litteratur. 814 Fransk litteratur o d. 815 Italiensk litteratur o d. 816 Spansk, portugisisk litteratur o d. 817 Grekisk och latinsk litteratur o d. 818 Slavisk, baltisk litteratur o d. 819 Orientalisk och övrig litteratur. (Själva skönlitteraturen ingår i 82/89)
(SAB G. DC delar av 800-899. DK 81.)

Sveriges författarfonds webbplats
Sveriges författarfond har hand om den statliga ersätt-ningen till upphovsmän till litterära verk för utnyttjandet av deras verk genom bibliotek (biblioteksersättning). Medlen används dels till statistiskt beräknade författar- och översättarpenningar, dels till stipendier med mera.

Karlstads universitet
Institutionen för språk, litteratur och interkultur
Engelska, interkultur, litteraturvetenskap, spanska, svenska som andraspråk, svenska språket, collegeåret

Göteborgs universitet
Institutionen för litteratur, idéhistoria och religion

Göteborgs universitet
Institutionen för språk och litteraturer

Linnéuniversitetet
Institutionen för film och litteratur (IFL)
Ämnen: filmvetenskap, littraturvetenskap och kreativt skrivande

Lunds universitet
Språk- och litteraturcentrum (SOL)

Mittuniversitetet
Litteraturvetenskap

Uppsala universitet
Litteraturvetenskapliga institutionen

Örebro universitet
Litteraturvetenskap

Högskolan Dalarna
Akademin Humaniora och medier

Mälardalens högskola

Akademin för utbildning, kultur och kommunikation (UKK)

Akademin för utbildning, kultur och kommunikation samlar språk, litteraturvetenskap, kammarmusik, pedagogik, specialpedagogik, matematik och fysik som sammantaget leder till en verksamhet med både bredd och djup.

Akademin knyter även samman den didaktiska kompetens som finns på högskolan, och som baseras på högskolans väl fungerande lärarutbildning.

Till akademin UKK:s webbplats

Högskolan Kristianstad

Barn- och ungdomslitteratur

Högskolan Kristianstad

Litteraturvetenskap

SW 82/89 Skönlitteratur på olika språk.

SW 82 Engelsk skönlitteratur o d.
SW 83 Tysk, nederländsk, nordisk skönlitt.
SW 84 Fransk skönlitteratur o d.
SW 85 Italiensk skönlitteratur o d.
SW 86 Spansk och portuguisisk skönlitteratur o d.
SW 87 Grekisk och latinsk skönlitteratur o d.
SW 88 Slavisk och baltisk skönlitteratur o d.
SW 89 Skönlitt på orientaliska och övriga språk o d .

(Skönliteratur: SAB H. DC delar av 800-899. DK 82-89)
Nobelpristagare i litteratur se område 81.

SW 9 Saklitterära verks.Allmän geografi o historia. Biografi.

90 Tidningar, tidskrifter, journalistik, skrifter i blandade ämnen. 91 Allmän geografi, reseskildringar. 92 Biografiska verksamheter, släkthistoria o d. 93 Allmänt om allmän historia samt världshistoria och forntidshistoria. 94/99 Medeltidens och nya tidens historia : 94 i allmänhet och i Europa. 95 Asien. 96 Afrika. 97 Nord- och Mellanamerika. 98 Sydamerika. 99 Australien, Oceanien, polarområdena, rymdens historia.

SW 90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen.

905 Allmänna tidskrifter och publikationsserier. Tidningar.I den mån de inte kan ingå i särskilt fack. Årsböcker. Adressböcker, Almanackor. Kalendrar, 9051 / 9059 På olika språk. 9051 Amerikanska. 9052 Engelska (annan än amerikanska). 9053 Tyska o d. 9054 Franska o d. 9055 Italienska o d. 9056 Spanska, portugiska o d. 9057 Slaviska språk. 9058 Skandinaviska språk. 9059 Andra språk. 907 Tidningsväsen. Betydelse. Ledning. Redaktion. Journalistik. 908 Skrifter i blandade ämnen , i den mån de inte kan ingå i särskilt fack. (SAB Bb, Bd, Bs, Bt. DC 05, 07, 08. DK (05), 07, 08, (04))
905 Allmänna tidskrifter och publikationsserier. Tidningar.
Själva skrifterna. Journalistik o d ingår i 907.

907 Tidningsväsen o d.Journalistik.
Här avses det redaktionella innehållet o d.Tidningsväsen som ekonomisk verksamhet ingår i 655. Själva tidningarna och tidskrifterna o d ingår i 905.

908 Samlingsverk, skrifter med blandat innehåll, som ej ingår i särskilt fack.

Presstödsnämndens webbplats

Presstödsnämnden ska bland annat pröva ansökningar om statligt stöd till dagstidningar. Presstödet består av driftsstöd och distributionsstöd.

Karlstads universitet
Institutionen för geografi, medier och kommunikation
Kulturgeografi, medie- och kommunikationsvetenskap, geografi, filmvetenskap, turismvetenskap

Göteborgs universitet
Institutionen för journalistik, medier och kommunikation

Linköpings universitet

Institutionen för kultur och kommunikation (IKK)

Linnéuniversitetet
Institutionen för kulturvetenskaper (KV)
Ämnen: arkeologi, biblioteks- och informationsvetenskap, historia, filosofi, geografi, kulturgeografi, kultursociologi och religionsvetenskap.

Linnéuniversitetet
Institutionen för medier och journalistik (MJ)
Ämnen: medie- och kommunikationsvetenskap, medieproduktion och journalistik

Linnéuniversitetet
Fortbildning för journalister (Fojo)

Lunds universitet

Institutionen för kommunikation och medier (KoM)

Lunds universitet
Institutionen för kommunikation och medier

Stockholms universitet
Institutionen för mediestudier

Umeå universitet
Kultur- och medievetenskaper

Umeå universitet
Informatik

Uppsala universitet
Institutionen för informatik och media

Högskolan Dalarna
Akademin Humaniora och medier

Högskolan Dalarna
Akademin Industri och samhälle

Högskolan i Jönköping
Högskolan för lärande och kommunikation

Mälardalens högskola
Akademin för innovation, design och teknik (IDT)
Akademin för innovation, design och teknik, med verksamhet både i Eskilstuna och Västerås, utbildar studenter till bland annat innovatörer, entreprenörer, illustratörer, textdesigners, informatörer, nätverkstekniker och ingenjörer inom produktdesign, produktion och logistik, robotik, datavetenskap eller flygteknik.

Vid akademin forskar mer än 100 medarbetare inom bland annat inbyggda system, intelligenta sensorsystem eller innovation och produktrealisering.
Till akademin IDT:s webbplats

Södertörns högskola
Samhällsvetenskaper

Institutionen för samhällsvetenskaper bedriver utbildning och forskning i ämnena företagsekonomi, journalistik, nationalekonomi, offentlig rätt, psykologi, socialt arbete, sociologi samt statsvetenskap.

SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.

Hit förs rent geografiska arbeten, forskningsexpeditioner, resebeskrivningaroch -rapporter, resehandböcker och arbeten som behandlar ett område ur flera olika synpunkter. Arbeten som rör ett visst ämne inom ett avgränsat geografiskt område förs under ämnet ifråga. Hembygdskunskap, arbeten rörande ett lands eller en landsdels historia, geografi, kultur, etnografi, ekonomi: klassas som geografi. Arbeten som är underlag för fysisk planering ingår i 71. Biologisk geografi ingår i 57. Geologisk geografi ingår i 55, etc. Indelningen i princip som 93/99, dvs t ex Europas geografi 914 indelas som Europas historia 94.

911 Allmän, systematisk och teoretisk geografi. 912 Kartor od. 91309 Världsgeografi. 9131/9139 Forntidsgeografi. 914 / 919 Världsdelarnas o ländernas allmänna geografi. Medeltiden o Nya tiden. 914 Europas allmänna geografi. Medeltiden och Nya tiden. 9141/9149 De enskilda europeiska ländernas geografi. Medeltiden och Nya tiden. 915 Asiens allmänna geografi. 916 Afrika. 917 Nordamerika. 918 Sydamerika. 919 Australien, Oceanien, polarområdena o rymden.
(SAB N. DC, DK 91)

Karlstads universitet
Institutionen för geografi, medier och kommunikation
Kulturgeografi, medie- och kommunikationsvetenskap, geografi, filmvetenskap, turismvetenskap

Göteborgs universitet
Institutionen för globala studier

Linköpings universitet
Centrum för lokalhistoria

Lunds universitet
Institutionen för kulturgeografi och ekonomisk geografi

Mittuniversitetet
Turismvetenskap och geografi (TUG)

Stockholms universitet
Kulturgeografiska institutionen

Uppsala universitet
Kulturgeografiska institutionen

Örebro universitet
Kulturgeografi

Umeå universitet
Geografi och ekonomisk historia **se 60+91**
Ny institution från och med den 1 januari 2012 (tidigare kulturgeografiska institutionen och institutionen för ekonomisk historia).

Högskolan Dalarna
Akademin Utbildning, hälsa och samhälle

Södertörns högskola
Naturvetenskap, miljö och teknik
På institutionen för naturvetenskap, miljö och teknik bedrivs utbildning och forskning inom ämnena miljövetenskap, medieteknik och informatik, turismvetenskap, biologi, matematisk didaktik, måltidskunskap och geografi. Detta utgör grunden till en mångvetenskaplig miljö med starkt fokus på tvärvetenskap.

Göteborgs universitet
Handelshögskolan
Avdelningen för Kulturgeografi

Högskolan Kristianstad
Geografi

SW 92 Biografiska verksamheter, släkthistoria o d.

Hit förs såväl biografier, nekrologer osv. över enskilda personer som biografiska samlingsverk. Matriklar.
920 Allmänt. 921 / 928 Biografier över personer huvudsakligen verksamma inom 11-89. 9290/9294 Biografier över personer huvudsakligen verksamma inom 90-99. 9295 Släktvetenskap. Gravskrifter. Familjenamn och deras uppkomst. Födelse-, dop-, vigsel- och dödsböcker. Mantalslängder. 9296 Heraldik. 9297 Adelsväsen. Ordensväsen . 9299 Flaggor. Fanor. Standard. (delar 9296 - 9299 kan ingå i 73 och 79)
(SAB L. DC, DK 92)

SW 93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.

SW 93 Allmänt om allm. historia. Världs- och forntidshistoria.
SW 94 Medeltidens o nya tidens hist. i allmänhet och i Europa.
SW 95 Medeltidens o nya tidens historia i Asien.
SW 96 Medeltidens o nya tidens historia i Afrika.
SW 97 Medeltidens o nya tidens hist i Nord- o Mellanamerika.
SW 98 Medeltidens o nya tidens historia i Sydamerika.
SW 99 Medeltiden o nya tiden: Australien. Oceanien. Poler. Rymden.

93 Allmänt om allmän historia samt världshistoria och forntidshistoria.
94 Medeltidens och nya tidens historia i allmänhet och i Europa.
941/949 De enskilda europeiska ländernas historia. Medeltiden och Nya tiden.
95 Asiens historia. Medeltiden och Nya tiden.
96 Afrikas historia. Medeltiden och Nya tiden.
97 Nord-och Mellanamerikas historia. Medeltiden och Nya tiden.
98 Sydamerikas historia. Medeltiden och Nya tiden.
99 Australiens, Oceaniens, polarområdenas och rymdens historia. Medeltiden och Nya tiden.
(SAB K. DC, DK 93-99)

Forum för levande historias webbplats
Forum för levande historia är en myndighet vars uppgift är att vara ett nationellt forum som ska främja arbete med demokrati, tolerans och mänskliga rättigheter med utgångspunkt i Förintelsen. Myndigheten har särskilt till uppgift att informera om Förintelsen och kommunismens brott mot mänskligheten. Forum för levande historia ska sträva efter att stärka människors vilja att aktivt verka för allas lika värde.

Göteborgs universitet
Institutionen för historiska studier

Göteborgs universitet
Institutionen för globala studier

Karlstads universitet
Historia

Linnéuniversitetet
Institutionen för kulturvetenskaper (KV)
Ämnen: arkeologi, biblioteks- och informationsvetenskap, historia, filosofi, geografi, kulturgeografi, kultursociologi och religionsvetenskap.

Lunds universitet
Historiska institutionen

Mittuniversitetet
Historia

Stockholms universitet
Institutionen för Asien-, Mellanöstern- och Turkietstudier

Stockholms universitet
Historiska institutionen

Stockholms universitet
Romanska och klassiska institutionen

Stockholms universitet
Latinamerikainstitutet

Uppsala universitet
Historiska institutionen

Uppsala universitet
Centrum för rysslandsstudier

Örebro universitet
Historia

Högskolan Dalarna
Akademin Humaniora och medier

Högskolan Dalarna
Afrikanska studier / African studies

Södertörns högskola
Historia och samtidsstudier

Här bedrivs utbildning och forskning inom arkeologi, arkivvetenskap, etnologi, historia, idéhistoria och religionsvetenskap. Hos oss verkar centrumbildningarna MARIS och Samtidshistoriska institutet

Högskolan Kristianstad
Historia